

ספר שמות

תוכן העניינים

v	Introduction
1	פרשת שמות
23	פרשת וארא
44	פרשת בא
65	פרשת בשלח
90	פרשת יתרו
105	פרשת משפטים
129	פרשת תרומה
148	פרשת תצוה
167	פרשת כי תשא
194	פרשת ויקהל
210	פרשת פקודי
224	פרשת ויקרא
226	שירת הים ועשרת הדברות
226	שירת הים
227	עשרת הדברות בטעם עליון
228	הפטרות
228	הפטרת שמות
230	הפטרת וארא
232	הפטרת בא
234	הפטרת בשלח
239	הפטרת יתרו
241	הפטרת משפטים
243	הפטרת תרומה
245	הפטרת תצוה

247	הפטרת כי תשא
251	הפטרת ויקהל
252	הפטרת פקודי
255	מפטיר לשבת ראש חודש
255	הפטרת שבת ראש חודש
258	הפטרת שבת מחר חודש
260	הפטרת פרשת שקלים
262	מפטיר לפרשת זכור
262	הפטרת פרשת זכור
265	מפטיר לפרשת פרה
267	הפטרת פרשת פרה
270	הפטרת פרשת החודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the "Targum"—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minhā readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metzudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash.

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minhat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum.

Per the requirements of the licensing for the texts used in creation of this Ḥumash, this text may be used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC BY-SA 2.0).

I hope this text will be helpful to those who use it.

I	NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:	וְאֵלֶּיךָ שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ: עָאֵלוּ:	שמות
2	Reuben, Simeon, Levi, and Judah;	רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וַיהוּדָה:	
3	Issachar, Zebulun, and Benjamin;	יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:	
4	Dan and Naphtali, Gad and Asher.	דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶׁר:	
5	And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.	וַיְהִי כָל־נֶפֶשׁ יֹצֵא יֶרֶךְ־יַעֲקֹב שְׁבַעִים נֶפֶשׁ וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרָיִם:	
6	And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.	וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל־אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא:	
7	And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאדָּ מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ)	
8	Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.	וַיָּקָם מֶלֶךְ־חָדָשׁ עַל־מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא־יָדָע אֶת־יוֹסֵף:	לוי
9	And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;	וַיֹּאמֶר אֶל־עַמּוֹ הַנֶּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ:	

(1) ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמנאן בחייהן בשמותם, חזר ומנאן במיתתן, להודיע חזתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא במספר זכא לכולם (ישעי"מ, כו. שמו"ר א, ג):

(5) ויוסף היה במצרים. והלא הוא ובניו היו בכלל שבעים, ומה צא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים, אלא להודיען דקחתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועמד בצדקו:

(7) וישרצו. שהיו יולדות שמה בדרם אחד:

(8) ויקם מלך חדש. רבשמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזירותיו (סוטה יא.). אשר לא ידע. עשה עצמו כאלו לא ידע:

<p>10 come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'</p>	<p>הָבָה נִתְחַכְמָה לָּוֹ פֶּן־יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי־תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסָה גַם־הוּא עַל־שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחֶם־בָּנוּ וְעָלָה מִן־הָאָרֶץ:</p>	<p>10</p>
<p>11 Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.</p>	<p>וַיִּשְׁימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכָּנוֹת לְפָרֹעַ אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:</p>	<p>11</p>
<p>12 But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.</p>	<p>וַיִּכְמַּא דְּמַעַנֵּן לַהֲוֹן בֵּן סָגֹן וְכֹן תִּקְפִּין וְעַתָּה לְמַצְרָאִי מִן קֶדֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>12</p>
<p>13 And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.</p>	<p>וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֹךְ:</p>	<p>ישראל</p>
<p>14 And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.</p>	<p>וַיִּמְרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַּחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבִכְל־עֲבֹדָה בְּשָׂדֶה אֶת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָּהֶם בְּפָרֹךְ:</p>	<p>14</p>

(10) הבה נתחכמה לו. כל הצה לשון הכנה והזמנה לְדָבָר הוּא, כלומר הזמינו עצמיכם לכך: נתחכמה לו. לעם, נתחכמה מה לעשות לו. ורבותינו דרשו, נתחכם למושיען של ישראל לדונם זמים, שכבר נשבע שלא יציא מצול לעולם (שמו"ר א, יא). (והם לא הצינו שעל כל העולם אינו מציא, אבל הוא מציא על אומה אחת. דרש"י ישן): ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו, כאדם שמקלל עצמו, וחולה קללנו באחרים, והרי הוא כאלו כחז וְעָלֵינוּ מן הארץ והם יירשוהו:

(11) עליו. על העם: מסים. לשון מס, שרים שגזיין מהם המס. ומהו המס, שיצנו ערי מסכנות לפרעה: למען ענותו בסבלתם. של מצרים: ערי מסכנות. כתרגומו, וכן לך זא קל הפסן הזה (ישעי' כז, טו), גזר הממונה על האזרות (שמו"ר א, יד): את פתום ואת רעמסס. שלא היו ראיות מתחלה לכך, ועשאו חזקות וצורות לאור:

(12) וכאשר יענו אותו. בכל מה שהם נותנין לצ לענות, כן לצ הקצ"ה להרצות ולהפריך. כן ירבה. כן רבה וכן פרץ. ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אחס אומרים פן ירצה, ואני אומר כן ירצה: ויקצו. קצו צהייהם. (ויש מפרשים המצרים צעיני עצמם וק"ל). ורבותינו דרשו, כקוצים היו צעיניהם:

(13) בפרך. צעודה קשה המפרכת את הגוף ומשצרתו:

15	And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiprah, and the name of the other Puah;	וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמִּיּוֹלֶדֶת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאֵחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה:	15
16	and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'	וַיֹּאמֶר בְּיֹלְדָכֶן אֶת־הָעִבְרִיּוֹת וּרְאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְהַמָּתֵן אֹתוֹ וְאִם־בַּת הוּא וְחֵיָהּ:	16
17	But the midwives feared God, and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the men-children alive.	וַתִּירָאן הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחֲיֶינָהן אֶת־הַיִּלָּדִים:	17
18	And the king of Egypt called for the midwives, and said unto them: 'Why have ye done this thing, and have saved the men-children alive?'	וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמִּיּוֹלֶדֶת וַיֹּאמֶר לָהֶן מָדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחֲיֶינָהן אֶת־הַיִּלָּדִים:	שני
19	And the midwives said unto Pharaoh: 'Because the Hebrew women are not as the Egyptian women; for they are lively, and are delivered ere the midwife come unto them.'	וַתֹּאמְרָן חַיָּתָא לַפְרָעָה אֲל־פְרָעָה כִּי לֹא כְנָשִׁים הָעִבְרִיּוֹת כִּי־חַיּוֹת הֵנָּה בָּטָרִם תִּבּוֹא אֵלֵיהֶן הַמִּיּוֹלֶדֶת וַיֵּלְדוּ:	19

(15) למיילדות. הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שובר ומשבר, דובר ומדבר, כך מוליד ומיילד: שפרה. זו יוכבד, על שם שמשפּקת את הולד: פועה. זו מרים, על שם שפועה ומדברת והוגה לולד, כדרך הנשים המפייסות תינוק הזוכה (סוטה יא:): פועה. לשון זעקה, כמו פיוֹלָה אֶפְסָה (ישעי' מז, יד):

(16) בילדכן. כמו צהלידכן: האבנים. מושב האשה היולדת, וצמקום אחר קוראו משבר, וכמוהו עשה מלאכה על האֶבָּנִים (ירמי' יח, ג), מושב כלי אומנות יוצר כלי חרס: אם בן הוא וגר. לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אֶבְרָהִימִי שעתיד להוולד בן המושיע אותם: וחייה. ותחיה:

(17) ותחיינן את הילדים. מְסַפֵּקוֹת להם מים ומזון. (סוטה יא:): תרגום הראשון וְקִיֵּימָא, והשני וְקִיֵּימָתוֹן, לפי שלשון עברית לנקבות רבות, תיבה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם, כגון ותאמרן איש מארי, (שמות ז, יט) לשון עזר כמו ויאמרו לזכרים, וְשִׁדְרָה צִפְיָה (ירמי' מד, כה), לשון דברתם כמו ותדברו לזכרים, וכן וְשִׁלְלָה אֶת־אֵל עַמִּי, (יחזקאל יג, יט) לשון עזר חללתם כמו ותחללו לזכרים:

(19) כי חיות הבה. צקיות כמילדות, תרגום מילדות חַיָּתָא. ורבותינו דרשו, (סוטה יא: ושמו"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן זריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה, זאב יטרוף, בכור שורו, אילה שלוחה, ומי שלא נכתב בו, הרי הכתוב כללן, ויצרך אותם ועוד כתב מה אֶמָּךְ לְצִיָּא (יחזקאל יט, ז):

20	And God dealt well with the midwives; and the people multiplied, and waxed very mighty.	וַיֵּיטֵב אֱלֹהִים לַמִּדְּוָה וַיִּרְבֵּה הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד: וְאֹשִׁיב יָי לַחֲתָנָא וּסְגִי עָמָא וּתְקִיפוּ לַחֲדָא:	20
21	And it came to pass, because the midwives feared God, that He made them houses.	וַיְהִי כִּי-יִרְאוּ הַמִּדְּוָה אֶת-הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים: וַהֲנִה כִּד חֲתָנָא מִן קֳדָם יְי וַעֲבַד לַחֲוֹן בָּתִּין:	21
22	And Pharaoh charged all his people, saying: 'Every son that is born ye shall cast into the river, and every daughter ye shall save alive.'	וַיִּצְוּ פַרְעֹה לְכָל-עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל-הַבֵּן הַיֵּלֹד הַיָּאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ וְכָל-הַבִּתּוּת תַּחְיֶין: (פ) וּפְקִיד פַּרְעֹה לְכָל עַמִּיה לְמִימַר כָּל בָּרָא דִּיתִילִיד לִיהוּדָאִי בְּנֶהְרָא תִרְמוּגִיהּ וְכָל בָּרָתָא תַּחְיֶימוּן:	22
II	And there went a man of the house of Levi, and took to wife a daughter of Levi.	וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת-בֶּת-לֵוִי: וְאֶזְל גּוֹבְרָא מִדְּבִית לֵוִי וַנִּסִּיב יֵת בֶּת לֵוִי:	II
2	And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months.	וַתֵּהָרֵם הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפֶּנּוּהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים: וַעֲדִיאת וַיֵּלֶדֶת בֶּר נַחֲזֵת יְתִיה אָרִי טָב הוּא וַאֲטַמְרִיתִיה תִּלְתָּא יָרְחִין:	2

(20) ויֵיטֵב. הטיב להם, וזה חלוק בתיבה שסודוה צ' אותיות ונתן לה וי"ו יו"ד בראשה, כשהיא באה לדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד צירי"י שהוא קמץ קטן, (או בסגול שהוא פת"ח קטן) כגון ויֵיטֵב אלהים למילדות, ויִרְבֵּה צִמְתִּי יְהוּדָה (איכה ז, ה), הרבה תאניה, וכן וַיִּגְדַּל הַשָּׂרָרִית (דברי הימים-ז לו, כ), נצוראדן הגלה את השארים, וַיִּקֶּן וַיִּבֶּה אֶל וַיִּבֶּה (שופטים טו, ה), הפנה הזנות זו לזו, כל אלו לשון מפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד בחיר"ק, כגון וַיֵּיטֵב דְּעִינְיוּ (ויקרא י, כ), לשון הוטב, וכן וירב העם, נתרבה העם, ויגל יהודה, הגלה יהודה, ויפן כה וכה, פנה לכאן ולכאן. ואל תשיבני, וילך, וישב, וירד, ויאֵל, לפי שאינן מגורתן של אלו, שהרי היו"ד יסוד בהן, ירד, יאֵל, ישב, ילך, יו"ד אות שלישית בו: ויֵיטֵב אלהים למילדות. מהו הטובה:

(21) ויעש להם בתים. צמי כהונה ולויה ומלכות שקרויין צמים, ויצן את בית ה' ואת בית המלך, כהונה ולויה מיוכזר, ומלכות ממרים, כדאיתא במסכת סוטה (יא:):

(22) לכל עמו. אף עליהם גזר, יום שנוולד משה אמרו לו אֲטַמְרִינִי, היום נולד מושיענו, ואין אנו יודעים אם ממרים אם מישאל, ורואין אנו שסופו ללקות צמים, לפיכך גזר אותו היום אף על המרים, שנאמר כל הֶזֶן הַיֵּלֹד, ולא נאמר הילוד לעצרים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה:

(1) ויקח את בת לוי. פְּרוּשׁ היה ממנה מפני גזירת פרעה, (וחזר ולקחה, וזהו וילך, שהלך בעצת צמו שאמרה לו גזרתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים ואמה גם כן על הנקבות. ברש"י ישן) והחזירה ועשה בה לקוחין שניים, ואף היא נהפכה להיות נערה. ובת ק"ל שנה היתה, שנולדה בצוה למרים צין החומות, ומאמיתם ועשר נשמהו שם, וכשיאֵל היה משה בן שמונים שנה, אם כן כשנחשבה ממנו היתה צת מאה ושלשים, וקורא אותה לוי:

(2) כי טוב הוא. כשנולד נתמלא הבית קְלוֹ אורה (סוטה יב:):

<p>3 And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink.</p>	<p>וְלֹא יָכֹלָה עוֹד הַצִּפּוֹנֹה וְתִקְחָהּ לָהּ תִּבְתָּ גָמָא וְתַחמֶרָה בַּחמֶר וּבזָפֶת וְתִשֶׁם בָּהּ אֶת־הַיֶּלֶד וְתִשֶׁם בְּסוּף עַל־שֹׁפֶת הַיָּאֵר:</p>	<p>3 ולא יכלה עוד הצפיון ותקחה לו תבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את-הילד ותשם בסוף על-שפת היאר:</p>
<p>4 And his sister stood afar off, to know what would be done to him.</p>	<p>וְאֶתְעַתְדַת אַחֲתֶיהָ מֵרֶחֶק מֵרְחִיק לְמַדַּע מָא יַתְעַבִּיד לִיה:</p>	<p>4 ונתעצב אחתו מרחק לדעה מה-יעשה לו:</p>
<p>5 And the daughter of Pharaoh came down to bathe in the river; and her maidens walked along by the river-side; and she saw the ark among the flags, and sent her handmaid to fetch it.</p>	<p>וַנִּחַתַת בַּת פַּרְעֹה לְמַסְחִי עַל נַהֲרָא וְעוֹלִימַתְהָא מְהֻלָּקִין עַל כִּיף נַהֲרָא וְחָזַת יֵת תִּיבְתָא בְּגוֹ יַעֲרָא וְאוֹשִׁישַׁת יֵת אִמָּתֶיהָ וְנִסִּיבְתֶיהָ:</p>	<p>5 ותרד בת-פרעה לרחץ על-היאר ונערתיה הלכת על-יד היאר ותרא את-התבה בתוך הסוף ותשלח את-אמתה ותקחה:</p>
<p>6 And she opened it, and saw it, even the child; and behold a boy that wept. And she had compassion on him, and said: 'This is one of the Hebrews' children.'</p>	<p>וּתְפַתַּח וְחָזַת יֵת רַבִּיא וְהָא עוֹלִימָא בְּכִי וְחֶסֶת עֲלוּהִי וְאָמְרַת מִבְּנֵי יְהוּדָאִי הוּא דִּין:</p>	<p>6 ותפתח ותראהו את-הילד והנה-נער בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה:</p>
<p>7 Then said his sister to Pharaoh's daughter: 'Shall I go and call thee a nurse of the Hebrew women, that she may nurse the child for thee?'</p>	<p>וְאָמְרַת אַחֲתֶיהָ לְבַת פַּרְעֹה הַאִיזִיל וְאֶקְרִי לֶיךָ אֶתְתָא מִיִּנְקָתָא מִן יְהוּדִיָּתָא וְתוֹנִיק לֶיךָ יֵת רַבִּיא:</p>	<p>7 ותאמר אחתו אל-בת-פרעה האלף וקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותינק לך את-הילד:</p>

(3) ולא יכלה עוד הצפיון. שמנו לה המצריים מיום שהחזירה, והיא ילדה לששה חדשים ויום א', שהיו לדה לשבעה יולדת למקוטעין, והם צדקו אחריה לסוף ט'. גמא. גמי צלשון משנה וצלע"ו יונ"קו, ודבר רך הוא, ועומד צפני רך וצפני קשה: בחמר ובזפת. זפת מצחון וטיט מצפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת: ותשם בסוף. הוא לשון אגס רוש"ל צלע"ו, ודומה לו קנה וסוף קמלו (ישעי"ט, ו): (5) לרחץ על היאור. סרס המקרא ופרשהו, ותרד בת פרעה על היאור לרחוץ בו: על יד היאור. אצל היאור, כמו ראו סלקת יואב אל דודי (שמואל-ב יד, ל), והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו (סוטה יב): הולכות לשון מיתה, כמו הנה אנכי הולך למות (בראשית כה, לב), הולכות למות לפי שמיחו צה, והכחוש מסייען, כי למה לנו לכחוש ונערוסיה הולכות: את אמתה. את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד, אצל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו להנקד אמתה מ"ס דגושה, והם דרשו את אמתה, את ידה ונשאר צבה אמתה אמות הרבה (סוטה טס):

(6) ותפתח ותראהו. את מי ראתה, הילד, זה פשוטו. ומדרשו, שראתה עמו שכינה (סוטה טס שמו"ר א, כח): והנה נער בוכה. קולו כנער:

(7) מן העבריות. שהחזירנה על מצריות הרבה לינק ולא ינק, לפי שהיה עמיד לדבר עם השכינה (שמו"ר א, ל. סוטה טס):

8	And Pharaoh's daughter said to her: 'Go.' And the maiden went and called the child's mother.	וַתֹּאמֶר-לָהּ בַת-פַּרְעֹה לְכִי וְתִלְדִּי הָעֹלָמָה וְתִקְרָא אֶת-אִם הַיֶּלֶד: וַתֹּאמֶר לָהּ בַת פַּרְעֹה פָּרַעַה אֵיזִילִי וְאֶזְלַת עוֹלָמָתָא וְקִרְתִּי יָת אִמִּיהָ דְּרַבִּינָא:	8
9	And Pharaoh's daughter said unto her: 'Take this child away, and nurse it for me, and I will give thee thy wages.' And the woman took the child, and nursed it.	וַתֹּאמֶר לָהּ בַת פַּרְעֹה הֲלִיכִי יָת רַבִּינָא הָדִין וְאֶזְנִיקֶיהּ לִי וְאֶנָּא אֶתִּין יָת אֶגְרִיד וְנִסִּיבַת אֶתְתָּא דְּרַבִּינָא וְאֶזְנִיקֶיהּ: וַתֹּאמֶר לָהּ בַת פַּרְעֹה הֲלִיכִי יָת רַבִּינָא הָדִין וְאֶזְנִיקֶיהּ לִי וְאֶנָּא אֶתִּין יָת אֶגְרִיד וְנִסִּיבַת אֶתְתָּא דְּרַבִּינָא וְאֶזְנִיקֶיהּ:	9
10	And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses, and said: 'Because I drew him out of the water.'	וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וְתַבְּאָהּוּ לְבַת-פַּרְעֹה וַיְהִי-לָהּ לְבֵן וְתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן-הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ: וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וְתַבְּאָהּוּ לְבַת-פַּרְעֹה וַיְהִי-לָהּ לְבֵן וְתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן-הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ:	10
11	And it came to pass in those days, when Moses was grown up, that he went out unto his brethren, and looked on their burdens; and he saw an Egyptian smiting a Hebrew, one of his brethren.	וַיְהִי בַּיּוֹמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל-אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסַבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ-עִבְרִי מֵאֶחָיו: וַיְהִי בַּיּוֹמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל-אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסַבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ-עִבְרִי מֵאֶחָיו:	שלישי
12	And he looked this way and that way, and when he saw that there was no man, he smote the Egyptian, and hid him in the sand.	וַיִּפֶן כַּה וְכַה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּדְּ אֶת-הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל: וַיִּפֶן כַּה וְכַה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּדְּ אֶת-הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל:	12

(8) ותלך העלמה. הלכה צוריות ועלמות כעלם:

(9) הילכי. נחנאה ולא ידעה מה נחנאה, הי שליכי (שמו"ר שם סוטה שם):

(10) משיתוהו. כתרומו שסלקתיה, והוא לשון הוצאה בלשון ארמי, כמשל צניסא מסלקא, ובלשון עברי משיתוהו, לשון הסירותיו, כמו לא ימוש (יהושע א, ח) לא משו, כך חזרו מנחם. ואני אומר שאינו ממחזרת מש, וימוש, אלא מגזרת משה, ולשון הוצאה הוא, וכן ימשגי ממים רצים (שמואל"ב כז, יז), שאלו היה ממחזרת מש, לא יתכן לומר משיתוהו אלא המישותיהו, כאשר יאמר מן קס הקימותי, ומן שז השיבותי, ומן זא הביאותי, או משתיהו, כמו ימשגי את עון הארץ (זכריה ג, ט), אבל משיתי, אינו אלא מגזרת חיצה שפעל שלה מיוסד זה"א בסוף חציבה, כגון משה, צנה, עשה, זיה, פנה, כשיצא לומר זהם פעלתי, חצא היו"ד במקום ה"א, כמו עשיתי, צנתי, פניתי, צויתי:

(11) ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד, א"ר יהודא בר"א הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ציתו: וירא בסבלותם. נתן עיניו ולצו להיות מיצר עליהם (שמו"ר א, כז): איש מצרי. נוגש היה, ממונה על שוטי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגבר למלאכתם (שמו"ר א, כח): מכה איש עברי. מלקוהו ורודהו. ובעלה של שלומית צד דצרי היה, ונתן עיניו זה, ובלילה העמידו והוציאו מציתו, והוא חזר ונכנס לצית וצא על אשחו, כסצורה שהוא בעלה, וחזר האיש לציתו והרגיש דצבר, וכשראה אותו מנרי שהרגיש דצבר, היה מכהו ורודהו כל היום:

(12) ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו צנית ומה עשה לו צדה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש. שאין איש עתיד לנאת ממנו שיתגיר:

13

וַיֵּצֵא בֵּינוֹם הַשְּׁנַיִם וַהֲנִיָּה
שְׁנַיִם-אָנָשִׁים עֲבָרִים נִצְּחִים
וַיֹּאמֶר לָרָשָׁע לָמָּה תִּבָּה
רַעְיָה:

13

I4

וַיֹּאמֶר מִי שָׁמָּה
לְאַשׁ שָׂר וְשֹׁפֵט
עָלֵינוּ הִלְחָדְנוּ אֶתְּהָ
אָמַר כָּאֲשֶׁר הִרְגִּיתָ
אֶת־הַמֶּצִּירִי וַיִּירָא
מִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָבִן נֹדֵעַ
הַדָּבָר:

I4

15

וַיִּשְׁמַע אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַהֲרֹג אֶת-מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפָּנָיו פָּרָעָה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ-מִדְיָן עַל-הַבָּאָר :

15

16

וּלְכֶתֶן מִדִּיּוֹן שָׁבַע
וּתְבַאֲנָה וּתְדַלְגָּה
וּתְמַלְאֲנָה אֶת־תְּהִרֵהָטִים
לְהַשְׁקוֹת צֶאֱן אֲבִיהֶן:

16

17

וַיָּבֹאוּ הָרָעִים וַיִּגְרְשׁוּם
וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיּוֹשֶׁעַן וַיִּשָּׂק
אֶת־עֲאֵנָם:

17

18

וַתִּבְאֶנָּה אֶל-רָעוּאֵל
בְּבֵיתָהּ וַיֹּאמֶר מַדּוּעַ
מִתְרַתֵּן בְּאֵי הַיּוֹם:

18

(14) מי שמך לאיש. והרי עודך נער: הלהרגני אתה אומר. מכלן אנו למדים שהרגו בשם המפורש: ויירא משה. כפשוטו. ומדרשו, דאג לו על שראה בישראל רשעים דילטורין, אמר, מעתה שמה אינם ראויין להגאל: אכן גודע הדבר. כמשמעו. ומדרשו, גודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אבל רואה אני שהם ראויים לכך:

(16) ולכהן מדין. רב שנהן, ופירש לו מעבודת אלילים ונידוהו מאללם: את הרהטים. את זריכות מרוות המים העשויות בארץ:
(17) ויגרשום. מפני הנידוי:

19	And they said: 'An Egyptian delivered us out of the hand of the shepherds, and moreover he drew water for us, and watered the flock.'	וַתֹּאמְרוּן אִישׁ מִצְרִי הֵצִילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן:	19
20	And he said unto his daughters: 'And where is he? Why is it that ye have left the man? call him, that he may eat bread.'	וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָתָיו וַאֲיוּ לָמָּה זֶה עֹזְבֶתֶן אֶת־הָאִישׁ קִרְאֵן לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם:	20
21	And Moses was content to dwell with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter.	וַיֹּאֵל מֹשֶׁה לְשֵׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בִּתּוֹ לְמֹשֶׁה:	21
22	And she bore a son, and he called his name Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land.'	וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: (ב)	22
23	And it came to pass in the course of those many days that the king of Egypt died; and the children of Israel sighed by reason of the bondage, and they cried, and their cry came up unto God by reason of the bondage.	וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאֲנָחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעֻקוּ וַתָּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה:	23
24	And God heard their groaning, and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob.	וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:	24
25	And God saw the children of Israel, and God took cognizance of them.	וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹהִים: (ס)	25

- (20) למה זה עזבתן. הכיר צו שהוא מזרעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו: ויאכל לחם. שמה יא אחת מכס, כמה דאח אמר כי אס הלחם הוא אוכל:
- (21) ויואל. כתרגומו, (ס"א כמשמעו) ודומה לו הוֹלָלָה גֵּר וְלִין (שופטים יט, ו), ולו הוֹלָלָנוּ, הוֹלָלָנוּ לְדָבָר. ומדרשו לשון קֶלָה, נשבע לו שלא יזון ממדין כי אס כרשותו:
- (23) ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גֵּר צמדין, וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל לתשועה, ומשה היה רועה וגו' וצאת תשועה על ידו, ולכך נסמכו פרשיות הללו. (בר"י): וימת מלך מצרים. נטרע, והיה שוטט תינוקות ישראל ורוחן צדמס (שמו"ר א, לד):
- (24) נאקתם. וכן מעיר מתים יִנָּקוּ (איוז כד, יז): את בריתו את אברהם. עס אברהם:

III	Now Moses was keeping the flock of Jethro his father-in-law, the priest of Midian; and he led the flock to the farthest end of the wilderness, and came to the mountain of God, unto Horeb.	וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵי יֵת עֲנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּהִי רַבָּא דְּמִדְיָן וַדְּבַר יֵת עֲנָא לְאַתְר שְׂפַר רֹעִיא לְמִדְבָּרָא וְאַתָּא לְטוֹרָא דְּאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי לְחֹרֵב:	וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנּוֹ כִּתְּנָן מִדְיָן וַיִּגְדֹּג אֶת־הַצֹּאן אֶתְר הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הָר הָאֱלֹהִים חֹרֵב:	רזיעי
2	And the angel of the LORD appeared unto him in a flame of fire out of the midst of a bush; and he looked, and, behold, the bush burned with fire, and the bush was not consumed.	וַיֵּרָא מַלְאָךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַפְתָּאשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיִּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֶּה בֹעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֶּה אֵינְנוֹ אֵכָל: לִיתְהִי מִתְאַכִּיל:	וַיֵּרָא מַלְאָךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַפְתָּאשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיִּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֶּה בֹעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֶּה אֵינְנוֹ אֵכָל:	2
3	And Moses said: 'I will turn aside now, and see this great sight, why the bush is not burnt.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶתְפַּנִּי כַּעַן וְאַחֲזִי יֵת חֲזוֹנָא רַבָּא דְּדִין מָא דִּין לָא מִתּוֹקֵד אֲסֵנָא:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה־נָּא וְאַרְאֶה אֶת־הַמְרָאָה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבָּעַר הַסִּנֶּה:	3
4	And when the LORD saw that he turned aside to see, God called unto him out of the midst of the bush, and said: 'Moses, Moses.' And he said: 'Here am I.'	וַחֲזָא יְיָ אֲרִי אֶתְפַּנִּי לְמַחֲזִי וּקְרָא לִיהִי יְיָ מִגּוֹ אֲסֵנָא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲאֲנִי:	וַיִּרָא יְהוָה כִּי סָר לְרֹאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי:	4
5	And He said: 'Draw not nigh hither; put off thy shoes from off thy feet, for the place whereon thou standest is holy ground.'	וַיֹּאמֶר לָא תִקְרַב הֲלָכָא שְׂרִי סִינָה מַעַל רִגְלֶךָ אֲרִי אֶתְרָא דְּאַתָּ קָאִים עֲלוּהִי אֶתְר קֳדִישׁ הוּא:	וַיֹּאמֶר אֶל־תִּקְרַב הָלֵם שַׁל־נַעְלֶיךָ מַעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדָמַת־קֹדֶשׁ הוּא:	5

- (25) וידע אלהים. נתן עליהם לצולא העלים עיניו:
- (1) אחר המדבר. להמרחק מן הגזל, שלא ירעו צדקות אחרים: אל הר האלהים. על שם העמיד:
- (2) בלבית אש. צלהבת אש לצולא של אש, כמו לצ השמים, צלצ האלה, (שמואל-צ יח, יד) ואל תחמה על התי"ו, שיש לנו כיווא צו, מה מלאה לצמך (יחזקאל טו, ל): מתוך הסנה. ולא חילן אחר, משום עמו קנכי צנקה: אבל. נאכל, כמו לא עזד צה, אשר לקח משם:
- (3) אסורה נא. אסורה מכאן להמקרב שם:
- (5) של. קלוף והוא, כמו וקשל הצקל (דברים יט, ה), כי ישל זיתך: אדמת קודש הוא. המקום:

6	Moreover He said: 'I am the God of thy father, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob.' And Moses hid his face; for he was afraid to look upon God.	וַיֹּאמֶר אֲנִי אֱלֹהִים דָּאֲבֹדִי אֱלֹהִים דָּאֲבֹרָהֶם אֱלֹהִים וְאֵלֶיהֶם דִּיצְחָק וַיִּכְבְּשֹׁנוֹן מֹשֶׁה לִפְנֵי אֲרִי דְחִיל מִלֹּאסְתָּפְלָא בְּצִית יִקְרָא דִּי:	וַיֹּאמֶר אֲנִכִּי אֱלֹהִים אֲבִידִי אֱלֹהִים אֲבֹרָהֶם אֱלֹהִים יִצְחָק וְאֵלֶיהֶם יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהִבֵּיט אֶל־הָאֱלֹהִים:	6
7	And the LORD said: 'I have surely seen the affliction of My people that are in Egypt, and have heard their cry by reason of their taskmasters; for I know their pains;	וַיֹּאמֶר יְיָ מִגֵּל גְּלִי קִדְמִי שְׁעֹבֹד עַמִּי דְבַמְצָרִים וַיֵּת קְבִילְתֶּהוֹן שְׁמִיעַ קִדְמִי מִן קִדְמִי מִפְּלִחִיהוֹן אֲרִי גְלִי קִדְמִי פִיבִיהוֹן:	וַיֹּאמֶר יְהוָה רָאֵה רְאִיתִי אֶת־עֲנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו כִּי יִדְעֵתִי אֶת־מַכָּאֲבֵיו:	7
8	and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.	וְאֵתְגַלִּיתִי לְשִׁיבֹתָהוֹן מִיָּדָא דְּמִצְרָאִי וּלְאַסְקֹתָהוֹן מִן אֶרֶץ הַחַיָּא לְאַרְעַ טָבָא וּפְתִיָא לְאַרְעַ עֲבָדָא חֶלֶב וְדִבְשׁ לְאַתֵּר כְּנַעֲנָאִי וְחִתָּאִי וְאַמֹּרִיָּאִי וְפְרִזְזָאִי וְחִוִּיתָאִי וַיְבוֹסָאִי:	וְאֵרֵד לְהַצִּילָם מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֵתָם מִן־הָאֶרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:	8
9	And now, behold, the cry of the children of Israel is come unto Me; moreover I have seen the oppression wherewith the Egyptians oppress them.	וְכַעַן הֵא קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־תִּלְתִּי לְקִדְמִי וְאֵף גְּלִי קִדְמִי דִּיחֻקָא דְּמִצְרָאִי דְחֻקִּין לְהוֹן:	וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רְאִיתִי אֶת־הַלֹּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:	9
10	Come now therefore, and I will send thee unto Pharaoh, that thou mayest bring forth My people the children of Israel out of Egypt.'	וְכַעַן אֵיתָא וְאֲשַׁלְחֶךָ לְוֹת פִּרְעָה וְאַפִּיק יֵת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:	וְעַתָּה לָכֵה וְאֲשַׁלְחֶךָ אֶל־פִּרְעָה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:	10
11	And Moses said unto God: 'Who am I, that I should go unto Pharaoh, and that I should bring forth the children of Israel out of Egypt?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְמִי יְיָ מִן אֲנִי אֲרִי אִיזִיל לְוֹת פִּרְעָה וְאֲרִי אַפִּיק יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנִכִּי כִּי אֵלֶךְ אֶל־פִּרְעָה וְכִי אֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:	11

(7) כי ידעתי את מכאוביו. כמו וידע אלהים, כלומר כי שמתי לב להסבון ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא אטוס את אזני מלעקתם:
(10) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל, והוא את עמי, יועילו דצריך ותוציאם משם:

12	<p>And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve God upon this mountain.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲרִי יְהִי מִיָּמְרִי בְּסַעֲדָךְ וְדִין לְךָ אֶת־אֲנִי אֲנִי אֶנָּה שְׁלַחְתָּךְ בְּאֶפְקוֹתַי יַת עַמָּא מִמִּצְרַיִם תִּפְלְחוּן קִדְם יְיָ עַל טוֹרָא הַדִּין:</p>	<p>וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנִכִּי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה:</p>	12
13	<p>And Moses said unto God: 'Behold, when I come unto the children of Israel, and shall say unto them: The God of your fathers hath sent me unto you; and they shall say to me: What is His name? what shall I say unto them?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְם יְיָ הֵא אֶנָּה אֶת־י לֹות בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמִיר לְהוֹן אֱלֹהֵא דְּאַבְהֶתְכוֹן שְׁלַחְנִי לְוַתְכוֹן וַיִּמְרוּן לִי מִן שְׁמִיָּה מָא אֵימֶר לְהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנִכִּי בָא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וַאֲמַרוּ־לִי מַה־שְּׁמוֹ מָה אֲמַר אֲלֵהֶם:</p>	13
14	<p>And God said unto Moses: 'I AM THAT I AM'; and He said: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: I AM hath sent me unto you.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר בְּדָנֹן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי לְוַתְכוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:</p>	14

(11) מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים: וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה זכי ישראל שפעשה להם נס ואוציאם ממצרים:

(12) ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית צננה, לך האות כי אנכי שלחתיך, ותגלית בשליחותי וכדאי אני להגיל, כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיניו אָפֵל, כך תלך בשליחותי ואיניך ניזוק, וששאלת מה זכות יש לישראל שיגאלו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עמידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיגאלו מצרים. דבר אחר כי אהיה עמך, וזה שתגלית בשליחותך, לך האות על הצטחה אחרת שאני מבטיחך, שכשתוציאם ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו, וְזֶה לְךָ הָאוֹת אֲכֹל הַשֶּׁנֶה כְּפִיָּה וגו' (ישעי' לז, ל), מפלת סנחריב תהיה לך לאות על הצטחה אחרת, שארצכם חריצה מפירות ואני אבדך הספיחים:

(14) אהיה אשר אהיה. אהיה עמם בצרה זאת, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות, אמר לפניו רבש"ע מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דיים בצרה זו, אמר לו יפה אמרת, כה תאמר וגו'. (ברכות ט: שמו"ר ג, ז) (לא) שהשכיל חלילה משה ביותר, אלא שלא הבין דברי השי"ת, כי לא מחשבתו מחשבת השי"ת, שמאז כך היתה דעתו באומרו יתבדך אהיה אשר אהיה, למשה לבדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, וזהו יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כך היתה, שלא תגיד לבני ישראל כדברים האלה, אלא כה תאמר לבני ישראל אהיה פעם אחת. וכן משמע במסכת ברכות ודו"ק):

15	<p>And God said moreover unto Moses: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath sent me unto you; this is My name for ever, and this is My memorial unto all generations.</p>	<p>וַיֹּאמֶר עוֹד יְיָ לְמֹשֶׁה כִּדְּבַר תִּימָר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵא דְּאַבְרָהָם דְּאַבְרָהָם דְּיִצְחָק וְאַלְהֵיהָ דְּיַעֲקֹב שְׁלַחְנִי לְוִתְכֹן דִּין שְׁמִי לְעָלַם וְדִין דְּוִכְרִי לְכָל דָּר וְדָר:</p>	<p>וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה כֹּה-תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאַלְהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם זֶה-שְׁמִי לְעָלַם וְזֶה זְכוּרִי לְדָר וָדָר:</p>	15
16	<p>Go, and gather the elders of Israel together, and say unto them: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, of Isaac, and of Jacob, hath appeared unto me, saying: I have surely remembered you, and seen that which is done to you in Egypt.</p>	<p>אֵיזִיל וְתִכְנֹשׁ יְת סְבִי יִשְׂרָאֵל וְתִימָר לְהוֹן יְיָ אֱלֹהֵא דְאַבְרָהָם דְּאַבְרָהָם דְּיִצְחָק וְיַעֲקֹב לְמִימַר מְדַכָּר דְּכִירָנָא יְתְכֹן וְיִת דְּאַתְעֵבִיד לְכֹן בְּמִצְרַיִם:</p>	<p>לֵךְ וְאַסְפֹּת אֶת-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פֶּקֶד פֶּקֶדְתִּי אֶתְכֶם וְאֶת-הָעֲשׂוֹי לְכֶם בְּמִצְרַיִם:</p>	חמישי
17	<p>And I have said: I will bring you up out of the affliction of Egypt unto the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, unto a land flowing with milk and honey.</p>	<p>וְאָמַרְתִּי אֲסִיק וְתִכְנֹן מִשְׁעָבוֹד מִצְרָאִי לְאַרְעַ כְּנַעֲנָא וְחִתָּאִי וְאַמֹּרִי וְיִפְרִזָּאִי וְחִוִּי וְיִבּוּסָאִי לְאַרְעַ עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>	<p>וְאָמַר אֲעֲלֶה אֶתְכֶם מִעֲנֵי מִצְרַיִם אֶל-אַרְצֵי הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֹמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֶל-אַרְצֵי זֶבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>	17
18	<p>And they shall hearken to thy voice. And thou shalt come, thou and the elders of Israel, unto the king of Egypt, and ye shall say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath met with us. And now let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, that we may sacrifice to the LORD our God.</p>	<p>וְיִקְבְּלוּן מִנְּךָ וְתִיתִי אִתָּךְ וְסָבִי יִשְׂרָאֵל לְוֹת מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם וְתִימָרוּן לֵיהּ יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי אֶתְקָרִי עֲלָנָא וְכַעַן גִּיזִיל כַּעַן מִהֶלֶד תִּלְתָּא יוֹמִין בְּמִדְבָּרָא וְנִדְבַח קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא:</p>	<p>וְשָׁמְעוּ לְקוֹלִי וּבֵאתָ אִתָּךְ וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתֶּם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעַתָּה גִלְכָּה-נָּא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחָה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	18

(15) זה שמי לעלם. חסר וי"ו לומר, העלימהו, שלא יקרא ככתבו (שמו"ר ג, ט): וזה זכרי. למדו
היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר, ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:

(16) את זקני ישראל. מיוחדים לישיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס'
רצוא:

(18) ושמעו לקולך. מאלהם, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם
מיעקב ומיוסף שזלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלהים פקוד יפקוד אתכם, ויוסף אמר להם פקד פקד
אלהים אתכם (בראשית נ, כה): נקרה עלינו. לשון מקרה, וכן ויקר אלהים (צמדנר כג, ד), ואנכי אקרה

19	And I know that the king of Egypt will not give you leave to go, except by a mighty hand.	וְיָדַעְתִּי כִּי לֹא־יִתֶּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֵךְ וְלֹא בְיַד חֲזָקָה: וְיָדַעְתִּי כִּי לֹא־יִתֶּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֵךְ וְלֹא בְיַד חֲזָקָה: מִן קֹדֶם דְּחִילִיָּה תִּקְרֶי:	19
20	And I will put forth My hand, and smite Egypt with all My wonders which I will do in the midst thereof. And after that he will let you go.	וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִפֵּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם: וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִפֵּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם: וְיָתְכוֹן:	20
21	And I will give this people favour in the sight of the Egyptians. And it shall come to pass, that, when ye go, ye shall not go empty;	וְנָתַתִּי אֶת־חֶן הָעַם־הַזֶּה לְרַחֲמֵינִי בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵּלְכוּן לֹא תֵּלְכוּ רִיקִים: וְנָתַתִּי אֶת־חֶן הָעַם־הַזֶּה לְרַחֲמֵינִי בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵּלְכוּן לֹא תֵּלְכוּ רִיקִים: וְיִהְיֶה אֲרִי תִּתְּכוֹן לֹא תִּתְּכוֹן רִיקִינִי:	21
22	but every woman shall ask of her neighbour, and of her that sojourneth in her house, jewels of silver, and jewels of gold, and raiment; and ye shall put them upon your sons, and upon your daughters; and ye shall spoil the Egyptians. ²	וְשָׁאַלָה אִשָּׁה מִשְׁכֻּנָתָהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכְלִי־זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְמוֹתָם עַל־בְּנֵיהֶם וְעַל־בָּנוֹתֵיהֶם וְנִצְלָתָם אֶת־מִצְרַיִם: וְשָׁאַלָה אִשָּׁה מִשְׁכֻּנָתָהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכְלִי־זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְמוֹתָם עַל־בְּנֵיהֶם וְעַל־בָּנוֹתֵיהֶם וְנִצְלָתָם אֶת־מִצְרַיִם: וְתִשְׁאַל אִשָּׁה מִשְׁכֻּנָתָהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכְלִי־זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְמוֹתָם עַל־בְּנֵיהֶם וְעַל־בָּנוֹתֵיהֶם וְנִצְלָתָם אֶת־מִצְרַיִם:	22
IV	And Moses answered and said: 'But, behold, they will not believe me, nor hearken unto my voice; for they will say: The lord hath not appeared unto thee.'	וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא־יֵאֱמָנוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה: וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא־יֵאֱמָנוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה: וְהָאֵל לֹא יִהְיֶמְנוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְמִנִּי אֲרִי יִימְרוּן לֹא אֶתְגַּלִּי לָךְ יְיָ:	IV

כה, אהא נקרה מאתו הלוס: (אלהי העבריים. יו"ד יחירה, רמז לי' מכות. דרש"י ישן):

(19) לא יתן אתכם מלך מצרים להלך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלך: לא יתן. לא יצדק, כמו על פן לא נסתפק (בראשית כ, ו), לא נקטנו פלגים להקדש עמדי (שם לא, ח), וכלן לשון נתינה הם. וי"מ ולא ביד חזקה. ולא בשביל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמינן אותם ולא מן קדם דחיליה שקיף. משמו של רבי יעקב דברבי מנחם נאמר לי:

(22) ומגדת ביתה. מאותה שהיא גרה תפסה צדית: ונצלחם. מתרגמו ותרזקונו, וכן וינללו את מלכים (שמות יב, לו). וינללו דג' ישרלל את עדים (שם לג, ו), והנו"ן צו יסוד. ומנחם חזרו במחצית ד"י, עם וינלל פלגים את מקנה חזקים (בראשית לא, ט), אשר הניל אלהים מאזינו, ולא יאמנו דבריו, כי אם לא הייתה הנו"ן יסוד והיא נקודה דחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון ופעלתם, אלא בלשון ונפעלתם, כמו ונסתקם מעל האדמה (דברים כח, סג), ונתתם ביד אויב, ונפסקם לפני חזקים (ויקרא כו, יז), ונסתקם דחוקה (יחזקאל כב, כא), ואמרתם נלנו, לשון נפעלנו, וכל נו"ן שהיא בזה צדית לפרקים, ונופלת ממנה, כנו"ן של נוגף, נושא, נותן, נושך, כשהיא מדברת לשון ופעלתם, חנקד צו"א דחטף, כגון וינללו את חזקים (בראשית מה, יט), וינסקם לקם את חזק הגלעד (במדבר לב, כט), ונמלתם את צר ערלתכם. לכן אני אומר, שזאת הנקודה דחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נולד, והוא מן הלשונות הכבדים, כמו דבור, כפור, למוד, כשידבר בלשון ופעלתם ינקד דחיר"ק, כמו ודפקם אל הסלע (שם כ, ח), וכפרקם את הדבית (יחזקאל מה, כ), ולמדקם את חזקים (דברים יא, ט):

2 And the LORD said unto him: 'What is that in thy hand?' And he said: 'A rod.'	וַיֹּאמֶר יְיָ מַה בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר חֹטֶבֶת	וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כ) מִזֶּה (ק) מַחֲזֶה בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר מִטֶּה:
3 And He said: 'Cast it on the ground.' And he cast it on the ground, and it became a serpent; and Moses fled from before it.	וַיֹּאמֶר רְמוּהוּ לָאָרֶעָא וְרָמָהּ לָאָרֶעָא וְהָיָה לְחוּיָא וְעָרַק מֹשֶׁה מִן קִדְמוֹהִי:	וַיֹּאמֶר הִשְׁלִיכְהוּ אֶרֶצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרֶצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו:
4 And the LORD said unto Moses: 'Put forth thy hand, and take it by the tail—and he put forth his hand, and laid hold of it, and it became a rod in his hand—	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אוֹשִׁיט יָדְךָ וְאוֹחִיד בְּדַנְבִּיהָ וְאוֹשִׁיט יָדְהָ וְאִתְקִיף בֵּיהּ וְהָיָה לְחוֹטֶבֶת בְּיָדְהָ:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאַחֲז בְּזָנְבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּחְזַק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:
5 that they may believe that the LORD, the God of their fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath appeared unto thee.'	בְּדִיל דִּיהִימְנוּן אַרִי אַתְגִּילי לָךְ יְיָ אֱלֹהֶא דְּאַבְרָהָם וְאֱלֹהֵיהּ דְּאַבְרָהָם אֱלֹהֵיהּ דִּיצְחָק וְאֱלֹהֵיהּ דִּיעֲקָב:	לְמַעַן וַאֲמִינוּ כִּי-נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:
6 And the LORD said furthermore unto him: 'Put now thy hand into thy bosom.' And he put his hand into his bosom; and when he took it out, behold, his hand was leprous, as white as snow.	וַיֹּאמֶר יְיָ לִיה עוד אֵשִׁיל כְּעַן יָדְךָ בְּעֵטְפֶךָ וְאֵשִׁיל יָדְהָ בְּעֵטְפֶיהָ וְהָא יָדְהָ חֹרָא כְּתִלְגָא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוד הִבֵּא-נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיִּבֵּא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ וְהִנֵּה יָדוֹ מִצְרַעַת כַּשָּׁלֵג:
7 And He said: 'Put thy hand back into thy bosom.—And he put his hand back into his bosom; and when he took it out of his bosom, behold, it was turned again as his other flesh.—	וַיֹּאמֶר אָתִיב יָדְךָ לְעֵטְפֶךָ וְאָתִיב יָדְהָ לְעֵטְפֶיהָ וְהָא תִּבְתּ הָיָה כְּבִשְׂרִיהָ:	וַיֹּאמֶר הֲשִׁב יָדְךָ אֶל-חִיקְךָ וַיִּשָּׁב יָדוֹ אֶל-חִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ מִחִיקוֹ וְהִנֵּה-שָׁבָה כְּבִשְׂרוֹ:
8 And it shall come to pass, if they will not believe thee, neither hearken to the voice of the first sign, that they will believe the voice of the latter sign.	וַיְהִי אִם לֹא יְהִימְנוּן לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל אַתָּא קִדְמָאָה וַיְהִימְנוּן לְקוֹל אַתָּא בְּתִרְאָה:	וְהָיָה אִם-לֹא וַאֲמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהָאֲמִינוּ לְקוֹל הָאֲחֵרֹן:

- (2) מזה בידך. לכן נכתב חיצה אחת לדרוש, מזה שצידך אחת חייב ללוקח, שחשדת צכשרים. ופשוטו, כאדם שאומר לחצירו, מודה אתה שזו שלפניך אצן היא, אומר לו הן, אמר לו הריני עושה אותה עץ:
- (3) ויהי לנחש. רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל (באומרו לא יאמינו לי), וחפש אומנתו של נחש:
- (4) ויחזק בו. לשון אחיזה הוא, והרבה יש במקרא, ויחזקו האנשים צילו (בראשית יט, טו) והקצוה בְּמִצְוֵי (דברים כה, יא), וְהִתְקַטְּפוּ בְּקִנְיָם (שמואל-א יז, לה), כל לשון חזק הדבוק לצ"ת, לשון אחיזה הוא:
- (6) מצורעת כשלג. דרך זרעת להיות לצנה, אם צהרת לצנה היא, אף צאות זה רמז לו שלשון הרע סיפור באומרו לא יאמינו לי, לפיכך הלכו צרעת, כמו שלקחה מרים על לשון הרע:
- (7) ויוציאה מחיקו והנה שבה וגו'. מכאן, שמדה טובה ממחרת לצא ממדת פורעניות, שהרי צראשונה לא נאמר מחיקו (שמו"ר ג, יח):

9	<p>And it shall come to pass, if they will not believe even these two signs, neither hearken unto thy voice, that thou shalt take of the water of the river, and pour it upon the dry land; and the water which thou takest out of the river shall become blood upon the dry land.'</p>	<p>וַיְהִי אִם לֹא יִהְיֶינָהּ אֵף לְתִרְיָן אֲתִיבָהּ הָאֲלִין וְלֹא יִקְבְּלוּן מִנֶּחֱ וְחִסְבִּי מִמֵּי דְבִנְהָרָא וְתִישׁוּד לִיבִשְׁתָּא וַיְהִין מֵי דְחִסְבִּי מִן נְהָרָא וַיְהִין לְדָם בִּיבִשְׁתָּא:</p>	<p>וַיְהִי אִם לֹא יִאֲמִינוּ גַם לְשְׁנֵי הָאֲתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקֹלֶךָ וְלִקְחָתָּ מִמֵּי הַיָּאֵר וּשְׂפַכְתָּהּ תִּבְשַׁח וְהָיוּ תַמּוּם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם בִּיבִשְׁתָּ:</p>	9
10	<p>And Moses said unto the LORD: 'Oh Lord, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קֹדֶם יְיָ בִּכְעוּ יְיָ לֹא גִבֹר דְּמַלּוּל אֲנָא אֵף מֵאֲתַמְלִי אֵף מִדְּקַמּוּהִי אֵף מַעֲדִין דְּמַלִּילְתָּא עִם עֲבָדֶךָ אֲרִי יָקִיר מְמַלֵּל וְעַמִּיק לִישָׁן אֲנָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְּמוּל גַּם מִשְׁלֶשֶׁם גַּם מֵאִז דְּבָרְךָ אֶל-עֲבָדֶךָ כִּי כְבֹד-פָּה וְכְבֹד לְשׁוֹן אֲנֹכִי:</p>	10
11	<p>And the LORD said unto him: 'Who hath made man's mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the LORD?</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לִיה מִן שׁוּי פִּמָּא לְאַנְשָׂא אוּ מִן שׁוּי אֲלִימָא אוּ חֲרָשָׂא אוּ פְתִיחָא אוּ עוֹרָא הֲלֹא אֲנָא יְיָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם אוּ מִי-יָשׁוּם אֱלֹם אוּ חֲרָשׁ אוּ פֶקַח אוּ עוֹר הֲלֹא אֲנֹכִי יְהוָה:</p>	11
12	<p>Now therefore go, and I will be with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak.'</p>	<p>וְכַעַן אֵיזִיל וּמִימְרֵי יְהִי עִם פִּמָּךָ וְאֶלְפִנְךָ דְּתַמְלִיל:</p>	<p>וְעַתָּה לֵךְ וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם-פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר:</p>	12
13	<p>And he said: 'Oh Lord, send, I pray Thee, by the hand of him whom Thou wilt send.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר בִּכְעוּ יְיָ שְׁלַח כְּעַן בִּיד מִן דְּקָשֶׁר לְמִשְׁלַח:</p>	<p>וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח-נָא בִיד-תְּשַׁלַּח:</p>	13

(8) והאמינו לקול האות האחרון. משתאמר להם ששזילכס לקיתי על שספרתי עליכס לשון הרע, יאמינו לך, שכבר למדו כזך שהמזדווגין להרע להם לוקים כנגעים, כגון פרעה ואצמלך ששזיל שרה: (9) ולקחת ממימי היאור. רמז להם שצמכה ראשונה נפרע מאלהותם, (פירוש, כשהקצ"ה נפרע מן האומות, נפרע מאלהותם תחלה, שהיו עוזדים לגילום המהיה אותם, והפכס לדס. כרש"י יסן): והיו המים וגר. והיו, והיו, שני פעמים, נראה צעיני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדס כיצשת, שומע אני שצידו הם נהפכים לדס, ואז כשירדו לארץ יהיו צהוייתן, אזל עכשיו מלמדנו, שלא יהיו דס עד שיהיו כיצשת: (10) גם מתמול וגר. למדנו שכל שצעה ימים היה הקצ"ה מפחה את משה כמנה לילך בשליחותו, מתמול שלשום מאז דברך הרי שלשה, ושלשה גמין רצויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד כיום הז' כשאמר לו זאת, עוד שלח נא ביד תשלח, עד שחרה צו וקבל עליו. (שמו"ר ג, טז) וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו, ונציא היה, שנאמר (הלל אהרן אחיך הלוי וגו', ועוד נאמר לעלי הכהן) הַגִּלְגָּל נִגְלִיתִי אֶל צִית אֲצִידָה וְהִיטָם אֲמָרָס (שמואל א-ב, כז), הוא אהרן, וכן וְאֶזְדָּעָה לָהֶם אֲרָךְ מִזְקָרִים וגו' (יחזקאל כ, ה) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אִישׁ שְׁקוּי עֵינָיו הִשְׁלִיכוּ, ואותה נצוה לאהרן נאמרה: כבד פה. ככידות אני מדבר, וכלשון לעז בלצ"ו

(11) מי שם פה וגר. מי למדך לְדַבֵּר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי: או מי ישום אלה. מי עשה פרעה אלה שלא נתאמן במצות הריגתך, ואת משרתי חרשים שלא שמעו כוונותו עליך, וְלֹא־סִפְקָטוּרִין (שבת קמ). ההורגים מי עשאים עוֹרִים, שלא ראו כשצרחת מן הצימה ונמלטת (תנחומא שמות י): הלא אנכי. ששמי ה' עשיתי כל זאת:

<p>14 And the anger of the LORD was kindled against Moses, and He said: 'Is there not Aaron thy brother the Levite? I know that he can speak well. And also, behold, he cometh forth to meet thee; and when he seeth thee, he will be glad in his heart.</p>	<p>וַיִּתְקַף רוּחַ אֱלֹהִים בְּמֹשֶׁה וַאֲמַר הָלֹא אֶחָיו אַהֲרֹן אֲחוּיָהּ לִי גֹלִי קָדְמִי אָרִי מִלֵּל הוּא וְאִם הוּא הוּא נִפְיָק לְקִדְמוֹתָי וַיַּחְיִינוּ וַיִּחְדְּ בְלִבִּיהֶם:</p>	<p>וַיִּתְקַף אֱלֹהִים בְּמֹשֶׁה וַאֲמַר הָלֹא אֶחָיו אֲחוּיָהּ לִי גֹלִי קָדְמִי אָרִי מִלֵּל הוּא וְאִם הוּא הוּא נִפְיָק לְקִדְמוֹתָי וַיַּחְיִינוּ וַיִּחְדְּ בְלִבִּיהֶם:</p>
<p>15 And thou shalt speak unto him, and put the words in his mouth; and I will be with thy mouth, and with his mouth, and will teach you what ye shall do.</p>	<p>וְתַמְלִיל עֲמִיה וְתַשְׁנִי יָת פִּתְגָמָא בְּפִמִּיה וּמִמֶּנִּי יְהִי עִם פִּמִּי וְעִם פִּמִּיה וְאֶלֶיךָ יִתְכּוֹן יָת דְּתַעֲבֹדוֹן:</p>	<p>וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו וְשַׁמְתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:</p>
<p>16 And he shall be thy spokesman unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in God's stead.</p>	<p>וַיִּתְּנוּ הוּא לָךְ עִם עֲמָא וַיְהִי הוּא יְהִי לָךְ לְמַתוּרָגְמָן וְאַתָּה תְּהִי לִי לְרֵב:</p>	<p>וְדִבַּרְתָּ הוּא לָךְ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־לָךְ לִפֶּה וְאַתָּה תְּהִי־לִי לְאֱלֹהִים:</p>
<p>17 And thou shalt take in thy hand this rod, wherewith thou shalt do the signs.'</p>	<p>וְיָת חוֹטָא הָדִין תִּסַּב בְּיָדְךָ דְּתַעֲבִיד בֵּיה יָת אֲתִיָּא:</p>	<p>וְאֶת־הַמִּטָּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ אֶת־הָאֵתֶת: (פ)</p>
<p>18 And Moses went and returned to Jethro his father-in-law, and said unto him: 'Let me go, I pray thee, and unto my brethren that are in Egypt, and see whether they be yet alive.' And Jethro said to Moses: 'Go in peace.'</p>	<p>וַאֲזַל מֹשֶׁה וְתָב לִית יְתֵר חֲמוּוֹתֵי וַאֲמַר לִיה אֵיזִיל כְּעַן וְאַתּוּב לִית אֲחֵי דְבְּמִצְרַיִם וְאַחֲזִי הַעַד כְּעַן קִיָּמִין וַאֲמַר יְתֵרוֹ לְמֹשֶׁה אֵיזִיל לְשָׁלָם:</p>	<p>וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֶל־יְתֵר חֲתָנּוֹ וַאֲמַר לוֹ אֵלֶיכָה נָא וְאַשְׁוִיכָה אֶל־אֲחֵי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הַעֲוֹדָם חַיִּים וַאֲמַר יְתֵרוֹ לְמֹשֶׁה לָךְ לְשָׁלוֹם:</p>

(13) ביד תשלח. ציד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. דבר אחר, ציד אחר שתראה לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעמיד, יש לך שלוחים הרבה:

(14) ויחר אף. (וצחים קצ). רבי יהושע צן קראה אומר, כל חרון אף שצמורה נאמר בו רוע, וזה לא נאמר בו רוע, ולא מצינו שצא עונש על ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף צו נאמר בו רוע, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עמיד להיות לו ולא כהן, והכהונה הייתי אומר ללאת ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואמה הלוי, שנאמר וימשה איש האלהים צנני וקראו על שצט הלוי (דברי הימים-א כג, יד): הנה הוא יצא לקראתך. כשתלך למצרים: וראך ושמת בלבבו. לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי הששן הנחמן על הלז:

(16) ודבר הוא לך. כשצילך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור, שכולם לשון על הם: יהיה לך לפה. למליך, לפי שאתה כצד פה: לרצונו: (מכילתא יתרו)

(18) וישב אל יתרו חתנו. ליטול רשות, שהרי נשבע לו (שלא יזוז ממדין כי אם ברשותו). (מכילתא יתרו) ושבעה שמות היו לו, רעואל, יתרו, יתרו, קיני, וכו':

19	And the LORD said unto Moses in Midian: 'Go, return into Egypt; for all the men are dead that sought thy life.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמִדְיָן אֵיזֵיל תֹּוב לְמִצְרַיִם אֲרִי מִיתוּ כָל גּוֹבְרֵי־א דְּבַעוּ לְמִקְטָלְךָ:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שָׁב מִצְרַיִם כִּי־מָתוּ כָל־הָאֲנָשִׁים הַמִּבְקָשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ:	19
20	And Moses took his wife and his sons, and set them upon an ass, and he returned to the land of Egypt; and Moses took the rod of God in his hand.	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיַּרְכִּבֵם עַל־הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרֶצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מִטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ:	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיַּרְכִּבֵם עַל־הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרֶצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מִטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ:	20
21	And the LORD said unto Moses: 'When thou goest back into Egypt, see that thou do before Pharaoh all the wonders which I have put in thy hand; but I will harden his heart, and he will not let the people go.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמַהְכָּךְ לְמֹתָב לְמִצְרַיִם חֲזִי כָל מוֹפְתֵי־אֱדְשׁוֹתַי בְּיָדְךָ וְתַעֲבִידֵנִי קֹדֶם פְּרַעֲה וְאַנָּה אֶתְקִיף יָת לִבִּיה וְלֹא יִשְׁלַח יָת עַמָּא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרַיִמָּה רְאֵה כָל־הַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר־שָׂמַתִּי בְיָדְךָ וְעָשִׂיתָם לִפְנֵי פְרַעֲה וְאֲנִי אַחְזֹק אֶת־לִבּוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הָעָם:	21
22	And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the LORD: Israel is My son, My first-born.	וְתִימַר לְפְרַעֲה כֹה אָמַר יְיָ בְּרִי בּוֹכְרִי יִשְׂרָאֵל:	וְאָמַרְתָּ אֶל־פְּרַעֲה כֹה אָמַר יְהוָה בְּנִי בּוֹכְרִי יִשְׂרָאֵל:	22
23	And I have said unto thee: Let My son go, that he may serve Me; and thou hast refused to let him go. 'Behold, I will slay thy first-born.'	וְאָמַרְתָּ לְךָ שְׁלַח יָת בְּרִי וַיַּפְלַח קֹדְמִי וּמִסְרִיב אֶת לְשַׁלְחוֹתֶיהָ הָא אַנָּה קָטִיל יָת בְּרִיךְ בּוֹכְרְךָ:	וְאָמַר אֵלֶיךָ שְׁלַח אֶת־בְּנִי וְיַעֲבֹדֵנִי וְתִמְאָן לְשַׁלְחוֹ הִנֵּה אֲנֹכִי הֹרֵג אֶת־בְּנֶךָ בּוֹכְרְךָ:	23

(19) כי מתו כל האנשים. מי הם, דתן ואזירס, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוב כמת (נדריס טז):

(20) על החמור. חמור המיוחד, הוא החמור שחזש אצרהם לעקידת יצחק, והוא שעמיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר עָנִי וְלָכַד עַל עַמּוֹר (זכריה ט, ט): וישב ארצה מצרים ויקח משה את משה. אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא:

(21) בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע, שעל מנת כן תלך, שתהא גבור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו: אשר שמתי בידך. לא על שלשה אותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה נזה לעשותם אלא לפני ישראל שיאמינו לו, ולא מצינו שעשאם לפניו, אלא מופתים שאני עתיד לשום בידך במצרים, כמו פי יְדַבֵּר חֶלְקָם פְּרַעֲה וגו' (שמות ז, ט), ואל תחמה על אשר כתיב אשר שמתי, שכן משמעו, כשתדבר עמו כבר שָׂמַתִּי בידך:

(22) ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלכו חזק וימאן לשלוח, אמור לו כן: בני בכרי. לשון גדולה, כמו אף אָנִי צָלוּר אֶתְּנֶהוּ (תהלים פט, כח), זו פשוטו. ומדרשו, כאן חסם הקצ"ה על מכירת הזכורה שלקח יעקב מעשו:

(23) ואומר אליך. בשליחותו של מקום: שלח את בני וגו'. הנה אנכי הרג וגו'. היא מכה אחרונה, וזה התרהו תחלה מפני שהיא קשה, וזה הוא שנאמר באיוב הן אל יִשְׁגִּיז צָלְחוֹ, לפיכך, מי קמהו מורה (איוב לו),

24	וַיְהִי כַּבֶּרֶךְ בַּמֶּלֶן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ הָמִיתוֹ׃ וַיְהִי כַּבֶּרֶךְ בַּאֲוֶרְחָא בְּבֵית מִבְתָּא וְעָרַע בֵּיהּ מִלְאָכָא דִּי וּבְעָא לְמַקְטִילָהּ׃	24
25	וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צֹר וַתִּכְרֹת אֶת־עֲרֻלַּת בְּנָהּ וַתַּגַּע לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתַן־דָּמִים אַתָּה לִּי׃ וַנְּסִיבַת צִפּוֹרָה טַנְדָּא וּגְזַרְתָּ יֵת עֲרֻלַּת בְּרָהּ וְקָרִיבַת לְקַדְמוּהִי וַאֲמַרְתָּ בְּדָמָא דְמַהוּלְתָּא הָדִין אֲתִיְהִיב חֲתָנָא לָנָא׃	25
26	וַיִּרְף מִמֶּנּוּ אֲזַי אֲמָרָה חֲתַן דָּמִים לְמוֹלַת׃ (פ) וַנַּח מִנְיָה בְּכֵן אֲמַרְתָּ אֱלֹלִי דָמָא דְמַהוּלְתָּא הָדִין אֲתַחֲיִיב חֲתָנָא קָטוּל׃	26
27	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרַאת מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָה וַיִּלְךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁקֵלּוּ׃ וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן אֵיזֵל לְקַדְמוֹת מֹשֶׁה לְמִדְבָּרָא וַאֲזַל וְעָרַעִיהּ בְּטוֹרָא דְאַתְגָּלִי עַל־וְהִי יִקְרָא דִּי וְנָשִׁיק לִיהּ׃	27
28	וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שָׁלַח וְאֵת כָּל־הָאֱתָת אֲשֶׁר צִוָּהוּ׃ וַחֲוִי מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן יֵת כָּל פְּתֻגְמֵיָא דִּי דְשִׁלְחִיהּ וְיֵת כָּל אֲתֵיָא דְפִקְדִיָּה׃	28
29	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאסְפוּ אֶת־כָּל־זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַאֲזַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיִּכְנְשׁוּ יֵת כָּל סְבִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃	29

(כז), בשר ודם המצקש להנקם מחזירו, מעלים את דבריו שלא יבקש הצלה, אבל הקב"ה ישגיב בכחו ואין יכולת להמלט מידו כי אם בשונו אליו, לפיכך הוא מורהו ומתרה בו לשון: (24) ויהי בדרך במלון. משה: ויבקש חמיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנתרשל נענש עונש מיתה. תניא אמר רבי יוסי ח"ו לא נתרשל, אלא אמר, אמול ואזלא לדרך, סכנה היא למינוק עד שלשה ימים, אמול ואשה שלשה ימים, הקב"ה כונוי לך שוב מצרים, ומפני מה נענש משה, לפי שנתעסק במלון תחלה (במסכת נדרים לא:), והיה המלאך נעשה כמין נחש, ובולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר ובולעו מרגליו ועד אותו מקום, הצינה כפורה שבשציל המילה הוא: (25) ותגע לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה: ותאמר. על צנה: כי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם להיות חתן שלי נרצח עליך. הורג אישי אתה לי: (26) וירף. המלאך ממנו. אז, צינה שעל המילה בא להורגו: אמרה חתן דמים למולת. חתני היה נרצח על דבר המילה. (שנינה רש"י בלשונו, לעיל כחצ אתה היית גורם, דקשה לרש"י, מה זה אז אמרה חתן דמים, והלא גם לעיל אמרה חתן דמים, אלא מתחלה סברה דזה וזה גורם, חטא המילה וחטא אחר, אח"כ כשראתה וירף לגמרי, אז הצינה דעל דבר המילה לצד בא, ובזה מתורץ גם כן שינוי לשון בתרגום אונקלוס בחתן דמים, ודו"ק כנ"ל): למולת. על דבר המולות, שם דבר הוא, והלמ"ד משמשת בלשון על, כמו וְאָמַר פְּרַעְהּ לְגִנְי יִשְׁרָאֵל (שמות יד, ג). ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

<p>30 And Aaron spoke all the words which the LORD had spoken unto Moses, and did the signs in the sight of the people.</p>	<p>וַיְדַבֵּר אֶת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֹתוֹת לְעֵינֵי הָעָם:</p>	<p>וַיְדַבֵּר אֶת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֹתוֹת לְעֵינֵי הָעָם:</p>
<p>31 And the people believed; and when they heard that the LORD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.</p>	<p>וַיֵּאֱמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי-פָקַד יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת-עֲנִיָּם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:</p>	<p>וַיֵּאֱמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי-פָקַד יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת-עֲנִיָּם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:</p>
<p>V And afterward Moses and Aaron came, and said unto Pharaoh: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Let My people go, that they may hold a feast unto Me in the wilderness.'</p>	<p>וְאַחֲרַיִם בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל-פַּרְעֹה כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּחֲגּוּ לִי בַמִּדְבָּר:</p>	<p>וְאַחֲרַיִם בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל-פַּרְעֹה כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּחֲגּוּ לִי בַמִּדְבָּר:</p>
<p>2 And Pharaoh said: 'Who is the LORD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the LORD, and moreover I will not let Israel go.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה שֶׁמָּא דִּינִי לֹא אֶתְּגַלִּי לִי דַּאֲקָבִיל לְמִימְרֶיהָ לְשַׁלַּח יֵת יִשְׂרָאֵל לֹא אֶתְּגַלִּי לִי שֶׁמָּא דִּינִי וְאַף יֵת יִשְׂרָאֵל לֹא אֶשְׁלַח:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת-יִשְׂרָאֵל לֹא יִדְעֹתִי אֶת-יְהוָה וְגַם אֶת-יִשְׂרָאֵל לֹא אֶשְׁלַח:</p>
<p>3 And they said: 'The God of the Hebrews hath met with us. Let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, and sacrifice unto the LORD our God; lest He fall upon us with pestilence, or with the sword.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי דִּיהוּדָאִי אֶתְּגַלִּי עֲלֵנָא גִיזִיל כַּעַן מִהֲלַד תִּלְתָּא יוֹמִין בַּמִּדְבָּר וְנִדְּבַח קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא דְלָמָּא יַעֲרַעֲנָנָא בְּמוֹת אוֹ בְּקִטּוֹל:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ גִלְכָּה זָא דְרָדְךָ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כֹּה־יַפְגַּעֲנוּ בְּדָבָר אוֹ בַחֲרֹב:</p>
<p>4 And the king of Egypt said unto them: 'Wherefore do ye, Moses and Aaron, cause the people to break loose from their work? get you unto your burdens.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְהוֹן מֶלֶכָּא דְּמִצְרַיִם לָמָּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּבְטְלוּן יֵת עַמָּא מַעֲבִידְתְּהוֹן אִיזִילוּ לְפִילְחָנְכוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לָמָּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת-הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לְכוּ לְסִבְלַתִּיכֶם:</p>

- (1) ואחר באו משה ואהרן וגו'. אצל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטיין, לפי שיראו ללכת (שמו"ר ה, יד), ובסיני נפרע להם, ונגש משה לזדו והם לא יגשו, המזירים לאחוריהם:
- (3) פן יפגענו. פן יפגעך היו זריכים לומר, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו, לשון מקרה מות הוא:

<p>5 And Pharaoh said: 'Behold, the people of the land are now many, and will ye make them rest from their burdens?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲאֵם מִדְּסֻגִּי־אִין כְּעַן עֲמָא דְאַרְעָא וְתִבְטְלוּן יְתִיהוֹן מִפּוֹלְחָנְהוֹן:</p>	<p>5 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲנִרְבִּים עִתָּה עִם הָאָרֶץ וְהִשְׁבַּתְתֶּם אֹתָם מִסְבִּלְתָּם:</p>
<p>6 And the same day Pharaoh commanded the taskmasters of the people, and their officers, saying:</p>	<p>וּפְקִיד פַּרְעֹה בְיוֹמָא הַהוּא יְת שְׁלִטוֹנֵי עֲמָא וְיִת סָרְכוּהִי לְמִימַר:</p>	<p>6 וַיִּצְו פַּרְעֹה בְּיוֹם הַהוּא אֶת־הַנְּגִשִּׁים בָּעַם וְאֶת־שֹׁטְרֵי לֹאמֹר:</p>
<p>7 'Ye shall no more give the people straw to make brick, as heretofore. Let them go and gather straw for themselves.</p>	<p>לֹא תִסְפּוּן לְמַתָּן תִּבְנָא לְעֲמָא לְמַרְמֵי לִבְנִין כְּמַאתְמְלֵי וּמִדְקֻמוּהִי אֲנּוּן יִיזְלוּן וַיִּנְבְּכוּן לְהוֹן תִּבְנָא:</p>	<p>7 לֹא תֹאסְפוּן לְתַת תִּבָּן לָעַם לְלֶבֶן הַלְבָּנִים כְּתָמוּל שְׁלֶשֶׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תִּבָּן:</p>
<p>8 And the tale of the bricks, which they did make heretofore, ye shall lay upon them; ye shall not diminish aught thereof; for they are idle; therefore they cry, saying: Let us go and sacrifice to our God.</p>	<p>וְיִת סְכוּם לִבְנֵי־דְאֲנּוּן עֲבָדִין מַאתְמְלֵי וּמִדְקֻמוּהִי תִמְנּוּן עֲלֵיהוֹן לֹא תִמְנַעוּן מִנִּיה אֲרִי בְטָלִין אֲנּוּן עַל כֵּן אֲנּוּן מִצֻּחִין לְמִימַר נִיזִיל נִדְבַח קָדָם אֱלֹהֵנָא:</p>	<p>8 וְאֶת־מִתְכַּנַּת הַלְבָּנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תָּמוּל שְׁלֶשֶׁם תִּשְׁמּוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִּים הֵם עַל־כֵּן הֵם צֹעֲקִים לֹאמֹר נִלְכָּה נִזְבַּחַה לְאֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>9 Let heavier work be laid upon the men, that they may labour therein; and let them not regard lying words.'</p>	<p>יְתַקַּף פּוֹלְחָנָא עַל גּוֹבְרֵי־א וְיִתְעַסְקוּן בֵּה וְלֹא יִתְעַסְקוּן בְּפִתְגָמִין בְּטִילִין:</p>	<p>9 תִּכְבֶּד הָעֲבָדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־בֵה וְאֶל־יִשְׁעוּ בְּדִבְרֵי־שֹׁקֵר:</p>

(4) תפריעו את העם ממעשיו. תצדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם, ששומעין לכם וסצורים לנוח מן המלאכה, וכן פֿרעֿהוֹ אַל פֿעַצֿר צו (משלי ד, טו), רחקהו, וכן וַתִּפְרַעְו כָּל עֲבָדֵי (שם א, כה), פֿי פֿרַעֿהוֹ (שמות לב, כה), נרחק ונתעצ: לכו לסבלותיכם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות צדתיכם, אבל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שצטו של לוי, ומדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים וצאים שלא צרשות: (5) הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם, ואחם מצדיתם אותם מסבלותם, הפסד גדול הוא זה:

(6) הנוגשים. מצריים היו, והשוטרים היו ישראלים, הנוגש ממונה על כמה שוטרים, והשוטר ממונה לְקִדוֹת צעושי המלאכה:

(7) תבן. אשטו"בלא, היו גובלין אותם עם הטיט: לבנים. טיוו"לש בלע"ז, שעושים מטיט, ומיבשין אותן בחמה, ויש ששורפין אותן כצבצן: כתמוול שלשם. כאשר הייתם עושים עד הנה: וקששו. ולקטו: (8) ואת מתכנת הלבנים: סכום חשבון הלִבָּנִים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה החצן נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכבד העבודה עליהם: כי נרפים. מן העבודה הם, לכך לצס פונה אל הצטלה וצועקים לאמר נלכה וגו': מתכנת. ותכן לצנים, ולו נתכנו עלילות, את הכסף המתוכן, כולן לשון חשבון הם: נרפים. המלאכה רפויה צידם ועזובה מהם, והם נרפים ממנה רטר"יש בלע"ז

(9) ואל ישעו בדברי שקר. ואל יהגו וידצרו תמיד צדצרי רוח, לאמר נלכה נזחא, ודומה לו ואשעה בחקיק תמיד, למשל ולשגינה מתרגמין וּלְשׁוּעִין, וַיִּסְפֹּר וַאֲשַׁעֵי, ואי אפשר לומר ואל ישעו לשון וישע ה' אל הצל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל ישעו אל יפנו, שא"כ היה לו לכחצו ואל ישעו אל דצרי שקר, או לדצרי שקר, כי כן גזרת כלם, יִשְׁעָה הָאָדָם עַל עֲשָׂהוּ (ישעיה יז, ז), וְלֹא עָשׂוּ עַל קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל (שם לא, א),

10	And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: 'Thus saith Pharaoh: I will not give you straw.	וַיֵּצְאוּ נְגִשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵי וַיֹּאמְרוּ אֶל-הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תֵּבָן:	וַיִּפְּקוּ שְׁלוּטֵי עַמָּא וְסֹכְרֵיהִי וַיֹּאמְרוּ לְעַמָּא לְמִימַר כְּדִן אָמַר פַּרְעֹה לִית אָנָּא יְהִיב לָכֹן תִּבְנָא:
11	Go yourselves, get you straw where ye can find it; for nought of your work shall be diminished.'	אַתֶּם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תֵּבָן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבֹדְתְּכֶם דְּבַר:	אַתֶּן אֵינְלוּ סְבוּ לָכֹן תִּבְנָא מֵאַתֵּר דְּתַשְׁכְּחוּן אַרִי לֹא יִתְמַנַּע מִפּוֹלְחָנְכוֹן מִדַּעַם:
12	So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw.	וַיִּפֶּץ הָעָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ קֶשׂ לַתֵּבָן:	וַאֲתַבְדֵּר עַמָּא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם לְגִבְכָּא גְלִי לַתִּבְנָא:
13	And the taskmasters were urgent, saying: 'Fulfil your work, your daily task, as when there was straw.'	וְהַנְּגִשִּׁים אֹצִים לֵאמֹר כָּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בְּהַיּוֹת הַתֵּבָן:	וְשְׁלוּטֵינָא דְּחֻקִּין לְמִימַר אֲשֶׁלִּימוּ עֲבִידְתְּכוֹן פִּתְגָם יוֹם בְּיוֹמִיהָ כְּמָא דְּהַיּוֹתוֹן עֲבָדִין כֹּד מִתְּהִיב לָכֹן תִּבְנָא:
14	And the officers of the children of Israel, whom Pharaoh's taskmasters had set over them, were beaten, saying: 'Wherefore have ye not fulfilled your appointed task in making brick both yesterday and today as heretofore?'	וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂמוּ עֲלֵהֶם נְגִשֵׁי פַרְעֹה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֻקְכֶם לְלַבֵּן בְּתַמּוֹל שְׁלָשָׁם גַּם-תַּמּוֹל גַּם-הַיּוֹם:	וַיִּלְקוּ סֹרְכֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִנְיָאוּ עֲלֵיהוֹן שְׁלוּטֵי פַרְעֹה לְמִימַר מַדּוּעַ לֹא אֲשֶׁלִּימְתוֹן גְּזִירַתְכוֹן לְמַרְמֵי לְבָנִין כְּמֵאֲתַמְלִי וּמִדְּקַמּוּהִי אַף תִּמְלִי אַף יוֹמָא דִּין:

וְלֹא יִשְׁעָה אֵל הַמִּצְוֹת (שם יז, ח), וְלֹא מִנְחָתִי שְׁמוֹשׁ שֶׁל צִי"ת סְמוּכָה לֹאֲחֲרֵיהֶם, אֲזַל אַחֵר לִשְׁוֹן דְּבוֹר כְּמַתְעַסֵּק לְדַבֵּר דְּדַבֵּר, נּוֹפֵל לִשְׁוֹן שְׁמוֹשׁ צִי"ת, כְּגוֹן הַנְּדָרִים דְּ (יִחְזַקְאֵל לֵג, ל), וְשֶׁדְּדָר מְקִיָּם וְאֶהְיֶה דְּמַשְׁהָ (בְּמַדְדָר יז, א), הַמְלִיךְ הַדְּדָר צִי (זְכִּרְיָה ד, א), לְדָר צָם (דְּזִרִים יא, יט), וְאֶדְדָּרָה דְּעִלְדִּיקָה (תְּהִלִּים קיט, מה), אֵף כֹּאן אֵל יִשְׁעוּ דְּדַבְרֵי שֶׁקֶר, אֵל יִהְיוּ נְדַבְרִים דְּדַבְרֵי שׂוֹא וְהַבֹּאִי:

(11) אַתֶּם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תֵּבָן. וְזִרְיָנִים אֲתֵם לִילְךְ צִזְרִיזוֹת, כִּי אֵין נִגְרַע דְּדַבֵּר מְכֹל סְכוּם לְצִנִּים שְׁהִיִּתִם עוֹשִׂים לְיוֹם צִהִיּוֹת הַתֵּבָן עָפִן לָכֶם מִזְמוֹן מִצִּית הַמֶּלֶךְ:

(12) לִקְשֹׁשׁ קֶשׁ לַתֵּבָן. לֹאֲסוֹף אֲסִיפָה, לִלְקוֹט לִקְטוּ לְזוֹרֵךְ תֵּבָן הַטִּיט: קֶשׁ. לִשְׁוֹן לִקְטוּ, עַל שֶׁם שְׁדַבֵּר הַמַּתְפֹּזֵר הוּא וְזִרְיָן לְקוֹשֶׁשׁ, קְרוֹי קֶשׁ בְּשֵׁם מִקְוֹמוֹת:

(13) אֹצִים. דּוֹחֻקִים: דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. חֲשִׁדוֹן שֶׁל כָּל יוֹם כָּלוּ בְּיוֹמוֹ, כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם צִהִיּוֹת הַתֵּבָן מוֹכֵן: (14) וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הַשּׁוֹטְרִים יִשְׂרָאֵלִים הָיוּ, וְחֲסִים עַל חֲצִירָהֶם מִלְּדַחֵק, וְכִשְׁהִיוּ מִשְׁלִימִין הַלְצִנִּים לְנוֹגִשִׁים שֶׁהֵם מִנְרִים, וְהִיא חֲסֵר מִן הַסְּכוּם, הִיא מְלַקֵּין אוֹתָם עַל שֶׁלֹּא דַחְקוּ אֶת עוֹשֵׂי הַמִּלְאכָה, לְפִיכֵךְ זְכוּ אוֹתָן שּׁוֹטְרִים לְהִיּוֹת סְנֵהֲדִרִין, וְנֹאֲזַל מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עַל מִשָּׁה וְהוֹשֵׁם עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר אֲסִפָּה לִי שְׁעִים אִישׁ מִזְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵאוֹתָן שִׁדְעַת הַטּוֹבָה שְׁעוֹ בְּמִצְרַיִם, כִּי הֵם זְקֵנֵי הָעָם וְשׁוֹטְרֵיוֹ: וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

אֲשֶׁר שָׂמוּ נְגִשֵׁי פַרְעֹה אוֹתָם לְשׁוֹטְרִים עֲלֵיהֶם, לֵאמֹר מַדּוּעַ וְגו', לָמָּה וַיִּכּוּ, שֶׁהִיוּ אוֹמְרִים לָהֶם מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם

15	Then the officers of the children of Israel came and cried unto Pharaoh, saying: 'Wherefore dealest thou thus with thy servants?	וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל־פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:	וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל־פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:
16	There is no straw given unto thy servants, and they say to us: Make brick; and, behold, thy servants are beaten, but the fault is in thine own people.'	תָּבֵן אֵין נָתַן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנִים אֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מִמֶּיּוֹם וְחַטָּאת עִמָּךְ:	תָּבֵן אֵין נָתַן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנִים אֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מִמֶּיּוֹם וְחַטָּאת עִמָּךְ:
17	But he said: 'Ye are idle, ye are idle; therefore ye say: Let us go and sacrifice to the LORD.	וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים גִּלְגָּה נִזְבַּחַתָּ לַיהוָה:	וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים גִּלְגָּה נִזְבַּחַתָּ לַיהוָה:
18	Go therefore now, and work; for there shall no straw be given you, yet shall ye deliver the tale of bricks.'	וַעֲתָה לָכוּ עֲבָדוּ וְתָבֵן לֹא־יִנָּתֵן לָכֶם וְתָבֵן לְבָנִים תִּתְּנוּ:	וַעֲתָה לָכוּ עֲבָדוּ וְתָבֵן לֹא־יִנָּתֵן לָכֶם וְתָבֵן לְבָנִים תִּתְּנוּ:
19	And the officers of the children of Israel did see that they were set on mischief, when they said: 'Ye shall not diminish aught from your bricks, your daily task.'	וַיִּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פַּרְעֹה לֵאמֹר לֹא־תִגְרַעוּ מִלְּבָנֵיכֶם יוֹם־בְּיוֹמוֹ:	וַיִּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פַּרְעֹה לֵאמֹר לֹא־תִגְרַעוּ מִלְּבָנֵיכֶם יוֹם־בְּיוֹמוֹ:
20	And they met Moses and Aaron, who stood in the way, as they came forth from Pharaoh;	וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לְקִרְיָתָם בְּצֵאתָם מֵאֶת פַּרְעֹה:	וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לְקִרְיָתָם בְּצֵאתָם מֵאֶת פַּרְעֹה:

גם תמול גס היום, חק הקצב עליכם ללצון כתמול השלישי, שהוא יום שלפני אתמול, והוא היה להיות התצון נתן להם: ויכו. לשון ויפגעו, הוכו מיד אחרים, הנוגשים הכוס:

(16) ולבנים אומרים לנו עשו. הנוגשים אומרים לנו עשו לגנים כמנין הראשון: וחטאת עמך. אלו היה נקוד פתח, הייתי אומר שהוא דצוק, ודצר זה חטאת עמך הוא, עכשיו שהוא קמץ, שם דצר הוא, וכך פירשו, ודצר זה מציא חטאת על עמך, כאילו כתוב וחטאת לעמך, כמו פצולֶה צִית לָקֵס (רות א, יט), שהוא כמו לציית לחם, וכן הרצה:

(18) ותכן לבנים. חשבון הלגנים, וכן את הפקס המסכן (מלכים-ז יב, יב), המנוי, כמו שאמר בענין ויגרו וימנו את הפקס (שם יא):

(19) ויראו שוטרי בני ישראל. את חצריהם הגרדים על ידם: ברע. ראו אותם צרעה וזרה המוצאת אותם, צהכידס העבודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו':

(20) ויפגעו. אנשים מישראל את משה ואת אהרן וגו'. ורבותינו דרשו, כל נזים ונזצים דתן ואזירים היו, שנאמר זהם ילאו נזצים:

21	and they said unto them: 'The LORD look upon you, and judge; because ye have made our savour to be abhorred in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of his servants, to put a sword in their hand to slay us.'	וַיֹּאמְרוּ לַהּוֹן יְהוָה יִי עֲלֵיכֶם וַיִּתְּפָרַע דְּאִבְיָשְׁתֹּן יֵת רִיחָנָא בְּעֵינֵי פִרְעָה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְמַתָּן חֶרֶב בְּיָדֵיהֶן לְמַקְטָלָנָא:	וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים יְהוָה יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבְאִשְׁתֶּם אֶת־רִיחֲנֹו בְּעֵינֵי פִרְעָה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתַת־חֶרֶב בְּיָדֵם לְהַרְגֵנּוּ:	21
22	And Moses returned unto the LORD, and said: 'Lord, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou hast sent me?'	וַתֵּב מֹשֶׁה לַקֹּדֶם יִי וַיֹּאמֶר יִי לָמָּה אִבְיָשְׁתָּא לְעַמָּא הַדִּין לָמָּה דִּין שְׁלַחְתָּנִי:	וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעַתָּה לָעָם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:	מפטיר
23	For since I came to Pharaoh to speak in Thy name, he hath dealt ill with this people; neither hast Thou delivered Thy people at all.'	וַיַּעֲדֵן דְּעִלִּית לֹת פִרְעָה לְמַלְלָא בְּשִׁמְךָ אִבְיָשׁ לְעַמָּא הַדִּין וְשִׁיזְבָּא לָא שְׁיִזְבְּתָא יֵת עַמָּךְ:	וּמֵאִזְ בָּאתִי אֶל־פִּרְעָה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרְעָה לָעָם הַזֶּה וְהִצֵּל לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמָּךְ:	23
VI	And the LORD said unto Moses: 'Now shalt thou see what I will do to Pharaoh; for by a strong hand shall he let them go, and by a strong hand shall he drive them out of his land.'	וַיֹּאמֶר יִי לְמֹשֶׁה כְּעַן תַּחֲזִי דְאַעֲבִיד לְפִרְעָה אֲרִי בִיד תְּקִיפָא יִשְׁלַחְנֹו וּבִיד תְּקִיפָא יִתְּרִיכְנֹו מֵאַרְעִיהָ:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַתָּה תֵּרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפִרְעָה כִּי בִיד חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם וּבִיד חֲזָקָה יִגְרֹשֶׁם מֵאַרְצֹו: (ס)	קד פסוקים
<i>The Haftarah is Isaiah 27:6-28:13; 29:22-29:23 on page 228. Sepharadim read Jeremiah 1:1-2:3.</i>				
2	And God spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the LORD;	וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לִיָּה אֲנִי יִי:	וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה:	וארא

(22) למה הרעתה לעם הזה. ואם תאמר מה איכפת לך, קוצל אני על ששלחתני (שמו"ר ה, כז):
 (23) הרע. לשון הפעיל הוא, הרצה רעה עליהם, וחרגומו אֲבָיִשׁ:
 (1) עתה תראה וגו'. (סנהדרין קיא). הרהרת על מדותי, לא כהצרה ששמרתי לו כי בִּיזְקָק יִקְרָא לָךְ זָרַע
 (בראשית כה, יז), ואחר כך אמרתי לו העלהו לעולה, ולא הרהר אחרי מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי
 לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאזיאים לארץ: כי ביד חזקה יִשְׁלַחֵם. מפני ידי
 החזקה שתחזק עליו, וישלחם: וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו
 לעשות להם זדה, וכן הוא אומר ותחזק מנרים על העם למהר לשלחם וגו':
 (2) וידבר אלהים אל משה. דָּבָר אֲתוּ מִשְׁפָּט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה: ויאמר
 אליו אני ה'. נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתך כי אם לקיים דברי שדצרתי לאבות
 הראשונים. ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש צמח מקומות אני ה' נאמן ליפרע, כשהוא אומר אלל עונש, כגון
 וחללת את שם אלהיך אני ה', וכשהוא אומר אלל קיום מצות, כגון ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה', נאמן
 ליתן שכר:

3	and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as God Almighty, but by My name יהוה I made Me not known to them.	וַאֲרָא אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי יְהוָה לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם:	וַאֲתַגְלִיתִי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי יְיָ לֹא הִוָּדַעַתְי לָהֶוּן:
4	And I have also established My covenant with them, to give them the land of Canaan, the land of their sojournings, wherein they sojourned.	וְגַם הִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר־גָּרוּ בָּהּ:	וְאִף אֶקְיַמִּית יְת קִוְמִי עִמָּהֶוּן לְמַתָּן לָהֶוּן יְת אֶרֶצָא דְכְנַעַן יְת אֶרֶץ תּוֹתְבוֹתָהֶוּן דְּאִתּוֹתְבוּ בָּהּ:
5	And moreover I have heard the groaning of the children of Israel, whom the Egyptians keep in bondage; and I have remembered My covenant.	וְגַם־אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִדִּים אֹתָם וְאֶזְכֹּר אֶת־בְּרִיתִי:	וְאִף קָדְמִי שָׁמִיעַ יְת קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִצְרַאִי מִפְּלַחִין בָּהֶוּן וּדְכִירְנָא יְת קִוְמִי:
6	Wherefore say unto the children of Israel: I am the LORD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments;	לֵכֵן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֹתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֹתְכֶם מֵעַבְדָּתָם וְגֹאֲלְתִּי אֹתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָה וּבְשַׁפְטִים גְּדֹלִים:	בְּכֵן אֵימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְאֶפְיִק יִתְכוֹן מִגֹּו דְּחֹק פּוֹלְחֵן מִצְרַאִי וְאֶשְׁיִיב יִתְכוֹן מִפּוֹלְחָנָהֶוּן וְאֶפְרוֹק יִתְכוֹן בְּדַרְעַ מְרִמָּה וּבְדִינִין רַבְרְבִין:
7	and I will take you to Me for a people, and I will be to you a God; and ye shall know that I am the LORD your God, who brought you out from under the burdens of the Egyptians.	וְלָקַחְתִּי אֹתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְיִדַּעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֹתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם:	וְאֶקְרִיב יִתְכוֹן קָדְמִי לְעָם וְאֶהְיֶה לָכֶוּן לֵאלֹהֵה וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵכֶוּן דְּאֶפְיִק יִתְכוֹן מִגֹּו דְּחֹק פּוֹלְחֵן מִצְרַאִי:

(3) וארא. אל האבות: באל שדי. הצטחתי הצטחתי, וכו' וכן אמרתי להם אני אל שדי: ושמי ה' לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא לא נודעתי, לא נִפְרַסְתִּי להם צמדת אמינית שלי שעליה נקרא שמי ה', נאמן לַמַּתָּה דברי, שהרי הצטחתי ולא קיימתי:

(4) וגם הקמתי את בריתי וגו'. וגם כשנאמתי להם צאל שדי, הצצתי והעמדתי צריתי ציני וציניהם: לתת להם את ארץ כנען. לאצרהם צפרשת מילה נאמר, חָנִי חָל שְׁדִי וגו' וְנָתַתִּי לָךְ וְלִזְרַעְךָ אֶרֶץ חָת אֶרֶץ מִגְרִיךָ (צראשית יז, אח). ליצחק, פי לך ולזרעך חָתוּן חָת כָּל הַיָּרֵחַ הָאֵל וְהַקִּימַתִּי חָת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאֶזְרָהָם (שם כו, ג), ואותה שצוה ששצעתי לאצרהם צאל שדי, אמרתי ליעקב חָנִי חָל שְׁדִי פָרָה וְרָצָה וגו' (שם לה, יא), וְחָת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר וגו' (שם יז), הרי שנודעתי להם ולא קיימתי:

(5) וגם אני. כמו שהצצתי והעמדתי הצריתי יש עלי לקיים, לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים: אשר מצרים מעבידים אתם ואזכור. אותה הצרית, כי צצרית צין הצתרים אמרתי לו וגם חָת הגוי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּן לְךָ לְנֶכְדִי (צראשית טו, יד):

(6) לכן. על פי אותה השצוה: אמור לבני ישראל אני ה'. הנאמן הצצחתי: והוצאתי אתכם. כי כן הצצחתי (שם), וְאֶתְרִי כֵן יִזְאָר צָרָה גְּדוֹל: סבלות מצרים. טורח משא מנרים:

8	And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the LORD.’	וְאֶשֶׁל יִתְּכֹן לְאַרְעָא דְּקִנְיָמִית בְּמִימְרִי לְמַתָּן יִתָּה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב וְאֶתִּין יִתָּה לְכֹן יְרוּתָא אֲנָא יְיָ:	וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת-יְדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לְכֶם מוֹרֶשֶׁת אֲנִי יְהוָה:	8
9	And Moses spoke so unto the children of Israel; but they hearkened not unto Moses for impatience of spirit, and for cruel bondage.	וּמֹשֶׁה בֵּן עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא קִבְּלוּ מִן מֹשֶׁה מִעֵיק רוּחַ וּמִפְּוִלְחָנָא דְּהִתָּה קָשִׁי עֲלֵיהֶון:	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֵּן אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה מִקְצֹר רוּחַ וּמִעֲבֹדָה קָשָׁה: (פ)	9
10	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וּמֹלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:	ישראל
11	’Go in, speak unto Pharaoh king of Egypt, that he let the children of Israel go out of his land.’	עוֹל מֹלִיל עִם פֶּרְעֹה מִלְכָּא דְּמִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח יְיָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:	בָּא דְּבָר אֶל-פֶּרְעֹה מִלְכֵּי מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:	11
12	And Moses spoke before the LORD, saying: ‘Behold, the children of Israel have not hearkened unto me; how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?’	וּמֹלִיל מֹשֶׁה קָדָם יְיָ לְמִימַר הֵא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא קִבְּלוּ מִנִּי וְאִיכְדִין יִקְבִּיל מִנִּי פֶּרְעֹה וְאֲנָא יִקִּיר מִמִּלָּל:	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פֶּרְעֹה וְאֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם: (פ)	12

(8) נשאתי את ידי. הרימותיה לישבע בכסא:

(9) ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין: מקצר רוח. כלמי שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו. קרוב לענין זה שמעתי צפרשה זו מרבי צרוך צר' אליעזר, והציא לי ראיה ממקרא זה, בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי ה' (ירמי' טז, כא), למדנו כשהקצ"ה מאמן את דבריו אפילו לפורענות, מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (שמו"ר ו, ד. סנהדרין קיא). לענין של מעלה, שאמר משה לקה הרעקה (שמות ה, כז), אמר לו הקצ"ה חבל על דאדצין ולא משתכחין, יש לי להתאונן על מיתת האצות, הרבה פעמים נגליתי עליהם צאל שדי, ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם: וגם הקימותי וגו'. וכשצקש אצרהם לקצור את שרה, לא מנא קרקע עד שקנה צדמים מרובים, וכן ציחק ערערו עליו על הצארות אשר חפר, וכן ציעקו וינקן את קלקת ההצדה לנטות אהלו (צראשית לג, יט), ולא הרהרו אחר מדות, ואתה אמרת למה הרעותה. ואין המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים, אחת, שלא נאמר ושמי ה' לא שאלו לי, ואם תאמר לא הודיעם שכך שמו, הרי תחלה כשנגלה לאברהם בין הצדמים נאמר חני ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׁדִּים (שם טו, ז), ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן וגם אני שמעתי וגו', לכן אמור לצני ישראל, לכך אני אומר יתישב המקרא על פשוטו דְּצָר דְּצָר על אֲפִקוּ (משלי כה, יא), והדרש תדרש, שנאמר הֲלוֹא כֹה דְּצָרִי קָאָשׁ קָאָשׁ ה' וְכַפְּטִישׁ וְפִלְגָן סֶלַע (ירמיה כג, כט), מתחלק לכמה ניגונים:

(12) ערל שפתים. אטום שפתים, וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום. עֲרֵל הָאֵזֶן (שם ו, י), אטומה משמוע. עֲרֵל לֵב (שם ט, כה), אטומים מהבין. שָׁמָּה אִסְתָּה וְהָעֵרֶל (חזקוני, ז, טז), והאטם משכרות כוס הקללה (נ"א התרעלה). וְעֵרֶל צֶהָר (יחזקאל מד, ט) שהגיד אטום ומכוסה זה. וְעֵרֶל אֶתְּמָר עֲרֵלָתוֹ (ויקרא

13	And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, and gave them a charge unto the children of Israel, and unto Pharaoh king of Egypt, to bring the children of Israel out of the land of Egypt.	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיִּצְוֵם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)	13
14	These are the heads of their fathers' houses: the sons of Reuben the first-born of Israel: Hanoch, and Pallu, Hezron, and Carmi. These are the families of Reuben.	אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָהֶם בְּנֵי רְאוּבֵן בֶּכֶר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוּא חֲזֶרֶן וְכַרְמִי אֵלֶּה רְאֻבֵן:	שני
15	And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman. These are the families of Simeon.	וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּעַל וַיָּמִין וְאֶחָד וַיַּחֲזִין וְזֹהָר וְשָׁאוּל בֶּרֶךְ כְּנַעֲנִיתָא אֵלֶּה שִׁמְעוֹן:	15
16	And these are the names of the sons of Levi according to their generations: Gershon and Kohath, and Merari. And the years of the life of Levi were a hundred thirty and seven years.	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי לֵוִי לְתוֹלְדֹתָם גֶּרְשֹׁן וְקַהַת וּמֶרָרִי חַיִּי לֵוִי מָאָה וְתִלְשִׁין וְשֶׁבַע שָׁנִים:	16
17	The sons of Gershon: Libni and Shimei, according to their families.	בְּנֵי גֶרְשֹׁן לִבְנֵי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:	17

יט, כג), עשו לו אוטם וכיסוי, איסור שיצדיל בפני אכילתו. שלש פנים יהיה לקם עגלים (סס), אטום ומכוסה ומוצדל מלאכלו: ואיך ישמעני פרעה. זה אחד מעשרה ק"ו צמורה (צ"ר ז, 1):

(13) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה ואני ערל שפתיים, צירף לו הקצ"ה את אהרן להיות לו לְפָה ולמליץ: ויצום אל בני ישראל. כזה עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם (שמ"ר ז, ג): ואל פרעה מלך מצרים. קום עליו לחלוק לו כבוד דצדריהם, זה מדרשו. ופשוטו, קום על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה. ודבר הצווי מהו, מפורש בפרשה שניה לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן, הפסיק הענין באלה ראשי בית אבותם, ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן, וצמי נתיחסו:

(14) אלה ראשי בית אבותם. מתוך שהזקק ליחס שבטו של לוי עד משה ואהרן שבטל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך חולדותם מראובן. (ובפסיקתא גדולה ראינו, לפי שקנקטקס יעקב אבינו לשלשה שבטים הללו בשעת מותו, חזר הכחזב ויחסם כאן לבדם, לומר שחשובים הם):

(16) ושני חיי לוי וגר. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים, לא היה שעבוד, שנאמר ויָמַת יוֹסֵף וְכָל אֶקְסִי (שמות א, ו), ואח"כ ויָקָם מֶלֶךְ קָדֵשׁ, ולוי האריך ימים על כולם:

18	And the sons of Kohath: Amram, and Izhar, and Hebron, and Uzziel. And the years of the life of Kohath were a hundred thirty and three years.	וּבְנֵי קֹהַת עֲמֶרָם וַיִּזְחָר וְחֶבְרֹן וְעִזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי קֹהַת מֵאָה וּתְלָתִין וּשְׁלֹשׁ שָׁנָה:	וּבְנֵי קֹהַת עֲמֶרָם וַיִּזְחָר וְחֶבְרֹן וְעִזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי קֹהַת שְׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֶת שָׁנָה:	18
19	And the sons of Merari: Mahli and Mushi. These are the families of the Levites according to their generations.	וּבְנֵי מֵרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי וְזֵלֵל וְזִמְרִי אֵלֶּה הַמִּשְׁפָּחֹת הַלְוִי לְתוֹלְדֹתָם:	וּבְנֵי מֵרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת חֲלֹו לְתוֹלְדָתָם:	19
20	And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life of Amram were a hundred and thirty and seven years.	וַיִּקַּח עֲמֶרָם יְתוּבָה בְּתוּלָתוֹ וְיִלְדָה לֹו אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עֲמֶרָם מֵאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע שָׁנָה:	וַיִּקַּח עֲמֶרָם אֶת־יְוִכָּבֶד בְּתוּלָתוֹ לֹו לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹו אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עֲמֶרָם שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֶת שָׁנָה:	20
21	And the sons of Izhar: Korah, and Nepheg, and Zichri.	וּבְנֵי יִזְחָר קֹרַח וְנִפְגַּ וְזִיכְרִי:	וּבְנֵי יִזְחָר קֹרַח וְנִפְגַּ וְזִיכְרִי:	21
22	And the sons of Uzziel: Mishael, and Elzaphan, and Sithri.	וּבְנֵי עִזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִיתְרִי:	וּבְנֵי עִזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִיתְרִי:	22
23	And Aaron took him Elisheba, the daughter of Amminadab, the sister of Nahshon, to wife; and she bore him Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar.	וַיִּקַּח אַהֲרֹן יְתוּבָה בְּתוּלָתוֹ וְיִלְדָה לֹו אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא וְאֶת־עֲלֵעָזָר וְאֶת־יִתְחָמָר:	וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בְּתוּלָתוֹ וְיִלְדָה לֹו אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא וְאֶת־עֲלֵעָזָר וְאֶת־יִתְחָמָר:	23
24	And the sons of Korah: Assir, and Elkanah, and Abiasaph; these are the families of the Korahites.	וּבְנֵי קֹרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאֶסָף אֵלֶּה הַמִּשְׁפָּחֹת הַקֹּהֲנִי:	וּבְנֵי קֹרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאֶסָף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲנִי:	24

- (18) ושני חיי קהת. ושני חיי עמרם וגו'. מחשבונו זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בארץ מצרים לצדה היו, אלא מיום שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מצרים היה, חשוב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמנאס ד' מאות שנה, והרבה שנים נכלעים לבנים בשני האבות: (20) יוכבד דדתו. אחת אבותיו, בת לוי אחות קהת: (23) אחות נחשון. מכאן למדנו, הנושא אשה נרין לבדוק באחיה (ב"צ קי. שמו"ר ז, ד):

25	And Eleazar Aaron's son took him one of the daughters of Putiel to wife; and she bore him Phinehas. These are the heads of the fathers' houses of the Levites according to their families.	וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן נָסִיב לָיָהּ מִבְּנוֹת פּוּטִיאל לִיָּהּ לְאִשָּׁה וַיֵּלֶדֶת לָיָהּ יִתְפִּינֶחָס אֵלֶּיךָ רִישֵׁי אֲבֹתָם לְיֹנָאִי לְזֶרְעֵיהֶן:	וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן לָקַח־לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאל לִיָּהּ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לָיָהּ אֶת־פִּינְחָס אֶלֶּה רְאֵשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם:	25
26	These are that Aaron and Moses, to whom the LORD said: 'Bring out the children of Israel from the land of Egypt according to their hosts.'	הֵנּוּ אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה דָּאָמַר יְיָ לְהוֹן אֲפִיקוּ יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם עַל חִלֵּיהֶן:	הֵנּוּ אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם:	26
27	These are they that spoke to Pharaoh king of Egypt, to bring out the children of Israel from Egypt. These are that Moses and Aaron.	אֵנּוֹן דְּמַמְלִלִין עִם פֶּרַעַה מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם לְאַפְקָא יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הֵנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:	הֵם הַמְדַּבְּרִים אֶל־פֶּרַעַה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הֵנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:	27
28	And it came to pass on the day when the LORD spoke unto Moses in the land of Egypt,	וַיְהִי בַּיּוֹם בִּיּוֹמָא דְּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:	וַיְהִי בַּיּוֹם דְּבֵר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)	28
29	that the LORD spoke unto Moses, saying: 'I am the LORD; speak thou unto Pharaoh king of Egypt all that I speak unto thee.'	וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר אֲנִי יְיָ מַלִּיל עִם פֶּרַעַה מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם יֵת כָּל דְּאָנָא מִמַּלִּיל עִמָּךְ:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר אֲנִי יְהוָה דְּבֵר אֶל־פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלֶיךָ:	שלישי
30	And Moses said before the LORD: 'Behold, I am of uncircumcised lips, and how shall Pharaoh hearken unto me?'	וַאֲמַר מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ הֵא אֲנִי יָקִיר מִמַּלִּיל וְאִי־קִדְּיוֹ יִקְבִּיל מִנִּי פֶרַעַה:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָנָי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְלָ שִׁפְתַּיִם וְאֵיךְ יִשְׁמָע אֵלַי פֶּרַעַה: (פ)	30

(25) מבנות פוטיאל. מוזרע יתרו שפוטס עגלים לעבודת אלילים, ומוזרע יוסף שפטפט ציזרו (צ"צ קט):
(26) הוא אהרן ומשה. אלו שהוזכרו למעלה שילדה יוכבד לעמרם. הוא אהרן ומשה אשר אמר ה', יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד: על צבאותם. כצאחם, כל צאחם לשבטיהם, יש על, שאינו אלא במקום אות אחת, ועל סך־כך תקיף (צראשית כז, מ), כמו חרצף. עמקס על סך־כך (יחזקאל לג, כו), כמו חרצכס:
(27) הם המדברים וגו'. הם שנטוו הם שקיימו: הוא משה ואהרן. הם צליחותם וצדקתם מתחלה ועד סוף:
(28) ויהי ביום דבר וגו'. מחובר למקרא שלאחריו:
(29) וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האמור למעלה בא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מתוך שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להתחיל בו: אני ה'. כדאי אני לשלחך ולקיים דברי שליחותי:

VII	<p>And the LORD said unto Moses: 'See, I have set thee in God's stead to Pharaoh; and Aaron thy brother shall be thy prophet.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה חֲזִי רְאֵה נִתְּתִיד אֲלֵהֶם לְפָרֹעַה וְאַהֲרֹן אֶחָיד מִתּוֹךְ מִנְּךָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיד אֲלֵהֶם לְפָרֹעַה וְאַהֲרֹן אֶחָיד יְהוָה נְבִיאֲךָ:</p>	VII
2	<p>Thou shalt speak all that I command thee; and Aaron thy brother shall speak unto Pharaoh, that he let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>אֶתְּה תְּדַבֵּר אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶה וְאַהֲרֹן אֶחָיד יְדַבֵּר אֶל־פָּרֹעַה וְשַׁלַּח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ:</p>	<p>אֶתְּה תְּדַבֵּר אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶה וְאַהֲרֹן אֶחָיד יְדַבֵּר אֶל־פָּרֹעַה וְשַׁלַּח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ:</p>	2
3	<p>And I will harden Pharaoh's heart, and multiply My signs and My wonders in the land of Egypt.</p>	<p>וְאֲנִי אֶקְשֶׁה יֵת לִבָּא דְּפָרֹעַה וְאֶסְגִּי יֵת אֶתֹּתַי וְיֹת מוֹפְתַי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת־לִבְּךָ פָּרֹעַה וְהִרְבִּיתִי אֶת־אֹתוֹתַי וְאֶת־מוֹפְתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	3
4	<p>But Pharaoh will not hearken unto you, and I will lay My hand upon Egypt, and bring forth My hosts, My people the children of Israel, out of the land of Egypt, by great judgments.</p>	<p>וְלֹא יִשְׁמָע אֲלֵכֶם פָּרֹעַה וְנִתְּתִי אֶת־יָדִי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתַי אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁפְטִים גְּדֹלִים:</p>	<p>וְלֹא־יִשְׁמָע אֲלֵכֶם פָּרֹעַה וְנִתְּתִי אֶת־יָדִי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתַי אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁפְטִים גְּדֹלִים:</p>	4
5	<p>And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I stretch forth My hand upon Egypt, and bring out the children of Israel from among them.'</p>	<p>וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם אֲרִי אֲנִי יְיָ כִּד אֲרִים יֵת מִחַת גְּבוּרָתִי עַל מִצְרַיִם וְאֶפִּיק יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבִּינֵיהוֹן:</p>	<p>וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּנִטְתִּי אֶת־יָדִי עַל־מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:</p>	5
6	<p>And Moses and Aaron did so; as the LORD commanded them, so did they.</p>	<p>וַעֲבַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּכֹל דְּפִקִּיד יְיָ יְהוָה כֵּן עָבְדוּ:</p>	<p>וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם כֵּן עָשׂוּ:</p>	6

(30) ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי, וְשָׁקָה הכחוצ כאן, כיון שהפסיק הענין, וכן היא השיטה, כאדם האומר נחזור על הראשונות:

(1) נתתיך לפרעה. שופט ורודה לרדותו זמכות ויסורין: יהיה נביאך. כתרגמו יהי מתורגמן, וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת ג'ב שָׁפָטִים (ישעי' נז, יט), ג'ב שָׁפָטִים (משלי י, לא), וְיָבֵל מִהֶקְנָצוֹת דְּשִׁמוֹ (שמואל-א' י, יג), וזלע"ז קוראין לו פרידי"גר

(2) אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפיו, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה:

(3) ואני אקשה. מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי אלילים, לחת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו, למען הרבות בו אותותי ותכירו את גבורותי, וכן מדתו של הקדוש ב"ה, מביא פורענות על האומות עובדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הִקְרַעְתִּי גוֹיִם נִשְׁמוּ פְּנוּסִים וגו' (צפניה ג, ו), אֶמְרָתִי אֶף תִּיָּאֵר אֹתִי תִקְחִי וּמֹאֵר (שם ז, ו), ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה. (ועיין ברא"ש שגורם כאן דבור המחליל בלכתך לשוב עד שמתים בדרך, וכדלעיל בפרשת שמות בפסוק בלכתך לשוב ע"ש):

(4) את ידי. יד ממש, להכות בהם:

7	And Moses was fourscore years old, and Aaron fourscore and three years old, when they spoke unto Pharaoh.	וּמֹשֶׁה בֶּן-תְּמַנָּן שָׁנִים וְאַהֲרֹן בֶּן-תְּמַנָּן וּשְׁלֹשׁ שָׁנִים בְּדַבְרָם אֶל-פַּרְעֹה: (ב)	וּמֹשֶׁה בֶּן-שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן-שָׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדַבְרָם אֶל-פַּרְעֹה: (ב)	7
8	And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְלְאַהֲרֹן לֵמִימָר:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:	רציעי
9	'When Pharaoh shall speak unto you, saying: Show a wonder for you; then thou shalt say unto Aaron: Take thy rod, and cast it down before Pharaoh, that it become a serpent.'	אֲרִי וּמַלִּיל עֲמֹכֹן פַּרְעֹה לֵמִימָר הִבּוּ לְכֹן אֶתָּא וְתִימָר לְאַהֲרֹן כֹּב יֵת חֹטְרָךְ וְרָמִי קָדָם פַּרְעֹה יְהִי לְתַנִּינָא:	כִּי יִדְבֹר אֲלֵכֶם פַּרְעֹה לֵאמֹר תִּנּוּ לָכֶם מֹפֶת וְאָמַרְתָּ אֶל-אַהֲרֹן קַח אֶת-מִטְּךָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי-פַרְעֹה יְהִי לְתַנִּין:	9
10	And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and they did so, as the LORD had commanded; and Aaron cast down his rod before Pharaoh and before his servants, and it became a serpent.	וַעֲלֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִפְנֵי פַרְעֹה וַעֲבָדוּ כֹּן כְּמֹא דְפִקִּיד יְיָ וְרָמָא אֶהֱרֹן יֵת חֹטְרֵיהּ קָדָם פַּרְעֹה וְקָדָם עֲבָדָיו וְהָיָה לְתַנִּינָא:	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיַּעֲשׂוּ כֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן אֶת-מִטְּהוֹ לִפְנֵי פַּרְעֹה וּלְפָנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:	10
11	Then Pharaoh also called for the wise men and the sorcerers; and they also, the magicians of Egypt, did in like manner with their secret arts.	וַיִּקְרָא אֶף פַּרְעֹה לְחַכְמָיָא וּלְחַרְשֵׁיָא וַעֲבָדוּ אֶף אֲנֹנֵי חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם בְּלַחְשֵׁיהֶן כֹּן:	וַיִּקְרָא גַם-פַּרְעֹה לְחַכְמָיִם וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם-הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַחְטֵיהֶם כֹּן:	11
12	For they cast down every man his rod, and they became serpents; but Aaron's rod swallowed up their rods.	וַרְמֹז גְּבֵר חֹטְרֵיהּ וַהֲיוּ לְתַנִּינִים וַיִּבְלַע חֹטְרָא דְאַהֲרֹן יֵת חֹטְרֵיהֶן:	וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיְהִיו לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מִטְּהַ אֶהֱרֹן אֶת-מִטְּתָם:	12
13	And Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַאֲתַקַּף לִבָּא דְפַרְעֹה וְלֹא קִבִּיל מִנְהֶן כְּמֹא דְּמַלִּיל יְיָ:	וַיִּחְזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	13
14	And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh's heart is stubborn, he refuseth to let the people go.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אַתְּנֹס לִבָּא דְפַרְעֹה סָרִיב לְשַׁלַּח עַמָּא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כִּבְדֵּ לֵב פַּרְעֹה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם:	14

(9) מופת. אות, להודיע שיש צורך (נרוך) צמי ששולח אתכם:

(10) לתנין. נחש:

(11) בלחטיהם, בלחטיהם, ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו להט הקרב המטהפכת (צראשית ג, כד), דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש:

(12) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן (שבת זז):

(14) כבד. תרגומו יקיר, ולא אתיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו קי קבד מן הדבר (שמות יח, יח):

15	Get thee unto Pharaoh in the morning; lo, he goeth out unto the water; and thou shalt stand by the river's brink to meet him; and the rod which was turned to a serpent shalt thou take in thy hand.	אֵיזֵל לָנֹת פֶּרְעָה בְּצַפְרָא הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתַחֲעַתֵּד לְקַדְמוּתֶיהָ עַל כִּיָּה נִהְרָא וְחוּטְרָא דְּאֵתְהַפִּיךְ לְחַיָּא תִּסָּב בִּידֶךָ:	לֵךְ אֶל-פֶּרְעֹה בַּבֹּקֶר הִנֵּה יֵצֵא הַמַּיִמָּה וְנִצַּבְתָּ לִקְרֹאתוֹ עַל-שֵׁפֶת הַיָּאֵר וְהַמִּטָּה אֲשֶׁר-נִהְפָךְ לְנָחָשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ:	15
16	And thou shalt say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath sent me unto thee, saying: Let My people go, that they may serve Me in the wilderness; and, behold, hitherto thou hast not hearkened;	וְתִימַר לִיהוָה יְיָ אֱלֹהֵי דִּיהוּדָאֵי שְׁלַחְנִי לְוֹתֵךְ לְמִימַר שְׁלַח יְת עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קֳדָמִי בְּמִדְבָּרָא וְהָא לֹא קִבִּילְתָּא עַד כְּעַן:	וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי בַּמִּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא-שָׁמַעְתָּ עַד-כֹּה:	16
17	thus saith the LORD: In this thou shalt know that I am the LORD—behold, I will smite with the rod that is in my hand upon the waters which are in the river, and they shall be turned to blood.	כִּדְנֹן אָמַר יְיָ בְּדָא תַּדַּע אֲרִי אֲנָא יְיָ הָא אֲנָא מַחֲי בְחוּטְרָא דְּבִידִי עַל מִיָּא דְּבִנְהָרָא וַיִּתְהַפְּכוּן לְדָמָא:	כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תַּדַּע כִּי אֲנִי יְהוָה הִנֵּה אֲנֹכִי מַכְהוּ בַּמִּטָּה אֲשֶׁר-בִּידִי עַל-הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לְדָם:	17
18	And the fish that are in the river shall die, and the river shall become foul; and the Egyptians shall loathe to drink water from the river.'	וְנִוְנִי דְבִנְהָרָא יָמוּתוּן וַיִּסְרִי נִהְרָא וַיִּלְאֹן מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִן נִהְרָא:	וְהַדְּגָה אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבָאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאֹ מִצְרִים לְשִׁתּוֹת מַיִם מִן-הַיָּאֵר: (ס)	18
19	And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Take thy rod, and stretch out thy hand over the waters of Egypt, over their rivers, over their streams, and over their pools, and over all their ponds of water, that they may become blood; and there shall be blood throughout all the land of Egypt, both in vessels of wood and in vessels of stone.'	וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְאַהֲרֹן סַב חוּטְרֶךָ וְאַרְבִּים יָדְךָ עַל מִיָּא דְּמִצְרָאִי עַל נְהַרְיָהוֹן עַל אֲרִתֵּיהוֹן וְעַל אֲמִיָּהוֹן וְעַל כָּל בֵּית כְּנִישַׁת מִימֵיהוֹן וַיְהִי דְּמָא וַיְהִי דְּמָא בְּכָל אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם וּבְמִנִּי אֲעָא וּבְמִנִּי אֲבָנָא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-אַהֲרֹן קַח מִטָּה וְנִטְּהָ יָדְךָ עַל-מִימֵי מִצְרַיִם עַל-נְהַרְתָּם עַל-אֲרֵיתָם וְעַל-אֲמִיָּהֶם וְעַל כָּל-מִקְנֵה מִימֵיהֶם וַיְהִי־דָם וַיְהִי דָם בְּכָל-אֲרֶץ מִצְרַיִם וּבָעֲצִים וּבָאֲבָנִים:	19

(15) הנה יצא המימה. לנקציו, שהיה עושה עצמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקציו, ומשכים ויואל לנילוס ועושה שם צרכיו (שמו"ר ט, ז):

(16) עד כה. עד הנה. ומדרשו, עד שתשמע ממני מכת זכורות, שאפתח זה צבה פה קמר ה' פחצת הלילה: (17) ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים צמזרים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומזרים עוזדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם:

(18) ונלאו מצרים. לנקש רפואה למי היאור שיהיו ראויין לשמות:

(19) אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא צפרדעים, ולקה על ידי אהרן: נהרותם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו: יאוריהם. הם

<p>20 And Moses and Aaron did so, as the LORD commanded; and he lifted up the rod, and smote the waters that were in the river, in the sight of Pharaoh, and in the sight of his servants; and all the waters that were in the river were turned to blood.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּמָּא דְּפִקְדֵי יְיָ וַאֲרִים בְּחֻטְרָא וּמָחָא יָת מִיָּא דְּבִנְהָרָא לְעֵינֵי פִרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וַיִּהְיֶה כֹל מִיָּא דְּבִנְהָרָא לְדָמָּ:</p>	<p>20 וַיַּעֲשׂוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיָּרָם בַּמִּטָּה וַיִּךְ אֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פֶרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וַיִּהְיֶה כֹל־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר לָדָם:</p>
<p>21 And the fish that were in the river died; and the river became foul, and the Egyptians could not drink water from the river; and the blood was throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וַנּוּגֵי דְּבִנְהָרָא מִיתוּ וַסְרֵי נִהְרָא וְלֹא יָכִילוּ מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִן נִהְרָא וַהֲוֵה דְּמָא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>21 וַהֲדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר מָתָה וַיִּבָּאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא־יָכִלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מִיָּם מִן־הַיָּאֵר וַיְהִי תְדָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>22 And the magicians of Egypt did in like manner with their secret arts; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַעֲבָדוּ כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַחֲשִׁיהוֹן וְאַתְקַף לִבָּא דְּפִרְעֹה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כַּמָּא דְּמַלִּיל יְיָ:</p>	<p>22 וַיַּעֲשׂוּ כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם וַיַּחֲזֹק לִב־פִּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:</p>
<p>23 And Pharaoh turned and went into his house, neither did he lay even this to heart.</p>	<p>וַיִּפֹּן פִּרְעֹה וַיָּבֵא אֶל־בֵּיתוֹ וְלֹא־שָׁתָה לְבֹו גַם־לָזָאת:</p>	<p>23 וַיִּפֹּן פִּרְעֹה וַיָּבֵא אֶל־בֵּיתוֹ וְלֹא־שָׁתָה לְבֹו גַם־לָזָאת:</p>
<p>24 And all the Egyptians digged round about the river for water to drink; for they could not drink of the water of the river.</p>	<p>וַיַּחְפְּרוּ כָל מִצְרָאִי סָחֲרָנוּת נִהְרָא מִיָּא לְמִשְׁתֵּי אֲרִי לֹא יָכִילוּ לְמִשְׁתֵּי מִיָּא דְּבִנְהָרָא:</p>	<p>24 וַיַּחְפְּרוּ כָל־מִצְרַיִם סָבִיבַת הַיָּאֵר מִיָּם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכִלוּ לִשְׁתּוֹת מִמֵּי־הַיָּאֵר:</p>
<p>25 And seven days were fulfilled, after that the LORD had smitten the river.</p>	<p>וַשְּׁלִימוּ שְׁבַעַת יוֹמִין בְּתֵר דְּמָחָא יְיָ יָת נִהְרָא:</p>	<p>25 וַיִּמָּלֵא שְׁבַעַת יוֹמִים אַחֲרֵי חֲבוּת־יְהוָה אֶת־הַיָּאֵר: (פ)</p>

צריכות נגרים העשויות בידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתזכרכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם. קצוות מים שאינן נובעין ואין מושכין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אשטני"ק: בכל ארץ מצרים. אף במרחלאות וצאמצטאות שצבחים: ובעצים ובאבנים. מים שצבלי עץ וצבלי אבן:

(22) בלטיהם. לחש שאומרינן אותו צלט וצחשאי. ורבותינו אמרו, צלטיהם מעשה שדים, צלהטיהם מעשה כשפים (סנהדרין סז:). ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אתם עושים כן, חנן אתם מכניסין לַעֲקָרִיִּים (מנחות פה.). עיר שכולה חנן, אף אתם מציאין מכשפות למזרים שכולה כשפים:

(23) גם לזאת. למופת המטה שנהפך לתנין ולא לזה של דם:

(25) וימלא. מנין שבעת ימים שלא שב היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלושה חלקים היה מעיד ומתרה צהם (שמו"ר ט, יז):

26	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	26
27	<p>וְאִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הַנֶּחֱא אֲנֹכִי נִגָּף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ בְּצַפְרֵדָּעִים:</p>	27
28	<p>וְיִרְבִּי נְהַרָא עוֹרֵדְעֵנְיָא וַיִּסְקִין וַיֵּיטְלוּן בְּבֵיתְךָ וּבְאֹדְרוֹן בֵּית מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל עֲרֹסְתְּךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמְּךָ וּבַתְּנוּרֶיךָ וּבַצֹּנֹתָיִךְ:</p>	28
29	<p>וּבִבְּךָ וּבְעַמְּךָ וּבְכָל עֲבָדֶיךָ וַיִּסְקִין עוֹרֵדְעֵנְיָא:</p>	29
VIII	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטָּה אֶת־יָדְךָ בְּמִטָּה עַל־הַנְּהַרֹת עַל־הַיָּאֲרִים וְעַל־הָאֲגָמִים וְהָעֵל אֶת־הַצֹּפְרֵדָּעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	VIII
2	<p>וַיִּט אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וְהָעֵל הַצֹּפְרֵדָּע וַתִּכַּס אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	2

(27) ואם מאן אתה. ואם סרצן אתה. מאן כמו ממאן, מסרצ, אלא כינה האדם על שם המפעל, כמו שָׁלוּ (איוב טז, יג) וְשָׁקַט (ירמיה מח, יא), סר וְשָׁקַט (מלכים א-ב, מג): נגף את כל גבולך. מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן וְנִגְפּוּ אֶשְׁהָ הָרָה (שמות כא, כג) אינו לשון מיתה, וכן וּבָטְרָם יִתְנַגְּפוּ רגליכם (ירמיה יג, טז), שן תִּגָּף בְּאֶזְנוֹ רִגְלָךְ (תהלים לא, יג), וְלֹאֲכֹן נִגָּף (ישעיה י"ח, ד):

(28) ועלו. מן היאור: בביתך. ואחר כך צנתי עזדיך, הוא התחיל צענה תחלה, ויאמר אל עמו, וממנו התחילה הפורענות (סוטה יא. שמו"ר י, ד):

(29) ובכה ובעמד. צמוך מעיהם נכנסים ומקרקרין:

(2) ותעל הצפרדע. לצפרדע אחת הייתה, והיו מפין אותה והיא מתזת נחילים נחילים, זהו מדרשו (שמו"ר י, ה). ופשוטו יש לומר, שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן ותהי הכנס, הרחישה גדול"א בלע"ז, ואף

<p>3 And the magicians did in like manner with their secret arts, and brought up frogs upon the land of Egypt.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי חֹרְטָאִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצִּפְרֹדִּים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>3 וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי חֹרְטָאִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצִּפְרֹדִּים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>4 Then Pharaoh called for Moses and Aaron, and said: 'Entreat the LORD, that He take away the frogs from me, and from my people; and I will let the people go, that they may sacrifice unto the LORD.'</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר צֵלּוּ קָדָם יְיָ וְנִעַדִי עוֹרְדֵּעֵינִי מִנִּי וּמַעֲמִי וְאֶשְׁלַח יָת עַמָּא וַיִּדְבַּחוּן קָדָם יְיָ:</p>	<p>4 וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה הַצִּפְרֹדִּים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח לְיַהֲוָה אֶת־הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:</p>
<p>5 And Moses said unto Pharaoh: 'Have thou this glory over me; against what time shall I entreat for thee, and for thy servants, and for thy people, that the frogs be destroyed from thee and thy houses, and remain in the river only?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה שְׂאֵל לְךָ גְבוּרָא הֵב לְךָ זְמַן לְאַמְתִּי אֲצַלִּי עַלְךָ וְעַל עַבְדְּךָ וְעַל עַמְּךָ לְשִׁיבָאָה עוֹרְדֵּעֵנִי מִנֶּךָ וּמִבֵּיתְךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא וּשְׂתֵארוּן:</p>	<p>5 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה הֲתַפְאֵר עָלַי לְמַתְּוִי אֶעֱתִיר לְךָ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלַעֲמָדְךָ לְהַכְרִית הַצִּפְרֹדִּים מִמֶּנִּי וּמִבֵּיתְךָ רַק בַּיָּאֵר תִּשָּׁאֲרֶנָּה:</p>
<p>6 And he said: 'Against to-morrow.' And he said: 'Be it according to thy word; that thou mayest know that there is none like unto the LORD our God.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כְּדַבְּרְךָ לְמָעַן תֵּדַע כִּי־אֵין כִּי־הוּנָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>6 וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כְּדַבְּרְךָ לְמָעַן תֵּדַע כִּי־אֵין כִּי־הוּנָה אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>7 And the frogs shall depart from thee, and from thy houses, and from thy servants, and from thy people; they shall remain in the river only.'</p>	<p>וַיִּעֲדוּן עוֹרְדֵּעֵנִי מִנֶּךָ וּמִבֵּיתְךָ וּמִעַבְדְּךָ וּמִעַמְּךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא וּשְׂתֵארוּן:</p>	<p>חמישי וַיִּסְרוּ הַצִּפְרֹדִּים מִמֶּנִּי וּמִבֵּיתִי וּמִעַבְדִּי וּמִעַמְּךָ רַק בַּיָּאֵר תִּשָּׁאֲרֶנָּה:</p>
<p>8 And Moses and Aaron went out from Pharaoh; and Moses cried unto the LORD concerning the frogs, which He had brought upon Pharaoh.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִלִּקְוַת פַּרְעֹה וַצִּלִּי מֹשֶׁה קָדָם יְיָ עַל עֵיסֵק עוֹרְדֵּעֵנִי דְשׁוּי לְפַרְעֹה:</p>	<p>8 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִמַּעַם פַּרְעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצִּפְרֹדִּים אֲשֶׁר־שָׂם לְפַרְעֹה:</p>

ותעל הנפרדע גרינוול"רא צלע"ז
 (5) התפאר עלי. כמו הִתְפַּאֵר הַגִּבּוֹר עַל הַחֲלָצִי (ישעי' טו), משתבח לומר אני גדול ממך ונטי"ר צלע"ז, וכן התפאר עלי, השתבח להשתכס ולשאול דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו: למתי אשתיר לך. את אשר אשתיר לך היום על הכרתם הנפרדעים, למתי תרצה שיכרתו, ותראה אם אשלים דברי למועד שקבע לי. אלו נאמר מתי אשתיר, היה משמע מתי אחפלו, עכשיו שנאמר למתי, משמע אני היום אחפלו עליך שיכרתו הנפרדעים לזמן שקבע עלי, אמור לאיזה יום תרצה שיכרתו. אשתיר העתירו והערתתי, ולא נאמר אשתיר עתרווערתתי, מפני שכל לשון עתרו הרבות פלל הוא, וכאשר יאמר הרבו הרבה והרבייתי לשון הפעיל, כך יאמר, אשתיר העתירו והערתתי דברים, ואז לכולם והעפִּיקָם עלי דְּצִרְיָקָם (יחזקאל לה, יג), הרביחם: (6) ויאמר למחר. התפלל היום שיכרתו למחר:

9	And the LORD did according to the word of Moses; and the frogs died out of the houses, out of the courts, and out of the fields.	וַיַּעַבְדוּ יְיָ כַּפְתָּחֲמָא דְּמֹשֶׁה וּמִיתוּ עוֹרְדֵּינִיא מִן בֵּיתָא מִן דְּרֵחָא וּמִן חֲקֵלְתָא:	וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרֹדִים מִן הַבָּתִּים מִן הַחֲצֵרֹת וּמִן הַשָּׂדֶה:	9
10	And they gathered them together in heaps; and the land stank.	וַיִּכְנְשׁוּ יִתְהוּן דְּגוֹרִין דְּגוֹרִין וּסְרִאוּ עַל אַרְעָא:	וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִם חֲמָרִם וַתִּבְאֵשׁ הָאָרֶץ:	10
11	But when Pharaoh saw that there was respite, he hardened his heart, and hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיַּחֲזֵא פִרְעֹה אֲרֵי הַנֹּחַ וַיִּחְזָק וַיִּסְרֹךְ יָת לִבֵּיהּ וְלֹא שָׁמַע מִנְּהוֹן כְּמֹא דְּמַלִּיל יְיָ:	וַיֵּרָא פִרְעֹה כִּי הִיתָה הַרְוָחָה וַתִּכְבֹּד אֶת-לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֶל־הֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	11
12	And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch out thy rod, and smite the dust of the earth, that it may become gnats throughout all the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְאַהֲרֹן אֲרִים יָת חוֹטְרְךָ וּמַחִי יָת עֲפָרָא דְאַרְעָא וַיְהִי לְקִלְמָתָא בְּכָל אֲרֵעָא דְּמִצְרַיִם:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-אַהֲרֹן נִטְה אֶת-מִטְּךָ וְהָדָא אֶת-עֲפָר הָאָרֶץ וְהָיָה לְכֹנָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:	12
13	And they did so; and Aaron stretched out his hand with his rod, and smote the dust of the earth, and there were gnats upon man, and upon beast; all the dust of the earth became gnats throughout all the land of Egypt.	וַיַּעַשׂוּ-כֵן וַיִּטֵּ אַהֲרֹן אֶת-יָדוֹ בְּמִטְּחוֹ וַיִּדֹּ אֶת-עֲפָר הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכֹּנָם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל-עֲפָר הָאָרֶץ הָיָה כֹנִים בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:	וַיַּעַשׂוּ-כֵן וַיִּטֵּ אַהֲרֹן אֶת-יָדוֹ בְּמִטְּחוֹ וַיִּדֹּ אֶת-עֲפָר הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכֹּנָם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל-עֲפָר הָאָרֶץ הָיָה כֹנִים בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:	13
14	And the magicians did so with their secret arts to bring forth gnats, but they could not; and there were gnats upon man, and upon beast.	וַיַּעַבְדוּ בֵן חֲרָשִׁיא בְּלַחְשֵׁיהוֹן לְאַפְקָא יָת קִלְמָתָא וְלֹא יָכִילוּ וַתְּהִי קִלְמָתָא בָּאָנְשָׁא וּבַבְּהֵמָה:	וַיַּעַשׂוּ-כֵן הַחֲרָשִׁימִים בְּלַחְשֵׁיהֶם לְהוֹצִיא אֶת-הַכֹּנִים וְלֹא יָכִילוּ וַתְּהִי הַכֹּנָם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:	14

(8) ויצא. ויצעק. מיד, שיכרתו למחר:

(10) חמורם חמרים. צבורים צבורים, כמרגומו דגורין, גלין:

(11) והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו סלוד ונסוע (צראשית יז, ט), וכן והפכות את מואב (מלכים-ב ג, כד), ושאול לו גאלהים (שמואל-א כז, יג), הפה ופצע (מלכים-א כ, לו): כאשר דבר ה'. והיכן דצר, ולא ישמע אליכם פרעה:

(12) אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בצול, ולקה על ידי אהרן:

(13) ותהי הכנם. הקחשה, פדוליר"א בלע"ו:

(14) להוציא את הכנים. לצרואתם (נ"א ולהוציאם) ממקום אחר: ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחותה מכשעורה:

15	Then the magicians said unto Pharaoh: 'This is the finger of God'; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיֹּאמְרוּ הַחֹרְטָמִם אֶל־פַּרְעֹה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֹק לִב־פַּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	וַיֹּאמְרוּ לְפַרְעֹה מִהָא מִן קֶדֶם יְיָ הִיא וְאַתָּקֶף לְבָא דְּפַרְעֹה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כְּמָא דְמִלִּיל יְיָ:
16	And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh; lo, he cometh forth to the water; and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁיבֶם בִּבְקֶרֶל וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פַרְעֹה הֲנֵה יוֹצֵא הַמִּימָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עָמִי וְיַעֲבֹדֵנִי:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲקִדֵּם בְּצַפְרָא וְאַתָּעַתֵּד קֶדֶם פַּרְעֹה הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתִימַר לֵיה כְּדָנָן אָמַר יְיָ שְׁלַח עָמִי וְיַפְלִחוּן קֶדָמִי:
17	Else, if thou wilt not let My people go, behold, I will send swarms of flies upon thee, and upon thy servants, and upon thy people, and into thy houses; and the houses of the Egyptians shall be full of swarms of flies, and also the ground whereon they are.	כִּי אִם־אֵינֶנָּה מְשַׁלַּח אֶת־עָמִי הֲנֵנִי מְשַׁלֵּיחַ בָּךְ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ וּבְבִתֶּיךָ אֶת־הָעֶרֶב וּמִלְּאוּ בָתֵּי מִצְרַיִם אֶת־הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:	אֲרִי אִם לִיתֶךָ מְשַׁלַּח יָת עָמִי הָאֲנָא מְשַׁלַּח בָּךְ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ וּבְבִתֶּיךָ יָת עֶרֶוּבָא וְיִתְמַלְלוּן בָּתֵּי מִצְרַיִם יָת עֶרֶוּבָא וְאֶף אֲדָמָה דְּאֲנָן עָלֶיהָ:
18	And I will set apart in that day the land of Goshen, in which My people dwell, that no swarms of flies shall be there; to the end that thou mayest know that I am the LORD in the midst of the earth.	וְהַפְּלִיתִי בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עָמִי עֹמֵד עָלֶיהָ לְבִלְתִּי הָיוֹת־שָׁם עֶרֶב לְמַעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאֶרֶץ:	וְאַפְרִישׁ בַּיּוֹמָא הַהוּא יָת אֲרָעָא דְגֹשֶׁן דְּעָמִי שָׂרֵי עָלֶיהָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַהוּי תַּמָּן עֶרֶוּבָא בְּדִיל דְּתִדַּע אֲרִי אֲנָא יְיָ שְׁלִיט בְּגוֹ אֲרָעָא:
19	And I will put a division between My people and thy people—by to-morrow shall this sign be.	וְשִׁמְתִּי בֵּינִי עָמִי וּבֵין עַמְּךָ לְמַחֲרֵי יְהִיָּה הָאֵת הַזֶּה:	וְאַשְׁוִי פּוּרְקָן לְעָמִי וְעַל עַמְּךָ אֵינִי מִחָא לְמַחֲרֵי יְהִי אָתָּא הַדִּין:

(15) אצבע אלהים היא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא: כאשר דבר ה'. ולא ישמע אליכם פרעה:

(17) משליח בך. מגרה בך, וכן וְשָׁן דְּהִמַּת אֲשֶׁלַח דָּם (דברים לב, כד), לשון שסוי אינטימ'ר בלע"ז: את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים בערצוציא, והיו משחיתים בהם. ויש טעם בדבר באגדה ככל מכה ומכה למה זו ולמה זו, בטכסיסי מלחמות מלכים בא עליהם, כסדר מלכות, כשזרה על עיר, בתחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך תוקעין עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולבהלם, וכן הכפרדעים מקרקרים והומים וכו', כדאי' במדרש רבי תנחומא (בא ד):

(18) והפליתי. והפרשתי, וכן והפלה' (שמות ט, ד), וכן לא נפלאה היא ממך (דברים ל, יא), לא מוזדלת ומופרשת היא ממך: למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אע"פ ששכינתי בשמים, גזרתי מתקיימת בתחתונים:

(19) ושמתי פדות. שיצדיל בין עמי ובין עמך:

20	And the LORD did so; and there came grievous swarms of flies into the house of Pharaoh, and into his servants' houses; and in all the land of Egypt the land was ruined by reason of the swarms of flies.	וַיַּעַשׂ יְהוָה כִּכְדּוֹ בֵּיתָהּ פֶּרֶעַה וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעָרָב: וַיֵּבֹא עָרֹבָא תְּקִיף לְבֵית פֶּרֶעַה וּלְבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶתְחַבֵּלֶת אֶרֶעָא מִן קָדָם עָרֹבָא:	20
21	And Pharaoh called for Moses and for Aaron, and said: 'Go ye, sacrifice to your God in the land.'	וַיִּקְרָא פֶּרֶעַה אֶל-מֹשֶׁה וְלֹא-הָרֹן וַיֹּאמֶר לָכֹן זָבְחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ: וַיִּקְרָא פֶּרֶעַה אֶל-מֹשֶׁה וְלֹא-הָרֹן וַיֹּאמֶר לָכֹן זָבְחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ:	21
22	And Moses said: 'It is not meet so to do; for we shall sacrifice the abomination of the Egyptians to the LORD our God; lo, if we sacrifice the abomination of the Egyptians before their eyes, will they not stone us?' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא תִקִּין לְמַעַבְדֵּךְ כֹּן אֲרִי בְּעִירָא דְּמִצְרַיִם דְּחִלִין לִיהּ מִגִּידָה אֲנַחְנָא נִסְבִּין לְדַבְחָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא הָא נִדְבַח יֵת בְּעִירָא דְּמִצְרַיִם דְּחִלִין לִיהּ וְאֲנֹן יְהוֹן חֲזֹן הָלֹא יִימְרוּן לְמַרְגָּמָא:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֹּן כִּי תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם נִזְבַּח לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת-תּוֹעֵבֶת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקֻלְנוּ: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֹּן כִּי תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם נִזְבַּח לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת-תּוֹעֵבֶת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקֻלְנוּ:	22
23	We will go three days' journey into the wilderness, and sacrifice to the LORD our God, as He shall command us.'	מִהַלָּךְ תֵּלֶת יוֹמִין נִיזִיל בְּמִדְבָּרָא וְנִדְבַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא כְּמָא דְּיִמַר לָנָא: דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נֵלֶךְ בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחנָּה לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֹהֵינוּ:	23
24	And Pharaoh said: 'I will let you go, that ye may sacrifice to the LORD your God in the wilderness; only ye shall not go very far away; entreat for me.'	וַיֹּאמֶר פֶּרֶעַה אֲנִי אֲשַׁלַּח וְתִדְבַּחוּן קָדָם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּרָא לְחוּד אֲרַחֲקָא לֹא תִרְחֲקוּן לְמִיזַל צִלוֹ עָלַי: וַיֹּאמֶר פֶּרֶעַה אֲנִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְנִזְבַּחְתֶּם לִיהוָה בְּמִדְבָּר בָּק הִרְחַק לֹא-תִרְחֲקוּ לְלֶכֶת הֶעֱתִירוּ בְּעָדַי:	24

(20) תשחת הארץ, נשחתה הארץ, אֶתְסַבֵּלֶת אֶרֶעָא:

(21) זבחו לאלהיכם בארץ. צמקומכס, ולא תלכו צמדצר:

(22) תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו ולמלפס תועבת צני עמון (מלכים"ב כג, יג), ואכל ישראל קורא אותם תועבה. ועוד יש לומר בלשון אחר תועבת מצרים, דצר שנאוי הוא למצרים זביחה שאנו זובחים, שהרי יראתם אנו זובחים: ולא יסקלנו. צתמיה:

<p>25 And Moses said: 'Behold, I go out from thee, and I will entreat the LORD that the swarms of flies may depart from Pharaoh, from his servants, and from his people, tomorrow; only let not Pharaoh deal deceitfully any more in not letting the people go to sacrifice to the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲאֵאָנֹכִי נִפְיָא מִעַמּוֹד וְאֶצְלִי קָדָם יְיָ וַיַּעַדִי עֲרוּבָא מִפְּרָעָה מִעַבְדֵּיהִי וּמִעַמִּיהִ מָחָר לְחֹדֶר לֹא יוֹסִיף פְּרָעָה לְשַׁקְרָא בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלְחָא יְתָ עָמָא לְדַבְחָא קָדָם יְיָ:</p>	<p>25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מִעַמּוֹד וְהִעַתְרַתִּי אֶל־יְהוָה וְסָר הָעֲרֹב מִפְּרָעָה מִעַבְדָּיו וּמִעַמּוֹ מָחָר רַק אֶל־יֹסֵף פְּרָעָה הִתֵּל לְבַלְתִּי שְׁלַח אֶת־הָעָם לְזִבְחַ לַיהוָה:</p>
<p>26 And Moses went out from Pharaoh, and entreated the LORD.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִלִּפְנֵי פְּרָעָה וַיַּעַתֵּר אֶל־יְהוָה:</p>	<p>26 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִעַם פְּרָעָה וַיַּעַתֵּר אֶל־יְהוָה:</p>
<p>27 And the LORD did according to the word of Moses; and He removed the swarms of flies from Pharaoh, from his servants, and from his people; there remained not one.</p>	<p>וַיַּעַבְדֵּי יְיָ כַּפְתָּגֻמָּא דְּמֹשֶׁה וַאֲעַדִי עֲרוּבָא מִפְּרָעָה מִעַבְדֵּיהִי וּמִעַמִּיהִ לֹא אֲשַׁחֲאָר חֹד:</p>	<p>27 וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיֹּסֶר הָעֲרֹב מִפְּרָעָה מִעַבְדָּיו וּמִעַמּוֹ לֹא נִשְׁאַר אֶחָד:</p>
<p>28 And Pharaoh hardened his heart this time also, and he did not let the people go.</p>	<p>וַיִּקְרַח פְּרָעָה יְתָ לִבִּיהִ אַף בְּזִמְנָא הָדָא וְלֹא שְׁלַח יְתָ עָמָא:</p>	<p>28 וַיִּכְבֵּד פְּרָעָה אֶת־לִבּוֹ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שְׁלַח אֶת־הָעָם: (פ)</p>
<p>IX Then the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and tell him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לֹת פְּרָעָה וּתְמַלִּיל עִמִּיהִ בְּדִנּוֹן אֹמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי שְׁלַח יְתָ עַמִּי וַיַּפְלְחוּן קָדָמִי:</p>	<p>IX וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרָעָה וּדְבַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹתֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעַבְדֵּנִי:</p>
<p>2 For if thou refuse to let them go, and wilt hold them still,</p>	<p>אֲרִי אִם מְסָרִיב אַתָּ לְשַׁלְחָא וְעַד כַּעַן אַתָּ מַתְקִיף בְּהוֹן:</p>	<p>2 כִּי אִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדֶךָ מַחְזִיק בָּם:</p>
<p>3 behold, the hand of the LORD is upon thy cattle which are in the field, upon the horses, upon the asses, upon the camels, upon the herds, and upon the flocks; there shall be a very grievous murrain.</p>	<p>הָא מִחָא מִן קָדָם יְיָ הוּא בִּבְעִירָךְ דְּבַחְקָא בְּסוֹסוֹתָא בְּחִמְרֵי בְּגִמְלֵי בְּתוֹרֵי וּבְעֵנָא מוֹתָא סְגִי לְחֻדָּא:</p>	<p>3 הִנֵּה יַד־יְהוָה הוּיָהּ בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בְּסוֹסִים בְּחִמְרִים בְּגִמְלִים בְּבָקָר וּבְצֹאן דְּבָר כֶּבֶד מָאָד:</p>

(25) התל. כמו להחל:

(26) ויעתר אל ה'. נתאמן בתפלה, וכן אם צא לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירצה בתפלה,

עכשיו כשהוא אומר בלשון ויפעל, משמע וירצה להתפלל:

(27) ויסר הערוב. ולא מתו כמו שמתו הכפרדעים, שאם מתו יהיה להם הנאה בעורות:

(28) גם בפעם הזאת. אע"פ שאמר אנכי אשלח אחכס, לא קיים הצטתחו:

(2) מחזיק בם. אוסרם, כמו וְהִסְזִיקָה צִמְצִמָּיו (דברים כה, יא):

(3) הנה יד ה' הויה. לשון הוה, כי כן יאמר בלשון נקבה, על שעצר היטה, ועל העמיד תהיה, ועל העומד

הוה, כמו עושה, רואה, רועה:

38

4 And the LORD shall make a division between the cattle of Israel and the cattle of Egypt; and there shall nothing die of all that belongeth to the children of Israel.'	וַיַּפְרִי־שׁ יי בֵּין בְּעִירָא דִּישְׂרָאֵל וּבֵין בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי וְלֹא יָמוּת מִכָּל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִדָּעִם:	4 וַהֲפֹלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר:
5 And the LORD appointed a set time, saying: 'Tomorrow the LORD shall do this thing in the land.'	וַשְׁוִי יי זְמַנָּא לְמִימָר מָחָר יַעֲבִיד יי פְּתֻגְמָא הָדִין בְּאַרְעָא:	5 וַיֵּשֶׁם יְהוָה מוֹעֵד לְאֹמֶר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בְּאַרְצִי:
6 And the LORD did that thing on the morrow, and all the cattle of Egypt died; but of the cattle of the children of Israel died not one.	וַעֲבַד יי ית פְּתֻגְמָא הָדִין בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וּמִית כָּל בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי וּמִבְּעִירָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מִית חַד:	6 וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה מִמָּחָרֹת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד:
7 And Pharaoh sent, and, behold, there was not so much as one of the cattle of the Israelites dead. But the heart of Pharaoh was stubborn, and he did not let the people go.	וַשְּׁלַח פַּרְעֹה וְהֵא לֹא מִית מִבְּעִירָא דִּישְׂרָאֵל עַד חַד וְאַתִּישֶׁר לְבָא דְּפַרְעֹה וְלֹא שְׁלַח ית עַמָּא:	7 וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא־מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבַּד לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת־הָעָם: (פ)
8 And the LORD said unto Moses and unto Aaron: 'Take to you handfuls of soot of the furnace, and let Moses throw it heavenward in the sight of Pharaoh.	וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן סִבּוּ לְכוֹן מְלֵי חוֹפְנִיכוֹן פִּיחַ דְּאַתִּיגָא וַיִּזְרְקוּהָ מִשָּׁה לְצִית שְׁמִיָּא לְעֵינֵי פַרְעֹה:	8 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־אַהֲרֹן קְחוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפְנֵיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן וַיִּזְרְקוּ מִשָּׁה הַשְּׁמִימָה לְעֵינֵי פַרְעֹה:
9 And it shall become small dust over all the land of Egypt, and shall be a boil breaking forth with blains upon man and upon beast, throughout all the land of Egypt.'	וַיְהִי לְאַבְקָא עַל כָּל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם וַיְהִי עַל אָנָּשָׁא וְעַל בְּעִירָא לְשַׁחִין סָגִי אֲבַעְבוּעִין בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם:	9 וְהִנֵּה לְאַבְקָא עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִנֵּה עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לְשַׁחִין אֲבַעְבֹּעֵת בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

(4) והפלה. והגדיל:

(8) מלא חפניכם. ילויינו"ש זלע"ז פִּיחַ כבשן. דבר הנֶפֶס מן הגחלים עוממים הנשרפים כזבשן, וזלע"ז אולז"ש. פִּיחַ לשון הפחה, שהרוח מפִּיחַן ומפְרִיחֵן: וזרקו משה. וכל דבר הנזרק בכח, אינו נזרק אלא ביד אדם, הרי נסים הרבה, אחד שהחזיק קוממו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האזק על כל ארץ מצרים:

(9) לשחין פרח אבעבועות. כמרגומו לשחין סָגִי, אֲבַעְבוּעִין שעל ידו נומחין כהן צועות: שחין. לשון חמימות, והרבה יש זלשון משנה, שנה שחונה:

<p>10 And they took soot of the furnace, and stood before Pharaoh; and Moses threw it up heavenward; and it became a boil breaking forth with blains upon man and upon beast.</p>	<p>וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיט הַכֹּבֶשֶׂן וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שָׁחִין אֲבַעְבֹּעֶת פֶּרֶח בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>	<p>10 וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיט הַכֹּבֶשֶׂן וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שָׁחִין אֲבַעְבֹּעֶת פֶּרֶח בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>
<p>11 And the magicians could not stand before Moses because of the boils; for the boils were upon the magicians, and upon all the Egyptians.</p>	<p>וְלֹא יָכִילוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשָּׁחִין כִּי־הָיָה הַשָּׁחִין בַּחֹרְטָמִם וּבְכָל־מִצְרָיִם:</p>	<p>11 וְלֹא־יָכִלוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשָּׁחִין כִּי־הָיָה הַשָּׁחִין בַּחֹרְטָמִם וּבְכָל־מִצְרָיִם:</p>
<p>12 And the LORD hardened the heart of Pharaoh, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken unto Moses.</p>	<p>וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>12 וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>13 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲקִדָּם בַּצֹּפֶרֶת וְאֶתְעַתַּד קֹדֶם פַּרְעֹה וַתִּימַר לִיה כֹּדֶנּוּ אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי דִּיהוּדָאִי שְׁלַח יָת עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קֹדְמִי:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁבֶם בַּפֶּקֶר וְהִתְיַצַּב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>14 For I will this time send all My plagues upon thy person, and upon thy servants, and upon thy people; that thou mayest know that there is none like Me in all the earth.</p>	<p>אֲרִי בְּזִמְנָא הָדָא אֲנִי שְׁלַח יָת כָּל מַחֲתִי בְּלִבְךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָךְ בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי לִית דְּכֹנְתִי בְּכָל אֲרֻעָא:</p>	<p>14 כִּיוֹ בַּפַּעַם הַזֹּאת אֲנִי שְׁלַח אֶת־כָּל־מַגֵּפְתִּי אֶל־לִבְךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָךְ בַּעֲבוּר תַּדַּע כִּי אִין כְּמִנִּי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>
<p>15 Surely now I had put forth My hand, and smitten thee and thy people with pestilence, and thou hadst been cut off from the earth.</p>	<p>אֲרִי כְּעַן קָרִיב קֹדְמִי דְּשְׁלַחִית פּוֹן יָת מַחַת גְּבוּרָתִי וּמַחֲתִית יָתְךָ וְיָת עַמָּךְ בְּמוֹתָא וְאַשְׁתִּיצִיתָא מִן אֲרֻעָא:</p>	<p>15 כִּי עֵתָה שְׁלַחֲתִי אֶת־יָדִי וְאֵךְ אוֹתְךָ וְאֶת־עַמָּךְ בַּדָּבָר וַתִּכָּחַד מִן־הָאָרֶץ:</p>

- (10) באדם ובבהמה. ואם תאמר מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם, אלא לא נגזרה גזירה אלא על אותן שבשדות בלבד, שנאמר וַיִּמָּקְדוּ אֶשֶׁר בַּשָּׂדֶה, והיגרא אֶת דָּבָר ה' הַיִּים אֶת מִקְנֵהוּ אֶל הַבָּתִּים. וכן שנויה במכילתא אצל ר' יוסף ג' מ'א'ת ר'בב צחור (שמות יד, ו):
- (14) את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכת זכורות שקולה כנגד כל המכות:
- (15) כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו ר'איתי, כשהיתה ידי במקנן שהכיתים צדצר, שלחתי והכיתי אותך ואת עמך עם הבהמות: ותכחד מן הארץ. אצל צעבור זאת העמדותי וגו':

16	But in very deed for this cause have I made thee to stand, to show thee My power, and that My name may be declared throughout all the earth.	וַיִּבְרַם בְּדִיל דָּא קַיִּימָתִךְ בְּדִיל לְאַחֲזִיזְתֶּךָ יְתָ חִילִי וַיִּבְדִּיל דִּיהוֹן מִשְׁתַּעַן גְּבוּרַת שְׁמִי בְּכָל אֲרֻעָא:	וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת הַעֲמַדְתִּיךָ בַּעֲבוּר הָרֹאשֶׁתְּ אֶת־כְּחִי וּלְמַעַן סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:	16
17	As yet exaltest thou thyself against My people, that thou wilt not let them go?	עַד כְּעַן כְּבִישְׁתָּ לִּיה בְּעַמִּי בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלְּחֹתָהוֹן:	עוֹדְךָ מִסְתַּוֵּלָל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שְׁלַחַם:	שְׂצִיעִי
18	Behold, tomorrow about this time I will cause it to rain a very grievous hail, such as hath not been in Egypt since the day it was founded even until now.	הָאֵנָּה מַחִית בַּעֲדָנָא הַדִּין מִחַר בְּרָדָא תְּקִיף לְחֹדָא דְּלֹא הָוָה דְּכֹנְתִיה בְּמִצְרַיִם לְמֵן יוֹמָא דְּאִשְׁתַּכְּלַל וְעַד כְּעַן:	הִנְנִי מִמְטִיר כְּעַת מִחַר בְּרָד כְּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בְּמִצְרַיִם לְמֵן־הַיּוֹם הַנִּסְדָּה וְעַד־עַתָּה:	18
19	Now therefore send, hasten in thy cattle and all that thou hast in the field; for every man and beast that shall be found in the field, and shall not be brought home, the hail shall come down upon them, and they shall die.'	וְכַעַן שְׁלַח כְּנוֹשׁ יְתָ בְּעִירְךָ וְיֵת כָּל דְּלָךְ בְּחֻקְלָא כָּל אַנְשָׁא וּבְעִירָא דִּישְׁחַכַּח בְּחֻקְלָא וְלֹא יִתְכַנִּישׁ לְבֵיתָא וְיִיחֹת עֲלֵיהוֹן בְּרָדָא וַיָּמוּתוּן:	וְעַתָּה שְׁלַח הָעֹז אֶת־מִקְנֶךָ וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר לְךָ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמְצָא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֵף הַבֵּיתָה וַיִּרְדּוּ עֲלֵהֶם הַבְּרָד וַיָּמוּתוּ:	19
20	He that feared the word of the LORD among the servants of Pharaoh made his servants and his cattle flee into the houses;	דְּדַחִיל מִפְתָּגְמָא דִּי מַעֲבְדֵי פִרְעָה כְּנוֹשׁ יְתָ עַבְדֵּיהּ וְיֵת בְּעִירֵיהּ לְבֵיתָא:	הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מַעֲבְדֵי פִרְעָה הֲנִיס אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבָּתִּים:	20
21	and he that regarded not the word of the LORD left his servants and his cattle in the field.	וְדָלָא שׁוּי לְבִיָּה לְפִתְגְמָא דִּי שְׂבָק יְתָ עַבְדֵּיהּ וְיֵת בְּעִירֵיהּ בְּחֻקְלָא:	וְאֲשֶׁר לֹא־שָׁם לְבֹ אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: (פ)	21

(17) עודך מסתולל בעמי. כתרגומו כְּצִישַׁת צִיה צַעֲמִי, והיא מגזרת מסלה דמתרגמינן אֹרַח כְּצוּשָׁא, וצלע"ו קלקי"ר וכצר פירשתי בסוף ויהי מקץ, כל חציצה שתחלת יסודה סמ"ך והיא צאה לדצר צלשון מתפעל, נומן המי"ו של שמוש בצלמנע אותיות של עיקר, כגון זו, וכגון וַיִּסְפָּזֶל הַקֶּזֶב (קהלת יב, ה), מגזרת סבל. פי תַּשְׁפִּיר עֲלֵינוּ (דניאל ז, ח), מגזרת שר ונגיד, וכן מַשְׁפִּיל הָיוּ (דניאל ז, ח):

(18) כעת מחר. כעת הזאת למחר, שרט לו שריטה בזכות, למחר כשתגיע חמה לכאן, ירד הצרד: הוסדה. שנתסדה. וכל חציצה שתחלת יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תצא הוי"ו במקום היו"ד, כמו הוסדה, הולדה (הושע ז, ה), וַיִּדַּע (אסתר ז, כז), וַיִּגְלַד לְיוֹסֵף (בראשית מו, כ), בְּדָבָרִים לֹא יִסָּר עַד (משלי כט, יט):

(19) שלח העז. כתרגומו שלח כְּנוֹשׁ, וכן יִשְׁצִי הַגְּזִים הַעֲיֹז (ישעיה י, לא), הַעֲיֹז צְנִי צְנִימָן (ירמיה ו, א): ולא יאסף הביתה. לשון הכנסה היא:

(20) הניס. הצרית, לשון וינס:

<p>22 And the LORD said unto Moses: 'Stretch forth thy hand toward heaven, that there may be hail in all the land of Egypt, upon man, and upon beast, and upon every herb of the field, throughout the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אָרִים יָת יָדְךָ עַל צִיַּת שָׁמַיָא וַיְהִי בִרְדָּא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם עַל אָנָּשָׁא וְעַל בְּעִירָא וְעַל כָּל עֵסְבָא דְּחַקְלָא בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בָרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל־כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>23 And Moses stretched forth his rod toward heaven; and the LORD sent thunder and hail, and fire ran down unto the earth; and the LORD caused to hail upon the land of Egypt.</p>	<p>וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת חוֹטְרִיהּ עַל צִיַּת שָׁמַיָא וַיִּי יְהִי קִלְיָן וּבִרְדָּא וּמַחְלָקָא אִישְׁתָּא עַל אֶרֶץ וַאֲמַטָּר יְיָ בִּרְדָּא עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נָתַן קִלְתָּ וּבִרְדָּא וְנַחֲלָלָא אֵשׁ אֶרֶצָה וַיִּמָּטֵר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>24 So there was hail, and fire flashing up amidst the hail, very grievous, such as had not been in all the land of Egypt since it became a nation.</p>	<p>וַהֲיָה בִּרְדָּא וְאִישְׁתָּא מִשְׁתַּלְחָא בְּגוֹ בִּרְדָּא תַקִּיף לַחֲדָא דְּלֹא הָיָה דְּכֹנְתִיהּ בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם מֵעַד דְּהָיָה לְעַם:</p>	<p>וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבִּרְדָּא כְּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כִּמְהוֹ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֲזִי הָיְתָה לְגוֹי:</p>
<p>25 And the hail smote throughout all the land of Egypt all that was in the field, both man and beast; and the hail smote every herb of the field, and broke every tree of the field.</p>	<p>וּמָחָא בִּרְדָּא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם יָת כָּל דְּבַחְקָלָא מֵאָנָּשָׁא וְעַד בְּעִירָא וַיִּת כָּל עֵסְבָא דְּחַקְלָא מָחָא בִּרְדָּא וַיִּת כָּל אֵילָנִי חַקְלָא תִּבְרַ:</p>	<p>וַיִּךְ הַבִּרְדָּא בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֵת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבִּרְדָּא וְאֵת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שָׁבַר:</p>
<p>26 Only in the land of Goshen, where the children of Israel were, was there no hail.</p>	<p>לַחוּד בְּאֶרֶץ דְּגִשֵּׁן דְּתַמָּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בִּרְדָּא:</p>	<p>רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:</p>
<p>27 And Pharaoh sent, and called for Moses and Aaron, and said unto them: 'I have sinned this time; the LORD is righteous, and I and my people are wicked.'</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לְהוֹן חַבִּיתִּי זָמָנָא הָדָא יְיָ זָכָאָה וְאֲנִי וְעַמִּי חַיִּיבִין:</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חַטָּאתִי תַפְעֵם יְהִינָה הַצִּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הַרְשָׁעִים:</p>

(22) על השמים. ללד השמים. ומדרש אגדה, הגזיהו הקצ"ה למשה למעלה מן השמים:

(24) מתלקחת בתוך הברד. נס צמוך נס, האש והצנד מעורבין, והצנד מים הוא, ולעשות רלון קונס

עשו שלום ביניהם (שמו"ר יב, ו):

<p>28 Entreat the LORD, and let there be enough of these mighty thunderings and hail; and I will let you go, and ye shall stay no longer.'</p>	<p>צֵלוּ קֶדֶם יְיָ וְסִי קְדֻמוֹתֵי רֶנַח דִּלֹּא יְהוֹן עֲלֵנָא קִלִּין דְּלֹנֵט פֶּאֲלִין מִן קֶדֶם יְיָ וּבִרְדָּ וְאַשְׁלַח יִתְכוֹן וְלֹא תִסְפּוֹן לֹאֲתַעֲכָבָא:</p>	<p>28 הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מְהִיֵּת קֶלֶת אֱלֹהִים וּבִרְדָּ וְאַשְׁלַחְתָּ אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפּוֹן לַעֲמֹד:</p>
<p>29 And Moses said unto him: 'As soon as I am gone out of the city, I will spread forth my hands unto the LORD; the thunders shall cease, neither shall there be any more hail; that thou mayest know that the earth is the LORD's.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לַיהוָה מִזְשָׁה כְּמַפְקִי יָת קִרְתָּא אֲפֹרוֹס יָת יְדֵי בְּצֵלוּ קֶדֶם יְיָ קִלְיָא יִתְמַנְעוּן וּבִרְדָּא לֹא יְהִי עוֹד בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי דִּי אֲרַעָא:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כְּצִאתִי אֶת־הָעִיר אֲפֹרֶשׁ אֶת־כַּפֵּי אֶל־יְהוָה הַקִּלּוֹת יִחְדְּלוּן וְהַבִּרְדָּ לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ:</p>
<p>30 But as for thee and thy servants, I know that ye will not yet fear the LORD God.'</p>	<p>וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדְעֵנָא אֲרִי עַד כְּעַן לֹא אֲתַכְנַעְתּוֹן מִן קֶדֶם יְיָ אֱלֹהִים:</p>	<p>30 וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדְעֵתִי כִּי טָרָם תִּירָאוֹן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים:</p>
<p>31 And the flax and the barley were smitten; for the barley was in the ear, and the flax was in bloom.</p>	<p>וּכְתִנָּא וּסְעֵרֵי לְקוֹן אֲרִי סְעֵרִיָּא אָבִיב וּכְתִנָּא גִּבְעוּלִין:</p>	<p>31 וְהַפְשַׁתָּה וְהַשְׁעֵרָה נִכְתָּה כִּי הַשְׁעֵרָה אָבִיב וְהַפְשַׁתָּה גִּבְעוּל:</p>
<p>32 But the wheat and the spelt were not smitten; for they ripen late.—</p>	<p>וְחִטָּא וּכְנַתְיָא לֹא לְקָאָה אֲרִי אֲפִלְתָּא אַנְיָן:</p>	<p>32 וְהַחֲטָה וְהַכְסֵּמַת לֹא נָכוּ כִּי אֲפִילַת הִנָּה:</p>

(28) ורב. די לו צמה שהוריד כזר:
(29) כצאתי את העיר. מן העיר, אצל צחוק העיר לא החפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (שם יב, ז):
(30) טרם תיראון. עדיין לא תיראון. וכן כל טרם שבמקרא עדיין לא הוא, ואינו לשון קודם, כמו טרם
שָׁקְצוּ (בראשית יט, ד), עד לא שביצו. טרם יָקַמַח (שם ז, ה), עד לא זמח. אף זה כן הוא, ידעמי כי עדיין אינכם
יראים, ומשתהיה הרומח תעמוד בקלולכם:
(31) והפשתה והשערה נכתה. נשברה, לשון פרעה נכה, נכאים, וכן לא נכו, ולא יתכן לפרשו לשון
הכאה, שאין נו"ן במקום ה"ל לפרש נכתה כמו הוכחה, נכו כמו הכו, אלא הו"ן שורש בתיבה, והרי הוא מגזרת
וְשָׁפוּ עֲמֻמָּיו (איוב לג, כא): כי השערה אביב. כזר ביכרה ועומדת צִקְשָׁה, ונשחצרו ונפלו, וכן הפשתה
גדלה כזר והוקשה לעמוד בגבעוליה: השעורה אביב. עמדה באביב, לשון צִאֲהִי הַקֶּסֶל (שיר השירים ו,
יא):
(32) כי אפילת הנָה. מאוחרות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד בפני קשה, ואע"פ שנאמר ואת כל עשב
השדה הכה הצרד, יש לפרש פשוטו של מקרא צעשים העומדים בקלחם הראויים ללקות בצרד. ומדרש רבי
תנחומא (וארא טז) יש מרבותינו שנחלקו על זאת, ודרשו כי אפילות, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו:

33 And Moses went out of the city
from Pharaoh, and spread
forth his hands unto the LORD;
and the thunders and hail
ceased, and the rain was not
poured upon the earth.

34 And when Pharaoh saw that
the rain and the hail and the
thunders were ceased, he
sinned yet more, and hardened
his heart, he and his servants.

35 And the heart of Pharaoh was hardened, and he did not let the children of Israel go; as the LORD had spoken by Moses.

The Haftarah is Ezekiel 28:25-29:21 on page 230. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 255.

X	<p>And the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh; for I have hardened his heart, and the heart of his servants, that I might show these My signs in the midst of them;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לֹת פַּרְעֹה אֲרִי אָנָּה יִשְׂרָיִת יֵת לְבִיה וְיֵת לְבָא דַעֲבֹדָיו בְּדִיל לְשׁוֹאָה אֲתִי אֵלַיִן בְּיַגִּיהֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה כִּי-אֲנִי הַקְּבַדְתִּי אֶת-לִבּוֹ וְאֶת-לִבְ עַבְדָּיו לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְּתִי אֵלָה בְּקֶרְבּוֹ:</p>	נא
---	---	---	---	----

and that thou mayest tell in
 the ears of thy son, and of thy
 son's son, what I have wrought
 upon Egypt, and My signs
 which I have done among
 them; that ye may know that I
 am the LORD.'

(33) לא נתך. לא הגיע, ואף אותן שהיו צאיר לא הגיעו לארץ, ודומה לו וספך עלינו ה'אלה והשפך (דניאל ט, יא) דעורא, והגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חזרו בחלק פהמוך פסך (יחזקאל כב, כב), לשון יניקת מתכת, ורואה אני את דבריו כתרומו וילך, וספך. לנקת, לספך. אף זה לא נתך לארץ, לא הוצק לארץ:

(1) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והתרה בו: שתי. שמי, ששית אני:

(2) התעללתי. שחקתי, כמו פי התעללתי צי (צמדצר כב, כט). הלא פאשר התעלל בהם (שמואל-א ו, י) האמור במצרים, ואינו לשון פועל ומעלים, ש"כ היה לו לכתוב עוללתי, כמו ועולל למו פאשר עוללתי לי (איכה א, כב), פאשר עולל לי (סם יב):

3 And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and said unto him: 'Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: How long wilt thou refuse to humble thyself before Me? let My people go, that they may serve Me.

וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִפְנֵי פַרְעֹה וַיֹּאמְרוּ לֵיהּ כִּדְבַר אֲמַר יְיָ אֱלֹהֵי דִּיהוּדָאֵי עַד אֲמַתִּי מִסְרִיב אֶתְּ לַאֲתַכְנֶעָא מִן קַדְמֵי שְׁלַח עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קַדְמֵי:

וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד-מָתִי מֵאֲנִי לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:

3

4 Else, if thou refuse to let My people go, behold, to-morrow will I bring locusts into thy border;

אֲרִי אִם מִסְרִיב אֶתְּ לְשַׁלַּח יֵת עַמִּי הָאֵנָּה מִיָּמִי מִחֵר גּוֹבָא בְּתַחוּמֶיךָ:

כִּי אִם-מֵאֵן אֶתְּ לְשַׁלַּח אֶת-עַמִּי הַנִּנִּי מִבֵּיא מִחֵר אֲרֹבָה בְּגִבְלֶיךָ:

וַי

5 and they shall cover the face of the earth, that one shall not be able to see the earth; and they shall eat the residue of that which is escaped, which remaineth unto you from the hail, and shall eat every tree which groweth for you out of the field;

וַיִּחְפִּי יֵת עֵין שְׁמַשָּׁא וְלֹא יִכּוֹל דְּאַרְעָא וְלֹא יִכּוֹל לְמַחֲזִי יֵת אַרְעָא וַיִּיכּוֹל יֵת שְׂאֵר שְׂיֻזְבָּתָא דְּאַשְׁתְּאֲרַת לְכוּן מִן בְּרִדָּא וַיִּיכּוֹל יֵת כָּל אֵילָנָא דְּאַצְמַח לְכוּן מִן חֲקֵלָא:

וְכֶסֶף אֶת-עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יִכּוֹל לִרְאֹת אֶת-הָאָרֶץ וְאָכְלוּ אֶת-יִתֵּר הַפֶּלֶא הַנִּשְׁאַרֶת לָכֶם מִן-הַבֶּרֶד וְאָכְלוּ אֶת-כָּל-הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה:

5

6 and thy houses shall be filled, and the houses of all thy servants, and the houses of all the Egyptians; as neither thy fathers nor thy fathers' fathers have seen, since the day that they were upon the earth unto this day.' And he turned, and went out from Pharaoh.

וַיִּתְמָלוּן בֵּיתֶיךָ וּבֵיתֵי כָל עַבְדֶּיךָ וּבֵיתֵי כָל מִצְרָאִי דְּלֹא חָזוּ אֲבֹהֶיךָ וְאֲבֹהֵי אֲבֹהֶיךָ מִיּוֹם מַהְוִיָּהוֹן עַל אַרְעָא עַד יוֹמָא הַדִּין וְאַתְפְּנִי וַנִּפְק מִלִּנְת פַּרְעֹה:

וּמִלְּאוּ בֵּיתֶיךָ וּבֵיתֵי כָל-עַבְדֶּיךָ וּבֵיתֵי כָל-מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא-רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתֵם עַל-הָאָרֶץ עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶּן וַיֵּצֵא מֵעַם פַּרְעֹה:

6

7 And Pharaoh's servants said unto him: 'How long shall this man be a snare unto us? let the men go, that they may serve the LORD their God, knowest thou not yet that Egypt is destroyed?'

וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי פַרְעֹה לֵיהּ עַד אֲמַתִּי יְחִי דִּין לָנָא לְתַקְלָא שְׁלַח יֵת גּוֹבְרִיא וַיִּפְלְחוּן קַדְמֵי יְיָ אֱלֹהֵהוֹן הַעַד כְּשֵׁן לֹא יָדַעְתָּא אֲרִי אֲבֹתֵי מִצְרָיִם:

וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי פַרְעֹה אֵלָיו עַד-מָתִי יְחִיָּה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תֵּדַע כִּי אֲבֹדָה מִצְרָיִם:

ישראל

(3) לענות. כתרמומו ללאתקנעא, והוא מגזרת עני, מלכס להיות עני וספל מפני:

(5) את עין הארץ. את מראה הארץ: ולא יוכל וגו'. הרואה, לראות את הארץ, ולשון קצרה דבר:

(7) הטרם תדע. העוד לא ידעת כי אבדה מצרים:

8	And Moses and Aaron were brought again unto Pharaoh; and he said unto them: 'Go, serve the LORD your God; but who are they that shall go?'	וַיֹּשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן לִפְנֵי פַרְעֹה וַיֹּאמֶר לָהֶוּן אֵיזִילוּ פְּלַחוּ קָדָם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם מִן וּמִן אֲזִלִּין:	וַיֹּשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְכוּ עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הַהֲלָכִים:	8
9	And Moses said: 'We will go with our young and with our old, with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds we will go; for we must hold a feast unto the LORD.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּעוֹלָמָנָא וּבְסִבְנָא נִיזִיל בְּבִנָּא וּבְבִנְתָּנָא בְּעֻנָּא וּבְתוֹרָנָא נִיזִיל אֲרִי חָגָא קָדָם יְיָ לָנָא:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנַעֲרֵינוּ וּבְזִמְנֵינוּ נֵלֵךְ בְּבָנֵינוּ וּבְבָנוֹתֵנוּ בְּצֻאֲנֵנוּ וּבְבָקָרֵנוּ נֵלֵךְ כִּי חַג־יְהוָה לָנוּ:	9
10	And he said unto them: 'So be the LORD with you, as I will let you go, and your little ones; see ye that evil is before your face.'	וַיֹּאמֶר לָהֶוּן יְהִי כֵן מִיּוֹמָא דְּיִי בְּסַעֲדָכוֹן כֹּד אֲשַׁלַּח יִתְכוֹן וְיִת טַפְלָכוֹן חֲזוּ אֲרִי בִישָׁא אֲתוֹן סְבִירִין לְמַעַבְד לִית קָבִיל אֲפִיכוֹן לְאַסְתָּחֲרָא:	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֲתֶכֶם וְאֶת־טַפְכֶּם רְאוּ כִי רָעָה נִגַּד בְּנִיכֶם:	10
11	Not so; go now ye that are men, and serve the LORD; for that is what ye desire.' And they were driven out from Pharaoh's presence.	לֹא כֵן אֵיזִילוּ כְעַן גּוֹבְרִיא וּפְלַחוּ קָדָם יְיָ אֲרִי יְתֵה אֲתוֹן פְּעֵן וְתַרְיָד יְתֵהוּן מִן קָדָם פַּרְעֹה:	לֹא כֵן לְכוּ־נָא הַגְּבֵרִים וְעֲבַדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אֲתֵה אֲתֶם מִבְּקָשִׁים וַיִּגְרַשׁ אֹתָם מֵאֵת פַּרְעֹה (ס):	11
12	And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the land of Egypt for the locusts, that they may come up upon the land of Egypt, and eat every herb of the land, even all that the hail hath left.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם וַיְהִי גּוֹבָא וַיִּסַּק עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם וַיִּיכֹל יֵת כָּל עֵסְבָא דְּאֶרֶץ יֵת כָּל דְּאֲשָׁאר בְּרָדָא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכֵל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבָּרָד:	שני

(8) ויושב. הוּסְצוּ ע"י שליח ששלחו אחריהם, והוסיפו אל פרעה:
 (10) כאשר אשלח אתכם וגו'. אף כי אשלח גם את האל ואת הצקר כאשר אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. כתרומתו. ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש בשמו רעה, אמר להם פרעה, רואה אני צאיטגנינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל בעגל וצקש הקצ"ה להרגם, אמר משה בתפלתו, למה יאמרו מַצְרִים לְאֹמֶר צָרָה הוֹצִיאָם (שמות לב, יז), וזו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וַיִּקַּס ה' עַל הָרָעָה, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, וזהו שאמר היום גְּלוּתִי אֶת קַרְפַּת מַצְרַיִם מֵעַל יָם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר:
 (11) לא כן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם, אלא לכו הגברים ועזבו את ה': כי אותה אתם מבקשים. (אומה עזובה) צקשם עד הנה, נזכרה לאלהינו, ואין דרך הטף לזכות: ויגרש אותם. הרי זה לשון קצר, ולא פירש מי המגרש:
 (12) בארבה. בשציל מכת הארבה:

13	<p>And Moses stretched forth his rod over the land of Egypt, and the LORD brought an east wind upon the land all that day, and all the night; and when it was morning, the east wind brought the locusts.</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי־הוּא נֹחַג רוּחַ־קָּדִים בְּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה תִּבְקֹר הָאֲרֶץ וְרוּחַ תִּקְדִּים נָשָׂא אֶת־הָאֲרָבָה: וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת חִוּטְרֶיהָ עַל אֶרֶעָ דְּמִצְרַיִם וַיֵּי דִבֵּר רוּחַ קְדוּמָא בְּאֶרֶעָ כָּל יוֹמָא תַּהוּא וְכָל לַיְלָא צִפְרָא הִנָּה וְרוּחַ קְדוּמָא נָטַל יָת גּוֹבָא:</p>	13
14	<p>And the locusts went up over all the land of Egypt, and rested in all the borders of Egypt; very grievous were they; before them there were no such locusts as they, neither after them shall be such.</p>	<p>וַיַּעַל הָאֲרָבָה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כִּבְד מְאֹד לִפְנֵי לֹא־הָיָה כֵּן אֲרָבָה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה־כֵּן: וּסְלִיק גּוֹבָא עַל כָּל אֶרֶעָ דְּמִצְרַיִם וּשְׁרָא בְּכָל תְּחוּם מִצְרַיִם תִּקְוָא לְחֻדָּא קְדָמוּהֵי לֹא הָיָה כֵּן גּוֹבָא דְּכּוֹתִיָּה וּבְתִרְוֵהֵי לֹא יְהִי כֵּן:</p>	14
15	<p>For they covered the face of the whole earth, so that the land was darkened; and they did eat every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left; and there remained not any green thing, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt.</p>	<p>וַיִּכֹּס אֶת־עֵין כָּל־הָאֲרֶץ וַתִּחְשַׁךְ הָאֲרֶץ וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֲרֶץ וְאֵת כָּל־פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר הַפֶּרֶד וְלֹא־נֹתַר כָּל־יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַחֲפָא יָת עֵין שְׁמַשָּׁא דְּכָל אֶרֶעָ וַתִּשְׁוֹכַת אֶרֶעָ וַאֲכַל יָת כָּל עֵסְבָא דְּאֶרֶעָ וְיָת כָּל פְּרִי אֵילָנָא דְּאֶשְׁחָד בְּרִדָּא וְלֹא אֶשְׁחָד כָּל יֵרוֹק בְּאֵילָנָא וּבְעֵסְבָא דְּחַקְלָא בְּכָל אֶרֶעָ דְּמִצְרַיִם:</p>	15
16	<p>Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said: 'I have sinned against the LORD your God, and against you.</p>	<p>וַיִּמְתֵּר פֶּרְעֹה לְקָרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְכֶם: וְאוֹחֵי פֶרְעֹה לְמִקְרֵי לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַבִּית קָדָם יְיָ אֱלֹהֵינוּ וּלְכֹנוּ:</p>	16
17	<p>Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and entreat the LORD your God, that He may take away from me this death only.'</p>	<p>וַעֲתָה שְׂא נָא חַטָּאתִי אֵד הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיִּסַּר מֵעָלֵי רַק אֶת־הַמָּוֶת הַזֶּה: וַיַּעַן שְׁבוּק כְּעַן לְחֹבִי בְּרַם זְמַנָּא הָדָא וְצַלוּ קָדָם יְיָ אֱלֹהֵינוּ וַיַּעֲדֵי מִנִּי לְחֹד יָת מוֹתָא הָדִין:</p>	17
18	<p>And he went out from Pharaoh, and entreated the LORD.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֵעַם פֶּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֶל־יְהוָה: וַיִּפְק מַלְּוֹת פֶּרְעֹה וְצַלִּי קָדָם יְיָ:</p>	18

(13) ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארצה, לפי שבא כנגדו, שמזרים צדומית מערבית היתה, כמו שמפורש במקום אחר:

(14) ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה צימי יואל, שנאמר כמזהו לא נהיה מן העולם (יואל ב, ז), למדנו שהיה כבד משל משה, (כי של יואל היה) ע"י מינין הרצה, שהיו יחד ארצה, ילק, חסיל, גזם, אצל של משה לא היה אלא של מין אחד, (כ"ג רא"ס יע"ש) וכמוהו לא היה ולא יהיה:

(15) כל ירק. עלה ירוק, וירדור"א כלע"ו:

<p>19 And the LORD turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea; there remained not one locust in all the border of Egypt.</p>	<p>וַיִּתְּפֹךְ יְיָ רוּחַ מַעֲרָבָא חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־הָאַרְבֶּה וַיִּתְּקֶנָהּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאַר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם׃</p>	<p>וַיִּתְּפֹךְ יְהוָה רוּחַ־מַּעַרְבִים חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־הָאַרְבֶּה וַיִּתְּקֶנָהּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאַר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם׃</p>
<p>20 But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go.</p>	<p>וַתְּקִיף יְיָ יָת לִבָּא פָּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח יָת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (פ)</p>	<p>וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לִבְ פָּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (פ)</p>
<p>21 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand toward heaven, that there may be darkness over the land of Egypt, even darkness which may be felt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אָרִים יָדְךָ עַל צִיַּת שָׁמַיָא וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם בָּתָר דִּיעֵדִי קִבֵּל לִילְיָא׃</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ חֹשֶׁךְ׃</p>
<p>22 And Moses stretched forth his hand toward heaven; and there was a thick darkness in all the land of Egypt three days;</p>	<p>וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת יְדִיהָ עַל צִיַּת שָׁמַיָא וַהֲנִה חֹשֶׁךְ קִבֵּל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּלְתָּא יוֹמִין׃</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ־אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים׃</p>
<p>23 they saw not one another, neither rose any from his place for three days; but all the children of Israel had light in their dwellings.</p>	<p>לֹא חָזוּ גְבֵר יָת אַחֲוֵהּ וְלֹא קָמוּ אִנְשׁ מִתְּחוּתוֹהִי תִלְתָּא יוֹמִין וְלִכְל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה נְהוֹרָא בְּמוֹתֵבֵיהֶן׃</p>	<p>לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִתְּחוּתוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמוֹשְׁבֵתָם׃</p>

(19) רוחים. רוח מערבי: ימה סוף. אומר אני, שֵׁם סוף היה מקצתו צמער כנגד כל רוח דרומית, וגם צמורה של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארצה כימה סוף כנגדו, וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה ללד מזרח, שנאמר מִיִּם סוּף וְעַד יָם פְּלִשְׁתִּים (שמות כג, לא), ממזרח למערב, שים פלשתים צמער היה, שנאמר צפלשתים יִשְׂרָאֵל הָיָה גֹי פְּרִי־הָיִם (צפניה ג, ה): לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם (שמו"ר יג, ו):

(21) וימש חשך. ויחשיך עליהם חשך יותר מחשכו של לילה, וחשך של לילה יחמיש ויחשיך עוד: וימש. כמו ויחמש. יש לנו חיצות הרבה חסרות אל"ף, לפי שאין הצרת האלף נכרת כל כך אין הכתוב מקפיד על חסרונה, כגון וְלֹא יָהֵל עָם עֲרָבִי (ישעי' יג, כ), כמו לא יאהל לא יטה אהלו. וכן וַיִּשְׁרְצֵי סִיל (שמואל-ב כב, מ), כמו וַיִּשְׁרְצֵי. ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו לא ימיש צִמְרָא דִּיעֵדִי קִבֵּל לִילְיָא, כשיגיע סמוך לאור היום. אבל /אין הדבור מיושב על הוי"ו של וימש, לפי שהוא כתוב אחר ויהי חשך. ומדרש אגדה פותחו, לשון מִמָּשָׁשׁ צִמְרָאִים (דברים כח, כט), שהיה כפול ומכופל ועצ עד שהיה צו ממש:

(22) ויהי חשך אפלה שלשת ימים וגו'. חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו ג' ימים, ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישוב (שמו"ר יד, ג). ולמה הציא עליהם חשך, שהיו בישראל צאוחו הדור רשעים, ולא היו רוצים ללכת, ומחו בשלשת ימי אפלה, כדי שלא יראו מלכים צמלסתם ויאמרו אף הם לוקין כמונו. ועוד, שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהו והיו אומרים אין בידינו כלום, אומר לו, אני ראיתיך בביתך ובמקום פלוני הוא (שם): שלשת ימים. שלוש של ימים, טרציינא צלע"ז, וכן ז' ימים בכל מקום, שטיינא של ימים:

24	And Pharaoh called unto Moses, and said: 'Go ye, serve the LORD; only let your flocks and your herds be stayed; let your little ones also go with you.'	וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי רָק צֹאנְכֶם וּבָקָרְכֶם יֵצֵג גַּם־טַפְכֶּם יֵלֶךְ עִמָּכֶם:	שלישי
25	And Moses said: 'Thou must also give into our hand sacrifices and burnt-offerings, that we may sacrifice unto the LORD our God.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אַתָּה תִּתֵּן בְּיָדֵנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֲשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:	25
26	Our cattle also shall go with us; there shall not a hoof be left behind; for thereof must we take to serve the LORD our God; and we know not with what we must serve the LORD, until we come thither.'	וְגַם־מִקְנֵנוּ יֵלֶךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂאֵר פֶּרֶסָה בִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵנָּחֵנוּ לֹא־נָדַע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה:	26
27	But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he would not let them go.	וַיִּחַזַּק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:	27
28	And Pharaoh said unto him: 'Get thee from me, take heed to thyself, see my face no more; for in the day thou seest my face thou shalt die.'	וַיֹּאמֶר־לּוֹ פַרְעֹה לֵךְ מֵעָלַי הִשְׁמַר לְךָ אֶל־תֹּסֵף רְאוֹת פָּנַי כִּי בַיּוֹם רְאִיתָךְ פָּנַי תָּמוּת:	28
29	And Moses said: 'Thou hast spoken well; I will see thy face again no more.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דִּבַּרְתָּ לֹא־אֶסָּף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: (פ)	29
XI	And the LORD said unto Moses: 'Yet one plague more will I bring upon Pharaoh, and upon Egypt; afterwards he will let you go hence; when he shall let you go, he shall surely thrust you out hence altogether.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַּע אֶחָד אָבִיא עַל־פַּרְעֹה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשֶׁלַּחוּ כָּל־הָגֵרֶשׁ יִגְרֹשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:	XI

(24) יצג. יהא מואג במקומו:

(25) גם אתה תתן. לא דיין שמקננו ילך עמנו, אלא גם אתה תתן:

(26) פרסה. פרסת רגל פלנט"א בלע"ז לא נדע מה נעבד. כמה תכזד העבודה, שמא ישאל יוחר ממה שיש צידינו:

(29) כן דברת. יפה דברת וצונו, דברת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמו"ר יד, 7):

(1) בלה. גמירא, כלה כליל, כולכס ישלח:

<p>2 Speak now in the ears of the people, and let them ask every man of his neighbour, and every woman of her neighbour, jewels of silver, and jewels of gold.'</p>	<p>מִלִּיל כֶּעַן קָדָם עָמָא וַיִּשְׁאַלּוּ גִבֹּר מִן חֲבֵרִיה וְאִתָּתָא מִן חֲבֵרָתָהּ מִגִּין דְּכֶסֶף וּמִגִּין דְּדָהָב:</p>	<p>2 דִּבְרָנָא בְּאַזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כָּל־כֶּסֶף וְכָל־זָהָב:</p>
<p>3 And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians. Moreover the man Moses was very great in the land of Egypt, in the sight of Pharaoh's servants, and in the sight of the people.</p>	<p>וַיְהִי יְיָ יֵת עִמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי אִף גִּיבְרָא מֹשֶׁה רַב לַחֲדָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)</p>	<p>3 וַיִּתֵּן יְהוָה יֶתֶד אֶת־חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)</p>
<p>4 And Moses said: 'Thus saith the LORD: About midnight will I go out into the midst of Egypt;</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּדָנֻן אָמַר יְיָ כְּפִלְגוֹת לַיְלָא אָנָּא מִתְגַּלִּי בְּגוֹ מִצְרַיִם:</p>	<p>רציעי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה בַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:</p>
<p>5 and all the first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh that sitteth upon his throne, even unto the first-born of the maid-servant that is behind the mill; and all the first-born of cattle.</p>	<p>וַיָּמוּת כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפַרְעֹה דְּעֵתִיד לְמִתָּב עַל פּוֹרְסֵי מַלְכוּתִיהָ עַד בּוֹכְרָא דְּאַמְתָּא דְּבִקְתָּר רַחֲיָא וְכָל בּוֹכְרָא דְּבִשְׂרָא:</p>	<p>5 וַיָּמָת כָּל־בְּכוֹרֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֹּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵ הָרִחִים וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:</p>
<p>6 And there shall be a great cry throughout all the land of Egypt, such as there hath been none like it, nor shall be like it any more.</p>	<p>וַיְהִי צִוְחָתָא רַבָּתָא בְּכָל אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם דְּכִנּוּתָהּ לֹא הָיָה וּדְכִנּוּתָהּ לֹא תוֹסִיף:</p>	<p>6 וַהֲיָתָה צִעָקָה גְּדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹהוּ לֹא נִהְיָתָה וְכָמֹהוּ לֹא תִסָּף:</p>

(2) דבר נא. אין נא אלא לשון צקשה, צקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו נדיק אצרהם, ועצדום וענו אותם קיים זהם, ואחרי כן יאלצו ברכוש גדול לא קיים זהם (ברכות ט.).

(4) ויאמר משה כה אמר ה'. צעמדו לפני פרעה נאמרה לו נצוהא זו, שהרי משיא מלפניו לא הוסיף ראות פניו: כחצות הלילה, כחצות כמו פְּעֻלָּה (שופטים יג, כ), צְחָלוֹת אֶפְסָס צָנו (תהלים קכד, ג), זהו פשוטו לישבו על אופניו, שאין חצות שם דצר של חצי. ורבותינו דרשו, כמו כחצות הלילה, ואמרו שאמר משה כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחרי, ולא אמר בחצות, שמא יטעו אכסגניי פרעה ויאמרו, משה צָדָאִי הוא (ברכות ד.), אבל הקצ"ה יודע עתיו ורגעיו, אמר בחצות:

(5) עד בכור השבי. מה לקו השבויים, כדי שלא יאמרו יראתם תצעה עלבונם, והביאה פורענות על מזרים: מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו משעבדים זהם ושמהים צרחתם: וכל בכור בהמה. לפי שהיו עובדין לה, וכשהקצ"ה נפרע מן האומה עובדי כוכבים, נפרע מאלהיה (מכילתא פי"ג):

<p>But against any of the children of Israel shall not a dog whet his tongue, against man or beast; that ye may know how that the LORD doth put a difference between the Egyptians and Israel.</p>	<p>וְלֹכֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְזִיק כְּלָבָא בְּלִישְׁנֵיהּ לְמַבְחָא לְמֵאנָשָׁא וְעַד בְּעִירָא בְּדִיל דְּתִדְעוּן דִּיפְרִישׁ יְיָ בֵּין מִצְרָאִי וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְלֹכֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחְרֹץ כְּלָב לְשׁוֹנוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And all these thy servants shall come down unto me, and bow down unto me, saying: Get thee out, and all the people that follow thee; and after that I will go out.' And he went out from Pharaoh in hot anger.</p>	<p>וְיִיחַתּוּן כָּל עַבְדֶּךָ אֵלַיִן לִנְתִי וַיִּבְעוּן מִנִּי לְמִימַר פּוֹק אַתָּה וְכָל עַמָּא דְעִמָּךְ וּבְתֵרָא בֶן אָפּוֹק וַנִּפְק מִלְּנֹת פִּרְעָה בְּתַקּוּף רָגְזִי:</p>	<p>וַיִּרְדּוּ כָל־עַבְדֶּיךָ אֵלֶיךָ וַהֲשִׁתַּחוּוּ־לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּהּ וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי־כֵן וַיֵּצֵא מֵעַם־פִּרְעָה בְּחָרִי־אָף: (ס)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh will not hearken unto you; that My wonders may be multiplied in the land of Egypt.'</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לֹא יִסְבִּיל מִנְכּוֹן פִּרְעָה בְּדִיל לְאַסְגָּאָה מִזִּפְתֵּי בְּאָרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֹא־יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פִּרְעֹה לְמַעַן רַבּוֹת מִזִּפְתֵּי בְּאָרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>And Moses and Aaron did all these wonders before Pharaoh; and the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲבָדוּ יְתָ כָּל מִזְבְּחֵי הָאֱלֹהִין קֹדֶם פִּרְעָה וְתַקִּיף יְיָ יְתָ לִבָּא דְּפִרְעָה וְלֹא שְׁלַח יְתָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעֵיהּ:</p>	<p>וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת־כָּל־הַמִּפְתִּיחִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פִרְעָה וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פִּרְעֹה וְלֹא־שְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצוֹ: (ס)</p>
<p>And the LORD spoke unto Moses and Aaron in the land of Egypt, saying:</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאָרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמִימַר:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:</p>

(7) לֹא יִחְרֹץ כְּלָב לְשׁוֹנוֹ. אֹמַר אֲנִי שְׂהוּא לְשׁוֹן שְׂנוֹן, לֹא יִשְׁנֹן. וְכֵן לֹא קֶרֶץ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאשׁ אֶת לְשׁוֹנוֹ (יְהוֹשֻׁעַ י, כה), לֹא שֵׁן. אֲזַתְקֶרֶץ (שְׂמוּאֵל־ב ה, כד), תִּשְׁתַּחֲוֶה. לְמוֹרֵג קֶרֶץ (יִשְׁעִי מֵא, טו), שְׂנוֹן. מִקְשָׁצוֹת קֶרֶץ (מִשְׁלֵי כה, ה), אִדָּם חֲרִיף שְׂנוֹן. וַיִּד קֶרֶוּאִים שְׁעָשִׁיר (שֵׁם י, ד), חֲרִיפִים, סוּחֲרִים שְׂנוּנִים: אֲשֶׁר יַפְלֶה. יִבְדִּיל:

(8) וַיִּרְדּוּ כָל עַבְדֶּיךָ. חֶלֶק כְּבוֹד לְמַלְכוּת (זְבַחִים קכ). שְׂהַרִי בְּסוּף יִרְד פִּרְעָה בְּעֵצְמוֹ אֲלֵיו בְּלִילָה וְאֹמַר קוּמוּ וְאִזְו מִחוּץ עִמִּי, וְלֹא אֹמַר לוֹ מִשָּׁה מִתְחַלָּה וִירְדָה אֲלֵי וְהִשְׁתַּחוּיִת לִי: אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ. הַהוֹלֵכִים אַחֵר עֲלִמָּךְ וְהוֹלֹכֶךָ: וְאַחֲרֵי כֵן אֲצֵא. עִם כָּל הָעָם מֵאַרְצֶךָ: וַיֵּצֵא מֵעַם פִּרְעָה. כְּשֶׁגִּמַּר דְּבָרָיו יֵלֵא מִלִּפְנֵי: בַּחֲרֵי אָף. עַל שֶׁאִמַּר לוֹ אֵל תּוֹסֵף רְאוּת פִּנִּי:

(9) לְמַעַן רַבּוֹת מִזִּפְתֵּי. מוֹפְתֵי שְׁנִים, רְצוּת שְׁלֵשָׁה, מִכַּת בְּכוֹרוֹת וּקְרִיעַת יָם סוּף וְלִנְעַר אֶת מִצְרַיִם:
(10) וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ וְגו'. כְּכֹר כְּתָב לָנוּ זֹאת בְּכָל הַמּוֹפְתִים, וְלֹא שֶׁנֶּאֱמַר כֹּאן אֲלֵא בְּשִׁבְלֵי לְסַמְכָה לְפִרְשָׁה שֶׁל אַחֲרֵיהּ:

(1) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאֵל אַהֲרֹן. בְּשִׁבְלֵי שֶׁאֲהֲרֹן עָשָׂה וְטִרַח בְּמוֹפְתִים כְּמִשָּׁה, חֶלֶק לוֹ כְּבוֹד זֶה בְּמִצְוָה

- 2 'This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you.
- 2 הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רִאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לַחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:
- 3 Speak ye unto all the congregation of Israel, saying: In the tenth day of this month they shall take to them every man a lamb, according to their fathers' houses, a lamb for a household;
- 3 דִּבְרוּ אֶל-כָּל-עֵדֻת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית-אָבִתּוֹ שֶׁה לְבֵיתוֹ:
- 4 and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb.
- 4 וְאִם-יִמְעַט הַבַּיִת מִהַיּוֹת מִשֶּׁה וְלִקַּח הוּא וְשִׁכְנֹוֹ הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסֵּת נַפְשֵׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תִּכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה:
- 5 Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats;
- 5 שֶׁה תָּמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה יְהִי לָכֶם מִן-הַכֹּבְשִׁים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ:

ראשונה, שכללו עם משה צדצור: בארץ מצרים. חוץ לכרך, או אינו אלא צחוך הכרך, תלמוד לומר כנאחתי את העיר וגו', ומה תפלה קלה לא התפלל צחוך הכרך, לפי שהיתה מלאה גילולים, דבר חמור כזה לא כל שכן (מכילתא פסחא פ"א):

(2) החדש הזה. הראהו לצנה צדושה (שמו"ר טו, כח), ואמר לו, כשהירח מתחדש יהיה לך ר"ח. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חדש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שיהא אייר קרוי שני, סיון שלישי (מכילתא שם): הודו. נתקשה משה על מולד הלצנה, באיזו שער תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלצנה צדקיע, ואמר לו כזה ראה וקדש. וכיזד הראהו, והלא לא היה מדבר עמו אלא ציוס, שנאמר ויהי ציוס דצור ה' (לעיל ז, כח), ציוס ג'אח ויקרא ז, לח), מן היום אשר ג'אח ה' וק'אח (צמדצור טו, כג), אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, והראהו עם חשכה:

(3) דברו אל כל עדת. וכי אהרן מדבר, והלא כבר נאמר אתה מדבר, אלא חולקין בצד זה לזה, ואומרים זה לזה למדני, והצדור יוצא מצין שניהם כאלו שניהם מדברים (מכילתא פסחא פ"ג): אל כל עדת ישראל וגו' בעשור לחדש. דצרו היום צראש חודש, שיקוהו בעשור לחדש (שם): הודו. פסח מצרים מקחו מצעשור, ולא פסח דורות (פסחים יז). שד לבית אבות. למשפחה אחת, הרי שהיו מרובין יכול שיה אחד לכולן, תלמוד לומר שד לבית (מכילתא פ"ג):

(4) ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויצא לידי נותר, ולקח הוא ושכנו וגו', זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש צד מדרש, ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו, ולהמנות על שד אחר, אך אם צאו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו בעוד השד קיים, צהיותו צחיים ולא משנשחט (פסחים פט). במכסת. חשצון, וכן מקסת העקצן (ויקרא כז, כג): לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לאכול כזית (מכילתא פ"ג): תבסו. תתמנון:

(5) תמים. צלא מוס: בן שנה. כל שנחו קרוי בן שנה, כלומר שנולד צשנה זו: מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה, שאף עז קרויה שד, שנאמר ושה עזים (דברים יד, ד):

6 and ye shall keep it unto the fourteenth day of the same month; and the whole assembly of the congregation of Israel shall kill it at dusk.	וַיְהִי לִכּוֹן לַמִּטְרָא עַד אַרְבַּעַת עֶשְׂרָא יוֹמָא לִירְחָא הָרִין וַיִּכְסֹּן יִתִּיהָ כָּל קְהֵלָא כְּנֹשְׁתָא דִּישְׂרָאֵל בֵּין שְׁמֵשָׁא:	וַיְהִי לָכֶם לַמִּשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קְהַל עַד־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים:
7 And they shall take of the blood, and put it on the two side-posts and on the lintel, upon the houses wherein they shall eat it.	וַיִּסְבּוּן מִן דָּמָא וַיִּתְּנוּ עַל תְּרִין סַפֵּיָא וְעַל שְׁקָפָא עַל בֵּיתָא דִּיכְלוּן יִתִּיהָ בְּהוֹן:	וַלְקָחוּ מִן־הַדָּם וַנָּתֵנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל־הַמִּשְׁקָף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם:
8 And they shall eat the flesh in that night, roast with fire, and unleavened bread; with bitter herbs they shall eat it.	וַיִּכְלוּן יֵת בֶּסְרָא בְּלִילִיָּא הָרִין טְוִי נֹר וּפְטִיר עַל מְרָרִין יִכְלוּנִיהָ:	וַאֲכָלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בְּלִילִיָּה הַזֶּה צִלִּי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מְרָרִים יֹאכְלוּהוּ:
9 Eat not of it raw, nor sodden at all with water, but roast with fire; its head with its legs and with the inwards thereof.	לֹא תִיכְלוּן מִנִּיהָ כֹּד חִי וְאַף לֹא כֹד בִּשְׁלָא מְבוּשֵׁל בְּמֵיָא אֱלֵהִין טְוִי נֹר רִישִׁיָּה עַל כְּרַעְוֵהִי וְעַל גְּוִיָּה:	אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשֵּׁל מְבוּשֵׁל בְּמֵיָם כִּי אִם־צִלִּי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כְּרַעְיוֹ וְעַל־קֶרְבּוֹ:

(6) והיה לכם למשמרת. זה לשון צקור, שטעון צקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטה. ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא לזה כן בפסח דורות, היה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר וְאֶעֱבֹר עֲלֶיךָ וְאֶרְדָּךְ וְהָיָה עִמָּךְ עַת דָּדִים (יחזקאל טו, ח), הגיעה שזועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בני, ולא היו בידם מצות להחטט בזה כדי שיגאלו, שנאמר וְאֶת עַרְס וְעֶרְכָּהּ (שם ו), ונתן להם שתי מצות, דם פסח ודם מילה שזמנו בלילה, שנאמר מִקְצוֹסָסֶת דְּדָמֶיךָ (שם ו), בשני דמים, ואומר אֶת דָּמֶם דָּדִים דְּרִיתָךְ שְׁלָקְתִּי אֶסְרִינִךְ מִצֹּר אֵין מֵים צוֹ (זכריה ט, יא), ושהיו שטופים באלילים, אמר להם משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם צאן של מנחה: ושחטו אותו וגו'. וכן כולן שומטין, אלא מכאן שלוחו של אדם כמותו (מכילתא פ"ה קידושין מא:). קהל עדת ישראל. קהל ועדה וישראל, מכאן אמרו פסחי צבור נשחטין בשלשה כחות זו אחר זו, כננסת כת ראשונה ננעלו דלתות העזרה וכו', כדאיתא בפסחים (סד:). בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי צין הערבים, שהשמש נוטה לצית מצואו לערוב, ולשון צין הערבים נראה בעיני, אותן שעות שצין עריצת היום לעריצת הלילה, עריצת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו כללי ערב, ועריצת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון נשף וחשך, כמו עֶרְכָּהּ קָל שְׁמָקָה (ישעי' כד, יא):

(7) ולקחו מן הדם. זו קבלת הדם, יכול ביד, תלמוד לומר אשר בסף: המזוזות. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן. המשקוף. הוא העליון, שהדלת שוקק עליו כשסוגרין אותו, לינט"ל בלע"ז ולשון שקיפה, חצטה, כמו קול עֶלְה נָדָף (ויקרא כו, לו), עֶרְכָּא דְּשָׁקִיף. סבוקה, מִשְׁקוּפִי: על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. ולא על משקוף ומזוזות שצבית המצן וצבית הַצֶּקֶר, שאין דרין בתוכו:

(8) את הבשר. ולא גידים ועצמות (מכילתא פ"ו): על מדרים. כל עשב מר נקרא מרור, וזיוס לאכול מרור זכר לוימררו את חייהם:

(9) אל תאכלו ממנו גא. שאינו צלוי כל צרכו קוראו גא בלשון ערבי: ובשל מבושל. כל זה באזהרת לא תאכלו (פסחים מא:). במים. מנין לשאר משקין, תלמוד לומר ובשל מבושל מכל מקום (פסחים מא:). כי אם צלי אש. למעלה גזר עליו צממות עשה, וכאן הוסיף עליו לא תעשה, אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש: ראשו על כרעיו. כולו כולו כאחד עם ראשו ועם כרעיו ועם קרצו, וצני מעיו נותן לתוכו אחר הדחתו (שם)

10	And ye shall let nothing of it remain until the morning; but that which remaineth of it until the morning ye shall burn with fire.	וְלֹא־תִשְׁאַרְוֶן מִנֶּהָ עַד צִבְּרָא וְיִשְׂתַּאֲרַר מִנֶּהָ עַד צִבְּרָא בְּנֹרָא תִּקְדֹּן:	וְלֹא־תִתִּירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהִנֹּתָר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפוּ:	10
11	And thus shall ye eat it: with your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand; and ye shall eat it in haste—it is the LORD's passover.	וְכִדְּיִן תִּכְלֹן וְיָתִיה חֲרָצִיכֹן וְהֹזֶן אֲסִירִין מְסֻיִּכֹן בְּרִגְלִיכֹן וְחוּטְרִיכֹן בְּיָדְכֹן וְתִכְלֹן וְיָתִיה בְּבִהִילוֹ פֶּסַח הוּא קָדֵם יי:	וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים נֹעֲלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמַקְלֵכֶם בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפָזֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה:	11
12	For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the LORD.	וְאֵתְגִלִּי בְּאֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם בְּלַיְלָה הַזֶּה וְהָיִיתִי כָל־בְּכוֹרֵי הָאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:	וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם בְּלַיְלָה הַזֶּה וְהָיִיתִי כָל־בְּכוֹרֵי הָאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:	12
13	And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt.	וְיָהִי דָמָא לְכוֹן לָאֵת עַל בֵּתֵיכֶם וְאֵתְנִי יָת דְּמָא וְאֵחֹס עֲלֵיכֶם וְלֹא יִהְיֶה בְכוֹן מוֹתָא לְחַבְלָא בְּמִקְטְלֵי בְּאֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם:	וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לָאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אֵתֶם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת־הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא־יִהְיֶה בָכֶם נֹגֵף לְמִשְׁחִית בְּהַכַּתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	13

עד.). ולשון על כרעיו ועל קרצו, כלשון על גִּבְעָתָם (שמות ו, כו), כמו צִבְּרָאוֹתָם כמות שהן, אף זה כמות שהוא, כל צִבְּרָאוֹתָם:

(10) והנותר ממנו עד בקר. מה תלמוד לומר עד צִבְּרָא פֶּסַח שֵׁנִי, ליתן צִבְּרָא על צִבְּרָא, שהצִבְּרָא משמעו משעת הנץ החמה, וצִבְּרָא להקדים שאסור באכילה מעלות השחר, וזה לפי משמעו. ועוד מדרש אחר, למד שאינו נשרף ציו"ע אלא ממחרת, וכך תדרשנו, והנותר ממנו צִבְּרָא ראשון, עד צִבְּרָא שני תעמוד ותרפנו:

(11) מתניכם חגורים. מוזמנים לדרך: בחפזון. לשון צִבְּרָא ומהירות, כמו וְיָהִי צִדְּךָ נִקְפָּץ לְלָקַח (שמואל"א כג, כו), אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אֶחָד צִבְּרָאֵם (מלכים"ב, טו): פֶּסַח הוּא לֵה. הקרצן הוא קריו פסח, על שם הדלוג והפסיחה שהקצ"ה מדלג צחי ישראל מבין צחי מצרים, וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט, ואחם עשו כל עבודותי לשם שמים (דבר אחר) דרך דלוג וקפיצה, זכר לשמו שקריו פסח, וגם פסק"א לשון פסיעה:

(12) ועברתי. כמלך העוזר ממקום למקום (מכילתא פ"ז), וצִבְּרָא אחת וצִבְּרָא אחר כולן לוקין: כל בכור בארץ מצרים. אף בכורות אחרים והם צִבְּרָאֵם, ומגין אף צִבְּרָאֵם צִבְּרָאוֹת אחרים, תלמוד לומר לְמַעַן מִצְרַיִם צִבְּרָאֵם (תהלים קלו, י): מאדם ועד בהמה. מי שהתחיל צִבְּרָא תחלה ממנו מתחלת הפורענות: ובכל אלהי מצרים. של עץ נרקצת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ: אעשה שפטים אני ה'. אני צִבְּרָאֵם, ולא על ידי שליח:

(13) ויהי הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נתנו הדם אלא מצפנים: וראיתי את הדם. הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקצ"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים צִבְּרָאֵם, ופוסק אני

<p>14 And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance for ever.</p>	<p>וַיְהִי יוֹמָא הַדִּין לְכוֹן לְדוֹכְרָנָא וְתִתְּנוּ יְתִיָּה חֲגָא קֳדָם יי לְדַרְיִכוֹן קִנָּם עַל־ תִּתְּנוּנִיָּה:</p>	<p>14 וַיְהִי הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חֹג לַיהוָה לְדַרְתֵּיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּתְּנוּהוּ:</p>
<p>15 Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶתְּ אֶתְּ הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי כָל-אֹכֵל חֻמֶּץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן עַד-יּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>	<p>15 שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶתְּ אֶתְּ הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי כָל-אֹכֵל חֻמֶּץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן עַד-יּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>
<p>16 And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you.</p>	<p>וּבְיוֹם הָרֵאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם כָּל-מְלָאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה בָהֶם אֶתְּ אֲשֶׁר יֹאכֵל לְכָל-נֶפֶשׁ הִוא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:</p>	<p>16 וּבְיוֹם הָרֵאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם כָּל-מְלָאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה בָהֶם אֶתְּ אֲשֶׁר יֹאכֵל לְכָל-נֶפֶשׁ הִוא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:</p>

עליכם: ופסחתי. וממלתי, ודומה לו פסוח והמליט (ישעיה לא, ה). ואני אומר, כל פסחה לשון דלוג וקפיצה, ופסחתי, מדלג היה מצתי ישראל לצתי מצרים, שהיו שרוים זה צחוק זה, וכן פסחים על שפתי הסעפים (מלכים-א יח, כא), וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פסוח והמליט, מדלגו וממלטו מצין המומחים: ולא יהיה בכם נגף. אצל הוזה הוא צמרים. הרי שהיה מצרי צביתו של ישראל יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה צמס נגף, אצל הוזה צמרי שצביתם. הרי שהיה ישראל צביתו של מצרי שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה צמס נגף (מכילתא פ"ו):

(14) לזכרון. לדורות: והגתם אותו. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו (שם), ועדיין לא שמענו אי זה יום הזכרון, תלמוד לומר לזכור את היום הזה אשר יצאתם, למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון, ואיזה יום יצאו, תלמוד לומר מפקדת הפסח יצאו (צמדצר לג, ג), הוי אומר יום ט"ו צניסן הוא של יו"ט, שהרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולצקר יצאו (מכילתא שם): לדתיתכם וגו'. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגוהו (מכילתא פ"ו):

(15) שבעת ימים. שטיינ"א של ימים: שבעת ימים מצות תאכלו. וצמקום אחר הוא אומר ששט ימים תאכל מצות (דברים טז, ח), למד על שציעי של פסח שאינו חוצה לאכול מצה, וצלצד שלא יאכל חמץ, מניין אף ששה רשות, תלמוד לומר ששט ימים. זו מדה צמורה, דבר שהיה צללל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו צלצד יצא אלל ללמד על הכלל כלו יצא, מה שציעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר צערצ תאכלו מצות, הכתוב קצבו חוצה (פסחים קכ). אך ביום הראשון תשביתו שאור. מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומצינו מוקדם קרוי ראשון, כמו הראשון אדם תלד (איוב טו, ז), הלפני אדם נולדת, או אינו אלל ראשון של שבעה, תלמוד לומר לא תשחט על חמץ, לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים: הנפש ההוא. כשהיא צנפשה וצדעה, פרט לאנוס (מכילתא פ"ח): מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר צמקום אחר, מלפני, צכל מקום שהוא רשות:

(16) מקרא קדש. מקרא שם דצר, קרא אותו קדש, לאכילה, ושחיה, וכסות (מכילתא פ"ט): לא יעשה בהם. אפי' על ידי אחרים: הוא לבדו. (יכול אף לעוצד גלולים, תלמוד לומר הוא לצדו יעשה לכם, לכם

17

וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת
כִּי בְעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה
הוֹצֵאתִי אֶת־עַבְדְּכֶם מִצִּרְיִים
מֵאֶרֶץ
וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם
הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת
עוֹלָם:

18

בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר
יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעֶרְב
תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם
הָאֶחָד וְעֵשְׂרִים לַחֹדֶשׁ
בְּעֶרְב:

19

שִׁבְעַת יָמִים שָׁאֵר
לֹא יִמָּצָא בְּבֵיתֵיכֶם
כִּי כָל־אֶבֶל מִחֻמָּצָת
וְנוֹכְרֹתֶיהָ הַגֵּפֶשׁ הַזֶּה
מֵעַתָּה יִשְׂרָאֵל בְּגֵר
וּבְאֻזְכַּת הָאָרֶץ:

20

כָּל־מִחְמָצָה לֹא תֹאכְלוּ
בְּכָל־מוֹשְׁבֵיכֶם תֹּאכְלוּ
מִצּוֹת: (פ)

(17) ושמרתם את המצוות. שלא יצאו לידי חמץ, מכאן שמרר, קפח, פלגוס צ'וּן. רבי יאשיה אומר, אל מהי קורא את הפצות, אלא את הפצות, כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצוות, אלא אם צאה לידך עשה אותה מיד: ושמרתם את היום הזה. ממלאכה: לדרתיכם חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על המציגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר, אזהרת כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור:

(19) לא ימצא בבתיכם. מנין לגבולין, תלמוד לומר כלל גבולך. מה תלמוד לומר צבתיכם, מה ציתך צרשיתך אף גבולך צרשיתך, ינא חממו של נכרי שהוא אלל ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל אוכל מחמצת. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו, ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר, שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם (מכילתא פ"י): בגר ובאזרח הארץ. לפי שהם נעשה לישראל, הוצרך לרבות את הגרים:

(20) מחמצת לא תאכלו. זוהרה על אכילת שאור: כל מחמצת. להציא את תערוצתו: בכל מושבתכם תאכלו מצות. זה צא ללמד שמהא ראויה ליאכל בכל מושבתיכם, פרט למעשר שני וחלות חודה (מכילתא פ"ע"ש) (שאינה ראויה להאכל בכל מושבות אלא צירוש'ים):

21	Then Moses called for all the elders of Israel, and said unto them: 'Draw out, and take you lambs according to your families, and kill the passover lamb.	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוּ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וּשְׁחֲטוּ הַפֶּסַח:	חמישי
22	And ye shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two side-posts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.	וְלִקַּחְתֶּם אֶגְדַּת אֲזוּב וּטְבַלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר־בַּסֵּף וְהַגְעַתֶּם אֶל־הַמַּשְׁקוּף וְאֶל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן־הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֵּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח־בֵּיתוֹ עַד־בֹּקֶר:	22
23	For the LORD will pass through to smite the Egyptians; and when He seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the LORD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you.	וְעָבַר יְהוָה לַגֹּף אֶת־מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת־הַדָּם עַל־הַמַּשְׁקוּף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח יְהוָה עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית לָבֹא אֶל־בְּתִיכֶם לַגֹּף:	23
24	And ye shall observe this thing for an ordinance to thee and to thy sons for ever.	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְחֻק־לֶזֶךְ וּלְבְנֵיךָ עַד־עוֹלָם:	24
25	And it shall come to pass, when ye be come to the land which the LORD will give you, according as He hath promised, that ye shall keep this service.	וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָתַן יְהוָה לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הָעֲבֹדָה הַזֹּאת:	25

(21) משכו. מישש לו צאן ימשוך משלו: וקחו. מיששין לויקחמן השוק: למשפחותיכם. שהלצית אבות:

(22) אזוב. מין ירק שיש לו גבעולין: אגדת אזוב. ג' קלחין קרויין אגודה: אשר בסף. צכלי, כמו ספות כסף: מן הדם אשר בסף. שלא מאמר טבילה אחת לשלש המתנות, לכך נאמר עוד אשר בסף, שמהא כל נמינה ונמינה מן הדם אשר בסף, על כל הגעה טבילה: ואחם לא תצאו וגו'. מגיד, שמאחר שנמנה רשות למשחית לחבל, אינו מצחין צין נדיק לרשע, ולילה רשות למחבלים היא, שנאמר צו תקמש קל חיתו יער (תהלים קד, כ):

(23) ופסח. וחמלו וי"ל ודלג: ולא יתן המושחית. ולא יתן לו יכולת לזא, כמו ולא תקנו קללים להרע עמדי (בראשית לא, ז):

(25) ודיח כי תבאו. תלה הכתוב מזה וזו צביאחם לארץ, ולא נחייצו במדבר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית על פי הדבור: כאשר דבר. והיכן דבר, והצאתי אתכם אל הארץ וגו' (שמות ו, ח):

26 And it shall come to pass, when your children shall say unto you: What mean ye by this service?	וַיֹּהִי אֲרִי יִמְרֹנוּ לִבְנוֹ בְּנֵיכֹן מָה הָעֲבָדָה הַזֹּאת לָכֶם: הָדִין לִבְנוֹ:	וַיֹּהִי כִּי־יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבָדָה הַזֹּאת לָכֶם:	26
27 that ye shall say: It is the sacrifice of the LORD's passover, for that He passed over the houses of the children of Israel in Egypt, when He smote the Egyptians, and delivered our houses.' And the people bowed the head and worshipped.	וַתִּמְרֹנוּ דִּיבַח חֵס הוּא קָדֶם יְיָ דָּחַס עַל בֵּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם כִּד מֹחָא יָת מִצְרָאִי וַיִּתֵּן בְּתֵנָא שִׁיבִיב וַיִּכְרַע עַמָּא וַיִּסְגִּידוּ:	וְאִמְרָתֶם זָבַח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בֵּתֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּגֹנְפוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־בֵּתֵינוּ הִצִּיל וַיִּקְדּוּ הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ:	27
28 And the children of Israel went and did so; as the LORD had commanded Moses and Aaron, so did they.	וַאֲזָלוּ וַעֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמֹא דְפִקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עֲבָדוּ:	וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ: (ס)	28
29 And it came to pass at midnight, that the LORD smote all the firstborn in the land of Egypt, from the first-born of Pharaoh that sat on his throne unto the first-born of the captive that was in the dungeon; and all the first-born of cattle.	וַתָּהָה בְּפִלְגֹת לַיְלִיא וַיִּי קָטַל כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפִרְעָה דְּעֵתִיד לְמַתָּב עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתִיהָ עַד בּוֹכְרָא דְּשִׁבְיָא דְּבֵית אֲסִירֵי וְכָל בּוֹכְרָא דְּבֵיעִירָא:	וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיְהוָה הִכָּה כָּל־בְּכוֹרֹ בְּאַרְצָן מִצְרַיִם מִבְּכֹר פִּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשִּׁבְיָא אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֶמְתָּה:	ששי
30 And Pharaoh rose up in the night, he, and all his servants, and all the Egyptians; and there was a great cry in Egypt; for there was not a house where there was not one dead.	וְקָם פִּרְעָה בְּלַיְלָא הוּא וְכָל עֲבָדָיו וְכָל מִצְרָאִי וְחֹת צֹנְחָתָא רַבְתָּא בְּמִצְרַיִם אֲרִי לִית בֵּיתָא תָּמֹן דְּלֹא הוּא בֵּיה מִיתָא:	וַיָּקָם פִּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל־עֲבָדָיו וְכָל־מִצְרַיִם וְחֹתֵי צִעֻקָּה גְדָלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מָת:	30

(27) ויקד העם. על צשורת הגאולה, וציאת הארץ, וצשורת הצנים שיהיו להם:
 (28) וילכו ויעשו בני ישראל. וכי כבר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו (מכילתא פי"ג): וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, ליתן שכר להליכה ושכר לעשייה: כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שצחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו:
 (29) וד'. כל מקום שנאמר וה', הוא וצית דינו, שהיו"ו לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוגי: הכה כל בכור. אף של אומה אחרת והוא צמלרים: מבכור פרעה. אף פרעה בכור היה ונשתייר מן הצמלרים, ועליו הוא אומר צעצור זאת העמדתך (שמות ט, טו): עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל, ועוד שלא יאמרו יראתנו הציאה הפורענות זו. ובכור השפחה צכלל היה, שהרי מנה מן החשוב שצכלן עד הפחות, ובכור השפחה חשוב מצבור השצי:
 (30) ויקם פרעה. ממטחו: לילה. ולא כדרך המלכים ששלש שעות ציום: הוא. תחלה, ואחר כך עצדיו, מלמד שהיה הוא מחזור על צתי עצדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מת. יש שם בכור,

31	And he called for Moses and Aaron by night and said: 'Rise up, get you forth from among my people, both ye and the children of Israel; and go, serve the LORD, as ye have said.	וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה כְּדַבַּרְכֶּם:	31
32	Take both your flocks and your herds, as ye have said, and be gone; and bless me also.'	אֶף עֹבְדֵי אֶף תּוֹרֵיכֶם וְדִבְרֵיכֶם כְּמֵא דְמַלְלִיתֶן וַאֲיִזְלוּ וְצִלוּ אֶף עָלַי:	32
33	And the Egyptians were urgent upon the people, to send them out of the land in haste; for they said: 'We are all dead men.'	וַתְּקִיפוּ מִצְרָאִי עַל עַמָּא לְאוּחָאָה לְשַׁלְחוֹתָהוֹן מִן אֶרֶצָא אַרְי אֲמָרוּ כּוֹלָנָא מוֹתִין:	33
34	And the people took their dough before it was leavened, their kneading-troughs being bound up in their clothes upon their shoulders.	וַיִּגְטֹּל עַמָּא יֵת לִישְׁהוֹן עַד לֹא חִמַּע מוֹתַר אֲצוּתָהוֹן צָרִיר בְּלִבּוֹשֵׁיהוֹן עַל כַּתְפֵיהוֹן:	34
35	And the children of Israel did according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and raiment.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדַבַּר מֹשֶׁה כַּפְתָּגְמָא וּשְׂאִילוּ מִמִּצְרַיִם מִנִּין דְּכֶסֶף וּמֵאֲנִין דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין:	35
36	And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they despoiled the Egyptians.	וַיִּי יְהִיב יֵת עַמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי וַאֲשֹׁאִילוּנִין וְרוֹקִינוּ יֵת מִצְרַיִם:	36
אֶת־מִצְרַיִם: (פ)			

מת, אין שם זכור, גדול שזכית קרוי זכור, שנאמר אף אני זכור אֶתְגַּהוּ (תהלים פט, כח). דבר אחר, מזריות מזנות תחת זעליהן ויולדות מרווקים פנויים, והיו להם זכורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד זכור לאציו:

(31) ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר ונעק, היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי: גם אתם. הגזרים: גם בני ישראל. הטף: ולכו עבדו וגו' כדברכם. הכל כמו שאמרם, ולא כמו שאמרתי אני, בטל לא אשלה, בטל מי ומי ההולכים, בטל רק לאנכם וזכרכם יג: (32) גם צאנכם גם בקרכם קחו. מהו כאשר דברתם, גם אֶתְגַּהוּ פִּינְדִּינִי וְצָחִים וְעִלּוֹת (שמות י, כה): וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא אמות, שאני זכור (מכילתא פי"ג): (33) כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל זכור, וכאן אף הפשוטים מתים, ה' או י' זכית אחד (שס):

(34) טרם יחמץ. המצרים לא הניחוסם לשהות כדי חימוץ: משארתם. שירי מזה ומרור (שס): על שכמם. אע"פ שזהמזת הרצה הולינו עמהם, מחזצים היו את המזות (שס):

(35) כדבר משה. שאמר להם במצרים, וַיִּשְׁאַלְוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְהוּ (שמות יא, ז): ושמלת. אף הן היו חשוצות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאחר בפסוק חשוצ (מכילתא שס):

<p>37 And the children of Israel journeyed from Rameses to Succoth, about six hundred thousand men on foot, beside children.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמֶסֶס סֹכֶתָה בְּשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רִגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף:</p> <p>וַיֵּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמֶסֶס לְסֹכֶתָה בְּשֵׁשִׁית מֵאָה אֶלְפִין גּוֹבְרָא רִגְלָאָה בָּר מִטְפָּלָא:</p>	<p>37 וַיֵּסְעוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמֶסֶס סֹכֶתָה בְּשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רִגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף:</p>
<p>38 And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle.</p>	<p>וְגַם־עָרֹב רַב עָלָה אִתָּם וַצֹּאן וּבָקָר מִקְנֶה כְּבֹד מֵאֹד:</p> <p>וְגַם־עָרֹב רַב עָלָה אִתָּם וַצֹּאן וּבָקָר מִקְנֶה כְּבֹד מֵאֹד:</p>	<p>38 וְגַם־עָרֹב רַב עָלָה אִתָּם וַצֹּאן וּבָקָר מִקְנֶה כְּבֹד מֵאֹד:</p>
<p>39 And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual.</p>	<p>וַיֹּאפּוּ אֶת־הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמֵץ כִּי־גֵרָשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֻלוּ לְהִתְמַהֵמֵה וְגַם־צָדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:</p> <p>וַיֹּאפּוּ אֶת־הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמֵץ כִּי־גֵרָשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֻלוּ לְהִתְמַהֵמֵה וְגַם־צָדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:</p>	<p>39 וַיֹּאפּוּ אֶת־הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמֵץ כִּי־גֵרָשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֻלוּ לְהִתְמַהֵמֵה וְגַם־צָדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:</p>
<p>40 Now the time that the children of Israel dwelt in Egypt was four hundred and thirty years.</p>	<p>וּמִזֶּשֶׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה:</p> <p>וּמִזֶּשֶׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה:</p>	<p>40 וּמִזֶּשֶׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה:</p>

(36) וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אתה אומר אחד טול שנים ולך: וינצלו. ורוקיני:

(37) מרעמסס סכתה. ק"ך מיל היו, וצאו שם לפי שעה, שנאמר וַאֲשָׁא חֶקֶס על פְּנֵי נְשָׁרִים (שמות יט, 7): הגברים: מִזֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמֵעֵלָה:

(38) ערב רב. תערוצות אומות של גרים:

(39) עגות מצות. חררה של מזה. צֶנֶק שלא החמיץ קרוי מזה: וגם צדה לא עשו להם. לדרך. מגיד שצחן של ישראל, שלא אמרו האִיךְ נָא לַמַּדְבָּר בָּלָא לָדָה, אלא האמינו והלכו (מכילתא פ"ד), הוא שמפורש בקבלה וְכִרְשִׁי לָךְ חֶסֶד וְעוֹרִיךְ סֶהֱבַת כְּלוּלָתִיךְ לְקַחְךָ חֲסִידִי בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה (ירמיה ב, 3), ומה שזכר מפורש אחריו קִדָּשׁ יִשְׁכְּלָל לֵה' וגו':

(40) אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שיצאו גרים בארץ לא להם: שלשים שנה וארבע מאות שנה. צִין הכל, משנולד יחזק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך, ושלשים שנה היו משנולדה גזירת צִין הצתרים עד שנולד יחזק. ואי אפשר לומר בארץ מצרים לזדה, שהרי קהת מן הצאנים עם יעקב היה, לא וחשוב כל שנולדו וכל שנולדו עמרם וצנו ושמונים של משה, לא תמאס כל כך, ועל כרחך הרבה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם וצנועים בשנות קהת, והרבה משמונים של משה וצנועים בשנות עמרם, הרי שלא תמאס ארבע מאות לציאת מצרים, והזקקת לומר על כרחך שאף שאר הישיבות נקראו גרות, אפילו בחצרון, כענין שנאמר וַאֲשֶׁר גָּר שָׁם אֲבִירָהָם וַיִּחָסֶק (בראשית לה, כז), ואומר וְאֵת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ צֶה (שמות ו, 7), לפיכך אתה צריך לומר כי גר יהיה זרעך, משהיה לו זרע, וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יחזק, תמאס מציאתן למצרים עד יציאתן ר"י שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך:

<p>41 And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the LORD went out from the land of Egypt.</p>	<p>וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בְעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָל-צִבְאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>41 וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בְעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָל-צִבְאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>42 It was a night of watching unto the LORD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the LORD for all the children of Israel throughout their generations.</p>	<p>לַיְלָה נֹסִיר הוּא קָדָם יְיָ לְאַפְקוּתָהוֹן מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא לַיְלָה הַדִּין קָדָם יְיָ נֹסִיר לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֵיהֶן:</p>	<p>42 לַיְלָה שְׁמֵרִים הוּא לְיֵהוָה לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא-הַלַּיְלָה הַזֶּה לְיֵהוָה שְׁמֵרִים לְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: (פ)</p>
<p>43 And the LORD said unto Moses and Aaron: 'This is the ordinance of the passover: there shall no alien eat thereof;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֶה חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל-בֶּן-נֹכַר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:</p>	<p>43 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל-בֶּן-נֹכַר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:</p>
<p>44 but every man's servant that is bought for money, when thou hast circumcised him, then shall he eat thereof.</p>	<p>וְכָל-עֶבֶד גִּבּוֹר זָבִין כְּסָפָא וְתִגְזֹר יְתִיב בְּכֵין יִיכּוֹל בִּיה:</p>	<p>44 וְכָל-עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת-כֶּסֶף וּמִלְתָּה אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ:</p>
<p>45 A sojourner and a hired servant shall not eat thereof.</p>	<p>תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:</p>	<p>45 תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:</p>
<p>46 In one house shall it be eaten; thou shalt not carry forth aught of the flesh abroad out of the house; neither shall ye break a bone thereof.</p>	<p>בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבַּיִת מִן-הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֵצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ-בּוֹ:</p>	<p>46 בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבַּיִת מִן-הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֵצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ-בּוֹ:</p>

(41) ויהי מקץ שלשים שנה וגו' ויהי בעצם היום הזה. מגיד, שכיון שהגיע הקץ, לא עכצן המקום כהרף עין, צט"ו צניסן צאו מלאכי השרת אלל אצרהם לצשרו, צט"ו צניסן נולד ילחק, וצט"ו צניסן נגזרה גזירת צין הצתרים (מכילתא פי"ד):

(42) ליל שמורים. שהיה הקצ"ה שומר ומנפה לו לקיים הצטמתו להוציאם מארץ מצרים: הוא הלילה הזה. הוא הלילה שאמר לאצרהם צלילה הזה אני גואל את צניך: שמורים לכל בני ישראל לדרתם. משמר וצא מן המזיקין, כענין שנאמר ולא יתן המשחית וגו':

(43) זאת חקת הפסח. צי"ד צניסן נאמרה להם פרשה זו: כל בן נכר. שנתנכרו מעשיו לאציו שצמשים (פסחים לו), ואחד נכרי ואחד ישראל מומר צממע (מכילתא פט"ו):

(44) ומלתה אותו אז יאכל בו. רצו, מגיד שמילת עצדיו מעכצתו מלאכול צפסח (צמות ע:), דצרי רצי יהושע. רצי אליעזר אומר, אין מילת עצדיו מעכצתו מלאכול צפסח, א"כ מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העבד:

(45) תושב. זה גר תושב: ושכיר. זה הנכרי, ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וְכָל עֶקְלָל לֹא יֹאכַל צו, אלא כגון ערצי מהול וגזעוני מהול והוא תושב או שכיר:

(46) בבית אחד יאכל. צחצורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי צחצורות ויחלקוהו, אחת אומר צחצורה אחת או אינו אלא צבית אחד צממעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים צחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לצבית, תלמוד לומר על הצתים אשר יאכלו אותו צהם, מכאן שהאוכל, אוכל צשני מקומות (מכילתא פט"ו): לא

47	All the congregation of Israel shall keep it.	כָּל־כְּנֻשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל יַעֲבֹדוּן יְתִיה:	כָּל־עֵדֶת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:	47
48	And when a stranger shall sojourn with thee, and will keep the passover to the LORD, let all his males be circumcised, and then let him come near and keep it; and he shall be as one that is born in the land; but no uncircumcised person shall eat thereof.	וְאִרִי יִתְגַּיֵּיר עִמָּכֹן גִּיּוֹרָא וְיַעֲבִיד פֶּסַח קֹדֶם יְיָ מְגִיר לִיה כָּל דְּכוּרָא וּבִכֵּן יִקְרַב לְמַעֲבְדִּיה וְיִהִי כְּיָצִיבִי אֶרְעָא וְכָל עֶרְלָא לֹא יִיכּוֹל בִּיה:	וְכִי־יִגְוֵר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶּסַח לַיהוָה הַמּוֹל לּוֹ כָּל־זָכָר וְאֵן יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרָח הָאָרֶץ וְכָל־עֶרְל לֹא־יֹאכֵל בּוֹ:	48
49	One law shall be to him that is homeborn, and unto the stranger that sojourneth among you.'	אִרְיָתָא חֲדָא תְּהִי לְיָצִיבִיא וְלִגְיּוֹרִיא דִּיתְגַּיֵּירִין בֵּינֵיכֹן:	תּוֹרָה אֶחָת וְהָיָה לְאֶזְרָח וְלִגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:	49
50	Thus did all the children of Israel; as the LORD commanded Moses and Aaron, so did they.	וַעֲבָדוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמַא דְּפִקִּיד יְיָ יִת מֹשֶׁה וְיִת אַהֲרֹן כֵּן עָבָדוּ:	וַיַּעֲשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: (ס)	50
51	And it came to pass the selfsame day that the LORD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts.	וַתְּהִי בְּכָרֵן יוֹמָא חֲדָין אִפִּיק יְיָ יִת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל חִילֵיהוֹן:	וַיְהִי בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם: (פ)	51
XIII	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	סציעי
2	'Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine.'	אֶקְדִּישׁ קֳדָמִי כָּל בּוֹכְרָא פֶתַח כָּל וְלִדָּא בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָנְשָׁא וּבְבִעִירָא דִּילִי הוּא:	קֹדֶשׁ־לִי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבְבִהֶמָּה לִי הוּא:	2

תוציא מן הבית. מן הסצורה: ועצם לא תשברו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית צמר יש צו משום שזירת ענש, אין עליו כזית צמר או מוח, אין צו משום שזירת ענש: (47) כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר, לפי שהוא אומר בפסח מזרים שה לצית אבות, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו: (48) ועשה פסח. יכול כל המתגיייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח בארצעה עשר אף גר בארצעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להציא את שמות אחריו מחמת מילה, שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מכן נכר לא יאכל בו: (49) תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מצוות שצטורה (מכילתא סס): (2) פטר כל רחם. שפתח את הרחם תחלה, כמו פוטר מִסֵּר ראשית מלון (משלי יז, ד). וכן יִפְטְרוּ דָּשָׁה (תהלים כב, ח), יפתחו שפתים: לי הוא. לעצמי קניתיים, ע"ש הכיתי זכורי מזרים:

<p>And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the LORD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם זְכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְחֵזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֹאכַל חֻמֶּץ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם זְכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְחֵזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֹאכַל חֻמֶּץ:</p>
<p>This day ye go forth in the month Abib.</p>	<p>יּוֹמָא דִּין אַתּוֹן נִפְקִין בִּירְחָא דְאַבִּיב:</p>	<p>הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בַּחֹדֶשׁ הָאָבִיב:</p>
<p>And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Hivite, and the Jebusite, which He swore unto thy fathers to give thee, a land flowing with milk and honey, that thou shalt keep this service in this month.</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי יַעֲלֶנָּה יְיָ לָאָרֶעַ כְּנַעֲנִי וְחִתִּי וְאַמֹּרִי וְחִוִּי וַיְבֹרֶכְהוּ דְקִיִּים לְאַבְרָהָם לְמַתָּן לָךְ אֶרֶעַ עֲבָדָא חֵלֶב וְדָבַשׁ וְתַפְלַח יֵת פּוֹלְחָנָא הָרָא בִּירְחָא הָרִין:</p>	<p>וְהָיָה כִּי-יְבִיאֲכָהּ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֹמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לָתֵת לָךְ אֶרֶץ זָבֶת חֵלֶב וְדָבָשׁ וְעַבְדָתָהּ אֶת-הָעֲבָדָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה:</p>
<p>Seven days thou shalt eat unleavened bread, and in the seventh day shall be a feast to the LORD.</p>	<p>שִׁבְעָא יּוֹמִין תִּיכּוּל פִּשְׁתִּידָא וּבִיוֹמָא שְׁבִיעָאָה חֻגָא קָדִים יְיָ:</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֵּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חֹג לַיהוָה:</p>
<p>Unleavened bread shall be eaten throughout the seven days; and there shall no leavened bread be seen with thee, neither shall there be leaven seen with thee, in all thy borders.</p>	<p>פִּשְׁתִּידָא יִתְאַכִּיל יֵת שִׁבְעָא יּוֹמִין וְלֹא יִתְחַזִּי לָךְ חֻמֶּשׁ וְלֹא יִתְחַזִּי לָךְ חֻמִּיר בְּכָל תְּחוּמֶיךָ:</p>	<p>מִצֹּת יֹאכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא-יֵרָאָה לָךְ חֻמֶּץ וְלֹא-יֵרָאָה לָךְ שֹׂאֵר בְּכָל-גְּבֻלָּה:</p>

- (3) זכור את היום הזה. למד, שמוכירין יציאת מצרים בכל יום:
- (4) בחדש האביב. וכי לא היינו יודעין צאיזה חדש יצאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחדש שהוא קָשֶׁר לנצח, לא חמה, ולא קנה, ולא גשמים, וכן הוא אומר מוֹצִיא חֲסִידִים בְּפוֹשְׁרוֹת (תהלים סח, 1), חֶדֶשׁ שֶׁהוּא כֶּשֶׁר לנצח:
- (5) אל ארץ הכנעני וגו'. אע"פ שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שבעה גוים במשמע (תנחומא בא יב), שכולן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחת כנען הייתה שלא נקרא לה שם, אלא כנעני: נשבע לאבתיך וגו'. באברהם הוא אומר, צִיּוֹם הַהוּא קָרַת ה' אֵת אֲדָמָה וגו' (בראשית טו, יח), וביצחק הוא אומר גֵּוֹר צֶאֱרָךְ הוֹאֵת וגו' (שם כו, ג), וביעקב הוא אומר הֶאֱרַךְ אֲשֶׁר אָסַף שָׂכָב עָלַיָּהּ וגו' (שם כח, יג): זבת חלב ודבש. חלב זמן העוים, והדבש זמן התמרים ומן התאנים (רש"י מגילה ו.1): את העבודה הזאת. של פסח (פסחים 15), והלא כבר נאמר למעלה והיה כי תצאו אל הארץ וגו', ולמה חזר ושנאה, בשביל דבר שנחמדש בה, בפרשה ראשונה נאמר וְהָיָה כִּי יֵאָמְרוּ אֲלֵיכֶם צְנִיכֶם מֶה הָעֲצָה הוֹאֵת לָכֶם (שמות יב, כו), בזמן רשע הכתוב מדבר שהוציא את עַמּוֹ מִן הַכֵּל, וכאן והגדת לצנן בזמן שאינו יודע לשאול, והכתוב מלמדך שחפחם לו אחת בדברי אגדה המושכין את הלב:

8	And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because of that which the LORD did for me when I came forth out of Egypt.	וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר לְמִיּוֹם הַיּוֹם הַזֶּה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֹאתִי מִמִּצְרָיִם:	8
9	And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the LORD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the LORD brought thee out of Egypt.	וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאתָ יְהוָה מִמִּצְרָיִם:	9
10	Thou shalt therefore keep this ordinance in its season from year to year.	וְשָׁמַרְתָּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יָמִימָה: (פ)	10
11	And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, as He swore unto thee and to thy fathers, and shall give it thee,	וְהָיָה כִּי-יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאֲבֹתֶיךָ וַיַּתְּנָה לָךְ:	11
12	that thou shalt set apart unto the LORD all that openeth the womb; every firstling that is a male, which thou hast coming of a beast, shall be the LORD's.	וְהָעֶבֶרֶת כָּל-פֶּטֶר-רֶחֶם לַיהוָה וְכָל-פֶּטֶר שֹׁגֵר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ הַזָּכָרִים לַיהוָה:	12

(8) בעבור זה. צעבור שאקיים מצותיו, כגון פסח מצה ומרור הללו: עשה ה' לי. רמז תשובה לבן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל (מכילתא פ"ז):

(9) והיה לך לאות. יציאת מצרים תהיה לך לאות: על ידך ולזכרון בין עיניך. רוצה לומר, שמכתוצ פרשיות הללו ותקשרם בראש וצורוע: על ידך. יד שמאל, לפיכך ידכה מלא צפרשה שנייה (פסוק טז), לדרוש זה יד שהיא כהה (מכילתא שם מנחות לו).:

(10) מימים ימימה. משנה לשנה (שם לו):

(11) והיה כי יבאך. יש מצותינו שלמדו מכאן, שלא קדשו זכורות הנולדים צמדצר, והאומר קדשו מפרש ביאה זו, אם תקיימוהו צמדצר, תזכו לייכנס לארץ ותקיימוהו שם (מכילתא שם): נשבע לך. והיכן נשבע לך, והצאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי וגו' (שמות ו, ח): ונתנה לך. תהא צעיניך כאילו נתנה לך צו ציוס, ואל תהי צעיניך כירושא אצות (מכילתא פ"ח):

(12) והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר והעברתם את נפלתו לזבחו (צמדצר כז, ח): שגר בהמה. נפל, ששגרתו אמו ושלחתו בלא עמו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש בצבורה לפטור את הצאחריו, ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו שגר חלפיד, אבל זה לא בא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב כל פטר רחם, ואם תאמר אף צבור בהמה טמאה צמשמע, בא ופירש צמקום אחר צצקדך וצצאקד. לשון אחר יש לפרש והעברת כל פטר רחם, בצבור אדם הכתוב צמדצר:

13	<p>And every firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck; and all the first-born of man among thy sons shalt thou redeem.</p>	<p>וְכָל-פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְדֶּה בִּשְׂהָ וְאִם-לֹא תַפְדֶּה וְעֲרַפְתּוֹ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבָנֶיךָ תַפְדֶּה: וְכָל בּוֹכְרָא דְחֲמֹרָא תַפְרוֹק בְּאַמְרָא וְאִם לֹא תַפְרוֹק וְתַקְפִּיהּ וְכָל בּוֹכְרָא דְאִנְשָׁא בְּבִנְךָ תַפְרוֹק:</p>	13
14	<p>And it shall be when thy son asketh thee in time to come, saying: What is this? that thou shalt say unto him: By strength of hand the LORD brought us out from Egypt, from the house of bondage;</p>	<p>וְהָיָה כִּי-יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה-זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: וְיְהִי אֲרִי יִשְׁאַלְךָ בֶּרֶךְ מָחָר לְמִימַר מָה זֶה וְתֵימַר לֵיהּ בְּחֹזֶק יָד אֶפְקָנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדֵיהּ:</p>	מפטיר
15	<p>and it came to pass, when Pharaoh would hardly let us go that the LORD slew all the firstborn in the land of Egypt, both the first-born of man, and the first-born of beast; therefore I sacrifice to the LORD all that openeth the womb, being males; but all the first-born of my sons I redeem.</p>	<p>וַיְהִי כִּי-הִקְשָׁה פַרְעֹה לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהַרְגֵּה יְהוָה כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד-בְּכוֹר בְּחֵמָה עַל-כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל-פֶּטֶר רֶחֶם הַזָּכָרִים וְכָל-בְּכוֹר בְּנֵי אִפְדָּה: וַיְהִי כִּד אִקְשִׁי פַרְעֹה לְשַׁלְּחֵנוּ וַיַּהַרְגֵּה יְיָ כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּאִנְשָׁא וְעַד בּוֹכְרָא דְּבַעִירָא עַל כֵּן אֲנָא דְּבַח קָדָם יְיָ כָּל פֶּתַח וְלֵד דְּכָרִיא וְכָל בּוֹכְרָא דְּבָנֵי אֶפְרוֹק:</p>	15
16	<p>And it shall be for a sign upon thy hand, and for frontlets between your eyes; for by strength of hand the LORD brought us forth out of Egypt.'</p>	<p>וְהָיָה לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס) וְיְהִי לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְתַפְלִין בֵּין עֵינֶיךָ אֲרִי בְּחֹזֶק יָד אֶפְקָנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם:</p>	קו פסוקים

The Haftarah is Jeremiah 46:13-46:28 on page 232.

(13) פטר חמור. ולא פטר שאר בהמה טמאה, גזרת הכחוש היא, לפי שנמשלו זכורי מנרים לחמורים, ועוד שסייעו את ישראל צייתאמן ממנרים, (שאלין לך אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים) טעונים מכספס ומזהבם של מנרים: תפדה בשח. נותן שה לכהן, ופטר חמור מותר בהגאה והשה חולין זיד כהן: וערפתו. עורפו בקופין מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממנו של כהן לפיכך יפסיד ממנו (מכילתא פ"ח): וכל בכור אדם בבניך תפדה. חמש סלעים פדיונו, קלוב במקום אחר: (14) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהיא עכשיו ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה, וכגון מקור יאמרו דגיקס לזגינו (יהושע כז, כז), דבני גד ובני ראובן: מה זאת. זה תינוק טפס שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסותם ושואל מה זאת, ובמקום אחר הוא אומר מה העלת והסקים והמשפטים וגו' (דברים ו, כ), הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה בניס, חס, רשע, ושאינו יודע לשאול, והשואל דרך חכמה: (16) ולטוטפות בין עיניך. תפילין, ועל שם שהם ארבעה צחים קרוין טטפת, טט דקפתי שמים, פת צאפריקיי שמים (סנהדרין ד:). ומנחם חצרו עס והטף אל דרום (יחזקאל כא, ז), אל פטיפו (מכילתא ד, ו), לשון דבור, כמו ולזכרון בין עיניך האמורה צפרשה ראשונה, שהרואה אותם קשורים בין העינים, יזכור הנס וידבר בו:

17	And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that God led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt.'	וַיְהִי בִשְׁלַח פָּרְעֹה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּתֶם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִם׃ וַיַּנְהֶה כַּד שְׁלַח פָּרְעֹה ית עמא ולא דברנין יי אורח ארע פלשתאי ארי קריבא היא ארי אמר יי דלמא יזועון עמא במחזיהון קרבא ויתובין למצרים׃	וַיְהִי בִשְׁלַח פָּרְעֹה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּתֶם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִם׃	גשנח
18	But God led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt.	וַיֹּסֶב אֱלֹהִים ׀ אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר ים־סוּף וַחֲמֻשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וַאֲסַחַר יי ית עמא אורח מדברא לימא דסוף ומזרזין סליקו בני ישראל מארעא דמצרים׃	וַיֹּסֶב אֱלֹהִים ׀ אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר ים־סוּף וַחֲמֻשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃	18
19	And Moses took the bones of Joseph with him; for he had surely sworn the children of Israel, saying: 'God will surely remember you; and ye shall carry up my bones away hence with you.'	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע אֲרִי אֲמָאָה אוֹמֵי ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵמִימַר מִדְּבַר דְּכִיר יי וַיַּחֲבֹן וַתִּסְקֹן ית גְּרָמֵי מָכָא עִמָּכֹן׃ וַאֲסִיק גְּרָמֵי יוֹסֵף עִמִּיה ארי אומאה אומי ית בני ישראל למימר מדבר דכיר יי ויחבון ותיסקון ית גרמי מכא עמכון׃	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע אֲרִי אֲמָאָה אוֹמֵי ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵמִימַר מִדְּבַר דְּכִיר יי וַיַּחֲבֹן וַתִּסְקֹן ית גְּרָמֵי מָכָא עִמָּכֹן׃	19
20	And they took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness.	וַיִּסְעוּ מִסֻּכּוֹת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְנָם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר׃ וַיִּנְטְלוּ וַיִּשְׂרוּ בְּאֵיתָם בְּסֹתֵר מִדְּבָרָא׃	וַיִּסְעוּ מִסֻּכּוֹת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְנָם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר׃	20

(17) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגם, כמו לך נחה את העם (שמות לב, לד), צהלה לך פנחה אהך (משלי, כב): כי קרוב הוא. ונוח לשוץ צאותו הדרך למצרים. ומדרש אגדה יש הרבה: בראותם מלחמה. כגון מלחמת ויגד העמלקי והקנעני וגו' (במדבר יד, מז), אם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אם כשהקיפס דרך מעוקס אמרו נסגה ראש ונשוגה מנצימה, אם הולכים צפשוטה על אחת כמה וכמה (מכילתא פסחא פ"ח). (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהופכים, ועיין צרא"ס ובג"א ובמ"י ישוץ נכון ע"ז): פן ינחם. יחשבו מחשבה על שיצאו, ויתנו לב לשוץ:

(18) ויסב. הסיבס מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו וספסם בסוף (שמות ז, ג), קנה וסוף קמלו (ישעיה יט, ו): ודחמשים. אין חמושים אלא מזויינים, (לפי שהסיבתו במדבר גרס להם שעלו חמושים, שאילו היה דרך ישוץ לא היו מחומשים להם כל מה שצריכין, אלא כהאדם שבוזר ממקום למקום וצדעתו לקנות שם מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן כל הצורך. וכתוב זה לא נכתב כי אם לשבז את האוון, שלא תאמר, במלחמת עמלק ובמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם כלי זין שהכו ישראל צהרצ. צרש"י ישן) וכן הוא אומר, וספס פערצו חמשים (יהושע א, יד), וכן תרגם אונקלוס מנציזין, כמו ויזרק את חניקיו (צראשית יד, יד) ווריו. דבר אחר חמושים מחומשים, אחד מחמשה יצאו, וארבעה חלקים מתו בשלש ימי אפילה:

(19) השבע השביע. השביעם שישציעו לצניהם, למה לא השציע בניו שישאוהו לארץ כנען מיד, כמו שהשציע יעקב, אמר יוסף, אני שליט הייתי צמנרים והיה ספוק בידי לעשות, אבל צני לא יניחום מצרים לעשות, לכן השציעם לכשיגאלו ויצאו משם, שישאוהו (מכילתא פ"ח): והעליתם את עצמותי מזה אתכם. לאחיו השציע כן, למדנו שאף עצמות כל השצעים העלו עמהם, שנאמר אתכם:

(20) ויסעו מסכות. ציוס השני, שהרי צראשון צאו מרעמסס לסכות:

<p>21 And the LORD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night:</p>	<p>וַיֵּי מִדְּבַר קְדָמֵיהֶן בַּיּוֹמָם בְּעַמּוּדָא דְּעָנָנָא לְדַבְּרוּתְהוֹן וּבַלַּיְלָא בְּעַמּוּדָא דְּאִישְׁתָּא לְאַנְהָרָא לְהוֹן לְמִיזַל בַּיּוֹמָם וּבַלַּיְלָא:</p>	<p>וַיִּהְיֶה הַלֶּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְיָלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלֶכֶת יוֹמָם וּלְיָלָה:</p>
<p>22 the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, departed not from before the people.</p>	<p>לֹא עָדִי עַמּוּדָא דְּעָנָנָא בַּיּוֹמָם וְאִךְ לֹא עַמּוּדָא דְּאִישְׁתָּא בַּלַּיְלָא מִן קֳדָם עָמָא:</p>	<p>לֹא-יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם: (פ)</p>
<p>XIV And the LORD spoke unto Moses, saying: 2 'Speak unto the children of Israel, that they turn back and encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea.</p>	<p>וַיִּמְלִל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: מִלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּבוּן וַיִּשְׁרוּן קֳדָם פּוֹם חִירְתָּא בֵּין מִגְדוֹל וּבֵין יַמָּא קֳדָם בְּעִיל צָפוֹן לְקַבְּלִיהָ תִּשְׁרוּן עַל יַמָּא:</p>	<p>וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דִּבֹּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבוּ וַיִּנְחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל צָפֹן נִכְחוּ תִחְנוּ עַל-הַיָּם:</p>
<p>3 And Pharaoh will say of the children of Israel: They are entangled in the land, the wilderness hath shut them in.</p>	<p>וַיִּימַר פַּרְעֹה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעוֹרְבִלִין אֲנִין בְּאַרְעָא אֶחָד עַלִּיהוֹן מִדְּבָרָא:</p>	<p>וְאָמַר פַּרְעֹה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאַרְצָן סָגַר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:</p>

(21) לנחתם הדרך. נקוד פתח, שהוא כמו להנחותם, כמו לִרְאֲתָםסָגַר וְאָמַר פַּרְעֹה (דברים א, לג), שהוא כמו להראותם, אף כאן להנחותם ע"י שליח, ומי הוא השליח, עמוד הענן, והקצ"ה בכבודו מוליכו לפניו, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה אלא להורותם הדרך:

(22) לא ימיש. הקצ"ה את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא ישקע זה עולה זה (שבת כג:):

(2) וישבו. לאחריהם, ללד מזרים היו מקרצין כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועים הם צורך, כמו שנאמר ואמר פרעה לבני ישראל וגו': ויחנו לפני פי החירות. הוא פיתוס, ועכשיו נקרא פי החירות, על שם שנעשו שם בני חורין (מכילתא זשלח פ"א), והם שני סלעים גבוהים זקופים, והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא נשאר מכל אלהי מזרים, כדי להטעותו, שיאמרו קשה יראתן (שם), ועליו פירש איוב מִגְדֹּל לְגוֹיִם וְיִצְדָּקִים (איוב יב, כג):

(3) ואמר פרעה. כשישמע שהם שָׁבִים לאחריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן ה' יִלְחֶם לָכֶם, עליכם. אֲמַרְי לִי אֲחִי הוּא (צראשית כ, יג), אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשוקעים, וצלע"ז שיר"ר כמו צִמְקָה הַצָּבָא (תהלים פד, ז), מִצְבֵּי נְהֻרוֹת (איוב כח, יא), נִצְבֵּי יָם (שם לח, טז). נבכים הם, כלואים הם במדבר, שאינן יודעין ללכת ממנו ולהיכן ילכו:

<p>4 And I will harden Pharaoh's heart, and he shall follow after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host; and the Egyptians shall know that I am the LORD. And they did so.</p>	<p>וַיַּחֲזִקְתִּי אֶת־לֵב־פַּרְעֹה וַיִּרְדֵּף אַחֲרֵיהֶם וַאֲכַבְדָּהּ בַּפַּרְעֹה וּבְכָל־חִילוֹ וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:</p> <p>וַאֲתַקִּיף יָת לְבָא דְפַרְעֹה וַיִּרְדֹּף וַאֲתִינִקְר בְּתַרְיָהוֹן וּבְכָל בַּפַּרְעֹה מִשְׁרֵיתֶיהָ וַיֵּדְעוּן מִצְרָאִי אֲרִי אֲנִי יְיָ וַעֲבֹדוּ כֵן:</p>	<p>וַיַּחֲזִקְתִּי אֶת־לֵב־פַּרְעֹה וַיִּרְדֵּף אַחֲרֵיהֶם וַאֲכַבְדָּהּ בַּפַּרְעֹה וּבְכָל־חִילוֹ וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:</p>
<p>5 And it was told the king of Egypt that the people were fled; and the heart of Pharaoh and of his servants was turned towards the people, and they said: 'What is this we have done, that we have let Israel go from serving us?</p>	<p>וַיִּגְדַּל לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לֵב פַּרְעֹה וְעַבְדָּיו אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה־זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי־שִׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדָּנוּ:</p> <p>וַאֲתַחְנֹא לְמֶלְכָא דְמִצְרַיִם אֲרִי אֲזַל עֲמָא וַאֲתַתְּפִיד לְבָא דְפַרְעֹה וְעַבְדֵּיהּוּ בְּעֲמָא וַאֲמָרוּ מָא דָא עֲבַדְנָא אֲרִי שִׁלַּחְנָא יָת יִשְׂרָאֵל מִפּוֹלְחֵנָא:</p>	<p>וַיִּגְדַּל לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לֵב פַּרְעֹה וְעַבְדָּיו אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה־זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי־שִׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדָּנוּ:</p>
<p>6 And he made ready his chariots, and took his people with him.</p>	<p>וַיַּאֲסֵר אֶת־רֶכְבּוֹ וַאֲתַעֲמֹו לָקַח עִמּוֹ:</p> <p>וַיַּאֲסֵר יָת רֶתְכִיָּה וַיֵּת עִמִּיהָ דְּבַר עֲמִיהָ:</p>	<p>וַיַּאֲסֵר אֶת־רֶכְבּוֹ וַאֲתַעֲמֹו לָקַח עִמּוֹ:</p>
<p>7 And he took six hundred chosen chariots, and all the chariots of Egypt, and captains over all of them.</p>	<p>וַיִּקַּח שֵׁשׁ־מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁ עַל־כָּלֹו:</p> <p>וַיִּדְבֵּר שִׁית מֵאָה רֶתְכִין בָּחִירִין וְכָל רֶתְכִי מִצְרָאִי וּגְבֵרִין מִמֶּנּוּ עַל כּוֹלָהוֹן:</p>	<p>וַיִּקַּח שֵׁשׁ־מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁ עַל־כָּלֹו:</p>

(4) ואכבדה בפרעה. כשהקצ"ה מתנקס ברשעים שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר ונשפטתי אלו וגו', ואחר כך והקגדלתי והקקדשתי ונודעתי וגו' (יחזקאל לח, כבג), ואומר שמה שצר רשפי קשת, ואחר כך נודע ציהודה לללים (תהלים עו, ד), ואומר נודע ה' משפט עשה (שם ט, יז): בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל בצירה וממנו התחילה הפורענות (מכילתא פ"א): ויעשו כן. להגיד שזבחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו נריכים לצרות, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם (שם):

(5) ויוגד למלך מצרים. איקטורין שלח עמהם (מכילתא פ"א), וכיון שהגיעו לשלש ימים שקצבו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום הרביעי, וצחמישי וצששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכן אנו קורין השירה ביום השביעי: ויהפך. נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם קומו אלו מן עמי (שמות יב, לא), ונהפך לצב עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עד מתי יהיה זה לנו למוקש, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאליוס: מעבדנו. מעבוד אותנו:

(6) ויאסר את רכבו. הוא צעמנו (מכילתא פ"א): ואת עמו לקח עמו. משקם בדברים, לקינו ונטלו ממוננו ושלחנוס, בזאו עמי, ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עצדיו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר ופרעה הקריב, הקריב עצמו מיהר לפני חילותיו, דרך שאר מלכים ליטול ביזה בראש כמו שיבחר, אני אשוע עמכם בחלק, שנאמר חלקך שָׁלָל:

(7) בחור. נבחרים, בחור לשון יחיד, כל רכב ורכב שבמנין זה היה בחור: וכל רכב מצרים. ועמהם כל שאר הרכב, ומהיכן היו הבהמות הללו, אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר וימת כל מקנה מִצְרַיִם (שמות ט, י), ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר ונס מקננו ילך עִמָּנוּ (שם י, כו), משל מי היו, מהירא את דבר ה', מכאן היה רבי שמעון אומר, כשר שבמצרים הרוג, טוב שבנחשים ריץ את מוחו (מכילתא פ"א): ושלשים על כלו. שריצאות כתרונמו:

8 And the LORD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand.

וְתִסְרֹף יְיָ יֵת לְבָא
דְּפִרְעָה מְלָכָא
דְּמַצְרַיִם וְרֹדֵף בְּתֵר
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל נִפְמִין בְּרִישׁ
גְּלִי:

וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב
פְּרָעָה מִלָּד מִצְרַיִם
וַיַּרְדֵּף אַחֲרָיו
יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
יֹצְאִים מִן־רָמָה׃

9 And the Egyptians pursued after them, all the horses and chariots of Pharaoh, and his horsemen, and his army, and overtook them encamping by the sea, beside Pi-hahiroth, in front of Baal-zephon.

וַיִּדְבֹּד
בְּתַרְיֵהוֹן
וְאֶדְבִּיקוּ
יִתְהוֹן כֹּד
שָׁרֵן עַל
יָמָא כָּל
סוֹסוֹת רַחְבִּי
פָּרְעָה
וּפְרָשׁוֹהִי
וּמִשְׁרִיתֶיהָ
עַל פֶּם
חִירְתָּא
דְּקָדָם
בְּעִיל
צְפוֹן:

וַיִּרְדּוּ מִצְרַיִם
אֲחֵרֵיהֶם וַיִּשְׁגּוּ אוֹתָם
חֲנִינִים עַל-הָיָם כָּל-סוֹס
יִרְכָּב פָּרָעָה וּפָרָשָׁיו
וַיַּחֲלֹו עַל-פִּי הַתְּחִילָת
לִפְנֵי בַעַל צִפּוֹן:

IO And when Pharaoh drew nigh,
the children of Israel lifted up
their eyes, and, behold, the
Egyptians were marching after
them; and they were sore
afraid; and the children of
Israel cried out unto the LORD.

וּפָרַעַה קָרִיב וְזָקְפוֹ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת עֵינֵיהוֹן
וְהָא מִצְרָאֵי נְטָלִין
בְּתַרְיֵהוֹן וְדַחֲלִילוֹ
לְחָדָא וְזַעֲיָקוֹ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל קָדָם יי:

וּפָרַעַה הַקָּרִיב וַיִּשְׂאוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם
וַהֲגִה מִצָּרִים נִסֵּעַ
אֲחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד
וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶל־יְהוָה:

II And they said unto Moses:
‘Because there were no graves
in Egypt, hast thou taken us
away to die in the wilderness?
wherefore hast thou dealt thus
with us, to bring us forth out of
Egypt?’

וַאֲמָרוּ   לְמֹשֶׁה
וְנִמְצְאָה לֵית   שְׁבָרִין
בְּמִצְרַיִם   דְּבִרְתָּנָא
לְמִזְמָת   בְּמִדְבָּרָא
מָא דְּאֵ עֲבַדְתָּ לָּנָא
לְאַפְקוּתָנָא מִמִּצְרַיִם:

וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה
 הֲמִבְּלִי אֵין־קִבְּרִים
 בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת
 בְּמִדְבָּר מֵהַזֹּאת עֲשִׂיתָ
 לָנוּ לְהוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם׃

12 Is not this the word that we spoke unto thee in Egypt, saying: Let us alone, that we may serve the Egyptians? For it were better for us to serve the Egyptians, than that we should die in the wilderness.'

הָלֹא דִין פְּתֻמָּא
דְּמִלִּילָנָא עִמָּךְ
בְּמִצְרִים לְמִימְרֵי
שְׂבוּק מִנָּא וְנִפְלַח יָת
מִצְרָאֵי אֲרֵי טָב לָנָא
דְּנִפְלַח יָת מִצְרָאֵי
מִדְּנִמּוֹת בְּמִדְּבָרָא:

וַתֹּאמֶר הַדָּבָר אֲשֶׁר
וַיְבָרְנוּ אֵלָיוּ בְּמִצְרַיִם
לֵאמֹר חֲדָל מִמֶּנּוּ
וַיַּעֲבֹדָהּ אֶת־מִצְרַיִם
כִּי טוֹב לָנוּ עַבְדּוֹ
אֶת־מִצְרַיִם מִמֶּתְנּוּ
בַּמִּדְבָּר׃

(8) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה תולה אס לרדוף אס לאו, וחזק את לבו לרדוף: ביד רמה. נגזרה גזירה ומפורסמת (מכילתא פ"א):

(10) ופרעה הקריב. היה לו לכתוב ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניו, כמו שהתנה עמו: בסע אחריהם. כלב אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מזכיר נוסע אחריהם, ראו שר של מזכיר נוסע מן השמים לעזור למזכיר (תנחומא בשלח יג): ויצעקו. תפשו אומנות אבותם (מכילתא פ"ב). באברהם הוא אומר, אֵל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם (בראשית יט, כז). ביצחק, לְשׁוֹן בְּשָׂדֶה (שם כד, סג). ביעקב, וַיִּסָּע בַּמָּקוֹם (שם כח, יא):

(11) המבלי אין קברים. וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים במזרחים ליקצר שם, לקחתנו משם. שיפור פלינאס"א דינו"ן פושי"ש:

13	And Moses said unto the people: 'Fear ye not, stand still, and see the salvation of the LORD, which He will work for you to-day; for whereas ye have seen the Egyptians to-day, ye shall see them again no more for ever.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַל-תִּירְאוּ הִתִּיצְבוּ וְרֹאיוּ אֶת-יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת-מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד-עוֹלָם:	13
14	The LORD will fight for you, and ye shall hold your peace.'	יְיָ יִגִּיחַ לָכֶן קָרֵב וְאַתֶּן תִּשְׁתַּקֵּוּ:	14
15	And the LORD said unto Moses: 'Wherefore criest thou unto Me? speak unto the children of Israel, that they go forward.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה קִבִּילִיתָ מַה-תִּצְעַק אֵלַי דְּבַר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וִיִּסְעוּ:	שלישי
16	And lift thou up thy rod, and stretch out thy hand over the sea, and divide it; and the children of Israel shall go into the midst of the sea on dry ground.	וְאֵת שׁוֹל יֵת חוֹטְרֶךָ וְאָרִים יֵת יָדְךָ עַל יָמָא וּבִנְיָהוּ וַיֵּיָעֵלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יָמָא בִּיבְשָׁתָא:	16
17	And I, behold, I will harden the hearts of the Egyptians, and they shall go in after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host, upon his chariots, and upon his horsemen.	וְאֵנָּה הֶאֱנַף מִתְּקִיף יֵת לִבָּא דְּמִצְרָאִי וַיֵּיָעֵלוּ בְּתַרְיָהוֹן וְאַתִּישָׁר בְּפָרְעָה וּבְכָל מִשְׁרִיתָהּ בְּרַתְכוּתָהּ וּבְפָרְשׁוּתָהּ:	17
18	And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I have gotten Me honour upon Pharaoh, upon his chariots, and upon his horsemen.'	וַיֵּדְעוּ מִצְרָאִי אֲרִי אֵנָּה יְיָ בְּאַתִּיקְרוּתִי בְּפָרְעָה בְּרַתְכוּתִי וּבְפָרְשׁוּתִי:	18

(12) אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו, יראה' עליכם ויפוטו (שמות ה, כא מכילתא פ"ב): ממותרנו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפוס, (ר"ל חול"ס, כנודע לזעלי דקדוק שקראו חול"ס מלאפוס, ועיין לקמן פרשת יתרו דרש"י פסוק פן יפרוץ) היה נזכר ממיסתנו, עכשיו שנקוד בשורק, נזכר מאשר נמות. וכן מי יפן מיתנו, שנמות. וכן מי יפן מיתנו (שמואל"ב יט, יט) דאזשלוס, שאמות. כמו ליום קומי לעד (פנייה ג, ח), עד שובי צללוס (דברי הימים"ב יח, כו) שאקום שאשוב:

(13) כי אשר ראייתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד:

(14) ה' ילחם לכם. נשזילכם, וכן פי' ה' נלקס לָהֶם, וכן אס לָהֶם תְּרִיצוֹן (איוז יג, ח), וכן וְאֲשֶׁר דָּרָךְ לִי (בראשית כד, ו), וכן הַאֲסָם תְּרִיצוֹן לְזַעַל (שופטים ו, לא):

(15) מזה תצעק אלי. למדנו, שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקד"ה, לא עת עתה להאריך בתפלה, שישראל נחנינו בנרה. דבר אחר מה תצעק אלי, עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמ"ש להלן, על צני ועל פעל ידי תִּפְּנִי (ישעיה מה, יא): דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הים עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם, והם, והאמונה שהאמינו בי ויאלו, לקרוע להם הים (מכילתא פ"ג):

<p>19 And the angel of God, who went before the camp of Israel, removed and went behind them; and the pillar of cloud removed from before them, and stood behind them;</p>	<p>וַיֵּסַע מִלִּפְנֵי הָאֱלֹהִים הַהֲלֹךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכֹּד מֵאַחֲרֵיהֶם וַיֵּסַע עֲמֹד הָעֲנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:</p>	<p>19 וַיֵּסַע מִלִּפְנֵי הָאֱלֹהִים הַהֲלֹךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכֹּד מֵאַחֲרֵיהֶם וַיֵּסַע עֲמֹד הָעֲנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:</p>
<p>20 and it came between the camp of Egypt and the camp of Israel; and there was the cloud and the darkness here, yet gave it light by night there; and the one came not near the other all the night.</p>	<p>וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיֹּאדָר אֶת־הַלַּיְלָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:</p>	<p>20 וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיֹּאדָר אֶת־הַלַּיְלָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:</p>
<p>21 And Moses stretched out his hand over the sea; and the LORD caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided.</p>	<p>וַיִּשָׂא מֹשֶׁה יָתִידוֹ עַל־הַיָּם וַיִּזְלַךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמַּיִם:</p>	<p>21 וַיִּשָׂא מֹשֶׁה יָתִידוֹ עַל־הַיָּם וַיִּזְלַךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמַּיִם:</p>
<p>22 And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבֹשָׁה וְהַמַּיִם לִהֶם חֹמָה מִיְמִינֵם וּמִשְׁמָאלֵם:</p>	<p>22 וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבֹשָׁה וְהַמַּיִם לִהֶם חֹמָה מִיְמִינֵם וּמִשְׁמָאלֵם:</p>
<p>23 And the Egyptians pursued, and went in after them into the midst of the sea, all Pharaoh's horses, his chariots, and his horsemen.</p>	<p>וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַעֲלֹוּ בְּתַרְיֵהוֹן כָּל סוּסוֹת פָּרָעָה רַתְּכוֹתָיו וּפָרָשׁוֹתָיו לְגוֹ יָמָא:</p>	<p>23 וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פָּרָעָה רַכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ הַיָּם:</p>

(19) וילך מאחריהם. להדליל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חסותם ובלקטם את כל המזון. ככל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נחונים בדין בצומת שעה, אם להנצל אם להאבד עם מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשיכה, והשליש עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערצית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם, להחשיך למצרים:

(20) ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך דרך וצנו מהלך לפניו, באו לסטים לשבזות, נטלו מלפניו ונתנו לאחוריו, בא וצב מאחוריו, נתנו לפניו, באו לסטים לפניו וואצים מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כך וְאֶנְכִי תִקְוָה לִפְנֵי לִפְנֵי קָדִים (הושע יא, ג): ויהי הענן והחשך. למצרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל, והלך לפניו כדרכו ללכת כל הלילה, והחשך של ערפל ללכת למצרים: ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה (מכילתא פ"ד):

(21) ברוח קדים עזה. צרום קדים שהיא עזה שצרוחות, הוא הרוח שהקצ"ה נפרע צה מן הרשעים, שנאמר קרום קדים וְפִיִּם (ירמ' יח, יז), יצא קדים רוח ה' (הושע יג, טו), רוח הקדים קָדִים (יחזקאל כז, כ), הנה קרום הקדים קדים (ישעיה כז, ח): ויבקעו המים. כל מים שבעולם (מכילתא פ"ד):

<p>24 And it came to pass in the morning watch, that the LORD looked forth upon the host of the Egyptians through the pillar of fire and of cloud, and discomfited the host of the Egyptians.</p>	<p>וַיִּהְיֶה בַּאֲשֶׁמֶרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעָנָן וַיִּהְיֶה אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: וַיִּהְיֶה בַּמָּטְרֶת צָפָא וַאֲסַתְכִי יִי לְמִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי בְּעַמּוּדָא דְּאִישָׁתָא וְעָנָא וְשָׁגִישׁ יִת מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי:</p>	<p>24 וַיִּהְיֶה בַּאֲשֶׁמֶרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעָנָן וַיִּהְיֶה אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: וַיִּהְיֶה בַּמָּטְרֶת צָפָא וַאֲסַתְכִי יִי לְמִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי בְּעַמּוּדָא דְּאִישָׁתָא וְעָנָא וְשָׁגִישׁ יִת מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי:</p>
<p>25 And He took off their chariot wheels, and made them to drive heavily; so that the Egyptians said: 'Let us flee from the face of Israel; for the LORD fighteth for them against the Egyptians.'</p>	<p>וַאֲעָדִי יִת גְּלָגְלֵי רֶתְכֵיהוֹן וַיַּמְדְּבִרִין לַהוֹן בְּתַקּוּף וַאֲמָרוּ מִצְרָאִי נַעְרוֹק מִן קָדָם יִשְׂרָאֵל אָרִי דָּא הִיא גְבוּרְתָּא דִּי דַּעְבַּד לַהוֹן קָרְבִין בְּמִצְרַיִם:</p>	<p>25 וַיִּסֹּר אֶת אַפְּן מֶרְכָּבֹתָיו וַיִּנְהֲגֵהוּ בְּכַבְדָּת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אָנוּסֶה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה גִלְחָם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (פ)</p>
<p>26 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the sea, that the waters may come back upon the Egyptians, upon their chariots, and upon their horsemen.'</p>	<p>וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה אָרִים יִת יָדָּה עַל יַמָּא וַיִּתּוּבִין מִיָּא עַל מִצְרָאִי עַל רֶתְכֵיהוֹן וְעַל פָּרְשֵׁיהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נָטָה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרַיִם עַל־רֶכְבּוֹ וְעַל־פָּרָשָׁיו:</p>
<p>27 And Moses stretched forth his hand over the sea, and the sea returned to its strength when the morning appeared; and the Egyptians fled against it; and the LORD overthrew the Egyptians in the midst of the sea.</p>	<p>וַאֲרִים מֹשֶׁה יִת יָדֵיהּ עַל יַמָּא וַתֵּב רֵיחַ לַעֲדָן צָפָא לְתוֹקְפִיהּ וּמִצְרָאִי עָרְקוּן לְקִדְמוֹתֶיהּ וְשָׁגִישׁ יִי יִת מִצְרָאִי בְּגוֹ יַמָּא:</p>	<p>27 וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בֹּקֶר לְאַיְתָּנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לְקִרְאָתוֹ וַיִּנְעֹר יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:</p>

(23) כל סוס פרעה. וכי סוס אחד היה, אלא מגיד שאין כולם חסוצין לפני המקום אלא כסוס אחד: (24) באשמרת הבוקר. שלשת חלקי הלילה קרוין אשמורת, ואותה שלפני הבקר קורא אשמורת הבוקר (זכרות ג.). ואומר אני, לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, כת אחר כת לשלשה חלקים, לכך קרוי אשמורת, וזהו שתרגס אונקלוס מִטְרַת: וישקף. ויצט, כלומר פנה אליהם להשחיתם. ותרגומו וְאֶסְתְּקִי, אף הוא לשון הצטה, כמו שְׁדָה צָפִים (צמדצר כג, יד), לְתַקְלָא סְכוּסָה: בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרתיחו, וטלפי סוסיהם משתמטות (מכילתא פ"ה): ויהם. לשון מהומה, אשטורד"טון בלע"ז ערצצס, נטל סגִיִּיִת שלהם. ושנינו צפרקי ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי, כל מקום שנאמר צו מהומה, הרעשת קול הוא, וזה אצל כללן, ויִרְעָס ה' צָקוֹל גְּדוֹל וְגו' על פִּלְשְׁתִּים וְיִהְיֶם (שמואל א-י, 1):

(25) ויסר את אופן מרכבותיו. מכח האש נשרפו הגלגלים, והמרכבות נגררות, והיושבים בהם נעים ואזריהן מתפרקין: וינהגוהו בכבדות. צהנהגה שהיא כצדה וקשה להם, צמדה שמדדו ויִקְצַד לָצוּ הוא וְעִצְדִּיו (שמות ט, לד), אף כאן וינהגוהו בצבדות: גלחם להם במצרים. צמריים. דצר אחר צמרים, צארץ מצרים, שכסם שללו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשחרו צמרים:

(26) וישבווהו המים. שזקופים ועומדים כחומה, ישוצו למקומם ויכסו על מצרים: (27) לפנות בקר. לעת שהבוקר פונה לצא: לאיתנו. לתקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהומים ומטורפים ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשחצין צים, ונתן הקצ"ה בהם חיות לקבל היסורין: וינער. וְשָׁגִישׁ, והוא לשון טרוף בלשון ארמי. והרצה יש צמדדש אגדה:

28 And the waters returned, and covered the chariots, and the horsemen, even all the host of Pharaoh that went in after them into the sea; there remained not so much as one of them.	וַיָּשְׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת־הָרֶכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים לְכָל־חֵיל פָּרְעֹה פָּרְעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בָּיָם לֹא־נִשְׁאַר בָּהֶם עַד־אֶחָד:	28 וַיָּשְׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת־הָרֶכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים לְכָל־חֵיל פָּרְעֹה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בָּיָם לֹא־נִשְׁאַר בָּהֶם עַד־אֶחָד:
29 But the children of Israel walked upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכּוּ בִּבְשָׁתָא בֵּינָם יָמָא וּמִיָּא לְהוֹן שׁוּרִין מִיַּמִּינְהוֹן וּמִסְמָלְהוֹן:	29 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכּוּ בִּבְשָׁתָא בֵּינָם יָמָא וּמִיָּא לְהוֹן שׁוּרִין מִיַּמִּינְהוֹן וּמִסְמָלְהוֹן:
30 Thus the LORD saved Israel that day out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore.	וַיּוֹשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׁפַּת הַיָּם:	30 וַיּוֹשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׁפַּת הַיָּם:
31 And Israel saw the great work which the LORD did upon the Egyptians, and the people feared the LORD; and they believed in the LORD, and in His servant Moses.	וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בַּמִּצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֵּאֱמִינוּ בַּיהוָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ)	31 וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בַּמִּצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֵּאֱמִינוּ בַּיהוָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ)
<i>For brevity, all notes of breaks in the Song of the Sea are omitted. For the proper formatting for this passage, see page 226.</i>		
XV Then sang Moses and the children of Israel this song unto the LORD, and spoke, saying: I will sing unto the LORD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.	בְּכֵן שָׁבַח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְתוֹשְׁבַחְתָּא הָדָא קָדָם יְיָ וַאֲמָרוּ לְמִימָר נִשְׁבַּח וְנוֹדִי קָדָם יְיָ אֲרִי אֶתְנָא עַל גִּיּוֹתֵינִיָּא וְגִיּאוֹתָא דִּילֵיהּ הִיא סוּסִיָּא וְרִכְבִּיהּ רָמָא בֵּימָא:	XV אֲזַי יִשִּׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאָה גָּאָה סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם:

(28) ויכסו את הרכב וגר' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יתירה, כמו לָקַל כָּלִי פָּלִי (שמות כז, ג), וכן לָלַל כָּלִי הַמִּשְׁכָּן, כָּלֻל עֲצָדָהוּ (שם יט), וַיִּתְּדָקֶם וַיִּמְתְּרֵיהֶם לָקַל כָּלִיָּהֶם, ואינה אלא תקון לשון: (30) וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מַזְדֵּה, כך הם עולים מַזְדֵּה אחר רחוק ממנו, וירדפו אחריו: (31) את הירד הגדולה. את הגזורה הגדולה שעשתה ידו של הקב"ה. והרצה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור: (1) אז ישיר משה. אז כשראה הנם, עלה בלבו שישיר שירה. וכן אֲזַי יִשִּׁיר־מֹשֶׁה (יהושע י, יז). וכן וַיִּצִית יַעֲקֹב לְצֵת פָּרְעֹה (מלכים-א ז, ח), חשב בלבו שיעשה לה. אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ציהושע כשראה הנם, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה, ויאמר לְעִיגִי יִשְׂרָאֵל. וכן שירת הצאר,

<p>2 The LORD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my God, and I will glorify Him; My father's God, and I will exalt Him.</p>	<p>וְתוֹשָׁבְתִי תִּקְפִּי דְּחִילָא אָמַר בְּמִימְרֵיהּ וְהִנֵּה לִי לְפָרִיק דִּין אֱלֹהֵי וְאֶבְנֵי לֵיהּ מִקְדָּשׁ אֱלֹהָא דְּאַבְהָתִי וְאַפְלַח קְדָמוּהִי:</p>	<p>עֲזִי וְזִמְרָתָא זֵה וְהִנֵּה לִי לְיִשׁוּעָה זֵה אֱלֹהֵי וְאֶבְנֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמְנֵהוּ:</p>
<p>3 The LORD is a man of war, The LORD is His name.</p>	<p>וְיִמְאָרֵי נִצְחָן קְרִבֵּיא וְיִשְׁמִיָּה:</p>	<p>יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ:</p>

שפתח בה אֲזַיִר יִשְׂרָאֵל (במדבר כא, יז), פירש אחריו עֲלֵי צֹהַר עָנֹו לָהּ. אֲזַיִרָה שְׁלֵמָה צָמָה (מלכים א' יא, יז), פירשו בו חכמי ישראל שצקש לבנות ולא צנה, למדנו שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, זה ליישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רז"ל, מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, וכן בכלן, חוץ משל שלמה שפירשוהו צקש לבנות ולא צנה. ואין לומר וליישב לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד, כגון פָּקֶה יַעֲשֶׂה אֵיזֹב (איוב א, ה), על פי ה' יִנְתֶּנוּ (במדבר ט, כג), וְיִשַׁעְרֵהוּ יְהוָה הָעָנָן, לפי שהן דבר ההווה תמיד, ונופל בו צִין לשון עתיד וצִין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול לישבו בלשון הזה: כי גאח גאח. כתרוממו. (דבר אחר, בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בחזירו ומתגבר עליו, מפילו מן הסוס, וכאן סוס ורכבו רמה צים, וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו כי גִּאות עָשָׂה (ישעיה יב, ה), וכן כל השירה תמנא כפולה, עזי וזמרת יה ויהי לי ליסועה, ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם. ברש"י יסן). דבר אחר כי גאה גאה, על כל השירות וכל מה שאקלם בו, עוד יש בו חוספת, ולא כמדת בשר ודם, שמקלסין אותו ואין בו: סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואין נפרדין: רמה. השליך, וכן וקמיו לגוא אֶשְׁוֹן נִרְאָה (דניאל ג, כא). ומדרש אגדה, כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד אומר ירה, מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו מי יָרָה אֶבְרָהָם פְּנָקָה (איוב לח, ו), מלמעלה למטה:

(2) עזי וזמרת יה. אונקלוס תרגם תִּקְפִּי וְתִשְׁבָּחִתִּי, עזי כמו עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אצל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, ה' עֲזִי וּמַעֲזִי (ירמיה טז, יט), עֲזִי אֶלְיָךְ אֶשְׁמְרָה (תהלים נט, י), וכן כל חציבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפ"ס, כשהיא מארכת צאות שלישית ואין השנייה (בשור"א) בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק, כגון עז עזי, רוק רוקי, חק חקי, על עולו, יסור עולו, כל כלו, ושלשים על כלו. ואלו שלשה עזי וזמרת, של כאן ושל ישעיה ושל תהלים, נקודה בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרת, אלא וזמרת, וכלם סמוך להם ויהי לי ליסועה. לכך אני אומר ליישב לשון המקרא, שאין עזי כמו עזי, ולא וזמרת כמו וזמרת, אלא עזי שם דבר הוא, כמו הַיִּשְׂרָאֵלִי בְּשָׁמַיִם (שם כג, א), שְׂכָנֵי צִיִּי וְשָׂרֵי סִלְעַת (עזריה א, ג), שְׂכָנֵי סִינָה (דברים לג, טז). וזהו השבח, עזי וזמרת יה, הוא היה לי ליסועה, וזמרת דבוק הוא לחיבת ה', כמו לְעִזְרָתִי ה' (שופטים ה, כג), בְּעִזְרָתִי ה' (ישעיה ט, יח), על דְּבַרְתָּ בְּגִי הָאֵדָם (קהלת ג, יח). ולשון וזמרת, לשון לא תִּזְמֹר (ויקרא כה, ד), זְמִיר עֲרִיזִים (ישעיה כה, ה), לשון כסות וכרייתה, עזו ונקמתו של אלהינו היה לנו ליסועה. ואל תתמה על לשון ויהי, שלא נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה, וזה דוגמתו, אֵת קִירוֹת הַבָּיִת סָבִיב לְהִיכָל וּלְדָבִיר וַיַּעַשׂ קִלְעוֹת סָבִיב (מלכים א' ו, ה), היה לו לומר עשה כלעות סביב. וכן וּבְגִי יִשְׂרָאֵל הַיִּשְׂרָאֵלִי בְּעִזְרָתִי ה' וַיִּמְלֹךְ עָלֵיהֶם רָחֳמָם (דברי הימים ב' י, יז), היה לו לומר מלך עליהם רחצם. מִבְּלָטִי יָבֹלֶתִי ה' וּגְוִי וַיִּשְׁתַּחֲסֵם (במדבר יד, טז), היה לו לומר שחטם. וְהַיִּשְׂרָאֵלִי אֲשֶׁר שָׁלַח מֶשֶׁה וְגו' וַיִּמָּתוּ (שם לוֹלוּ), מתו היה לו לומר. וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לְצוֹ אֵל דָּבָר ה' וַיַּעֲזֹב (שמות ט, כא), היה לו לומר עזב: זה אלהי. בַּכּוֹדוֹ נִגְלָה עֲלֵיהֶם וְהָיוּ מֵרָאִי אֹתוֹ בְּאֶצְבָּע, ראתה שפחה על היס מה שלא ראו נביאים: ואגודה. אונקלוס תרגם לשון נזה, נְזִה שְׁאֵלָן (ישעיה לג, כ), לְגֹוֹה אֶלָּן (שם סה, י). דבר אחר ואנוהו, לשון נוי, אֶסְפֵּר נֹוִי וּשְׂבָחוֹ לְצִי עוֹלָם, כגון מֶה דוֹדֶךָ מְדוּד, דוּדִי נָח וְאֶלּוֹם (שיר השירים ה, טז), וכל הענין: אלהי אבי. הוא זה, וארומנהו. אלהי אבי, לא אני תחלת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה, ולא הוה עלי מימי אבות:

(3) ה' איש מלחמה. בעל מלחמה, כמו אִישׁ נֶעֱמִי (רות א, ג), וכל איש ואיש מתורגמין בעל, וכן וְשָׁמַר וְהָיִיתָ לְאִישׁ (מלכים א' ב, צ), לגבור: ה' שמו. מלחמותיו לא בכלי זין, אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד וְאֶנֶכִּי בָּא אֶלְיָךְ בְּשֵׁם ה' יְצָאוֹת (שמואל א' יז, מה). דבר אחר ה' שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו,

4	Pharaoh's chariots and his host hath He cast into the sea, And his chosen captains are sunk in the Red Sea.	4 מִרְכַּבְתִּי פָרְעֹה וַחֲיָלוֹ יָרָה בָּיָם וּמִבְחָר שָׁלְשֵׁיו טָבְעוּ בַיָּם-סוּף: רַתְּכִי וּמִשְׁרֵיתֶיהָ בִּימָא וּמִבְחָר גְּבוּרָהִי אֶטְבְּעוּ בִימָא דְסוּף:
5	The deeps cover them— They went down into the depths like a stone.	5 תַּהֲמַת יִכְסִימוּ יַרְדּוֹ בַּמְצוֹלֹת פָּמוֹ-אָבֶן: תְּהוֹמֵיָא חָפּוּ עָלֵיהֶן נָחְתוּ לְעוֹמֵמֵיָא כְּאִבְנָא:
6	Thy right hand, O LORD, glorious in power, Thy right hand, O LORD, dasheth in pieces the enemy.	6 יְמִינְךָ יְהוָה נֹאדָרִי בַּפֶּחַ יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֶץ אוֹיֵב: יְמִינְךָ יְיָ אֲדִירָא בַּחִילָא יְמִינְךָ יְיָ תִבְרַת סְנָאָה:
7	And in the greatness of Thine excellency Thou overthrowest them that rise up against Thee; Thou sendest forth Thy wrath, it consumeth them as stubble.	7 וּבָרַב גְּאוּנְךָ תַתְּרֵם קִמְיָךְ תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוּ פֶקֶשׁ: וּבִסְגִי תוֹקֶפְךָ תִּבְרַתְּנוֹן לְדִקְמוֹ עַל עַמְּךָ שְׁלַחַת רוּחְךָ שִׁיִּצִּינוֹן כְּנוֹרָא לְקֶשֶׂא:
8	And with the blast of Thy nostrils the waters were piled up— The floods stood upright as a heap; The deeps were congealed in the heart of the sea.	8 וּבְרוּחַ אֲפִיֶךָ נִגְעַרְמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְּמוֹ-נֶגֶד נְזִלִים קָפְאוּ תַהֲמַת בְּלִבָּיָם: וּבְמִימַר פּוּמְךָ חִכְמוֹ מֵיָא קָמוּ כְּשׁוֹר אֲזִלְיָא קָפוּ תְהוֹמֵי בִלְבָא דִּימָא:

ארוח הוא צמדתו לרחם על צרואיו ולזון את כל צאי עולם, ולא כמדת מלכי אדמה, כשהוא עוסק במלחמה פונה עממו מכל עסקים, ואין צו כה לעשות זו וזו:

(4) ירה בים. שדי צִנְמָא, שדי לשון ירייה. וכן הוא אומר או ירה יִרָה (שמות יט, ג), או אֶשְׁתַּדָּה אֶשְׁתַּדִּי, והתי"ו משתמש בצלום במקום התפעל: ומבחר. שם דבר, כמו מרכב, משכב, מקרא קדש: טבעו. אין טביעה אלא במקום טיט, כמו טַבְעָתִי צִיּוֹן מְאֹלָה (תהלים סט, ג), וִיטַבַּע צִמְיָהוּ בְּטִיט (ירמיה לח, ו). מכילתא פ"ד). מלמד שנעשה הים טיט, לגמול להם כמדתם ששעבדו את ישראל צחומר וצלבים:

(5) יכסימו. כמו יכסום, והיו"ד האמצעית יתירה זו, ודרך מקראות בכך, כמו וַיִּצְקֶךָ וַיִּלְאֶךָ (דברים ח, יד), יְרוּיִן מִדְּשָׁן צִיָּתָךְ (תהלים לו, ט), והיו"ד ראשונה שמשמעה לשון עתיד, כך פרשזהו, טבעו צים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותם. יכסימו, אין דומה לו במקרא צנקותו, ודרכו להיות צנקותו יכסימו במלא"פוס (גם כאן מוכח להיות חולם כמ"ש): כמו אבן. ובמקום אחר כללו כעופרת, ובמקום אחר יאכלמו כקש, הרשעים כקש, הולכים ומטורפין עולין ויורדין. צינונים כאבן, והכשרים כעופרת, שגחו מיד:

(6) ימינך. ימינך. שני פעמים, כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית ימין: ימינך ה' נאדרי בבח. להזיל את ישראל, וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה, אותה ימין ענמה תרעץ אויב, מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא, ימינך הנאדרת צכח מה מלאכתה, ימינך, היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דוגמתו, פִּי הָיָה אֵיֶצֶק ה' פִּי הָיָה אֵיֶצֶק יִאֲבָדוּ (תהלים צב, י), עַד מָתִי רָשָׁעִים ה' עַד מָתִי רָשָׁעִים יִעֲלֶזוּ (שם צד, ג), גָּשָׁא זְהֻרוֹת ה' גָּשָׁא זְהֻרוֹת קוֹלָם (שם צג, ג), לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ (שם קטו, א), אֲשֶׁנָּה גָּשָׁא ה' אֲשֶׁנָּה אֵת הַשָּׁמַיִם (הושע ז, כג), אֲנִי לֹא אֶשְׁכַּח אֶשְׁכַּח (שופטים ה, ג), לֹלִי ה' וְגו' לֹלִי ה' שְׁכַח לָנוּ צָקוֹם עָלֵינוּ אֲדָם (תהלים קכד, אב), עוֹרִי עוֹרִי דְּבֹרָה עוֹרִי עוֹרִי דְּצָרִי שִׁיר (שופטים ה, יב), תִּקְמָסְנָה רָגְלִי רָגְלִי עֲנִי (ישעיה כו, ו), וְנָתַן אֲרָם לְנַחֲלָה נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ (תהלים קלו, כאכב): נאדרי. היו"ד יתירה, כמו רָצַתִּי עָם, שָׁרַתִּי צְמִדוֹת (איכה א, א), גִּגְצַתִּי יוֹם (צראשית לא, לט): תרעץ אויב. תמיד היא רועצת ומשצרת האויב, ודומה לו וַיִּקְעֲצוּ וַיִּרְאֲצוּ אֶת צָנִי יִשְׂרָאֵל, בשופטים (י, ח). (דבר אחר, ימינך הנאדרת צכח היא משצרת ומלקה אויב):

(7) וברב גאונך. אם היד בלצד רועצת האויב, כשהוא מרימה צרוב גאונו אז יהרוס קמיו, ואם צרוב גאונו לצד אויציו נהרסים, ק"ו כששלח צם חרון אף יאכלמו: תהרס. תמיד אתה הורס קמיו הקמים נגדך, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר, פִּי הָיָה אֵיֶצֶק יִקְמִינוּ (תהלים פג, ג), ומה היא ההמיה, על עמך יַעֲרִימוּ סוּד (שם שם, ד), ועל זה קורא אותם אויציו של מקום:

9	The enemy said: 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil; My lust shall be satisfied upon them; I will draw my sword, my hand shall destroy them.'	וַיֹּאמֶר אֹיֵב אֲשֶׁר אֶחָלָק שְׁלָל תִּמְלֹאמוּ נַפְשִׁי אֶרִיק חֲרָבִי תִּדְרֹשְׁמוּ יָדַי:	9
10	Thou didst blow with Thy wind, the sea covered them; They sank as lead in the mighty waters.	אָמַרְתָּ בְּמִימְרְךָ חָפָא עֲלֵיהֶן יָמָא אֲשַׁתְּקֵעוּ בַּמַּיִם בְּמִיַּיִן תִּקְיִפִּין:	10
11	Who is like unto Thee, O LORD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?	לִית בְּרַ מִנְּךָ אֵת הוּא אֱלֹהֵא יְיָ לִית אֱלֹהֵא אֵלָא אֵת אֲדִיר בְּקוֹדֶשׁא תוֹשִׁבְחָן עֲבִיד פְּרִישָׁן:	11

(8) וברוח אפך. היואל משני נחירים של אף, דָּרַךְ הכחוצ כזיכול בשכינה דוגמת מלך בשר ודם, כדי להשמיע אוזן הצריות כפי ההוא, שיוכלו להצין דבר. כשאלם כועס יואל רוח מנחיריו, וכן עָלָה עֵשָׂן צָאפו (תהלים יח, ט), וכן ומרוח אָפו יָקְלו (איוב ד, ט), והוא שאמר למען שָׁמִי אֶלְרִיק אָפִי (ישעיה מה, ט), כשזעפו נחה נשימתו ארוכה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה. ויתְּלֵמִי אֶתְּסֵס לָךְ (שם), ולמען תהלתי אשים חטם באפי, לסתום נחירי בפני האף והרוח שלא יאלו. לך, בשצילך. אחטם, כמו נאקה בחטם, במסכת שבת (נא:), כך נראה בעיניי. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן, חרה אף, כמו וְעָמְמִי קָרָה מִנִּי חָרָב (איוב ל, ל), לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחרים בעת הקצף וחרון, מגזרת חרה, כמו רָחוּן מגזרת רָחַ, וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר וְתַמְלֹו צָעָרָה זו (אסתר א, יג), ובגזרת החמה אומר, נתקררה דעתו: בערמו מים. אונקלוס תרגם לשון ערמימות, ולשון נחות המקרא כמו עֲרַמַת חָטִים (שיר השירים ז, ג), ונצבו כמו נד יוכיח: בערמו מים. ממוקד רוח שיאל מאפך יבשו המים, והם נעשו כמין גלים וכריות של ערימה שהם גבוהים: כמו נד. כתרומו קָשֹׁר, כחומה: נד. לשון קָצֹר וכנוס, כמו גִּד קָצִיר צִיּוֹס נִחְלָה (ישעיה יז, יא), לָנֶס כָּנֶד (תהלים לב, ו), לא כחצ כונס כנאד אלא כנד, ואילו היה כנד כמו כנאד, וכונס לשון הכנסה, היה לו לכחוצ מכנים כבנאד מי הים, אלא כונס לשון אוסף וצובר הוא, וכן קָמֹו גִּד קָסֶד (יהושע ג, טז), וְיַעֲמָדֹו גִּד קָסֶד (שם יג), ואין לשון קימה ועמידה בנאדות אלא בחומות וצורים, ולא מצינו נאד נקוד אלא במלאפ"ס (חול"ס), כמו שִׁמְיָה דְּמַעֲשִׁי בְּנִאדָךְ (תהלים נו, ט), אֵת נֶאֱדָד הַחֲלָב (שופטים ד, כ): קבאו. כמו וכבָּדָה תִּקְפִּיאָנִי (איוב ו, ו), שהקשו ונעשו כאצנים, והמים זורקים את המנרים על האצן כחם ונלחמים צם בכל מיני קושי: בלב ים. בחזק הים, ודרך המקראות לדבר כן, עד לַב הַשָּׁמַיִם (דברים ד, יא), בְּלָב הָאֵלֶּה (שמואל-ב יח, יד), לשון עקרו ותקפו של דבר:

(9) אמר אויב. לעמו, בְּשָׁפָס דְּצִדְרִים אֲרִדּוֹף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועצדי: תמלאמו. תמלא מהם נפשי. רוחי ורצוני, ואל תתמה על תיבה המדצרת בשחים, תמלאמו תמלא מהם, יש הרבה כלשון הזה, פִּי אֶרֶךְ הַגֶּגֶז תִּסְפָּנִי (שופטים א, טו), כמו נחת לי. וְלֹא יָקְלוּ דְּצִדְרוּ לְשָׁלֵם (בראשית לו, ד), כמו דבר עמו. בְּנִי יִלְאָנִי (ירמיה י, כ), כמו יאלו ממני. מִסְפָּר טַעֲדִי אֲגִידָנוּ (איוב לא, לו), כמו אגיד לו. אף כאן תמלאמו, תמלא נפשי מהם: אֲרִיק חֲרָבִי. אשלוף, ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשאר ריק, נופל צו לשון הרקה, כמו מְרִיקִים שְׁמִיקָה (בראשית מז, לה), וְקָלִיו גְּרִיקוּ (ירמיה מח, יב). ואל תאמר, אין לשון ריקות נופל על היואל, אלא על התיק ועל השק ועל הכלי שיאל ממנה, אצל לא על החרב ועל היין, ולדחוק ולפרש אריק חרבי כלשון וְיָרַק אֵת תְּגִידָיו (בראשית יד, יד), אזדיין בחרבי, מצינו הלשון מוסב אף על היואל, שָׁמֹן תוֹרַק (שיר השירים א, ג), וְלֹא הוֹרַק מִקְלִי אֶל פְּלִי (ירמיה מח, יא). לא הורק הכלי אין כתיב כא, אלא לא הורק היין מכלי אל כלי, מצינו הלשון מוסב על היין, וכן וְהִרְקִיו טַרְבּוֹסָם עַל יְפִי טַקְמָסָךְ (יחזקאל כח, ז), דחירם: תורישמו. לשון רישות ודלות, כמו מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר (שמואל-ב ז, ז):

(10) נשפת. לשון הפחה, וכן וְגַם גָּשָׁף צָהָם (ישעיה מ, כד): צללו. שקעו, עמקו לשון מזולה: כעופרת. אבר, פלו"ס צלע"ו:

12	Thou stretchedst out Thy right hand— The earth swallowed them.	נָטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ: אֶרֶץ: תִּבְלַעְנוּ אֶרֶץ:	12
13	Thou in Thy love hast led the people that Thou hast redeemed; Thou hast guided them in Thy strength to Thy holy habitation.	נָחִיתָ בְּחַסְדְּךָ עַם־וְיָ גָאֵלְתָּ נִתְּלָתָּ בְּעֹזְךָ אֶל־נֹנָה קִדְשְׁךָ: דְּבַרְהִי בְּטִבְחוֹתֶיךָ לְעַמָּא דְּנָן דְּפִרְקִיתָא דְּבַרְהִי בְּתוּקִפְךָ לְדִירָא דְּקוּדְשְׁךָ:	13
14	The peoples have heard, they tremble; Pangs have taken hold on the inhabitants of Philistia.	שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן תִּיל אַחֲזִי יִשְׁבִי פְלִשְׁתָּ: שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן תִּיל אַחֲזִי יִשְׁבִי פְלִשְׁתָּ: דְּחִלָא אַחְדַּתְנוּן לְדִהוּן יִתְבִּין בְּפִלִּשְׁתָּ:	14
15	Then were the chiefs of Edom affrighted; The mighty men of Moab, trembling taketh hold upon them; All the inhabitants of Canaan are melted away.	אִז נִבְחְלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב וְאַחֲזָמוּ רַעַד נִמְגּוּ כָּל יִשְׁבֵי כְנָעַן: בְּכֵן אַתְּבַחִילוּ רַבְרְבֵי אֲדוֹם תְּקִיפֵי מוֹאָב אַחְדַּתְנוּן רְתִיתָא אַתְּבִירוּ כָּל דִּהוּן יִתְבִּין בְּכַנְעָן:	15
16	Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O LORD, Till the people pass over that Thou hast gotten.	תִּפְלַע עֲלֵיהֶם אֵימָתָהּ וּפְחַד בְּגִדְלָא זְרוּעָה יִדְמוּ כְּאֶבֶן עַד־יַעְבֵּר עֲמָךְ יִהְיֶה עַד־יַעְבֵּר עַם־וְיָ קִנִּיתָ: תִּפְלַע עֲלֵיהֶם אֵימָתָהּ וּפְחַד בְּגִדְלָא זְרוּעָה יִדְמוּ כְּאֶבֶן עַד־יַעְבֵּר עֲמָךְ יִהְיֶה עַד־יַעְבֵּר עַם־וְיָ קִנִּיתָ: תִּפְלַע עֲלֵיהֶם אֵימָתָהּ וּפְחַד בְּגִדְלָא זְרוּעָה יִדְמוּ כְּאֶבֶן עַד־יַעְבֵּר עֲמָךְ יִהְיֶה עַד־יַעְבֵּר עַם־וְיָ קִנִּיתָ:	16
17	Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of Thine inheritance, The place, O LORD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O Lord, which Thy hands have established.	תְּבִאֲמוּ וְתַטְעֲמוּ בְּתַר נַחֲלָתְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלָתָּ יְהוָה מְקֹדֶשׁ אֲדָנִי בּוֹנְנוּ יְיָךְ: תְּבִאֲמוּ וְתַטְעֲמוּ בְּתַר נַחֲלָתְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלָתָּ יְהוָה מְקֹדֶשׁ אֲדָנִי בּוֹנְנוּ יְיָךְ: תְּבִאֲמוּ וְתַטְעֲמוּ בְּתַר נַחֲלָתְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלָתָּ יְהוָה מְקֹדֶשׁ אֲדָנִי בּוֹנְנוּ יְיָךְ:	17

- (11) באלים. צחוקים, כמו ואת אילי הארץ לקח (יחזקאל יז, ג), אילותי לטותי חושה (תהלים כז, כ):
נורא תהלת. יראוי מלהגיד תהלותיו פון ימעטו, כמ"ש לך דמיה תהלה (שם סה, ז):
(12) גשית ימינך. כשהקצ"ה נוטה ידו, הרשעים קלים ונפלים, לפי שהכל נתון בידו ונופלים בהטייתה, וכן הוא אומר, וה' יטה ידו וקשל עוזר ונפל עזר (ישעיה לא, ג), משל לכלי זכוכית הנמונים בידי אדם, מטה ידו מעט והן נופלים ומשתחררין: תבלעמו ארץ. מכאן שזכו לקצורה, בשכר שאמרו ה' הדיק:
(13) נחלת. לשון מנהל. ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון העצרת:
(14) ירגזון. מתרגזין: ישובי פלשת. מפני שהרגו את בני אפרים, שמיהרו את הקץ וילאו צחוקה, כמפורש בדברי הימים, והרגום אנשי גת:
(15) אלופי אדום אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אנינות (מכילתא שירה פ"ט), שהיו מתאוננים ומטערים על כבודם של ישראל: נמוגו. נמסו, כמו בקציבים קמקמקה (תהלים סה, יא). אמרו, עלינו הם צאים, לנלוותינו ולירש את ארצנו:
(16) תפול עליהם אימתה. על הרחוקים: ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר פי שמענו את קולך הוציג וגו' (יהושע ז, י). מכילתא שירה פ"ט): עד יעבור. עד יעבור. כתרגומו: קבית. חצבת משאר אומות, כחפץ הקנוי בדמים יקרים שחצב על האדם:
(17) תביאמו. תנצחא משה שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר תביאנו, (נראה שלא יכנסו לארץ וכו'), והכי אימא זהדיא פרק יש נוחלין (בבא בתרא דף קי"ט): וצמחלתא (שם פ"י), הצנים יכנסו ולא האבות, אף שלא נגזרה

18	The LORD shall reign for ever and ever.	יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וְעַד:	18
19	For the horses of Pharaoh went in with his chariots and with his horsemen into the sea, and the LORD brought back the waters of the sea upon them; but the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea.	כִּי בָא סוּס פִּרְעֹה בְּרִכְבּוֹ וּבַפָּרָשָׁיו בִּיָּם וַיָּשָׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת־מֵי הַיָּם וַיַּבֵּן יִשְׂרָאֵל הַלֵּכוֹ בִּיבָשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם: (פ)	19
20	And Miriam the prophetess, the sister of Aaron, took a timbrel in her hand; and all the women went out after her with timbrels and with dances.	וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחֹת אֶהֱרֹן אֶת־תֶּרֶף בִּידָהּ וַתֵּצֵאן כָּל־הַנָּשִׁים אֲחֵרֶיהָ בְּתַפִּים וּבְמַחֲלֹת:	20
21	And Miriam sang unto them: Sing ye to the LORD, for He is highly exalted: The horse and his rider hath He thrown into the sea.	וַתַּעֲן לָהֶם מִרְיָם שִׁירָה לֵיהוָה כִּי־גָאֹה גָאֹה סוּס וּרְכָבוֹ רָמָה בָּיָם: (ס)	21
22	And Moses led Israel onward from the Red Sea, and they went out into the wilderness of Shur; and they went three days in the wilderness, and found no water.	וַיֹּסֶעַ מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם:	22

גזירת מרגלים עדיין, מכל מקום ניצא ולא ידע מה ניצא. מהרש"ל: מכון לשבתך. מקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת: מקדש. הטעם עליו זקף גדול, להפרידו מתיבת השם שלאחריו, המקדש אשר כוננו ידיך ה'. חזיב בית המקדש, שהעולם נצרא ביד אחת, שנאמר אף ידי יסדה קרן (ישעיה מח, יג), ומקדש בשתי ידיים, ואימתי יצנה בשתי ידיים, בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לבא שכל המלוכה שלו:

(18) לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והו"ו צו יסוד, לפיכך הוא פתוחה, אבל וְלֹא־מָצְאוּ עַד (ירמיה כט, כג), שהו"ו צו שמוש, קמוצה היא:

(19) כי בא סוס פרעה. כאשר צא:

(20) ותקח מרים הנביאה. היכן נתנצחה, כשהיתה אחת אהרן קודם שנולד משה, אמרה עמידה אמי שתלד זכור, כדאימא בסוטה (יז). דבר אחר אחת אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשנטרעה, נקראת על שמו: את התרף. כלי של מיני זמר: בתופים ובמחולות. מוצטות היו צדקניות שצדור שהקצ"ה עושה להם נסים, והואילא תופים ממזרים:

(21) ותען להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עונין אחריו, ומרים אמרה שירה לאנשים (מכילתא פ"י):

(22) ויסע משה. הסייען בעל כרחם, שעטרו מזרים את סוסייהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותם זים, וגדולה היתה ביזת הים מביזת מזרים, שנאמר פורץ זהב נעשה לך עם נקלות הקסף (שיר השירים א, יא). מכילתא פסחא סוף פ"א, לפיכך הושרך להסייען בעל כרחם:

23	And when they came to Marah, they could not drink of the waters of Marah, for they were bitter. Therefore the name of it was called Marah.	וַיָּבֹאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת מֵמֵם מִמֶּרְה כִּי מָרִים הֵם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מֶרְה: וְאֵתוֹ לְמֶרְה וְלֹא יָכְלוּ לְמִשְׁתֵּי מֵי־ מֶרְה אֲרִי מְרִירִין אֲנֹן עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מֶרְה:	23
24	And the people murmured against Moses, saying: 'What shall we drink?'	וַיִּלְנוּ הָעָם עַל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה-נִּשְׁתֶּה: וְאֶתְרַעְמוּ עָמָּה עַל מֹשֶׁה לְמִימַר מָה נִשְׁתֵּי:	24
25	And he cried unto the LORD; and the LORD showed him a tree, and he cast it into the waters, and the waters were made sweet. There He made for them a statute and an ordinance, and there He proved them;	וַיִּצַּעַק אֶל-יְהוָה וַיּוֹרָהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל-הַמַּיִם וַיִּמָּתְקוּ הַמַּיִם שֵׁם שֵׁם לוֹ חֵק וַיִּמְשָׁשׁ וַיִּשֶׂם נִסָּהוּ: וַיִּצַּלֵּי קָדָם יְיָ וַאֲלָפִיה יְיָ אָעָא וּרְמָא לְמֵי־ וּבְסִימוּ מֵי־תַמָּן גִּזָּר לִיה קִים וְדִין וְתַמָּן נִסִּיִּיה:	25
26	and He said: 'If thou wilt diligently hearken to the voice of the LORD thy God, and wilt do that which is right in His eyes, and wilt give ear to His commandments, and keep all His statutes, I will put none of the diseases upon thee, which I have put upon the Egyptians; for I am the LORD that healeth thee.'	וַיֹּאמֶר אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוֹלוֹ יְהוָה אֶל-חֵידָךְ וְחִישָׁר בְּעֵינֶיךָ תַעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וּשְׁמַרְתָּ כָּל-חֻקָּיו כָּל-הַמִּצְחָה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא-אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפָּאֵךְ: (ס) וְאָמַר אִם קִבְּלָא תִּקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי־אֱלֹהֵךְ וּדְכַשֵּׁר קְדָמוֹתֵי תַעֲבִיד וְתַצִּית לְפָקוּדֵיהִי וְתִטֵּר כָּל קִימוֹתֵיהִי כָּל מַרְעִין דְּשׁוּיֵתִי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשׁוּיִנֶנּוּ עָלֶיךָ אֲרִי אֲנָא יְיָ אֶסְדָּךְ:	26

(23) ויבאו מרתה. כמו למרה. ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדבקת לה"א שהוא מוסיף במקום הלמ"ד, תהפך הה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבה תהפך לתי"ו בסמיכתה. כמו חָמָה אֵין לִי (ישעיה כו, ד), וְחָמָה צָעָקָה זו (אסתר א, יב), הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו מפני שנשמכת אל הו"א הנוספת. וכן עבד ואמה, הנה חָמָה בלָהָה (בראשית ל, ג). לְנָפֶשׁ חַיָּה (שם ב, ז), וְהֶמְתּוּ חַיָּהּ לָחֶם (איוב לג, כ). אֵין הָרָמָה (שופטים ד, ה), וְתִשְׁבְּלוּ הָרָמָה (שמואל-א, ז, יז):

(24) וילנו. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא, וְאֶתְרַעְמוּ, וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם, מתלונן, מתרועע, ולא אמר לוֹנֵן, רועס, וכן יאמר הלוֹעַז דְּקוּמִפִּל יִשְׁנָק שִׁי מוֹסֵב הַדְּבוּר אֵלָיו בְּאִמְרוֹ שִׁי"י:

(25) שם שם לו. צמרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיחשקו בהם, שצמ, ופרה אדומה, ודינין (סנהדרין נו:). ושם נסחה. לעם, וראה קשי ערפון, שלא נמלכו במשה כלשון יפה, בקש עלינו רחמים שיהיו לנו מים לשמות, אלא נתלוננו:

(26) אם שמוע תשמע. זו קבלה שיקבלו עליהם: תעשה. היא עשייה: והאזנת. תטה אזנים לדקדק בהם: כל חקיו. דברים שאינן אלא גזירות מלך בלא שום טעם, ויזר הרע מקנטר עליהם, מה איסור באלו, למה נאסרו, כגון לבישת כלאים ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם אשים, הרי הוא כלא הושמה, כי אני ה' רופאך (מכילתא ויסע פ"א), זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך, ומלמדך תורה ומצוות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חולי, וזהו איזון מצוות, וכן הוא אומר רפאות תהי לְשִׁרְךָ (משלי ג, ח):

<p>27 And they came to Elim, where were twelve springs of water, and three score and ten palm-trees; and they encamped there by the waters.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשָׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשְׁבַעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם:</p>	<p>חמישי</p>
<p>XVI And they took their journey from Elim, and all the congregation of the children of Israel came unto the wilderness of Sin, which is between Elim and Sinai, on the fifteenth day of the second month after their departing out of the land of Egypt.</p>	<p>וַיֵּצְאוּ מֵאֵילָם וְאֵתָּה כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִדְבַּר סִין דִּסִּין דָּבִין אֵילִים וּבֵין סִינִי בְּחַמִּישָׁתָּ עֶסְרָא יוֹמָא לְיֵרֵחָא הַחֲנִינָא לְמַפְקֵהוֹן מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>XVI וַיֵּצְאוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילִם וּבֵין סִינִי בְּחַמִּשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>2 And the whole congregation of the children of Israel murmured against Moses and against Aaron in the wilderness;</p>	<p>וְאֵתְרַעְמוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן בְּמִדְבָּרָא:</p>	<p>2 (כ' וילינו) (ק' וילוננו) כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן בְּמִדְבָּר:</p>
<p>3 and the children of Israel said unto them: 'Would that we had died by the hand of the LORD in the land of Egypt, when we sat by the flesh-pots, when we did eat bread to the full; for ye have brought us forth into this wilderness, to kill this whole assembly with hunger.'</p>	<p>וַאֲמָרוּ לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְוִי דְּמִיתְנָא קֳדָם יי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם כְּדִ תְּוִינָא יִתְבִּין עַל דּוּדֵי בִשְׂרָא כְּדִ תְּוִינָא אֲכָלִין לַחְמָא וְסַבְעִין אֲרִי אִפִּיקְתִּין יִתְנָא לְמִדְבָּרָא הַדִּין לְשָׂטָלָא יִתְ כָּל קַהֲלָא הַדִּין בְּכַפְנָא:</p>	<p>3 וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוֹתֵנוּ בְּיַד-יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בִּשְׂבָתָנוּ עַל-סִיר הַבֶּשֶׂר בְּאֲכָלֵנוּ לֶחֶם לְשָׂבַע כִּי־הוֹצֵאתָם אֹתָנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת-כָּל-הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעָב: (ס)</p>
<p>4 Then said the LORD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not.</p>	<p>וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה הֲאֵנָּה מַחִית לְכוֹן לַחְמָא מִן שָׁמַיָּא וַיִּפְקִין עֻמָּא וַיִּלְקְטוּן כִּתְּנָם יוֹם בְּיוֹמִיה בְּדִיל דְּאֲנַסִּינֻן תִּיהֲכִין בְּאוֹרֵיתִי אִם לָא:</p>	<p>4 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַיִּלְקְטוּ דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסֵּנוּ הַיֵּלֶךְ בְּתוֹרָתִי אִם-לָא:</p>

- (27) שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת מַיִם. כנגד י"ב שְׁצִמִּים נזדמנו להם: וע' תמרים. כנגד שְׁבַעִים זִקְנִים:
- (1) בְּחַמִּישָׁה עָשָׂר יוֹם. נחפרש היום של חגייה זו, לפי שבו צוים כלתה החררה שהוֹלִיאוּ מִמִּצְרַיִם וְהוֹרְכוּ לָמֶן, לַמִּדְבָּר, שֶׁאֵכְלוּ מִשִּׁירֵי הַצֶּקֶן (או מִשִּׁירֵי הַמִּנְהָ) שְׁשִׁים וְאַחַת סְעוּדוֹת, וִירַד לָהֶם מִן צִמָּ"ז צֹאֵייר, וְיוֹם א' צִשְׁתָּה הִיָּה, כְּדֹאִיתָא צִמְסַכְתָּ שִׁשָּׁה (פז:):
- (2) וַיַּחֲנוּ. לפי שכלה הלחם:
- (3) מִי יִתֵּן מוֹתֵנוּ. שְׁנֵמוֹת, וְאִינוּ שֶׁ דְּבַר כְּמוֹ מוֹתָנוּ (צחולס), אִלָּא כְּמוֹ עֲשׂוֹתָנוּ, חֲנוּתָנוּ, שׁוּבָנוּ, לַעֲשׂוֹת אֲנַחְנוּ, לַחֲנוּת אֲנַחְנוּ, לְמוֹת אֲנַחְנוּ. וְתִרְגְּמוּ לִי דְּמִיָּקָה, לוֹ מִתְּנוּ, הֲלוֹאִי וְהִיֵּינוּ מִתְּנוּ:
- (4) דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. כֹּרֶךְ אֲכִילַת יוֹם יִלְקְטוּ צִיּוּמוֹ, וְלֹא יִלְקְטוּ הַיּוֹם לְכֹרֶךְ מַחַר (מְכִילֵתָא וְיִסְעָה פ"ב):

<p>5 And it shall come to pass on the sixth day that they shall prepare that which they bring in, and it shall be twice as much as they gather daily.'</p>	<p>וַיְהִי בַיּוֹמָא שְׁתִּיתָאָה וַיִּתְקַנְנוּ יֵת דִּיִּתְיוֹן וַיְהִי עַל חֹד תַּרְוִין עַל דִּילְקֻטְיוֹן יוֹם יוֹם:</p>	<p>5 וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וַהֲכִינוּ אֶת אֲשֶׁר-יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם וַיִּהְיֶה יוֹם:</p>
<p>6 And Moses and Aaron said unto all the children of Israel: 'At even, then ye shall know that the LORD hath brought you out from the land of Egypt;</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִמְשָׁא אֲרִי יְיָ אִפִּיק יִתְכּוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>6 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וַיֵּדַעְתֶּם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>7 and in the morning, then ye shall see the glory of the LORD; for that He hath heard your murmurings against the LORD; and what are we, that ye murmur against us?</p>	<p>וּבִצְפְּרָא וְתַחֲזוּן יֵת יִקְרָא דִּי בְּדִשְׁמִיעוֹן קְדָמֹהִי תוֹרַעְמְתְּכוֹן עַל יְיָ וְנַחֲנָא מָא אֲרִי מִתְרַעְמְתוֹן עַלְנָא:</p>	<p>7 וּבִבְקָר וַיֵּרְאוּ אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בִּשְׁמַעוֹ אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם עַל-יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ) תִּלְוִנוּ] ק' תִּלְוִנוּ עָלֵינוּ:</p>
<p>8 And Moses said: 'This shall be, when the LORD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the LORD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the LORD.'</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּדִיתִין יְיָ לָכוֹן בְּרִמְשָׁא בְּסָרָא לְמִיכֹל וְלִחְמָא בְּצִפְרָא בְּדִשְׁמִיעוֹן קְדָם יְיָ תוֹרַעְמְתְּכוֹן דְּאִתְּיוֹן מִתְרַעְמִין עַלֹּהִי וְנַחֲנָא מָא לֹא עַלְנָא תוֹרַעְמְתְּכוֹן אֱלֹהֵינוּ עַל מִימְרָא דִּי:</p>	<p>8 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בַּתָּת יְהוָה לָכֶם בְּעֲרֹב בֶּשֶׂר לֶאֱכֹל וּלְחֶם בַּבֹּקֶר לְשִׁבְעָה בִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנַחֲנוּ מָה לֹא-עָלֵינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל-יְהוָה:</p>

למען אנחנו הילך בתורתו. אם ישמרו מצוות התלויות בו, שלא יותירו ממנו, ולא ילאו צצצת ללקוט: (5) והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יביאו והיה משנה, לאחר שיביאו ימלאו משנה במדידה, על אשר ילקטו וימדו יום יום, וזהו ללקוט לקט משנה, בלקיטתו היה נמצא לחם משנה, וזהו על כן הוא נתן לקט ציור הששי לקט יומים, נתן לכם ברכה (פויש"ן) צבית, למלאות העומר פעמים ללחם יומים: (6) ערב. כמו לערב: וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, תדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם שיגיד לכם את השלי: (7) ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר והיה כבוד ה' נראה בן נאמר, אלא כך אמר להם, ערב וידעתם כי היכולת בידו ליתן מאותם, ובשר יתן, אך לא בפנים מאירות יתננה לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו, ומכרם מלאה, והלחם שאלתם לזורך בירידתו, לבקר תראו את כבוד אור פניו, שיוירידוהו לכם דרך חזה בבקר, שיש שעות להכינו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמוהו בקופסא: תלונותיכם על ה'. כמו אשר על ה': ונחנו מזה. מה אנחנו חשודין: כי תלוננו עלינו. שתרעימו עלינו את הכל, את צניס ונשיס וצונותיכם וערצ רצ. ועל כרחי אני וקוק לפרש תלוננו בלשון תפעילו, מפני דגשותו וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו בלשון תפעילו, כמו וְלִנְיָן הָעָם עַל מֹשֶׁה (שמות יז, ג), או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תלוננו, הייתי מפרשו לשון תלוננו, עכשיו הוא משמע תלוננו את אחרים, כמו במרגלים וְלִנְיָנוּ עָלֵינוּ אֶת כָּל הָעָדָה (במדבר יד, ז): (8) בשר לאכול. ולא לשבוע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשבוע. ומה ראה להוריד לחם בבקר ובשר בערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה בהמות

9	<p>And Moses said unto Aaron: 'Say unto all the congregation of the children of Israel: Come near before the LORD; for He hath heard your murmurings.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵמַר לְכָל כְּנֻשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ קִדְמָה יְיָ אֲרִי שְׁמִיעֵן קִדְמוֹהִי תוֹרַעְתִּיכֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן אֵמַר אֶל-כָּל-עַדְתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת תִּלְוֹתֵיכֶם:</p>	9
10	<p>And it came to pass, as Aaron spoke unto the whole congregation of the children of Israel, that they looked toward the wilderness, and, behold, the glory of the LORD appeared in the cloud.</p>	<p>וַיְהִי כַד מְלִיל אַהֲרֹן עִם כָּל כְּנֻשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַתְּפְּנִיאוּ לְמַדְבָּרָא וְהָא יְקָרָא דִּי אַתְּגְלִי בַּעֲנָא:</p>	<p>וַיְהִי כַד דִּבֶּר אַהֲרֹן אֶל-כָּל-עַדְתְּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בַּעֲנָן: (פ)</p>	10
11	<p>And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>	שטי
12	<p>'I have heard the murmurings of the children of Israel. Speak unto them, saying: At dusk ye shall eat flesh, and in the morning ye shall be filled with bread; and ye shall know that I am the LORD your God.'</p>	<p>שְׁמִיעֵי קִדְמֵי יְת תוֹרַעְתִּיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְלִיל עֲמִהוֹן לְמִימַר בֵּין שְׁמִשָּׁא תִיכְלוּן בִּסְרָא וּבִצְפָרָא תִּסְבְּעוּן לַחֲמָא וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:</p>	<p>שְׁמִיעֵי אֶת-תִּלְוֹתַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּבֶּר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֶרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׂבְּעוּ לֶחֶם וַיִּדְעוּתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>	12
13	<p>And it came to pass at even, that the quails came up, and covered the camp; and in the morning there was a layer of dew round about the camp.</p>	<p>וַיְהִי בְּעֶרֶב בְּרִמְשָׁא וּסְלִיקַת שְׁלִי וַחֲפַת יְת מִשְׁרִיתָא וּבִצְפָרָא הָיָה נַחֲתָא טֵלָא סְחוּר סְחוּר לְמִשְׁרִיתָא:</p>	<p>וַיְהִי בְּעֶרֶב וַתַּעַל הַשְּׁלִי וַתִּכְסֵּי אֶת-הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר הָיְתָה שִׁכְבַּת הַטֵּל סָבִיב לְמַחֲנֶה:</p>	13
14	<p>And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground.</p>	<p>וּסְלִיקַת נַחֲתָא טֵלָא וְהָא עַל אִפִּי מַדְבָּרָא דְּעֵדֶק מְקַלָּף דְּעֵדֶק דְּגִיר כְּגִלְדָּא עַל אַרְעָא:</p>	<p>וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטֵּל וְהִנֵּה עַל-פְּנֵי הַמִּדְבָּר דֶּק מִחֲסָפִס דֶּק כִּכְפָּר עַל-הָאָרֶץ:</p>	14

היו להם, ועוד שהיה אפשר להם צלא צשר, לפיכך נתן להם צשעת טורח שלא כהוגן: אשר אתם מליינים עליו. את האחרים, השומעים אתכם מתלוננים: (9) קרבו. למקום שהעני ירד: (13) השליו. מין עוף, ושמן מאד (יומא עה:). היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן, וצמקום אחר הוא אומר וצדקת הטל וגו' (צמדצר יא, ט), הטל יורד על הארץ, והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו, והרי הוא כמונה צקופסא (יומא עה: מכילתא ויסע פ"ג): (14) ותעל שכבת הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם תמלא שפופרת של ציה טל, ותסתום את פיה ותניחה צחמה, היא עולה מאליה צאור. ורבותינו דרשו, שהטל עולה מן הארץ צאור, וכעלות שכבת הטל נתגלה המן, וראו והנה על פני המדבר וגו': דק.

15	And when the children of Israel saw it, they said one to another: a'What is it?'—for they knew not what it was. And Moses said unto them: 'It is the bread which the LORD hath given you to eat.	וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן הָאִישׁ כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הֶלֶחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה: וַיִּחְזוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ גֹבֵר לְאָחִיו מִנָּא הוּא אָרִי לֹא יָדְעִין מָא הוּא וַאֲמַר מֹשֶׁה לְהוֹן הוּא לְחֶמָּא דִּיהֵב יִי לְכוֹן לְמִיכָל:	15
16	This is the thing which the LORD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, every man for them that are in his tent.'	זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לִקְטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֲכָלוֹ עֹמֶר לְגִלְגֻּלַּת מִסְפַּר נַפְשֵׁיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֶהְלֹו תִקְחוּ: דִּין פְּתִגְמָא דְּפִקִּיד יִי לְקוּטֵי מִנִּיה גֹבֵר לְפֹם מִיכְלִיה עֹמְרָא לְגִלְגֻּלַּתָּא מִנִּין נַפְשָׁתְכוֹן גֹבֵר לְדַבְמִשְׁכְּנִיה תִּסְבוּן:	16
17	And the children of Israel did so, and gathered some more, some less.	וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמֶּרְבֶּה וְהַמְּעֵיט: וַעֲבָדוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ דְּאֶסְגִי וַדְּאֶזַּעַר:	17
18	And when they did mete it with an omer, he that gathered much had nothing over, and he that gathered little had no lack; they gathered every man according to his eating.	וַיִּמְדּוּ בְּעֹמֶר וְלֹא הָעֲדִיר הַמֶּרְבֶּה וְהַמְּמַעֵיט לֹא הִחְסִיר אִישׁ לְפִי־אֲכָלוֹ לְקֻטֵּי: וְכָלוּ בְּעֹמְרָא וְלֹא אוֹתַר דְּאֶסְגִי וַדְּאֶזַּעַר לֹא חִסַּר גֹבֵר לְפֹם מִיכְלִיה לְקֻטֵּי:	18
19	And Moses said unto them: 'Let no man leave of it till the morning.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל־יֹוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר: וַאֲמַר מֹשֶׁה לְהוֹן אַנְשׁ לֹא יִשְׂאֵר מִנִּיה עַד צַפְרָא:	19
20	Notwithstanding they hearkened not unto Moses; but some of them left of it until the morning, and it bred worms, and rotted; and Moses was wroth with them.	וְלֹא־שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּוֹתְרוּ אַנְשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וַיֵּרָם תּוֹלְעִים וַיִּבְאָשׁ וַיִּקְצַץ עֲלֵהֶם מֹשֶׁה: וְלֹא קִבִּילוּ מִן מֹשֶׁה וַאֲשָׁרוּ גִבְרִיא מִנִּיה עַד צַפְרָא וַרְחִישׁ וַרְחִישׁ וַרְחִישׁ וַרְחִישׁ עֲלֵיהֶן מֹשֶׁה:	20

דצר דק: מחוספס. מגולה, ואין דומה לו במקרא, ויש לפרש מחוספס, לשון חפיסה וקלוקמא שכלשון משנה, כשנמלה משכנת הטל, ראו שהיה דצר דק מחוספס במוכו בין שתי שכנות הטל. ואונקלוס חרגם מקלף, לשון מחשוף הלצן: ככבור. כפור גליד"א בלע"ז דַּעֲדֶק כגיר, כאצני גיר, והוא מין צב שחור, כדאמרין גבי כסוי הדם, הגיר והצניף. דַּעֲדֶק כגיר פגלידא על ארעא, דק היה כגיר ושוכב מוגלד כקרח על הארץ, וכן פירושו דק ככפור, שטוח קלוש ומחוצר כגליד. דק טינצ"ש בלע"ז שהיה מגליד גלד דק מלמעלה, וכגיר שחרגם אונקלוס, תוספת הוא על לשון העברית, ואין לו חיצה בפסוק:

(15) מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו וימן להם המלך (דניאל א, ה): כי לא ידעו מה הוא. שיקראוהו בשמו:

(16) עומר. שם מדה: מספר נפשותיכם. כפי מנין נפשות שיש לאיש בזהלו, תקחו עומר לכל גולגולת:

(17) המרבה והממעט. יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשצאו לציטם, ומדדו בעומר איש איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר בזהלו, והממעט ללקוט לא מצא חסר מעומר לגולגולת, וזהו נס גדול שנעשה בו:

21	And they gathered it morning by morning, every man according to his eating; and as the sun waxed hot, it melted.	וַיִּלָּקְטוּ יְתִיה בַּצֹּפֶר בַּצֹּפֶר גָּבֵר כָּפוּם מִכֻּלֵּיהּ וּמֵא דְּמִשְׁתָּאֵר מִזֵּיה עַל אִפֵּי חֻקְלָא כֵד חֲמָא עֲלוּהֵי שְׁמֶשׁ פֶּשֶׁר:	וַיִּלָּקְטוּ אֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כְּפִי אֲכָלוֹ וְחֵם הַשֶּׁמֶשׁ וַנִּמָּס:	21
22	And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לִקְטוֹ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאִתָּהּ וַיָּבֹאוּ כָּל־נְשֵׂאֵי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה: וַיְחִיאוּ לְמֹשֶׁה:	וַיְהִי בַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לִקְטוֹ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאִתָּהּ וַיָּבֹאוּ כָּל־נְשֵׂאֵי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:	22
23	And he said unto them: 'This is that which the LORD hath spoken: To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the LORD. Bake that which ye will bake, and seethe that which ye will seethe; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning.'	וַיֹּאמֶר לָהֶן הוּא דְּמַלִּיל יִי שְׂבָא שְׂבָתָא קוּדְשָׁא קָדָם יִי מָחָר יֵת דְּאֵתוֹן עֲתִידִין לְמִיפָא אִיפּוּ וְיֵת דְּאֵתוֹן עֲתִידִין לְבִשְׂקָא בִשְׁלוּ וְיֵת כָּל מוֹתָרָא אַצְנֵנוּ לְכוֹן לְמַטָּרָא עַד צַפְרָא:	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׂבָתוֹן שְׂבַת־קֹדֶשׁ לַיהוָה מָחָר אֶת־אֲשֶׁר־תֹּאפּוּ אִפּוּ וְאֶת־ אֲשֶׁר־תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֶת־ כָּל־הַעֲדָף הַנִּיחֹו לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד־הַבֹּקֶר:	23
24	And they laid it up till the morning, as Moses bade; and it did not rot, neither was there any worm therein.	וַיַּצְנֵנוּ וַיְתִיה עַד צַפְרָא כְּמָא דְּפִקִּיד מִשָּׁה וְלֹא סָרִי וְרֻחַשָּׁא לֹא הָנֹת בֵּיהּ:	וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ עַד־הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הָבֹאִישׁ וְרֻמָּה לֹא־הָיְתָה בּוֹ:	24

(20) וייתירו אנשים. דתן ואזירס (שמו"ר כה, י): וירם תולעים. לשון רמב"ם: ויבאש. הרי זה מקרא הפוך, שבתחלה הבאים ולצסוף התליע, כענין שנאמר וְלֹא הָבֹאִישׁ וְרֻמָּה לֹא הָיְתָה בּוֹ, וכן דרך כל המתליעים:

(21) וחם השמש ונמס. הנשאר בשדה נמוח ונעשה נחלים, ושתיין ממנו אילים וצאים, ואומות העולם דנין מהם וטועמים בהם טעם מן (מכילתא ויסע פ"ד), ויודעים מה שזכון של ישראל. ונמס, פשר, לשון פושרים, ע"י השמש מתחמם ומפסיר: ונמס. דיטענ"פריר (זו גיין זא שמעלנען), ודוגמתו בסנהדרין בסוף ד' מיתות (סו:):

(22) לקטו לחם מושנה. כשמדדו את לקיטתם צאהליהם, מצאו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה, לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח בריחו וטעמו (מכילתא ויסע פ"ב), (שם) להגיד ששנים היו והלא כתיב שני העומר לאחד, אלא משונה בטעם וריח: ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת, שנטוה לומר להם וְהָיָה צִיּוֹם הַשֵּׁשִׁי וְהָיָה אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְזִכְרוֹן וְעָדָה שְׂאֵלָה אֶת־זֶה אִם הוּא אֲשֶׁר דָּבַר ה' שֶׁנִּטְוִיטִי לומר לכם, ולכן ענשו הכתוב, שאמר לו עד אָנָּה מְאָנְסָם, ולא הוציאו מן הכלל:

(23) את אשר תאפו אפו. מה שאחם רוצים לאפות בתנור, אָפוּ היום הכלל לשני ימים, ומה שאחם צריכים לבשל ממנו במים, בשלו היום. לשון אפייה נופל בלחם ולשון בישול בתבשיל: למשמרת. לגזירה:

25	And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the LORD; to-day ye shall not find it in the field.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ הַיּוֹם כִּי-שַׁבָּת ה' הַיּוֹם לִיהוֹת הַיּוֹם לֹא תִמְצְאוּהוּ בַשָּׂדֶה: בַּחֲקֵלָא:	25
26	Six days ye shall gather it; but on the seventh day is the sabbath, in it there shall be none.'	שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטְוֶהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:	26
27	And it came to pass on the seventh day, that there went out some of the people to gather, and they found none.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיֵּצְאוּ מִן-הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצְאוּ: (ס)	27
28	And the LORD said unto Moses: 'How long refuse ye to keep My commandments and My laws?	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אִמְתִּי אֶתֵּן לְמִטְרָה פְקוּדֵי וְאוֹרֵיטִי:	28
29	See that the LORD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.'	רְאוּ כִּי-יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל-כֵּן הוּא נֹתֵן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמָּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:	29
30	So the people rested on the seventh day.	וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:	30
31	And the house of Israel called the name thereof Manna; and it was like coriander seed, white; and the taste of it was like wafers made with honey.	וַיִּקְרְאוּ בֵּית-יִשְׂרָאֵל אֶת-שְׁמוֹ מָן וְהוּא כְזֶרַע גֹּדֹל לֶכֶן וְטַעְמוֹ כַּצִּפְיִיחַת בֶּדֶבֶשׁ:	31

(25) ויאמר משה אכלהו היום וגר. שחרית שהיו רגילין ללכת וללקוט, צאו לשאול אם נאח אס לאו, אמר להם את שצידכם אכלו. לערב חזרו לפניו ושאלוהו מהו ללכת, אמר להם שבת היום, ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמצאוהו, מה תלמוד לומר היום, היום לא תמצאוהו אבל מחר תמצאוהו (מכילתא ויסע פ"ד):

(26) וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא יהיה צו. ולא צא הכתוב אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים (מכילתא שם):

(28) עד אנה מאנחם. משל הדיוט הוא, צהדי הווא לקי פרצא (צ"ק צב), ע"י הרשעים מתגנין הכשרין:

(29) ראו. צעניכם כי ה' צכודו מזהיר אתכם על השבת, שהרי גם נעשה בכל ערב שבת, לתת לכם לחם יומים: שבו איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליואל חוץ לתחום, ג' לגופו, וא' לפישוט ידים ורגלים: אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה של תחום שבת, ולא צמפורש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר:

(31) והוא כזרע גד לבן. עשש ששמו קוליניד"רי (קאריאדער) וזרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן: כצפיחת. צנץ שמתגנין אותו בדבש,

32	And Moses said: 'This is the thing which the LORD hath commanded: Let an omerful of it be kept throughout your generations; that they may see the bread wherewith I fed you in the wilderness, when I brought you forth from the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה דִּין פְּתִיחָא דְּפִקִּיד יי מִלִּי עֹמֶרָא מִנִּיה לְמִטְרָא לְדִרְיֹכֹן בְּדִיל דִּיחֲזֹן ית לְחֵמָא דְּאוֹכִילִית יְתְּכֹן בְּמִדְבָּרָא בְּאִפְקוּתִי יְתְּכֹן מֵאֲרֵעָא דְּמִצְרַיִם:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מִלָּא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת־ה' אֲשֶׁר הָאֵלֶּלְתִּי אֶתְכֶם בְּמִדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:	32
33	And Moses said unto Aaron: 'Take a jar, and put an omerful of manna therein, and lay it up before the LORD, to be kept throughout your generations.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן סֵב צִלְזֻחִית חֲדָא וְהֵב תַּמָּן מִלִּי עֹמֶרָא מִנָּא וְאַצְנַע יְתִיבָה קֳדָם יי לְמִטְרָא לְדִרְיֹכֹן:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצֻנָת אַחַת וְתִן־שָׁמָּה מִלָּא־הָעֹמֶר מִן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם:	33
34	As the LORD commanded Moses, so Aaron laid it up before the Testimony, to be kept.	כִּמָּא דְּפִקִּיד יי לְמֹשֶׁה וְאַצְנַע יְתִיבָה אַהֲרֹן קֳדָם סְהִדוּתָא לְמִטְרָא:	כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיִּנְיחֵהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמִשְׁמֶרֶת:	34
35	And the children of Israel did eat the manna forty years, until they came to a land inhabited; they did eat the manna, until they came unto the borders of the land of Canaan.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ יְת מִנָּא אַרְבַּעִין שָׁנִין עַד דְּעָאֲלוּ לְאַרְעָא יְתִיבָתָא יְת מִנָּא אָכְלוּ עַד דְּאָתוּ לְסִיפֵי אַרְעָא דְּכַנְעָן:	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמָּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בָּאֵם אֶל־אֶרֶץ נוֹשָׁבֵת אֶת־הַמָּן אָכְלוּ עַד־בָּאֵם אֶל־קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן:	35
36	Now an omer is the tenth part of an ephah.	וְעֹמֶרָא חֲד מִן עֶשְׂרָא בְּתַלְת סָאִין הוּא:	וְהָעֹמֶר עֶשְׂרִית הָאִיפָה (פ) הוּא:	36

וקורין לוֹ אֶסְקֶרִיטוֹן בלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס:
 (32) לְמִשְׁמֶרֶת. לְגַנִּיזָה: לְדֹרֹתֵיכֶם. צִמִּי יִרְמִיָּהוּ. כְּשֶׁהִיא יִרְמִיָּהוּ מוֹכִיחַם לְמָה אֵין אִחַס עוֹסְקִים
 בְּתוֹרָה, וְהֵם אוֹמְרִים נִיחַ מִלֹּאכְתָּנוּ וְנַעֲסוֹק בְּתוֹרָה מֵהֵיכָן נִתְפַּרְנֵס, הוֹצִיא לֵהם לְנִצְנָת הַמָּן, אָמַר לֵהם אֶסְס
 קָלוּ דְּצַר ה' (יִרְמִיָּהוּ ז, לא), שְׁמַעוּ לֹא נֹאמַר, אֲלֵא רְאוּ, בְּזֵה נִתְפַּרְנְסוּ אֲבוֹתֵיכֶם, הֲרַבָּה שְׁלוּחִין יֵשׁ לוֹ לְמִקּוֹם
 לְהַכִּין מִזֹּן לִירְאִיו:
 (33) צִנְצֻנָת. צִלְזֻחִית שֶׁל חֶרֶס כְּתִרְגוּמוֹ: וְהִנֵּחַ אוֹתוֹ לִפְנֵי ד'. לִפְנֵי הָאֵרֹן, וְלֹא נֹאמַר מִקְרָא זֶה עַד
 שֶׁנִּצְנָה אֵהָל מוֹעֵד, אֲלֵא שֶׁנִּכְתַּב כֹּאן בְּפִרְשַׁת הַמָּן:
 (35) אַרְבַּעִים שָׁנָה. וְהֵלֵךְ חֶסֶר לִי יוֹם, שֶׁהָיָה צִמִּי צִמִּי יִרְדָּה לֵהם הַמָּן תְּחִלָּה, וְצִמִּי צִמִּי פִּסְק, שֶׁנֹּאמַר
 וַיִּשְׁצוּת הַמָּן מִמִּשְׁכַּת (יְהוֹשֻׁעַ ה, יז), אֲלֵא מִגִּיד שֶׁהַעֲוֹנוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם טַעְמוֹ בְּזֵה טַעַם מִן: אֲלֵ
 אֶרֶץ נוֹשָׁבֵת. לֹא־אֵמַר שֶׁעָבְרוּ אֶת הִירְדֵן (קִידוּשִׁין ל). (ס"א, שְׁאִוְתָה שֶׁעָבְרָה הִירְדֵן מִיּוֹשֻׁבָּת וְטוֹבָה, שֶׁנֹּאמַר
 אֶעֱצֹרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר צָעַר הִירְדֵן (דְּבָרִים ג, כה), וְתִרְגוּם שֶׁל נוֹשָׁבָת יְתְּצָקָא, ר"ל מִיּוֹשֻׁבָּת.
 רַשִׁי יֵשׁוּן: אֲלֵ קִצָּה אֶרֶץ כְּנָעַן. בְּתַחֲלַת הַגְּבוּל, קוֹדֵם שֶׁעָבְרוּ אֶת הִירְדֵן וְהוּא עֲרֻבֵת מוֹאָב, נִמְלֵא
 מִכְּחִישֵׁין זֶה אֵת זֶה, אֲלֵא עֲרֻבֵת מוֹאָב כְּשֶׁמֵּת מֹשֶׁה בִּז' צֹאֵר פִּסְק הַמָּן מִלִּירְדָּה, וְנִסְתַּפְקוּ מִמֶּן שֶׁלְקָטוּ בִּזְיוֹם,
 עַד שֶׁהִקְרִיבוּ הָעוֹמֶר בְּשֶׁשֶׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן, שֶׁנֹּאמַר וַיִּאֲכְלוּ מִעֲצוֹר הָאֶרֶץ מִמִּשְׁכַּת הַפָּסַח (יְהוֹשֻׁעַ ה, יא):
 (36) עֲשִׂירִית הָאִיפָה. הָאִיפָה שֶׁלֹּא סָאִין, וְהָאִיפָה קִצִּין, וְהָקִצִּין לֹא־יֵין, וְהֵלֹךְ שֶׁשֶׁה בִּזְיוֹם, נִמְלֵא עֲשִׂירִית
 הָאִיפָה מ"ג בִּזְיוֹם וְחֹמֶשׁ בִּזְיוֹה, וְהוּא שִׁיעוֹר לְחֵלֶה וְלִמְחֹת:

XVII	<p>And all the congregation of the children of Israel journeyed from the wilderness of Sin, by their stages, according to the commandment of the LORD, and encamped in Rephidim; and there was no water for the people to drink.</p>	<p>וַיָּסֻעוּ כָּל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הַמִּדְבָּר־סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשָׁתֶת הָעָם׃</p> <p>וַיִּצְעַק הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תְּנוּ־לָנוּ מַיִם וַיִּשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מִה־תִּרְיֹבוֹן עֲמָדִי מִה־תִּנְסֹן אֶת־יְהוָה׃</p> <p>וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיֵּלֶן הָעָם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנִי מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת־בְּנֵי וְאֶת־מִקְנִי בַצָּמָא׃</p> <p>וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מֵעַט וּסְקָלֵנִי׃</p> <p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתְּךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּדֶן אֲשֶׁר הָכִיתָ בּוֹ אֶת־הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ׃</p>	שניעי
2	<p>Wherefore the people strove with Moses, and said: 'Give us water that we may drink.' And Moses said unto them: 'Why strive ye with me? wherefore do ye try the LORD?'</p>	<p>וַיִּצְעַק הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תְּנוּ־לָנוּ מַיִם וַיִּשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מִה־תִּרְיֹבוֹן עֲמָדִי מִה־תִּנְסֹן אֶת־יְהוָה׃</p>	2
3	<p>And the people thirsted there for water; and the people murmured against Moses, and said: 'Wherefore hast thou brought us up out of Egypt, to kill us and our children and our cattle with thirst?'</p>	<p>וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיֵּלֶן הָעָם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנִי מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת־בְּנֵי וְאֶת־מִקְנִי בַצָּמָא׃</p>	3
4	<p>And Moses cried unto the LORD, saying: 'What shall I do unto this people? they are almost ready to stone me.'</p>	<p>וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מֵעַט וּסְקָלֵנִי׃</p>	4
5	<p>And the LORD said unto Moses: 'Pass on before the people, and take with thee of the elders of Israel; and thy rod, wherewith thou smotest the river, take in thy hand, and go.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתְּךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּדֶן אֲשֶׁר הָכִיתָ בּוֹ אֶת־הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ׃</p>	5

(2) מזה תבסוך. לומר היוכל לתת מים בארץ ציה:

(4) עוד מעט. אם אמחין, עוד מעט וסקלוני:

(5) עבור לפני העם. וראה אם יסקלוך, למה הוצאת לעז על בני: וקח אתך מזקני ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים יוצאים מן הנור, ולא יאמרו מעינות היו שם מימי קדם: ומטף אשר הכית בו את היאור. מה תלמוד לומר אשר הכית בו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה, שאינו מוכן אלא לפורענות, בו לקח פרעה, ומארים כמה מכות, צמאים ועל הים, לכך נאמר אשר הכית בו את היאור, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן:

6	Behold, I will stand before thee there upon the rock in Horeb; and thou shalt smite the rock, and there shall come water out of it, that the people may drink.' And Moses did so in the sight of the elders of Israel.	הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ יְיָ עַל-הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהַכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצֵאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
7	And the name of the place was called Massah, and Meribah, because of the striving of the children of Israel, and because they tried the LORD, saying: 'Is the LORD among us, or not?'	וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל-רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת-יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם-אֵין: (פ)
8	Then came Amalek, and fought with Israel in Rephidim.	וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרֶפְדִּים:
9	And Moses said unto Joshua: 'Choose us out men, and go out, fight with Amalek; tomorrow I will stand on the top of the hill with the rod of God in my hand.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר לָנוּ גִבּוֹרִין וּפֹקֵד אֹתָם קִרְבָּא בַּעֲמֵלֵק מָחָר אֲנִי אֵנָּה קָאִים עַל רִישׁ רִמְתָּא וְחוֹטְרָא דְּאַתְעֵבִידוּ בֵּיהּ נָסִין מִן קָדָם יְיָ בִּידֵי:
10	So Joshua did as Moses had said to him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill.	וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בַּעֲמֵלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹזֵר עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה: וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר לֵיהּ מֹשֶ�ה לְאַהֲרָא קִרְבָּא בַּעֲמֵלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹזֵר סָלְקוּ לְרִישׁ רִמְתָּא:

- (6) והנני עומד בצור. על הצור לא נאמר, אלא צור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמנו סנפירינון, והצור נקע מפניו.
- (8) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני ביניכם ומזמן לכלל כרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב צא ונושך אתכם, ואתם זועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב צנו על כתפו ויאלץ לדרך, היה אותו הצנ רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לו, והוא נותן לו, וכן שנייה, וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הצנ ראי את אבא, אמר לו אביו, איך יודע היכן אני, השליכו מעלי וצא הכלב ונשכו:
- (9) בחר לנו. לי ולך, השווה לו, מכאן אמרו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חזרך כמורא רבך מנין, שנאמר ויאמר אהרן אל משה צי אלני (במדבר יב, יא), והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חצרו כרצו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר אלני משה קלאס (שם יא, כח), כלם מן העולם, חייבין הם כלייה, המורדים כך כאלו מרדו בהקצ"ה: וצא הלחם. לא מן הענן והלחם צו (מכילתא עמלק פ"א): מחר. צעת המלחמה, אנכי נצב: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא, שמהם זכותן מסייעתן. דבר אחר צחר לנו אנשים, שיודעין לנטל כשפים, לפי שבני עמלק מכשפים היו:
- (10) ומשה אהרן וחזר. מכאן לתענית שזריכים שלשה לעצור לפני המיצה, שצתענית היו שרוים: חזר.

11	And it came to pass, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed.	וַיְהִי כִּד מֹשֶׁה יָרִים יָדוֹ וַיִּגְבַּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וַיִּגְבַּר עַמְלֵק: וַיְהִי כִּד מֹשֶׁה יָרִים יָדוֹ וַיִּגְבַּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וַיִּגְבַּר עַמְלֵק: וַיְהִי כִּד מֹשֶׁה יָרִים יָדוֹ וַיִּגְבַּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וַיִּגְבַּר עַמְלֵק:	11
12	But Moses' hands were heavy; and they took a stone, and put it under him, and he sat thereon; and Aaron and Hur stayed up his hands, the one on the one side, and the other on the other side; and his hands were steady until the going down of the sun.	וַיִּדֵּי מֹשֶׁה כְּבָדִּים וַיִּקְחוּ אֲבָן וַיִּשְׁמִימוּ תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹר וְהִרְאֵהוּ בְּיָדָיו וְחֹר מִכֹּחַ וּמִכֹּחַ חֹד וַהֲנִיחָהּ אַחַד וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ: וַיִּדֵּי מֹשֶׁה כְּבָדִּים וַיִּקְחוּ אֲבָן וַיִּשְׁמִימוּ תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹר וְהִרְאֵהוּ בְּיָדָיו וְחֹר מִכֹּחַ וּמִכֹּחַ חֹד וַהֲנִיחָהּ אַחַד וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ:	12
13	And Joshua discomfited Amalek and his people with the edge of the sword.	וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-עַמְלֵק וְאֶת-עַמּוֹ לְפִי-חֶרֶב: (פ) וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-עַמְלֵק וְאֶת-עַמּוֹ לְפִי-חֶרֶב:	13
14	And the LORD said unto Moses: 'Write this for a memorial in the book, and rehearse it in the ears of Joshua: for I will utterly blot out the remembrance of Amalek from under heaven.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּתוּב כְּתָב זֹאת וְזָכְרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂי קֶדֶם יְהוֹשֻׁעַ אֲרִי מִמַּחָה אֲמַחֶה אֶת-זֵכֶר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּתוּב כְּתָב זֹאת וְזָכְרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂי קֶדֶם יְהוֹשֻׁעַ אֲרִי מִמַּחָה אֲמַחֶה אֶת-זֵכֶר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:	מפטיר
15	And Moses built an altar, and called the name of it Adonai-nissi.	וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה נִסִּי: וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא וַיִּפְלַח עֲלֹהֵי קֶדֶם יְיָ דַּעֲבַד לַיהוָה נָסִי:	15

זנה של מרים היה, וכלז צעלה:

(11) כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נולחות היו המלחמה וכו', כדאיתא ב"ה (כט).
(12) וידיו משה כבדים. שציל שנתעצל במנוחה ומנה אחר תחתיו, נתייקרו ידיו: ויקחו. אהרן וחור: אבן וישימו תחתיו. ולא ישצלו על כר וכתם, אמר, ישראל שרויין בצער, אף אני אהיה עמהם בצער: ויהי ידיו אמונה. ויהי משה ידיו באמונה, פרושות השמים בתפלה נאמנה ונכונה: עד בא השמש. שהיו עמלקים מחשדין את השעות באיטרו"לוגיאה, באיו שעה הם נולחים, והעמיד להם משה חמה וערצז את השעות:

(13) ויחלש יהושע. חתך ראשי גבוריו (תנחומא בשלח כ"ח) ולא השאיר אלא חלשים שבהם, ולא הרגם כולם, מכאן לנו למדים, שעשו על פי הדבור של שכינה:

(14) כתב זאת וזכרון. שצא עמלק להזדווג לישראל קודם לכל האומות (מכילתא עמלק פ"ג): ושם באזני יהושע. המכנים את ישראל לארץ, שיצוה את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו למשה שיהושע מכנים את ישראל לארץ: כי מחה אמהה. לכך אני מזהירך כן, כי חפץ אני למחותו:

(15) ויקרא שמו. של מזבח: ה' נסי. הקצ"ה עשה לנו כאן נס גדול, לא שהמוצח קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח, וזכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא נס שלנו:

16

The Haftarah is Judges 4:4-5:31 on page 234. Sepharadim read Judges 5:1-5:31.

XVIII

(16) ויאמר. משה: כי יד על כס ידו של הקב"ה הורמה לישבע בכסא, להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית, ומהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחציו, נשבע הקב"ה, שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר האויב שמו תרבות לנגח (תהלים ט, ז), זהו עמלק שכתוב בו ויעברתו עמרה נגח (עמוס א, יא), ויערים נחשט לכד זכרם (תהלים סס), מהו אומר אחריו, וה' לעולם יגד, הרי השם שלם, פועל למשפט פסאו, הרי הכסא שלם: (1) וישמע יתרו. מה שמיעה שמע ובה, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (וצחים קטו): יתרו. שבע שמות נקראו לו, רעואל, יתר, יתרו, חוצב, חצר, קיני, פוטיאל, (מכילתא יתרו פ"א), תר, ע"ש שכתב פרשה אחת בתורה, ואחת תחזה. יתרו, לכשנבגיר וקיים המנוחות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חוצב, שחצב את התורה, וחוצב הוא יתרו שנאמר מִצְנֵי חֶבֶץ חָתָן מֶשֶׁה (שופטים ד, יא). ויש אומרים רעואל אביו של יתרו היה, ומהו אומר ופֶּאֶרְחָהּ אֵל רְעוּאֵל לְצִיָּהּ (שמות ב, יח), שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא. בספרי (בהעלותך עח): חותן משה. כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך, ולשעבר היה משה חולה הגדולה בחמיו, שנאמר ויִשָּׁב אֵל יִתְרֵהוּ (מכילתא סס): למשה ולישראל. שקול משה כנגד כל ישראל: את כל אשר עשה. להם צירידת המן, ובצאר, ובעמלק: כי הוציא ד' וגו'. זו גדולה על כולם (מכילתא סס): (2) אחר שלוחיה. כשאמר לו הקב"ה צמדן, לך שב מצרים, ויִקַּח מֶשֶׁה אֶת אֲשֶׁרוֹ וְאֶת צִיָּיו וגו' (שמות ד, יטכ), ויֵאָדָהֶרן לקראתו ויפגשוהו בחר האלהים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי צמדן ואלו בני, אמר לו והיכן אחת מוליכן, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מטערים ואחת בא להוסיף עליהם, אמר לה לך לא בית אביך, נטלה שני בניה והלכה לה:

<p>5 And Jethro, Moses' father-in-law, came with his sons and his wife unto Moses into the wilderness where he was encamped, at the mount of God;</p>	<p>וַיָּבֹא יִתְרוֹ מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל-מֹשֶׁה אֶל-הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הָיוּ חָנֹה שָׁם הַר הָאֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֹתָנְךָ יִתְרוֹ בֶּן אֱלִיֶּזָר וְאִשְׁתִּי וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתָנּוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקוּ-לוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ-לִרְעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיִּבְּאוּ הָאֵהָלָה: וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֹתָנּוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְרַתֶּם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְלֶם יְהוָה: וַיִּתְּךָ יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל-מֹשֶׁה אֶל-הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הָיוּ חָנֹה שָׁם הַר הָאֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֹתָנְךָ יִתְרוֹ בֶּן אֱלִיֶּזָר וְאִשְׁתִּי וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתָנּוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקוּ-לוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ-לִרְעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיִּבְּאוּ הָאֵהָלָה: וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֹתָנּוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְרַתֶּם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְלֶם יְהוָה: וַיִּתְּךָ יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>
<p>6 and he said unto Moses: 'I thy father-in-law Jethro am coming unto thee, and thy wife, and her two sons with her.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְמֹשֶׁה אֲנִי חֹתָנְךָ יִתְרוֹ אֲנִי חֹתָנְךָ יִתְרוֹ בֶּן אֱלִיֶּזָר וְאִשְׁתִּי וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתָנּוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקוּ-לוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ-לִרְעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיִּבְּאוּ הָאֵהָלָה: וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֹתָנּוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְרַתֶּם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְלֶם יְהוָה: וַיִּתְּךָ יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֹתָנְךָ יִתְרוֹ בֶּן אֱלִיֶּזָר וְאִשְׁתִּי וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתָנּוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקוּ-לוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ-לִרְעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיִּבְּאוּ הָאֵהָלָה: וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֹתָנּוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְרַתֶּם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְלֶם יְהוָה: וַיִּתְּךָ יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>
<p>7 And Moses went out to meet his father-in-law, and bowed down and kissed him; and they asked each other of their welfare; and they came into the tent.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתָנּוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקוּ-לוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ-לִרְעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיִּבְּאוּ הָאֵהָלָה: וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֹתָנּוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְרַתֶּם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְלֶם יְהוָה: וַיִּתְּךָ יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתָנּוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקוּ-לוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ-לִרְעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיִּבְּאוּ הָאֵהָלָה: וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֹתָנּוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְרַתֶּם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְלֶם יְהוָה: וַיִּתְּךָ יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>
<p>8 And Moses told his father-in-law all that the LORD had done unto Pharaoh and to the Egyptians for Israel's sake, all the travail that had come upon them by the way, and how the LORD delivered them.</p>	<p>וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֹתָנּוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְרַתֶּם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְלֶם יְהוָה: וַיִּתְּךָ יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֹתָנּוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְרַתֶּם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְלֶם יְהוָה: וַיִּתְּךָ יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>
<p>9 And Jethro rejoiced for all the goodness which the LORD had done to Israel, in that He had delivered them out of the hand of the Egyptians.</p>	<p>וַיִּתְּךָ יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּתְּךָ יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>

(4) ויצלני מחרב פרעה. כשגילו דתן ואזירס על דצר המצרי, ובקש להרוג את משה, נעשה לו ארו כעמוד של שיש (שמו"ר א, לו):

(5) אל המדבר. אף אנו יודעים שנמדבר היה, אלא בשבחו של יתרו דָּצָר הכתוב, שהיה יושב בצבדו של עולם, ונדכו לבו לזאת אל המדבר מקום תהו, לשמוע דברי תורה:

(6) ויאמר אל משה. ע"י שליח: אני חתנך יתרו וגו'. אם אין אתה יוצא בגיני לא בגין אשתך, ואם אין אתה יוצא בגין אשתך לא בגין בניי (מכילתא שם):

(7) ויצא משה. כבוד גדול נחבד יתרו באומה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדב ואזיהוא, ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא: וישתחו וישק לו. איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר וְאִישׁ מִשָּׁה (מכילתא שם):

(8) ויספר משה לחותנו. למשוך את לבו לקרצו לתורה (מכילתא שם): את כל התלאה. שעל היס ושל עמלק (מכילתא שם): התלאה. למד"ל מן היסוד של תיבה, והמ"ו הוא תיקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה, תקומה, תנואה:

(9) ויחד יתרו. וישמח יתרו, זה פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה צדו צדודין חדודין, מיצר על אצד מצרים, היינו דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא תצוי ארמאה באפיה (סנהדרין ד.ז). על כל השובה. טובת המן והצאר והתורה (מכילתא שם), ועל כולן אשר הצילו מיד מצרים, עד עכשיו לא היה עבד יכול לצרו

10	And Jethro said: 'Blessed be the LORD, who hath delivered you out of the hand of the Egyptians, and out of the hand of Pharaoh; who hath delivered the people from under the hand of the Egyptians.	וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם:	10
11	Now I know that the LORD is greater than all gods; yea, for that they dealt proudly against them.'	כֵּעַן יָדַעְנָא אֲרִי רַב יְיָ וְלִית אֱלֹהִי בְרַ מִנִּיהּ אֲרִי בִפְתוּגְמָא דְחֻשְׁבּוֹ מִצְרַיִם לְמַדָּן יְתִיִּשְׂרָאֵל בֵּיהּ דְּנִינְוָן: עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם: עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:	11
12	And Jethro, Moses' father-in-law, took a burnt-offering and sacrifices for God; and Aaron came, and all the elders of Israel, to eat bread with Moses' father-in-law before God.	וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה עֲלֹן וְנִכְסֵת קוּדְשִׁין קָדָם יְיָ וְאַתָּא אַהֲרֹן וְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל לְמִיכַל לַחֲמָא עִם חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה קָדָם יְיָ: וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה עֲלֹן וְנִכְסֵת קוּדְשִׁין קָדָם יְיָ וְאַתָּא אַהֲרֹן וְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל לְמִיכַל לַחֲמָא עִם חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה קָדָם יְיָ:	12
13	And it came to pass on the morrow, that Moses sat to judge the people; and the people stood about Moses from the morning unto the evening.	וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשַׁפֵּט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעֶרֶב: וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשַׁפֵּט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעֶרֶב:	שני

ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יצאו ששים רבוא (מכילתא סס):
 (10) אשר הצייל אתכם מיד מצרים. אומה קשה: ומיד פרעה. מלך קשה: מתחת יד מצרים.
 כחגומו לשון רדוי ומרות, היד שהיו מכזידים עליהם, היא העבודה:
 (11) עתה ידעתי. מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו ציותר (מכילתא סס): מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר בכל עבודת אלילים שבעולם, שלא הניח עבודת אלילים שלא עזדה (מכילתא סס): כי בדבר אשר זדו עליהם. כחגומו, כמזדומו לאצדס והס נאצדו צמים: אשר זדו. אשר הרשיעו. ורבותינו דרשוהו (פוטא יא). לשון ויזד יעקב נזיד (צראשית כה, כט), בקדרה אשר בשלו בה נמצלו:
 (12) עולה. כמשמעה, שהיא כולה כליל: זבחים. שלמים: ויבא אהרן וגו'. ומשה היכן הלך, והלא הוא שינא לקראתו וגרס לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניו: לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה שחלמידי חכמים מסובין בה, כאילו נהנה מזיו השכינה (צרכות סד):
 (13) ויהי ממוחרת. מוצאי יום הכפורים היה, כך שנינו בצפרי, ומהו ממוחרת, למחרת דתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר אלא ממוחרת יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכפורים לא ישב משה לשפוט את העם, שהרי צ"ז בתמוז ירד ושבר את הלוחות, ולמחר עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ביום הכפורים. ואין פרשה זו כתובה כסדר, שלא נאמר ויהי ממוחרת עד שנה שנייה, אף לצברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו, ומצינו בצמקע הדגלים שאמר לו משה נקעים חֲנֻכְנוּ לָל הַמִּקְוֹס וגו' לָל קָא פִּעְזָא אֶתְנוּ (צמדצרי י, לא), ואם זה קודם מתן תורה, משלחו והלך היכן מצינו שחזר. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו אלא חוצב וצנו של יתרו היה, הוא חוצב הוא יתרו, שהרי כתיב מִצְרַיִם חָצַב חֲתָן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא): וישב משה וגו' ויעמוד העם. יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בצבדון של ישראל, והוכיחו על כך, שנאמר מדוע אתה יושב לצדך וכלם נצבים: מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק בתורה כל היום,

<p>And when Moses' father-in-law saw all that he did to the people, he said: 'What is this thing that thou doest to the people? why sittest thou thyself alone, and all the people stand about thee from morning unto even?'</p> <p>14</p>	<p>וַיַּרְא חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־הָיָה עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מֶה־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדֹּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל־הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עָרֶב:</p>	<p>וַיַּרְא חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־הָיָה עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מֶה־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדֹּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל־הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עָרֶב:</p> <p>14</p>
<p>And Moses said unto his father-in-law: 'Because the people come unto me to inquire of God;</p> <p>15</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹמְוֵי אֲרִי אַתָּן לֹחֲתִי עִמָּא לְמַתְבַּע אוֹלְפָן מִן קֳדָם יי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹתְנִי כִּי־יָבֹא אֵלַי הָעָם לְדַרְשׁ אֱלֹהִים:</p> <p>15</p>
<p>when they have a matter, it cometh unto me; and I judge between a man and his neighbour, and I make them know the statutes of God, and His laws.'</p> <p>16</p>	<p>כִּד הָיוּ לְהוֹן דִּינָא אַתָּן לֹחֲתִי וְדַאֲיִנְנָא בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין חֲבֵרִיָּה וּמַהוֹדַעְנָא לְהוֹן יֵת קִימָא דִּי וְיֵת אוֹרְיֵתִיָּה:</p>	<p>כִּי־יָהִיָּה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֵתִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת־תּוֹרֹתֵינוּ:</p> <p>16</p>
<p>And Moses' father-in-law said unto him: 'The thing that thou doest is not good.</p> <p>17</p>	<p>וַיֹּאמֶר חֹמְוֵי דִּמֹּשֶׁה לִּיָּה לֹא תִּשִׁין פִּתְגָמָא דְּאַתָּה עֹבֵיד:</p>	<p>וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:</p> <p>17</p>
<p>Thou wilt surely wear away, both thou, and this people that is with thee; for the thing is too heavy for thee; thou art not able to perform it thyself alone.</p> <p>18</p>	<p>מִלָּאָה תִּלְאִי אַף אַתָּה אַף עִמָּא דִּינִין דְּעִמָּךְ אֲרִי יָקִיר מִנֶּךָ פִּתְגָמָא לֹא תִּכּוּל לְמַעֲבִדִּיה בְּלַחֲוֹדְךָ:</p>	<p>נָכַל תִּבֹּל גַּם־אַתָּה גַּם־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כִבֶּד מִמֶּךָ הַדָּבָר לֹא־תוּכַל עֲשֹׂהוּ לְבַדְּךָ:</p> <p>18</p>
<p>Hearken now unto my voice, I will give thee counsel, and God be with thee: be thou for the people before God, and bring thou the causes unto God.</p> <p>19</p>	<p>כָּעַן קִבִּיל מִנִּי אִמְלִכְנָךְ וִיְהִי מִימָרָא דִּי בְּסַעֲדָךְ הָיוּ אַתָּה לְעִמָּא תִּבְעֵ אוֹלְפָן מִן קֳדָם יי וְתִהְיֵ מִיָּתִי אַתָּה יֵת פִּתְגָמָא לְקֳדָם יי:</p>	<p>עֲתֵּה שְׁמַע בְּקֻלִּי אִיעֲצֹךְ וִיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הִנֵּה אַתָּה לָעָם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֶתְּהַדְבָּרִים אֶל־הָאֱלֹהִים:</p> <p>19</p>

וכאילו נעשה שותף להקד"ה צמעשה צראשית, שנאמר בן ויהי עֲרָב וגו' (שבת י.).
(15) כי יבא. כיצא, לשון הווה: לדרש אלהים. כמרגומו למתקצע אולפן, לשאול תלמוד מפי הגבורה:

(16) כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדבר צא אליו:

(17) ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכתוב חותנו של מלך:

(18) נבל תבול. כמרגומו. ולשונו לשון כמישה פלייש"טרא, כמו וקעלה קבל (ירמיה ח, יג), קנצל קלה מִקְּסָן וגו' (ישעיה לד, ד), שהוא כמוש ע"י חמה וע"י קרח, וכחו תש ונללה: גם אתה. לרבות אהרן וחור וע'זקנים: כי כבוד ממך. כוצדו רצ יומר מכחך:

<p>20 And thou shalt teach them the statutes and the laws, and shalt show them the way wherein they must walk, and the work that they must do.</p>	<p>וְהִתְחַנְנָה אֹתָם אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַתּוֹרָה וְהַדֹּעַתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָּהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:</p>	<p>20 וְהִתְחַנְנָה אֹתָם אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַתּוֹרָה וְהַדֹּעַתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָּהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:</p>
<p>21 Moreover thou shalt provide out of all the people able men, such as fear God, men of truth, hating unjust gain; and place such over them, to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.</p>	<p>וְאֵת תַּחְוֵי מִכָּל עָמָא גּוֹבְרִין דְּחִילָא דְּחִילָא דִּי גּוֹבְרִין דְּקִשׁוּט דְּסִנָּן לְקִבְלָא מִמּוֹן וְתַמְנֵי עֲלִיהוֹן רַבְנֵי אֶלְפֵי רַבְנֵי מֵאוֹתָא רַבְנֵי חֲמִשֵּׁין וְרַבְנֵי עֶשְׂרִי יִתָּא:</p>	<p>21 וְאֵת תַּחְוֵי מִכָּל־הָעָם אֲנָשִׁי־חֵיל יִרְאֵי אֱלֹהִים אֲנָשִׁי אֱמֶת שְׂנְאֵי בָצַע וְשִׂמְתָּ עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֶלְפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת:</p>
<p>22 And let them judge the people at all seasons; and it shall be, that every great matter they shall bring unto thee, but every small matter they shall judge themselves; so shall they make it easier for thee and bear the burden with thee.</p>	<p>וַיִּדְיֶנּוּן יָת עָמָא בְּכָל עֵדָן וַיְהִי כָל פְּתָגָם רַב יִיתֹנּוּ לְיָדְךָ וְכָל פְּתָגָם זְעִיר יִדְיֶנּוּ אֲנִין וַיִּקְלֹן מִנְּךָ וַיִּסּוּבְרוּן עִמָּךְ:</p>	<p>22 וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלַיָּךְ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ־הֶם וְהָקֵל מֵעֲלֶיךָ וְנָשְׂאוּ אֶתְךָ:</p>
<p>23 If thou shalt do this thing, and God command thee so, then thou shalt be able to endure, and all this people also shall go to their place in peace.'</p>	<p>אִם יָת פְּתָגָמָא הָדִין תַּעֲבִיד וַיִּפְקֹדְךָ יְיָ וְתִכּוֹל לְמָקָם וְאַף כָּל עָמָא הָדִין עַל אֶתְרֵיהּ יָתְךָ בְּשָׁלָם:</p>	<p>23 אִם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וַיִּכְלֹתָ עִמָּךְ וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מְקוֹמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם:</p>

(19) איעצך ויהי אלהים עמך. בענה, אמר לו לא המלך בגזורה (מכילתא פ"ג): היה אתה לעם מול האלהים. שלח ומליך צינותם למקום, ושאל משפטים מאתו: הדברים. דברי ריבונות: (21) ואתה תחזה. צרות הקדש שעליך: אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: אנשי אמת. אלו בעלי הצטחה, שהם כדאי לסמוך על דבריהם, שע"י כן יהיו דבריהם נשמעין: שנאי בצע. ששונאין את ממונם דין, כההיא דאמרין, כל דיינא דמפקין ממונא מיניה דדינא, לא דיינא הוא (בבא בתרא נח:): שרי אלפים. הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף (סנהדרין יח:): שרי מאות. ששת אלפים היו: שרי חמשים. י"ז אלף: שרי עשרות. ששים אלף. (מה שפירש"י על כל השרים כמה היו. והוא לכאורה ללא צורך, והנה באמת תיקן זה ותירך קושיא בפסוק, דקחשיז מלמעלה למטה, ר"ל המספר מרובה קודם מספר המועט, ולא הל"ל אלא מתחלה שרי עשרות בראשונה, ואח"כ בהדרגה כולם, ולפי פירושו שהזכיר ופרט סכום מגין השרים, לא ומשז, וכשתדקק במנינם ולגבייהו אחי שפיר, מספר המועט מתלה ואח"כ בהדרגה, כן נ"ל נכון ודוק):

(22) ושפטו. וידונו, לשון צווי: והקל מעליך. דבר זה להקל מעליך. והקל, כמו והקדקד את לבו (שמות ח, יא), והפזות את מואב (מלכים ג, כד), לשון הווה:

(23) וצוך אלהים ויכלת עמוד. המלך בגזורה, אם יזוה אותך לעשות כך תוכל עמוד, ואם יעבד על ידך לא תוכל לעמוד (מכילתא פ"ג): וגם כל העם הזה. אהרן נדב ואזיהוא, ושצעים זקנים הנלוים עמה עמך (מכילתא שם):

24	So Moses hearkened to the voice of his father-in-law, and did all that he had said.	וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתְנֹו וַיַּעַשׂ כָּל אֲשֶׁר אָמַר:	שלישי
25	And Moses chose able men out of all Israel, and made them heads over the people, rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.	וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי-חַיִּל מִכָּל-יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רֹאשִׁים עַל-הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת:	25
26	And they judged the people at all seasons: the hard causes they brought unto Moses, but every small matter they judged themselves.	וַיִּשְׁפְּטוּ אֶת-הָעָם בְּכָל-עֵת אֶת-הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יְבִיאֹן אֶל-מֹשֶׁה וְכָל-הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּהוּ הֵם:	26
27	And Moses let his father-in-law depart; and he went his way into his own land.	וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה יֵת חֲמוּדֵי וַאֲזַל לֵיהֶם לְאַרְעֵיהֶם:	27
XIX	In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.	בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי:	רביעי
2	And when they were departed from Rephidim, and were come to the wilderness of Sinai, they encamped in the wilderness; and there Israel encamped before the mount.	וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיִּתְּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר:	2

(26) ושפטו. וְדִינִינוּ יָת עֲמָא: יביאון. מְיִיתִין: ישפטו הם. כמו ישפטו (צחולס) וכן לֹא טַעֲבוּרִי (רות 3, ח), כמו לֹא טַעֲבוּרִי. ותרגמו דִּינִין אִינוּן. מקראות העליונים היו לשון זווי, לכך מתורגמין ודינון, ייתון, ודינון, ומקראות הללו לשון עשייה:

(27) וילך לו אל ארצו. לגייר בני משפחתו (מכילתא פ"ב):

(1) ביום הזה. בראש חדש (שנת פו). לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו:

(2) ויסעו מרפידים. למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שזרפידים היו חונים, בידוע שמסע נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה (מכילתא בחדש פ"א): ויחן שם ישראל. כאיש אחד בלבד אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת (מכילתא שם): נגד ההר. למורחו, וכל מקום שאתה מולא נגד, פנים למורח (מכילתא שם):

<p>3 And Moses went up unto God, and the LORD called unto him out of the mountain, saying: 'Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel:</p>	<p>וּמֹשֶׁה סָלַק לִקְדָּם יְיָ וַיִּקְרָא לֵיהּ יְיָ מִן הַהָר וַיֹּאמֶר בְּדִין תִּימָר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַחֲנִי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַגִּיד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>4 Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.</p>	<p>אֵתֵּן תְּחִיתוֹן דַּעֲבָדִית לְמִצְרָאִי וְנִטִּילִית יִתְכוֹן כַּד עַל גְּדַפֵּי נִשְׂרִין וְקָרִיבִית יִתְכוֹן לְפִוְלַחֲנִי:</p>	<p>אֵתֵּם רִאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרָיִם וְאֲשֶׁא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאֶבֶא אֶתְכֶם אֵלָי:</p>
<p>5 Now therefore, if ye will hearken unto My voice indeed, and keep My covenant, then ye shall be Mine own treasure from among all peoples; for all the earth is Mine;</p>	<p>וְכַעַן אִם קִבַּלְא תִקְבְּלוּן לְמִימָרִי וְתִשְׁרֹוּן יְת קִימִי וְתִהְיוּן קְדָמִי חֲבִיבִין מִכָּל עַמְמֵיָא אֲרִי דִילִי כָל אָרְעָא:</p>	<p>וְעַתָּה אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי כָל־הָאָרֶץ:</p>
<p>6 and ye shall be unto Me a kingdom of priests, and a holy nation. These are the words which thou shalt speak unto the children of Israel.'</p>	<p>וְאַתֶּם תִּהְיוּ תְּהִיוֹן קְדָמִי מַלְכִין כְּהִנִּין וְעַם קֹדֶשׁ אֵלֶיךָ פְּתֻמֵּיָא דְתַמְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מַמְלֶכֶת כְּהִנִּים וְגוֹי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>

(3) וּמֹשֶׁה עָלָה. ציוס השני, וכל עליותיו צהשכמה היו, שנאמר וַיִּשָּׁפֶס מֹשֶׁה בְּצִקָּר (שמות לז, ד): כה תאמר. זלשון הזה וכסדר הזה: לבית יעקב. אלו הנשים, תאמר להם זלשון רכה: ותגיד לבני ישראל. עונשין ודקדוקין פירש לזכרים, דזכרים הקשין כגידין (שצת פו). מכילתא צחדש פ"צ):

(4) אֵתֵם רִאִיתֶם. לא מסורת היא צידכם, ולא צדצרים אני משגר לכם, לא צעדים אני מעיד עליכם, אלא אֵתֵם רִאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרָיִם, על כמה עזירות היו חייצין לי קודם שנזדווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא אתכם. זה יום שצאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשצאו ליסע ולצאת, נקצצו כלם לרעמסס (מכילתא פ"צ). ואונקלוס תרגם ואשא, וְאֶתְכֶם יִתְכוֹן, כמו ואסיע אתכם, תיקון את הדבור דרך כבוד למעלה: על כנפי נשרים. כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את צניהם צין רגליהם, לפי שממיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אצל הנשר הזה אינו ממירא אלא מן האדם שמה יזרוק צו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ צו ולא צצני, אף אני עשיתי כן, וַיִּשָּׁע מִלֶּאֱדָהּ הָאֱלֹהִים וגו' וַיֵּצֵא צִין מִקֶּה מִקְרִיִּם וגו' (שמות יד, יט), והיו מזרים וזרקים חצים ואצני צִין מִקְרִיִּם, והענין מקבלם: ואבא אתכם אלי. כתרגומו:

(5) וְעַתָּה. אם עתה תקבלו עליכם, יערצ לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות (מכילתא פ"צ): ושמרתם את בריתי. שזכרות עמכם על שמירת התורה: סגלה. אומר חצי, כמו וּסְגֻלַּת מְלָכִים (קהלת ז, ח), כלי יקר ואצנים טובות שהמלכים גונזים אותם, כך אֵתֵם תִּהְיוּ לִי סֻגְלָה משאר אומות, ולא תאמרו אֵתֵם לְצַדִּיק שְׁלִי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שמהא צחתכם נכרת, כי לי כל הארץ, והם צעיני ולפני לכלום:

(6) וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כְּהִנִּים. שרים, קָמָה דְאֶשְׁ אֲמַר, וצני דוד פִּהֲנִים הָיו (שמואל-צ ח, יח): אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:

7	And Moses came and called for the elders of the people, and set before them all these words which the LORD commanded him.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁב לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוְּהוּ יְהוָה: וַאֲתָא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁב לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֵּין פִּתְגָמֵי יְיָ דְּפִקְדֵיהּ יְיָ:	חמישי
8	And all the people answered together, and said: 'All that the LORD hath spoken we will do.' And Moses reported the words of the people unto the LORD.	וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם וַיֹּדוּ וַיֹּאמְרוּ כָל-אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁבַּח מֹשֶׁה אֶת-דְּבָרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה: וַאֲתִיבוּ כָל עָמָא פַחְדָא וַאֲמָרוּ כָל דְּמַלְלִיל יְיָ נַעֲבִיד וַאֲתִיב מֹשֶׁה יְת פִּתְגָמֵי עָמָא לְקָדָם יְיָ:	8
9	And the LORD said unto Moses: 'Lo, I come unto thee in a thick cloud, that the people may hear when I speak with thee, and may also believe thee for ever.' And Moses told the words of the people unto the LORD.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה הֵן אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָב הָעָנָן בְּעָבִיר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עַמְדָּה וְגַם-בֶּהָ אֲמַיְנוּ לְעוֹלָם וַיַּגִּד מֹשֶׁה אֶת-דְּבָרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה: וַאֲמָר יְיָ לְמֹשֶׁה הֵן אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָבִיר דִּישְׁמַע עָמָא בְּמַלְלוֹתֵי עַמְדָּה וַאֲף בְּדִימָנוּן לְעוֹלָם וַחֲוֵי מֹשֶׁה יְת פִּתְגָמֵי עָמָא לְקָדָם יְיָ:	9
10	And the LORD said unto Moses: 'Go unto the people, and sanctify them to-day and to-morrow, and let them wash their garments,	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵיזֶל לְנֹת עָמָא וּתְזַמְיְנוּן יוֹמָא דִּין וּמָחָר וַיַּחֲוִינוּן לְבוּשֵׁיהוֹן: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵלֵּךְ אֶל-הָעָם וּקְדַשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמָחָר וְכַבְּסוּ שְׂמֹלֹתָם:	10
11	and be ready against the third day; for the third day the LORD will come down in the sight of all the people upon mount Sinai.	וַיְהִיו זְמִינִין לְיוֹמָא תְּלִיתָאָה אַרִי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה יְתַגְלִי יְיָ לְעֵינֵי כָל עָמָא עַל טוֹרָא דְּסִינַי: וַהֲיוּ נִכְנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּיו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הַר סִינַי:	11

(8) וישב משה את דבריו העם וגו'. ציוס המחרת שהוא יום שלישי, שהרי זה שמעיה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא בזה הכתוב ללמד דרך ארץ ממש, שלא אמר הואיל וידוע מי ששלחני, איני צריך להשיב:
(9) בעב הענן. צמעה הענן, וזהו ערפל: וגם כך. גם צנצנאים הצאים אחריו: ויגד משה וגו'. ציוס המחרת שהוא רביעי לחדש: את דבריו העם וגו'. משוזה על דבר זה שמעתי מהם, שרזונם לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רזוננו לראות את מלכנו:
(10) ויאמר ה' אל משה. אם כן שמזיקין לדבר עמם, לך אל העם: וקדשתם. וזמנתם, שיכינו עצמם היום ומחר:
(11) והיו נכונים. מוצדלים מאשה (מכילתא פ"ג): ליום השלישי. שהוא ששה בחדש, וצחמישי בנה משה את המזבח תחת ההר ושמים עשרה מצבה (מכילתא שם), כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר בתורה: לעיני כל העם. מלמד, שלא היה זה סומא, שנתרפאו כולם (מכילתא שם):

12	And thou shalt set bounds unto the people round about, saying: Take heed to yourselves, that ye go not up into the mount, or touch the border of it; whosoever toucheth the mount shall be surely put to death;	וַתִּתְּחִים יְת עָמָר סָחוּר סָחוּר לְמִימָר אַסְתָּמְרוּ לְכוֹן מִלְמַסָּק בְּטוֹרָא וּלְמִקְרָב בְּסוֹפֶיהָ כָּל דִּיקְרָב בְּטוֹרָא אַתְקַטְלָא וְתִקְטִיל:	וְהִגְבַּלְתָּ אֶת־הָעָם סָבִיב לֵאמֹר הִשְׁמְרוּ לָכֶם עֲלֹת בְּהָר וּנְגַע בְּקֻצְהוּ כָּל־הַנִּגַּע בְּהָר מוֹת יוֹמָת:	12
13	no hand shall touch him, but he shall surely be stoned, or shot through; whether it be beast or man, it shall not live; when the ram's horn soundeth long, they shall come up to the mount.'	לֹא תִקְרַב בִּיה יָד אַרְי אַתְרָגְמָא וְתִרְגִּים אֹז אַשְׁתַּדָּאָה יִשְׁתַּדִּי אִם בְּעִירָא אִם אֲנָשָׁא לֹא יִתְקִיִּים בְּמִיגַד שׁוֹפָרָא אֲנֹן מוֹרְשָׁן לְמַסָּק בְּטוֹרָא:	לֹא־תִגַּע בּוֹ יָד בִּי־סָקוּל יִסָּקֵל אִו־יִרְה יִירָה אִם־בְּהֵמָה אִם־אִישׁ לֹא יִתִּיָּה בְּמִשְׁחֵי תִיבֵל הַמָּה יַעֲלוּ בְּהָר:	13
14	And Moses went down from the mount unto the people, and sanctified the people; and they washed their garments.	וַיֵּרַד מֹשֶׁה מִן־הַהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדְּשׁ אֶת־הָעָם וַיִּכְבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:	וַיֵּרַד מֹשֶׁה מִן־הַהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדְּשׁ אֶת־הָעָם וַיִּכְבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:	14
15	And he said unto the people: 'Be ready against the third day; come not near a woman.'	וַיֹּאמֶר לְעָמָא הָיוּ זְמִינִין לְתַלְתָּא יוֹמִין לֹא תִקְרְבוּן לְצַד אִתְתָּא:	וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נִכְנִיִּים לְשִׁלֶּשֶׁת יָמִים אַל־תִּגָּשׁוּ אֶל־אִשָּׁה:	15
16	And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled.	וַתְּהִי בַיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְיֵי צַפְרָא וַתְּהִי קִלְיוֹ וּבִרְקִין וַעֲנָנָא תַּקִּיף עַל טוֹרָא וְקוֹל שׁוֹפָרָא תַּקִּיף לְחָדָא וְזַע כָּל עָמָא דְּבִמְשִׁרִיתָא:	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהֵיִת הַפֶּקֶר וַיְהִי קוֹלֹת וּבִרְקִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל־הַהָר וְקוֹל שׁוֹפֵר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְּחַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:	16

(12) והגבלת. קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרבו מן הגבול והלאה: לאמר. הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך: ונגע בקצהו. אפילו בקצהו: (13) ירה יירדה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה (סנהדרין מה). מצית הסקילה שהיה גזוה שתי קומות: יירדה. יושלך למטה לארץ, כמו וְיָרָה צִיס (שמות טו, ד): במשך היובל. כשימשוך היובל קול ארוך, הוא סימן סלוק שכניה והפסקת הקול, וכיון שנשמלק הם רשאים לעלות: היובל. הוא שופר של איל, שכן צעריא קורין לְדִקְרָא יוֹבֵלָא. ושופר של אילו של יצחק היה: (14) מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם: (15) היו נכונים לשלשת ימים. לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי (שבת פז). ולדברי האומר בששה בחדש ניחנו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמש תוך ג' ימים, שמא תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל מששהם שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזרע, וטהור מלטמא את הפולטת: (16) בהיות הבקר. מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרך צפר ודם לעשות כן שיהא הרצ ממתינ לתלמיד, וכן מצינו קים גַּא אֵל הַבְּקָרָה וגו' (יחזקאל ג, כב), וְאִקוּם וְאִלָּא אֵל הַבְּקָרָה וְהָיָה עָם כְּצוֹד ה' עַמֵּד (שם כג):

17	And Moses brought forth the people out of the camp to meet God; and they stood at the nether part of the mount.	וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיַּתְּיִצְבוּ בַּתַּחְתִּית הַהִירָה:	וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיַּתְּיִצְבוּ בַּתַּחְתִּית הַהִירָה:
18	Now mount Sinai was altogether on smoke, because the LORD descended upon it in fire; and the smoke thereof ascended as the smoke of a furnace, and the whole mount quaked greatly.	וַהֲרֹ סִינַי עָשָׁן כָּלֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנוּ כַּעֲשָׁן הַכִּבְבֹּשׁ וַיִּחַרְד כָּל־הָהָר מְאֹד:	וַהֲרֹ סִינַי עָשָׁן כָּלֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנוּ כַּעֲשָׁן הַכִּבְבֹּשׁ וַיִּחַרְד כָּל־הָהָר מְאֹד:
19	And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and God answered him by a voice.	וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וַיְחַזֵּק מְאֹד מִשְׁעָה יִדְבָּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל:	וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וַיְחַזֵּק מְאֹד מִשְׁעָה יִדְבָּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל:
20	And the LORD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the LORD called Moses to the top of the mount; and Moses went up.	וַיֵּרֶד יְהוָה עַל־הָרֹ סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:	וַיֵּרֶד יְהוָה עַל־הָרֹ סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:
21	And the LORD said unto Moses: 'Go down, charge the people, lest they break through unto the LORD to gaze, and many of them perish.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן־יִהְיֶה־רָסוֹ אֶל־יְהוָה לְרֹאשׁוֹת וַנִּפְּל מִמֶּנּוּ רַב:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן־יִהְיֶה־רָסוֹ אֶל־יְהוָה לְרֹאשׁוֹת וַנִּפְּל מִמֶּנּוּ רַב:

(17) לקראת האלהים. מגיד שהשכינה יראה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מסיני צא (דברים לג, ז. מכילתא פ"ג), ולא נאמר לסיני צא: בתחתית ההר. לפי פשוטו דרגלי ההר. ומדרשו, שנחלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית (שבת פח.):

(18) עשן כלו. אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכן תרגומו פָּנָה פְּלִיָה ולא תרגם פָּנָה, וכל עשן שצמקרא נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר: הכבשן. של סיד, יכול ככבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר דובר באש עד לב השמים, ומה תלמוד לומר כבשן, לְשַׁבֵּר את האוון מה שהיא יכולה לשמוע, נותן לצריות סימן הניכר להם. כיוצא בו פֶּאֶרְיָה יִשְׁאָג (הושע יא, י), וכי מי נתן כח בארי אלא הוא, והכתוב מושווה באריה, אלא אנו מכנין ומדמין אותו לצריותיו, כדי לְשַׁבֵּר את האוון מה שיכולה לשמוע. כיוצא בו וְקוֹלוֹ קוֹל מִים רָצִים (יחזקאל מג, ז), וכי מי נתן קול למים והלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לצריותיו כדי לְשַׁבֵּר את האוון:

(19) הוֹלֵךְ וחזק מאד. מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוחה, אצל כאן הוֹלֵךְ וחזק מאד, ולמה כך, מתחלה לְשַׁבֵּר אזניהם מה שיכולין לשמוע: משה ידבר. כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפיו הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך, והקדוש צרוך הוא מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר וגשמע: יעננו בקול. יעננו על דבר הקול, כמו אֲשֶׁר יַעֲנֶה צָאֵשׁ (מלכים א יח, כד), על דבר האש להורידו:

(20) וירד ה' על הר סיני. יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר כי מן השמים דִּצְרָתִי עִמָּכֶם (שמות כ, יט), למד שֶׁהָרָצִין שמים עליונים ותחתונים, והאיען על גבי ההר כמנע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם (מכילתא פ"ד):

(21) העד בעם. התורה דהם שלא לעלות צהר: פן יחרסו וגו'. שלא יחרסו את מנצם, על ידי שֶׁפִּתְּחוּם אֵל ה' לראות, ויקרבו ללד ההר: ונפל ממנו רב. כל מה שיפול מהם, ואפילו הוא יחידי חשוב לפני רב

22 And let the priests also, that come near to the LORD, sanctify themselves, lest the LORD break forth upon them.'	וְאֵלֶּיךָ כֹהֲנֵי יִשְׂרָאֵל לְשַׁמֵּשׁ לְפָנֶיךָ יֵצְאוּ וְיִקְדְּשׁוּ וְלֹא יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה יִקְדָּשׁוּ וְלֹא יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה יִקְדָּשׁוּ וְלֹא יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה	22 וגם הכהנים הנגשים אל-יהוה יתקדשו פן-יפרץ בהם יהוה:
23 And Moses said unto the LORD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds about the mount, and sanctify it.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֹא יָבוֹאוּ הָעָם לְעֹלֶת אֶל-הָר סִינַי כִּי-אָמַרְתָּ הָעָם לֵאמֹר הִגְבַּל אֶת-הָהָר וְקִדְּשֵׁהוּ:	23 ויאמר משה אל-יהוה לא-יוכל העם לעלות אל-הר סיני כי-אתה העדתה בנו לאמר הגבל את-ההר וקדש-הו:
24 And the LORD said unto him: 'Go, get thee down, and thou shalt come up, thou, and Aaron with thee; but let not the priests and the people break through to come up unto the LORD, lest He break forth upon them.'	וַיֹּאמֶר לְיְהוָה לֵךְ-רָד וְעֲלִית אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֲלֵי-יְהֹרָסוּ לְעֹלֶת אֶל-יְהוָה פֶּן-יִפְרֹץ-בָּם:	24 ויאמר אליך יהוה לה-רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל-יהרסו לעלות אל-יהוה פן-יפרץ-בם:
25 So Moses went down unto the people, and told them.	וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אֶל-הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: (ס)	25 וירד משה אל-העם ויאמר אליהם: (ס)
XX And God spoke all these words, saying:	וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאֹמֶר: (ס)	XX וידבר אלהים את כל-הדברים האלה לאמר: (ס)

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 227.

(מכילתא שם): יהרסו. כל הריסה מפרדת אסיפת הצנין, אף הנפרדין ממנצ אנשים הורסים את המנצ:
(22) וגם הכהנים. אף הצבורות שהעבודה צה (זבחים קטו): הנגשים אל ה'. להקריב קרבות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות: יתקדשו. יהיו מזומנים להתיצב על עמדן: פן יפרץ. לשון פרצה, יהרוג צה ויעשה צה פרצה:
(23) לא יוכל העם. איני צריך להעיד צה, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות:
(24) לך רד. והעד צה שנית, שמזרזין את האדם קודם מעשה, ומזרזין ומזרזין אותו בשעת מעשה (מכילתא שם): ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים. יכול אף הם עמך, תלמוד לומר ועלית אתה, אמור מעתה, אתה מחיזה לעמך, ואהרן מחיזה לעצמו, והכהנים מחיזה לעצמם, משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יהרסו את מנצם לעלות אל ה': פן יפרץ בם. אף על פי שהוא נקוד חטף קמ"ץ, אינו זו מגזרתו, כך דרך כל חיצה שנקודתה מלאפ"ס, כשהיא צה בצמק, משתנה הנקוד לחטף קמ"ץ:
(25) ויאמר אליהם. התראה זו:
(1) וידבר אלהים. אין אלהים אלא דיין, וכן הוא אומר אלהים לא תקלל (שמות כב, כז) ותרגומו דיינא, לפי שיש פרשיות צתורה שאם עשאן אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אלהים, דיין להפרע: את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות צדור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן, אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל צדור וצדור בפני עצמו. (קושיית אם כן כו', פירוש, לפי זה שמוכח מאת כל הדברים האלה, שגם שאר עשרת הדברות כולם אמר הקצ"ה צדור אחד, אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו', רצונו לומר מה צה להודיענו צמה שפרט לשון צ' דברות אלו מהשאר, מדהויאם בלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים צפרט

2 I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
3 Thou shalt have no other gods before Me.	לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי:	לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי:
4 Thou shalt not make unto thee a graven image, nor any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth;	לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִלָּם וְכָל דָּמוֹ דְּבִשְׁמַיָּא מִלְּעֵילָא וְדִבְאָרְעָא מִלְּרַע וְדִבְמִיָּא מִלְּרַע לָאֲרָעָא:	לֹא-תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:
5 thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate Me;	לֹא תִסְגֹּד לָהֶן וְלֹא תַפְלַחנִין אַרְי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא מְסַעֵר חֹבֵי אֲבֹתָן עַל בְּנֵי מִרְדִּין עַל דָּר תְּלִיתַי וְעַל דָּר רְבִיעַי לְסָנְאִי כֹד מְשַׁלְמִין בְּנִיָּא לְמַחְטִי בְּתַר אֲבֹתָהֶן:	לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹקֵד עֲוֹן אָבֹת עַל-בְּנִים עַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשָׁנָאִי:

מפי הגבורה יצאו, והלא לפי זה כולם כמוהם, הקצ"ה בכבודו ובעצמו דיצרו. ותיירץ שחזר ופירש וכו', ורזונו לומר, באתה החזרה, לא החזיר ללמד על הכלל יצא, אלא על הפרט אלו שתי דצרות ראשונות ביחוד ודו"ק): לאמר. מלמד שהיו עוין על הן ועל לאו לאו (מכילתא סו):

(2) אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא הוואה, שהיו משועבדים לי. דצר אחר, לפי שנגלה בים כגבור מלחמה ונגלה כאן כוקן מלא רחמים, שנאמר וספת רגלי קמעשה לנגת הספיר (שמות כד, י), זו הייתה לפניו בשעת השעבוד, וכעס השמים משנגאלו, הואיל ואני משתנה במראות, אל תאמרו שתי רשויות הן (מכילתא פ"ה), אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. דצר אחר, לפי שהיו שומעין קולות הרצה, שנאמר את הקולות, קולות באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשויות הרצה הן. ולמה אמר לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל, וזה הוא שאמר למה ה' יצקה חפץ דעמך (שמות לב, יא), לא להם צוית לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא לי לצדי: מבית עבדים. מצית פרעה שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא מצית עבדים שהיו עבדים לעבדים, תלמוד לומר ויפדך מצית עבדים מיד פרעה מלך מצרים, אמור מעתה, עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים:

(3) לא יהיה לך. למה נאמר, לפי שנאמר לא תעשה לך, אין לי אלא שלא יעשה, העשוי כצר מנין שלא יקיים, תלמוד לומר לא יהיה לך (מכילתא פ"ו): אלהים אחרים. שאין אלהות, אלא אחרים עשאו אלהים עליהם (מכילתא סו). ולא יתכן לפרש אלהים אחרים וולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרואם אלהות אלו. דצר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעובדיהם, צועקים אליהם ואין עונים אותם, ודומה כאילו הוא אחר שאינו מכירו מעולם: על בני. כל זמן שאני קיים, שלא תאמר לא נטוו על עבודת אליילים אלא אותו הדור (מכילתא סו):

(4) פסל. על שם שנפסל: וכל תמונה. תמונת כל דצר אשר בשמים:

(5) אל קבא. מקנא להפרע, ואינו עוצר על מדתו למחול על עון עבודת אלילים. כל לשון קנא אנפריי"מנט בלע"ז (אייפערנד) נותן לב ליפרע: לשנאי. כתרוממו, כשאוחזין מעשה אצותיהם צדיהם (סנהדרין כז:):

6	and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.	וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאֲלָפִים וְלִשְׁמֵרֵי מִצְוֹתַי: (ו)	וְעֵבִיד טִיבוֹ לְאֲלָפִים דְּרִין לְרַחֲמֵי וּלְנִטְרֵי פְקוּדָי:	6
7	Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.	לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנְקֶה יְהוָה אֶת־ אִשְׁרֵי־שָׂמוֹ אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוּא: (ז)	לֹא תִיַּמֵּי בִשְׁמֵא דֵיין אֱלֹהֶךָ לְמַגָּא אַרִי לֹא יִזְכִּי יְיָ יֵת דֵּיִימֵי בְּשִׁמְיָה לְשַׁקְרָא:	7
8	Remember the sabbath day, to keep it holy.	זָכוֹר אֶת־יְוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:	הָיוּ דְכִיר יֵת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא לְקַדְּשׁוּתִיהּ:	8
9	Six days shalt thou labour, and do all thy work;	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלֶאכֶתְךָ:	שֶׁתָּא יוֹמִין תַּפְלַח וְתַעֲבִיד כָּל עֲבִידְתְּךָ:	9
10	but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates;	וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְךָ עֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:	וַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אֹתָּ וּבִרְךָ וּבִתְךָ עֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ וּבְעִירְךָ וְגִירְךָ דְּבִקְרָנְךָ:	10
11	for in six days the LORD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the LORD blessed the sabbath day, and hallowed it.	כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יְוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ח)	אַרִי שֶׁתָּא יוֹמִין עֲבַד יְיָ יֵת שְׁמִיָּא וַיֵּת אַרְעָא יֵת יַמָּא וַיֵּת כָּל דְּבַהּוֹן וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל כֵּן בְּרִיךְ יְיָ יֵת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא וְקַדְּשִׁיהּ:	11

(6) נוצר חסד. שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורעניות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות, וזו לאלפים (תוספתא סוטה ד, ח):
(7) לשוא. (השני לשון שקר, כתרומה) קמה דתימר אי זהו שבעות שוא, נשבע לשנות את הידוע, על עמוד של אבן שהוא של זהב, (הראשון לשון מגן, כתרומה) זה הנשבע לחנם ולהצל על של עץ עץ, ועל אבן אבן (שבעות כט):

(8) זכור. זכור ושמור צדצור אחד נאמר, וכן מַסְלִיָּה מות יומת (שמות לא, יד) וצִיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי קָדָשִׁים (צמדצר כח, ט), וכן לא תלצש שַׁעֲטָנִי גְדָלִים פַּעֲשָׂה לָךְ (דברים כב, יא), וכן עֲקָרוֹת חֲשֵׁת חֲסִיד (ויקרא יח, טז) יִצְחָק עֲלֶיךָ (דברים כה, ה), הוא שנאמר חֲסֵת דְּצָר חֲלָהִים שְׁפִים וְשַׁמְעָנִי (תהלים סב, יב). זכור לשון פעול הוא, כמו אָכַל וְשָׁח (ישעיה כב, יג), הָלוֹךְ וְכָלָה (שמואל-ב ג, טז), וכן פתרונו תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נודמן לך חפץ יפה, תהא מוזמין לשבת (בבא מציעא טז):

(9) ועשית כל מלאכתך. כשתצא שבת, יהא צעניך כאלו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא פ"ו):

(10) אחת וצנך וצתך. אלו הקטנים, או אינו אלא גדולים, אמרת, הרי כבר מזהרין הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שציתת הקטנים, וזה ששנינו (שבת קכא). קטן שצא לכבוד, אין שומעים לו, מפני שציתתו עליך:

12	Honour thy father and thy mother, that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	כְּבֹד וְאֶת־אֲמִידָה לְמַעַן יָאָרְכוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס)	יִקַּר יְת אָבוֹד וְיִת אֲמִיד בְּדִיל דִּי־יִרְכּוּן יּוֹמֶךָ עַל אֲרֻעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יְחִיב לָךְ:
13	Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.	לֹא תִרְצַח (ס) לֹא תִנְאַף (ס) לֹא תִגְנוֹב לֹא־תַעֲנֶה בְרַעְיָךְ עַד שָׁקֶר: (ס)	לֹא תַקְטוּל נַפֶּשׁ לֹא תִגְנוֹב לֹא תִגְנוֹב לֹא תַסְתִּיד בְּחִבְרֶךָ סְהִידוּתָא דִּשְׁקָרָא:
14	Thou shalt not covet thy neighbour's house; thou shalt not covet thy neighbour's wife, nor his man-servant, nor his maid-servant, nor his ox, nor his ass, nor any thing that is thy neighbour's.	לֹא תַחְמֹד בֵּית רַעְיָךְ לֹא־תַחְמֹד אִשְׁתּוֹ רַעְיָךְ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתּוֹ וְשׁוֹרּוֹ וַחֲמֹרּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעְיָךְ: (פ)	לֹא תַחְמִיד בֵּית חִבְרֶךָ לֹא תַחְמִיד אִתָּת חִבְרֶךָ וְעַבְדִּיהָ וְאִמָּתִיהָ וְתוֹרִיהָ וְחִמְרִיהָ וְכָל דְּלַחְבְּרֶךָ:
15	And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.	וְכָל־הָעָם רָאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלַּפִּידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהָר עֹשֶׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֹק:	וְכָל עַמָּא חֲזַן יְת קָלִיא וְיִת בַּעֲוִרְיָא וְיִת קָל שׁוֹפְרָא וְיִת שׁוּרָא דְּתַנּוּ וַחֲזָא עַמָּא וַיִּנָּעוּ וַיִּקְמוּ מִרְחִיק:
16	And they said unto Moses: 'Speak thou with us, and we will hear; but let not God speak with us, lest we die.'	וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה דִּבֶּר־אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאֶל־יְדִבֶּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן־נָמוּת:	וַיֹּאמְרוּ לְמֹשֶׁה מְלִיל אַתָּ עִמָּנָא וְנִקְבִּיל וְלֹא יְתַמְלִל עִמָּנָא מִן קֳדָם יְיָ דְלִמָּא נָמוּת:

(11) וינח ביום השביעי. כזיכול הכתיב בעצמו מנוחה, ללמד הימנו קל וחומר לאדם שמלאכתו צעמל וביגיעה שיהא נוח בשבת: בריך. ויקדשהו. צרכו צמן לכופלו בששי לחם משנה, וקדשו צמן שלא היה יורד צ:

(12) למען יאריכוך ימך. אם תכזב יאריכוך ימך, ואם לאו יקצרוך, שדברי תורה נוטריקון הם נדרשים, מכלל הן לאו ומכלל לאו הן (מכילתא פ"ח):

(13) לא תנאף. אין ניאוף אלא באשת איש, שנאמר מות יומת הנאף והנאפֶּת (ויקרא כ, ו), ואומר האִשָּׁה הַמִּנְאֶפֶת פָּסַח אִישָׁהּ פָּסַח אֶת זָרִים (יחזקאל טז, לב): לא תגנוב. בגונב נפשות הכתוב מדבר, לא תגנובו בגונב ממון, או אינו אלא זה בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות, אמרת, דבר הלמד מענינו, מה לא תרשע לא תנאף מדבר דבר שחייבין עליהם מיתת בית דין, אף לא תגנוב דבר שחייב עליו מיתת בית דין (סנהדרין פו):

(15) וכל העם רואים. מלמד שלא היה זהם אחד סומא, ומניין שלא היה זהם אלו, תלמוד לומר ויעשו כל העם, ומנין שלא היה זהם חרש, תלמוד לומר נעשה וגשמע (מכילתא פ"ט): רואים את הקולות. רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר (שם): את הקולות. היוצאין מפי הגבורה: וינעו. אין נוע אלא זיע (שם): ויעמדו מרחוק. היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל, כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר מַלְכֵי נְצָאוֹת יִדְּוֹן יִדְּוֹן (תהלים סה, יג. מכילתא שם):

17	And Moses said unto the people: 'Fear not; for God is come to prove you, and that His fear may be before you, that ye sin not.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעַמָּא לֹא תִדְחִלּוּן אֲרִי בְדִיל לְנִסָּאָה יִתְּכֹן אֱתִגְלִי לְכֹן יִקְרָא דִּי וּבְדִיל דְּתִהִי דִּחְלָתִיה עַל אֲפִיכֹן בְּדִיל דְּלֹא תַחֲבוּן:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אֶל-תִּירְאוּ כִּי לִבְעֹבֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבֹר תִּחְיֶה יִרְאָתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ:	17
18	And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where God was.	וַיָּקָם עַמָּא מִרְחִיק וּמֹשֶׁה קָרִיב לְצֹד אֲמִטָּא דְּתִמָּן יִקְרָא דִּי:	וַיַּעֲמֵד הָעָם מִרְחָק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעֲרַפֶּל אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹהִים: (ס)	18
19	And the LORD said unto Moses: Thus thou shalt say unto the children of Israel: Ye yourselves have seen that I have talked with you from heaven.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כִּדְבָרִי תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתֹן תִּזְוִיתוֹן אֲרִי מִן שָׁמַיָא מְלִילִית עִמָּכֹן:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן-הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם:	מפטיר
20	Ye shall not make with Me—gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you.	לֹא תַעֲבֹדוּן קֳדָמִי דִּחְלוֹן דְּכֶסֶף וּדְחָלוֹן דְּדָהָב לֹא תַעֲבֹדוּן לְכֹן:	לֹא תַעֲשׂוּן אֵתִי אֱלֹהִי כֶסֶף וְאֵתִי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם:	20

(17) לבעבור נסות אתכם. לגדל אחכם צעולם, שיזא לכם שם צאומות שהוא כצודו נגלה עליכם: נסות. לשון הרמה וגדולה, כמו קרימו גם (ישעיה סז, י), קרים נפי (שם מט, כז), ונקם על הגזקה (שם ל, יז), שהוא זקוף: ובעבור תחיה יראתו. על ידי שראיתם אותו יראוי ומאזים, מדעו כי אין זולתו, ותיראו מפניו:

(18) נגש אל הערפל. לפנים משלש מחיצות, חושך, ענן, וערפל, שנאמר וקהר צער צאש עד לצ השמים חשך ענן וערפל (דברים ד, יא). ערפל הוא עז הענן, שאמר לו הנה אנכי צא אלך צעז הענן (שמות יט, ט). (19) כה תאמר. כלשון הזה: אתם ראייתם. יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן השמים דברתי. וכחוצ אחר אומר, ויגד ה' על הר סיני, צא הכחוצ השלישי והכריע ביניהם, מן השמים השמייעך את קלו ליסרך ועל הקרן הקרף את אשו הגדולה (דברים ד, לו), כצודו צשמים, ואשו וגבורתו על הארץ. דבר אחר, הקפין השמים ושמי השמים, והזיען על ההר, וכן הוא אומר ויט שמים ויגד (תהלים יח, ו. מכילתא פ"ט):

(20) לא תעשון אתי. לא תעשון דמות שמי השמששים לפני צמרום (מכילתא פ"י): אלהי כסף. צא להזהיר על הכרוצים, שאתה עושה לעמוד אתי, שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב. צא להזהיר שלא יוסף על צ', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר, הריני עושה כרוצים צצתי כנסיות וצצתי מדרשות כדרך שאני עושה צצתי עולמים, לכך נאמר לא תעשו לכם:

21	An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee.	מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִּי דָבַח עֲלֹתַי יֵת עֲלֹתֶיךָ וְיֵת נֶכְסֶת קֹדֶשְׁךָ מִן עֶגְדָּה וּמִן תּוֹרֶךְ בְּכָל אֶתֶר דָּאֲשֶׁרִי שְׁכִינָתִי לְתִמְנָן אֲשַׁלַּח בְּרַכְתִּי לְךָ וְאֲבָרְכֶנּוּ:	מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת-עֲלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלָמֶיךָ אֶת-צֹאנְךָ וְאֶת-בְּקָרְךָ בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת-שְׁמִי אָבּוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ:	21
22	And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it.	וְאִם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִּי לֹא-תִבְנֶה תִּבְנֶי יִתְהוֹן פְּסִילָן לֹא תָרִים חֲרָבְךָ עָלֶיהָ וְתַחֲלִינָהּ:	וְאִם-מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה-לִּי לֹא-תִבְנֶה אֶתְהֵן גִּזִּית כִּי חֲרָבְךָ הִנְפֹּת עָלֶיהָ וְתַחֲלִלָהּ:	22
23	Neither shalt thou go up by steps unto Mine altar, that thy nakedness be not uncovered thereon.	וְלֹא תִסַּק בְּדֶרֶגֶין עַל מִדְבָּחִי דְּלֹא תִתְגַּלִּי עֲרֹתְךָ עָלָיו:	וְלֹא-תַעֲלֶה בַמַּעֲלֹת עַל-מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא-תִגָּלָה עָלָיו: (פ)	ע פסוקים

The Haftarah is Isaiah 6:1-7:6; 9:5-9:6 on page 239. Sepharadim read Isaiah 6:1-6:13.

(21) מזבח אדמה. מחובר צאדמה, שלא יצננו על גבי עמודים או על גבי כיסין (נ"א צסים) (מכילתא פ"א). צר אחר, שהיה ממלא את חלל מזבח הנחושת אדמה בשעת חנייתו (מכילתא שם): תעשה לִי. שמהח תחלת עשייתו לשמי: וזבחת עליו. אכלו, כמו ועליו מטה מנשה (צמדצר ב, כ), ו אינו אלא עליו ממש, תלמוד לומר הצָרָה וְהָדָם עַל מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ (דברים יב, כז), ואין שחיטה צראש המזבח (מכילתא פ"א וצחים נח): את עולתך ואת שלמיך. אשר מלאך ומזכרך. את נאך ואת צקרך. ירוש לאת עולתך ואת שלמיך: בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אצוא אליך וצרכתיך, אשרה שכינתי עליך, מכאן אהה למד, שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה צאה שם, וזה בית הצחירה, שם ניתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לצדך את העם:

(22) ואם מזבח אבנים. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שצתורה רשות, חוץ מג', ואם מזבח אבנים תעשה לִי, הרי אם זה משמש בלשון כאשר, וכאשר תעשה לִי מזבח אבנים לא תבנה אתהן גזית, שהרי חוצה עליך לבנות מזבח אבנים, שנאמר אֲבָנִים אֲבָנִים אֲבָנִים אֲבָנִים (דברים כז, ו). וכן אם פָּסַק סֶלֶה (שמות כז, כד), חוצה הוא, שנאמר וְהַעֲבֹטוּ אֲבָנִים (דברים טו, ח), ואף זה משמש בלשון כאשר. וכן ואם פָּקִירִים מְנַסֵּת פְּקִירִים (ויקרא ז, יד), זו מנחת העומר שהיא חוצה (מכילתא פ"א), ועל כרחך אין אם הללו תלוין, אלא ודאין, ובלשון כאשר הם משמשים: גזית. לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן בצרול: כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה משמש בלשון פן, שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה: ותחללה. הא למדת, שאם הנפת עליה צרול חללת שהמזבח נצרא להאריך ימי של אדם, והצרול נצרא לקצר ימי של אדם, אין זה דין שיונף המקצר על המאריך (מדות פ"ג מ"ד). ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאזניהם שבשמים, לפיכך לא יצא עליו כורת ומחבל, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם צרול, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תצואו פורענות:

(23) ולא תעלה במעלות. כשאחיה צונה כבש למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקנו"ש בלע"ז (שטופען שטאפלען) אלא חלוק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערותך. שעל ידי המעלות אחיה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממש, שהרי כתיב ועשה להם מכנסי צד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואחיה נוהג בהם מנהג ציון, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על ציון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג ציון, חצירך שהוא צדמות יוררך, ומקפיד על ציונו, על אחת כמה וכמה:

XXI	Now these are the ordinances which thou shalt set before them.	וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם:	וְאֵלֶּיךָ דִּינֶיָּא דְתַסְדֵּר קִדְמִיהוֹן:
2	If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing.	כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עַבְדִּי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא לְחֻפְשֵׁי חָנָם:	אֲרִי תִזְבֹּן עֶבְדָּא בֶרֶשְׁרָאֵל שְׁנַיִן שָׁנִין יִפְלַח וּבִשְׁבִיעִיתָא יִפּוֹק לְבֶר חוֹרִין מִגֵּן:
3	If he come in by himself, he shall go out by himself; if he be married, then his wife shall go out with him.	אִם-בְּגִפּוֹ יָבֹא בְּגִפּוֹ יֵצֵא אִם-בְּעַל אִשָּׁה הוּא וַיֵּצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ:	אִם בְּלַחֲדוּהִי יֵיעוֹל בְּלַחֲדוּהִי יִפּוֹק אִם בְּעִיל אִתְּתָא הוּא וְתִפּוֹק אִתְּתִיהָ עִמִּיהָ:
4	If his master give him a wife, and she bear him sons or daughters; the wife and her children shall be her master's, and he shall go out by himself.	אִם-אֲדֹנָיו יִתֶּן-לּוֹ אִשָּׁה וַיֵּלְדֶּה-לּוֹ בָּנִים אֹד בָּנוֹת הָאִשָּׁה וַיֵּלְדֶּיהָ תִּהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְּגִפּוֹ:	אִם רַבּוֹנִיהָ יִתֵּן לִיהָ אִתְּתָא וְתִלִּיד לִיהָ בְּנִין אֹד בָּנִין אִתְּתָא וּבְנֶהָא תִּהְיֶה לְרַבּוֹנָהּ וְהוּא יִפּוֹק בְּלַחֲדוּהִי:
5	But if the servant shall plainly say: I love my master, my wife, and my children; I will not go out free;	וְאִם-אָמַר יֹאמְרֵי הָעֶבֶד אֶהְבֹּתִי אֶת-אֲדֹנִי אֶת-אִשְׁתִּי וְאֶת-בְּנֵי לֹא יֵצֵא חֻפְשִׁי:	וְאִם מִימְרֵי יִימְרֵי עֶבְדָּא רַחֲמִנָּא יֵת רַבּוּנִי יֵת אִתְּתִי וְיֵת בְּנֵי לֹא אִפּוֹק בֶּר חוֹרִין:

(1) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיף על הראשונים (שמו"ר ל, ז), מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שמשם סנהדרין אלל המקדש (ס"א המזבח): אשר תשים לפניך. אמר לו הקד"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה ז' או ג' פעמים, עד שיהא סדורה צפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להציג טעמי הדבר ופירושו, לך נאמר אשר תשים לפניך, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפניך. ולא לפני עוזדי אלילים (גיטין פח:), ואפילו ידעת צדין אחד שהם דנין אותם כדיני ישראל, אל תביאם צערכאות שלהם, שהמביא דיני ישראל לפני ארמים, מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשציחם (ס"א להשציגם), שנאמר כי לא כזרנו זורם ואויבינו פלילים (דברים לז, לא), כשאווינו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם:

(2) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבד, ומה אני מקיים וְהִתְנַחֵלְתָּם אִתָּם (ויקרא כה, מו), בלקוח מן הכנענים, אבל בלקוח מישראל יאכל בשש, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי (דברים טו, יז), לא אמרתי אלא באחיך: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו, כמו שנאמר אם אין לו וְנִמְכַּר בְּגִנְזָתוֹ (שמות כז, א), או אינו אלא צמוכר עצמו מפני דחקו, אבל מכרוהו בית דין לא יאכל בשש, כשהוא אומר וְכִי יִמָּוֶד אִחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ (ויקרא כה, לט), הרי מוכר עצמו מפני דוחקו אמור, ומה אני מקיים כי תקנה, בגמכר בצית דין: לחפשי. לחירות: (3) אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה, כחרגומו אם בלחודוהי. ולשון בגפו, כגפּו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי בחור לבדו, ככף בגדו: בגפו יצא. מגיד, שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רצו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ:): אם בעל אשה הוא. ישראלית (מכילתא פ"ז): ויצאה אשתו עמו. וכי מי הכניסה שחלא, אלא מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חייב צמוכות אשתו וצניו (קידושין כז:):

(4) אם אדניו יתן לו אשה. מכאן, שהרשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית, תלמוד לומר האשה וילדיה תהיה לאדוניה, הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העבריה אף היא יולאה בשש, ואפילו לפני שש אם הביאה סימנין יולאה, שנאמר אִחִיךָ הָעֶבְרִי או הָעֶבְרִיָּה (דברים טו, יז) מלמד שאף העבריה יולאה בשש:

<p>6 then his master shall bring him unto God, and shall bring him to the door, or unto the door-post; and his master shall bore his ear through with an awl; and he shall serve him for ever.</p>	<p>וַיִּקְרַבְנֶיהָ רַבּוֹנֶיהָ לְקֹדֶם דִּיֵּינִיא וַיִּקְרַבְנֶיהָ לְנֹת דִּשָּׂא אוּ דְלֹת מְזוּזָתָא וַיִּרְצַע רַבּוֹנֶיהָ יָת אֲדֹנֶיהָ בְּמַרְצָא וַיְהִי לִיהּ עֶבֶד פֶּלַח לְעָלָם:</p>	<p>וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל־הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל־הַדֶּלֶת אוּ אֶל־הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת־אָזְנוֹ בְּמַרְצָע וַעֲבָדוּ לְעָלָם: (ס)</p>	<p>6</p>
<p>7 And if a man sell his daughter to be a maid-servant, she shall not go out as the men-servants do.</p>	<p>וְאִדָּרִי יִזְבִּין גָּבֵר יָת בִּרְתִּיהָ לְאִמָּהּ לֹא תִפּוּק בְּמַפְקָנֹתָא עַבְדִּיא:</p>	<p>וְכִי־יִמְכַר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאִמָּה לֹא תֵצֵא כְצֵאת הָעֲבָדִים:</p>	<p>לוי</p>
<p>8 If she please not her master, who hath espoused her to himself, then shall he let her be redeemed; to sell her unto a foreign people he shall have no power, seeing he hath dealt deceitfully with her.</p>	<p>אִם בִּישַׁת בְּעֵינֶי רַבּוֹנָה דִּיקְנִימָה לִיהּ וַיִּפְרָקְנָהּ לְגֵבֵר אַחֲרָן לִית לִיהּ רִשׁוֹ לְזַבְנוֹהָ בְּמִשְׁלִיטָה בַּהּ:</p>	<p>אִם־רָעָה בְּעֵינֶי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר־ (כ') (לֹא) [ק' לֹא] יַעֲדָהּ וְהִפְדָּהּ לְעָם נֹכְרִי לֹא־יִמְשַׁל לְמַכְרָהּ בְּבִגְדוֹ־בָהּ:</p>	<p>8</p>

(5) את אשתו. השפחה:

(6) אל האלהים. לבית דין, צריך שימלך במוכריו שמכרוהו לו (מכילתא פ"ג): אל הדלת או אל המזוזה. יכול שחאה המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר וְנִסְתָּה בְּאָזְנוֹ וְצִדְקָתָהּ (דברים טו, יז), צדקת ולא במזוזה, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד (קידושין כג:): ורצע אדוניו את אזנו במרצע. הימנית, או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר אֶזְנוֹ אֶזְנוֹ לְגִזְרָה שוה, נאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו, ונאמר במצורע פְּנוּךְ אֶזְנוֹ הַמַּשְׁעָר הַיְמָנִית (ויקרא יד, יד), מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה אֶזְנוֹ להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי, אֶזְנוֹ זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע (מכילתא פ"ג), ואם מוכר עצמו, אֶזְנוֹ ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, (ר"ל קשר צרור מצושים שחולין צוואר לתכשיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבצית, אמר הקצ"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם: ועבדו לעולם. עד היוכל, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר וְאִישׁ קָל מִשְׁפָּחָתוֹ שָׁעָבַד (ויקרא כה, י), מגיד שחמשים שנה קרוים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היוכל, בין סמוך בין מופלג:

(7) וכי ימכר איש את בתו לאמה. בקטנה הכתוב מדבר (מכילתא פ"ג), יכול אפילו הביאה סימנים, אמרת קל וחומר, ומה מכורה קודם לכן יוצאה בסימנים, כמו שכתוב וַיֹּצֵאֶה חֲנָם אֶת־כֶּסֶף, שאנו דורשים אותו לסימני נערות, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט:): לא תצא כצאת העבדים. כיצא עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין, אצל זו לא תצא בשן ועין, אלא עובדת שש, או עד היוכל, או עד שתביא סימנים, וכל הקודם קודם לחירותה, ונותן לה דמי עינה או דמי שינה, או אינו אלא לא תצא העבדים בשש וביוכל, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, מקיש עבריה לעברי לכל יצאותיו, מה עברי יוצא בשש וביוכל, אף עבריה יוצאה בשש וביוכל, ומהו לא תצא העבדים, לא תצא בראשי איברים כעבדים כנענים, יכול העברי יוצא בראשי איברים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יוצאה בראשי איברים, אף הוא אינו יוצא בראשי איברים:

(8) אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה חן בעיניו לכנסה (מכילתא פ"ג): אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף קדושה. וכאן רמז לך הכתוב שמזה ציעוד, ורמז לך שאינה צריכה קדושין אחרים: והפדה. יתן לה מקום להפדות ולנאת, שאף הוא מסייע בפדיונה, ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרע מפדיונה במספר השנים שעשה אצלו כאילו היא שכורה אצלו, כיצד, הרי שקנאה במנה ועשה אצלו צ' שנים, אומרים לו, יודע היית שעתידיה לנאת לסוף שש שנה, נמא שקנית עבדות כל שנה

9	And if he espouse her unto his son, he shall deal with her after the manner of daughters.	וְאִם־לְבָנוֹ יִיעָדְנָהּ הַבָּנוֹת וְאִם־לְבָרְיָהּ יִקְיִימֶנָה כִּהְלַכְתָּ בְּנֹת יִשְׂרָאֵל יַעֲבִיד לָהּ:
10	If he take him another wife, her food, her raiment, and her conjugal rights, shall he not diminish.	אִם־אַחֲרֶת יִקַּח־לָו שְׂאֵרֶיהָ כְּסוּתָהּ וְעִנְיָתָהּ לֹא יִגְרַע:
11	And if he do not these three unto her, then shall she go out for nothing, without money.	וְאִם־שְׁלֹשׁ־אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וַיֵּצֵאָה חֲנָם אֵין כֶּסֶף: (ס)
12	He that smiteth a man, so that he dieth, shall surely be put to death.	מִכָּה אִישׁ וּמָת מוֹת יוּמָת: לְאִנָּשׁ וַיִּקְטְלֵנִיָּה אֲחָקְטֶלָּהּ יִתְקַטֵּיל:
13	And if a man lie not in wait, but God cause it to come to hand; then I will appoint thee a place whither he may flee.	וְאִשֶּׁר לֹא צָדָה וְהֶאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ וְשִׁמְתִּי לָו מְקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: (ס)

ושנה בששית המנה, ועשתה אלך צ' שנים, הרי שלישית המנה, טול שני שלישיות המנה ותנא מאלך: לעם נכרי לא ימשל למכרה. שאינו ראוי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח:). בבגדו בה. אם צא לצגוד זה, שלא לקיים זה ממות יעוד, וכן אביה, מאחר שצגד זה ומכרה לזה: (9) ואם לבנו ייעדנה. האדון, מלמד שאף צו קס תחמיו ליעדה אם ירצה אבי, ואינו צריך לקדושין אחרים, אלא אומר לה, הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אביך בדמיו: כמשפט הבנות. שאר כסות ועונה:

(10) אם אחרת יקח לו. עליה: שארה כסותה ועונתה לא יגרע. מן האמה שייעד לו כצר: שארה. מזונות (כתובות מז:). כסותה. כמשעו: ענתה. תשמיש:

(11) ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לצנו, או יגרע מפדיונה ותנא, וזה לא יעדה לו, ולא לצנו, והיא לא היה צידה לפדות את עצמה: ויצאה חנם. ריבה לה יציאה לזו יותר ממה שריבה לעבדים, ומה היא היציאה, ללמד שנתא צסימנין, ותשהה עמו עוד עד שתצא צסימנין, ואם הגיעו שש שנים קודם צסימנין, צצר למדנו שנתא, שנאמר העבד או העבדה וצצדף שש שנים (דברים טו, יב), ומהו האמור כאן ויציאה חנם, שאם קדמו צסימנין לשש שנים תנא צהן (מכילתא פ"ג), או אינו אומר שנתא אלא בצגרות (קידושין ד. ז), תלמוד לומר אין כסף, לרבות יציאת צגרות, ואם לא נאמרו שניהם, הייתי אומר ויציאה חנם זו צגרות, לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לצעל הדין לחלוק:

(12) מכה איש ומות. כמה כתובים נאמרו צפרשת רוצחין, ומה שצדי לפרש למה צאו כולם, אפרש: מכה איש ומות. למה נאמר, לפי שנאמר ואיש כי יכה פל נפש אדם מות יומת (ויקרא כד, יז), שומע אני הכאה צלא מיתה, תלמוד לומר מכה איש ומות, אינו חייב אלא צהכאה של מיתה (סנהדרין פד:). ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר אינו חייב עד שיהא איש, הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר כי יכה כל נפש אדם, אפילו קטן ואפילו אשה. ועוד, אילו נאמר מכה איש, שומע אני אפילו קטן שהכה והרג יהא חייב, תלמוד לומר ואיש כי יכה (שם), ולא קטן שהכה. ועוד, כי יכה כל נפש אדם אפילו נפלים צמשמע, תלמוד לומר מכה איש, שאינו חייב עד שיהא צן קיימא, הראוי להיות איש (מכילתא פ"ד):

(13) ואשר לא צדה. לא ארצ לו ולא נכוין. צדה לשון ארצ, וכן הוא אומר ואפסה צדה את נפשי לקקסה (שמואל א כד, יא). ולא יתכן לומר צדה לשון הצד ציד, שצידת חיות אין נופל ה"א צפועל שלה, ושם דבר צה ציד, וזה שם דבר צו צדיה ופועל שלו צודה, וזהו פועל שלו צד. ואומר אני פתרונו כתרומו ודלא כמן ליה. ומנחם חצרו צחלק צד ציד, ואין אני מודה לו, ואם יש לחצרו צאחת ממחלוקת של צד, נחצרו צחלק על צד צנא (ישעיה סו, יב), צדה אורה (שמואל א כ, כ), ומלין לצד עלאה ימלל (דניאל ז, כה), אף כאן אשר לא צדה, לא צדד למצוא לו

14	And if a man come presumptuously upon his neighbour, to slay him with guile; thou shalt take him from Mine altar, that he may die.	וְאִם יָרָשׁוּ גֵבֶר עַל לְהָרְגוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזְבְּחִי תִקַּחנִי לַמּוֹת: (ס)	14
15	And he that smiteth his father, or his mother, shall be surely put to death. .	וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: (ס)	15
16	And he that stealeth a man, and selleth him, or if he be found in his hand, he shall surely be put to death.	וְגִנֵּב אִישׁ וּמָכְרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יוּמָת: (ס)	16
17	And he that curseth his father or his mother, shall surely be put to death.	וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: (ס)	17

שום נד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, מכל מקום לשון אורח הוא: והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון לא תִּהְיֶה אֵלֶיךָ רָעָה (תהלים נא, י), לא יִהְיֶה לְעָדִיק כָּל אֶנֶן (משלי יב, כא), מִתְּאֵנָה הוּא לִי (מלכים-ב, ז), מזדמן למצוא לי עלה: והאלהים אנה לידו. ולמה תצא זאת מלפניו, הוא שאמר דוד, כִּאֲשֶׁר יֵאמֶר מֶשֶׁל הַקִּדְמוֹנִי מִקְשָׁעִים יֵצֵא רָעָה (שמואל-א, כד, יג), ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקצ"ה שהוא קדמוני של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים יֵצֵא רָעָה, והאלהים אנה לידו, במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג וזה לא גלה, והקצ"ה מזמנן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג: ושמותי לך מקום. אף במדבר שינוס שמה. ואי זה מקום קולטו, זה מחנה לוי (מכות יב):

(14) וְכִי יִיזֵד. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו', שומע אני אפילו רופא שהמית, ושליח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאז המכה את בנו, והרג הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי יזיד ולא שוגג, להרגו בערמה ולא שליח בית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין, אין מערימין:

מעם מזבח. אס היה כהן ורודה לעבד עבודה, תקחנו מות (סנהדרין לה: יומא פה:).
(15) ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחזירו שהוא בתשלומין ולא במיתה, הוצרך לומר על החובל באביו שהוא במיתה. ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חבורה (סנהדרין פד:). אביו ואמו. או זה או זה: מות יומת. בחנק:

(16) וגנב איש ומכרו. למה נאמר, לפי שנאמר פִּי יִמָּלֵא אִישׁ גִּנָּב נֶפֶשׁ מִאֲחִיו (דברים כד, ז), אין לי אלא איש שגנב נפש, אשה או טומטום או אנדרוגינוס שגנבו מנין, תלמוד לומר וגונב איש ומכרו. ולפי שנאמר כאן וגונב איש, אין לי אלא גונב איש, גונב אשה מנין, תלמוד לומר וגונב נפש (שם), לכך הוצרכו שניהם, מה שחסר זה גלה זה (מכילתא פ"ה): ונמצא בידו. שראוהו עדים שגנבו ומכרו, ונמצא בידו כבר קודם מכירה (סנהדרין פה:). מות יומת. בחנק. כל מיתה האמורה בתורה סתם, חנק היא. והפסיק הענין וכתב וגונב איש בין מכה אביו ואמו למקלל אביו ואמו, ונראה לי היינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הכאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (שם):

(17) ומקלל אביו ואמו. למה נאמר, לפי שהוא אומר איש איש יִקַּלֵּל אֶת אָבִיו (ויקרא כ, ט), אין לי אלא איש שקלל את אביו, אשה שקללה את אביה מנין, תלמוד לומר ומקלל אביו ואמו, סתם, בין איש ובין אשה, אס כן למה נאמר איש אשר יקלל, להוציא את הקטן: מות יומת. בסקילה. וכל מקום שנאמר דמיו בו, בסקילה, ובנין אז לכולם, בְּאֶצְוֹ יִקְדְּמוּ אֶתְּסָם דְּמִיהָם (שם כ, כז), ובמקלל אביו ואמו נאמר דְּמִיו בּוֹ (ת"כ פ' קדושים קידושין ל:):

18	And if men contend, and one smite the other with a stone, or with his fist, and he die not, but keep his bed;	וְכִי־יִרְיֹבֹן אָנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בָּאֶבֶן אוֹ בְּכֹרֶמֶץ וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב: וְיָקוֹם וַיֵּלֶךְ עַל־עֵזוֹ וְיִהְיֶה כְּרִייה וְיִהְיֶה זָכָא מִחֵיָּא לְחֹדֶר בּוֹטְלִינִיָּה יִתִּין וְאָגֵר אֶסְיָא יִשְׁלִים:	18
19	if he rise again, and walk abroad upon his staff, then shall he that smote him be quit; only he shall pay for the loss of his time, and shall cause him to be thoroughly healed.	אִם־יָקוֹם וַיֵּלֶךְ בְּחֹזֶן עַל־מִשְׁעַנְתּוֹ וְנָקָה הַמַּכָּה רַק שְׂבִתּוֹ יִתֵּן וְרַפָּא יִרַפָּא: (ס)	19
20	And if a man smite his bondman, or his bondwoman, with a rod, and he die under his hand, he shall surely be punished.	וְכִי־יִכָּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אֻמָּתוֹ בַּשֹּׁבֵט וַיָּמָת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֶם:	שני
21	Notwithstanding if he continue a day or two, he shall not be punished; for he is his money.	אֲךְ אִם־יֹוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יִנָּקֶם כִּי כֶסֶפוֹ הוּא: (ס)	21
22	And if men strive together, and hurt a woman with child, so that her fruit depart, and yet no harm follow, he shall be surely fined, according as the woman's husband shall lay upon him; and he shall pay as the judges determine.	וְכִי־יִנָּצוּ אָנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיִּצְאוּ יֶלְדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אֶסֶן עָנֹשׁ יַעֲנֹשׁ כְּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:	22

(18) וכי יריבון אנשים. למה נאמר, לפי שנאמר עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי איצרי, אבל שבת ורפוי לא למדנו, לכך נאמרה פרשה זו (מכילתא פ"ו): ונפל למשכב. כתרומתו ויפל לצוטלן, לחולי שמצטלו ממלאכתו:

(19) על משענתו. על צוריו וכחו (מכילתא שם): ונקמה המכה. וכי תעלה על דעתך שיהרגה שלא הרג, אלא ללמדך כאן, שחובשים אותו עד שנראה אם יתרפא זה, וכן משמעו, כשקם זה והלך על משענתו, אז ונקמה המכה, אבל עד שלא יקום זה, לא נקמה המכה: רק שבתו. בטול מלאכתו מחמת החולי, אם קטע ידו או רגלו, רואין בטול מלאכתו מחמת החולי, כאילו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החולי אינו ראו למלאכת יד ורגל, והוא כבר נתן לו מחמת נזק דמי ידו ורגלו, שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל: ורפא ירפא. כתרומתו, ישלם שכר הרופא (בבא קמא פה):

(20) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. בעצד כנעני הכתוב מדבר, או אינו אלא בעברי, תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו עולמית, אף עצד הקנוי לו עולמית, והרי היה בכלל מכה איש ומת, אלא צא הכתוב והוציאו מן הכלל, להיות נדון דין יום או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה מעט לעת פטור: בשבט. כשיש בו כדי להמית הכתוב מדבר, או אינו אפילו אין בו כדי להמית, תלמוד לומר בישראל, ואם אֶסֶן יד אֲשֶׁר יָמוּתָהּ (במדבר לה, יז) (או בכלי עץ יד אשר ימות בו. גירסת ר"ס) הכהו, והלא דברים קל וחומר, מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו בדבר שיש בו כדי להמית, ועל אחר שהוא כדי למוט בהכרח זו, עצד הקל לא כל שכן: נקם ינקם. מיתת סייף (סנהדרין נב: מכילתא פ"ז), וכן הוא אומר תִּקְרַב נִקְמַת נָקָם בְּרִית (ויקרא כו, כה):

(21) אך אם יום או יומים יעמוד לא ינקם. אם על יום אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן, אלא יום שהוא כיומים, ואיזה, זה מעט לעת (מכילתא פ"ז): לא ינקם כי כספו הוא. הא אחר שהכהו, אף על פי ששהה מעט לעת קודם שמת, חייב:

23	But if any harm follow, then thou shalt give life for life,	וְאִם־מוֹתָא יְהִי וְתָתִין נַפְשָׁא חַלְף נַפְשָׁא:	וְאִם־אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ:	23
24	eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot,	עֵינָא חַלְף עֵינָא שְׁנָא חַלְף שְׁנָא יָדָא חַלְף יָדָא רֵגְלָא חַלְף רֵגְלָא:	עֵינֵי תַּחַת עֵינֵי שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֵגֶל תַּחַת רֵגֶל:	24
25	burning for burning, wound for wound, stripe for stripe.	כּוֹאָה חַלְף כּוֹאָה פַּדְעָא חַלְף פַּדְעָא מִשְׁקוּפִי חַלְף מִשְׁקוּפִי:	כּוֹיָה תַּחַת כּוֹיָה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה: (ס)	25
26	And if a man smite the eye of his bondman, or the eye of his bondwoman, and destroy it, he shall let him go free for his eye's sake.	וְאִרִי וְיַחֲסִי גִבְרָתָא עֵינָא דְעַבְדִּיהּ אוֹ יָת עֵינָא דְאִמְתִּיהּ וְיַחֲבִלְנָה לְבֵר חוֹרִין יַפְטָרְנָה חַלְף עֵינָהּ:	וְכִי־יִכֶּה אִישׁ אֶת־עֵינֵי עַבְדּוֹ אוֹ־אֶת־עֵינֵי אִמְתּוֹ וְשִׁחַתָּהּ לַחֲפְשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת עֵינּוּ:	26
27	And if he smite out his bondman's tooth, or his bondwoman's tooth, he shall let him go free for his tooth's sake.	וְאִם שְׁנָא דְעַבְדִּיהּ אוֹ שְׁנָא דְאִמְתִּיהּ יַפִּיל לְבֵר חוֹרִין יַפְטָרְנָה חַלְף שְׁנִיהּ:	וְאִם־שֵׁן עַבְדּוֹ אוֹ־שֵׁן אִמְתּוֹ יַפִּיל לַחֲפְשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת שְׁנּוֹ: (פ)	27

(22) וכי ינצו אנשים. זה עס זה, ונתכוון להכות את חצירו, והכה את האשה (מכילתא פ"ח): ונגפו. אין נגיפה אלא לשון דחיפה והכאה, כמו פן סגף קצץ רגלך (תהלים לא, יב), וקטקט: תקטפו רגליכם (ירמיה יג, טז), ולקצן קצף (ישעיה ח, יד): ולא יהיה אסון באשה: ענוש יענוש. לשלם דמי ולדות לבצל, שמין אותה כמה היתה ראויה להמכר בשוק, להעלות בדמיה כשציל הריונה: ענוש יענוש. יגבו ממון ממנו, כמו וקטשו אלו מלך פסוק (דברים כב, יט): כאשר ישית עליו וגו'. כשיתצענו הצעל צצית דין להשית עליו עונש על כך: ונתן. המכה דמי ולדות: בפללים. על פי הדיינים:

(23) ואם אסון יהיה. באשה: ונתת נפש תחת נפש. רבותינו חולקין בדבר (סנהדרין עט.), יש אומרים נפש ממש, ויש אומרים ממון אבל לא נפש ממש, שהמתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממתה, ומשלם ליורשיו דמיו כמו שהיה נמכר בשוק:

(24) עין תחת עין. סימא עין חצירו, ונתן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כולם, ולא נטילת אבר ממש, כמו שדרשו רבותינו בפרק החובל (בבא קמא פד.):

(25) כויה תחת כויה. מכות אש. ועד עכשיו דבר בחצלה שיש בה פחת דמים, ועכשיו בשאין בה פחת דמים אלא צער, כגון כוואו בשפוד על צרניו, אומדים כמה אדם כיווא זה רוצה ליטול להיות מטער כך: פצע. היא מכה המוציאה דם, שפצע את בשרו, נפר"דור בלע"ז (אפענע וואונדע) הכל לפי מה שהוא, אם יש בו פחת דמים נותן נזק, ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי וצט וצער. ומקרא זה יתר הוא, ובהחובל דרשוהו רבותינו לחייב על הצער אפילו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטרינן אותו מן הצער, לומר, הואיל וקנה ידו, יש עליו לחתכה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחתכה בדם שאינו מטער כל כך, וזה חתכה בצרל וצער: חבורה. היא מכה שהדם נצרך בה ואינו יואא, אלא שמאדים הצער כנגדו, ולשון חבורה טק"א בלע"ז (פפלעקקן) כמו וקמר תצור לקי (ירמיה יג, כג), ותרגמו משקופי, לשון חצטה, בדורור"א בלע"ז (שלאג) וכן קצפות קדים, שקיפן קידום, חצוטות ברוח. וכן ועל המשקוף (שמות יב, ז), על שם שהדלת נוקש עליו:

(26) את עין עבדו. כעני, אבל עברי אינו יואא בשן ועין, כמו שאמרנו אבל לא תואא כלאה העבדים: תחת עינו. וכן ככ"ד ראשי אצרים, אצעות הידים והרגלים, ושתי אזנים, והחוטם, וראש הגויה שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר עין ולא נאמר שן, הייתי אומר, מה עין שנצרא עמו אף כל שנצרא עמו, והרי שן לא נצרא עמו. ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר, אפילו שן תינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין (מכילתא פ"ט):

28 And if an ox gore a man or a woman, that they die, the ox shall be surely stoned, and its flesh shall not be eaten; but the owner of the ox shall be quit.	וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־אִשָּׁה וָמָת סָקוּל יִסְקַל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בִּשְׂרוֹ וּבָעַל הַשּׁוֹר נָקִי: זָכָא: וְאִם תֹּר נָגַח הוּא מֵאַתְמָלִי וּמִדְקֻמּוּהִי וְאִתְּסָהַד בְּמַרְיָה וְלֹא נִטְרִיָּה וְיִקְטוּל גֹּבֵר אוֹ אֶתָּא תוֹרָא יִתְרָגִים וְאִף מַרְיָה יִתְקַטִּיל:	וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־אִשָּׁה וָמָת סָקוּל יִסְקַל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בִּשְׂרוֹ וּבָעַל הַשּׁוֹר נָקִי: וְאִם שׁוֹר נָגַח הוּא מִתְמַל שְׁלֹשִׁים וְהוּעֵד בְּבַעְלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהַמִּית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסְקַל וְגַם־בְּעָלָיו יוּמָת:
29 But if the ox was wont to gore in time past, and warning hath been given to its owner, and he hath not kept it in, but it hath killed a man or a woman; the ox shall be stoned, and its owner also shall be put to death.	וְאִם תֹּר נָגַח הוּא מֵאַתְמָלִי וּמִדְקֻמּוּהִי וְאִתְּסָהַד בְּמַרְיָה וְלֹא נִטְרִיָּה וְיִקְטוּל גֹּבֵר אוֹ אֶתָּא תוֹרָא יִתְרָגִים וְאִף מַרְיָה יִתְקַטִּיל:	וְאִם שׁוֹר נָגַח הוּא מִתְמַל שְׁלֹשִׁים וְהוּעֵד בְּבַעְלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהַמִּית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסְקַל וְגַם־בְּעָלָיו יוּמָת:
30 If there be laid on him a ransom, then he shall give for the redemption of his life whatsoever is laid upon him.	אִם מָמוֹן יִשְׁוֹן עָלָיו וְיִתֵּן פִּדְיוֹן נַפְשֵׁהוּ כָּכֵל דִּישְׁוֹן עָלָיוהִי:	אִם־כֹּפֶר יוֹשֶׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיוֹן נַפְשׁוֹ כָּכֵל אֲשֶׁר־יוֹשֶׁת עָלָיו:
31 Whether it have gored a son, or have gored a daughter, according to this judgment shall it be done unto him.	אוֹ לְבַר יִשְׂרָאֵל יִגַּח תוֹרָא אוֹ לְבַת יִשְׂרָאֵל יִגַּח כְּדִינָא הָדִין יִתְעַבֵּיד לֵיהּ:	אוֹ־בֶן יִגַּח אוֹ־בַת יִגַּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ:
32 If the ox gore a bondman or a bondwoman, he shall give unto their master thirty shekels of silver, and the ox shall be stoned.	אִם לְעֶבֶדָא יִגַּח תוֹרָא אוֹ לְאִמָּתָא כֶּסֶףא תְּלָתִין סֻלְעִין יִתֵּין לְרַבּוּנֵיהּ וְתוֹרָא יִתְרָגִים:	אִם־עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר אוֹ אִמָּה כֶּסֶףא שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לְאֲדֹנָיו וְהַשּׁוֹר יִסְקַל: (ס)

(28) וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל צהמה וחיה ועוף, אלא שדבר הכתוב צהוה (צבא קמא נד): ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, בהנאה מנין, תלמוד לומר ובעל השור נקי, כאדם האומר לחברו יאל פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום, זהו מדרשו (פסחים כב:; צבא קמא מא). ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר צמועד, וגם בעליו יומת, והנך לומר צחם ובעל השור נקי:

(29) מתמל שלשים. הרי שלש נגיחות (מכילתא פ"י): והועד בבעליו. לשון התראה צעדים, כמו קעץ קעץ צנו קאיש (בראשית מג, ג); והמית איש וגו'. לפי שנאמר כי יגח, אין לי אלא שהמיתו בצניחה, המיתו בצניחה, דחיפה, ובעיטה, מניין, תלמוד לומר והמית: וגם בעליו יומת. ידי שמים, יכול ידי אדם, תלמוד לומר מות יומת הפקדה להלך הוא (במדבר לה, טז), על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין טו:):

(30) אם כופר יושת עליו. אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישיתו עליו בית דין כופר: ונתן פדיון נפשו. דמי ניזק, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, דמי מזיק (צבא קמא כז:):

(31) או בן יגח. בן שהוא קטן: או בת. שהיא קטנה, לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או בן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכילתא נזיקין פ"א):

(32) אם עבד או אמה. כנעניים (מכילתא שם): שלשים שקלים יתן. גזירת הכתוב הוא, בין שהוא שוה חלף זז, בין שאינו שוה אלא דינר. והשקל משקלו ד' זהובים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלוגי"א:

33	And if a man shall open a pit, or if a man shall dig a pit and not cover it, and an ox or an ass fall therein,	וְאִרִּי יִפְתָּח גֹּבֶר גּוֹב אוֹ אֲרִי יִכְרִי גֹבֶר גּוֹב וְלֹא יִכְסֶּינָהּ וַיִּפּוֹל תַּמָּן תּוֹרָא אוֹ חֲמֹרָא:	וְכִי-יִפְתָּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי-יִכְרֶה אִישׁ בֹּר וְלֹא יִכְסֶּנּוּ וַנִּפֹּל-שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמֹר:	33
34	the owner of the pit shall make it good; he shall give money unto the owner of them, and the dead beast shall be his.	מְרִיחַ דְּגוּבָא יִשְׁלִים כֶּסֶף יְתִיב לְמַרְזֵהּ וּמִיתָא יְהִי דִילֵיהּ:	בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֵם כֶּסֶף יְשִׁיב לְבַעְלֵיו וְחַמַּת יִהְיֶה-לּוֹ: (ס)	34
35	And if one man's ox hurt another's, so that it dieth; then they shall sell the live ox, and divide the price of it; and the dead also they shall divide.	וְאִרִּי יְגוֹף תּוֹר דְּגִבְרַ יֵת תּוֹרָא דְּחִבְרִיהּ וַיָּמוּת וַיִּזְבְּנוּ יֵת תּוֹרָא חַיָּא וַיִּפְלְגוּן יֵת כֶּסְפֶּיהּ וְאִף יֵת דְּמִי מִיתָא וַיִּפְלְגוּן:	וְכִי-יִגַּף שׁוֹר-אִישׁ אֶת-שׁוֹר רֵעֵהוּ וּמָת וּמָכְרוּ אֶת-הַשׁוֹר הַחַי וַחֲצֹו אֶת-כֶּסְפוֹ וְגַם אֶת-חַמַּת יַחֲצִיּוּן:	35
36	Or if it be known that the ox was wont to gore in time past, and its owner hath not kept it in; he shall surely pay ox for ox, and the dead beast shall be his own.	אוֹ אֲתִידַע אֲרִי תּוֹר נָגַח הוּא מֵאֲתַמְלִי וּמִדְּקַמּוּתֵי וְלֹא נִטְרִיהּ מְרִיחַ שְׁלֵמָא יִשְׁלִים תּוֹרָא חֲלָף תּוֹרָא וּמִיתָא יְהִי דִילֵיהּ:	אוֹ נֹדַע כִּי שׁוֹר נָגַח הוּא מִתְמָוֵל שְׁלֵשׁ וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעַלְיוֹ שְׁלֵם יִשְׁלֵם שׁוֹר תַּחַת הַשׁוֹר וְחַמַּת יִהְיֶה-לּוֹ: (ס)	36

(33) וכי יפתח איש בור. שהיה מכוסה וגלוי: או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא להציא כורה אחר כורה שהוא חייב (בצא קמא נא). ולא יכסנו. הא אם כסו פטור, ובחופר ברשות הרבים דבר הכתוב (שם ג.). שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וסיה, שבכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, מה להלן כל בהמה וסיה כשור, שהרי נאמר במקום אחר וכל בהמתך, אף כאן כל בהמה וסיה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (שם ג.):

(34) בעל הבור. בעל התקלה, אף על פי שאין הצור שלו, שעשאו ברשות הרבים, עשאו הכתוב בעליו להחייב עליו בזנאיו: כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרצות שוה כסף ואפילו סובין (שם ז.), (והא דכתיב מיטב שדוה וכתב רש"י שהניזקין מן העידיה, תירץ בגמ' בפרק קמא דבבא קמא רב הונא ברבי דרבי יוחנן, דזהו אם לא נבזת קרקע, אבל מטלטלי כל מילי מיטב הוא, דאי לא מוזבז הכא מוזבז הכא): והמת יהיה לו. לניזק, שמין את הנזלה ונוטלה צדמים, ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזקו (מכילתא פ"א בבא קמא י:): (35) וכי יגוף. ידחוף, בין בקרניו, בין בגופו, בין ברגליו, בין שנשכו בשיניו, כולן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה: שור איש. שור של איש: ומכרו את השור וגו'. בשוים הכתוב מדבר, שור שור מאתים שהמית שור שור מאתים, בין שהנזלה שור הרבה בין שהיא שוה מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המת וזה חצי החי וחצי המת, נמא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה, למדנו, שהחם משלם חצי נזק, שמן השוין אחת למד לשאינן שוין, כי דין החם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר. או יכול אף בשאינן שוין צדמיהן כשהן חיים אמר הכתוב וחצו את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שהמזיק משתכר הרבה, כשהנזלה שור לימכר לעובד כוכבים הרבה יותר מדמי שור המזיק, ואי אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק נשכר, או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם, שחצי דמי שור המזיק שור יותר מכל דמי שור הניזק, ואם אמרת כן הרי תס חמור ממועד. על כרחך לא דבר הכתוב אלא בשוין, ולמדך שהחם משלם חצי נזק, ומן השוין תלמוד לשאינן שוין, שהמשלם חצי נזק, שמין לו את הנזלה, ומה שפחתו דמיו בשביל המיתה נוטל חצי הפחת והולך. ולמה אמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר ישלם חציו, ללמד שאין החם משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת אח"כ, אין הניזק נוטל אלא הנזלה, ואם אינה מגעת לחצי נזקו יפסיד. או שור שור מנה שנגח שור שור חמש מאות זוז, אינו נוטל אלא את השור, שלא נחייב החם לחייב את בעליו לשלם מן העליה (בבא קמא טז:):

(36) או נודע. או לא היה תם, אלא נודע כי שור נגח הוא, היום ומתמול שלשום, הרי שלש נגיחות: שלם

<p>37 If a man steal an ox, or a sheep, and kill it, or sell it, he shall pay five oxen for an ox, and four sheep for a sheep.</p>	<p>אִרִי יִגְנוֹב גֹּבֵר תּוֹר אוֹ אִמֹר וַיִּכְסֶּנִּיה אוֹ יִזְבְּנֶנִּיה חֲמִשָּׁא תּוֹרִין יִשְׁלִים חֲלָף תּוֹרָא וְאַרְבַּע עֲנָא חֲלָף אִמְרָא:</p>	<p>כִּי יִגְנוֹב־אִישׁ שׁוֹר אוֹ־שֶׂה וַיַּכּוּ אוֹ מָכְרוּ חֲמִשָּׁה בָקָר יִשְׁלֹם תַּחַת הַשׁוֹר וְאַרְבַּע־צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה:</p>
<p>XXII If a thief be found breaking in, and be smitten so that he dieth, there shall be no bloodguiltiness for him.</p>	<p>אם בַּמַּחְתָּרָתָא יִשְׁתַּכַּח גִּנְבָא וַיִּתְּמִי וַיָּמוּת לִית לִיה דָּם:</p>	<p>XXII אם־בַּמַּחְתָּרָת יִמָּצֵא הַגֵּנֵב וְהָכָה וּמָת אִין לוֹ דָּמִים:</p>
<p>2 If the sun be risen upon him, there shall be bloodguiltiness for him—he shall make restitution; if he have nothing, then he shall be sold for his theft.</p>	<p>אם עֵינָא דְסָהֲרִיא נִפְלַת עֲלוּהִי דְמָא לִיה שְׁלָמָא יִשְׁלִים אם לִית לִיה וַיִּזְדַּבֵּן בַּגִּנְבָתִיה:</p>	<p>2 אם־זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ שְׁלֹם יִשְׁלֹם אם־אִין לוֹ וַנִּמְכָּר בַּגִּנְבָתוֹ:</p>
<p>3 If the theft be found in his hand alive, whether it be ox, or ass, or sheep, he shall pay double.</p>	<p>אם אִשְׁתַּכְחָא תַשְׁתַּכַּח בִּידִיה גִּנְבָתָא מִתּוֹר עַד חֲמֹר עַד אִמֹר אַנּוּן חֲיִין עַל חַד תְּרִין יִשְׁלִים:</p>	<p>3 אם־הַמָּצֵא תִמָּצֵא בְיָדוֹ הַגֵּנֵבָה מִשׁוֹר עַד־חֲמֹר עַד־שֶׂה חַיִּים שְׁנַיִם יִשְׁלֹם: (ס)</p>
<p>4 If a man cause a field or vineyard to be eaten, and shall let his beast loose, and it feed in another man's field; of the best of his own field, and of the best of his own vineyard, shall he make restitution.</p>	<p>אִרִי יִכִּיל גֹּבֵר חֲקֵל אוֹ כֶּרֶם וַיִּשְׁלַח יָת בְּעִירִיה וַיִּיכּוֹל בַּחֲקֵל אַחֲרָן שֹׁפֵר חֲקִלֶיהָ וְשֹׁפֵר כֶּרְמֶיהָ יִשְׁלִים:</p>	<p>שְׁלִישִׁי כִּי יִבְעַר־אִישׁ שָׂדֶה אוֹ־כֶּרֶם וַיִּשְׁלַח אֶת־בְּעִירָהּ וּבְעַר בְּשָׂדֶה אַחֵר מִיֵּטֵב שָׂדֶהוּ וּמִיֵּטֵב כֶּרְמוֹ יִשְׁלֹם: (ס)</p>

ישראל שור. נזק שלם: והמת יהיה לו. לניזק, ועליו ישלם המזיק עד שישלם ניזק כל נזקו: (37) חמשה בקר וגו'. אמר ר' יוחנן בן זכאי, חס המקום על כבודן של בריות, שור שהולך ברגליו, ולא נתזה בו הגנב לנושא על כתפו, משלם חמשה, שהשואף על כתפו, משלם ארבעה, האילין ונתזה בו. אמר רבי מאיר, בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שבטלו ממלאכתו, חמשה, שהשאלו ממלאכתו, ארבעה: תחת השור תחת השדה. שאין הכוח לומר, שאין מדת תשלומי ד' וה' נהגת אלא בשור ושה בלבד (שם סז):

- (1) אם במחותרת. כשהיה חותר את הבית: אין לו דמים. אין זו ראייה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה, אם בא להרגך השכם להרגו, וזה להרגך בא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממנו פניו ושחוק, לפיכך, על מנת כן בא, שאם יעמוד בעל הממון כנגדו, יהרגו (סנהדרין עב).
(2) אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמין משל, אם ברור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו בא להרוג אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אב החומר לגנוב ממון הבן, זידוע שרחמי האב על הבן ואינו בא על עסקי נפשות (מכילתא פ"ג, סנהדרין עב). דמים לו. כחי הוא חשוב, וראייה היא אם יהרגו בעל הבית: שלם ישראל. הגנב ממון שגנב, ואינו חייב מיתה. ואונקלוס שחרגם אם עינא דסהדיא נפלת עלוהי, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מלאוהו עדים קודם שבא בעל הבית, וכשבא בעל הבית נגדו החרו בו שלא יהרגו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה בא על עסקי נפשות, ולא יהרוג את בעל הממון:
- (3) אם המצא תמצא בידו. ברשותו, שלא טבח ולא מכר: משור עד חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל, בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר על פה על שלמה על כל הצדקה וגו' ישלם פגמים לרעהו: חיים שנים ישראל. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:

<p>5 If fire break out, and catch in thorns, so that the shocks of corn, or the standing corn, or the field are consumed; he that kindled the fire shall surely make restitution.</p>	<p>אֲרִי יִתְפַּק נֹר וַיִּשְׂפַח כּוֹבִין וַיִּיכּוֹל גְּדִישִׁין אוֹ קֶמֶא אוֹ חֶקֶל שֶׁלֶמָא יִשְׁלִים דְּאֲדִלִּיק יְתִי דְלִיקֶתָּא:</p>	<p>כִּי־תִצָּא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֹאכָל גְּדִישׁ אוֹ הַקֶּמֶא אוֹ הַשָּׂדֶה שְׁלֵם יִשְׁלֵם הַמִּבְעֵר אֶת־הַבֹּעֶרָה: (ס)</p>
<p>6 If a man deliver unto his neighbour money or stuff to keep, and it be stolen out of the man's house; if the thief be found, he shall pay double.</p>	<p>אֲרִי יִתִּין גָּבֵר לְחֻבְרִיהַּ כֶּסֶף אוֹ מְנִין לְמִטָּר וַיִּתְּגַבֵּנוּ מִבֵּית גּוֹבְרָא אִם יִשְׁתַּכַּח גָּנָב יִשְׁלֵם עַל חֵד תַּרְיִן:</p>	<p>כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ־כֵלִים לְשֹׁמֵר וְגָנַב מִבֵּית הָאִישׁ אִם־יִמָּצֵא הַגָּנֵב יִשְׁלֵם שְׁנָיִם:</p>
<p>7 If the thief be not found, then the master of the house shall come near unto God, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods.</p>	<p>אִם לֹא יִשְׁתַּכַּח גָּנָב וַיִּתְקַרֵּב מִרְיָה דְּבִיתָא לְקִדָּם דִּינִינָא אִם לֹא אוֹשִׁיט יְדֵיהּ בְּמָא דְּמִסֵּר לִיהּ חֻבְרִיהַּ:</p>	<p>אִם־לֹא יִמָּצֵא הַגָּנֵב וַנִּקְרַב בְּעַל־הַבַּיִת אֶל־הָאֱלֹהִים אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאכְתּוֹ רֵעֵהוּ:</p>
<p>8 For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before God; he whom God shall condemn shall pay double unto his neighbour.</p>	<p>עַל כָּל פְּתָגָם דְּחוּב עַל תּוֹר עַל חֲמֹר עַל אֲמֹר עַל כֶּסֶף עַל כָּל אֲבִידָתָא דִּימֵר אֲרִי הוּא דִּין לְקִדָּם דִּינִינָא יִיעוֹל דִּין תַּרְוִיחֹן דִּיחִיבֹן דִּינִינָא יִשְׁלִים עַל חֵד תַּרְיִן לְחֻבְרִיהַּ:</p>	<p>עַל־כָּל־דְּבַר־פֶּשַׁע עַל־שׂוֹר עַל־חֲמֹר עַל־שֶׁה עַל־שִׁלְמָה עַל־כָּל־אֲבִידָה אֲשֶׁר יֹאמֵר כִּי־הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר־שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלֵם שְׁנָיִם לְרֵעֵהוּ: (ס)</p>

(4) כי יבער. את בעירה. ובער. כולם לשון זהמה, כמו אֶנְקְנוּ וַצִּיעֵרְנוּ (צמדצר כ, ד): כי יבער. יולין זהמותיו בשדה וכרם של חצירו, ויזיק אותם באחת משתי אלו, או בשלוש בעירה, או בציעור, ופירשו רבותינו (בבא קמא ב:), ושלח הוא נזקי מדרך כף רגל, ובער הוא נזקי השן האוכלת ומבערת: בשדה אחר. בשדה של איש אחר: מוטב שדהו ישרם. שמין את הנזק, ואם צא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממטב שדותיו, אם היה נזקו סלע, יתן לו שזה סלע מעידית שיש לו. למדך הכחוש, שהנזקין שמין להם בעידית (שם ו:):

(5) כי תצא אש. אפילו מעצמה: ומצאה קוצים. קרדו"נש צלע": ונאכל גדיש. שליחה בקוצים, עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוצרת בקרקע: או השדה. שליחה את נירו, ונריך לגיר אותה פעם שניה: שלם ישרם המבעיר. אף על פה שהדליק בתוך שלו, והיא ינאה מעצמה על ידי קוצים שמנאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תצא ותזיק:

(6) וגנב מבית האיש. לפי דבריו (שם סג:): אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שנים לבעלים:

(7) אם לא ימצא הגנב. וצא השומר הזה שהוא בעל הבית: ונקרב. אל הדיינין, לדון עם זה, ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו:

(8) על כל דבר פשע. שימנא שקרן בשצועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים: ישרם שנים לרעהו. למדך הכחוש, שהטוען בפקדון לומר גנב הימני, ונמנא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואימתי, בזמן שנשבע ואחר כך צאו עדים. שכן דרשו רבותינו, ונקרב בעל הבית אל

9	If a man deliver unto his neighbour an ass, or an ox, or a sheep, or any beast, to keep, and it die, or be hurt, or driven away, no man seeing it;	אֲרִי יִתִּין גֹּבֵר לְחִבְרִיהַ חֲמֹר אוֹ תּוֹר אוֹ אִמֹר וְכָל בְּעִירָא לְמִטָּר וּמִית אוֹ אֶתְבֵּר אוֹ אֶשְׁתָּבִי לִית דְּחֹי:	כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ חֲמֹר אוֹ־שׁוֹר אוֹ־שֶׁה וְכָל־בְּהֵמָה לְשֹׁמֵר וּמָת אוֹ־נִשְׁבֵּר אוֹ־נִשְׁבָּה אֵין רָאָה:	9
10	the oath of the LORD shall be between them both, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods; and the owner thereof shall accept it, and he shall not make restitution.	מוֹמְתָא דִּי תִּהְיִי בֵּין תְּרֵוּיָהוֹן אִם לֹא אוֹשִׁיט יְדֵיהּ בְּמָא דְּמִסֵּר לִיהּ חִבְרִיהּ וְיִקְבִּיל מְרִיהּ מְנִיהּ מוֹמְתָא וְלֹא יִשְׁלִים:	שְׁבַעַת יְהוָה תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאָכָת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יִשְׁלֵם:	10
11	But if it be stolen from him, he shall make restitution unto the owner thereof.	וְאִם אֶתְגָּנָב יִתְגָּנֵב מֵעַמּוּהּ יִשְׁלֵם לְמִרְוּחֵיהּ:	וְאִם־גָּנַב יִגָּנַב מֵעַמּוֹ יִשְׁלֵם לְבַעְלָיו:	11
12	If it be torn in pieces, let him bring it for witness; he shall not make good that which was torn.	אִם אֶתְבָּרָא יִתְבֵּר יְיָתִי סְחָדִין דְּתִבְרִי לֹא יִשְׁלִים:	אִם־טָרַף יִטָּרַף וּבִאֵהוּ עַד הַטָּרְפָה לֹא יִשְׁלֵם: (פ)	12
13	And if a man borrow aught of his neighbour, and it be hurt, or die, the owner thereof not being with it, he shall surely make restitution.	וְאִרִי יִשְׁאֵל גֹּבֵר מִן חִבְרִיהּ וְיִתְבֵּר אוֹ יָמוּת מְרִיהּ לִית עֲמִיהּ שְׁלָמָא יִשְׁלִים:	וְכִי־יִשְׁאֵל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבֵּר אוֹ־מָת בְּעָלָיו אֵין־עִמּוֹ שְׁלָם יִשְׁלֵם:	13

האלהים, קריצה זו שבועה היא, אתה אומר לשבועה או אינו אלא לדין, שכיון שצא לדין וכפר לומר נגנזה, מיד יתחייב בצפל אם צאו עדים שהוא צידו, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד שצעת ה' תהיה צין שגיהם אם לא שלח ידו, מה להלן שבועה אף כאן שבועה: אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אלך, עד הדיינים יצא דבר שניהם ויחקרו את העדות, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו ז"ל דרשו, כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שבועה אלא אם כן הודה במקצת, לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר נגנז ממני (שם ק:):

(9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם (בבא מציעא צד:): לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שכתוב וגונב מבית האיש אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית. לשבועה. למדת שפוטט עצמו בשבועה זו. ופרשה זו אמורה בשומר שכר. לפיכך אינו פטור אם נגנבה, כמו שכתוב אם גנב יגנב מעמו ישראל. אבל על האונס. כמו מת מעצמו, או נשבר, או נשבה בחזקה על ידי לסטים. ואין רואה. יעיד בדבר:

(10) שבעת ה' תהיה. ישע שכן הוא כדצרי, והוא לא שלח זה יד להשתמש זה לעצמו, שאם שלח זה יד ואחר כך נאנסה, חייב צאונסים: ולקח בעליו. השבועה: ולא ישרם. לו השומר כלום:

(12) אם טרף יטרף. על ידי חיה רעה: יבאהו עד. יצא עדים שנטרפה צאונס ופטור: הטרפה לא ישרם. אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, טרפה חתול ושועל ונמיה משלם, טרפה זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם, ומי לחשך לדון כן, שהרי כתיב ומת או נשבר או נשבה, מה מיתה שאין יכול להציל, אף שבר ושביה שאין יכול להציל:

(13) וכי ישאל. צא ללמדך על השואל שחייב צאונסין: בעליו אין עמו. אם בעליו של שור אינו עם השואל במלאכתו (בבא מציעא שם):

14	If the owner thereof be with it, he shall not make it good; if it be a hireling, he loseth his hire.	אם בעליו עמו לא ישלם אם שכיר הוא בא בשכרו: (ס)	אם מריה עמיה לא ישלם אם אגירא הוא עאל באגריה:
15	And if a man entice a virgin that is not betrothed, and lie with her, he shall surely pay a dowry for her to be his wife.	וכי יפתה איש בתולה אשר לא-ארשה ושכב עמה מזהר ומתקנה לו לאשה:	וארי ישדיל גבר בתולתא דלא מארסא וישכוב עמה קיימא וקיימנה ליה לאתו:
16	If her father utterly refuse to give her unto him, he shall pay money according to the dowry of virgins.	אם-מאן ומאן אביה לתתה לו כסף ישקל כמתת בתולת: (ס)	אם מצבא לא יצבי אביהא למתנה ליה כספא ותקול כמותר בתולתא:
17	Thou shalt not suffer a sorceress to live.	מכשפה לא תחיה:	חרשא לא תחי:
18	Whosoever lieth with a beast shall surely be put to death.	כל-שכב עם-בהמה מות יומת: (ס)	כל דישכוב עם בעירא אחקטלא יתקטיל:
19	He that sacrificeth unto the gods, save unto the LORD only, shall be utterly destroyed.	זבח לאלהים יחרם בלתי ליהנות לבדו:	דידבח לשענות עממא יתקטיל אלהין לשמא דיי בלחודוהי:

(14) אם בעליו עמו. זין שהוא צאותה מלאכה זין שהוא צמלאכה אחרת, היה עמו בשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו בשעת שצורה ומתה (שם נה): אם שכיר הוא. אם השור אינו שאל אלא שכור, בא בשכרו ליד השוכר הזה ולא צמלאה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכרו נשתמש, ואין לו משפט שואל להתחייב צאונסין. ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם או כשומר שכר, לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר כשומר חנם, רבי יהודה אומר כשומר שכר:

(15) וכי יפתה. מדבר על לזה עד ששומעת לו, וכן תרגומו וארי ישדל. שדול בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי: מזהר ומהרנה. יפסוק לה מזהר כמשפט איש לאשתו, שכוחה לה כחוצה וישאנה:

(16) במהרה הבתולות. שהוא קצוב חמשים כסף אלל החופם את הבתולה ושוכב עמה צאונס, שנאמר וקטן האיש השכב עמה לאצי הנערה חמשים כסף (דברים כב, כט):

(17) מכשפה לא תחיה. אלא תומת צבית דין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אלא שדבר הכתוב צהווה, שהנשים מזויות מכשפות (סנהדרין סז):

(18) (ס"א כל שוכב עם בהמה מות יומת. צסקילה, רוצע כנרבעת, שכתוב בהן דמיהם צס):

(19) לאלהים. לעבודת גילולים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד ציר"י), היה צריך לפרש ולכתוב אחרים, עכשיו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למ"ד וצ"ת וה"א המשמשות צראש הציבה, אם נקודה בחטף, כגון למלך, למדבר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדבר, לאיזה עיר, וכן למלכים, ולרגלים, צחיר"ק, צריך לפרש לאיזה, ואם אינו מפרש, כל מלכים צמשמע, וכן לאלהים כל אלהים צמשמע, אפילו קודש, אצל כשהיא נקודה פתח, כמו למלך, למדבר, לעיר, (פת"ח וקמ"ץ ענין אחד צענין זה, וגם יש לומר צדרך אחר כמ"ש צדקדוקי רש"י יעויין צו) נודע צאיזה מלך מדבר, וכן לעיר נודע צאיזה עיר מדבר, וכן לאלהים לאותן שהוזהרם עליהם צמקום אחר. כיצא צו אין קמוץ צאלהים (תהלים פו, ח), לפי שלא פירש, הוצרך לינקד פת"ח: יחרם. יומת. ולמה נאמר יחרם, והלא כבר נאמרה צו מיתה צמקום אחר ויהוצאק את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו' (דברים יז, ה), אלא לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה, שלא חאמר כל עבודות צמיתה, בא ופירש לך כאן וצח לאלהים יחרם, לומר לך, מה צביחה עבודה הנעשית צפנים לשמים, אף אני

20	And a stranger shalt thou not wrong, neither shalt thou oppress him; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְלִגְיוֹרָא לֹא תוֹנֶנּוּ וְלֹא תַעֲיִקוּן אֲרִי דִּי־רִין הָיִיתוּן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:	וְגֵר לֹא-תוֹנֶנָּה וְלֹא תִלְחָצְנֻהוּ כִּי-גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:	20
21	Ye shall not afflict any widow, or fatherless child.	כָּל אֲרָמְלָא וַיִּיתָם לֹא תַעֲנֹן:	כָּל-אֲלֻמְנָה וַיִּיתָם לֹא תַעֲנִין:	21
22	If thou afflict them in any wise—for if they cry at all unto Me, I will surely hear their cry—	אִם עֲנָה תַעֲנִי יְתִיבָא אֲרִי אִם מִקְבֵּל יִקְבֵּל קִדְמִי קִבְּלָא אֶקְבִּיל קִבִּילִיתִיבָא:	אִם-עֲנָה תַעֲנֶנָּה אֹתוֹ כִּי אִם-צָעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע אֲשָׁמַע צַעֲקָתוֹ:	22
23	My wrath shall wax hot, and I will kill you with the sword; and your wives shall be widows, and your children fatherless.	וַיִּתְקַף רוּגְזִי וְאֶקְשׁוּל יִתְכּוֹן בְּחֶרֶבָא וַיְהִינּוּ נְשִׁיכּוֹן אֲרָמְלָן וּבְנִיכּוֹן יִתְמִין:	וַיַּחֲרֶה אַפִּי וַיְהַרְגֵנִי אֶתְכֶם בְּחֶרֶב וַיְהִיו נְשִׁיכֶם אֲלֻמְנוֹת וּבְנֵיכֶם יִתְמִים: (פ)	23
24	If thou lend money to any of My people, even to the poor with thee, thou shalt not be to him as a creditor; neither shall ye lay upon him interest.	אִם כֶּסֶף תַּוְזִיף בְּעַמִּי לְעַנְיָא דְּעַמְּךָ לֹא תִהְיִי לֵיהּ כְּרִשְׁיָא לֹא תַשְׁוִין עַל-וִהִי חִיבּוּלָא:	אִם-כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת-עַמִּי אֶת-הָעֲנִי עַמְּךָ לֹא-תִתְּיָהּ לוֹ כְּנִשָּׂה לֹא-תַשְׁיִמוּן עָלָיו בִּשְׂדֶּה:	24

מרבזה המקטיר והמנסך שהם עבודות צפנים, וחייבין עליהם לכל עבדות אלילים, זין שדרכה לעזבה בכך זין שאין דרכה לעזבה בכך, אבל שאר עבודות, כגון המכבד והמרבץ והמגסף והמנשק, אינו צמיתה אלא באזהרה:

(20) וגר לא תונה. אונאת דברים, קונטרליאר"ר בלע"ז (הענהען) כמו והאכלתי את מוניך את צאן (ישעיה מט, כו): ולא תלחצנו. צגזילת ממון: כי גרים הייתם. אם הוניתו, אף הוא יכול להונותך, ולומר לך אף אתה מגרים באת, מוס שצך אל תאמר לחצרך. כל לשון גר, אדם שלא נולד באותה מדינה, אלא בא ממדינה אחרת לגור שם:

(21) כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב צהווה, לפי שהם תשושי כח ודבר מנוי לענותם:

(22) אם ענה תענה אותו. הרי זה מקרא קצר, גזס ולא פירש ענשו, (והא דכתיב והיו נשיכם וגו', זהו אם נעוק יעק, אבל באם לא יעק לא פירש, וק"ל) כמו לכן כל הרג קין (בראשית ד, טו), גזס ולא פירש ענשו, אף כאן אם ענה תענה אותו, לשון גזס, כלומר סופך ליטול את שלך, למה, כי אם נעק יעק אליו וגו':

(23) והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר והרגתי אתכם, איני יודע שנשיכם אלמנות וצניכם יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שיהיו הנשים צרות כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והצנים יהיו יתומים, שלא ינחום בית דין לירד לנכסי אביהם, לפי שאין יודעים אם מתו או לא נשבו:

(24) אם כסף תלוה את עמי. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שצמורה רשות, חוץ מג', זה אחד מהן: את עמי. עמי וגברי, עמי קודם. עמי ועשיר, עמי קודם. עמי עירך ועמי עיר אחרת, עמי עירך קודמין (בבא מציעא עא.). זה משמעו, אם כסף תלוה, את עמי תלוהו קודם לעובד גילולים, ולא יזה מעמי, את העני, ולא יזה עני, לאותו שעמך. (ד"א את העני, שלא תנהג צו מנהג ציון בהלוואה שהוא עמי. את העני עמך, הוי מסתכל בעמך כאילו אתה עני): לא תהיה לו כנשה. לא תתבענו בחזקה, אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאילו הלויתו, אלא כאילו לא הלויתו, כלומר, לא תכלימהו: נשך. רבית, שהוא כנשיכת נחש, שנחש נושך חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופתאום הוא מצנצץ ונופח עד קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה:

<p>25 If thou at all take thy neighbour's garment to pledge, thou shalt restore it unto him by that the sun goeth down;</p>	<p>אם משכונא תסב כסותא דחברך עד מיעל שמשא תתיבניה ליה:</p>	<p>25 אם-חבל תחבל שלמת רעה עד-בא השמש תשיבנו לו:</p>
<p>26 for that is his only covering, it is his garment for his skin; wherein shall he sleep? and it shall come to pass, when he crieth unto Me, that I will hear; for I am gracious.</p>	<p>ארי היא כסותיה בלחודה היא תותביה למשכיה במא ישכוב ויהי ארי יקבל קדמי ואקביל קבילתיה ארי חננא אנא:</p>	<p>26 כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו במה ישכב והיה כייצעק אלי ושמעתי כייחנן אני: (ס)</p>
<p>27 Thou shalt not revile God, nor curse a ruler of thy people.</p>	<p>דיינא לא תקיל ורבא בעמך לא תלוש:</p>	<p>רביעי אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר:</p>
<p>28 Thou shalt not delay to offer of the fulness of thy harvest, and of the outflow of thy presses. The first-born of thy sons shalt thou give unto Me.</p>	<p>בכורך ודמעה לא תאחר בוכרא דבנד תפריש קדמי:</p>	<p>28 מלאאתך ודמעה לא תאחר בכור בנך תתן-לי:</p>
<p>29 Likewise shalt thou do with thine oxen, and with thy sheep; seven days it shall be with its dam; on the eighth day thou shalt give it Me.</p>	<p>כן תעביר לתורך לענך שבועא יומין יהי עם אמיה ביומא תמינאה תפרישנה קדמי:</p>	<p>29 כן-תעשה לשורך לצאנך שבועת ימים יהיה עם-אמו ביום השמיני תתנו-לי:</p>
<p>30 And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs.</p>	<p>ואנשין קדישין תהון קדמי ובשר תליש מן חיוא חיא לא תיכלון לכלבא תרמון יתיה:</p>	<p>30 ואנשי-קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלקון אתו: (ס)</p>

(25) אם חבול תחבל. כל לשון חזלה אינו משכון צשעת הלואה, אלא שממשכנין את הלואה כשמגיע הזמן ואינו פורע. (חבול תחבול כפל לך בחזלה עד כמה פעמים, אמר הקצ"ה, כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשצ טול והשצ): עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיבנו לו עד צא השמש, וכצוא השמש תחזור ותטלנו עד שיצא בקר של מחר, ובכסות יום הכתוב מדבר שאין צריך לה צלילה (מכילתא פי"ט):

(26) כי הוא כסותה. זו טלית: שמתה. זו חלוק: במה ישכב. לרבות את המנע:

(27) אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לצרכת השם, ואזהרה לקללת דיין (סנהדרין סו.):

(28) מלאאתך. חוצה המוטלת עליך כשתמלא חצואתך להצטל, והם זכורים: ודמעה. התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמעה: לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשתן, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לזכורים, ומעשר לתרומה: בכור בנך תתן לי. לפדותו צחמש סלעים מן הכהן, והלא כבר נזהר עליו במקום אחר, אלא כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך, מה זכור אדם לאחר ל' יום פודהו, שנאמר ופדיויו מן קדש תפדה (במדבר יח, טז), אף זכור בהמה דקה מטפל צו ל' יום, ואחר כך נותנו לכהן:

(29) שבועת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאם צא למחר את קרבנו, לא ימחר קודם שמונה, לפי שהוא מחוסר זמן: ביום השמיני תתנו לי. יכול יהא חוצה לצו ציום, נאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיום השמיני וקלטה יצאה (ויקרא כז, כז), מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן (מכילתא פי"ט), וכן משמעו, וציום השמיני אתה ראוי ליתנו לי:

(30) ואנשי קודש תהיון לי. אם אתם קדושים ופרושים משקנאי נבלות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו

XXIII	Thou shalt not utter a false report; put not thy hand with the wicked to be an unrighteous witness.	לֹא תִקְבִּיל שְׁמֵעַ דְּשָׁקֵר לֹא תִשְׁנִי יָדְךָ עִם חַיִּיבָא לְמַזְהִי לִיה סִהִיד שֶׁקֶר:	XXIII	לֹא תִשָּׂא שְׁמֵעַ שְׁוֹא אֶל-תִּשְׁתֵּי יָדְךָ עִם-רָשָׁע לְהִיט עַד חֲמָס:
2	Thou shalt not follow a multitude to do evil; neither shalt thou bear witness in a cause to turn aside after a multitude to pervert justice;	לֹא תִהְיֶה בְּתֵר סִגְיֵא לְאַבְאָשָׁא וְלֹא תִתְּמַנֶּעַ מִלְּאַלְפָא מֵא דְּבַעִינָךְ עַל דִּינָא בְּתֵר סִגְיֵא שְׁלִים דִּינָא:	2	לֹא-תִהְיֶה אַחֲרֵי-רַבִּים לְרָעַת וְלֹא-תִעֲנֶה עַל-רֹב לְנִטַּת אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטָּת:
3	neither shalt thou favour a poor man in his cause.	וְעַל מַסְפִּינָא לֹא תִרְחִים בְּדִינָהּ:	3	וְדָל לֹא תִתְּהַדֵּר בְּרִיבּוֹ: (ס)
4	If thou meet thine enemy's ox or his ass going astray, thou shalt surely bring it back to him again.	אֲרִי תִפְגַּע תּוֹרָא דְּשִׁנְאָךְ אוֹ חֲמֹרִיה דְּטַעִי אֲתִקְבֵּא תְּתִיבְנִיה לִיה:	4	כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אֲיִבְךָ אוֹ חֲמֹרוֹ תִּעֲנֶה הַשֵּׁב תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ: (ס)

אינכם שלי: ובשר בשדה טרפה. אף צבית כן, אלא שדבר הכתוב צהווה (מכילתא פ"כ), מקום שדרך צהמות ליטורף, וכן פי צִשְׁדָּה מִקְלָה (דברים כב, כז), וכן אֶשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרָה לִינָה (שם כג, יא), הוא הדין למקרה יום, אלא שדבר הכתוב צהווה. (ואונקלוס תרגם) וצשר דחליש מן חיוור חיתא, צשר שנתלש על ידי טרפת זאב או ארי (או) מן חיה כשרה או מצהמה כשרה צחייה: לבלב תשליכון אתו. אף הוא כו' או אינו אלא כלב כמשמעו צנצלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמוותרת בכל הנאות א"כ מה תלוד לומר לכלב למדך הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה, שנאמר וְלָכֵל צָנִי יִשְׂרָאֵל לֹא יִתְרַךְ כָּלָב לָשֵׁנו (שמות יא, ז), אמר הקצ"ה תנו לו שכרו (מכילתא פ"כ):

(1) לא תשא שמע שוא. כתרוממו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדיין שלא ישמע דצרי צעל דין עד שיצא צעל דין מצירו: אל תשת ירך עם רשע. הטוען את חצירו מציעת שקר, שהצטיחיהו להיות לו עד חמס:

(2) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש צמקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מיושב צהן על אופניו. מכאן דרשו שאין מטין לחוצה צהכרעת דיין אחד (סנהדרין ב). וסוף המקרא דרשו, אחרי רבים להטות, שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין, הטה הדין על פיהם לחוצה, וצדיי נפשות הכתוב מדבר. ואמנע המקרא דרשו, ולא תענה על ריב, על רב, שאין חולקין על מופלא שצבית דין, לפיכך מתחילין צדיי נפשות מן הלד, לקטנים צהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם. ולפי דצרי צותינו כך פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעות. לחייב מיתה צשציל דיין אחד שירצו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב. לנטות מדצרו, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו צו כן. אחרי רבים להטות. ויש רבים שאתה נוטה אחריהם, ואימתי, צזמן שהן שנים המכריעין צמחייבין יותר מן המזכין. ומשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני אבל היה עמהם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחוצה. ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה דבעינך על דינא, ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על ריב לנשות, אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לזד אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמימו. ואני אומר ליצשו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו. לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על ריב לנשות וגר. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענו על הריב דבר הנוטה אחרי אותם רבים להטות את המשפט מאמימו, אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי צזואר הרבים:

(3) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו צדין ולומר, דל הוא אזכנו ואכצדנו:

5	If thou see the ass of him that hateth thee lying under its burden, thou shalt forbear to pass by him; thou shalt surely release it with him.	אֲרִי תַחֲוִי חֲמֹרָא דְּסִנְאָה רַבִּיעַ תַּחֲוִי טוֹעֲנִיהּ וְתַתְּמִנֵּה מִלְּמַשְׁקַל לֵיהּ מִשְׁבָּק תִּשְׁבֹּק מֵא דְבִלְפָּךְ עַל־וְהִי וְתַפְרִיק עִמֶּיהּ:	כִּי־תִרְאֶה חֲמֹר שֹׂנְאֶךָ רַבִּץ תַּחַת מִשְׁאוֹ וְחִדַּלְתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עֲזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ: (ס)	5
6	Thou shalt not wrest the judgment of thy poor in his cause.	לֹא תִצַּלֵּי דִין מִסְכִּינָךְ בְּדִינֶיהּ:	לֹא תִטֶּה מִשְׁפֹּט אֲבִינֶךָ בְּרִיבּוֹ:	חמישי
7	Keep thee far from a false matter; and the innocent and righteous slay thou not; for I will not justify the wicked.	מִפִּתְגָּמָא דְשִׁקְרָא הָוִי רַחֵיק וְדִנְכִי וְדִנְפִק דְּכִי מִן דִּינָא לֹא תִקְטֹול אֲרִי לֹא אֲזַכִּי חַיִּיבָא:	מִדְּבַר־שִׁקְרָא תִרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אֶל־תַּהַרְג כִּי לֹא־אֲצַדִּיק רָשָׁע:	7
8	And thou shalt take no gift; for a gift blindeth them that have sight, and perverteth the words of the righteous.	וְשׁוּחָדָא לֹא תִקְבִּיל אֲרִי שׁוּחָדָא מְעוֹר עֵינֵי חֲסִידִין וּמַקְלִיל פִּתְגָּמִין תִּרְצִין:	וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחֵד יַעֲוֶר פְּקָחִים וְיִסְלַף דְּבַר צַדִּיקִים:	8
9	And a stranger shalt thou not oppress; for ye know the heart of a stranger, seeing ye were strangers in the land of Egypt.	וְלִגְיֹרָא לֹא תַשְׁכִּיב וְאֶתְנִין יִדְעֹתִין יֵת נַפְשָׁא דִּגְיֹרָא אֲרִי דִּי־יִרְיִן הָיִיתִין בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:	וְגֵר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם יִדְעֹתֶם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	9
10	And six years thou shalt sow thy land, and gather in the increase thereof;	וְשֵׁשׁ שָׁנִין תִּזְרַע יֵת אֶרְעֶךָ וְתַכְנוֹשׁ יֵת עַל־לֶתֶה:	וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת־אֶרְצְךָ וְאַסְפֶּהָ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:	10

(5) כי תראה חמור שונאך וגו'. הרי כי משמש בלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כי, וכה פתרונו, שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו: וחדלת מעזוב לו. צתמיה: עזב תעזב עמו. עזיבה זו לשון עזרה, וכן עזור ועזוב (מלכים א' יד, י), וכן ויעזבו ירושלים עד החומה (נחמיה ג, ח), מלאה עפר לעזוב ולסייע את חוזק החומה. כי אם כן, כי תאמר בלצדך רבים הגוים האלה ממני וגו' (דברים ז, יז), שמא תאמר כן, צתמיה, לא תיקרא מהם. ומדרשו כך דרשו רבותינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד, זקן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או צתמיה עובד כוכבים ומשאו של ישראל (בבא מציעא לז:), וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא, מלמשקל ליה, מליטול משאוי ממנו: (6) אביבך. לשון אוצה, שהוא מדולדל ותאב לכל טובה (שם קיא:): (7) ונקי וצדיק אל תהרג. מנין ליוצא מצית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרג, ואף על פי שאינו צדיק, שלא נטדק בצית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומנין ליוצא מצית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לבית דין, תלמוד לומר וצדיק אל תהרג, וזה צדיק הוא, שנטדק בצית דין: כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, כי אני לא אצדיקו צדיקו אם יא' מידך זכאי, יש לי שלוחים הרבה להמיתו צתמיה שנתחייב צה: (8) ושחד לא תקח. אפילו לשפט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לא תטה משפט: יעור פקחים. ואפילו חכם צחורה ונוטל שחד, סוף שמתרף דעתו עליו, וישתכח תלמודו, ויכה מאור עיניו (מכילתא פ"ב): ויסלף. כתרומו ומקלקל: דברי צדיקים. דברים המאודקים, משפטי אמת, וכן תרגומו פתגמין תריצין, ישרים: (9) וגר לא תלחץ. צהרבה מקומות הזהירה תורה על הגר, מפני שסורו רע (בבא מציעא נט:): את נפש הגר. כמה קשה לו כשלוחצים אותו:

11	<p>but the seventh year thou shalt let it rest and lie fallow, that the poor of thy people may eat; and what they leave the beast of the field shall eat. In like manner thou shalt deal with thy vineyard, and with thy oliveyard.</p>	<p>והשביעית תשמיטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן-תעשה לכרמך לזיתך:</p>	11
12	<p>Six days thou shalt do thy work, but on the seventh day thou shalt rest; that thine ox and thine ass may have rest, and the son of thy handmaid, and the stranger, may be refreshed.</p>	<p>ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמורך ונפש בן-אמתך וזגר:</p>	12
13	<p>And in all things that I have said unto you take ye heed; and make no mention of the name of other gods, neither let it be heard out of thy mouth. .</p>	<p>ובכל דאמרת לכון אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על-פיך:</p>	13
14	<p>Three times thou shalt keep a feast unto Me in the year.</p>	<p>שלוש רגלים תחג לי בשנה:</p>	14
15	<p>The feast of unleavened bread shalt thou keep; seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib—for in it thou camest out from Egypt; and none shall appear before Me empty;</p>	<p>את-חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד תדש האביב פיהו יצאת ממצרים ולא יראה פני ריקם:</p>	15

(10) ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לבית, כמו ואספתו קל תוך ביקד (דברים כב, ז):

(11) תשמיטנה. מעבודה: ונטשתה. מאכילה אחר זמן הביעור. דבר אחר תשמיטנה, מעבודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשתה, מלזבל ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אביון למאכל חיה, מה חיה אוכלת בלא מעשר, אף אביונים אוכלים בלא מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית (מכילתא פ"ב): כן תעשה לכרמך. ותחלת המקרא מדבר בשדה הלזבן, כמו שאמר למעלה הימנו תזרע את ארץך: (12) וביום השביעי תשבת. אף בשנה השביעית לא תעקר שבת צראשית ממקומה (ס), שלא תאמר, הואיל וכל השנה קרויה שבת, לא תנהג בה שבת צראשית: למען ינוח שורך וחמורך. תן לו נייט, להחיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע, או אינו אלא יחבשנו בתוך הבית, אמרת, אין זה נייט אלא זער: בין אמתך. צעד הערל הכתוב מדבר (ס): והגר. זה גר תושב:

(13) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצות עשה באזהרה, שכל שמירה שצמורה אזהרה היא במקום לאו (י"ג שנה, בשם המכילתא): לא תזכירו. שלא יאמר לו, שמור לי צד עבודת אלילים פלונית (סנהדרין סג), או תעמוד עמי ביום עבודת אלילים פלונית. דבר אחר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ללמדך, ששקולה עבודת אלילים כנגד כל המצות כולם, והזהר בה כשומר את כולן: לא ישמע. מן הנכרי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם עובדי כוכבים, וישבע לך בעבודת אלילים שלו, נמצאת שאתה גורם שיזכיר על ידך:

(14) רגלים. פעמים, וכן פי הדיקני זה שלש רגלים (צמדבר כב, כח):

16	and the feast of harvest, the first-fruits of thy labours, which thou sowest in the field; and the feast of ingathering, at the end of the year, when thou gatherest in thy labours out of the field.	וְחַג הַקִּצִּיר בְּכוּרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסֵף בְּצֵאת הַשָּׂנָה בְּאֶסְפֶּךָ אֶת־מַעֲשֵׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה:	וְחַג הַקִּצִּיר בְּכוּרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסֵף בְּצֵאת הַשָּׂנָה בְּאֶסְפֶּךָ אֶת־מַעֲשֵׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה:
17	Three times in the year all thy males shall appear before the Lord God.	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זָכוּרְךָ אֶל־פְּנֵי הָאֵלֹהִים וְיִהְיֶה:	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זָכוּרְךָ אֶל־פְּנֵי הָאֵלֹהִים וְיִהְיֶה:
18	Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the fat of My feast remain all night until the morning.	לֹא תִזְבַּח עַל־חֲמֵץ דָּם פִּסְחִי וְלֹא יִבִּיתוּן בֶּרֶךְ מִמֶּדְבָּחָא תָּרְבִי נִכְסֵת חֲגָא עַד צַפְרָא:	לֹא־תִזְבַּח עַל־חֲמֵץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יֵלִין חֵלֶב־חֲגִי עַד־בֹּקֶר:
19	The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring into the house of the LORD thy God. Thou shalt not seethe a kid in its mother's milk.	רִישׁ בְּכוּרֵי אֶרֶץךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ: (פ)	רִישֵׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ: (פ)
20	Behold, I send an angel before thee, to keep thee by the way, and to bring thee into the place which I have prepared.	הִנֵּה אֲנֹכִי שְׁלַח מַלְאָךְ לִפְנֶיךָ לְשִׁמּוּרָךָ בַּדֶּרֶךְ וְלְתַבְיָאֲךָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנַתִּי:	הִנֵּה אֲנֹכִי שְׁלַח מַלְאָךְ לִפְנֶיךָ לְשִׁמּוּרָךָ בַּדֶּרֶךְ וְלְתַבְיָאֲךָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנַתִּי:

(15) חדש האביב. שהתצואה מתמלאת בו צאצא. אציצ לשון אב, צכור וראשון לצשל פירות: ולא יראו פני ריקם. כשתצאו לראות פני צרגלים, הציאו לי עולות (חגיגה ז).

(16) וחג הקציר. הוא חג שבעות: בכורי מעשיך. שהוא זמן הצאת צכורים, ששתי הלחם הצאין בעצרת, היו מתירין החדש למנחות ולהציא צכורים למקדש, שנאמר וצִיִּים הצִּפּוּרִים וגו' (צמדבר כח, כו): וחג האסף. הוא חג הסוכות: באסף את מעשיך. שכל ימות החמה התצואה מתייצבת בשדות, וצחג אופפים אותה אל הבית מפני הגשמים:

(17) שלש פעמים וגו'. לפי שהענין מדבר בשביעית, הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא פ"כ): כל זכורך. הזכרים שצך:

(18) לא תזבח על חמץ וגו'. לא תשחט את הפסח צ"ד צניסן עד שצבער החמץ (מכילתא שם פסחים סג): ולא ילין חלב חגי וגו'. חוץ למזבח: עד בקר. יכול אף על המערכה יפסל צלינה, תלמוד לומר על מוקדה על המזבח כל הלילה (ויקרא ו, צ): ולא ילין. אין לינה אלא בעמוד השחר, שנאמר עד צקר, אכל כל הלילה יכול להעלותו מן הרצפה למזבח:

(19) ראשית בכורי אדמתך. אף השביעית חייבת צכורים, לכך נאמר אף כאן צכורי אדמתך. כיצד, אדם נכנס לתוך שדהו, רואה תאנה צכורה, כורך עליה גמלי לסימן ומקדישה. ואין צכורים אלא משצעת המינין האמורין צמקרא ארץ חטפה ושערה וגו' (דברים ח, ח): לא תבשל גדי. אף עגל וכצב צכלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולד רך, ממה שאתה מוצא צכמה מקומות צתורה שכתוב גדי והוצרך לפרש אחריו עוים, כגון אֲנֹכִי שְׁלַח גְּדִי עוֹיִם (צראשית לח, יז), אֶת גְּדִי הָעוֹיִם (שם כ), שְׁנֵי גְדֵי עוֹיִם (שם כז, ט). ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סחם, אף עגל וכצב צממע. וצג' מקומות נכתב צתורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור צשול (חולין קטו):

(20) הנה אנכי שולח מלאך. כאן נצצשו שעתידין לחטוא ושיכנה אומרת להם פי לא אֶעֱלֶה צְקֻרְךָ (שמות לג, ג): אשר הכנתי. אשר זמנתי לתת לכם, זה פשוטו. ומדרשו, אל המקום אשר הכינתי צכר,

21	Take heed of him, and hearken unto his voice; be not rebellious against him; for he will not pardon your transgression; for My name is in him.	אִשְׁמַר מִפְּנֵי וְשָׁמַע בְּקֹלוֹ אֶל-תֹּמַר בּוֹ כִּי לֹא יֵשָׁא לְפָשַׁעְכֶם כִּי שְׁמִי בְּקֶרְבּוֹ:	21
22	But if thou shalt indeed hearken unto his voice, and do all that I speak; then I will be an enemy unto thine enemies, and an adversary unto thine adversaries.	כִּי אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקֹלוֹ וְעָשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאִיבֹתַי אֶת-אִיבֹיךָ וְצָרָתִי אֶת-צָרָרֶיךָ:	22
23	For Mine angel shall go before thee, and bring thee in unto the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Canaanite, the Hivite, and the Jebusite; and I will cut them off.	כִּי-יֵלֶךְ מַלְאָכִי לִפְנֶיךָ וְהִבִּיאֲךָ אֶל-הָאֲמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וְהַכְּחַדְתִּיו:	23
24	Thou shalt not bow down to their gods, nor serve them, nor do after their doings; but thou shalt utterly overthrow them, and break in pieces their pillars.	לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבָדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם כִּי הָרַס תְּהַרְסֵם וְשִׁבַּר תִּשְׁבֹּר מִצְבֹּתֵיהֶם:	24
25	And ye shall serve the LORD your God, and He will bless thy bread, and thy water; and I will take sickness away from the midst of thee.	וְעַבַּדְתֶּם אֶת יְהוָה וְהִנֵּה אֶלֹהֵיכֶם וּבִרְךָ אֶת-לֶחֶמְךָ וְאֶת-מִימֶיךָ וְהִסְרֵתִי מִחִלָּה מִקֶּרְבְּךָ: (ס)	25
26	None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil.	לֹא תִהְיֶה מְשַׁכְּלָה וְעִקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת-מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא:	שְׂצִיעִי

מקומי ניכר כנגדו, וזה אחד מן המקראות שאומרים שצית המקדש של מעלה, מכיון כנגד צית המקדש של מטה:

(21) אל תמר בו. לשון המראה, כמו אֲשֶׁר יִמָּרָה אֶת פִּיךָ (יהושע א, יח): כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד צדק, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד, שהוא שליח, ואינו עושה אלא שליחותו: כי שמי בקרבו. מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף בו. ורבותינו אמרו, זה מטטרו"ן, ששמו כשם רבו, מטטרו"ן בגימטריא שדי:

(22) וצרת. כהרגומו ואעיק;

(24) הרס תהרסם. לאותם אלהות: מצבותיהם. אצנים שהם מצידין להשתחוות להם:

(26) לא תהיה משכלה. אס תעשה רצוני: משכלה. מפלת נפלים או קוצרת את צניה, קרויה משכלה:

<p>27 I will send My terror before thee, and will discomfit all the people to whom thou shalt come, and I will make all thine enemies turn their backs unto thee.</p>	<p>אֶת־אִמְתִּי אֲשַׁלַּח לִפְנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תָּבֹא בֵּהֶם וְנִתְּתִי אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ אֵלֶיךָ עֶרְפָּה:</p>	<p>27 אֶת־אִמְתִּי אֲשַׁלַּח לִפְנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תָּבֹא בֵּהֶם וְנִתְּתִי אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ אֵלֶיךָ עֶרְפָּה:</p>
<p>28 And I will send the hornet before thee, which shall drive out the Hivite, the Canaanite, and the Hittite, from before thee.</p>	<p>וְאֲשַׁלַּח יֵת עֲרֵשִׂיתָא קִדְמוֹךָ וְיִתְחַרְיֵךְ יֵת חִתִּי יֵת כְּנַעֲנִי וְיֵת חִתִּי מִן קִדְמוֹךָ:</p>	<p>28 וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לִפְנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחִתִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִתִּי מִלִּפְנֶיךָ:</p>
<p>29 I will not drive them out from before thee in one year, lest the land become desolate, and the beasts of the field multiply against thee.</p>	<p>לֹא אֶתְּרִיכְנֹנ מִן קִדְמוֹךָ בִּשְׁתָּא חֲדָא דְּלִמָּא תְּהִי אֶרְעָא צִדִּיא וְתִסְגִּי עֲלֶיךָ חַיִּית בְּרָא:</p>	<p>29 לֹא אֶגְרֶשְׁנִי מִפְּנֶיךָ בִּשְׁנָה אַחַת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׁמֵמָה וְרִבְבָּה עָלֶיךָ חַיֵּית הַשָּׂדֶה:</p>
<p>30 By little and little I will drive them out from before thee, until thou be increased, and inherit the land.</p>	<p>זְעִיר וְזְעִיר אֶתְּרִיכְנֹנ מִן קִדְמוֹךָ עַד דְּתִסְגִּי וְתִחַסֵּין יֵת אֶרְעָא:</p>	<p>30 מְעֻט מְעֻט אֶגְרֶשְׁנִי מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָח וְנִחַלְתָּ אֶת־הָאָרֶץ:</p>
<p>31 And I will set thy border from the Red Sea even unto the sea of the Philistines, and from the wilderness unto the River; for I will deliver the inhabitants of the land into your hand; and thou shalt drive them out before thee.</p>	<p>וְאֲשִׁי יֵת תְּחֻמְךָ מִיַּמָּא דְּסוּף וְעַד יַמָּא דְּפִלִּשְׁתִּינִי וּמִמִּדְבָּרָא עַד פְּרַת אַרִי אֶמְסֵר בְּיָדְכֹן יֵת יִתְּבִי אֶרְעָא וְיִתְחַרְיֹנ מִן קִדְמוֹךָ:</p>	<p>31 וְשִׁתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פִּלְשְׁתִּינִי וּמִמִּדְבָּר עַד־הַנָּהָר כִּי אֶתֶּן בְּיָדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשְׁתֶּמוּ מִפְּנֶיךָ:</p>

(27) והמותי. כמו והממתי, ותרגמו ואשגש. וכן כל תיבה שפועל שלה כפול אות אחרונה, כשתהפוך לדבר בלשון פעלתי, יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלאפוס, כגון והמותי, מגזרת והמס (ישעיה כח, כח). ופזוטי, מגזרת ופזב צית אל (שמואל א', ז, טו). דלזתי, מגזרת דללו וקרב (ישעיה יט, ו). על פפס סקתיך (שם מט, טו), מגזרת סקקי לב (שופטים ה, טו). קת מי רלזתי (שמואל א' יב, ג), מגזרת רלץ עזב דלים (איוב כ, יט). והמתרגס והמותי, ואקטל, טועה הוא, שאלו מגזרת מיתה היתה, אין ה"א שלה בפת"ח, ולא מ"ס שלה מודגשת, ולא נקודה מלאפוס"ס. אלא והמסי (צזירי) כגון והמסה קת דעס ה"א (במדבר יד, טו), והמ"ו מודגשת לפי שתבא במקום צ' תו"ן, האחת נשרשת לפי שאין מיתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת כמו אמרתי, חטאתי, עשיתי. וכן ונחתי, התי"ו מודגשת, שהיא בזה במקום שמים, לפי שהיה נריך שלשה תו"ן, שמים ליסוד כמו ציוס קת ה' (יהושע י, יב), מפת אלהים היא (קהלת ג, יג), והשלישית לשמוש: עורף. שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפס:

(28) הצרעה. מין שרץ העוף, והיתה מכה אותם צעיניהם, ומטילה בהם ארס והם מתים. והצרעה לא עברה את הירדן (סוטה לו). והחתי והכנעני. הם ארץ סיחון ועוג, לפיכך מכל ז' אומות לא מנה כאן אלא אלו. וחוי, אף על פי שהוא מעבר הירדן והלאה, שנו רבותינו במסכת סוטה (שם), על שפת הירדן עמדה וזרקה בהם מרה:

(29) שממה. ריקנית מזני אדם, לפי שאחס מעט ואין בהם כדי למלאות אותה: ורבה עליך. ותרבה עליך:

(30) עד אשר תפרח. תרבה, לשון פרי, כמו פרו ורבו:

(31) ושתי. לשון השמה, והתי"ו מודגשת מפני שבה תחת שמים, שאין שיתה בלא תי"ו, והאחת לשמוש:

32	Thou shalt make no covenant with them, nor with their gods.	לֹא-תִכְרֹת לָהֶם וְלֹא-תִהְיֶה בְרִית: לֹא תִגְזֹר וְלֹא תִשְׁעֲוֶהוֹן קִים:	32
33	They shall not dwell in thy land—lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods—for they will be a snare unto thee.	לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן-יִחַטְּאוּ אֹתָךְ לִי כִי תַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי-יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ: (פ)	33
XXIV	And unto Moses He said: 'Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off;	וְאֶל-מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל-יְהוָה אִתָּה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרָחֹק:	XXIV
2	and Moses alone shall come near unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.'	וְנֹגֶשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל-יְהוָה וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ: וְיִתְקַרֵּב מֹשֶׁה בְּלַחֲדוּתִי לִקְדָם יי וְאֲנֹנִי לֹא יִתְקַרְבוּ וְעַמָּא לֹא יִסְקֹנוּ עִמּוֹ:	2
3	And Moses came and told the people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the Lord hath spoken will we do.'	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל-דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל-הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל-הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל-תְּדַבְּרֵי אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:	3
4	And Moses wrote all the words of the LORD, and rose up early in the morning, and builded an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel.	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל-דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכֶּם בִּבְקָר וַיִּבְנֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֹּחַ לְשִׁבְטֵי עֵשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:	4

עד הנהר. פרט: וגרשתמו. ומגרשם:
(33) כי תעבד וגו'. הרי אלו כי משמשין במקום אשר, וכן צכמה מקומות, וזה לשון אי, שהוא אחד מד' לשונות שהכי משמש, וגם מצינו בהרצה מקומות אס משמש כלשון אשר, כמו ואס פקריז מנסת צפורים (ויקרא ז, יד), שהיא חוצה:
(1) ואל משה אמר. פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדצרות, וצד' בסיון נאמרה לו עלה:
(2) ונגש משה לבדו. אל הערפל:
(3) ויבא משה ויספר לעם. צו ציוס: את כל דברי ה'. מצות, פרישה, והגצלה: ואת כל המשפטים. ז' מצות שנלטוו צני נס, ושצת, וכבוד אצו אס, ופרה אדומה, ודינין, שניתנו להס צמרה (מכילתא צחדש פ"ג):
(4) ויכתוב משה. מצראסית ועד מתן תורה, וכתצ מצות שנלטוו צמרה (שס): וישכם בבקר. צחמשה צסיון:

5	And he sent the young men of the children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD.	וַיִּשְׁלַח יְת בְּכוֹרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲסִיקוּ עֲלֵינוּ וַנִּכְסֵּנוּ נִכְסֵּת קֹדֶשִׁין קָדָם יְיָ תֹרִין:	וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:	5
6	And Moses took half of the blood, and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar.	וַיִּנְסִיב מֹשֶׁה פִּלְגוֹת דָּמָא וְשֹׁנֵי בַמִּזְבֵּחַ וּפִלְגוֹת דָּמָא זָרַק עַל מִדְבָּחָא:	וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשֶׁם בְּאֵגָנֹת וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:	6
7	And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.'	וַיִּנְסִיב סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא קָדָם עַמָּא וַאֲמָרוּ כָּל דְּמַלִּיל יְיָ נַעֲבִיד וְנִשְׁמָע:	וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:	7
8	And Moses took the blood, and sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.'	וַיִּנְסִיב מֹשֶׁה יַת דָּמָא וַיִּזְרַק עַל מִדְבָּחָא לְכַפֵּרָא עַל עַמָּא וַאֲמַר הָא דָם קִימָא דְגִזְרָא יְיָ עִמָּכֹן עַל כָּל פְּתֻגְמֵי הָאֱלֹהִין:	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּזְרַק עַל־הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:	8
9	Then went up Moses, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel;	וַיַּעֲלֶה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִין מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל:	וַיַּעֲלֶה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:	9
10	and they saw the God of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness.	וַיַּחֲזוּ יַת יְקָר אֱלֹהֵא דִישְׂרָאֵל וַתַּחֲת כְּפֹדֶסִי יְקָרִיָּה כְּעֹבֵד אֲבָן טָבָא וּכְמַחֲזִי שָׁמַיָא לְבָרִירוּ:	וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֶׂה לְבִנְת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:	10

(5) את נערי. הזכורות:

(6) ויקח משה חצי הדם. מילקו, מלאך צא וחלקו: באגנות. שמי אגנות, אחד לחצי דם עולה, ואחד לחצי דם שלמים, להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אבותינו לצרית במילה וטבילה והזאת דמים, שאין הזאה בלא טבילה:

(7) ספר הברית. מצרואית ועד מתן תורה, ומצות שננטו צמרה:

(8) ויזרוק. ענין הזאה, ותרגומו וזרק על מדצחא לכפרא על עמא:

(10) ויראו את אלהי ישראל. נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערעב שמחת התורה, והמתין לנדב ואציהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי העם קמתאנגים וגו' וספער צם אש ה' ואכל צקצה המצנה, בקנינים שצמחנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפניו צשעת השעבוד, לזכור צרתם של ישראל שהיו משועבדים צמעשה לצנים: וכעצם השמים לטהר. משגאלו היה אור וחדוה לפניו: וכעצם. כתרגומו לשון מראה: לטהר. לשון צרור וללול:

II	And upon the nobles of the children of Israel He laid out His hand; and they beheld God, and did eat and drink.	וְלִבְרָבִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה נֹזֵקָא וְיָחוּז יָת יִקְרָא דִּי וְהָיוּ חֲדָן בְּקוֹרְבָנֵיהוֹן דְּאִתְקַבְּלוּ כְּאֵלוּ אֲכָלִין וְשָׁתִין:	וְאֵל-אֲצִילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחְזוּ אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)	II
12	And the LORD said unto Moses: 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה סֶם לְקֶדְמִי לְטוֹרָא וְהָיוּ תַּבִּינִין וְאִתִּין לְךָ יָת לִוְחֵי אֲבָנָא וְאִוְרִיתָא וְתַפְסִידִתָּא דְכְּתִבְתִּי לְאַלְפִיָּהוֹן:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הַהֲרָה וְהִנֵּחֵ-שִׁם וְאֶתְּנֶה לְךָ אֶת-לַחַת הָאֲבָן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם:	12
13	And Moses rose up, and Joshua his minister; and Moses went up into the mount of God.	וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשּׁוּמְשָׁנִיהּ וַיִּסְלִיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא דְּאִתְגַּלִּי עַל־וְהֵי יִקְרָא דִּי:	וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הַר הָאֱלֹהִים:	13
14	And unto the elders he said: 'Tarry ye here for us, until we come back unto you; and, behold, Aaron and Hur are with you; whosoever hath a cause, let him come near unto them.'	וַיִּלְכְּבֵיָא אָמַר אוֹרִיבֵי לְנָא הָכָא עַד דְּנָתוּב לְוִתְכוֹן וְהָא אֶהְרֹן וְחֹרִי עִמָּכוֹן מִן דְּאִית לֵיהּ דִּינָא יִתְקַרֵּב לְקֶדְמִיהוֹן:	וְאֵל-הַזְקֵנִים אָמַר שְׁבוּ-לָנוּ בְּזָה עַד אֲשֶׁר-נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶהְרֹן וְחֹרִי עִמָּכֶם מִי־בַעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵהֶם:	14
15	And Moses went up into the mount, and the cloud covered the mount.	וַיִּסְלִיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא וַיַּחְפֹּא עָנָנָא יָת טוֹרָא:	וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הַהָר וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת-הַהָר:	מפטיר

(11) ואל אצילי. הם נדב ואזניהו והזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסתכלין בו בלב גס, מתוך אכילה ושתייה, כך מדרש תנחומא (בהעלותך ט"ו). ואונקלוס לא תרגם כן, אצילי, לשון גדולים, כמו ומִלְאֵי־לֵב קָרְאֵתִיךָ (ישעיה מא, ט), וְיִאֲכָל מִן הָרוֹחַ (במדבר יא, כה), שש אמות אֲצִילָה (יחזקאל מא, ח):

(12) ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. מ'יוס: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. כל שש מאות ושלש עשרה מאות בכלל עשרת הדברות הן. ורצינו סעדיה פירש בזהירות שיסד, לכל דבור ודבור מאות התלויות בו:

(13) ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלווה לרצ עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו רשאי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לדבור אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל מ' יום, שכן מצינו כשירד משה, וישמע יהושע את קול העם צרעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם:

(14) ואל הזקנים אמר. צלאתו מן המחנה: שבו לנו בזה. והתעכבו כאן עם שאר העם במחנה, להיות נכונים לשפוט לכל איש ריבו: חור. צנה של מרים היה, ואציו בלב בן יפנה, שנאמר וַיִּקָּח לוֹ קֶלֶב אֶת אֶפְרַת וַאֲלֵל לוֹ אֶת חֹר (דברי הימים-א ג, יט), אפרת זו מרים, כדאימא בצוטה (יא): מי בעל דברים. מי שיש לו דין:

16	And the glory of the LORD abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud.	וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־הָר סיני וַיִּכְסְהוּ הָעֲנָן שֶׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִתּוֹךְ הָעֲנָן:	16
17	And the appearance of the glory of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel.	וַיֵּרָא כְּבוֹד יְהוָה כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	17
18	And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֲנָן וַיַּעַל אֶל־הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בַּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: (פ)	ק"ט פסוקים
<i>The Haftarah is Jeremiah 34:8-34:22; 33:25-33:26 on page 241. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11-16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 260. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 255. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 255. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 258</i>			
XXV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר:	תרומה
2	'Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering.	דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לִבּוֹ תִקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי:	2
3	And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass;	זֹאת תְּרוּמַת הָאֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשֶׁת:	3

(16) ויכסוהו הענן. רבותינו חולקים צדצר (יומא 7:), יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עזרת יום מתן תורה. רש"י שן): ויכסוהו הענן. להר: ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב צדצר למשה. ויש אומרים, ויכסוהו הענן למשה ו' ימים, לאחר עשרת הדברות, והם היו בתחלת מ' יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים (שם):

(18) בתוך הענן. ענין זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקד"ה למשה שזיל (נ"א חופה) צמחו: (2) ויקחו לי תרומה. לי, לשמי: תרומה. הפרשה, יפרשו לי מממונם נדבה: ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פייש"ט צלע"ז (געשענק) תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת זקע לגלגל שנטעו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח זקע לגלגל, לקופות, לקנות מהן קרנות צדור, ואחת תרומת המשכן, נדבה כל אחד ואחד שהתנדבו. י"ג דברים האמורים צענין, כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לצדדי כהונה כשחזקו דבהם: (3) זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשֶׁת וגו'. כלם צאו בנדבה איש איש מה שנדדו לצו, חוץ מן הכסף שצא בשוה, מחלית השקל לכל אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר, שנאמר וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה וגו' צָקַע לְגִלְגָּל וגו' (שמות לח, כוכו), ושאר הכסף הצא שם בנדבה, עשאוה לכלי שרת:

4	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וְתַכְלֶת וְאַדְמָנָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:	וְתַכְלֶת וְאַדְמָנָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:	וְתַכְלֶת וְאַדְמָנָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:
5	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וּמִשְׁכֵּי רִדְכָרִי מְסֻמְקִי וּמִשְׁכֵּי סִסְגֹּנָא וְאַעִי שִׁטִּין:	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:
6	oil for the light, spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	מִשְׁחָא לְאַנְהָרוּתָא בּוֹסְמִיא לְמִשַׁח רַבּוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיא:	שֶׁמֶן לְמָאָר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַבְּשָׂמִים:	שֶׁמֶן לְמָאָר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַבְּשָׂמִים:
7	onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	אַבְנֵי בִירְלָא וְאַבְנֵי אֲשֶׁלְמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאִפּוּדָא וּבְחֻשְׁנָא:	אַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:	אַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:
8	And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them.	וַיַּעֲבֹדוּן קִדְמֵי מִקְדָּשׁ וְאַשְׁרֵי שְׁכִינָתִי בִּינְיָהוּן:	וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם:	וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם:
9	According to all that I show thee, the pattern of the tabernacle, and the pattern of all the furniture thereof, even so shall ye make it.	כָּכָל דְּאַנָּא מַחְזִי יְתִיד יֵת דְּמֹת מִשְׁכְּנָא וְיֵת דְּמֹת כָּל מְנוּהֵי וְכֵן תַּעֲבֹדוּן:	כָּכָל אֲשֶׁר אֲנִי מְרַאֶה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנֹת כָּל-כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (ס)	כָּכָל אֲשֶׁר אֲנִי מְרַאֶה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנֹת כָּל-כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (ס)

(4) ותכלת. אמר צבוע צדס חלזון (מנחות מד.), וצבעו ירוק: ואדמנן. אמר צבוע ממין צבע ששמו אדמנן: ושש. הוא פשתן (יצמות ד:): ועזים. נוזה של עזים, לכך תרגם אונקלוס ומעצ, הבא מן העזים, ולא עזים עצמן, שמרגום של עזים עוצא:

(5) מאדמים. צבועות היו אדום לאחר עבודן: תחשים. מין חיה, ולא היתה חלה לשעה (שבת כה:), והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם סקסגונא, שש ומתפאר בגוונין שלו (שס): ועצי שטים. ומאין היו להם צמדבר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב אבינו כפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לצנות משכן צמדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וזהו לצניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים:

(6) שמן למאור. שמן זית וך להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדש, והולרכו לו צשמים, כמו שמפורש בכי תשא: ולקטורת הסמים. שהיו מקטירין ככל ערב וצקר, כמו שמפורש בואתה תזרה. ולשון קטרת, העלאת קיטור ותמרות עשן:

(7) אבני שהם. שמים הולרכו שם, לזורך האפוד האמור בואתה תזרה: מלאים. על שם שעושין להם צוהב מושב כמין גומא, ונותנין האבן שם למלאות הגומא, קרויים אבני מלואים, ומקום המושב קרוי משבצות: לאפוד ולחושן. אבני שהם לאפוד ואבני המלואים לחשן. וחשן ואפוד מפורשים בואתה תזרה, והם מיני תכשיט:

(8) ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה:

(9) ככל אשר אני מראה אותך. כאן, את תבנית המשכן (מנחות כט.). המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו. לדורות (סנהדרין טז:), שצבועות יד:), אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכתוב וכן תעשו, אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו:

10	And they shall make an ark of acacia-wood: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַיַּעֲבֹדוּן אֲרוֹנָא דְאֶעֱי שְׁטִין תְּרֵתִין אַמּוֹן וּפְלָגָא אוֹרְכִיהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתְיֶיהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רֹמְיֶיהָ:	וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שֹׁטִים אֲמָתִים וְחֹצֵי אֲרָכּוֹ וְאַמָּה וְחֹצֵי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וְחֹצֵי קִמְתּוֹ:	ישראל
11	And thou shalt overlay it with pure gold, within and without shalt thou overlay it, and shalt make upon it a crown of gold round about.	וְתַחְפִּי יִתִּיהָ דְהָב דְּכִי מִגִּזְיוֹ וּמִבִּרְאָתָהּ תַּחְפִּינֶיהָ וְתַעֲבִיד עָלֶיהָ זֶיֶר דְּדְהָב סָחוֹר סָחוֹר:	וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ תִּצְפֹּנּוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֶרֶם זָהָב סָבִיב:	11
12	And thou shalt cast four rings of gold for it, and put them in the four feet thereof; and two rings shall be on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וְתַתִּיד לִיהָ אַרְבַּע עֲזָזִין דְּדְהָב וְתַתִּין עַל אַרְבַּע זְוִיָּתֶיהָ וְתַתִּין עֲזָזִין עַל סְטְרִיהָ חֵד וְתַתִּין עֲזָזִין עַל סְטְרִיהָ תַּנְיָנָא:	וַיִּצְקָתָ לָּו אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וְנִתְּתָהּ עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:	12
13	And thou shalt make staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְתַעֲבִיד אֲרִיחֵי דְאֶעֱי שְׁטִין וְתַחְפִּי יִתְּהוֹן דְּהָבָא:	וְעָשִׂיתָ בְּדֵי עֲצֵי שֹׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:	13
14	And thou shalt put the staves into the rings on the sides of the ark, wherewith to bear the ark.	וְתַעֲלִיל יָת אֲרִיחֵיָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטְרֵי אֲרוֹנָא לְמַטָּל יָת אֲרוֹנָא בְּהוֹן:	וְהִבַּאתָ אֶת-הַבָּדִים בְּטַבַּעֲתֵי עַל צִלְעֹת הָאָרֹן לְשֵׂאת אֶת-הָאָרֹן בָּהֶם:	14
15	The staves shall be in the rings of the ark; they shall not be taken from it.	בְּעִזְקָתָא אֲרוֹנָא יִהְיוּ אֲרִיחֵיָא לָא יִעָדוּן מִגִּיָּה:	בְּטַבַּעֲתֵי הָאָרֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לָא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ:	15
16	And thou shalt put into the ark the testimony which I shall give thee.	וְתַתִּין בְּאֲרוֹנָא יָת סִדְרוֹתָא דְאֶתִּין לָךְ:	וְנִתְּתָ אֶל-הָאָרֹן אֵת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:	16

(10) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין אישקריין (שריין שראנק) יושב על שוליו:

(11) מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בללא, ב' של זה וב' של עץ (יומא עב:), וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופתוחים מלמעלה, נחן של עץ בתוך של זהב, ושל זהב בתוך של עץ, וקפה שפתו העליונה בזהב, נמא מלפני מציב ומחוץ: זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי, עד שעלה למול עוצי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עוצי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עוצי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה:

(12) ויצקת. לשון הסכה כתרוממו: פעמותיו. כתרוממו וזויות העליונות סמוך לכפורת היו נתונים, שמים מכאן ושמים מכאן לרחצו של ארון, והבדים נתונים בהם, וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתיים וחצי בין בד לבד, שהיו שני בני אדם הנושאין את הארון מהלכין ביניהם, וכן מפורש במנחות (נח:) בפרק שמי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן ד' טבעות שבתחלת המקרא, ופירש לך היכן היו, והו"ו וזו יתירה היא, ופתרונו כמו שתי טבעות, ויש לך ליטצה כן, ושתי מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. נדו:

(13) בדי. מוטות:

(15) לא יסורו ממנו לעולם (יומא עב:):

17	And thou shalt make an ark-cover of pure gold: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וְתַעֲבִיד כְּפֹרֶתָא דְּדָהָב דְּכִי תִרְתִּין אֲמִין וּפְלָגָא אֹרְכָה וְאֲמָתָא וּפְלָגָא פּוֹתִיחָה: כְּפֹרֶתָא:	וְעָשִׂיתָ כְּפֹרֶת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וַחֲצִי אֶרְכָּה וְאֲמָה וַחֲצִי רָחְבָּהּ:	שני
18	And thou shalt make two cherubim of gold; of beaten work shalt thou make them, at the two ends of the ark-cover.	וְתַעֲבִיד תְּרִין כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד תַּעֲבִיד יְתִהוֹן מִתְרִין סְטָרִי כְּפֹרֶתָא:	וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרָבִים זָהָב מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכְּפֹרֶת:	18
19	And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof.	וְעִבִיד כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא וּכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כְּפֹרֶתָא תַעֲבִידוּן ית כְּרוּבָא עַל תְּרִין סְטָרוֹהִי:	וְעָשִׂה כְּרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וּכְרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן הַכְּפֹרֶת תַעֲשֶׂוּ אֶת־הַכְּרָבִים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו:	19
20	And the cherubim shall spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover shall the faces of the cherubim be.	וַיְהוֹן כְּרוּבָא פְּרִיסִין גְּדַפְיָהוֹן לְעִילָא מְטִלִין בְּגַדְפִּיהוֹן עַל כְּפֹרֶתָא וְאַפִּיהוֹן חַד לְקַבִּיל חַד לְקַבִּיל כְּפֹרֶתָא יְהוֹן אַפִּי כְּרוּבָא:	וַיְהִי הַכְּרָבִים פְּרָשִׁי כְּנָפֵיהֶם לְמַעְלָה סְכָכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכְּפֹרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אֶחָיו אֶל־הַכְּפֹרֶת יְהִי פָנָי הַכְּרָבִים:	20
21	And thou shalt put the ark-cover above upon the ark; and in the ark thou shalt put the testimony that I shall give thee.	וְתַתִּין ית כְּפֹרֶתָא עַל אֲרוֹנָא מִלְּעִילָא וּבְאֲרוֹנָא תַתִּין ית סִדְרוֹתָא דְאַתִּין לָךְ:	וְנָתַתָּ אֶת־הַכְּפֹרֶת עַל־הָאָרֹן מִלְּמַעְלָה וְאֶל־הָאָרֹן תַתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:	21

(16) ונתת אל הארון. כמו בארון: העדת. המורה, שהיא לעדות ציני וציניכם שריתית אתכם מלכות הכתובות זה:

(17) כפורת. כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארכה. כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עוזי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוצה, פירשו רבותינו שהיה עוצה טפח (סוכה ה.).

(18) כרבים. דמות פרנף תינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשה צפני עצמם ותחזרם בראשי הכפורת לאחר עשייתם, כמעשה לורפים שקורין שולדירי"ץ, אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפורת, והכה בפטיש ובקורנס באמצע, וראשין בולטין למעלה, וזייר הכרוצים בצליטת קצותיו: מקשה. בטד"ץ בלע"ז כמו דלָא לְדָא נֶקֶשָׁן (דניאל ה, 1): קצות הכפורת. ראשי הכפורת:

(19) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפורת. עצמה תעשה את הכרובים, זהו פירושו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשה צפני עצמם ותחזרם לכפורת:

(20) פורשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוכצים, אלא פרושים וגבוהים למעלה אלל ראשיהם, שיהא י' טפחים בחלל שבין הכנפים לכפורת, כדאימא בסוכה (ה.):

(21) ואל הארון תתן את העדת. לא ידעתי למה נכלל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר, שכל ללמד שבעודו ארון לצדו בלא כפורת, יתן תחלה העדות למוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו, וכן מצינו כשהקים את המשכן, נאמר ויִתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־הָאָרֹן (שמות מ, כ), ואחר כך ויִתֵּן אֶת־הַכְּפֹרֶת עַל־הָאָרֹן מִלְּמַעְלָה:

22	And there I will meet with thee, and I will speak with thee from above the ark-cover, from between the two cherubim which are upon the ark of the testimony, of all things which I will give thee in commandment unto the children of Israel.	וְנִוְעַדְתִּי לָךְ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַוְהָ אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)	22
23	And thou shalt make a table of acacia-wood: two cubits shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וְתַעֲבִיד פֶּתוֹקָא דְּאֵעֵי שְׁטִין תְּרֵתִין אַמּוֹן אוּרְכֵיהָ וְאַמְתָּא פּוּתֵיהָ וְאַמְתָּא וּפְלִגָּא רוּמֵיהָ:	23
24	And thou shalt overlay it with pure gold, and make thereto a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יְתִיהָ דְּהָב דְּכִי וְתַעֲבִיד לִיהָ זִיר דְּדְּהָב סָחוֹר סָחוֹר:	24
25	And thou shalt make unto it a border of a handbreadth round about, and thou shalt make a golden crown to the border thereof round about.	וְתַעֲבִיד לִיהָ גְדֻנְפָא רוּמֵיהָ פּוּשְׁקָא סָחוֹר סָחוֹר וְתַעֲבִיד זִיר דְּדְּהָב לְגְדֻנְפֵיהָ סָחוֹר סָחוֹר:	25
26	And thou shalt make for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that are on the four feet thereof.	וְתַעֲבִיד לִיהָ אַרְבַּע עֲזָזִין דְּדְּהָב וְתַתִּין יָת עֲזָקְתָא עַל אַרְבַּע זְוִיָּתָא דְּלְאַרְבַּע רְגְלוֹהִי:	26
27	Close by the border shall the rings be, for places for the staves to bear the table.	לְקַבִּיל יְהִיוּ עֲזָקְתָא אִתְּרָא לְאַרְיִחָא לְמַטְל יָת פֶּתוֹרָא:	27

(22) וְנִוְעַדְתִּי. כַּשֶּׁאֲקַדֵּעַ מוֹעֵד לְךָ לְדַצֵּר עִמָּךְ, אוֹתוֹ מִקּוֹם אֲקַדֵּעַ לְמוֹעֵד, שֶׁאֵצֶא שָׁם לְדַצֵּר אֵלֶיךָ: וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת. וּבְמִקּוֹם אֲחֵר הוּא אוֹמֵר, וְיִדְּבַר ה' אֵלָיו מֵאֲחֵל מוֹעֵד גָּלוּם (וּיְקַרָּא א, א), זֶה הַמַּשְׁכֵּן מִחוּץ לְפָרְכָת, נִמְלֵא שְׁנֵי כְתוּבִים מִכַּחֲשִׁים זֶה אֵת זֶה, זֶה הַכְּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וְהַכְּרִיעַ צִינִיָּה, וְיִצְא מִשָּׁה אֵל אֲחֵל מוֹעֵד וְיִשְׁמַע אֵת הַקוֹל מִדְּבַר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת וְגו' (בַּמִּדְבָּר ז, פט), מִשָּׁה הִיא נִכְנָם לְמַשְׁכֵּן, וְכִיּוֹן שֶׁזֶּה בְּחוּץ הַפֶּתַח, קוֹל יוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם לְצִין הַכְּרוּבִים, וּמִשָּׁם יוֹאֵל וְנִשְׁמַע לְמַשָּׁה זֶה הַל מוֹעֵד: וְאֵת כָּל אֲשֶׁר אֲצַוְהָ אוֹתְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הַכִּי וְיִוִּי וְיִמִּירָה וְטַפְלָה, וְכַמּוּהוּ הַרְבֵּה בְּמִקְרָא, וְכֵה תַפְתֵּר, וְאֵת אֲשֶׁר אֲדַצֵּר עִמָּךְ שֶׁ אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲנִי אוֹתְךָ, אֵל צִי יִשְׂרָאֵל הוּא:

(23) קוֹמְתוֹ. גּוֹצֵה רְגְלוֹ עִם עוֹצֵי הַשֵּׁלֶחַן (פֶּסְחִים קט: וּבְתוֹס' שֶׁ ד"ה אֲמַתָּא):

(24) זֶר זָהָב. סִימָן לְכַתֵּר מַלְכוּת, שֶׁהַשֵּׁלֶחַן שֶׁ עוֹשֵׁר וְגִדּוּלָה, כְּמוֹ שְׁאוֹמְרִים שֵׁלֶחַן מַלְכִּים:

(25) מִסְגֶּרֶת. כְּתַרְגוּמוֹ גְּדֻנְפָא, וְנִחְלְקוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַצֵּר, יֵשׁ אוֹמְרִים לְמַעַל הִיא כְּצִיב לְשׁוֹלְחַן, כְּמוֹ לְצוֹצִין שֶׁצִּפְפֵּת שׁוֹלְחַן שְׂרִים, וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְמַטָּה הִיא תְּקוּעָה, מִרְגַּל לְרַגֵּל זֶה אֲרַבֵּעַ רוּחוֹת הַשֵּׁלֶחַן, וְדָךְ הַשֵּׁלֶחַן שׁוֹכֵז עַל אוֹתָהּ מִסְגֶּרֶת: וְעִשִּׂית זֶר זָהָב לְמִסְגֶּרֶתוֹ. הוּא זֶר הָאִמּוֹר לְמַעַלָּה, וּפִירֵשׁ לְךָ כֵּאֵן שֶׁעַל הַמִּסְגֶּרֶת הִיא:

28	And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold, that the table may be borne with them.	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְחָפִי יִתְּהוּן דְּהָבָא וִיהוּן נָטְלִין בְּהוּן יֵת פְּתוּרָא:	28	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְחָפִי יִתְּהוּן דְּהָבָא וִיהוּן נָטְלִין בְּהוּן יֵת פְּתוּרָא:
29	And thou shalt make the dishes thereof, and the pans thereof, and the jars thereof, wherewith to pour out; of pure gold shalt thou make them.	וְעָשִׂיתָ קְעֻרָתָיו וְכַפֹּתָיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיָּתָיו אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זֶהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:	29	וְעָשִׂיתָ קְעֻרָתָיו וְכַפֹּתָיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיָּתָיו אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זֶהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:
30	And thou shalt set upon the table showbread before Me always.	וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תַמִּיד: (פ)	30	וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תַמִּיד: (פ)
31	And thou shalt make a candlestick of pure gold: of beaten work shall the candlestick be made, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, shall be of one piece with it.	וְעָשִׂיתָ מִנְרֶת זֶהָב טָהוֹר מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה (בספרי ספרד ואשכנז תיעשה) הַמִּנְרֶת יִרְכָּה וְקִנָּה גְבִיעֶיהָ כַּפֹּתֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמִּנָּה יִהְיוּ:	שלישי	וְעָשִׂיתָ מִנְרֶת זֶהָב טָהוֹר מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה (בספרי ספרד ואשכנז תיעשה) הַמִּנְרֶת יִרְכָּה וְקִנָּה גְבִיעֶיהָ כַּפֹּתֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמִּנָּה יִהְיוּ:

(27) לעזמת המסגרת תהיין הטבעות. צרגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו צמים להכניס בהן הצדים: לבתים. לזרזן צמים: לבדים. כתרומתו לַאֲתָרָא לְאַרְיִמָא: (28) ונשא בהם. לשון נפעל, יהיה נשא צם את השלחן: (29) ועשית קערותיו וכפותיו. קערותיו זה הדפוס, שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין חיבה פרוצה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכן קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לצדי הצית מזה ומזה, ונתן ארכו לרחבו של שלחן, וכתליו וקופים כנגד שפת השולחן. והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס כזול, כשל כזול הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השולחן, ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. הן זויכין שנותנין בהם לבונה, ושמים היו לשני קומי לבונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר וְנָסַף עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְצִנֵּה זָכָה (ויקרא כד, ז): וקשותיו. הן כמין חלאי קנים חלולים הנסדקין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר ג' על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומצדילין צין לחם ללחם, כדי שתכנס הרוח ציניהם ולא יתעפשו, וצלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"ל: ומונקיותיו. תרגומו ומקילתיה, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארץ, וגזוהים עד למעלה מן השלחן הרצה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוצלים ששה (הרא"ש גורס חמשה) פזולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שצין לחם ללחם סמוכין על אותן פזולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו, ולשון מקילתיה, סובלותיה, כמו נְלֵאִיתִי דְּכִיל (ירמיה ו, יא). אבל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין, ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות יז), קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותן ומחזיקים אותן שלא ישברו. ומנקיותיו. לו הקנים שמנקין אותן שלא יתעפשו, אבל אונקלוס שתרגם מקילתיה, היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר וְאֵת קִשּׁוֹת הַנֶּסֶךְ (צמדצר ד, ז), וזהו, יוסך והנסך, לשון סך וכסוי הס: (30) לחם פנים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי, ומנין הלחם וסדר מערכתיו, מפורשים באמור אל הכהנים:

(31) מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשה חוליות, ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם בדרך האורפים שקורין שולדיר"ץ, אלא כולה באה מחתיכה אחת, ומקיש בקורנס וחותך בכלי האומנות, ומפריד הקנים אילן ואילן: מקשה. תרגומו נגיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס, ולשון מקשה מכת קורנס, כטוד"ץ בלע"ז כמו דָּא לְדָא נְקָשָׁן (דניאל ה, ו): תיעשה

32	And there shall be six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candle-stick out of the other side thereof;	וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאוּ מִצִּדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה קָנֵי מִן־הַצֵּדָה הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִן־הַצֵּדָה הַשֵּׁנִי:	32
33	three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower; so for the six branches going out of the candlestick.	שְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד כַּפֹּתֶר וּפָרַח וְשְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד כַּפֹּתֶר וּפָרַח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:	33
34	And in the candlestick four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof.	וּבַמִּנְרָה אַרְבַּעַת מְשֻׁקָּדִים כַּפֹּתֶיהָ וּפָרְחֶיהָ:	34
35	And a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of the candlestick.	וּכַפֹּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהָ וּכַפֹּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהָ וּכַפֹּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהָ לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:	35

המנורה. מאלה (תנחומא צהלותך ג), לפי שהיה משה מתקשה זה (מנחות כט.), אמר לו הקד"ה, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאלה, לכך לא נכתב תעשה (תנחומא סס): ירכבה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין חיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה בצאמץ הירך, זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין זוך, לזק השמן לתוכו ולתת הפתילה: גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית, ארוכים וקצרים, וקורין להם מדירנ"ס, ואלו עשוין מזהב, וזולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב, ולא היו זה אלא לנוי: כפתריה. כמין תפוחים היו, עגולין סביב, זולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין למנורות שלפני השרים, וקורין להם פימל"ש, ומנין שלהם כתוב בצפרה כמה כפתורים זולטין ממנה וכמה חלק שבין כפתור לכפתור: ופרחיה. ציורין עשוין זה כמין פרחין: ממונה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשם לדס וידציקס:

(32) יוצאים מצדיה. לכאן ולכאן, צאלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו, והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שוה לגובהה של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים: (33) משקדים. כתרגומו, מציירים היו, כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין ניל"ל: ושלשה גבעים. זולטין מכל קנה וקנה: כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה:

(34) ובמנרה ארבעה גבעים. צגופה של מנורה היו ארבעה גביעים, אחד זולט זה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מצדיה: משקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע (יומא נב), אין ידוע אם גביעים משוקדים, או משוקדים כפתוריה ופרחיה:

(35) וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו במלכת המשכן (מנחות כח), גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרס ג' טפחים, הוא הפרח האמור בירך, שנאמר עד יִדְקָה עד פִּקְקָה (צמדצ ח, ד), וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו

36	Their knops and their branches shall be of one piece with; the whole of it one beaten work of pure gold.	וְהָיוּ כְּפֶתְרֵיהֶם וְקִנְיָהֶן מִמֶּנֶּה יְהִיוּ כְּלֵהּ מִקְשָׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר:	וְהָיוּ כְּפֶתְרֵיהֶם וְקִנְיָהֶן מִמֶּנֶּה יְהִיוּ כְּלֵהּ מִקְשָׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר:
37	And thou shalt make the lamps thereof, seven; and they shall light the lamps thereof, to give light over against it.	וְעָשִׂיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וְהָעֵלָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ:	וְעָשִׂיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וְהָעֵלָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ:
38	And the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, shall be of pure gold.	וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ זָהָב טָהוֹר:	וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ זָהָב טָהוֹר:
39	Of a talent of pure gold shall it be made, with all these vessels.	כֶּכֶר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה:	כֶּכֶר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה:
40	And see that thou make them after their pattern, which is being shown thee in the mount.	וּרְאֵה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אַתָּה מֵרָאֶה בְּהָרִ: (ס)	וּרְאֵה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אַתָּה מֵרָאֶה בְּהָרִ: (ס)

בזקנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשתאירו שם ג' טפחים, שבהם ג' גביעים וכפתור ופרח, נמלאו גביעים כ"ב, י"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב, ואחד עשר כפתורים, ו' בששת הקנים, וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו צמורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים, האחד למטה אלל הירך, והאחד בג' טפחים העליונים עם ג' הגביעים, ותשעה פרחים היו לה, ו' בששת הקנים, שנאמר בקנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור צמורה שבהלכות, עד ירכה עד פרחיה. ואם תדקדק צמנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמנינם איש איש במקומו:

(37) את נרותיה. כמין בזיכין שנותנין צמחין והפחילות: והאיר על עבר פניה. עשה פי ששת הנרות שצראשי הקנים היוצאים מצדיה, מוסבים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים על עבר פניה, מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה:

(38) ומלקחיה. הם הצמחים העשויין ליקח בהם הפחילה מתוך השמן, לישצן ולמושכן צפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קריונים מלקחים. וְלִקְחָהָ שְׂתַרְגָּם אוֹנְקָלוֹם, לשון צבת, טוליי"ש בלע"ז ומחצותיה. הם כמין בזיכין קטנים, שחומה בהן את האפר שצבר בצקר בצקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפחילות שדלקו הלילה וככו, ולשון מחמה פוייט"א בלע"ז כמו לקחות אש מיקוד (ישעיה ל, יד):

(39) ככר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין זה כסף למשקל קולוני"א, והם ק' זהובים, כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהובים:

(40) וראיה ועשה. ראה כאן צהר תצנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה בצמעה המנורה, עד שהראה לו הקצ"ה מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרומתו דאֶת־מִסְחָיו צְטוּרָא, אילו היה נקוד מראה צפת"ח, היה פתורנו אתה מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמץ, פתורנו דאת מתחזי, שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה):

XXVI

Moreover thou shalt make the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman shalt thou make them.

וְיָת מִשְׁכַּנָּא תַעֲבִיד
עֶשֶׂר יִרְיעֹן דְּבוּץ
שָׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא
וְצִבְעָה וְזָהָבִי צִוְרָת
כְּרוּבִין עֹבֵד אוֹמֵן
תַעֲבִיד יְהוֹן:

וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַעֲשֶׂה
עֶשֶׂר יִרְיעֹת שֶׁשׁ מִשְׁזֹר
וְתַכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתִלְעַת
שְׁנֵי כָרָבִים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב
תַעֲשֶׂה אֹתָם:

XXVI

2

The length of each curtain shall be eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains shall have one measure.

אוּרְכָא דִירִיעָתָא
חֲדָא עֶשְׂרִין וְחֲמִישִׁי
אֲמִין וּפְתִילָא אַרְבַּע
אֲמִין דִירִיעָתָא חֲדָא
מִשְׁתָּא חֲדָא לְכָל
יִרְיעָתָא:

אַרְבֹּן הִירִיעָה הָאֶחָת
שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֲמָה
וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה
הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה
אֶחָת לְכָל־הִירִיעֹת:

2

3

Five curtains shall be coupled together one to another; and the other five curtains shall be coupled one to another.

חֲמִישׁ יִרְיעֹן יִהְיוּ
מְלֻפְּפִין חֲדָא עִם חֲדָא
וְחֲמִישׁ יִרְיעֹן מְלֻפְּפִין
חֲדָא עִם חֲדָא:

חֲמִשׁ הִירִיעֹת תַּהְיֶינָן
חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ
וְחֲמִשׁ יִרְיעֹת חִבְרֹת
אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ:

3

4

And thou shalt make loops of blue upon the edge of the one curtain that is outmost in the first set; and likewise shalt thou make in the edge of the curtain that is outmost in the second set.

וְתַעֲבִיד עֲנוּבִין
דְּתַכְלָא עַל סִפְתָּא
דִירִיעָתָא חֲדָא
מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי
וְכֵן תַעֲבִיד בְּסִפְתָּא
דִירִיעָתָא בְּסִטָּרָא
בֵּית לֹפִי תַנִּינָא:

וְעָשִׂיתָ לְלֹאֲת תַכְלֹת עַל
שִׁפְת הִירִיעָה הָאֶחָת
מִקְצֶה בַּחֲבֵרֹת וְכֵן
תַעֲשֶׂה בְּשִׁפְת הִירִיעָה
הַקִּיצוּנָה בַּמַּחֲבֵרֹת
הַשְּׁנִיֹּת:

4

5

Fifty loops shalt thou make in the one curtain, and fifty loops shalt thou make in the edge of the curtain that is in the second set; the loops shall be opposite one to another.

חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַעֲבִיד
בִירִיעָתָא חֲדָא
וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין
תַעֲבִיד בְּסִטָּרָא
דִירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי
תַנִּינָא מְכוּנִין עֲנוּבִיָּא
חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:

חֲמִשִּׁים לְלֹאֲת תַעֲשֶׂה
בִירִיעָה הָאֶחָת
וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֲת תַעֲשֶׂה
בְּקִצֶּה הִירִיעָה אֲשֶׁר
בַּמַּחֲבֵרֹת הַשְּׁנִיֹּת
מִקְבִּילֹת הַלְלֹאֲת אִשָּׁה
אֶל־אֶחָתָהּ:

5

(1) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג, ולמחיצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט וחוט, אחד של פשמים, וג' של זמר, וכל חוט וחוט כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שזרין יחד כ"ד כפלים לחוט (בזריחת) דמלאכת המשכן): כרובים מעשה חשב. כרובים היו מזויירין בהם באריגתן, ולא צרכימה שהוא מעשה מחט, אלא באריגה בשני כותלים, פרטוף אחד מכאן ופרטוף אחד מכאן, ארי מזד זה ושאר מזד זה, כמו שאוריגין חגורות של משי שקורין בלע"ז פיישיש"א

(3) תהיין חוברות. תופרין במחט וז' מזד וז', חמש לצד וחמש לצד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לצד בצד שהוא לשון נקבה, וצד צד שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בכרובים, ופְּגִיָּהּ אִישׁ אֶל אִשׁוֹ (שמות כה, כ):

(4) לולאות. לז"ל בלע"ז וכן תרגם אונקלוס ענובין, לשון עניבה: מקצה בחוברת. באומה יריעה שצפוף החזור. קבוצת חמשת היריעות קרויה חוברת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. באומה יריעה שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר לסוף החוברת:

(5) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שמעשה הלולאות צמדה אחת, מכוונות הצדלמן וז'

6	And thou shalt make fifty clasps of gold, and couple the curtains one to another with the clasps, that the tabernacle may be one whole.	וְתַעֲבִיד וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁים פִּזְרִין וְתַלְפִּיף יָת וְיָרִיעָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפִזְרֵיָא וְיִהְיֶה מִשְׁכָּנָא חֵד:	וְעָשִׂיתָ וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קָרְסִי זָהָב וְחִפְרָתָא אֶת־הַיְרִיעֹת אֶל־אַחֲתָהּ בְּקָרְסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:	6
7	And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them.	וְתַעֲבִיד וְתַעֲבִיד יְרִיעֹן דְּמַעֲזֵי לְפָרְסָא עַל מִשְׁכָּנָא חֲדָא עֶשְׂרֵי יְרִיעֹן תַּעֲבִיד יְתֵהוּן:	וְעָשִׂיתָ וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאַהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:	7
8	The length of each curtain shall be thirty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; the eleven curtains shall have one measure.	אֵיכָדָא דִּירִיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וּפְּוִתָּא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁתָּתָא חֲדָא לְחֲדָא עֶשְׂרֵי יְרִיעֹן:	אֶרְדּוּ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בְּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בְּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֶשְׂתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת:	8
9	And thou shalt couple five curtains by themselves, and six curtains by themselves, and shalt double over the sixth curtain in the forefront of the tent.	וְתַלְפִּיף יָת חֲמִישׁ יְרִיעֹן לְחֹד וְיָת שֵׁשׁ יְרִיעֹן לְחֹד וְתִיעֹרַף יָת יְרִיעָתָא שְׁתִּיתָתָא לְקַבִּיל אַפִּי מִשְׁכָּנָא:	וְחִפְרָתָא אֶת־חֲמִישׁ הַיְרִיעֹת לְכָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְכָד וְכַפְלָתָ אֶת־הַיְרִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל:	9

מזו, וכמדנת ציריעה זו כן יהא בחצרתה, כשתפרוש חוצרת אלל חוצרת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו, וזה לשון מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד, לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע, וכשהצר חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ', וכן החוצרת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר עשרים קרשים לפאת נגבה תימנה, וכן לנפון, וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הנפון לדרום עשר אמות, שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו', ושני קרשים למקצעות הרי עשר, ובמקומם אפרשם למקראות הללו. נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן, עשר אמות אמעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעוצי ראשי הקרשים שעוציים אמה, נשתיירו ט"ז אמה, ח' לנפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות, עשרים אמה לחוצרת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עוצי ראשי הקרשים שבמערב, ואמה לכסות עוצי העמודים שבמזרח, שלא היו קרשים במזרח אלא ד' (ברש"י ישן חמשה) עמודים, שהמסך פרוש וחלוי בזוין שבהן כמין וילון, נשתיירו ח' אמות החלויין על אחורי המשכן שבמערב, ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מלאכת צברייתא דמסכת מדות, אבל במסכת שבת (פרק הזורק טז:), אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, וט' אמות תלויות אחורי המשכן, והכתוב צפרשה זו מסייענו, ונתת את הפרוכת תחת הקרשים, ואם כדברי הצרייתא הזאת, נמצאת פרוכת משוכה מן הקרשים ולמערב אמה:

(6) קרסי זהב. פירמיל"ש צלע"ז ומכניסין ראשן אחד צלולאות שבחוצרת זו, וראשן אחד צלולאות שבחוצרת זו, ומחברין בהן:

(7) יריעות עזים. מנוחה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות:

(8) שלשים באמה. שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותה, היא האמה התחתונה צנקה האדן, שהאדנים גבהן אמה:

(9) וכפלת את היריעה הששית. העודפת צאלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי, וכפול על המסך שבמזרח כנגד הפתח, דומה לכלה לנועה המכוסה בצעיף על פניה:

<p>10 And thou shalt make fifty loops on the edge of the one curtain that is outmost in the first set, and fifty loops upon the edge of the curtain which is outmost in the second set.</p>	<p>וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין עֲנֻבִין עַל סִפְתָּא דִּירֵיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לִוְיִי וְחֲמִשִּׁין עֲנֻבִין עַל סִפְתָּא דִּירֵיעָתָא דְּבֵית לִוְיִי תִּנְיָנָא:</p>	<p>10 וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לִלְאָת עַל שִׁפְת הַיְרִיעָה הָאֲחֹת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֶרֶת וְחֲמִשִּׁים לִלְאָת עַל שִׁפְת הַיְרִיעָה הַחֲבֶרֶת הַשְּׁנִיָּת:</p>
<p>11 And thou shalt make fifty clasps of brass, and put the clasps into the loops, and couple the tent together, that it may be one.</p>	<p>וְתַעֲבִיד פִּנְדֻּקִין דְּנְחָשׁ חֲמִשִּׁין וְתַעֲלִי יָת פִּנְדֻּקִּיאַ בְּעֲנֻבִיָּא וְתַלְפִּיף יָת מִשְׁכָּנָא וַיְהִי חֵד:</p>	<p>11 וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וַתַּבֵּאתָ אֶת־הַקְּרָסִים בְּלִלְאָת וַחֲבַרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וַיְהִי אֶחָד:</p>
<p>12 And as for the overhanging part that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth over shall hang over the back of the tabernacle.</p>	<p>וְסִרְחָא דִּיתִיר מִשְׁכָּנָא בִּירֵיעָת פְּלָגוֹת יִרְיעָתָא דִּיתִרָא תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>12 וְסִרַח הָעוֹדֵף בִּירֵיעַת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הָעוֹדֵפֶת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן:</p>
<p>13 And the cubit on the one side, and the cubit on the other side, of that which remaineth over in the length of the curtains of the tent, shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it.</p>	<p>וְהָאֹמָה מִזָּה וְהָאֹמָה מִזָּה בְּעוֹדֵף בְּאֹרֶךְ יִרְיעַת הָאֹהֶל וַיְהִי סְרוּחַ עַל־צְדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזָּה וּמִזָּה לְכַסְתּוֹ:</p>	<p>13 וְהָאֹמָה מִזָּה וְהָאֹמָה מִזָּה בְּעוֹדֵף בְּאֹרֶךְ יִרְיעַת הָאֹהֶל וַיְהִי סְרוּחַ עַל־צְדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזָּה וּמִזָּה לְכַסְתּוֹ:</p>
<p>14 And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red and a covering of sealskins above.</p>	<p>וְתַעֲבִיד חוּפָאָה לְמִשְׁכָּנָא דְּמִשְׁכִּי מְסוּמָקִי וְחוּפָאָה דְּמִשְׁכִּי סִגְוִנָא מְלֵעִילָא:</p>	<p>14 וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מְלֻמָּעָה: (פ)</p>
<p>15 And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיאַ לְמִשְׁכָּנָא דְּאַעִי שִׁטִּין קִימִין:</p>	<p>רציעי וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:</p>

(12) וסרח העודף ביריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרוים אהל, כמו שנאמר בהן לאהל על המשכן, וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג, שמאחילות ומסככות על התחמונות, והן היו עודפות על התחמונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה היתירה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשארו שתי אמות רוחב חציה, עודף על רוחב התחמונות: תסרח על אחורי המשכן. לכסות צ' אמות שהיו מגולות בקרשים: אחורי המשכן. הוא צד מערבי, לפי שהפתח צמודה שהן פניו, ולפון ולדרוס קרויין דלדין, לימין ולשמאל:

(13) והאמה מזה והאמה מזה. לפון ולדרוס: בעדף באורך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לפון ולדרוס, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ, שיהא אדם חס על היפה:

(14) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים, עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן ל' ורחבן י', אלו דצרי רבי נחמיה. ולדצרי רבי יהודה, מכסה אחד היה חציו של עורות אילים מאדמים וחציו של עורות תחשים:

16	Ten cubits shall be the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמּוֹת אָרְךָ הַקָּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֹמָה רֹחַב הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד: עֶשֶׂר אַמּוֹת אָרְךָ הַקָּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֹמָה רֹחַב הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד: חֵד:	16
17	Two tenons shall there be in each board, joined one to another; thus shalt thou make for all the boards of the tabernacle.	שְׁתֵּי יָדוֹת לַקָּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֲתָהּ כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן: תָּרִין צִירִין לְדָפָא חֵד מְשֻׁלָּבִין חֵד לַקָּבִיל חֵד כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל דָּפִי מְשֻׁכָּנָא:	17
18	And thou shalt make the boards for the tabernacle, twenty boards for the south side southward:	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקָּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֶשְׂרִים קָרֶשׁ לְפָאת נִגְבָּה תִּמְנָה: וְתַעֲבִיד יָת דָּפִיָּא לְמִשְׁכָּנָא עֶשְׂרִין דָּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא:	18
19	And thou shalt make forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons;	וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקָּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו: וְאַרְבָּעִין סְמָכִין דְּכֶסֶף תַּעֲבִיד תַּחַת עֶשְׂרִין דָּפִין תָּרִין סְמָכִין תַּחַת דָּפָא חֵד לְתָרִין צִירוּהִי וְתָרִין סְמָכִין תַּחַת דָּפָא חֵד לְתָרִין צִירוּהִי:	19

(15) ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוסדין לכן. יעקב אבינו נטע ארזים במצרים, וכשמת, נזה לצניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, ואמר להם שעתיד הקב"ה ללוות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם, הוא שיקד הצנלי בפיטו שלו, טס מטע מזוקזים קורות צמינו ארזים, שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים. אישטנצ"ש בלע"ז שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוככים, להיות רוח הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש:

(16) עשר אמות אורך הקרש. למדנו, גבהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רוחב.

למדנו, ארכו של משכן לכ' קרשים שיהיו צפון וצדרום מן המזרח למערב, ל' אמה:

(17) שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמטה בצאמנעו בגובה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והן הן הידות, והחריץ חצי רוחב הקרש בצאמנעו, (רצונו לומר, קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ואז נשאר רוחב אמה, נמצא חצי רוחב הקרש שצאמנעו הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י בהדיא צפ' הזורק (שבת דף נ"ח): שהחריץ צאמנעו רחב חצי אמה, והיה חורץ רביעית אמה מכל צד, וכל יד היה רוחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעית אמה. ודוק היטב ואז סרה תלונת הרמב"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכנים באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה, ויושבים רכופים מ' זה אלל זה, וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים חרות משלשה צדדיהן, רוחב החריץ כעוצי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעוצי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, וזהו שנאמר ויהיו תלמים מלמטה, שיחרוץ את צדי הידות כדי שיתחברו הקרשים זה אלל זה: משולבות. עשויות כמין שלצבות סולם, מובדלות זו מזו, ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן, כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם: אשה אל אחתה. מכוונות זו כנגד זו, שיהיו חריציהם שוים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד חוץ בעוצי הקרש שהוא אמה, ותרגום של ידות צירין, לפי שדומות לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתח:

(18) לפאת נגבה תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כתרגומו לרוח עיבר דרומא:

20	and for the second side of the tabernacle, on the north side, twenty boards.	וְלַצֵּלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לְפָאֵת צִפּוֹן עֲשִׂים קָרָשׁ: לְרוּחַ צְפוֹנָא עֲשִׂין דְּפִין:	20
21	And their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיָּהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ הָאֶחָד:	21
22	And for the hinder part of the tabernacle westward thou shalt make six boards.	וְלִירְכֵתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָה תַּעֲשֶׂה שֵׁשֶׁה קָרָשִׁים:	22
23	And two boards shalt thou make for the corners of the tabernacle in the hinder part.	וּשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמַקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכֵתֵיהֶם:	23
24	And they shall be double beneath, and in like manner they shall be complete unto the top thereof unto the first ring; thus shall it be for them both; they shall be for the two corners.	וַיְהִיו תְּאֵמָה מְלֻמָּטָה וַיְחַדְדוּ יֶהְיוּ תָמִים עַל-רֹאשׁוֹ אֶל-הַטִּבְעֶת הָאֶחָת בֵּן יֶהְיֶה לְשֵׁנֵיהֶם לְשֵׁנֵי הַמַּקְצַעַת יֶהְיוּ:	24
25	Thus there shall be eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרָשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עֲשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ הָאֶחָד:	25

(22) ולירכתי. לשון סוף, כתר גומו ולספי. ולפי שהפתח צמורח קרוי מזרח פנים והמערב אחרים, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוחב:
(23) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע פגונית מערבית ואחד למערבית דרומית, כל שמנה קרשים בצד אחד הן, אלא שאלו השמים אינן בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזה והאמה מזה, באות כנגד אמות עובי קרשי המשכן הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מבחוץ שוה:
(24) ויהיו תואמים מלמטה. כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עובי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקן זו מזו, וזה שפרשתי, שיהיו צירי הידות חרוצים מצדיהן, שיהא רוחב הקרש בולט לצדיו חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאלו, ונמצאו תואמים זה לזה, וקרש המקצוע שבצד המערב, חרוץ לרחבו בעובי כנגד חריץ של צד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחדדו יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כמו עובי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן אם מטולטלות. ובקרש שבמקצוע היה טבעת בעובי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי, ורואה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו' נכנס לתוכו, ומה שכחז היה טבעת בעובי קרש, רואה לומר בעובי קרש המערבי. וד"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבצד מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחוברים: כן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף נפון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות:

26	And thou shalt make bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וַתַּעֲבִיד עֲבָרֵי דָאֲטִי שְׁטֵין חֲמִשָּׁא לְדָפִי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא חֹד:	וַעֲשִׂיתָ בָרִיחִם עֲצֵי שְׁטֵיִם חֲמִשָּׁה לְקִרְשֵׁי צִלְעֵי-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד:	26
27	and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the side of the tabernacle, for the hinder part westward;	וַחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדָפִי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא תְּנִינָא וַחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדָפִי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא לְסוּפְהוֹן מִעֶרְבָא:	וַחֲמִשָּׁה בָרִיחִם לְקִרְשֵׁי צִלְעֵי-הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וַחֲמִשָּׁה בָרִיחִם לְקִרְשֵׁי צִלְעֵי הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתוֹם יָמָה:	27
28	and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end.	וְעֶבְרָא מְצִיטָאָה בְּגוּ דְּפִיא מִעֶבֶר מִן סִיפִי לְסִיפִי:	וְהַבְרִיחַ הַתִּיכּוֹן בִּתְוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִבְּרַח מִן-הַקְּצָה אֶל-הַקְּצָה:	28
29	And thou shalt overlay the boards with gold, and make their rings of gold for holders for the bars; and thou shalt overlay the bars with gold.	וַיִּתְּ דְּפִיא תַּחְפִּי דְּהָבָא וַיַּתְּ עֲזָקְתָּהוֹן תַּעֲבִיד דְּהָבָא אַתְרָא לְעֶבְרִיא וְתַחְפִּי יֵת עֶבְרִיא דְּהָבָא:	וְאֶת-הַקִּרְשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת-טַבַּעְתֵּיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחִם וְצִפִּיתָ אֶת-הַבָּרִיחִם זָהָב:	29

(25) והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות, נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים, וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחרץ חציו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולו נראה שהגרסא כמין שני חווקין) כמין שני שליבות סולם המוצלות זו מזו, ומשופות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם, והוא לשון משולבות, עשויות כמין שליבה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר שני שני אדנים (שמות לו, ל), וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר ויהיו תואמים מלמטה וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה הנעתי למעלה בסדר המקראות:

(26) בריחם. כתרוממו עֲצָרִין, וצלע"ז אשפריש" חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה', ג' הן, אלא שהצריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מצריח עד חצי הכותל וזה מצריח עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מלך זה וזה נכנס בטבעת מלך זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל, ומצריח מקצה הכותל ועד קצהו, שנאמר והצריח התיכון וגו' מצריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכם, שתי טבעות לכל קרש, משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לצריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעוצים, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, והוא שנאמר בתוך הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שנצפון ושצדרוס, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, וזהו מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וה' צריחים שצמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב, כנגד רוח צ' קרשים, כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת נח):

(29) בתים לבריחם. הטבעות שתעשה בהן יהיו בתים להכניס בהן הצריחים: וצפית את הבריחים וזהב. לא שהיה הזהב מדובק על הצריחים, שאין עליהם שום צפוי, אלא בקרש היה קובע כמין צ' פיפיות של זהב כמין צ' סדקי קנה חלול, וקובען אצל הטבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והצריח נכנס לתוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני, נמצאו הצריחים מואפים זהב כשהן מחובצין בקרשים, והצריחים הללו מבחוץ היו בולטות. הטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן, אלא כל הכותל חלק מצפנים:

30 And thou shalt rear up the
tabernacle according to the
fashion thereof which hath
been shown thee in the mount.

וְיִקְרָא אֶת־הַמִּשְׁכָּן
בְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרָאִיתָ
בְּהָרִ: (ס)

וְתָקִים יְת מִשְׁכָּנָא
כְּהִלְכְּתִיהּ
דְּאַתְחֲזִיתָא בְּטוֹרָא:

31 And thou shalt make a veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with cherubim the work of the skilful workman shall it be made.

וְעָשִׂיתָ פֶּרֶכֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים:

וְתַעֲבִיד דְּתַכְלֵא וְצִבְעֵה זְהוּרִי וּבֹיֵם שְׁזִיר עֹבֵד אוֹמֵן יַעֲבִיד יְתָה צוּרֶת כְּרוּבִין:

32 And thou shalt hang it upon
four pillars of acacia overlaid
with gold, their hooks being of
gold, upon four sockets of
silver.

וְנִתְּתָה אֵלַי עֲמֻדָּה
עַל-אַרְבָּעָה שְׁטִים מִצָּפִים זָהָב וְנִיהָם
עַל-אַרְבָּעָה אֲדָנֵי כֶסֶף:

33 And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt bring in thither within the veil the ark of the testimony; and the veil shall divide unto you between the holy place and the most holy.

וְנִתְּתָה אֶת־הַפִּדְיוֹת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפִּדְיוֹת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָה הַפִּדְיוֹת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַקְּדָשִׁים:

34 And thou shalt put the
ark-cover upon the ark of the
testimony in the most holy
place.

וַתִּינֶנּוּ אֶת־הַכִּפֹּרֶת עַל־
אֲרוֹן־הָעֵדוּת בַּקֹּדֶשׁ׃
וַתִּתֵּינּוּ יֵת כַּפֹּרֶתָא
עַל־אֲרוֹנָא דְסִהְדוּתָא
בַּקֹּדֶשׁ קוֹדְשִׁיא׃

35 And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.

וְשִׁמְתָּ אֶת־הַשְּׁלֹחַן מִחוּץ
לַפֶּרֶכֶת וְאֶת־הַמִּנְחָה
נִכַּח הַשְּׁלֹחַן עַל צֵלַע
הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה וְהַשְּׁלֹחַן
עַל־צֵלַע צָפוֹן:
וּפִתְּוָא תַּתִּין עַל
סֹטֵר צָפוֹנָא:
וְהַשְּׁנִי יֵת פִּתְוָא
מִבְּרָא לַפֶּרֶכֶת
וְיֵת מִנְרֵתָא לַקִּבִּיל
עַל סֹטֵר
מִשְׁכָּנָא דְרוּמָא
וּפִתְּוָא תַּתִּין עַל
סֹטֵר צָפוֹנָא:

(30) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור, הקיממו: הראית בהר. קודם לכן, שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:

(31) פרוכת. לשון מחילה הוא, ובלשון חכמים פרגוד, דבר המבדיל בין המלך ובין העם: חבלת ויראגמן. כל מין ומין היה כפול, בכל חוט וחוט ו' חוטיין: מעשה חושב. כבר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והליריון שממני עברה אינן דומין זה לזה: כרבים. ליריון של בריות יעשה זה.

(32) ארבעה עמודי שטים. ד' עמודים תקועים בחור ד' אדנים, ואונקליות קבועין בהן, עקומין למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך בה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן, ורחבה י' אמות כגבהן של קרשים, פרוסה בשליש של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה, נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר וְנִתְּמָה אֶת הַפְּרָכֶת פֶּתַח הַקִּדְשִׁים, המצדדים את שתי חוצרות של יריעות המשכן, ורוחב החוצרת כ' אמה, וכשפושם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלמה בשני שלישי המשכן, והחוצרת השנית כסמה שלישו של משכן, והמותר תלוי לאחריו לכסות את הקרשים:

<p>36 And thou shalt make a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וְתַעֲבִיד פָּרָסָא לְתַרְע מִשְׁכָּנָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָב וְיָבוֹץ שִׁזְיָר עֹבֵד צִיִּיר:</p>	<p>36 וְעָשִׂיתָ מִסְךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֻקָּם:</p>
<p>37 And thou shalt make for the screen five pillars of acacia, and overlay them with gold; their hooks shall be of gold; and thou shalt cast five sockets of brass for them.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לַפָּרָסָא חֲמִשָּׁא עֲמֻדֵי שִׁטִּין וְתַחֲפֵי יִתְהוֹן דְּהָבָא וְנִיהוֹן דְּהָבָא וְתַתִּיד לַהוֹן חֲמִשָּׁא סְמָכִין דְּנַחֲשָׁא:</p>	<p>37 וְעָשִׂיתָ לַמִּסְךְ חֲמִשָּׁה עֲמֻדֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִיָּהֵם זָהָב וַיִּצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: (ס)</p>
<p>XXVII And thou shalt make the altar of acacia-wood, five cubits long, and five cubits broad; the altar shall be four-square; and the height thereof shall be three cubits.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יֵת מִדְּבָחָא דְּאַשֵׁי שִׁטִּין חֲמִישׁ אַמִּין אֹרְכָא וְחֲמִישׁ אַמִּין פּוֹתֵיא מְרֻבַּע יְהִי מִדְּבָחָא וְתִלְתַּת אַמִּין רֹמִיָּה:</p>	<p>ששי וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אָרְךְ וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רֹחֵב רְבֹוע יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וּשְׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ:</p>
<p>2 And thou shalt make the horns of it upon the four corners thereof; the horns thereof shall be of one piece with it; and thou shalt overlay it with brass.</p>	<p>וְתַעֲבִיד קַרְנוֹתָי עַל אַרְבַּע זְוִיתֶיהָ מִנִּיהָ יִהְיוּ קַרְנוֹתָי וְתַחֲפֵי יִתִּיהָ נְחֹשָׁא:</p>	<p>2 וְעָשִׂיתָ קַרְנוֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמָּנֹה תִּהְיוּ קַרְנוֹתָיו וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ נְחֹשֶׁת:</p>
<p>3 And thou shalt make its pots to take away its ashes, and its shovels, and its basins, and its flesh-hooks, and its fire-pans; all the vessels thereof thou shalt make of brass.</p>	<p>וְתַעֲבִיד פְּסַכְתֵּירוֹתֶיהָ לְמַסְפֵּי קִטְמִיהָ וּמִגְרֹפֹתֶיהָ וּמִזְרָקוֹתֶיהָ וְצִנּוֹרֵי־יִתִּיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ לְכָל מְנוֹהֵי תַעֲבִיד נְחֹשָׁא:</p>	<p>3 וְעָשִׂיתָ סִירֹתָיו לְדִשְׁנוֹ וַיַּעֲיוּ וּמִזְרָקָתָיו וּמַחְתֵּיתָיו וְכָל־כֵּלָיו תַעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:</p>

(35) ושמת את השלחן. שלחן בצפון, משוך מן הכותל הצפוני שמי אמות ומחאה, ומנורה דדרוס, משוכה מן הכותל הדרומי שמי אמות ומחאה, ומזבח הזהב נתון כנגד אויר שבין שלחן למנורה, משוך קמעא כלפי המזרח, וכולם נתונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד, אורך המשכן מן הפתח לפרוכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות:

(36) ועשית מסך. וילון, הוא מסך כנגד הפתח, כמו שִׁכָּסָּבְעֵלֹ (איוב א, י), לשון מגין: מעשה רוקם. הנורות עשויות צו מעשה מחט, כפרצוף של עזר זה כך פרצוף של עזר זה: רוקם. שם האומן ולא שם האומנות, ותרגומו עוֹצֵד צִיִּיר, ולא עוֹצֵד צִיִּיר. מדת המסך כמדת הפרוכה י' אמות על י' אמות:

(1) ועשית את המזבח וגו'. ושלש אמות קומתו. דברים ככתבן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה (זבחים נט:):

(2) ממנו תהיו קרנותיו. שלא יעשם לצדס ויחזרס צו: וצפית אותו נחושת. לכפר על עזות מלח, שנאמר וּמִתְּחִלָּה נְחֹשֶׁת (ישעיה מח, 7):

(3) סירותיו. כמין יורות: לדשנו. להסיר דשנו למוכה, והוא שתרגס אונקלוס לְמַסְפֵּי קִטְמִיהָ, לספות הדשן למוכס, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון, לשמש בנין וסחירה כמו וּשְׁכָרָשׁ שְׁכָרִיָּה (תהלים פ, י). וְכָל־כֵּלָיו מִשְׁרָשׁ (איוב ה, ג), וחלופו, וְכָל־כֵּלָיו מִשְׁרָשׁ (שם לא, יב). וכמוהו בְּסַעֲפִיָּה פְרִיָּה (ישעיה יז, ו), וחלופו מִסְעָף פְרִיָּה (שם י, לג), מפשח סעיפיה. וכמוהו וְזֶה הָאֶפְרָיִם עֲלָמוֹ (ירמיה ג, יז), שצר עֲלָמִי. וכמוהו וַיִּסְקְלוּהוּ בְּאֶצְבָּעִים (מלכים-א כא, יג), וחלופו סָקְלוּ מֵאָן (ישע' סב, י), הסירו אצניה, וכן וַיִּשְׁקְהוּ וַיִּסְקְלוּהוּ (שם ה, צ). אף כאן לדשנו להסיר דשנו, ובלע"ז אֲדַשְׁדָּרִי"ר ויעיו. כתרגומו, מגרפות

4 And thou shalt make for it a grating of network of brass; and upon the net shalt thou make four brazen rings in the four corners thereof.	וַתַּעֲבִיד לִיהָ סָרָדָא עֹבֵד מִצְדָּתָא דְנַחֲשָׁא וַתַּעֲבִיד עַל מִצְדָּתָא אַרְבַּע עֲזָקִין דְנַחֲשָׁא עַל אַרְבַּעָא סְטְרוֹהִי:	4 וַעֲשִׂיתָ לוֹ מִכְכָּר מַעֲשָׂה רֶשֶׁת נַחֲשֹׁת וַעֲשִׂיתָ עַל-הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעֹת נַחֲשֹׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:
5 And thou shalt put it under the ledge round the altar beneath, that the net may reach halfway up the altar.	וַתִּתִּין יְתֵה תַּחַת סֹבִיבָא דְמִדְבָּחָא מִלְרַע וַתְּהִי מִצְדָּתָא עַד פְּלִגּוֹת מִדְבָּחָא:	5 וַנִּתְּתָה אֹתָהּ תַּחַת כַּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וַתִּהְיֶה הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי הַמִּזְבֵּחַ:
6 And thou shalt make staves for the altar, staves of acacia-wood, and overlay them with brass.	וַתַּעֲבִיד אַרְיִחָא לְמִדְבָּחָא אַרְיִחִי דְאַעִי שְׁטִין וַתַּחֲפִי יְתֵהוּן נַחֲשָׁא:	6 וַעֲשִׂיתָ בָדִים לַמִּזְבֵּחַ בָּדִי עֲצֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם נַחֲשֹׁת:
7 And the staves thereof shall be put into the rings, and the staves shall be upon the two sides of the altar, in bearing it.	וַיַּעֲלֵל יֵת אַרְיִחוֹהִי בְעֲזָקָתָא וַיִּהְיוּ אַרְיִחָא עַל תְּרִין סְטְרֵי מִדְבָּחָא בְּמַטְל יְתִיָּה:	7 וַהֲוֹבָא אֶת-בָּדָיו בְּטַבַּעֹת וַהֲיוּ הַבָּדִים עַל-שְׁתֵּי צְלַעֹת הַמִּזְבֵּחַ בִּשְׁאֵת אֹתוֹ:

שנוטל צהם הדשן, והן כמין כסוי קדרה של מחכת דק, ולו בית יד, וצלע"ו ויד"ל ומזרקותיו. לקבל צהם דם הזבחים: ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומכה צהם בצשר ונחשצים צו, ומתהפכין צהן על גחלי המערכה שיהא ממחר שריפתו, וצלע"ו קרוי"ש וצלשון חכמים לנוריות: ומחזותיו. בית קבול יש להם, ליטול צהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחמות, כמו לקפות אש מיקוד (ישעיה ל, יד), לשון שאיצת אש ממקומה, וכן הַיִּסְפָּה אִישׁ אֵשׁ צָחִיקוֹ (משלי, כז): לכל בליו. כמו כל כליו:

(4) מכבר. לשון כברה שקורין קריצל"ש (זיעב) כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס, וכה פתרונו, ועשית לו מכבר נחושת מעשה רשת:

(5) כרכב המזבח. סובב, כל דבר המקיף סביב צעגול קרוי כרכב, כמו ששנינו בהכל שוחטין (חולין כה.), אלו הן גולמי כלי עץ, כל שעמיד לשוף ולכרכב, והוא כמו שעושין חריצין עגולין בקרשי דפני התיבות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה צדפנו לנוי, והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה, אבל סובב להלך הכהנים, לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפנים מקרנותיו, וכן שנינו בזבחים (סב.), איזהו כרכוב, צין קרן לקרן, והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלך רגלי הכהנים, שתי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם, והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב צדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו, ומיך המתוך, תרי הוי, חד לנוי, וחד לכהנים דלא ישחרגו, זה שצדפון לנוי היה, ומתחתיו הלבשו המכבר, והגיע רחבו עד חצי המזבח, נמצא שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להבדיל צין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשו למזבח בית עולמים, דוגמת חוט הסקרא באמצעו. וכבש שהיו עולין צו, אף על פי שלא פירשו צענין זה, כבר שמענו כפרשת מזבח אדמה תעשה לי, ולא תעלה במעלות, לא תעשה לו מעלות כבבש שלו אלא כבש חלק, למדנו שהיה לו כבש. כך שנינו במכילתא (בחדש פי"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתו, והכבש היה צדדוס המזבח, מובדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שצדדוס, כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן, ג' אמות קומתו, לא היה אורך הכבש אלא י' אמות, כך מלאתי במשנה מ"ט מדות, וזה שהיה מובדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סב): למדנוה מן המקרא:

(7) בטבעות. בארבע טבעות שנעשו למכבר:

8	Hollow with planks shalt thou make it; as it hath been shown thee in the mount, so shall they make it.	חֲלִיל לִוְחִין תַּעֲבִיד יְתִיה כָּמֹא דִּאֲחֲזִי יִתְּךָ בְּטוֹרָא כֵּן יַעֲבֹדוּן:	נָבוֹב לָחֵת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הִרְאָה אֶתְךָ בְּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ: (ו)	8
9	And thou shalt make the court of the tabernacle: for the south side southward there shall be hangings for the court of fine twined linen a hundred cubits long for one side.	וְתַעֲבִיד יֵת דֶּרֶת מִשְׁכָּנָא לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא סְרְדֵי לְדֶרְתָּא דְּבוּץ שְׁזִיר מֵאָה אַמִּין אִירְכָא לְרוּחָא חֲדָא:	וְעָשִׂיתָ אֶת הַחֹצֵר הַמִּשְׁכָּן לְפָאֵת נֶגֶב-תֵּימָנָה קָלָעִים לְחֹצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בָּאֲמָה אֶרֶךְ לְפָאֵת הָאַחַת:	שניעי
10	And the pillars thereof shall be twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets shall be of silver.	וְעַמּוּדֵיהִי עֶסְרִין וְסִמְכֵיהוֹן עֶסְרִין דְּנַחֲשָׂא וְוִי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשִׁיהוֹן כֶּסֶף:	וְעַמּוּדָיו עֶשְׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֶשְׂרִים נַחֲשֶׁת וְוִי הָעַמּוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	10
11	And likewise for the north side in length there shall be hangings a hundred cubits long, and the pillars thereof twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְכֵן לְרוּחַ צְפוֹנָא בְּאִירְכָא סְרְדֵי מֵאָה אִירְכָא וְעַמּוּדֵיהִי עֶשְׂרִין וְסִמְכֵיהוֹן עֶשְׂרִין דְּנַחֲשָׂא וְוִי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשִׁיהוֹן כֶּסֶף:	וְכֵן לְפָאֵת צְפוֹן בְּאֶרֶךְ קָלָעִים מֵאָה אֶרֶךְ וְעַמּוּדָיו עֶשְׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֶשְׂרִים נַחֲשֶׁת וְוִי הָעַמּוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	11
12	And for the breadth of the court on the west side shall be hangings of fifty cubits: their pillars ten, and their sockets ten.	וּפּוֹתֵיָא דְּדֶרְתָּא לְרוּחַ מַעֲרִבָא סְרְדֵי חֲמִשִּׁין אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עֶשְׂרָא וְסִמְכֵיהוֹן עֶשְׂרָא:	וְרֹחֵב הַחֹצֵר לְפָאֵת-יָם קָלָעִים חֲמִשִּׁים אֲמָה עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרָה וְאַדְנִיָּהֶם עֶשְׂרָה:	12
13	And the breadth of the court on the east side eastward shall be fifty cubits.	וּפּוֹתֵיָא דְּדֶרְתָּא לְרוּחַ קְדוּמָא מִדְּנֶחָא חֲמִשִּׁין אַמִּין:	וְרֹחֵב הַחֹצֵר לְפָאֵת קְדוּמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה:	13

(8) נבוב לוחות. כתרומתו חליל לוחין, לוחות עזי שטים מכלל נד והחלל באמצע, ולא יהא כולו עץ אחד, שיהא עזיו ה' אמות על ה' אמות, כמין סדן:

(9) קלעים. עשוין כמין קלעי ספינה נקדים נקדים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרומתו סדן כתרומתו של מכבד המתורגס סדן לפי שהן מנוקצין ככברה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה:

(10) ועמודיו עשרים. חמש אמות בין עמוד לעמוד: ואדניהם. של העמודים נחשת, האדנים יושבים על הארץ, והעמודים תקועין לתוכן, היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארכן ו' טפחים ורחבן ג', וטבעת נחשת קבוע בו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביבו צמיתים כנגד כל עמוד ועמוד, ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבועמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו וקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להציב דלמות שקורין גוני"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה, והיא קומת מחילות החצר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשוקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע אם על פני כולן, אם בראשם, ואם באמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכן מצינו בפילגש בגבעה, וְעָמְדוּ לְמַד קְמוּרִים תְּבוּשִׁים (שופטים יט, י), תרגומו חשוקים:

(13) לפאה קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים, אחר, לשון אחוריים, לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר, כמו דתרגס אונקלוס הִסְתַּחֲלוּן (דברים יא, כד), ימא מערבא: חמשים אמה. אותן נ' אמה לא היו סתומים כולם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכחף

<p>14 The hangings for the one side [of the gate] shall be fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.</p>	<p>וְחִמֹּשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה קָלָעִים לַפֶּתַח עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:</p>	<p>14 וְחִמֹּשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה קָלָעִים לַפֶּתַח עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:</p>
<p>15 And for the other side shall be hangings of fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.</p>	<p>וְלַעֲבָרָא תְּנִינָא חֲמִישׁ עֲשָׂרֵי סָרְדִין עַמֻּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסֻמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:</p>	<p>15 וְלַפֶּתַח הַשְּׂנִית חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה קָלָעִים עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:</p>
<p>16 And for the gate of the court shall be a screen of twenty cubits, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours: their pillars four, and their sockets four.</p>	<p>וְלַתְּרַע דְּרִתָּא פְּרָסָא עֲשָׂרִין אַמִּין דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וְבוּץ שִׁזְר עֹבֵד צִיִּיר עַמֻּדֵיהוֹן אַרְבַּעָא וְסֻמְכֵיהוֹן אַרְבַּעָא:</p>	<p>16 וְלַשַּׁעַר הַחֲצָר מִסְדָּו עֲשָׂרִים אַמָּה תִּכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֶׂה רָקִם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבַּעָה:</p>
<p>17 All the pillars of the court round about shall be filleted with silver; their hooks of silver, and their sockets of brass.</p>	<p>כָּל עַמֻּדֵי דְּרִתָּא סָחֹר סָחֹר מְכֻבָּשִׁין כֶּסֶף וְוִיהוֹן כֶּסֶף וְסֻמְכֵיהוֹן דְּנַחֲשָׁא:</p>	<p>מַפְטִיר כָּל-עַמֻּדֵי הַחֲצָר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וְוִיהֶם כֶּסֶף וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:</p>
<p>18 The length of the court shall be a hundred cubits, and the breadth fifty every where, and the height five cubits, of fine twined linen, and their sockets of brass.</p>	<p>אֵירָבָא דְּדִרְתָּא מֵאָה אַמִּין וּפְתִינָא חֲמִשִּׁין בְּחֻמְשִׁין וְרוּמָא חֲמִישׁ אַמִּין דְּבוּץ שִׁזְר וְסֻמְכֵיהוֹן דְּנַחֲשָׁא:</p>	<p>18 אֶרֶץ הַחֲצָר מֵאָה בָּאַמָּה וְרֵחְבוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֻמְשִׁים וְקֹמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:</p>
<p>19 All the instruments of the tabernacle in all the service thereof, and all the pins thereof, and all the pins of the court, shall be of brass.</p>	<p>לְכָל מְגִי מִשְׁכָּנָא בְּכָל פּוֹלְחָנִיָּה וְכָל סְכוּהֵי וְכָל סָפֵי דְּרִתָּא דְּנַחֲשָׁא:</p>	<p>19 לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל-יִתְדֹתָיו וְכָל-יִתְדֹת הַחֲצָר נְחֹשֶׁת: (ס)</p>

הפתח מכאן, וכן לכתף השנייה, נשאר רחב חלל הפתח צנתיים כ' אמה, וזהו שנאמר וְלַשַּׁעַר הָקָדֵר מִסָּד עֲשָׂרִים אַמָּה, וילון למסך כנגד הפתח, כ' אמה ארך כרוחב הפתח:

(14) עמודיהם שלשה. חמש אמות צין עמוד לעמוד, צין עמוד שצבראש הדרום העמוד במקצוע דרומית מזרחית, עד עמוד שהוא מן הג' שצמורה ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנייה, וארבעה עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב:

(17) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לצפון ולדרום, אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין וחשוקים ואדני נחשת, לכך בא ולמד כאן:

(18) ארך החצר. הצפון והדרום שמן המזרח למערב מאה צלמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שצמורה היתה מרובעת חמשים על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר, העמיד מזרח פתחו צפנת נ' החיצונים של אורך החצר, נמצאו פלו בחמשים הפנימיים, וכלה ארכו לסוף ל', נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו צין הקלעים שצמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורחב המשכן עשר אמות צלמלע רוחב החצר, נמצאו לו עשרים אמה ריוח לצפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירובין כג:). וקומה חמש אמות. גובה מחיצות החצר, והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחושת. להציא אדני המסך, שלא תאמר לא נאמרו אדני נחושת אלא לעמודי הקלעים, אבל אדני המסך של מין אחר היו. כך נראה צעיני שלכך חזר ושנאן:

The Haftarah is I Kings 5:26-6:13 on page 243. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11-16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 260. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 255. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 262. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 255.

<p>20 And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.</p>	<p>וְאֵת הַתַּפְסִיד יִתְּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְבִּין לָךְ מִשֶּׁחַ זֵיתָא דְּכִינָא כַּתִּישָׁא לְאַנְהָרָא לְאֵדְלָקָא בּוֹצִינָיָא תְּדִירָא:</p>	<p>וְאֵתָה תַצְוֶהוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כֶּתִית לְמֵאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:</p>	<p>תצוה</p>
<p>21 In the tent of meeting, without the veil which is before the testimony, Aaron and his sons shall set it in order, to burn from evening to morning before the LORD; it shall be a statute for ever throughout their generations on the behalf of the children of Israel.</p>	<p>בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא מִבְּרָא לְפָרוּכְתָּא דְּעַל סְהָדוּתָא יִסְדֵּר וְיִתִּיה אֲהֶרֶן וּבְנוֹהֵי מִרְמָשָׁא עַד צַפְרָא קֳדָם יְיָ קִים עָלֵם לְדִרְהוֹן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>בְּאֹהֶל מוֹעֵד מְחוּץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת יַעֲרֶךְ אֹתוֹ אֲהֶרֶן וּבְנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)</p>	<p>21</p>
<p>XXVIII And bring thou near unto thee Aaron thy brother, and his sons with him, from among the children of Israel, that they may minister unto Me in the priest's office, even Aaron, Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar, Aaron's sons.</p>	<p>וְאֵת קְרִיב לְוִתְךָ יִתְּ אֲהֶרֶן אַחִיךָ וְיִתְּ בְּנוֹהֵי עֲמִיתָא מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְשָׁא קֳדָמִי אֲהֶרֶן נָדָב וְאַבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתְמָר בְּנֵי אֲהֶרֶן:</p>	<p>וְאֵתָה הִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת־אֲהֶרֶן אַחִיךָ וְאֶת־בְּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ לִי אֲהֶרֶן נָדָב וְאַבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתְמָר בְּנֵי אֲהֶרֶן:</p>	<p>XXVIII</p>
<p>2 And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאַהֲרֹן אַחִיךָ לִיקָר וּלְתִישְׁבָּהָא:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ בְּגְדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אַחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:</p>	<p>2</p>

(19) לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון מקצות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין נגרי נחושת עשוין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים במיתרים סביב סביב צפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגביהתן, ואיני יודע אם תחוצין צארך, או קשורין ותלוין וכוזדן מכזיד שפולי היריעות שלא יועו צרוח, ואומר אני, ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין צארך, לכך נקראו יתדות, ומקרא זה מסייעני, אֶחָל צַל יָעֵן צַל יָסַע? (תלפיו לָנַח (ישעיה לג, כ):

(20) זך. צלי שמרים, כמו ששינו במנחות (פו.), מגרגרו צראש הזית וכו': כתית. הזיתים היה כותש במכתשת ואינו טוחן צריחים, כדי שלא יהא בו שמרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה, מכניסן לריחים וטוחנן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כחית למאור, ולא כחית למנחות: להעלות נר תמיד. מדליק עד ששהא שלהבת עולה מאליה (שבת כא.). חמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר עלת סמיד (במדבר כח, ו), ואינה אלא מיום ליום. וכן במנחת חציתין נאמר תמיד (ויקרא ו, יג), ואינה אלא מַחֲלָטָה צִבְּקָר וּמַחֲלָטָה צִבְּקָר, אבל תמיד האמור בלחם הפנים, משבת לשבת הוא:

(21) מערב עד בוקר. תן לה מדתה ששהא דולקת מערב ועד צוקר, ושיערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין צדך כלום:

(1) ואתה הקרב אליך. לאחר שתגמור מלאכת המשכן:

<p>3 And thou shalt speak unto all that are wise-hearted, whom I have filled with the spirit of wisdom, that they make Aaron's garments to sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְאֵת הַמְּלִיל עִם כָּל חֲכִימֵי לֵבָא דְּאַשְׁלִימִית עִמְהוֹן רוּחַ חֲכָמָא וַיַּעֲבֹדוּן יָת לְבוּשֵׁי אֶהְרֹן לְקַדְּשׁוֹתֶיהָ לְשֹׁמֵשׂא קֹדֶם:</p>	<p>וְאֵתָה תִּדְבֹר אֶל-כָּל-חֲכָמֵי-לֵב אֲשֶׁר מְלֵאתִיו רוּחַ חֲכָמָה וַעֲשׂוּ אֶת-בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקַדְּשׁוֹ לְכַהֲנוֹ-לִי:</p>	<p>3</p>
<p>4 And these are the garments which they shall make: a breastplate, and an ephod, and a robe, and a tunic of chequer work, a mitre, and a girdle; and they shall make holy garments for Aaron thy brother, and his sons, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְאֵלֶּין לְבוּשֵׁיא דְּיַעֲבֹדוּן חוּשְׁנָא וְאַיְפוּדָא וּמַעֲיִלָא וְכַתְּנִיּוֹן מְרִמְצָן וְהַמְּיִנִין מִצְנָפֶן וַיַּעֲבֹדוּן לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁא לְאֶהְרֹן אֶחָדָא וְלִבְנָוֵהי לְשֹׁמֵשׂא קֹדֶם:</p>	<p>וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֹּדֶן וּמַעֲיֵל וְכַתְּנֵת תְּשֻׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְגָּט וַעֲשׂוּ בְּגָדֵי-קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחָיֶד וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ-לִי:</p>	<p>4</p>
<p>5 And they shall take the gold, and the blue, and the purple, and the scarlet, and the fine linen.</p>	<p>וְאֶנְוִין יָסָבוֹן יָת דְּהָבָא וְיִת תְּכֵלֵא וְיִת אַרְגָּמָא וְיִת צָבַע זָהָרִי וְיִת בֹּצָא:</p>	<p>וְהֵם יִקְחוּ אֶת-הַזָּהָב וְאֶת-הַתְּכֵלֶת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן וְאֶת-תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ: (פ)</p>	<p>5</p>

(3) לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו ככהונה על ידי הזגדים, שיהא כהן לי, ולשון כהונה שירות הוא, שנטריאל"ה צלע"ז

(4) חושן. תכשיט כנגד הלצ: ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש) ולא מצאתי צברייתא פירוש תצניתו, ולבי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחבו כרוחב צג איש, כמין סינר שקורין פורצי"נט שחוגרות הפשרות כשרוכצות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר וְדָוֶד קָהָר אֶפֹּד צָד (שמואל"ב ו, יד), למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין זו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר וַיִּשֶׁן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד (ויקרא ח, ז) ואחר כך וַיִּסְגֹּר אֹתוֹ צֶחָצֶה הָאֶפֶד (ס), ותרגם אונקלוס צֶחָמִין אֶפֹּדָא, למדנו שהחשז הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שזו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לבד, והכתפות שם לבד, והחשז שם לבד. לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאפודו ומקטנו זו, כמו שנאמר ויאפד לו זו (ס), והחשז הוא חגור שלמעלה הימנו, והכתפות קצועות זו. ועוד אומר לילי, שיש ראייה שהוא מין לבוש, שתרגם יונתן ודוד חגור אפוד צד, פְּקֻדוֹת דָּבִיר, ותרגם כמו כן מעילין, פְּקֻדוֹתֵינוּ, צמעשה חמר אחות אבשלום, פי כן תְּלַבֵּשׁ צִנּוֹת הַמֶּלֶךְ הַצִּנּוֹת מַעֲלִים (שמואל"ב יג, יח): ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתונת, אלא שהכתונת סמוך לבשרו, ומעיל קרוי חלוק העליון: תשבץ. עשוין משצלות לנוי, והמשצלות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושז קביעת אבנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר בצבני האפוד מִסָּצֶת מִשְׁצָלוֹת זָהָב, וצלע"ז קוראין אותו קשטוני"ש מצנפת. כמין כיפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות, ומתרגמין פוֹצְעִין (עיין יומא כה.): ואבנט. היא חגורה על הכתונת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתו, וַיִּשֶׁן עָלָיו אֶת הַפָּאָת וַיִּסְגֹּר אֹתוֹ צֶאֱבָגֶט וַיִּלְבֹּשׁ אֹתוֹ אֶת הַמַּעֲלִיל וַיִּשֶׁן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד: בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם:

(5) ודם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הזגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הזגדים:

<p>6 And they shall make the ephod of gold, of blue, and purple, scarlet, and fine twined linen, the work of the skilful workman.</p>	<p>וַיַּעֲבֹדוּן יֵת אֵפֹדָא תְּכֵלֵא דְהָבָא וְאַרְגָּמָוֹנָא צִבְעָה וְהוֹרִי וּבִיזָא שְׂזִיר עֹבֵד אוֹמֵן:</p>	<p>וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֶפֶד זֶהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חָשָׁב:</p>	<p>לוי</p>
<p>7 It shall have two shoulder-pieces joined to the two ends thereof, that it may be joined together.</p>	<p>תְּרִין כְּתָפִין מְלַפְּפִין יִהְיוּ לִיהָ עַל תְּרִין סְטֵרוֹתָי וַיִּתְּלָפֶף:</p>	<p>שְׁתֵּי כְתֵפֶת חִבְרֹת יִהְיֶה־לָּהּ אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִבְּרָה:</p>	<p>7</p>
<p>8 And the skilfully woven band, which is upon it, wherewith to gird it on, shall be like the work thereof and of the same piece: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.</p>	<p>וְהָמָן תְּקוּיָהּ דְּעֻלּוּתָי כְּעֹבֵדְיָהּ מְנִיָּה יְהִי דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָוֹנָא וְצִבְעָה וְהוֹרִי וּבִיזָא שְׂזִיר:</p>	<p>וְחָשָׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמָּנֹה יִהְיֶה זֶהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:</p>	<p>8</p>

(6) ועשו את האפוד. אם נאמרי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פרקים וישגה הקורא צרופ, לכך אני כותב מעיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכזות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאזליו, רחבו כמדת רוחב גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו, והחשן מחובר בראשו על פני רחבו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו, והכתפות מחוברות בחשן, אחת לימין ואחת לשמאל, מאחורי הכהן לשני קצות רחבו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אל זארו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני השם קבועות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשצות נחונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עצמות הזהב מחוברות בשתי טבעות שבהן שני קצות רחבו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים במשצות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאלית תקועים במשצות שמאל, נמצא החשן תלוי במשצות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות שני קצות החשן בחתיתו, וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה, בראשו התחתון המחובר בחשן, טבעות החשן אל מול טבעות האפוד שוכבים זה על זה, ומרכסן בפחילי תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשן האפוד, ולא יהא נד ונצל, הולך וחוזר: זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר. חמשה מינים הללו שזרין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקין, וקולצין פחילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן, וכן בחולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטן כפול ששה חוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שזור את כולם כאחד, נמצא חוטן כפול כ"ח, וכן מפורש במס' יומא (ע"ב), ולמד מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פחילים לעשות (את פחילי הזהב) בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין: מעשה חושב. כבר פירשתי שהוא אריגת שתי קירות שאין נורת שני עצריהם דומות זו לזו:

(7) שתי כתפות וגו'. הסינר מלמטה, וחשן האפוד היא החגורה, ונמודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים, ומגבו של כהן היו מחוברות בחשן שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזוקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלת, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו, ושתי אבני שהם קבועות בהן, אחת בכל אחת: אל שני קצותיו. אל רחבו של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן, וגבוה עד כנגד האזניים שקורין קוד"ש, שנאמר לא יִקְרָא בִּצְנֵעַ (יחזקאל מד, יח), אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאזליהם ולא למטה ממחניהם, אלא כנגד אזליהם: וחבר. האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד יחבר אותם במחט למטה בחשן, ולא יארגס עמו, אלא ארגס לבד ואחר כך מחברם:

(8) וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו, הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקטנו: אשר עליו. למעלה בשפת הסינר היא החגורה: כמעשהו. כאריגת הסינר מעשה חושן ומחמשת מינין, כך אריגת החשן מעשה חושן ומחמשת המינים: מנמו ידיה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לבד ויחברנו:

9	And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel:	וְלָקַחְתָּ אֶת־שְׁתֵּי אֲבִנֵי־שֹהַם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	וְלָקַחְתָּ אֶת־שְׁתֵּי אֲבִנֵי־שֹהַם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	9
10	six of their names on the one stone, and the names of the six that remain on the other stone, according to their birth.	שֵׁשֶׁה מִשְׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאַחַת וְאֶת־שְׁמוֹת הַשְּׁשִׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֶבֶן הַשְּׁנִית בְּתוֹלְדָתָם:	שֵׁשֶׁה מִשְׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאַחַת וְאֶת־שְׁמוֹת הַשְּׁשִׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֶבֶן הַשְּׁנִית בְּתוֹלְדָתָם:	ישראל
11	With the work of an engraver in stone, like the engravings of a signet, shalt thou engrave the two stones, according to the names of the children of Israel; thou shalt make them to be inclosed in settings of gold.	עֹבֵד אוֹמֵן אֶבֶן טָבָא כְּתֹב מִפְּרֹשׁ כְּגִלְף דְּעֻקָּא תְּגַלֹּף יֵת תְּרֵתִין אֲבִנֵיָא עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁקַעֲן מְרֻמָּן דְּדָהֵב תַּעֲבִיד יְתֵהוּן:	מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֶבֶן פְּתוּחִי חָתָם תִּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבִנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת מִשְׁבָּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:	11
12	And thou shalt put the two stones upon the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel; and Aaron shall bear their names before the LORD upon his two shoulders for a memorial.	וַיִּשְׂוֵי יֵת תְּרֵתִין אֲבִנֵיָא עַל כְּתָפֵי אֵיפֻדָא אֲבִנֵי דְּוִכְרָנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּטּוּל אַהֲרֹן יֵת שְׁמֹתָהוּן קֳדָם יי' עַל תְּרִין כְּתֻפֹּתָי לְדוֹכְרָנָא:	וְשִׁמְתָּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבִנִים עַל כְּתָפֹת הָאֵפֻד אֲבִנֵי זִכְרֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־שְׁמוֹתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כְּתָפָיו לְזִכְרֹן: (ס)	12
13	And thou shalt make settings of gold;	וְתַעֲבִיד מְרֻמָּן דְּדָהֵב:	וְעָשִׂיתָ מִשְׁבָּצַת זָהָב:	שני
14	and two chains of pure gold; of plaited thread shalt thou make them, of wreathen work; and thou shalt put the wreathen chains on the settings.	וְתִרְתִּין תַּכְתִּין דְּדָהֵב דְּכִי מְתַחֲמָן תַּעֲבִיד יְתֵהוּן עֹבֵד גְּדִילוֹ וְתִתִּין יֵת תַּכְתִּיא גְּדִילְתָא עַל מְרֻמָּתָא:	וְשְׁתֵּי שָׁרְשָׁרֹת זָהָב טְהוֹר מְגֻבְּלוֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֵׂה עֶבֶת וְנִתְּתָה אֶת־שָׁרְשָׁרֹת הָעֶבֶת עַל־הַמְּשָׁבָצַת: (ס)	14

- (10) כְּתוּלְדוֹתָם. כְּסִדְרֵ שְׁטוּלְדוֹ, רְאוּזֹן שְׁמַעוֹן לְוִי יְהוּדָה דָן וְנִפְתָּלִי, עַל הָאֶחָת, וְעַל הַשְּׁנִיָּה, גִּד אֲשֶׁר יִשְׁכַּכְר וְזוּלָן יוֹסֵף, וְצִנְיָמִין מֵלֵא, שֶׁכֵּן הוּא כְּמוֹצֵן בְּמִקְוֵה מוֹלְדוֹתוֹ, כִּי הָאוֹתִיּוֹת בְּכָל אֶחָת וְאֶחָת:
- (11) מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֶבֶן. מַעֲשֵׂה אוֹמֵן שֶׁל אֲבָנִים. חֶרֶשׁ זֶה, דְּבוּק הוּא לְמִיזְיָה שְׁלֹא חֲרִי, וְלִפְיָךְ הוּא נִקְוֵד פֶּחַח בְּסוּפוֹ, וְכֵן קָרָשׁ עֲלִים נָטָה קוֹ (יִשְׁעִיָּה מִד, יג), חֶרֶשׁ שֶׁל עֲלִים, וְכֵן קָרָשׁ צָרָן לְמַעַד (שִׁם יצ), כָּל אֱלֹהֵי דְבוּקִים וּפְתוּחִים: פְּתוּחֵי חוֹתָם. כְּתִרְגוּמוֹ קָסָב מִקָּרָשׁ כְּגִלְף דְּעֻקָּא, חֲרוּטֹת הָאוֹתִיּוֹת בְּתוֹכָן, כְּמוֹ שְׁחֹרְטִין חוֹתָמֵי טְבָעוֹת שֶׁהֵם לְחֹתָם אֲגֻרוֹת, כְּכִז וְיִכָּר וּמִפּוֹרֶשׁ: עַל שְׁמוֹת. כְּמוֹ צִמְמוֹת: מִסְבּוֹת מִשְׁבָּצוֹת. מוֹקְפוֹת הָאֲבָנִים בְּמִשְׁבָּצוֹת זָהָב, שְׁעוֹסָה מוֹשֵׁב הָאֶבֶן בְּזֶה כְּמִין גּוֹמָא לְמַדַּת הָאֶבֶן, וּמִשְׁקָעָה בְּמִשְׁבָּצוֹת, נִמְלֵאֵת הַמִּשְׁבָּצַת סוּבָצַת אֶת הָאֶבֶן סָבִיב, וּמִחֲצֵר הַמִּשְׁבָּצוֹת בְּכַתְּפוֹת הָאֵפֻד:
- (12) לְזִכְרוֹן. שִׁיחָא רֹאשׁהּ הַקֶּבֶץ הֵאֱתַם הַשְּׁבָטִים כְּמוֹצִים לִפְנֵיו, וַיִּזְכּוּר דְּקִתְּס:
- (13) וְעָשִׂיתָ מִשְׁבָּצוֹת. מִיַּעוּט מִשְׁבָּצוֹת שְׁחִים, וְלֹא פִירֵשׁ לָךְ עֵמֶה צִפְרֶשָׁה וְזֹלָלָה מִקְנֵת צִרְכּוֹן, וְצִפְרֶשָׁת הַחֲסֵן גּוֹמֵר לָךְ פִּירוּשׁ:
- (14) שָׁרְשָׁרוֹת זָהָב. שְׁלֵשׁ לֵאמֹת: מְגֻבְּלוֹת. לְסוּף גְּבּוּל הַחֲסֵן תַּעֲשֶׂה אוֹתָם: מַעֲשֵׂה עֶבֶת. מַעֲשֵׂה

15	And thou shalt make a breastplate of judgment, the work of the skilful workman; like the work of the ephod thou shalt make it: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, shalt thou make it.	וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חָשָׁב כַּמַּעֲשֵׂה אֶפֶד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב חֲלָלִת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: וְתַעֲבִיד חֹשֶׁן דִּינָא עוֹבֵד אוֹמֵן כְּעוֹבֵד אֵיפֻדָא תַעֲבִידֶינָה דְהַבָּא תַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבִוּץ שִׁזִּיר תַעֲבִיד יְתִיהָ:	15
16	Four-square it shall be and double: a span shall be the length thereof, and a span the breadth thereof.	רְבֹועַ יְהִיָּה כְפֹול זֶרֶת אֶרְכּוֹ וְזֶרֶת רְחִבּוֹ: מְרֹבַע יְהִי עִירָ זֶרֶתָא אֶרְכֵּיהָ וְזֶרֶתָא פִּזְתֵּיהָ:	16
17	And thou shalt set in it settings of stones, four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd shall be the first row;	וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אֶבֶן אַרְבַּעַה טוּרִים אֶבֶן טוּר אָדָם פִּטְדָה וּבִרְקַת הַטּוּר הָאֶחָד: וְתִשְׁלִים בֵּיהָ אֲשֵׁלָמוֹת אֲבָנָא אַרְבַּעַה סְדָרִין דְּאֶבֶן טָבָא סְדָרָא קְדָמָאָה סְמֶקֶן יִרְקֵן וּבִרְקֵן סְדָרָא חַד:	17
18	and the second row a carbuncle, a sapphire, and an emerald;	וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נֶפֶד סַפִּיר וִיָּתֶלֶם: וְסְדָרָא תַנִּינָא אֲזִמְרִגְדִּין שְׁבִיזִי וְסַבְחָלוּם:	18
19	and the third row a jacinth, an agate, and an amethyst;	וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוֹ וְאַחֲלָמָה: וְסְדָרָא תַלִּיתָאָה קִנְזִירִי טַרְקִיָּא וְעִין עֹגֵלָא:	19
20	and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings.	וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ וְשֹׁהַם וְשִׁפְפָה מִשְׁבָּצִים זָהָב יִהְיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם: וְסְדָרָא רְבִיעָאָה כְּרוֹם יָמָא וּבִירְלָא וּפְנִיתִירִי מְרִמְצֵן בְּדֶהָב יִהְיוּ בְּאֲשֵׁלָמוֹתָהוֹן:	20

קליעת חומין, ולא מעשה נקצים וכפלים כאותן שעושין לצורות, אלא כאותן שעושין לְעִדְקָקָאוֹת שְׁקוּרִין אינשינאיר"ש (רוכפאס) (צ"ה כצ:): ונתתה את שרשרות. של עצמות העשויות מעשה עצות על משצנות הללו. ולא זה הוא מקום צוואת עשייתן של שרשרות ולא צוואת קביעותן, ואין מעשה האמור כאן לשון צווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון צווי, אלא לשון עמיד, כי צפרשת החשן חוזר ומזכיר על עשייתן ועל קביעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת צורך המשצנות שזה לעשות עם האפוד, וכחצ לך זאת, לומר לך המשצנות הללו יוזקו לך, לכשעשה שרשרות מגבלות על החשן, תחנם על המשצנות הללו:

(15) חושן משפט. שמכפר על קלקול הדין. דבר אחר משפט, שמצבר דבריו והצטחתו אמת, דרישנמ"ט זלע"ז שהמשפט משמש ג' לשונות, דברי טענות בעלי הדין, וגמר הדין, ועונש הדין, אם עונש מיתה אם עונש מכות אם עונש ממון, וזה משמש לשון צירור דברים, שמפרש ומצבר דבריו: כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מינין:

(16) זרת ארכו וזרת רחבו. כפול, ומוטל לו לפניו כנגד לבו, שנאמר וְהָיוּ עַל לִבְ אֶהָרֵן, תלוי בכתפות האפוד הבאות מאחוריו על כתפיו, ונקפלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי בהן צשרשרות וטבעות, כמו שפורש בענין:

(17) ומלאות בו. על שם שהאצנים ממלאות גומות המשצנות המתוקנות להן, קורא אותן זלשון מלואים:

(20) משבצים זהב. יהיו הטורים במלואותם, מוקפים משצנות זהב צעומק שיעור שיתמלא בעוצי האבן, זהו לשון במלואותם, כשיעור מלוי עביין של אצנים יהיה עומק המשצנות, לא פחות ולא יותר:

21	And the stones shall be according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names; like the engravings of a signet, every one according to his name, they shall be for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים עַל-שְׁמֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂר עַל-שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹתָם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ תִּהְיֶינָה לְשָׁנֵי עֶשֶׂר שָׁבֹט: וְאֲבָנֵי יְהוֹיָן עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּרְתָּא עֲשָׂרֵי עַל שְׁמֹתָהוֹן כְּתָב מִפָּרֶשׁ כְּגִלְף דְּעִזָּא גָּבֵר עַל שְׁמֵיהֶם יְהוֹיָן לְתָרֵי עֶשֶׂר שְׁבָטִין:	21
22	And thou shalt make upon the breastplate plaited chains of wreathen work of pure gold.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁרָשֻׁת גְּבֻלַּת מַעֲשֶׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר: וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּכִין מְתַחֲמֵן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּדָהָב דְּכִי:	22
23	And thou shalt make upon the breastplate two rings of gold, and shalt put the two rings on the two ends of the breastplate.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּרִיתֵין עִזָּן דְּדָהָב וְתַתִּין יָת תְּרִיתֵין עִזָּתָא עַל תְּרִין סְטָרֵי חוֹשְׁנָא:	23
24	And thou shalt put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וְנָתַתָּה אֶת-שְׁתֵּי עֲבֹתָתָה הַזָּהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת אֶל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וְתַתִּין יָת תְּרִיתֵין גְּדִילֵין דְּדָהָב עַל תְּרִיתֵין עִזָּתָא בְּסְטָרֵי חוֹשְׁנָא:	24
25	And the other two ends of the two wreathen chains thou shalt put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forefront thereof.	וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תַּתֵּן עַל-שְׁתֵּי הַמְּשַׁבְצוֹת וְנָתַתָּה עַל-כַּתְּפוֹת הָאֶפֶד אֶל-מוֹל פָּנָיו: וְיָת תְּרִיתֵין גְּדִילֵין דְּעַל תְּרִין סְטָרוֹהֵי תַתִּין עַל תְּרִיתֵין מְרַמְצָתָא וְתַתִּין עַל כַּתְּפֵי אֶפֶדָא לְקַבִּיל אִפּוֹהֵי:	25

(21) איש על שמו. כסדר מולדותם סדר האזנים, אודם לראובן, פטדה לשמעון, וכן כלם:
 (22) על החושן. נשציל החשן, לקצעם בטבעותיו, כמו שמפורש למטה בענין: שרשת. לשון שרשי אילן, המאחזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ, אף אלו יהיו מאחזין לחשן, שזהם יהיה תלוי באפוד, והן שתי שרשרות האמורות למעלה בענין המשצות, ואף שרשרות פתח מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהר"ש יתירה, כמו מ"ס שצשלסוס, ומ"ס שצריקס, ואיני רואה את דבריו, אלא שרשרת בלשון עברית כשלשלת בלשון משנה: גבלת. הוא מגבלות האמור למעלה, שתתקעם בטבעות שיהיו בגבול החשן, וכל גבול לשון קצה, אשומי"ל בלע"ז מעשה עבות. מעשה קליעה:
 (23) על החושן. לצורך החושן, כדי לקצעם זו. ולא יתכן לומר שמהא תחלת עשייתן עליו, שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת את שתי הטבעות, והלא כבר נמנים זו, היה לו לכתוב בתחלת המקרא, ועשית על קצות החשן שתי טבעות וזה, ואף ששרשרות נרין אחת לפתור כן: על שני קצות החושן. לשתי פאות שכנגד הנזאר לימנית ולשמאלית הנזאים מול כתפות האפוד:
 (24) ונתתה את שתי עבותות הזהב. הן הן שרשרות גבלות הכתובות למעלה, ולא פירש מקום קבוען בחשן, עכשיו מפרש לך שיהא תוחז אותן בטבעות, ומדע לך שהן הן הראשונות, שהרי בפרשת אלה פקודי לא הוכפלו:
 (25) ואת שתי קצות. של שתי העצמות, צ' ראשיהם של כל אחת ואחת: תתן על שתי המשבצות. הן הן הכתובות למעלה בין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פירש את נרין ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העצמות החמוצות בטבעות החשן לימין ולשמאל אלא הנזאר, שני ראשי שרשרות הימנית תוקע במשצות של ימין, וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ונתתה. המשצות על כתפות האפוד, אחת בזו ואחת

<p>26 And thou shalt make two rings of gold, and thou shalt put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which is toward the side of the ephod inward.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְשָׂמַתָּ אֹתָם עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שַׁפְּתוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֶפֶד (בספרי ספרד ואשכנז הָאֶפֶד) בִּיתָהּ:</p>	<p>26</p>
<p>27 And thou shalt make two rings of gold, and shalt put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל-שְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאֶפֶד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פָּנָיו לְעַמֻּמַּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:</p>	<p>27</p>
<p>28 And they shall bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it may be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate be not loosed from the ephod.</p>	<p>וַיִּבְרֹאוּ יָת חוּשָׁנָה מְעֻקָּתֶיהָ לְעֻזָּת אֶפֶדָּא בְּחוּשָׁא דְתַכִּילְתָּא לְמַהֲוֵי עַל הַמִּין אֶפֶדָּא וְלֹא יִתְפָּרַק חוּשָׁנָה מֵעֲלָיו אֶפֶדָּא:</p>	<p>28</p>

זו, נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול וזהו הוא תלוי, ועדיין שפת החשן התחמונה הולכת וזאה, ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה, לכך הוצרך עוד צ' טבעות לתחמיתו, כמו שמפרש והולך: אל מול פניו. של אפוד, שלא יתן המשצות בעצר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעצר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עזר שאינו נראה אינו קרוי פנים:

(26) על שני קצות החושן. הן שתי פאותיו התחמונות לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימנים, האחד שיחנם בשני קצות של תחמיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לזואר הוא, והאפוד נתון על מתניו, ועוד נתן סימן, שלא יקבעם בעצר החושן שכלפי החוץ, אלא בעצר שכלפי פנים, שנאמר ביתה, ואותו העצר הוא ללד האפוד, שחשז האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכצין עליו:

(27) על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשצות נתונות בראשי כתפות האפוד העליונים, הצאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות וזה ליתן בראשן השני שהוא מחזור לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחצרתו, סמוך למקום חצורן באפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחצרת לעומת החגורה, ואלו נתונים מעט בגובה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשז האפוד, והן כנגד סוף החשן, ונתן פחיל תכלת באתן הטבעות ובעצמות החשן, ורוכסן באתו פחיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החשן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמצא מיושז על המעיל יפה: ממול פניו. בעצר החיטון:

(28) וירכסו. לשון חזור, וכן מִרְכָּסִי אִישׁ (תהלים לא, כא), חזורי חזרי רשעים. וכן וְהִרְכָּסִים לְצִקְשָׁה (ישעיה מ, ד), הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שציניהם אלא בקושי גדול, שמתוך סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לצקעת מישור ונוחה לילך: להיות על חשב האפוד. להיות החשן דבוק אל חשז האפוד: ולא יזח. לשון ניתוק, ולשון ערבי הוא כדברי דונס בן לזרט:

<p>29 And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the LORD continually. .</p>	<p>וַנִּשָּׂא אֶהָרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ בִּבְאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזִכְרוֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד:</p>	<p>29</p>
<p>30 And thou shalt put in the breastplate of judgment the Urim and the Thummim; and they shall be upon Aaron's heart, when he goeth in before the LORD; and Aaron shall bear the judgment of the children of Israel upon his heart before the LORD continually.</p>	<p>וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּיִּם וְהָיוּ עַל־לֵב אֶהָרֹן בִּבְאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנִשָּׂא אֶהָרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: (ס)</p>	<p>30</p>
<p>31 And thou shalt make the robe of the ephod all of blue.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד יֵת מְעִיל אֶפֶּודָא גָּמִיר תְּכֵלֵא:</p>	<p>שלישי</p>
<p>32 And it shall have a hole for the head in the midst thereof; it shall have a binding of woven work round about the hole of it, as it were the hole of a coat of mail that it be not rent.</p>	<p>וְהָיָה פִּי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שִׁפְהָ יְהִי לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כְּפִי תַּחֲרָא יְהִי־לּוֹ לֹא יִקְרַע:</p>	<p>32</p>
<p>33 And upon the skirts of it thou shalt make pomegranates of blue, and of purple, and of scarlet, round about the skirts thereof; and bells of gold between them round about:</p>	<p>וַתַּעֲבִיד עַל שְׂפֹלָיו רִמּוֹנֵי תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָב עַל שְׂפֹלָיו סָבִיב וּפַעֲמֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:</p>	<p>33</p>

(30) האורים ואת התמים. הוא כתזכור המפורש שהיה נותנו צתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג:). ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה צחוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר וְשָׁלַל לוֹ צִמְשֵׁפֶט הָאוּרִים (במדבר כז, כא): את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה, שהחשן מכפר על מעוטי הדין נקרא משפט, על שם סליחת המשפט:

(31) את מעיל האפוד. אפוד נותן עליו לחגורה: כליל תכלת. כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו:

(32) והיה פי ראשו. פי המעיל צגצגו, הוא פתיחת בית האור: בתוכו. כתרמו פסיל לגייה, כפול לתוכו, להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג ולא צמחט: כפי תחרה. למדנו שהשקיונים שלהם פיהם כפול לתוכו: לא יקרע. כדי שלא יקרע, והקורע עוצר בלאו, שזה ממנין לאוין שצמורה, וכן לא יחם החשן, וכן לא יקרע ממנו (שמות כה, טו), הנאמר בצדי הארון:

(33) רמוני. עגולים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים כצנת תרנגולת: ופעמוני זהב. זגין עם ענקלין שצמחט: בתוכם סביב. ציניהם סביב, בין שני רמונים פעמון אחד, דבוק ותלוי בשולי המעיל:

34	a golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about.	וְנָא דְדִּהְבָּא וְרִמּוֹנָא וְנָא דְדִּהְבָּא וְרִמּוֹנָא עַל שְׂפוּלֵי מְעִילָא סְחֹר סְחֹר:	פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן עַל-שְׁוֹלֵי הַמְעִיל סָבִיב:	34
35	And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the LORD, and when he cometh out, that he die not.	וְיִהְיֶה עַל אַהֲרֹן לְשִׁמְשָׁא וְיִשְׁמָע קִלְיָהּ בְּמִיעֲלֶיהָ לְקוּדְשָׁא לְקִדְם יי וּבְמִפְקִיָּהּ וְלֹא יָמוּת:	וְהָיָה עַל-אַהֲרֹן לְשִׁמְשָׁא וְנִשְׁמָע קוֹלוֹ בְּבֵאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאתוֹ וְלֹא יָמוּת: (ס)	35
36	And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.	וְתַעֲבִיד צִיצַת דְּדִּהְבָּא דְּכִי וְתַגְלוֹרָה עֲלֻהִי בְּתַב מִפְּרָשׁ קֹדֶשׁ לִי:	וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפְתִיחָתָהּ עָלָיו פְּתִיחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:	36
37	And thou shalt put it on a thread of blue, and it shall be upon the mitre; upon the forefront of the mitre it shall be.	וְתִשְׁנִי יִתִּיהָ עַל חוּטָא דְּתַכְלִתָּא וְיִהְיֶה עַל מִצְנַפְתָּא לְקַבִּיל אִפִּי מִצְנַפְתָּא יְהִי:	וְשִׁמַּתָּ אֹתוֹ עַל-פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל-הַמִּצְנַפֶּת אֶל-מוֹל פְּנֵי-הַמִּצְנַפֶּת יְהִי:	37
38	And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the LORD.	וְיִהְיֶה עַל בֵּית עֵינֹהִי דְּאַהֲרֹן וַיִּשּׁוּל אַהֲרֹן יָת עֲוֹנוֹת קוּדְשֵׁי־אֱלֹהִים דְּיִקְדָּשׁוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְּנַת קוּדְשֵׁיהוֹן וְיִהְיֶה עַל בֵּית עֵינֹהִי תְּדִירָא לְרַעְיָא לְהוֹן קֹדֶם יי:	וְהָיָה עַל-מִצְחָה אַהֲרֹן וְנִשָּׂא אַהֲרֹן אֶת-עֲוֹנוֹת הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל-מִתְּנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל-מִצְחוֹ תָּמִיד לְרַצּוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה:	38

(34) פעמון זהב ורמון וגר. פעמון זהב ורמון אללו:

(35) ולא ימות. מכלל לאו אתה שומע הן, אם יהיו לו לא יתחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הצגדים הללו, חייב מיתה בדי שמים:

(36) ציץ. כמין טס של זהב היה, רוחב צ' אצבעות, מקיף על המצח מאוזן לאוזן (סוכה ה:):

(37) על פתיל תכלת. ובמקום אחר הוא אומר, ויִקְנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת (שמות לט, לא), ועוד, כתיב כאן והיה על המצנפת, ולמטה הוא אומר והיה על מצח אהרן, ובשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט,): שֶׁעָרָה הָיָה נִרְאָה בֵּין יָצִץ לַמִּצְנַפֶּת שֶׁשֶּׁם מִנִּיחָהּ תַּפְלִין, לַמִּדְּנוֹ שֶׁהַמִּצְנַפֶּת לַמַּעֲלָה בְּגוֹזֶה הָרָאשׁ, וְאִינֶה עֲמוּקָה לַהֲכַנֵּס בָּהּ כָּל הָרָאשׁ עַד הַמִּצְחָה, וְהַצִּץ מִלְּמַטָּה, וְהַפְּתִילִים הָיוּ בְּנִקְצִים, וְתַלְוִיין בּוֹ בְּשָׁנֵי רִאשִׁים וּבְאַמְצָעוֹ, שֶׁשֶּׁה בְּג' מְקוֹמוֹת הֵלְלוּ, פְּתִיל מַלְמַעְלָה אֶחָד מִצְחוֹן וְאֶחָד מִצְפָּנִים כְּנַגְדּוֹ, וְקוֹשֶׁר רִאשֵׁי הַפְּתִילִים מֵאַחֲרֵי הָעוֹרֶף שֶׁלִּשְׁתֵּן, וְנִמְאַלּוּ בֵּין אֹרֶךְ הַטָּס וּפְתִילֵי רִאשֵׁי מְקִיפִין אֶת הַקֶּדֶקֶד, וּפְתִיל הָאֲמִנְעִי שֶׁבְּרָאשׁוֹ קָשׁוּר עִם רִאשֵׁי הַשָּׂנִים, וְהוֹלֵךְ עַל פְּנֵי רוֹחַב הָרָאשׁ מַלְמַעְלָה, נִמְאַל עָשׂוּי כְּמִין כּוֹבֵעַ, וְעַל פְּתִיל הָאֲמִנְעִי הוּא אֹמֵר וְהָיָה עַל הַמִּצְנַפֶּת, וְהָיָה נוֹתֵן הַצִּץ עַל רִאשׁוֹ כְּמִין כּוֹבֵעַ עַל הַמִּצְנַפֶּת, וְהַפְּתִיל הָאֲמִנְעִי מְחֻזָּק שְׁאִינוֹ נּוֹפֵל, וְהַטָּס תַּלְוֵי כְּנַגְדֵּי מִצְחוֹ, וְנִתְקַיֵּמוּ כָּל הַמִּקְרָאוֹת, פְּתִיל עַל הַצִּץ, וְצִץ עַל הַפְּתִיל, וּפְתִיל עַל הַמִּצְנַפֶּת מַלְמַעְלָה:

(38) ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זו ממשמעו, אהרן נושא את המשא של עון, נמצא מסולק העון מן הקדשים: את עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרבנו בטומאה, כמו ששנינו (מנחות כה,). אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול הרי כבר נאמר לא ירצה, ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: והיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה,

39 And thou shalt weave the tunic in chequer work of fine linen, and thou shalt make a mitre of fine linen, and thou shalt make a girdle, the work of the weaver in colours.	וְתַרְמִיץ וְתַעֲבִיד דְּבוּצָא דְּבוּצָא וְהָמֵן תַּעֲבִיד עֹבֵד צִיִּיר:	וְשִׁבְצָתָּ הַכִּתְנֹת שֵׁשׁ וְעָשִׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֶט תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה רָקִם:	39
40 And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.	וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲבִיד כִּתְנֹת וְעָשִׂיתָ לָהֶם אֲבָנִיִּים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת:	וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כִּתְנֹת וְעָשִׂיתָ לָהֶם אֲבָנִיִּים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת:	40
41 And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.	וְתַלְבִּישׁ יְתְהוֹן יֵת אַהֲרֹן אֶחָיִד וְיֵת בְּנוֹתָי עִמָּהּ וְתַרְבִּי יְתְהוֹן וְתִקְרִיב יֵת קֹדֶרֶתָהוֹן וְתִקְדִּישׁ יְתְהוֹן וְיִשְׁמְשׁוּן קֹדְמִי:	וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת-אַהֲרֹן אֶחָיִד וְאֶת-בָּנָיו אִתּוֹ וּמִשְׁחָתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת-יָדָם וּקְדַשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנֹוּ לִי:	41
42 And thou shalt make them linen breeches to cover the flesh of their nakedness; from the loins even unto the thighs they shall reach.	וְעָבִיד לַהֲוֹן מִכְנָסִין דְּבוּץ לְכַסָּאָה בָּשָׂר עַד מִחְרָצִין וְעַד יָרֵךְ יִהְיוּ:	וְעָשִׂה לָהֶם מִכְנָסֵי-בָד לְכַסּוֹת בָּשָׂר עֲרוּהָ מִמְתָּנִים וְעַד-יָרְקִים יִהְיוּ:	42
43 And they shall be upon Aaron, and upon his sons, when they go in unto the tent of meeting, or when they come near unto the altar to minister in the holy place; that they bear not iniquity, and die; it shall be a statute for ever unto him and unto his seed after him.	וְיִהְיוּ עַל אַהֲרֹן וְעַל בְּנוֹתָי בְּמִיעֵלְהוֹן לְמִשְׁכַּן זִמְנָא אוֹ בְּמִקְרִבָהוֹן לְמִזְבֵּחָא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשָׁא וְלֹא יִקְבְּלוּן חֹזָבָא וְלֹא יָמוּתוּן קִיָּם עָלֵם לִיה וְלִבְנוֹתָי בְּתִירוּהָ:	וְהָיוּ עַל-אַהֲרֹן וְעַל-בָּנָיו בְּבָאָם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּת בְּקֹדֶשׁ וְלֹא-יִשְׁאוּ עֹן וְמָתוּ חֲקַת עוֹלָם לוֹ וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו: (ס)	43

אלא תמיד לרצות להם, אפילו אינו על מזבח, שלא היה כהן גדול עוזר בצוהה שעה, ולדברי האומר עודהו על מזבח מכפר ומרצה, ואם לאו אינו מרצה, נדרש על מזבח תמיד, מלמד שממשמש בו עזודו על מזבח, שלא יסיח דעתו ממנו:

(39) ושבצת. עשה אותם משצצות משצצות, וכולם של שש:

(40) ולבני אהרן תעשה כתבת. ארצעה בגדים הללו ולא יותר, כחונת, ואבנט, ומגבעות היא מנפת, ומכנסים הכמוצים למטה צפרשה:

(41) והלבשת אותם את אהרן. אותם האמורין צאהרן, חשן, ואפוד, ומעיל, וכתונת תשצץ, מנפת, ואבנט, וציץ, ומכנסים, הכמוצים למטה צכולס: ואת בניו אתו. אותם הכמוצים צהס: ומשחת אותם. את אהרן ואת בניו צשמן המשחה: ומלאת את ידם. כל מלוי ידיים לשון חנוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק בו מאותו יום והלאה, וצלשון לע"ו, כשממנין אדם על פקודת דבר, נותן השליט בידו בית יד של עור שקורין גוואל"טו, ועל ידו הוא מחזיקו צדבר, וקורין לאותו מסירה וויר"סטיר, והוא מלוי ידיים:

(42) ועשה להם. לאהרן ולבניו: מכנסי בד. הרי ח' צגדים לכהן גדול וארצעה לכהן הדיוט:

(43) והיו על אהרן. כל הצגדים האלה, על אהרן הראויין לו: ועל בניו. האמורין צהס: בבואם אל אהל מועד. להיכל וכן למשכן: ומתו. הא למדת, שהמשמש מחוסר צגדים, צמיטה: חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזירה מיד ולדורות לעכצ בו:

XXIX	And this is the thing that thou shalt do unto them to hallow them, to minister unto Me in the priest's office: take one young bullock and two rams without blemish,	וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לֶקַח פֶּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר וְאַיִלִם שְׁנַיִם תְּמִימִם:	רציעי
2	and unleavened bread, and cakes unleavened mingled with oil, and wafers unleavened spread with oil; of fine wheaten flour shalt thou make them.	וְלֶחֶם מִצּוֹת וּחֻלֵּת מִצַּת בְּלוֹלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחִים בַּשֶּׁמֶן סֻלֹּת חֲטִים תַּעֲשֶׂה אֹתָם:	2
3	And thou shalt put them into one basket, and bring them in the basket, with the bullock and the two rams.	וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בְּסֵל וְאֶת-הַפֶּר וְאֶת שְׁנֵי הָאֵילִם:	3
4	And Aaron and his sons thou shalt bring unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְאֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:	4
5	And thou shalt take the garments, and put upon Aaron the tunic, and the robe of the ephod, and the ephod, and the breastplate, and gird him with the skilfully woven band of the ephod.	וְלָקַחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אַהֲרֹן אֶת-הַכֹּתֶנֶת וְאֶת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדַּת לוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֵפֹד:	5
6	And thou shalt set the mitre upon his head, and put the holy crown upon the mitre.	וְשָׂמַתָּ תְּמֻנָּה עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נוֹר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַתְּמֻנָּה:	6

- (1) לקח. כמו קח, ושמי גזרות הן, אחת של קיסה ואחת של לקיסה, ולהן פתרון אחד: פר אחד. לכפר על מעשה העגל שהוא פר:
- (2) ולחם מצות וחלות מצות ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין, רצוכה, וחלות, ורקיקין. לחם מצות היא הקרויה למטה צענין חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן צרצוכה כנגד החלות והרקיקין, וכל המינין צאים עשר עשר חלות (מנחות עו.). בשמן. כשהן קמח, יוצק בהן שמן וצוללן (שם עה.): משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כ"ף יוגית שהיא עשויה כנו"ן שלנו (שם):
- (3) והקרבית אותם. אל חצר המשכן ציוס הקמחו:
- (4) ורחצת. זו טבילת כל הגוף:
- (5) ואפדת. קשט ותקן החגורה והסיגור סביבותיו:
- (6) נזר הקדש. זה הניץ: על המצנפת. כמו שפירשתי למעלה, על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שצראשו הקשורין שלשמן מאחורי העורף, הוא נותנו על המצנפת כמין כובע:

7	Then shalt thou take the anointing oil, and pour it upon his head, and anoint him.	וְתִסַּב יֵת מִשְׁחָא דְּרַבּוּתָא וְתִרְיָק עַל רִישָׁיָהּ וְתִרְבִּי יִתִּיהָ:	וְלִקְחִתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל־רֹאשׁוֹ אֹתוֹ:	7
8	And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וַיֵּת בְּנוֹהֵי תִקְרִיב וְתַלְבִּישֶׁנּוּ כְתוּנִין:	וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתָנֹת:	8
9	And thou shalt gird them with girdles, Aaron and his sons, and bind head-tires on them; and they shall have the priesthood by a perpetual statute; and thou shalt consecrate Aaron and his sons.	וַיַּתְּזִיזוּ יִתְּהוּן הַמִּנִּין אֹהֲרָן וּבְנוֹהֵי וְתַתְּקִין לְהוֹן קוֹבְעִין וְתִהִי לְהוֹן כְּהוֹנָתָא לְקִים עַלְמָם וְתִקְרִיב קוֹדְשָׁא דְּאֹהֲרָן וְקוֹדְשָׁא דְּבְנוֹהֵי:	וְהִגַּדְתָּ אֹתָם אֲבָנֹת אֹהֲרָן וּבְנָיו וְחִבְשֶׁת לְהֵם מִגְבֵּעֹת וְהִיתָה לְהֵם כְּהֻנָּה לְחֻקָּתָא עוֹלָם וּמִלֵּאתָ יָד־אֹהֲרָן וְיָד־בָּנָיו:	9
10	And thou shalt bring the bullock before the tent of meeting; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the bullock.	וְתִקְרִיב יֵת תּוֹרָא לְקֹדֶם מִשְׁכַּן זְמָנָא וַיִּסְמֹדוּ אֹהֲרָן וּבְנוֹהֵי יֵת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ תּוֹרָא:	וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסִמְדוּ אֹהֲרָן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר:	10
11	And thou shalt kill the bullock before the LORD, at the door of the tent of meeting.	וְתַכּוּס יֵת תּוֹרָא קֹדֶם יְיָ בְּתַרְעָא מִשְׁכַּן זְמָנָא:	וְשַׁחֲטָתָ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:	11
12	And thou shalt take of the blood of the bullock, and put it upon the horns of the altar with thy finger; and thou shalt pour out all the remaining blood at the base of the altar.	וְתִסַּב מִדְּמָא דְּתּוֹרָא וְתַתִּין עַל קַרְנֹת מִדְּבָחָא בְּאַצְבָּעֶךָ וַיֵּת כָּל דְּמָא תְּשַׁפּוּד לְיִסוּדָא דְּמִדְּבָחָא:	וְלִקְחִתָּ מִדָּם הַפָּר עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַצְבָּעֶךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפּוּד אַל־יִסוּד הַמִּזְבֵּחַ:	12
13	And thou shalt take all the fat that covereth the inwards, and the lobe above the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and make them smoke upon the altar.	וְתִסַּב יֵת כָּל תְּרִבָּא דְּחִפִּי יֵת גִּנָּא וַיֵּת חִצְרָא דְּעַל כִּבְדָּא וַיֵּת תְּרִתִּין כּוֹלִין וַיֵּת תְּרִבָּא דְּעַלִּיהוֹן וְתַסִּיק לְמִדְּבָחָא:	וְלִקְחִתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכֶּבֶד וְאֵת שְׁתֵּי הַכִּלְיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:	13

- (7) ומשחת אותו. אף משיחה זו כמין כ"ף יונית, נותן שמן על ראשו, וצין ריסי עיניו, ומחצרו באצבעו:
(9) והיתה להם. מלוי ידים זה לכהונת עולם: ומלאת. עלידי הדצרים האלה: יד אהרן ויד בניו.
צמילוי ופקודת הכהונה:
(11) פתח אהל מועד. צמר המשכן שלפני הפתח:
(12) על קרנות. למעלה, בקרנות ממש (וצחים נג.). ואת כל הדם. שירי הדם: אל יסוד המזבח.
כמין צליטת צית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ (מדות פ"ג מ"א):
(13) החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א: ואת היתרת. הוא טרפסא
דכדגא שקורין איצר"ש (ראטהפלייש): על הכבד. אף מן הכבד יטול עמה (ת"כ ג, ד):

14	But the flesh of the bullock, and its skin, and its dung, shalt thou burn with fire without the camp; it is a sin-offering.	וְאֶת־בָּשָׂר הַפָּר וְאֶת־עֹרֹו וְאֶת־פָּרְשֹׁו תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה חֲטָאת הוּא׃	14
15	Thou shalt also take the one ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.	וְאֶת־הָאֵילִּ הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֹהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל׃	15
16	And thou shalt slay the ram, and thou shalt take its blood, and dash it round about against the altar.	וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵילִּ וְלִקַּחְתָּ אֶת־דָּמֹו וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃	16
17	And thou shalt cut the ram into its pieces, and wash its inwards, and its legs, and put them with its pieces, and with its head.	וְאֶת־הָאֵילִּ תִּנְתַּחַת לְנִתְחָיו וּרְחֻצֵּת קָרְבֹו וּבְרָעָיו וְנִתַּחַת עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשׁוֹ׃	17
18	And thou shalt make the whole ram smoke upon the altar; it is a burnt-offering unto the LORD; it is a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.	וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵילִּ הַמִּזְבֵּחַ עָלָה הוּא לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹוֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא׃	18
19	And thou shalt take the other ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.	וְלִקַּחְתָּ אֶת־הָאֵילִּ הַשֵּׁנִי וְסָמְדָה אֹהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל׃	חמישי

(14) תשרף באש. לא מצינו חטאת חילונוה נשרפת אלא זו:
(16) וזרקת. בכלי, אוחז במזרק וזורק כנגד הקרן, כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרבן טעון מתנה באלצב
אלא חטאת בלצד, אלצ שאר זבחים אינן טעונין קרן ולא אלצב, שמתן דמם מחזי המזבח ולמטה, ואינו עולה
בכזב, אלא עומד בארץ וזורק: סביב. כך מפורש בשחיטת קדשים (זבחים נג:), שאין סביב אלא צ' מתנות
שהן ארצב, האחת בקרן זוית זו, והאחת בקרן שכנגדה באלכסון, וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אינך ואינך,
נמצא הדם נתון צד' רוחות סביב, לכך קרוי סביב:
(17) על נתחיו. עס נתחיו, וסף על שאר הנתחים:
(18) ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון אש, והיא הקטרת איברים שעל
האש:

<p>20 Then shalt thou kill the ram, and take of its blood, and put it upon the tip of the right ear of Aaron, and upon the tip of the right ear of his sons, and upon the thumb of their right hand, and upon the great toe of their right foot, and dash the blood against the altar round about.</p>	<p>וְשַׁחֲטָה אֶת־הָאֵילָן וְלָקַחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל־תֵּנִיחַ אָזְנוֹ אֶהְרֹן וְעַל־תֵּנִיחַ אָזְנוֹ בְּנָיו הִמְנִיתָ וְעַל־בִּהֶן יָדָם הִמְנִיתָ וְעַל־בִּהֶן רַגְלָם הִמְנִיתָ וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:</p>	<p>20 וְשַׁחֲטָה אֶת־הָאֵילָן וְלָקַחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל־תֵּנִיחַ אָזְנוֹ אֶהְרֹן וְעַל־תֵּנִיחַ אָזְנוֹ בְּנָיו הִמְנִיתָ וְעַל־בִּהֶן יָדָם הִמְנִיתָ וְעַל־בִּהֶן רַגְלָם הִמְנִיתָ וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:</p>
<p>21 And thou shalt take of the blood that is upon the altar, and of the anointing oil, and sprinkle it upon Aaron, and upon his garments, and upon his sons, and upon the garments of his sons with him; and he and his garments shall be hallowed, and his sons and his sons' garments with him.</p>	<p>וְלָקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִזִּיתָ עַל־אֶהְרֹן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ וְקִדְּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ:</p>	<p>21 וְלָקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִזִּיתָ עַל־אֶהְרֹן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ וְקִדְּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ:</p>
<p>22 Also thou shalt take of the ram the fat, and the fat tail, and the fat that covereth the inwards, and the lobe of the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and the right thigh; for it is a ram of consecration;</p>	<p>וְתִסַּב מִן דָּבָרָא תִרְבָּא וְאֵלִיתָא וְיִת תִּרְבָּא דְחִפִּי יִת גְּנוֹא וְיִת חֲצֵר כִּבְדָּא וְיִת תִּרְתִּין כּוֹלִין וְיִת תִּרְבָּא דְעִלְיֹהוֹן וְיִת שְׂקָא דִימִינָא אֲרִי דְכֵר קוֹרְבָנָא הוּא:</p>	<p>22 וְלָקַחְתָּ מִן־הָאֵילָן הַחֲלֵב וְהָאֵלִיָּה וְאֶת־הַחֲלִיבֹ הַמִּכְסֶּה אֶת־הַקָּרֶב וְאֶת־יִתְרַת הַכֶּבֶד וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֲלֵב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֶת־שׁוֹק הַיָּמִין כִּי אֵיל מִלְּאִים הוּא:</p>
<p>23 and one loaf of bread, and one cake of oiled bread, and one wafer, out of the basket of unleavened bread that is before the LORD.</p>	<p>וּכְכֹר לֶחֶם אַחַת וְחֻלֹּת לֶחֶם שְׁמֹן אַחַת וְרִקִּיק אֶחָד מִסַּלְּתֵי הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:</p>	<p>23 וּכְכֹר לֶחֶם אַחַת וְחֻלֹּת לֶחֶם שְׁמֹן אַחַת וְרִקִּיק אֶחָד מִסַּלְּתֵי הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:</p>

(20) תנוך. הוא הפסח (ת"כ מילואים כ"א), גדר האמנעי שצורך האזון, שקורין טנדרו"ס: בהן ידם. הגודל, ובפרק האמנעי:

(22) החלב. זה חלב הדקים או הקיצה (חולין מט:). והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שפורש צירקא (ג, ט) שנאמר לַעֲמֵת הָעֵלָה יִסְיָקָהּ, מקום שהכליות יועלות, ובאמורי הפך לא נאמר אליה, שאין אליה קריצה אלא בכבש וכבשה ואיל, אצל שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין. לא מנינו הקטרה בשוק הימין עם האמורים, אלא זו בלבד: כי איל מלואים הוא. שלמים לשון שלמות, שהושלם ככל. מגיד הכתוב שהמלואים שלמים, ששימש שלום למזבח, ולעוזד העבודה, ולבעלים לכך אני מנריכו הזה, להיות לו לעוזד העבודה למנה, וזה משה ששימש במלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם בעלים, כמפורש בענין:

(23) וכבר לחם. מן החלות: וחלת לחם שמן. ממין הרצובה: ורקיב. מן הרקיקין אחד, מעשר שכל מין ומין. ולא מנינו תרומת לחם הבא עם זבח נקטרם, אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עם חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד:

<p>24 And thou shalt put the whole upon the hands of Aaron, and upon the hands of his sons; and shalt wave them for a wave-offering before the LORD.</p>	<p>וּתְשִׁי כֹלָא עַל יְדֵי אַהֲרֹן וְעַל יְדֵי בְנָוְהִי וַתְּרִים יִתְּהוֹן אֲרָמָא קָדָם יי:</p>	<p>וּשְׁמַתְּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:</p>	<p>24</p>
<p>25 And thou shalt take them from their hands, and make them smoke on the altar upon the burnt-offering, for a sweet savour before the LORD; it is an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וְתִסַּב יִתְּהוֹן מִיָּדָיו וְתִסִּיק לְמִדְבַּחָא עַל עֹלְתָא לְאַתְקַבְּלָא בְרִעָנָא קָדָם יי קוֹרְבָנָא הוּא קָדָם יי:</p>	<p>וְלִקַּחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ תְּמוֹזְבַּחַהּ עַל-הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אִשָּׁה הוּא לַיהוָה:</p>	<p>25</p>
<p>26 And thou shalt take the breast of Aaron's ram of consecration, and wave it for a wave-offering before the LORD; and it shall be thy portion.</p>	<p>וְתִסַּב יֵת חֲדָיא מְדַכָּר קוֹרְבָנִיא דְּלֹאֲהֲרֹן וַתְּרִים יִתִּיה אֲרָמָא קָדָם יי וַיְהִי לָךְ לַחֲלֵק:</p>	<p>וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים אֲשֶׁר לֹאֲהֲרֹן וְהִנַּפְתָּ אוֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ לְמִנָּה:</p>	<p>26</p>
<p>27 And thou shalt sanctify the breast of the wave-offering, and the thigh of the heave-offering, which is waved, and which is heaved up, of the ram of consecration, even of that which is Aaron's, and of that which is his sons' .</p>	<p>וְתִקְדִּישׁ יֵת חֲדָיא דְּאַרְמוּתָא וְיֵת שְׁקָא דְּאַפְרָשׁוּתָא דְּאַתְרָם וְדְאַתְפָּרֶשׁ מְדַכָּר קוֹרְבָנִיא מִדְּלֹאֲהֲרֹן וּמִדְּבָנָוְהִי:</p>	<p>וְקִדְשְׁתָּ אֹתוֹ חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לֹאֲהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו:</p>	<p>27</p>
<p>28 And it shall be for Aaron and his sons as a due for ever from the children of Israel; for it is a heave-offering; and it shall be a heave-offering from the children of Israel of their sacrifices of peace-offerings, even their heave-offering unto the LORD.</p>	<p>וַיְהִי לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְקִים עֲלֵם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרִי אֲפָרָשׁוּתָא הוּא וְאַפְרָשׁוּתָא יְהִי מִן בְּנֵי יִשְ�רָאֵל מִנְכַּסֶּת קוֹדְשִׁיהוֹן אֲפָרָשׁוּתְהוֹן קָדָם יי:</p>	<p>וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לַחֲק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תִרְוּמָה הוּא וְתִרְוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תִּרְוּמָתָם לַיהוָה:</p>	<p>28</p>

(24) על כפי אהרן וגר' והנפת. שניהם עסוקין בתנופה, הצעלים והכהן, הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף, וזהו אהרן וזניו צעלים ומשה כהן: תנופה. מוליך ומציא למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעבדת ומצטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעבדת טללים רעים (מנחות סז):

(25) על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשה. לאש נתן: לה. לשמו של מקום:

(27) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגר'. קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם צחזה ושוק של שלמים, אבל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן ולבניו לאכול: תנופה. לשון הולכה והצאה, וינטל"ר צלע": הורם. לשון מעלה ומוריד:

(28) לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לצעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן: כי תרומה הוא. החזה ושוק הזה:

29	And the holy garments of Aaron shall be for his sons after him, to be anointed in them, and to be consecrated in them.	וּבְגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמַלֵּא־בָם אֶת־יָדָם:	וּלְבוּשֵׁי קֹדֶשׁ דְּלֹאֲהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו בְּתָרוּתִי לְרִבְכָּה בָּהֶן וּלְקָרְבָּא בָּהֶן יִתְּ קֹרְבָנָהֶן:
30	Seven days shall the son that is priest in his stead put them on, even he who cometh into the tent of meeting to minister in the holy place.	שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשֶׂם הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ:	שִׁבְעָא יוֹמִין יִלְבָּשֶׁן כֹּהֵנָא תַּחֲתוּתִי מִבְּנֵי מִבְּנֵי דִייעוּל לְמִשְׁכַּן זְמָנָא לְשִׁמְשָׁא בְּקֹדֶשׁ:
31	And thou shalt take the ram of consecration, and seethe its flesh in a holy place.	וְאַתָּה אֵיל הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלִיתָ אֶת־בִּשְׁרוֹ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ:	וְיִת דָּכַר קֹרְבָנִיא תִּסַּב וּתְבַשִּׁיל יִת בְּשָׂרִיהָ בְּאַתֵּר קֹדֶשׁ:
32	And Aaron and his sons shall eat the flesh of the ram, and the bread that is in the basket, at the door of the tent of meeting.	וְאָכַל אַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת־בִּשְׂרֹ הָאֵיל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֵּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:	וְיִיכֹל אַהֲרֹן וּבְנָיו יִת בִּשְׂרֹ דְּכָרָא וְיִת לַחֲמָא דְּבַסְלָא בְּתַרְע מִשְׁכַּן זְמָנָא:
33	And they shall eat those things wherewith atonement was made, to consecrate and to sanctify them; but a stranger shall not eat thereof, because they are holy.	וְאָכְלוּ אַתָּם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת־יָדָם לְקֹדֶשׁ אַתָּם וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם:	וְיִיכְלוּן יִתְהוֹן דְּאַתְּכַפֵּר בָּהֶן לְקָרְבָּא יִת קֹרְבָנָהֶן לְקֹדֶשׁ יִתְהוֹן וְחִילוּנִי לֹא יִיכֹל אֲרִי קֹדֶשׁ אֲנִין:
34	And if aught of the flesh of the consecration, or of the bread, remain unto the morning, then thou shalt burn the remainder with fire; it shall not be eaten, because it is holy.	וְאִם־יִוָּתֵר מִבִּשְׂרֹ הַמִּלֵּאִים וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֹּקֶר וְשָׂרִפְתָּ אֶת־הַנּוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא:	וְאִם יִשְׁתָּאֵר מִבִּשְׂרֹ קֹרְבָנִיא וּמִן לַחֲמָא עַד צִפְרָא וְתוֹקִיד יִת דְּאַשְׁתָּאֵר בְּנוֹרָא לֹא יִתְאַכִּיל אֲרִי קֹדֶשׁ הוּא:

(29) לבניו אחריו. למי שצא בגדולה אחריו: למשחה. להסגל צה, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו לך נפתים למשקה (צמדצר יח, ח), אל תגעו צמשיקי (תהלים קה, טו): ולמלא בם את ידם. על ידי הצגדים הוא מחלצש צכהונה גדולה:

(30) שבעת ימים. רלופין: ילבשם הכהן. אשר יקום מצניו תחמיו לכהונה גדולה, כשימנוהו להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהל מועד. אותו כהן המוכן להכנס לפני ולפנים ציוס הכפורים, וזהו כהן גדול, שאין עבודת יוס הכפורים כשרה לאל צו (יומא עג.): תחתיו מבניו. מלמד, שאם יש לו לכהן גדול צן ממלא את מקומו, ימנוהו כהן גדול תחמיו (ת"כ ו, טו): הכהן תחתיו מבניו. מכאן ראייה, כל לשון כהן, לשון פועל עוצד ממש, לפיכך ניגון קציר נמשך לפניו:

(31) במקום קדש. צחצר אהל מועד, שהשלמים הללו קדשי קדשים היו:

(32) פתח אהל מועד. כל הצחצר קרוי כן:

(33) ואכלו אהם. אהרן וצניו, לפי שהם צעליהם: אשר כפר בהם. להם כל זרות ומיעוז: למלא את ידם. צאיל ולחם הללו: לקדש אהם. שעל ידי המלואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהונה: כי קדש הם. קדשי קדשים, ומכאן למדנו אזהרה לזר האוכל קדשי קדשים, שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדש הם:

35	And thus shalt thou do unto Aaron, and to his sons, according to all that I have commanded thee; seven days shalt thou consecrate them.	וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כְּכָהֵן כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֹתְךָ שִׁבְעַת יָמִים תִּמְלֵא יָדָם: וְתַעֲבִיד לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כְּדִין כָּל דְּפָקִידֹתַי יְחִיד שִׁבְעָא יוֹמִין תִּקְרִיב קוֹרְבָּנֵהוֹן:	35
36	And every day shalt thou offer the bullock of sin-offering, beside the other offerings of atonement; and thou shalt do the purification upon the altar when thou makest atonement for it; and thou shalt anoint it, to sanctify it.	וּכְרַחֲטָאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־הַכֹּפָרִים וְחַטָּאתָ עַל־הַמִּזְבֵּחַ בַּכֹּפֶרֶת עָלָיו וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ לְקֹדְשׁוֹ: וְתוֹרָא תַעֲבִיד לְיוֹמָא עַל כַּפּוּרִיא וְתַדְכִּי עַל מִדְבַּחָא בַּכַּפּוּרֹתָ: עָלוּהִי וְתַרְבִּי יְתִיה לְקַדְּשׁוּתֶיהָ:	36
37	Seven days thou shalt make atonement for the altar, and sanctify it; thus shall the altar be most holy; whatsoever toucheth the altar shall be holy.	שִׁבְעַת יָמִים תַּכְפִּיר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְקִדַּשְתָּ אֹתוֹ וְיְתִיה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: (ס) שִׁבְעָא יוֹמִין תַּכְפִּיר עַל מִדְבַּחָא וְתַקְדִּישׁ יְתִיה וְיְהִי מִדְבַּחָא קֹדֶשׁ קוֹדְשִׁין כָּל דִּיקְרַב בְּמִדְבַּחָא יִתְקַדֵּשׁ:	37
38	Now this is that which thou shalt offer upon the altar: two lambs of the first year day by day continually.	וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנָיִם לַיּוֹם תָּמִיד: וְדִין דְּתַעֲבִיד עַל מִדְבַּחָא אֲמָרִין בְּנֵי שָׁנָא תָרִין לְיוֹמָא תָדִירָא:	שסי
39	The one lamb thou shalt offer in the morning; and the other lamb thou shalt offer at dusk.	אֶת־הַכֹּבֶשֶׁת הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֶת הַכֹּבֶשֶׁת הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים: יֵת אֲמָרָא חַד תַּעֲבִיד בַּצֹּפָרָא וְיֵת אֲמָרָא תַחֲנִינָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמֹשָׁא:	39
40	And with the one lamb a tenth part of an ephah of fine flour mingled with the fourth part of a hin of beaten oil; and the fourth part of a hin of wine for a drink-offering.	וְעֶשְׂרִין סֹלֶת בָּלוּל דְּפִיל בְּמִשַּׁח כְּתִישָׁא רְבַעִית הֵינָא וְנִסְכָּא רְבַעִית הֵינָא חֲמָרָא לְאֲמָרָא חַד: וְעֶשְׂרֹנָא סוּלָתָא דְּפִיל בְּמִשַּׁח כְּתִישָׁא רְבַעִית הֵינָא וְנִסְכָּא רְבַעִית תַּחֲנִין יַיִן לְכֹבֶשֶׁת הָאֶחָד:	40

(35) ועשית לאהרן ולבניו ככה. שנה הכתוב וכפל לעכז, שאם חסר דצר אחד מכל האמור צענין, לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים, ועזודתם פסולה: אחכה. כמו אותך: שבעת ימים תמלא וגו'. צענין הזה ובקרבנות הללו בכל יום:

(36) על הכפורים. צבציל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות וטעויות, ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא ידם, אין לי אלא דצר הצבצילם, כגון האילים והלחם, אבל הצבציל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח, לא שמענו, לכך הוצרך מקרא זה. ומדרש תורת כהנים (מילואים ט"ו) אומר, כפרת המזבח הולך, שמה התנדב איש דצר גזול במלאכת המשכן והמזבח: וחטאת. ותדקי, לשון מתנת דמים הנתונים באצבע קרוי חטוי: ומשחת אותו. צשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יוניתי:

(37) והיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו, כל הנוגע במזבח יקדש, אפילו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד, מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש, שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, כגון דצר שלא היה פסולו בקדש, כגון הרוצב והנרצב, ומוקצה, ונעזד, והטריפה, וכיוצא בהן, תלמוד לומר זה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראוייה אף כל ראוייה (ת"כ ו. ב. צחיס פג:), שנראה לו כצר ונפסל משבא לעזרה, כגון הלן, והיוצא, והטמא, ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, וכיוצא בהן:

<p>And the other lamb thou shalt offer at dusk, and shalt do thereto according to the meal-offering of the morning, and according to the drink-offering thereof, for a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וְיֵית אֲמִרָא תַנְיָנָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמֵינָא כְּמִנְחַת תַּבְקָר וְכִנְסָכָה וְכִנְסָכָה תַעֲבִיד לָהּ לְאַתְקַבְּלָא בְרַעְוָא קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ:</p>	<p>וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כְּמִנְחַת תַּבְקָר וְכִנְסָכָה תַעֲשֶׂה-לָּהּ לֶרֶיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה:</p>
<p>It shall be a continual burnt-offering throughout your generations at the door of the tent of meeting before the LORD, where I will meet with you, to speak there unto thee.</p>	<p>עֲלֹת תָמִיד לְדִרְתִּיכֶם בְּתָרַע מִשְׁכַּן זִמְנָא קָדָם יְיָ דְאַזְמִין מִימְרֵי לְכוֹן תִּמְן לְמַלְלָא עֲמֹד תִּמְן:</p>	<p>עֲלֹת תָמִיד לְדִרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אֲנֹעַד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם:</p>
<p>And there I will meet with the children of Israel; and [the Tent] shall be sanctified by My glory.</p>	<p>וְאַזְמִין מִימְרֵי תִמְן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַתְקַדֵּשׁ בִּיקְרִי:</p>	<p>וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדָּשׁ בְּכְבוֹדִי:</p>
<p>And I will sanctify the tent of meeting, and the altar; Aaron also and his sons will I sanctify, to minister to Me in the priest's office.</p>	<p>וְאַקְדִּישׁ יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵית מִדְּבָחָא וְיֵית אֹהֶל־רָן וְיֵית בְּנוֹהֵי אַקְדִּישׁ לְשִׁמְשָׁא קָדָמִי:</p>	<p>וְקִדְשְׁתִּי אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בָּנָיו אֲקַדֵּשׁ לְכַהֵן לִי:</p>
<p>And I will dwell among the children of Israel, and will be their God.</p>	<p>וְאֲשָׁרִי שְׁכִינָתִי בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶהְיֶה לְהוֹן לְאַלְהֵם:</p>	<p>וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִינֵיתִי לָהֶם לְאַלְהֵים:</p>
<p>And they shall know that I am the LORD their God, that brought them forth out of the land of Egypt, that I may dwell among them. I am the LORD their God.</p>	<p>וַיֵּדְעוּ אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵהוֹן דְּאַפִּיקִית יְתָהוֹן מֵאֶרֶעַ דְּמִצְרַיִם לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינָתִי בֵּינֵיהוֹן אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵהוֹן:</p>	<p>וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)</p>

(40) ועשרון סולת. עשירית האיפה, מ"ג ציזים וחומש ציזה: בשמן בתית. לא לחוצה גאמר כחית, אלא להכשיר, לפי שנאמר כחית למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו למנחות, תלמוד לומר כאן כחית, ולא גאמר כחית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כחית, שאף הטחון ברחיים כשר בהן (מנחות פ.א): רבע ההין. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו ששנינו במסכת סוכה (מח.), שני ספלים של כסף היו בראש המזבח, ומנוקצים כמין שני חוטמין דקים, נותן היין לתוכו, והוא מקלח ויואל דרך החוטם, ונופל על גג המזבח, ומשם יורד לשיטין במזבח בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ: (41) לריח יבחר. על המנחה גאמר, שמנחת נסכים כולה כליל, וסדר הקרבתם, האיברים במחלה ואחר כך המנחה, שנאמר עלה ומנקה (ויקרא כג, לו): (42) תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום צנתיים: אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לזכר. ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקצ"ה מדבר עם משה משהוהקם המשכן, ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנאמר ודבצתי אֶתְּךָ מֵעַל הַכְּפֹתֶת (שמות כה, כב). ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא: (43) ונועדתי שמה. אחווד עמם צדצור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם: ונקדש. המשכן: בכבודי. שחשרה שכינתי בו. ומדרש אגדה, אל תקרי צכצודי אלא צכצודי, צכצודים שלי, כאן רמז לו מיסת בני אהרן ציזים הקמתו, והוא שאמר משה הוא אֶשֶׁר דָּבָר ה' לְאֹמֶר צְקֻרְצִי אֶקְדָּשׁ (ויקרא י, ג), והיכן דָּבָר, ונקדש צכצודי:

XXX	And thou shalt make an altar to burn incense upon; of acacia-wood shalt thou make it.	וְתַעֲבִיד מִדְּבָקָא לְאֶקְטָרָא עֲלֹהֵי קְטֹרֶת בּוֹסְמִין דְּאֵשׁ שְׁטִין תַּעֲבִיד יְתִיה:	וְעִשִׂית מִזְבֵּחַ קְטֹרֶת עֲצֵי תַעֲשֶׂה אֹתוֹ:	שְׂנִיעִי
2	A cubit shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof; foursquare shall it be; and two cubits shall be the height thereof; the horns thereof shall be of one piece with it.	אֹמָה אֹמָה וְאֹמָה פּוֹתִיָּה מְרֻבָּע יְהִי וְתִרְתִּין אֲמִין רֹמִיָּה מְנִיָּה קִרְנוֹהִי:	אֹמָה אֲרָכּוֹ וְאֹמָה רָחְבּוֹ רְבֹועַ יְהִיָּה וְאֹמָתִים קִמְתּוֹ מִמֶּנּוּ קִרְנָתָיו:	2
3	And thou shalt overlay it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns thereof; and thou shalt make unto it a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יְתִיה דְּהַב דְּכִי יֵת אֲנָרִיָּה וְיֵת כּוֹתְלֹהֵי סְחוֹר סְחוֹר וְיֵת קִרְנוֹהֵי וְתַעֲבִיד לִיָּה זִיר דְּדְּהַב סְחוֹר סְחוֹר:	וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת-גִּגְלוֹ וְאֶת-קִירְתָּיו סָבִיב וְאֶת-קִרְנָתָיו וְעִשִׂיתָ לָּו זָר זָהָב סָבִיב:	3
4	And two golden rings shalt thou make for it under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it shalt thou make them; and they shall be for places for staves wherewith to bear it.	וְתִרְתִּין עֲזָקֹן דְּדְּהַב תַּעֲבִיד לִיָּה מְלָרַע לְזִירָיָה עַל תִּרְתִּין זְוִיָּיָה תַּעֲבִיד עַל תִּרְתִּין סְטְרוֹהֵי וְיְהִי לְאֶתְרָא לְאֶרִיחָא לְמַטְל יְתִיה בְּהוֹן:	וְשִׁתִּי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה-לָּו מִתַּחַת לְזִירוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל-שְׁנֵי צַדָּיו וְהִיָּה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּהֶמָּה:	4
5	And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְתַעֲבִיד יֵת אֶרִיחָא דְּאֵשׁ שְׁטִין וְתַחֲפִי יְתִיהוֹן דְּהָבָא:	וְעִשִׂית אֶת-הַבָּדִים עֲצֵי שְׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:	5
6	And thou shalt put it before the veil that is by the ark of the testimony, before the ark-cover that is over the testimony, where I will meet with thee.	וְתַתִּין יְתִיה קֳדָם פְּרוּכְתָא דְּעַל אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא קֳדָם כְּפֹרֶתָא דְּעַל סִהְדוּתָא דְּאֲזִמִּין מִיִּמְרֵי לֵךְ תַּמָּן:	וְנִתְּתָה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפְּרָכֶת אֲשֶׁר עַל-אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עַל-הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֲנֹעַד לָךְ שָׁמָּה:	6
7	And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresses the lamps, he shall burn it.	וְיַקְטִיר עֲלֹהֵי אֶהָרֹן קְטֹרֶת בּוֹסְמִין בְּצֹפֶר בְּצֹפֶר בְּאַתְקִנּוּתִיָּה יֵת בּוֹצִינְיָא יְקַטִּירָנָה:	וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהָרֹן קְטֹרֶת סִמִּים בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר בְּהִישִׁיבּוֹ אֶת-הַנֵּרֹת יְקַטִּירָנָה:	7

(46) לשכני בתוכם. על מנת לשכון אני בתוכם:

(1) מקטר קטורת. להעלות עליו קיטור עשן סמים:

(3) את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם: זר וזהב. סימן הוא לכמה כהונה:

(4) צלעותיו. כאן הוא לשון זיוות כהרגומו, לפי שנאמר על שני צדיו, על שתי זיוותיו שצנני צדיו: וזהו.

מעשה הטבעות האלה: לבתים לבדים. לכל בית מהיה הטבעות לצד:

(6) לפני הכפרת. שם תאמר משוך מכנגד הארון לפון או לדרוס, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכון כנגד הארון מבחוץ:

8	And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the LORD throughout your generations.	וּבְהַעֲלֹת אֶת־הַנֵּר בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטֹרֶנָּה קֹטֶרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם: וּבְאֲדֹלֶקֶת אֶהְרֹן יֵת בּוֹצִינִיא בֵּין שְׁמֵשֵׁיא יִקְטֹרֶנָּה קֹטֶרֶת בּוֹסְמִין תְּדִירָא קָדָם יְיָ לְדֹרֵיכֹן:	וּבְהַעֲלֹת אֶת־הַנֵּר בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטֹרֶנָּה קֹטֶרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם: לֹא־תִעָלוּ עָלָיו קֹטֶרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֹסֶךְ לֹא תִסְכּוּ עָלָיו:	מפטיר
9	Ye shall offer no strange incense thereon, nor burnt-offering, nor meal-offering; and ye shall pour no drink-offering thereon.	לֹא תִסְקֹן עָלָיו קֹטֶרֶת בּוֹסְמִין נֹכְרָאין וְעֹלָתָא וּמִנְחָתָא וְנֹסֶכָא לֹא תִנְסְכוּן עָלָיו:	לֹא־תִעָלוּ עָלָיו קֹטֶרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֹסֶךְ לֹא תִסְכּוּ עָלָיו:	9
10	And Aaron shall make atonement upon the horns of it once in the year; with the blood of the sin-offering of atonement once in the year shall he make atonement for it throughout your generations; it is most holy unto the LORD.'	וַיִּכְפֹּר אֶהְרֹן עַל קַרְנֹתֶיהָ חֹדָא בְּשִׁתָּא מִדָּם חַטָּאת כַּפּוּרִיא חֹדָא בְּשִׁתָּא יִכְפֹּר עָלָיו לְדֹרֵיכֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הוּא קָדָם יְיָ:	וַיִּכְפֹּר אֶהְרֹן עַל־קַרְנֹתָיו אֶחָת בְּשָׁנָה מִדָּם חַטָּאת הַכֹּפָרִים אֶחָת בְּשָׁנָה יִכְפֹּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־קֹדָשִׁים הוּא לַיהוָה: (פ)	קא פסוקים
11	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּמְלִל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:	וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:	כי תשא
12	'When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the LORD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them.	אֲרִי תִקְבִּיל יֵת חֹשֶׁבֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִנְיָהֶון וַיִּתְּנוּן גְּבֵר פִּיּוּרָקֶן נַפְשֵׁיהָ קָדָם יְיָ כֹּד תִּמְנִי יִתְּהוֹן וְלֹא יִהְיֶה בָהֶון מוֹתָא כֹּד תִּמְנִי יִתְּהוֹן:	כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֹדֵיהֶם וַנִּתְּנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּכֶּפֶד אֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּכֶּפֶד אֹתָם:	12

The Haftarah is Ezekiel 43:10-43:27 on page 245. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 262.

(7) בהיטיבו. לשון נקוי הצויכין של המנורה מדשן הפחילות שנשרפו כלילה, והיה מטיבין בכל צקר וצקר: הנרות. לז"ש בלע"ז, וכן כל נרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה: (8) ובהעלות. כשדיליקס להעלות להצתן: יקטירנה. כלל יום, פרס מקטיר שחרית, ופרס מקטיר צון הערבים: (9) לא תעלו עליו. על מזבח זה: קשרת זרה. שום קטורת של נדבה, כולן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של זהמה ועוף, ומנחה היא של לחם: (10) וכפר אהרן. מתן דמים: אחת בשנה. ציום הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות יצחק אל המזבח אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' וְקָשַׁר עָלָיו (ויקרא טז, יח): חטאת הכפרים. הם פר ושעיר של יום הכפורים, המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המזבח מקודש לדברים הללו כלל, ולא לעבודה אחרת: (12) כי תשא. לשון קבלה כחרגומו, כשתחפון לקבל סכום מנינס לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינס: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע, והדבר בא עליהם, כמו שמנינו צימי דוד:

13	This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the LORD.	זֶה יִתְּנוּ כָּל־הָעֵבֶר עַל־הַפָּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים גֶּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: וְיִתְּנוּ כָּל־יִתְּנוּ כָּל דְּעֵבֶר עַל מִנְיָנָא פְּלָגוֹת סְלֵעָא קוֹדֶשָׁא עֲשָׂרִין מְעִין סְלֵעָא פְּלָגוֹת סְלֵעָא אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יי:	13
14	Every one that passeth among them that are numbered, from twenty years old and upward, shall give the offering of the LORD.	כָּל הָעֵבֶר עַל־הַפָּקָדִים מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְמִעַלָּה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: כָּל דְּעֵבֶר עַל מִנְיָנָא מִבֶּר עֲשָׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלָא יִתֵּן אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יי:	14
15	The rich shall not give more, and the poor shall not give less, than the half shekel, when they give the offering of the LORD, to make atonement for your souls.	הָעֲשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם: דְּעֵתִיר לֹא יִסְגִי וְדִמְסָבִין לֹא יִזְעַר מִפְּלָגוֹת סְלֵעָא לְמִתֵּן יֵת אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יי לְכַפֵּרָא עַל נַפְשָׁתְכוֹן:	15
16	And thou shalt take the atonement money from the children of Israel, and shalt appoint it for the service of the tent of meeting, that it may be a memorial for the children of Israel before the LORD, to make atonement for your souls.	וְלָקַחְתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם: (פ) וְתִסַּב יֵת כֶּסֶף כְּפוּרִיָא מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִתִּין יִתִּיה עַל פּוֹלְחֵן מִשְׁכַּן זְמָנָא וְיִהְיֶה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְדוּכְרָנָא קָדָם יי לְכַפֵּרָא עַל נַפְשָׁתְכוֹן:	16

(13) זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו: העובר על הפקודים. דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן כל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּסַּח הַשֶּׁבֶט (ויקרא כז, לב), וכן שֶׁעֶבְרָה הָאֵלֶּף על יְדֵי מוֹנֶה (ירמיה לג, יג): מחצית השקל בשקל הקדש. צמסקל השקל שקצצתי לך לשקול בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין צפרשת ערכין ושדה אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן צשמואל (א ב, לו) יִצְוֹא לְהַשְׁפֹּת לוֹ לַאֲגוּרֹת קֶסֶף וְכֹפֶר לָחֶם: עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד' זוזים, והזוז מתחלקו חמש מעות, אלא צאו והוסיפו עליו שמות, והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה:

(14) מבין עשרים שנה ומעלה. למדך כאן, שאין פחות מבן עשרים יוצא לצבא, ונמנה בכלל אנשים: (15) לכפר על נפשותיכם. שלא תנגפו על ידי מנין. דבר אחר לכפר על נפשותיכם, לפי שרמז להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' ג' פעמים, אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו צנדצת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למאמ הככר, שנאמר וְקָסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כָּפֶר (שמות לח, כה), ומהם נעשו האדנים שנאמר וַיְהִי מֵאֵת כָּפֶר הַבָּקָף וגו' (שם שם, כז). והשנית אף היא על ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים, צֶאֱקֹד לַחֲדָשׁ הַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה (צמדבר א, א), ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרצנות לצור של כל שנה ושנה, והשוו צהע עניינים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם, שהקרצנות לכפרה הם צאים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר כָּל מִירִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וַיִּנְחָשׁ (שמות לה, כד), ולא היתה יד כלם שזה צה, אלא איש איש מה שנדבדו לצו: (16) ונתת אותה על עבודת אהל מועד. למדת, שנצטוו למנותם בתחלת נדצת המשכן אחר מעשה העגל,

17	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
18	'Thou shalt also make a laver of brass, and the base thereof of brass, whereat to wash; and thou shalt put it between the tent of meeting and the altar, and thou shalt put water therein.	וְעָשִׂיתָ כִּיֹּור נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:	וְעָשִׂיתָ כִּיֹּור נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:
19	And Aaron and his sons shall wash their hands and their feet thereat;	וְרַחֲצוּ אֶהָרָן וּבָנָיו מִמָּנֹה אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:	וְרַחֲצוּ אֶהָרָן וּבָנָיו מִמָּנֹה אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:
20	when they go into the tent of meeting, they shall wash with water, that they die not; or when they come near to the altar to minister, to cause an offering made by fire to smoke unto the LORD;	בְּבָאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהִקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה:	בְּבָאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהִקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה:

מפני שנכנס בהם מגפה, כמו שנאמר וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם (שמות לב, לה), משל לנאץ החציצה על בעליה שנפל בה דבר, ומשפסק, אמר לו לרועה בצקשה ממך, מנה את זאני ודע כמה נותרו בהם, להודיע שהיא חציצה עליו. ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר צו בְּאֶקְדָּ לַחֲדָשׁ הַעֲנִי (במדבר א, א), והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר צִוִּים הָאֱלֹהִים הָאֲדָמָה לַחֲדָשׁ פָּקִים וגו' (שמות ז, ב), ומהמנין הזה נעשו האדונים משקלים שלו, שנאמר וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַפָּסָף לָקַחַת וגו' (שם לח, כז), הא למדת, ששתיים היו, אחת בתחלת נדבון אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ואחת בשנה שנייה באייר משנה הוקם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר ששנניהם היו ישראל שוים, ו' מאות אלף וג' אלפים וה' מאות וי', שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחומש הפקודים אף צו נאמר כן, וַיְהִי כָּל הַפָּקָדִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וְתִמָּשׁ מֵאוֹת וְסָמָשִׁים (במדבר א, מו), והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשנייה נעשו בני כ'. תשובה לדבר, אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אצל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שלציאת מצרים מונין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה (ב:), ונבנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה, שנאמר שנה באחד בניסן, אצל שנות האנשים מנויין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמצאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים, שנאמר המקום לישראל לסלוח להם ונכטו על המשכן, והשני באחד באייר: על עבודת אהל מועד. הן אדנים שנעשו צו:

(18) כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים צפיהם מים: וכנו. כתר גומו צסיקה, מושב מתוקן לכיור: לרחצה. מושב על הכיור: ובין המזבח. מזבח העולה, שכתוב צו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור משוף קמעא, ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל בנתיים, משום שנאמר וְאֵת מִזְבַּח הָעֹלָה שֶׁסָּפַח מִשְׁפָּן אֹהֶל מוֹעֵד (שמות מ, כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרום, כך שנויה בזבחים (נט:).

(19) את ידיהם ואת רגליהם. צנת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו בזבחים (יע:), כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן:

(20) בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערבים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עזודת אלילים: ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שבתורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן: אל המזבח. החיטון, שאין כאן ביאת אהל מועד אלא בחצר:

21	so they shall wash their hands and their feet, that they die not; and it shall be a statute for ever to them, even to him and to his seed throughout their generations.'	וַיִּקְדְּשׁוּן וַיְדַהֲנוּ וְהָגִלְהוּן וְלֹא יָמוּתוּן וַתְּהִי לָהֶון קִנּוּם עָלֶם לִיה וְלִבְנוֹהִי לְדֹרֹתָם: (פ)	וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹו וְלִזְרָעוֹ לְדֹרֹתָם: (פ)	ע"כ נחול
22	Moreover the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּמְלִל יְיָ עִם מֹשֶׁה לֵאמֹר:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	22
23	'Take thou also unto thee the chief spices, of flowing myrrh five hundred shekels, and of sweet cinnamon half so much, even two hundred and fifty, and of sweet calamus two hundred and fifty,	וְאֵת סֹב לֶךְ בּוֹסְמִין רִישָׁא מִירָא דִּקְנִיא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה וְקִנְמָן בֶּשֶׂם פְּלִגְוִיתִיה מִתְקַל מָאתָן וְחֲמִשִּׁין וְקִנִּי בּוֹסְמָא מִתְקַל מָאתָן וְחֲמִשִּׁין:	וְאֵתָה קַח־לֶךְ בִּשְׁמִים רִאשׁ מִרְ־דְּרוֹר חֲמִשׁ מָאוֹת וְקִנְמָן־בֶּשֶׂם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם וְקִנְיָ־בֶשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם:	23
24	and of cassia five hundred, after the shekel of the sanctuary, and of olive oil a hin.	וְקִצְיֵעֵתָא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה בְּסֻלְעִי קִידְשָׁא וּמִשְׁחָ זֵיתָא מְלִי הֵינָא:	וְקִדְהָ חֲמִשׁ מָאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זֵית הֵין:	24
25	And thou shalt make it a holy anointing oil, a perfume compounded after the art of the perfumer; it shall be a holy anointing oil.	וְתַעֲבִיד יְתִיה מִשְׁחָ רְבוּת קִידְשָׁא בּוֹסְם מִבּוֹסֶם עוֹבֵד בּוֹסְמָנוּ מִשְׁחָ רְבוּת קִידְשָׁא יְהִי:	וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מְשַׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקַח מִרְקַחַת מַעֲשֶׂה רֶקַח שֶׁמֶן מְשַׁחַת־קֹדֶשׁ יְהִיה:	25
26	And thou shalt anoint therewith the tent of meeting, and the ark of the testimony,	וְתִרְבִּי בֵיה יֵת מְשַׁכָּן זִמְנָא וְיֵת אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא:	וּמִשְׁחַתָּ בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת אֲרוֹן הָעֵדוּת:	26

(21) ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש במזבח ואינו רחוק ידיים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:

(23) בשמים ראש. חסודים: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכן הוצרך לומר קנמן בשם, מן הטוב: מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הבאחז מהא חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אס כן למה נאמר בו חלצין, גזרת הכתוב היא להביאו לחלצין, להרבות בו צ' הכרעות, שאין שוקלין עין בעין, וכך שנויה בכריתות (ה). וקנה בושם. קנה של בשם, לפי שיש קנים שאינם של בשם, הוצרך לומר בשם: חמשים ומאתים. כך משקל כולו: (24) וקדה. שם שורש עשז, וצלשון חכמים קציעה: דין. י"ב לוגין, ונחלקו בו חכמי ישראל, ר' מאיר אומר, בו שלקו את העקרין, אמר לו ר' יהודה, והלא לסוך את העקרין אינו סיפק, אלא שראוים צמים שלא יצלעו את השמן, ואחר כך הציק עליהם השמן, עד שקלט הריח וקפחו לשמן שעל העקרין:

(25) רוקח מרקחת. רוקח שם דבר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקע, רגע, ואינו כמו לגע הים (ישעיה נא, טו), וכמו לוקע האֶרֶץ (שם מז, ה), שהטעם למטה, וכל דבר המעורב בחצירו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם, קרוי מרקחת: רוקח מרקחת. רוקח העשוי על ידי אומנות ומעורבות: מעשה רוקח. שם האומן בדבר:

(26) ומשחת בו. כל המשיחות כמין כ"ף יונית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר:

27	and the table and all the vessels thereof, and the candlestick and the vessels thereof, and the altar of incense,	וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־כֵּלֶיהָ וְאֶת־מִזְבַּח־הַקְטָרֶת:	27
28	and the altar of burnt-offering with all the vessels thereof, and the laver and the base thereof.	וְאֶת־מִזְבַּח־הַעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:	28
29	And thou shalt sanctify them, that they may be most holy; whatsoever toucheth them shall be holy.	וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:	29
30	And thou shalt anoint Aaron and his sons, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.	וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשָׁח וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם לְכַהֵן לִי:	30
31	And thou shalt speak unto the children of Israel, saying: This shall be a holy anointing oil unto Me throughout your generations.	וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם:	31
32	Upon the flesh of man shall it not be poured, neither shall ye make any like it, according to the composition thereof; it is holy, and it shall be holy unto you.	עַל־בָּשָׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ וְבַמִּתְכַּנְתּוֹ לֹא תַעֲשֶׂוּ כְמֹתוֹ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם:	32
33	Whosoever compoundeth any like it, or whosoever putteth any of it upon a stranger, he shall be cut off from his people.'	אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמֹתוֹ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֶרַע וְנִכְרַת מֵעַמּוּיוֹ: (ס)	33

(29) וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם, כל הנוגע וגו', כל הראוי לכלי שרת, משכנסם לתוכו קדוש קדושת הגוף, להפסל ביוצא, ולינה, וטבול יום, ואינו נפדה לזאת לחולין, אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלימה אלל מזבח, מתוך שנאמר כל הנגע צמח יקדש (שמות כט, לו), שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, תלמוד לומר כבשים, מה כבשים ראויים אף כל ראויים. כל משיחה משכן וכהנים ומלכים מתורגס לשון רבוי, לפי שאין צורך משיחתן אלא לגדולה, כי כן יסד המלך שזה חנוך גדולתו, ושאר משיחות, כמו ריקקין משוחין וראשית עמנים ומשחו (עמוס ו, ו), לשון ארמית זהו כלשון עזרית:

(31) לדרתיכם. מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לזא (הוריות יא): זה. בגימטריא תריסר לוגין הוו:

(32) לא ייסך. בשני יודיין, לשון לא יפעל, כמו למען ייעצ לך (דברים ו, יח): על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עמנו: ובמתכנתו לא תעשו כמותו. צסכוס סממניו, לא תעשו אחר כמותו צמסקל סממניו הללו, לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או רצה סממניו לפי מדת הין שמן, מותר, ואף העשוי צמטכונתו של זה, אין הסך ממנו חייב, אלא הרוקחו (כריתות ה): ובמתכנתו. לשון חשבון, כמו מתכנת הלצנים, וכן צמטכונתה, של קטורת:

(33) ואשר יתן ממנו. מאותו של משה: על זר. שאינו צורך כהונה ומלכות:

<p>34 And the LORD said unto Moses: 'Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה סֵב לְךָ בִּוסְמִין נְטוּפָא וְטוּפְרָא וְחִלְבוֹנְתָא בִּוסְמִין וְלִבְנֹתָא דְכִיתָא בְּמִתְקָל יְחִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ סַמִּים נְטִיף וְשַׁחֲלִית וְחִלְבֹנָה סַמִּים וְלִבְנָה זָכָה בְּדָבָר יְהִיָּה:</p>
<p>35 And thou shalt make of it incense, a perfume after the art of the perfumer, seasoned with salt, pure and holy.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יְתָה קְטֹרֶת בִּוסְמִין בִּוסֶם עוֹבֵד בִּוסְמִנּוּ מְעָרֵב דְּכִי לְקוֹדֶשׁא:</p>	<p>35 וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֶקַח מִעֲשֵׂה רֹקַח מִמֶּלֶח טָהוֹר קָדֹשׁ:</p>
<p>36 And thou shalt beat some of it very small, and put of it before the testimony in the tent of meeting, where I will meet with thee; it shall be unto you most holy.</p>	<p>וְתַשְׁחֹק מִנָּה וְתִדִּיק וְתַתִּין מִנָּה קֶדֶם סְהַדוּתָא בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא דְאַזְמִין מִימְרֵי לְךָ תִּמְן קָדֹשׁ קוֹדֶשֶׁן תְּהִי לָכֵן:</p>	<p>36 וְשַׁחֲקֵת מִמֶּנָּה תִּדִּיק וְנִתְתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֹנֵעַד לְךָ שְׁמָה קָדֹשׁ קִדְשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:</p>
<p>37 And the incense which thou shalt make, according to the composition thereof ye shall not make for yourselves; it shall be unto thee holy for the LORD.</p>	<p>וְקְטֹרֶת בִּוסְמִין דְּתַעֲבִיד בְּדַמּוּתָהּ לֹא תַעֲבִידוּן לָכֵן קוֹדֶשׁא תְּהִי לְךָ קֶדֶם יְיָ:</p>	<p>37 וְהַקְטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קָדֹשׁ תִּהְיֶה לְךָ לַיהוָה:</p>
<p>38 Whosoever shall make like unto that, to smell thereof, he shall be cut off from his people.'</p>	<p>גְּבַר דִּיעֲבִיד דְּכֹתָהּ לְאַרְחָא בְּהַ וַיִּשְׁתַּיֵּצִי מִעַמּוּיָהּ:</p>	<p>38 אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְמוֹתָ לְהַרִיחַ בָּהּ וּנְכַרְתָּ מִעַמּוּיָהּ (ס)</p>

(34) נטף. הוא זרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף, וזלע"ז גומ"א (גוממא), והזרי קורין לו טרי"אקה (טהעריאק): ושחלת. שורש צסס, חלק ומזהיר כצפורן, וזלשון המשנה קרוי צפורן, וזהו שחרגס אונקולוס וטופרא: וחלבנה. צסס שריחו רע, וקורין לו גלז"נא (גאלזאן) ומנאה הכתוב צין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל בעינינו לזרף עמנו צאגודת חעניותינו ותפלתנו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו: סמים. אחרים: וחלבנה זכה. מכאן למדו רבותינו (כריתות ו): י"א סממנין נאמרו לו למשה צסיני, מעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלבנה ג', הרי ה', סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר, ולבונה, הרי י"א. ואלו הן, הזרי, והצפורן, החלבנה, והלבונה, מור, וקציעה, שזולת נרד, וכרכום, הרי ח', שהשזולת ונרד אחד שהנרד דומה לשזולת, הקושט, והקילופה, והקנמון, הרי י"א. צורית כרשינה אינו נקטר, אלא צו שפין את הצפורן ללבנה שמהא נאה: בד בבד יהיה. אלו הארבעה הנוכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שנינו, הזרי והצפורן והחלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. ולשון צד, נראה בעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה:

(35) ממלח. כתרנומו מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה, ואומר אני שדומה לו ויקראו הפלגים (יונה א, ה), מלשין וזלזלך (יחזקאל כז, כז), על שם שמהפכין את המים במשטות כשמהיגים את הספינה, כאדם המהפך צוף ציזים טרופות לערבן עם המים, וכל דבר שאדם רואה לערב יפה יפה, מהפכו באצבע או בצוך: ממולח טהור קדש. ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה:

(36) ונתתה ממנה וגו'. היא קטרת שזכל יום ויום שעל מזבח הפנימי שהוא צאהל מועד: אשר אועד לך שמד. כל מועדי דבור שאקבע לך, אני קובעם לאותו מקום:

(37) במתכנתה. צמנין סממניה: קדש תהיה לך לה'. שלא תעשנה אלא לשמי:

(38) להריח בה. אצל עושה אחת במתכנתה משלך כדי למכרה לצבור:

XXXI	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	וַיִּמְלִל יי עם מֹשֶׁה לְמִימַר:
2	'See, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah;	רָאָה קִרְאתִי בְשֵׁם בְּצֶלְאֵל בֶּן־אֹוּרִי בֶן־חֹוּר לְמִטֵּה יְהוּדָה:	חֲזִי דְרַבִּיתִי בְשׁוּם בְּצֶלְאֵל בֶּר אֹוּרִי בֶר חֹוּר לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:
3	and I have filled him with the spirit of God, in wisdom, and in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship,	וְאִמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבְתִבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:	וְאִשְׁלִימִית עִמִּיהָ רוּחַ מִן קָדָם יי בְּחָכְמָה וּבְסוּכְלָתָנּוּ וּבְמִדָּע וּבְכָל עֲבִידָא:
4	to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	לַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁת:	לְאִלְפָא אוּמָנִין לְמַעַבֵּד בְּדַהֲבָא וּבַכֶּסֶפָא וּבַנְּחָשָׁא:
5	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of workmanship.	וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן לְמִלְאָה וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה:	וּבְאוּמָנוּת אֲבָן טָבָא לְאִשְׁלָמָא וּבְנִגְרוּת אֲעָא לְמַעַבֵּד בְּכָל עֲבִידָא:
6	And I, behold, I have appointed with him Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan; and in the hearts of all that are wise-hearted I have put wisdom, that they may make all that I have commanded thee:	וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי אִתּוֹ אֹהֱלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִטֵּה־דָן וּבְלֵב כָּל־חָכְמֵי־לֵב נָתַתִּי חֲכָמָה וַעֲשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ:	וְאֲנָא הָא יְהִבִּית עִמִּיהָ יֵת אֹהֱלִיאָב בֶּר אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דָּדָן וּבְלֵב כָּל חַכְמִי לָבָא יְהִבִּית חֲכָמָא וַיַּעֲבִדוּן יֵת כָּל דְּפִקִּידָתִךָ:
7	the tent of meeting, and the ark of the testimony, and the ark-cover that is thereupon, and all the furniture of the Tent;	אֵת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֹן לַעֲדֹת וְאֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי הָאֹהֶל:	יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וַיֵּת אֲרוֹנָא לְסִהְרֻתָא וַיֵּת כַּפֹּרֶתָא דְעֻלּוּהִי וַיֵּת כָּל מְנִי מִשְׁכָּנָא:

- (2) קראתי בשם. לעשות מלאכתי, את כללאל:
 (3) בחכמה. מה שאלם שומע דברים מאחרים ולמד: ובתבונה. מזין דבר מלצו מתוך דברים שלמד: וברעת. רוח הקדש:
 (4) לחשוב מחשבות. אריגת מעשה חשד:
 (5) ובהרשת. לשון אומנות, כמו קרש קס (ישעיה מ, כ). ואונקלוס פירש, ושנה צפירושן, שאומן אבנים קרוי אומן, וחרש עץ קרוי נגר: למלאת. להשיצה צמשצנות שלה צמלואה, לעשות המשצנת למדת מושב האזן ועוציה:
 (6) ובלב כל חכם לב וגו'. ועוד שאר חכמי לצשכס, וכל אשר נתתי צו חכמה, ועשו את כל אשר צויתך:
 (7) ואת הארון לעדות. לנורך לוחות העדות:

8	and the table and its vessels, and the pure candlestick with all its vessels, and the altar of incense;	וְיֵת פֶּתוּרָא וְיֵת מְנוּחֵי וְיֵת מִנְרֵתָא דְכִיתָא וְיֵת כָּל מְנָהָא וְיֵת מִדְבָּחָא דְקִטְרֵת בּוֹסְמִיא:	וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּנְרָה הַטְּהֻרָה וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֶת מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת:	8
9	and the altar of burnt-offering with all its vessels, and the laver and its base;	וְיֵת מִדְבָּחָא דְעֻלָּתָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָהּ:	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוֹ:	9
10	and the plaited garments, and the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office;	וְיֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא וְיֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאַהֲרֹן וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא:	וְאֶת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:	10
11	and the anointing oil, and the incense of sweet spices for the holy place; according to all that I have commanded thee shall they do.'	וְיֵת מִשְׁחָא דְרְבוּתָא וְיֵת קִטְרֵת בּוֹסְמִיא לְקוֹדֶשָׁא כָּכָל דְּפִקִּידְתָּךְ יַעֲבֹדוּן:	וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קִטְרֵת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כָּכָל אֲשֶׁר־צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: (פ)	11
12	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה לֵאמֹר:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	12
13	'Speak thou also unto the children of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you throughout your generations, that ye may know that I am the LORD who sanctify you.	וְאֶת מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּרָם יֵת יוֹמֵי שְׁבִיעָא דִּילִי הַתָּרוּן אֲרִי אֵת הָיָא בֵּין מִימְרֵי וּבִינִיכּוֹן לְדַרְיִכּוֹן לְמַדַּע אֲרִי אֲנָא יי מְקַדְּשִׁכּוֹן:	וְאֵתָּה דִּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שַׁבָּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הִוא בֵּינִי וּבִינִיכֶם לְדַרְתִּיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:	13

(8) הטהורה. על שם זה עטור:

(10) ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר לומר שצבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אללם ואת צבגדי הקדש לאהרן הכהן ואת צבגדי בניו לכהן, אלא אלו צבגדי השרד הם, צבגדי התכלת והארגמן וחולעת שני האמורים צפרשת מסעות, ונקטנו עליו צבגד תכלת (צמד צד ד, יצ), ונקטנו עליו צבגד ארגמן (שם יג), ונקטנו עליו צבגד חולעת שני (שם ח), ונראין דברי, שנאמר ומן התכלת והארגמן וחולעת השני עשו צבגדי שרד לשבת צבגד (שמות לט, א), ולא הוזכר שם עמהם, ואם צבגדי כהונה מדבר, לא מצינו באחד מהם ארגמן או חולעת שני צלא שם: בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושירות, כתרומתו לצבגדי שמושא, ואין לו דמיון צמקרא, ואני אומר שהוא לשון ארמי, כתרומתו של קלעים ותרומתו של מצבר, שהיו ארוגים צמחט, עשויים נקצים נקצים, לצי"דין צלע"ז (שלינגווערק):

(11) ואת קטורת הסמים לקדש. לצורך הקטרת ההיכל שהוא קדש:

(13) ואתה דבר אל בני ישראל. ואמה, אף על פי שהפקדתיך לזוהם על מלאכת המשכן, אל יקל צעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה: אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שאתה רדופין וזריזין צוריות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן: כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא ציינו שצחרתי צכם, צהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה: לדעת. האומות צה, כי אני ה' מקדשכם:

<p>14 Ye shall keep the sabbath therefore, for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people.</p>	<p>וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָל־הַעֲשֵׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ: מִגֹּו עַמִּיהָ:</p>	<p>14 וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָל־הַעֲשֵׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ: מִגֹּו עַמִּיהָ:</p>
<p>15 Six days shall work be done; but on the seventh day is a sabbath of solemn rest, holy to the LORD; whosoever doeth any work in the sabbath day, he shall surely be put to death.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שַׁבְּתוֹן קֹדֶשׁ לִיתוּנָה כָל־הַעֲשֵׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת: אֶת־הַקָּטָן וְהַגָּדֹל:</p>	<p>15 שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שַׁבְּתוֹן קֹדֶשׁ לִיתוּנָה כָל־הַעֲשֵׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת: אֶת־הַקָּטָן וְהַגָּדֹל:</p>
<p>16 Wherefore the children of Israel shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שַׁבָּת שַׁבְּתוּ לְמַעַבְדִּי יְהוָה שַׁבָּת לְדֹרֹתֵיכֶם קִיָּם עוֹלָם:</p>	<p>16 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שַׁבָּת שַׁבְּתוּ לְמַעַבְדִּי יְהוָה שַׁבָּת לְדֹרֹתֵיכֶם קִיָּם עוֹלָם:</p>
<p>17 It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the LORD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested.</p>	<p>בֵּין מִיָּמָדִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַיּוֹם לְעוֹלָם אֲדֹרֶה שֵׁשֶׁת יָמִים עָבַד יְהוָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַע וְנָח:</p>	<p>17 בֵּין מִיָּמָדִי וּבֵין בְּנֵי יִשְ�רָאֵל אֶת הַיּוֹם לְעוֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַע וַיָּנַח: (ס)</p>
<p>18 And He gave unto Moses, when He had made an end of speaking with him upon mount Sinai, the two tables of the testimony, tables of stone, written with the finger of God.</p>	<p>וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כְּכֹל־אֲשֶׁר לְדַבֵּר אֵת בְּתֵר סִינַי שְ�נֵי לַחַת הָעֵדֻת לַחַת אֶבֶן כְּתוּבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:</p>	<p>18 וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כְּכֹל־אֲשֶׁר לְדַבֵּר אֵת בְּתֵר סִינַי שְ�נֵי לַחַת הָעֵדֻת לַחַת אֶבֶן כְּתוּבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:</p>

(14) מות יומת. אם יש עדים והתראה: ונכרתה. בלא התראה: מחלליה. הנוהג זה חול בקדושתה:

(15) שבת שבתון. מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי: (שבת שבתון. לכן כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר בו שבת שבתון הוא לך (ויקרא כג, לז), אסור בכל מלאכה, אבל יום טוב לא נאמר בו כי אם ציום הראשון שבתון וציום השמיני שבתון (שם, לו), אסורים בכל מלאכה ועבודה, ומותרים במלאכה אוכל נפש:) קדש לה. שמירת קדושתה לשמי ובמנוחה:

(17) וינפש. כחרגומו ונח, וכל לשון נפש הוא לשון נפש, שמשני נפשו ונשימתו כהרגיעו מנחת המלאכה, ומי שכח זה לא ייעף ולא ייגע (ישעיה מ, כח), וכל פעלו במאמר הכתיב מנוחה לעצמו, לשגור האוזן מה שהיא יכולה לשמוע:

(18) ויתן אל משה וגו'. אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לזווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי ב"ז בתמוז נשתברו הלוחות, וציום הכפורים נחלש הקדש לישראל, ולמחרת התחילו נדבצת המשכן והוקם באחד בניסן. (ז"ע טובא, דילמא הכל כסדר, וזווי הקדש למשה היה בארבעים ימים

XXXII

And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.'

וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן־הָהָר וַיִּקְהָל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ וַעֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זָה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה־הָיָה לוֹ׃

XXXII

וַיֹּאמֶר אֶלְהֶם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נְזֻמֵּי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנִיתֶכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי׃

2

And Aaron said unto them: 'Break off the golden rings, which are in the ears of your wives, of your sons, and of your daughters, and bring them unto me.'

וַיֹּאמֶר לָהוֹן אַהֲרֹן פָּרְקוּ קִדְשֵׁי דְדִּהָבָא דְבְּאֻדְנֵי נְשִׁיכֹן בְּנִיכֹן וּבְנִתֹכֹן וְאִיתֹן לִנְתִי׃

2

וַיִּתְּפָרְקוּ כָּל־הָעָם אֶת־נְזֻמֵּי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן׃

3

And all the people broke off the golden rings which were in their ears, and brought them unto Aaron.

וַיִּתְּפָרְקוּ כָּל עַמָּא יֵת קִדְשֵׁי דְדִּהָבָא דְבְּאֻדְנֵיהוֹן וְאִיתֵיאוּ לִנְת אַהֲרֹן׃

3

וַיִּתְּפָרְקוּ כָּל־הָעָם אֶת־נְזֻמֵּי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן׃

הראשונים, טרם עשותם העגל, וקודם רדתו מההר עשו העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרוצים להקצ"ה, וכן הוא צהדיא בזוהר ויקהל, אשר על כן צווי הקצ"ה כתיב מאת כל איש, דהיינו גם ערב רב, כמו שדרשו רבותינו ז"ל, איש איש, מלמד וכו', ומשה צוויי אמר לישראל, קחו מאתכם דייקא, ולא מערב רב, לפי שהם גרמו צנזקין וק"ל): ככלתו. כלליתו, כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה. דבר אחר, מה כלה מתקשטת בכ"ד קשטין, הן האמורים בספר ישעיה (ג, חכד), אף תלמיד חכם צריך להיות צקי בכ"ד ספרים: לדבר אחר. החקים והמשפטים שצוילה המשפטים: לדבר אחר. מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד: לחד. לחד כתיב, שהיו שתייהן שוות:

(1) כי בשש משה. כתרנומו לשון איחור, וכן צ"ש רבצו (שופטים ה, כח), ויחילו עד צוש (שם ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להם, לסוף ארבעים יום אני בא בחור ו' שעות, כסבורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלמים, ארבעים יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי צו' צסין עלה, נמצא יום ארבעים בשבעה עשר בתמוז, צי"ו בא השטן וערבצ את העולם, והראה דמות חשך ואפלה וערבצויה, לומר ודאי מת משה לכך בא ערבצויה לעולם, אמר להם מת משה שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (פט.), ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ציום המעונן, צין קודם חלות צין לאחר חלות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר ויִשְׁפְּמוּ מִתְּחַת וַיַּעֲלוּ עֲלֹת: אשר ילכו לפנינו. אלהות הרצה איו להם: כי זה משה האיש. כמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו באויר רקיע השמים: אשר העלונו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך אשר נעלה בה, עתה צריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו:

(2) באזני נשיכם. אמר אהרן בלצו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן, שמא יתעכב הדבר, ובחור כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן: פרקו. לשון צווי, מגזרת פרק ליחיד, כמו דברו מגזרת צרק: (3) ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלוס מאזניהם נמצאו הם מפורקים מנזמיהם, דיסקריי"ר בלע"ז (ענטלאזטעט): את נזמי. כמו מנזמי, כמו פִּלְאִתִּי אֶת הָעִיר (שמות ט, כט), מן העיר:

<p>4 And he received it at their hand, and fashioned it with a graving tool, and made it a molten calf; and they said: 'This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'</p>	<p>וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּנְסִיב מִיָּדָהוֹן וַצֵּר יְתִיה בְּזִיפָא וַעֲבָדֶיהָ עֵיגֶל מִתְקָא וַאֲמָרוּ אֵלֵינוּ דְחִלְתָּהּ יִשְׂרָאֵל דְּאֶסְקוּדָּא מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>4 וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם</p>
<p>5 And when Aaron saw this, he built an altar before it; and Aaron made proclamation, and said: 'To-morrow shall be a feast to the LORD.'</p>	<p>וַיִּבְנֵא אֶהָרֹן וַיִּבְנֵא מִזְבֵּחַ קִדְמוּהֵי וַיִּקְרָא אֶהָרֹן וַאֲמָר חֲגָא קָדָם יְיָ מָחָר:</p>	<p>5 וַיִּבְנֵא אֶהָרֹן וַיִּבְנֵא מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֶהָרֹן וַיֹּאמֶר חֲג לַיהוָה מָחָר:</p>
<p>6 And they rose up early on the morrow, and offered burnt-offerings, and brought peace-offerings; and the people sat down to eat and to drink, and rose up to make merry.</p>	<p>וַאֲקִדִּימוּ בְיוֹמָא דְּבִתְרוּהֵי וַאֲסִיקוּ עֲלֵנוּ וַקְרִיבוּ נִכְסֵין וַאֲסַחֵר עֻמָּא לְמִיכַל וּלְמִשְׁתֵּי וְקָמוּ לְחַיִּיקָא:</p>	<p>6 וַיִּשְׁכְּבִימוּ מִמַּחֲרַת וַיַּעֲלִי עֹלֹת וַיִּגְשׂוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּי וַיִּקְמוּ לְצַחֵק: (פ)</p>
<p>7 And the LORD spoke unto Moses: 'Go, get thee down; for thy people, that thou broughtest up out of the land of Egypt, have dealt corruptly;</p>	<p>וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה אֵינִיל חוֹת אֲרֵי חֲבִיל עֻמָּא דְּאֶסִּיקָתָא מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>7 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ־רֵד כִּי שָׁחַת עַמְּךָ אֲשֶׁר הֵעֲלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>

(4) ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו בשני פנים, האחד ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו והמטפחות והקריטים (ישעיה ג, כג), ויצר פְּזָרִים קָפָא בְּשֵׁנֵי תְרִיטִים (מלכים ב, כג). והצ' ויצר לשון צורה, בחרט כלי אומנות הנורפין שחורטין וחורטין צורות זזה, כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו וכתב עליו בְּחֶרֶט קָלוֹשׁ (ישעיה ח, א), וזה שמרגס אונקלוס וצר יתיה בְּזִיפָא, לשון זיוף הוא, כלי אומנות שחורטין צורות זזה אותיות ושקדים שקורין בלע"ז יי"ל (גראצשטיכל), ומזייפין על ידו חותמות: עגל מסכה. כיון שהשליכו לאור צפור, באו מכשפי ערב רב שעלו עמהם ממזרים ועשאוהו בכשפים, ויש אומרים מיכה היה שם, שיצא מתוך דמוסי בנין שנחמטך צו במזרים (סנהדרין קא:), והיה צידו שם וטם, שכתב צו משה עלה שור עלה שור להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הפור, ויצא העגל: מסכה. לשון מחכת. דבר אחר, קכ"ה קנטרין והצ' היו צו, כגימטריא של מסכה: אלה אלהיך. ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערב רב שעלו ממזרים הם שנקללו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו:

(5) וירא אהרן. שהיה צו רוח חיים, שנאמר בְּסַפְּרִית שֹׁר אֶכְלָא עֲשֵׂב (תהלים קו, כ), וראה שהנליח מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחותם לגמרי: ויבן מזבח. לדחותם: ויאמר חג לך מחר. ולא היום, שמא יצא משה קודם שיעבדוהו, וזה פשוטו. ומדרשו בויקרא רבה (י, ג), דברים הרבה ראה אהרן, ראה חור צן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן (לשון בינה) מזבח לפניו, ויבן מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסרחון ולא בהם, ועוד ראה ואמר, אם הם בונים את המזבח, זה מביא צרור וזה מביא אבן ונמצאת מלאכתן עשויה צבת אחת, מתוך שאני בונה אותו ומתעלל במלאכתי, בין כך ובין כך משה בא: חג לך. בלבו היה לשמים, בטוח היה שיצא משה ויעבדו את המקום:

(6) וישכבימו. השטן זרום כדי שיחטאו: לצחק. יש צמשמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר לְצַחֵק בִּי (בראשית לט, יז), ושפיכות דמים, כמו שנאמר וְקִימוּ נָא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁתַּקּוּ לְפָנֵינוּ (שמואל ב, יד), אף כאן נהרג חור:

(7) וידבר. לשון קושי הוא, כמו וַיִּצְרֵר אֶסֶס קָשׁוֹת (בראשית מז, ז): לך רד. רד מגדולתך, לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם (ברכות לב.), באותה שעה נתנדה משה מפי צית דין של מעלה: שחת עמך. שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערב רב שקבלת מעלמך וגיירתם, ולא נמלכת צי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:

8	<p>they have turned aside quickly out of the way which I commanded them; they have made them a molten calf, and have worshipped it, and have sacrificed unto it, and said: This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'</p>	<p>סָרוּ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסִּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לּוֹ וַיִּזְבְּחוּ־לּוֹ וַיִּנְאֲמֻהוּ אֱלֹהִים אֵל־הֵיָּהּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֱלוֹךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־קָשֶׁה־עֹרֵף הוּא:</p>	8
9	<p>And the LORD said unto Moses: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה גִּלִּי קָדָמִי עָמָּה הָדִין וְהָא עַם קָשִׁי קֹדֶל הוּא:</p>	9
10	<p>Now therefore let Me alone, that My wrath may wax hot against them, and that I may consume them; and I will make of thee a great nation.'</p>	<p>וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וַיִּחַר־אַפִּי בָהֶם וְאָכְלָם וַאֲעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:</p>	10
11	<p>And Moses besought the LORD his God, and said: 'LORD, why doth Thy wrath wax hot against Thy people, that Thou hast brought forth out of the land of Egypt with great power and with a mighty hand?</p>	<p>וַיִּתְחַל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יִחַרְהָ אֶפְדִּי בְּעַמִּי אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:</p>	11
12	<p>Wherefore should the Egyptians speak, saying: For evil did He bring them forth, to slay them in the mountains, and to consume them from the face of the earth? Turn from Thy fierce wrath, and repent of this evil against Thy people.</p>	<p>לָמָּה יִמְרֹנוּ מִצְרָאִים לְמִימָר בְּבִישָׁא אִפְקִינוּן לְקַטְלָא יְתִהוֹן בֵּינֵי טוֹרְאִים וּלְשִׁיטוֹתָהוֹן מֵעַל אַפִּי אֲרַעָא תוֹב מִתְקוֹף רוּגְזָךְ וְנֹאֲתִיב מִן בִּשְׁתָּא דְּמַלְלִיתָא לְמַעַבְדַּ לְעַמְּךָ:</p>	12

(9) קשה עורף. מחזירין קשי ערפס לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע:

(10) הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר חלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלס (שמו"ר מז, י):

(11) למה די יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם נחכם, גבור נגבור:

(12) והנחם. התעשת מחשבה אחרת להיטיב להם: על הרעה. אשר חשבת להם:

13	Remember Abraham, Isaac, and Israel, Thy servants, to whom Thou didst swear by Thine own self, and saidst unto them: I will multiply your seed as the stars of heaven, and all this land that I have spoken of will I give unto your seed, and they shall inherit it for ever.'	אֲדָכֹר לְאַבְרָהָם וְלִישָׂרָאֵל וְדִמְיוֹמָתָא לְהוֹן בְּמִימְרֵי וּמְלִילָתָא עִמָּהוֹן אֲסִי יֵת בְּנִיכּוֹן כְּכּוֹכְבֵי שָׁמַיָא וְכָל אֶרֶץ הָאָרֶץ דְּאֶמְרִית אֲתִין לְבְנִיכּוֹן וַיַּחֲסֹנוּ לְעַלְמָא:	זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִישָׂרָאֵל עַבְדֶּיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרֻכָּה אֶת־זֶרְעֶכֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתָן לְזֶרְעֶכֶם וְנָחֳלוּ לָעַלְמָא:	13
14	And the LORD repented of the evil which He said He would do unto His people.	וַתִּבֹּר יְיָ מִן בִּשְׁתָּא דְּמַלִּיל לְמַעַבְדָּא לְעַמִּיהָ:	וַיִּנָּחֶם יְהוָה עַל־הַרְעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: (פ)	14
15	And Moses turned, and went down from the mount, with the two tables of the testimony in his hand; tables that were written on both their sides; on the one side and on the other were they written.	וַאֲתַפְּנִי וְנַחַת מִזְשָׁה מִן טוֹרָא וּתְרִין לוֹחֵי סִדְּרוֹתָא לוֹחֵי פְתִיבִין מִתְרִין עֲבָרִיהוֹן מִפָּא וּמִפָּא אֲנִין פְתִיבִין:	וַיִּפֹּן מִן־הַהָר וַיֵּשֶׁב מִן־הָהָר וַיֵּשֶׁב לַחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לַחַת פְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם פְּתָבִים:	15
16	And the tables were the work of God, and the writing was the writing of God, graven upon the tables.	וְלוֹחֵיָא עֹבְדָא דִּיִּי אֲנִין וּכְתָבָא כְתָבָא דִּיִּי הוּא מִפְּרֵשׁ עַל לוֹחֵיָא:	וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמְּכָתֵב מְכָתֵב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל־הַלְּחָת:	16
17	And when Joshua heard the noise of the people as they shouted, he said unto Moses: 'There is a noise of war in the camp.'	וַשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ יֵת קָל עָמָא כְּדִ מִבִּבְבִּין וַאֲמַר לְמֹשֶׁה קָל קָרָבָא בְּמַשְׁרִיחָא:	וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בְּמַחֲנֶה:	17

(13) זכור לאברהם. אם עצרו על עשרת הדברות, אזרהם אציהם נתנסה צעור נסיונות ועדיין לא קבל שכו, תנהו לו ויאלו עשר צעור: לאברהם ליצחק ולישראל. אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו להשרף עליון צאור כשדים, אם להריגה, זכור ליצחק שפשוט נוארו לעקידה, אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן (שמו"ר מד, ה), ואם אינן נולין בזכותן, מה אמה אומר לי ואעשה אותן לגוי גדול, ואם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך, קל וחומר לכסא של רגל אחד (צרכות לז). אשר נשבעת להם בך. לא נשבעת להם בדבר שהוא כלה, לא צמיס ולא צארך, לא צהרים ולא צגצעות, אלא כך, שאתה קיים ושצועתך קיימת לעולם, שנאמר צי נשבעתי נאם ה' (צראשית כז, טו), וליצחק נאמר, וְהַקִּימוּתִי אֶת הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אֲבִיךָ (שם כו, ג), וליעקב נאמר אֲנִי אֵל שְׂדֵי פָרָה וְרָבָה (שם לה, יא), נשבע לו צאל שדי: (15) מושני עבריהם. היו האמותיות נקראות, ומעשה נסים היה (צצת קד): (16) מעשה אלהים המה. כמשמעו, הוא צכצדו עשאן. דבר אחר, כאדם האומר לחצרו כל עסקיו של פלוני צמלאכה פלונית, כך כל שעשועיו של הקצ"ה צתורה: חרות. לשון חרט וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטליי"ר צלע"ו (איינשניידען): (17) ברעה. צהריעו, שהיו מריעים ושמחים ונחמקים:

18	And he said: 'It is not the voice of them that shout for mastery, neither is it the voice of them that cry for being overcome, but the noise of them that sing do I hear.'	וַיֹּאמֶר לֹא קוֹל גְּבוּרִין דְּנִצְחִין בְּקִרְבָּא וְאִף לֹא קוֹל חִלְשִׁין דְּמִתְבָּרִין קוֹל דְּמִתְכִּין אֲנָא שְׁמַע:	וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוּת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוּת חִלְשָׁה קוֹל עֲנוּת אֲנִי שְׁמַע:	18
19	And it came to pass, as soon as he came nigh unto the camp, that he saw the calf and the dancing; and Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount.	וַיְהִי כַּד קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֹל וּמַחֲלָתָהּ וַיַּחַר-אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלְּחָת וַיִּשְׁבֹּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:	וַיְהִי כַּד קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֹל וּמַחֲלָתָהּ וַיַּחַר-אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלְּחָת וַיִּשְׁבֹּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:	19
20	And he took the calf which they had made, and burnt it with fire, and ground it to powder, and strewed it upon the water, and made the children of Israel drink of it.	וַיִּקַּח יְהוָה יֵת עֵגֹל דְּעִבְדוּ וַאֲקִיד בְּנוֹרָא וְשָׂף עַד דְּהִנָּה דְּקִיק וַיִּדְרֹא עַל אַפֵּי מִיָּא וַאֲשָׁקִי יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר-דָּק וַיִּזְרֹ עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	20
21	And Moses said unto Aaron: 'What did this people unto thee, that thou hast brought a great sin upon them?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן מָא עֲבַד לָךְ עֲמָא הָדִין אָרִי אִיתִיתָא עַל־וְהִי חֹבָא רַבָּא:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מַה-עָשִׂיתָ לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי-הֵבֵאתָ עָלֵינוּ חַטָּאת גְּדֹלָה:	21
22	And Aaron said: 'Let not the anger of my lord wax hot; thou knowest the people, that they are set on evil.'	וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן לֹא יִחַרְפֶּה רִיבֹנִי דְּרִבּוֹנִי אֵת יָדְעִית יֵת עֲמָא אָרִי כְּבִישׁ הוּא:	וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל-יְהוָה אֵף אֲדֹנִי אִתָּהּ יִדְעָתָהּ אֶת-הָעָם כִּי בָרַע הוּא:	22
23	So they said unto me: Make us a god, which shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.	וַיֹּאמְרוּ לִי עֲבִיד לָנָא דִּיחֵלן דִּיחֵכֵן קְדָמָנָא אָרִי דִּין מֹשֶׁה גְּבוּרָא דְּאַסְקָנָא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לֹא יָדְעָנָא מָא הָנָה לִיה:	וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי-יֵצֵא מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מִמִּצְרַיִם לֹא יָדְעָנוּ מַה-הָיָה לוֹ:	23

(18) אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניי תגבורים הנועקים נחון, ולא קול חלשים שזועקים וי, או ניסה: קול ענות. קול חרופין וגדופין, המענין את נפש שומעון כשנאמר לו: (19) וישלך מידו וגו'. אמר, מה פסח שהוא אחד מן המזות, אמרה תורה כל זן נכר לא יאכל בו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואתננה להם: תחת ההר. לרגלי ההר: (20) ויזר. לשון נפון, וכן יזורה על נוהו גפרית (איוב יט, טו), וכן כי חָסָה מִזֶּה הַקָּשָׁת (משלי א, יז), שזרין זה דגן וקטניות: וישק את בני ישראל. נמכרין לצדקס כסוטות, שלש מימות נדונו שם, אס יש עדים והתראה, צסיף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרוזין, עדים זלא התראה, במגפה, שנאמר וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם, לא עדים ולא התראה, בהדרוקן (יומא סו:), שצדקוס המים וזכו צטניהם: (21) מה עשה לך העם. כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תצא עליהם חטא זה: (22) כי ברע הוא. צדק רע הם הולכין תמיד, וצנסינות לפני המקום:

<p>24 And I said unto them: Whosoever hath any gold, let them break it off; so they gave it me; and I cast it into the fire, and there came out this calf:</p>	<p>וַאֲמַרְתִּי לְהוֹן לְמִן דְּהָבָא פִּרְקוּ וַיִּהְיוּ לִי וַיִּמְתִּיחַ בְּנוֹרָא וַיִּפֶּק עֹגֵלָא דְּדִין:</p>	<p>וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהָב הִתְפַּרְקוּ וַיִּתְּנוּ-לִי וַאֲשַׁלְכֵהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֶגֶל הַזֶּה:</p>	<p>24</p>
<p>25 And when Moses saw that the people were broken loose—for Aaron had let them loose for a derision among their enemies—</p>	<p>וַיִּחַז מֹשֶׁה יַת עַמָּא אַרִי בְטִיל הוּא אַרִי בְטִילָנוּן אֶהְרֹן לְאַסְבוּתֵהוּן שׁוּם בִּישׁ לְדַרְיֵהוּן:</p>	<p>וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַה אֶהְרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:</p>	<p>25</p>
<p>26 then Moses stood in the gate of the camp, and said: 'Whoso is on the LORD'S side, let him come unto me.' And all the sons of Levi gathered themselves together unto him.</p>	<p>וַקָּם מֹשֶׁה בַּתְּרַע מִשְׁרִיתָא וַאֲמַר מִן דְּחִלְיָא דִּי־יִיתוּן לְוִיתִי וְאֶתְכַנְיִשוּ לְוִיתָהּ כָּל בְּנֵי לֵוִי:</p>	<p>וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיתְוָה אֵלַי וַיֵּאֱסָפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי:</p>	<p>26</p>
<p>27 And he said unto them: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Put ye every man his sword upon his thigh, and go to and fro from gate to gate throughout the camp, and slay every man his brother, and every man his companion, and every man his neighbour.'</p>	<p>וַאֲמַר לְהוֹן כְּדָנָן אֲמַר יְי אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל שׁוּן גְּבַר חֲרָבִיָּה עַל יָרְכִיָּה עֵיבְרוּ וַתּוֹבּוּ מִתְּרַע לְתַרַע בְּמִשְׁרִיתָא וַקְטוּלוּ גְּבַר יַת אַחֵוּהִי וְגְבַר יַת חֲבֵרִיָּה וְאִנְשׁ יַת קְרִיבִיָּה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־חֶרֶבוֹ עַל־יָרְכוֹ עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת־קָרְבוֹ:</p>	<p>27</p>
<p>28 And the sons of Levi did according to the word of Moses; and there fell of the people that day about three thousand men.</p>	<p>וַעֲבָדוּ בְנֵי לֵוִי כַּכְתָּבָא דְּמֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן עַמָּא בִּיּוֹמָא הַהוּא כֹּתְלָתָא אֶלְפִין גּוֹבְרָא:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן־הָעָם בֵּינֵם הָהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ:</p>	<p>28</p>
<p>29 And Moses said: 'Consecrate yourselves to-day to the LORD, for every man hath been against his son and against his brother; that He may also bestow upon you a blessing this day.'</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה קְרִיבוּ יְדִיכוּן יּוֹמָא דִּין קוֹרְבָנָא קָדָם יְי אַרִי גְּבַר בְּכָרִיָּה וּבְאֶחָוִי וְלֹאִיתָאָה עֲלִיכוּן יּוֹמָא דִּין בְּרַכָּן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מָלְאוּ יְדֵכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּבְנוּ וּבְאָחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה:</p>	<p>29</p>

(24) ואמר להם. דער אחד, למי זהב לצד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי: ואשליכוהו באש. ולא ידעתי שיצא העגל הזה, ויאל:

(25) פדוע. מגולה, נתגלה שמנו וקלנו, כמו ופרע את ראש האשה (צמדצרה, יח): לשמצה בקמיהם. להיות להם הדצר הזה לגנות צפי כל הקמים עליהם:

(26) מי לה' אלי. יצא אלי: בני לוי. מכאן שכל השצט כשר (יומא שס):

(27) כה אמר וגו'. והיכן אמר, זצח לאלהים יקדם (שמות כב, יט), כך שנויה צמכילתא (פסחא פי"צ): אחיו. מאמו, והוא ישראל:

(29) מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם, צדצר זה תתחנכו להיות כהנים למקום: כי איש. מכס ימלא

<p>30 And it came to pass on the morrow, that Moses said unto the people: 'Ye have sinned a great sin; and now I will go up unto the LORD, peradventure I shall make atonement for your sin.'</p>	<p>וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חַטָּאת גְּדֹלָה וְעַתָּה אֵעָלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֵּרָה בְּעֵד חַטָּאתְכֶם:</p>	<p>וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חַטָּאת גְּדֹלָה וְעַתָּה אֵעָלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֵּרָה בְּעֵד חַטָּאתְכֶם:</p>
<p>31 And Moses returned unto the LORD, and said: 'Oh, this people have sinned a great sin, and have made them a god of gold.'</p>	<p>וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חַטָּאת הָעָם הַזֶּה חָטֵאתָ גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:</p>	<p>וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חַטָּאת הָעָם הַזֶּה חָטֵאתָ גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:</p>
<p>32 Yet now, if Thou wilt forgive their sin—; and if not, blot me, I pray Thee, out of Thy book which Thou hast written.'</p>	<p>וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם־אֵין מַחְנִי נָא מִסֵּפֶרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:</p>	<p>וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם־אֵין מַחְנִי נָא מִסֵּפֶרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:</p>
<p>33 And the LORD said unto Moses: 'Whosoever hath sinned against Me, him will I blot out of My book.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה מִן דָּחַב קִדְמִי אֲמַחֲיֶנְיָה מִסֵּפֶרִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא־לִי אֲמַחֲנֶנּוּ מִסֵּפֶרִי:</p>
<p>34 And now go, lead the people unto the place of which I have spoken unto thee; behold, Mine angel shall go before thee; nevertheless in the day when I visit, I will visit their sin upon them.'</p>	<p>וְכַעַן אֵיזִיל דְּבַר יְיָ עָמָא לְאַתְרָא דְּמַלְלִית לְךָ הָא מַלְאכִי יְהִי קִדְמָךְ וּבְיוֹם אֲסַעְרוּתִי וְאֲסַעַר עֲלֵיהֶן חֻבִּיָּהֶן:</p>	<p>וְעַתָּה לֵךְ וְנָחָה אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לְךָ הִנֵּה מַלְאכִי יֵלֵךְ לִפְנֶיךָ וּבְיוֹם פְּקֻדִי וּפְקֻדָּתִי עֲלֵהֶם חַטָּאתָם:</p>
<p>35 And the LORD smote the people, because they made the calf, which Aaron made.</p>	<p>וַיִּמָּחֶא יְיָ יְיָ עָמָא עַל דְּאַשְׁתַּעֲבָדוּ לְעֵגֶל דְּעָבַד אַהֲרֹן:</p>	<p>וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה אַהֲרֹן: (ס)</p>

ידו צננו וצאחיו:

- (30) אכפרה בעד חטאתכם. אשים כופר וקנוח וסתימה לנגד חטאתכם, להצדיל צניכס וצין החטא:
 (31) אלהי זהב. אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפסם, מה יעשו שלא יחטאו (יומא פו: זרכות זצ.). משל למלך, שהיה מאכיל ומסקה את צנו ומקסטו, ותולה לו כיס צוארו ומעמידו צפחא בית זונות, מה יעשה הצן שלא יחטא (זרכות ס:):
 (32) ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר לך מחני: ואם אין מחני. וזה מקרא קצר, וכן הרצה: מספך. מכל המורה כולה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לזקש עליהם רחמים:
 (34) אל אשר דברתי לך. יש כאן לך אלל דבור צמקוס אליך, וכן לדצר לו על אדוניו (מלכיס"א ז, יט):
 הנה מלאכי. ולא אני: וביום פקדי וגו'. עתה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עס שאר העונות, ואין פורענות צאה על ישראל שאין זה קצת מפרעון עון העגל:
 (35) ויגוף ה' את העם. מיתה בידי שמים, לעדים צלא התראה:

XXXIII	<p>And the LORD spoke unto Moses: 'Depart, go up hence, thou and the people that thou hast brought up out of the land of Egypt, unto the land of which I swore unto Abraham, to Isaac, and to Jacob, saying: Unto thy seed will I give it—</p>	<p>וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ עִלָּה מִזֶּה אֶתְּךָ וְהָעָם אֲשֶׁר הָעֵלִיתָ מִמִּצְרָיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנָּה:</p>	XXXIII
2	<p>and I will send an angel before thee; and I will drive out the Canaanite, the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite—</p>	<p>וְשָׁלַחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ וְגֵרְשָׁתִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:</p>	2
3	<p>unto a land flowing with milk and honey; for I will not go up in the midst of thee; for thou art a stiffnecked people; lest I consume thee in the way.'</p>	<p>אֶל־אָרֶץ זָבַת חֵלֶב וְדָבָשׁ כִּי לֹא יֵדְבֹשׁ אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עִם־קֶשֶׁת־עֹרֶף אֶתְּךָ פֶּן־אֲכַלְךָ בַּדֶּרֶךְ:</p>	3
4	<p>And when the people heard these evil tidings, they mourned; and no man did put on him his ornaments.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הָרָע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׂתוּ אִישׁ עֲדָיו עָלָיו:</p>	4
5	<p>And the LORD said unto Moses: 'Say unto the children of Israel: Ye are a stiffnecked people; if I go up into the midst of thee for one moment, I shall consume thee; therefore now put off thy ornaments from thee, that I may know what to do unto thee.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רֹגַע אֶחָד בְּקִרְבְּךָ וְכִלְיִיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדֶיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאַדְעָה מָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ:</p>	5

- (1) לך עלה מזה. ארץ ישראל גזרה מכל הארצות, לכן נאמר עלה. דבר אחר, כלפי שאמר לו צעעת הכעס לך רד, אמר לו צעעת רצון לך עלה: אתה והעם. כאן לא אמר ועמך:
- (2) וגרשתי את הכנעני וגו'. ששה אומות הן, והגרשתי עמדם ופניהם מפניהם מאליו:
- (3) אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה עורף אתה. וכשכניתי צקצכסם ואחסם ממרים בי, מרצה אני עליכם זעם: אכלך. לשון כליון:
- (4) הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדיו. כתרים שניתנו להם בחורצ כשאמרו נעשה ונשמע (שצת פח.):
- (5) רגע אחד אעלה בקרבך וכליך. אם אעלה צקצכך ואחסם ממרים בי צקשיות ערפכם, אזעום עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמי, שנאמר תצדי כמעט רגע עד יעצר נעם (ישעיה כו, כ), ואכלה אחכם, לפיכך

6	And the children of Israel stripped themselves of their ornaments from mount Horeb onward.	וַאֲעִדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְתָקֵנוּ וַיִּנָּהוּן מִטּוֹרָא דְּחוֹרֵב:	וַיִּתְּנֻצְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-עֲדִים מֵהָר חוֹרֵב:	6
7	Now Moses used to take the tent and to pitch it without the camp, afar off from the camp; and he called it The tent of meeting. And it came to pass, that every one that sought the LORD went out unto the tent of meeting, which was without the camp.	וּמֹשֶׁה נָסִיב יֵת מִשְׁכָּנָא וּפְרָסִיהּ לִיהּ מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא אַרְחִיק מִן מִשְׁרִיתָא וְקָרִי לִיהּ מִשְׁכַּן בֵּית אוֹלְפָנָא וַהֲנִי כָּל דְּתַבַּע אוֹלְפָן מִן קָדָם יְיָ נָפִיק לְמִשְׁכַּן בֵּית אוֹלְפָנָא דְּמִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא:	וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת-הָאֹהֶל וַנִּטְּהֵ לֹו מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הָרֹחַק מִן-הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל-מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:	7
8	And it came to pass, when Moses went out unto the Tent, that all the people rose up, and stood, every man at his tent door, and looked after Moses, until he was gone into the Tent.	וַהֲנִי כִּד נָפִיק מֹשֶׁה לְמִשְׁכָּנָא קִימִין כָּל עָמָא וּמִתְעַתְּדִין גְּבַר בְּתַרְע מִשְׁכְּנִיהּ וּמִסְתַּכְּלִין אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד דְּעָלִיל לְמִשְׁכָּנָא:	וְהָיָה כַּצֵּאת מֹשֶׁה אֶל-הָאֹהֶל יִקְוֹמוּ כָּל-הָעָם וַיִּנָּצְבוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד-בָּאוּ הָאֹהֱלָה:	8
9	And it came to pass, when Moses entered into the Tent, the pillar of cloud descended, and stood at the door of the Tent; and [the LORD] spoke with Moses.	וַהֲנִי כִּד עָלִיל מֹשֶׁה לְמִשְׁכָּנָא נְחִית עַמּוּדָא דְּעֻנָּא וְקָאִים בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה:	וְהָיָה כְּבֹא מֹשֶׁה הָאֹהֱלָה יֵרֵד עַמּוּד הָעֻזָּן וְעַמּוּד פֶּתַח הָאֹהֶל וְדַבֵּר עִם-מֹשֶׁה:	9
10	And when all the people saw the pillar of cloud stand at the door of the Tent, all the people rose up and worshipped, every man at his tent door.	וַחֲזֹן כָּל עָמָא יֵת עַמּוּדָא דְּעֻנָּא קָאִים בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא וְקִימִין כָּל עָמָא וְסֻגְדִין גְּבַר בְּתַרְע מִשְׁכְּנִיהּ:	וּרְאָה כָּל-הָעָם אֶת-עַמּוּד הָעֻזָּן עֹמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל-הָעָם וַהֲשִׁתַּחוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ:	10

טוב לכם שאלחם מלאך: ועתה. פורענות זו חלקו מיד, שמורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מה אעשה לך. צפקודת שאר העון, אני יודע מה שצלצי לעשות לך: (6) את עדים מהר חורב. את קעלי שהיה צידם מהר חורב: (7) ומשה. מאותו עון והלאה: יקח את האהל. לשון הוזה הוא, לוקח אהלו ונוטהו מחוץ למחנה, אמר, מנודה לרב מנודה לתלמיד: הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר אך רחוק יהיה ציניכם וצינו קלפים למה צמדה (יהושע ג, 7): וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למבקשי תורה: כל מבקש ה'. מכאן למבקש פני זקן, כמקבל פני שכינה: יצא אל אהל מועד. כמו יוצא. דבר אחר והיה כל מבקש ה', אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חזריהם אומרים להם הרי הוא צאהלו של משה: (8) והיה. לשון הוזה: כצאת משה מן המחנה. ללכת אל האהל: יקומו כל העם. עומדים מפניו, ואין יושצין עד שנתכסה מהם: והביטו אחרי משה. לשבח, אשרי ילוד אשה שכך מוצטח שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהלו: (9) ודבר עם משה. כמו ומדבר עם משה. תרגומו ומתמלל עם משה, שהוא כבוד השכינה, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ז, פט), ואינו קורא מדבר אליו, כשהוא קורא מדבר פתרגו הקול מדבר צינו לצין עצמו, וההדיוט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר, משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט:

<p>And the LORD spoke unto Moses face to face, as a man speaketh unto his friend. And he would return into the camp; but his minister Joshua, the son of Nun, a young man, departed not out of the Tent.</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פָּנִים אֶל-פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל-הַמַּחֲנֶה וּמֹשֶׁה לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: (פ)</p> <p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ חֲזִי דְאַתָּה אָמַר לִי אֲסִיךָ יְתַּעֲמָא הָדִין וְאַתָּה לֹא אוֹדְעָתָנִי יְתַּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אוֹמְרָת רַבִּיתִּיךָ בְּשׁוֹם וְאַתָּה אֲשַׁכְחָתָא רַחֲמִין קְדָמִי:</p>	<p>II</p>
<p>And Moses said unto the LORD: 'See, Thou sayest unto me: Bring up this people; and Thou hast not let me know whom Thou wilt send with me. Yet Thou hast said: I know thee by name, and thou hast also found grace in My sight.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ חֲזִי דְאַתָּה אָמַר לִי אֲסִיךָ יְתַּעֲמָא הָדִין וְאַתָּה לֹא אוֹדְעָתָנִי יְתַּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אוֹמְרָת רַבִּיתִּיךָ בְּשׁוֹם וְאַתָּה אֲשַׁכְחָתָא רַחֲמִין קְדָמִי:</p>	<p>II שלישי</p>
<p>Now therefore, I pray Thee, if I have found grace in Thy sight, show me now Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight; and consider that this nation is Thy people.'</p>	<p>וְכַעַן אִם כָּעַן אֲשַׁכְחִית רַחֲמִין קְדָמָךְ אוֹדְעִי כָּעַן יְתַּאֲרַח טוֹבָךְ וְאַדְעָה רַחֲמָךְ בְּדִיל דְּאֲשַׁכַּח רַחֲמִין קְדָמָךְ וְגַלִּי קְדָמָךְ אֲרִי עַמָּךְ עַמָּא הָדִין:</p>	<p>I3</p>

(10) והשתחויו. לשכינה:

(11) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתמלל עם משה: ושב אל המחנה. לאחר שנדבר עמו, היה שב משה אל המחנה, ומלמד לזקנים מה שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשבעה עשר באתמוז נשתכרו הלוחות (תענית כח:), ובי"ח שרף את העגל ודן את החוטאים, ובי"ט עלה, שנאמר ויהי ממחרת ויאמר משה אל ה' (שמות לב, ז), ועשה שם ארבעים יום וצקש רחמים, שנאמר וְאֶתְּנַפֵּל לְפָנֶיךָ ה' (דברים ט, יח), ובראש חדש אלול נאמר לו ועלית בצקר אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר בזה וְאֶנְכִּי שְׂמַדְתִּי בָּהֶם פִּימִים קְרָאִשׁוֹנִים וגו' (שם י, ו), מה הראשונים בראון אף האחרונים בראון, אמור מעתה, אמנעיים היו בכעס. בי' בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם, ואמר לו למשה קְלַחְתִּי בְּדָבָרְךָ, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל ללבוש על מלאכת המשכן, ועשאוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד, אלא מאהל מועד: ושב אל המחנה. תרגומו וְקָצַב לְמַשְׁרִיתָא, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין, וראה כל העם וחוץ, ונצטו וקיימין. והציטו, ומסתכלין. והשתחויו, וְסָגְדוּ. ומדרשו, ודבר ה' אל משה שיצא אל המחנה, אמר לו אני בכעס ואהב בכעס, אם כן מי יקרסב: (12) ראה אתה אומר אלי. ראה, תן עיניך ולבך על דבריך, אתה אומר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו', ואשר אמרת לי הנה אֶנְכִּי שְׂמַדְתִּי בָּהֶם מְלָאָךְ (שמות כג, כ), אין זו הודעה, שאין אני חפץ בזה: ואתה אומרת ידעתוך בשם. הכרתוך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי הנה אֶנְכִּי בָּא אֵלֶיךָ בְּעֵצָה וְגו' וגם בָּא יְחַמְּינִי לְעוֹלָם (שם יט, ט):

(13) ועתה. אם אמת שמנאחי תן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך, מה שבר אתה נותן למונאי תן בעיניך: ואדעך למען אמצא חן בעיניך. ואדע בזו מדת תגמוליך, מה היא מניאת תן שמנאחי בעיניך, ופותרון למען אמצא חן, למען אכיר כמה שבר מניאת הון: וראה כי עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה תעזוב, ראה כי עמך הם מקדם, ואם בזה ממאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (ז), ואני ליישב המקראות על אופניהם

14	And He said: 'My presence shall go with thee, and I will give thee rest.'	וַיֹּאמֶר ה' יֵלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ: וְאָנִיחַ לָךְ:	14
15	And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence.'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם-אֵין פְּנִיךָ הֹלְכִים אִלַּי-תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:	15
16	For wherein now shall it be known that I have found grace in Thy sight, I and Thy people? is it not in that Thou goest with us, so that we are distinguished, I and Thy people, from all the people that are upon the face of the earth?	וּבַמָּה יוֹדַע אֲפֹא כִּי-מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמִּי הֲלוֹא בְּלִבְּךָ עָמְנוּ וּנְפַלְינוּ אֲנִי וְעַמִּי מִכָּל-הָעַם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה: (פ)	16
17	And the LORD said unto Moses: 'I will do this thing also that thou hast spoken, for thou hast found grace in My sight, and I know thee by name.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲף גַם אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעֲשֶׂה כִּי-מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי וְאֶדְעָךָ בְּשֵׁם:	רביעי
18	And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory.'	וַיֹּאמֶר ה'רְאֵנִי נָא אֶת-כְּבוֹדְךָ:	18
19	And He said: 'I will make all My goodness pass before thee, and will proclaim the name of the LORD before thee; and I will be gracious to whom I will be gracious, and will show mercy on whom I will show mercy.'	וַיֹּאמֶר אֵלָי אֲעֲבִיר כָּל-טוֹבִי עַל-פְּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְּשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנַּתִּי אֶת-אֲשֶׁר אָחִן וְרַחַמְתִּי אֶת-אֲשֶׁר אֲרַחֵם:	19

ועל סדרם באתי:

(14) ויאמר פני ילכו. כחרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו ופגניך הלכים בקקצ (שמואל ב' יז, יא):

(15) ויאמר אליו. צו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה:

(16) ובמה יודע אפוא. יודע מציאת החן, הלא בלבבך עמנו, ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך עוד על אומות עובדי אלילים: ונפלינו אני ועמך. ונהיה מוצדלים בדבר הזה מכל העם, כמו והפלה ה' צין מקנה ישקאל וגו' (שמות ט, ד):

(17) גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתך עוד על עובדי אלילים אעשה, ואין דבריו של בלעם הרשע על ידי שריית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון ואלו דבר יגנצ (איוב ד, ז), שומעין על ידי שליח:

(18) ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו:

(19) ויאמר אני אעביר וגו'. הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רואה וצריך ללמדך סדר תפלה, שכשנזכרת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הזכר, ואתה צפון צמעה: וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר בקשת רחמים, אף אם חלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעומף וקורא י"ג מדות (ראש השנה יז), הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי

<p>20 And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאוֹת אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יִרְאֶנִי הָאָדָם וְחָי׃ וַיֹּאמֶר יְיָ לֹא תִכְנַס אֶת־פָּנֶיךָ לִרְאוֹת אֶת־פָּנַי וְיָחַזְנִי אֶנְשָׁא וְיִתְקַיֵּים׃</p>	<p>20 וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאוֹת אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יִרְאֶנִי הָאָדָם וְחָי׃</p>
<p>21 And the LORD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ הֵן אֶתֶּר מִתּוֹכִי קִדְמִי וְתַתְּעִתָּךְ עַל טֶגֶר׃</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵנָּה מְקוֹם אֵתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצֹּר׃</p>
<p>22 And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.</p>	<p>וַיְהִי בַעֲבֹר כְּבוֹדִי וְשִׁמְתִּידָּךְ בְּנִקְרַת הַצֹּר וְשִׁפְתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד־עָבְרִי׃</p>	<p>22 וְהָיָה בַעֲבֹר כְּבוֹדִי וְשִׁמְתִּידָּךְ בְּנִקְרַת הַצֹּר וְשִׁפְתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד־עָבְרִי׃</p>
<p>23 And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen.'</p>	<p>וְהִסַּרְתִּי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת־אַחֲרִי וּפָנִי לֹא יִרְאֶנִי׃ (פ) (סֵפֶק פִּרְשָׁה סְתוּמָה בְּכֹתֵר אֲרֵם צוּבָה)</p>	<p>23 וְהִסַּרְתִּי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת־אַחֲרִי וּפָנִי לֹא יִרְאֶנִי׃ (פ) (סֵפֶק פִּרְשָׁה סְתוּמָה בְּכֹתֵר אֲרֵם צוּבָה)</p>
<p>XXXIV And the LORD said unto Moses: 'Hew thee two tables of stone like unto the first; and I will write upon the tables the words that were on the first tables, which thou didst break.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה פֶּסֶל לֶחֶד תַּחֲרוּן לְיַחֲדִי אֲבִנִּיא בְּקֶדְמָאִי וְאֶכְתוּב עַל לְוַחֲיָא יְת פְּתוּגְמִיא דְּהוּוּ עַל לְוַחֲיָא קִדְמָאִי דְּתַבְרַתָּא׃</p>	<p>חמשי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶּסֶל־לֶחֶד שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁימִם וְכַתְּבִתִּי עַל־הַלַּחַת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלַּחַת הָרִאשִׁימִם אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ׃</p>

לא קלים: ודגותי את אשר אחון. אותן פעמים שארצה לחון: ורחמתי. עת שאחפון לרחם. עד כאן לא הבטיחו אלא עתים לאענה ועתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו הִנֵּה אֲנִי פֶתֶת בְּרִית, הבטיחו שאינו חוזרות ריקם (שם):

(20) ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשאעביר כל טוֹבִי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני: (21) הנה מקום אחי. זה אשר אני מדבר עמך חמיד, יש מקום מוכן לי ללכתך שאטמינך שם שלא תזוק, ומשם תראה מה שמראה, זו פשוטו. ומדרשו, על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר המקום אחי ואינו אומר אני במקום, שהקב"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו:

(22) בעבור כבודי. כשאעצור לפניך: בנקרת הצור. כמו העיני הַנֶּאֱשִׁים הָהֵם תִּנְקַר (במדבר טז, יד), יִקְרֹךְ עֲרֻצִי נֶחֱל (משלי ל, יז), אֲנִי קָרָפִי וְשִׁמְתִּי מִיָּם (ישעיה לו, כה), גזרה אחת להם: נקרת הצור. כריית האור: ושכותי כפי. מכאן שנחנה רשות למחצלים לחבל (ת"כ פ' ויקרא), ומרגומו וְאֶגֶן בְּמִימֵרִי, כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו צריך לסוכך עליו צדק ממש:

(23) והסרתי את כפי. וְאֶעֱדִי יָת דְּבָרִי יִקְרִי, כשסתלק הנהגת כבודי מכנגד פניך, ללכת משם ולהלך: וראית את אחורי. הראהו קשר של תפילין:

(1) פסל לך. הראהו מחצב ספירניון מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נמנע משה הרבה: פסל לך. אתה שצרת הראשונות, אתה פסל לך אחרות, משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר, אם יאמר המלך להורגה, אומר לו עדיין אינה אשתך, בדק המלך ומנא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה, אמר לו שושבינה, כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה, אמר לו המלך, אתה קרעת אותה, אתה קנה לה נייר אחר ואני אכתוב לה ככתב ידי, כן המלך זה הקב"ה, השפחות אלו ערצ רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקב"ה אלו ישראל, לכך נאמר פסל לך:

<p>2 And be ready by the morning, and come up in the morning unto mount Sinai, and present thyself there to Me on the top of the mount.</p>	<p>וְהָיָה נָכוֹן לַבֹּקֶר וְעָלִיתָ בַּבֹּקֶר אֶל-הָהָר סִינַי וּנִצַּבְתָּ לִי שָׁם עַל-רֹאשׁ הָהָר:</p>	<p>2 וְהָיָה נָכוֹן לַבֹּקֶר וְעָלִיתָ בַּבֹּקֶר אֶל-הָהָר סִינַי וּנִצַּבְתָּ לִי שָׁם עַל-רֹאשׁ הָהָר:</p>
<p>3 And no man shall come up with thee, neither let any man be seen throughout all the mount; neither let the flocks nor herds feed before that mount.'</p>	<p>וְאִישׁ לֹא יֵעָלֶה עִמָּךְ וְגַם-אִישׁ בְּכָל-הָהָר גַּם-הַצֹּאן וְהַבָּקָר אֶל-יָרְעֻוּ אֶל-מוֹל הָהָר הַהוּא:</p>	<p>3 וְאִישׁ לֹא יֵעָלֶה עִמָּךְ וְגַם-אִישׁ בְּכָל-הָהָר גַּם-הַצֹּאן וְהַבָּקָר אֶל-יָרְעֻוּ אֶל-מוֹל הָהָר הַהוּא:</p>
<p>4 And he hewed two tables of stone like unto the first; and Moses rose up early in the morning, and went up unto mount Sinai, as the LORD had commanded him, and took in his hand two tables of stone.</p>	<p>וַיִּפְסֹל שְׁנֵי-לַחֹת אֲבָנִים כְּרֹאשִׁים וַיִּשְׁכֶּם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל-הָהָר סִינַי כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים:</p>	<p>4 וַיִּפְסֹל שְׁנֵי-לַחֹת אֲבָנִים כְּרֹאשִׁים וַיִּשְׁכֶּם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל-הָהָר סִינַי כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים:</p>
<p>5 And the LORD descended in the cloud, and stood with him there, and proclaimed the name of the LORD.</p>	<p>וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:</p>	<p>5 וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:</p>
<p>6 And the LORD passed by before him, and proclaimed: 'The LORD, the LORD, God, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;</p>	<p>וַיַּעֲבֹר יְיָ שְׁכִינָתוֹ עַל אַפְוָתוֹ וַיִּקְרָא יְיָ אֱלֹהֵי רַחֲמָנָא וְחַנּוּנָא מְרַחֵם רַגִּז וּמְסֻגִּי לְמַעַבְד טָבוֹן וְקָשׁוּט:</p>	<p>6 וַיַּעֲבֹר יְהוָה אֶל-פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהֵי רַחֲמִים וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב-חַסֵּד וְאֱמֶת:</p>
<p>7 keeping mercy unto the thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children's children, unto the third and unto the fourth generation.'</p>	<p>נֹטֵר טִיבוֹ לְאַלְפֵי דְרִין שְׁבִיק לְעִוְוֹן וְלַמְּרוּד וּלְחַוְבוֹן סִלַּח לְדַתִּיבִין לְאוֹרִיתִיהּ וְלִדְלָא תִּיבִין לֹא מְזַכִּי מִסְעֵר חוּבֵי אֲבֹתָן עַל בְּנֵין וְעַל בְּנֵי בְנֵין מְדְרִין עַל דְּרַ תְּלִיתָאֵי וְעַל דְּרַ רְבִיעָאֵי:</p>	<p>7 נֹצֵר (בספרי תימן נצר בנו"ן רגילה) חֶסֶד לְאַלְפִים נֶשֶׂא עֲוֹן וְכַשֵּׁע וְחַטָּאָה וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פְקָדוֹ עֲוֹן אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בְּנֵי בָנִים עַל-שְׁלִשִׁים וְעַל-רִבְעִים:</p>

(2) נכון. מוזמן:

(3) ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו צחשואות וקולות וקהלות, שלטה צהן עין רעה, אין לך יפה מן הנניעות:

(5) ויקרא בשם ה'. מתרגמין ויקרא בשםא דה':

(6) יי' יי'. מדת רחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישזב (ראש השנה יז): אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר, אֵלֵי אֵלֵי לְמַעַן עֲזָבְתָּנִי (תהלים כג, ז), ואין לומר למדת הדין למה עזבתני, כך מנאחי צמכילתא (שירה פ"ג): ארך אפים. מאריך אפו, ואינו ממחר לפרע, שמא יעשה תשובה: ורב חסד. לזריכים חסד, שאין להם זכיות כל כך: ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו:

8	And Moses made haste, and bowed his head toward the earth, and worshipped.	וַיַּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדֹּף אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:	וַיַּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדֹּף אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:	8
9	And he said: 'If now I have found grace in Thy sight, O Lord, let the Lord, I pray Thee, go in the midst of us; for it is a stiffnecked people; and pardon our iniquity and our sin, and take us for Thine inheritance.'	וַיֹּאמֶר אִם-נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְיָ-נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבֵּנוּ כִּי עַם-קָשָׁה-עֲרָף הוּא וְסָלַחְתָּ לְעֹונָנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ:	וַיֹּאמֶר אִם-נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְיָ-נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבֵּנוּ כִּי עַם-קָשָׁה-עֲרָף הוּא וְסָלַחְתָּ לְעֹונָנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ:	9
10	And He said: 'Behold, I make a covenant; before all thy people I will do marvels, such as have not been wrought in all the earth, nor in any nation; and all the people among which thou art shall see the work of the LORD that I am about to do with thee, that it is tremendous.	וַיֹּאמֶר הָאֵל אֲנֹכִי כֹרֵת בְּרִית נֶגֶד כָּל-עַמֶּךָ אֲעִשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַגּוֹיִם וְרָאָה כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אִתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִוְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:	וַיֹּאמֶר הָאֵל אֲנֹכִי כֹרֵת בְּרִית נֶגֶד כָּל-עַמֶּךָ אֲעִשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַגּוֹיִם וְרָאָה כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אִתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִוְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:	שטי
II	Observe thou that which I am commanding thee this day; behold, I am driving out before thee the Amorite, and the Canaanite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.	טָר לְךָ יֵת דְּאָנָא מִפְּקֻדָּי יוֹמָא דִּין הָאָנָא מִתְרִיד מִן קְדָמָךְ יֵת אַמּוֹרִי וְחִתִּי וְכְנַעֲנִי וְפְרִזִּי וְחִוִּי וְיְבוּסִי:	שְׁמַר-לְךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם הַנִּנִּי גִרְשׁ מִפְּנֶיךָ אֶת-הָאֱמּוֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:	II

(7) נוצר חסד. שהאדם עושה לפניו: לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות, אלו הזדונות. פשעים, אלו המרדים שאדם עושה להכעיס: ונקח לא ינקח. לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו (יומא פו.), מנקה הוא לשצים ולא ינקח לשאינן שצים: פוקד עון אבות על בנים. כשאחזים מעשה אבותיהם צדיהם, שכבר פירש צמקרא אחר לשונאי: ועל רבעים. דור רביעי, נמלאת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שצמדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים:

(8) וימהר משה. כשראה משה שכינה עוזרת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו: (9) ילך נא ה' בקרבנו. כמו שהצטחנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם עס קשה עורף הוא וימרו בך, ואמרת על זאת פן אכלך צדריך, אתה תסלח לעווננו וגו'. יש כי צמקום אס: ונחלתנו. ותחנונו לך לנחלה (ס"א שתתן לנו נחלה) מיוחדת, זו היא בקשת ונפלינו אני ועמך, שלא תשרה שכינתך על האומות עובדי אלילים:

(10) כורת ברית. על זאת: אעשה נפלאות. לשון ונפלינו, שיהיו מוצדלים צו מכל האומות עובדי אלילים, שלא תשרה שכינתי עליהם:

(11) את האמורי וגו'. ו' אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:

12	Take heed to thyself, lest thou make a covenant with the inhabitants of the land whither thou goest, lest they be for a snare in the midst of thee.	הַשְׁמַר לָךְ פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עָלֶיהָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ: אֶתְמַר לְךָ דְּלִמָּא תִּגְזֹר קִיָּם לִיְתִיב אֶרְעָא דְּאַתָּה עָלִיל עָלֶיהָ דְּלִמָּא יְהִי לְתַקְלָא בִּינְךָ:	12
13	But ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and ye shall cut down their Asherim.	כִּי אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם תִּהְיוּן וְאֶת־מַצְבְּתָם תִּשְׁפְּרוּן וְאֶת־אֲשֵׁרֵי תִכְרֹתֵיךָ: אֲרִי יֵת אִיגֻרְיֵהוֹן תִּתְרַעֲוּן וְיֵת קִמְתָּהוֹן תִּתְּבִרוּן וְיֵת אֲשִׁירֵיהֶן תִּקְצְצוּן:	13
14	For thou shalt bow down to no other god; for the LORD, whose name is Jealous, is a jealous God;	כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר־כִּי יְהוָה קִנָּא שְׁמוֹ אֵל קִנָּא הוּא: אֲרִי לֹא תִסְגֹּד לְטַעוֹת עַמִּמָּא אֲרִי יֵי קִנָּא שְׁמִיהָ אֵל קִנָּא הוּא:	14
15	lest thou make a covenant with the inhabitants of the land, and they go astray after their gods, and do sacrifice unto their gods, and they call thee, and thou eat of their sacrifice;	פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנּוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקָרָא לָךְ וְאָכַלְתָּ מִזְבָּחֹם: דְּלִמָּא תִּגְזֹר קִיָּם לִיְתִיב אֶרְעָא וְיִטְעוּן בְּתַר טַעוֹתֵהוֹן וְיִידְבָּחוּן לְטַעוֹתֵהוֹן וְיִקְרוּן לָךְ וְיִיכּוּל מִדְּבַחֵיהֶן:	15
16	and thou take of their daughters unto thy sons, and their daughters go astray after their gods, and make thy sons go astray after their gods.	וְלָקַחְתָּ מִבְּנֹתֵי לְבָנֶיךָ וְזָנּוּ בְּנֹתֵי אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְזָנּוּ אֶת־בְּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן: וְתִסַּב מִבְּנֹתֵהוֹן לְבָנֶיךָ וְיִטְעוּן בְּנֹתֵהוֹן בְּתַר טַעוֹתֵהוֹן וְיִטְעוּן יֵת בְּנֶיךָ בְּתַר טַעוֹתֵהוֹן:	16
17	Thou shalt make thee no molten gods.	וְאֵלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ: דְּחָלָן דְּמִתְכָּא לֹא תַעֲבִיד לָךְ:	17
18	The feast of unleavened bread shalt thou keep. Seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib, for in the month Abib thou camest out from Egypt.	אֶת־תֵּג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד תִּדֹּשׁ הָאָבִיב כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרַיִם: יֵת חֲגָא דְּפִטִּירִיא תִּשְׁר שִׁבְעָא יוֹמֵן תִּיכּוּל פִּטִּירָא דְּפִקִּידָתְךָ לְזִמְן יִרְחָא דְּאָבִיבָא אֲרִי בִּירְחָא דְּאָבִיבָא נִפְקִיתָא מִמִּצְרַיִם:	18
19	All that openeth the womb is Mine; and of all thy cattle thou shalt sanctify the males, the firstlings of ox and sheep.	כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל־מִקְנֶיךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה: כָּל פֶּתַח וּלְדָא דִּילִי הוּא וְכָל בְּעִירָךְ תִּקְדִּישׁ דְּכִרְיִן בְּכוֹר תּוֹר וְאֶמֶר:	19

(13) אשריו. הוא אילן שעוזדים אותו:

(14) קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מוותר. וזהו כל לשון קנאה, אומן זנאחוני ופורע מעוזיו:

(15) ואכלת מזבח. כסבור אמה שאין עונש באכילתו, ואני מעלה עליך כמודה בעבודתו, שמחוך כך אמה

זא ולוקח מזבחותיו לזניך (עבודה זרה טז):

(18) חדש האביב. חדש הצפור, שהתצואה מתזכרת בזישולה:

20	And the firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck. All the first-born of thy sons thou shalt redeem. And none shall appear before Me empty.	וּבִכְרָא דְחִמְרָא תְּפִדֵּי בְּאַמְרָא וְאִם לֹא תִפְדֶּיךָ וְתִקְפֶּיהָ כָּל בִּכְרָא דְבְנֶיךָ תְּפִדֵּי וְלֹא יִתְחַזֵּן קִדְמִי רִיקָנִין:	וּפִטְרָא חֲמוּרִי תִפְדֶּה בְּשֶׁה וְאִם-לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפֹתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִפְדֶּה וְלֹא-יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם:	20
21	Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶיֶשׁ וּבְקָצִיר תִּשְׁבֹּת:	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶיֶשׁ וּבְקָצִיר תִּשְׁבֹּת:	21
22	And thou shalt observe the feast of weeks, even of the first-fruits of wheat harvest, and the feast of ingathering at the turn of the year.	וְחֹג שָׁבָעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ תַּעֲבִיד לָךְ בְּכוּרֵי חֶצֶד חֲטִיִּן וְחֹג דְּכִנְשָׁא בְּמַפְקֶיהָ דְּשִׁתָּא:	וְחֹג שָׁבָעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בְּכוּרֵי קָצִיר חֲטִיִּם וְחֹג הָאֹסִיף תִּקְוַפַּת הַשָּׁנָה:	22
23	Three times in the year shall all thy males appear before the Lord God, the God of Israel.	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זָכֹרְךָ אֶת-פָּנֵי הָאֵלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זָכֹרְךָ אֶת-פָּנֵי הָאֵלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:	23

(19) כל פטר רחם לי. נאדם: וכל מקנך תזכר וגו'. וכל מקנך אשר תזכר בפטר שור ושה, אשר יפטור זכר את רחמה. פטר. לשון פתיחה, וכן פוטר מיס ראשית מדון (משלי יז, יד). ת"ו של תזכר לשון נקבה היא, מוסב על היולדת:

(20) ופטר חמור. ולא שאר בהמה טמאה: תפדה בשדה. נותן שה לכהן, והוא חולין ביד כהן, ופטר חמור מותר בעבודה לזעלים: וערפתו. עורפו בקופיץ, הוא הפסיד ממון כהן, לפיכך יופסד ממנו: כל בכור בניך תפדה. חמשה סלעים פדיונו קלוב, שנאמר ופדיון מִן אֶדֶשׁ תִּפְדֶּה (במדבר יח, טו): ולא יראו פני ריבם. לפי פשוטו של מקרא, דבר לפני עצמו הוא, ואינו מוסב על הבכור, שאין במלות בכור ראיית פנים, אלא אזרה אחרת היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא יראו פני ריבם, מזה עליכם להביא עולת ראיית פנים. ולפי מדרש ברייתא, מקרא יתר הוא, ומופנה לגזרה שיה, ללמד על הענקתו של עבד עברי שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין, כפדיון בכור, במסכת קדושין (יז):

(21) בחוריש ובקציר תשבבות. למה נזכר חריש וקציר, יש מרבותינו אומרים (ראש השנה ט), על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוצא למולאי שביעית, ללמדך שמוסיפין מחול על הקדש, וכך משמעו, ששם ימים תעבד וצוים השביעית תשבבות, ועבודת ו' הימים שהתרחי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין לריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר שְׁדֶךְ לֹא תִזְעַר וגו' (ויקרא כה, ד). ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהוזכר בו לומר לך, מה חריש רשות אף קציר רשות, יאל קציר העומר שהוא מזה, ודוחה את השבת:

(22) בכורי קציר חטים. שאתה מביא צו שתי הלחם מן החטים. בכורם שהיא מנחה ראשונה הצאה מן החדש של חטים למקדש, כי מנחת העומר הצאה בפסח, מן השעורים היא: וחג האסיף. צומן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית. אסיפה זו לשון הכנסה לבית, כמו וְאִסְפֹּתוּ אֶל פֶּתַח דְּבָרִים כב, ז): תקופת השנה. שהיא חצורת השנה, במחלת השנה הצאה: תקופת. לשון מסיבה והקפה:

(23) כל זכורך. כל הזכרים שצדק. הרצה מזה חצורת נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מנין לאוין שבהם, ועל מנין עשה שבהם:

<p>24 For I will cast out nations before thee, and enlarge thy borders; neither shall any man covet thy land, when thou goest up to appear before the LORD thy God three times in the year.</p>	<p>אֲרִי אֶתְרִיד עַמִּי מִן קִדְמוֹת וְאַפְתִּי יִתְחַנֵּן אֲנִי יְת אֶרְעָה בְּמִסְקָה לְאַתְחַזָּה קִדְם יי אֱלֹהֶיךָ תִּלְת זְמַנִּין בְּשָׁנָה:</p>	<p>כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יִחַמְדוּ אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ בְּעֹלְתֶךָ לִרְאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה:</p>	<p>24</p>
<p>25 Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the sacrifice of the feast of the passover be left unto the morning.</p>	<p>לֹא תִכּוֹס עַל חֲמִיעַ דָּם פִּסְחִי וְלֹא יִבִּיתוּן לְצִפְרָא תִּרְבִּי נִכְסֵי חֲגָא דְּפִסְחָא:</p>	<p>לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֲמֵץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יֵלִין לִפְקֹד זִבַּח חֵג הַפֶּסַח:</p>	<p>25</p>
<p>26 The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring unto the house of the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.'</p>	<p>רִישׁ בְּכוּרֵי אֶרְעָה תָּבִיא לְבֵית מִקְדָּשְׁךָ דִּי־אֱלֹהֶיךָ לֹא תִיכְלִין בְּשָׂר בְּחֶלֶב:</p>	<p>רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בְּחֶלֶב אִמּוֹ: (פ)</p>	<p>26</p>
<p>27 And the LORD said unto Moses: 'Write thou these words, for after the tenor of these words I have made a covenant with thee and with Israel.'</p>	<p>וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה כְּתֹב־לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי מִימַר פִּתְגָּמִיָּא הָאֵלִין גְּזַרְתִּי עִמָּךְ קִיָּם וְעַם יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב־לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי הִדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּתַתִּי אֵתְךָ בְּרִית וְאֵת־יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>שְׂנֵיעִי</p>
<p>28 And he was there with the LORD forty days and forty nights; he did neither eat bread, nor drink water. And he wrote upon the tables the words of the covenant, the ten words.</p>	<p>וַיְהִי תַּמָּן קִדְם יי אֲרַבְּעִין יָמִין וְאֲרַבְּעִין לַיְלָו לֶחֶמָא לֹא אָכַל וּמִיָּא לֹא שָׁתָי וּכְתַב עַל לוחִיָּא יְת פִּתְגָּמִי קִיָּמָא עֲשָׂרָא פִּתְגָּמִין:</p>	<p>וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלְּחָת אֵת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשָׂרַת הַדְּבָרִים:</p>	<p>28</p>

(24) אוריש. כתרנומו אֶסְקֶךָ, וכן קָסַל קָש (דברים ז, לא), וכן וַיֹּרֶשׁ אֶת הָאֱמֹרִי (צמדבר כא, לב), לשון גירושין: והרחבתי את גבולך. ואמה רחוק מצית הצחינה, ואינך יכול לראות לפני תמיד, לכך אני קובע לך שלשה רגלים הללו:

(25) לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, אזורה לשוחט, או לזורק, או לאחד מצני חצורה (פסחים סג.). ולא ילִין. כתרנומו, אין לינה מועלת צראש המזבח, ואין לינה חלא צעמוד השחר: זבח חג הפסח. אמוריו, ומכאן אמה למד לכל הקטר חלצים ואצרים:

(26) ראשית בכורי אדמתך. משצעת המינין האמורים בשצח ארץ, אֶרֶץ חֲטָה וְשָׁעֶרָה וְגִפְנוֹ וְגו' (דברים ח, ט), וְדָבָשׁ, הוא דבש תמרים: לא תבשל גדי. אזורה לצשר וחלב, ושלשה פעמים כתוב צמורה, אחד לאכילה, ואחד להגאה, ואחד לאיסור צישול (חולין קטו:). גדי. כל ולד רך צמשמע, ואף עגל וכבש, ממה שהורך לפרש צממה מקומות גדי עזים, למדת שגדי סחם כל יונקים צמשמע: בחלב אמו. פרט לעוף, שאין לו חלב אס, שאין איסורו מן הצמורה חלא מדברי סופרים:

(27) את הדברים האלה. ולא אמה רשאי לכתוב צמורה שצעל פה:

<p>29 And it came to pass, when Moses came down from mount Sinai with the two tables of the testimony in Moses' hand, when he came down from the mount, that Moses knew not that the skin of his face sent forth beams while He talked with him.</p>	<p>וַיְהִי כִּדְבַר מֹשֶׁה מֵהָרֹם סִינַי וַיֵּרָא דְסִינַי וַתְּרִין לִוְחֵי דְסִינַי בְּיָדָא דְמֹשֶׁה בְּמִיחֲתִיָּה מִן טוֹרָא וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע אֲרִי סִגִּי זִיו יִקְרָא דְאַפּוּהִי בְּמִלְלֵי וַתִּהְיֶה עֲמִיה:</p>	<p>וַיְהִי בְּרִדְתָּ מֹשֶׁה מֵהָרֹם סִינַי וַשֵּׁנִי לְחַת הָעֵדֻת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ:</p>	<p>29</p>
<p>30 And when Aaron and all the children of Israel saw Moses, behold, the skin of his face sent forth beams; and they were afraid to come nigh him.</p>	<p>וַחֲזָא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ית מֹשֶׁה וְהָא סִגִּי זִיו יִקְרָא דְאַפּוּהִי וַדְחִילוּ מִלְּאַתְקָרְבָּא לִוְתִּיה:</p>	<p>וַיֵּרָא אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁתֹּ אֵלָיו:</p>	<p>30</p>
<p>31 And Moses called unto them; and Aaron and all the rulers of the congregation returned unto him; and Moses spoke to them.</p>	<p>וַיִּקְרָא לְהוֹן מֹשֶׁה וְתָבוּ לִוְתִּיה אַהֲרֹן וְכָל רִבְרִיָּא בְּכַנְשָׁתָא וּמִלִּיל מֹשֶׁה עֲמֵהוֹן:</p>	<p>וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:</p>	<p>31</p>
<p>32 And afterward all the children of Israel came nigh, and he gave them in commandment all that the LORD had spoken with him in mount Sinai.</p>	<p>וַבְּתֵר בֶּן אַתְקָרְבוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפְשִׁידִנּוּ ית כָּל דְּמִלִּיל יי עֲמִיה בְּטוֹרָא דְסִינַי:</p>	<p>וַאֲחֵרֵי־כֵן נִגְשׁוּ כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֵם אֵת כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֹתוֹ בְּהָרִי סִינַי:</p>	<p>32</p>
<p>33 And when Moses had done speaking with them, he put a veil on his face.</p>	<p>וַשִּׁיבֵי מֹשֶׁה מִלְּמַלְלָא עֲמֵהוֹן וַיַּהֲב עַל אַפּוּהִי בֵּית אָפִי:</p>	<p>וַיְכַל מֹשֶׁה מִדְּבַר אֲתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מַסְוָה:</p>	<p>מפטיר</p>

(29) ויהי ברדת משה. כשהציא לוחות אחרונות ציוס הכפורים: כי קרן. לשון קרנים, שהאור מזהיק וכולט כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני ההוד, רבותינו אמרו מן המערה, שנתן הקב"ה ידו על פניו, שנאמר וְשִׁפְתֵי כָפִי (שמות לג, כג):

(30) וייראו מגשת אליו. צא וראה כמה גדולה כחה של עצירה, שעד שלא פשטו ידיהם בעצירה מהו אומר, ומקראה פְּזוּד ה' פָּאָש אֶכְלָתָּ דְרָאשְׁ הָהָר לְעֵינֵי דְגִי יִשְׂרָאֵל (שמות כד, יז), ולא יראים ולא מודעזעים, ומשעשו את העגל, אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומודעזעים:

(31) הנשאים בעדה. כמו נשיאי העדה: וידבר משה אליהם. שליחותו של מקום, ולשון הווה הוא כל הענין הזה:

(32) ואחרי כן נגשו. אחר שלמד לזקנים, חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. תנו רבנן, כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרוק, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים, שנה להם משה פרקם, נסתלקו זקנים ישבו ללדדן, נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקם, נמצא ציד כל העם א', ציד הזקנים ב', ציד בני אהרן שלשה, ציד אהרן ארבעה וכו', כדאיתא בעירובין (נד:):

(33) ויתן על פניו מסוה. כחרגומו בֵּית אָפִי, לשון ארמי הוא בגמרא סְוִי לָאָ (כתובות סז:), ועוד בכתובות (ס), הוה קא מסוה לאפה, לשון הבטה, היה מסתכל זה, אף כאן מסוה, בגד הניתן כנגד הפרטוף ובית העינים, ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם, היה נותן המסוה כנגדן, ונוטלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל, ובשעה שהמקום נדבר עמו עד לאתו, ובנאמו יאא בלא מסוה:

34 But when Moses went in before the LORD that He might speak with him, he took the veil off, until he came out; and he came out; and spoke unto the children of Israel that which he was commanded.

וַיָּבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמָּסָנָה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַדְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יְצַוָּה׃

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמָּסָנָה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַדְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יְצַוָּה׃

35 And the children of Israel saw the face of Moses, that the skin of Moses' face sent forth beams; and Moses put the veil back upon his face, until he went in to speak with Him.

וַרְאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עֹר פָּנָיו מֹשֶׁה וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסָנָה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ׃ (ס)

וַרְאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עֹר פָּנָיו מֹשֶׁה וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסָנָה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ׃ (ס)

The Haftarah is I Kings 18:1-18:39 on page 247. Sepharadim read I Kings 18:20-18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 265.

XXXV And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: 'These are the words which the LORD hath commanded, that ye should do them.

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה וַיִּכְנַס מֹשֶׁה יָת כָּל כְּנַשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אֱלֹן פְּתִיגְמִיא דְּפִקִּיד יְיָ לַמַּעֲבַד יִתְהוֹן׃

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה וַיִּכְנַס מֹשֶׁה יָת כָּל כְּנַשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אֱלֹן פְּתִיגְמִיא דְּפִקִּיד יְיָ לַמַּעֲבַד יִתְהוֹן׃

2 Six days shall work be done, but on the seventh day there shall be to you a holy day, a sabbath of solemn rest to the LORD; whosoever doeth any work therein shall be put to death.

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שְׁבִתוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת׃

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שְׁבִתוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת׃

3 Ye shall kindle no fire throughout your habitations upon the sabbath day.'

לֹא־תִבְעֵרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת׃ (פ)

לֹא־תִבְעֵרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת׃ (פ)

4 And Moses spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: 'This is the thing which the LORD commanded, saying:

וַאֲמַר מֹשֶׁה לְכָל כְּנַשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר דִּין פְּתִיגְמִיא דְּפִקִּיד יְיָ לַמַּיְמַר׃

וַאֲמַר מֹשֶׁה לְכָל כְּנַשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר דִּין פְּתִיגְמִיא דְּפִקִּיד יְיָ לַמַּיְמַר׃

(34) ודבר אל בני ישראל. וראו קרני הודו צפניו, וכשהוא מסתלק מהם:

(35) והשיב משה את המסוה על פניו עד בואו לדבר אתו. וכשצא לדבר אתו נוטלו מעל פניו:

(1) ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים בידים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ומרגומו ופִּקְנָשׁ׃

(2) ששת ימים. הקדים להם אזהרת שבת לזווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת:

(3) לא תבערו אש. יש מרבותינו אומרים, הצערה ללאו יאחז, ויש אומרים לחלק יאחז (סנהדרין לה; יצמות ו:);

5	Take ye from among you an offering unto the LORD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the LORD'S offering: gold, and silver, and brass;	סבו מנכון אפרשותא קדם יי כל דיתרעי לביה ייתי ית אפרשותא קדם יי דהבא וכסף ונחשא:	קחו מאתכם תרומה ליהוה כל נדיב לבו יביאה את תרומת יהוה זהב וכסף ונחשת:	5
6	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	ותכלא וארגנא וצבע זהרי ובוץ ומעזי:	ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים:	6
7	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	ומשכי דדכרי מסמקי ומשכי ססגנא ואעי שטין:	וערת אילים מאדמים וערת תחשים ועצי שטים:	7
8	and oil for the light, and spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	ומשחא לאנהרותא ובוסמיא למשח רבוחא ולקטרת בוסמיא:	ושמן למאור ובשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים:	8
9	and onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	ואבני בורלא ואבני אשלמוחא לשקעא באיפודא ובחושנא:	ואבני-שחם ואבני מלאים לאפוד ולחשן:	9
10	And let every wise-hearted man among you come, and make all that the LORD hath commanded:	וכל חפמי לבא דבכון ייתון ויעבדון ית כל דפקיד יי:	וכל-חכם-לב בכם יבאו ויעשו את כל-אשר צוה יהוה:	10
11	the tabernacle, its tent, and its covering, its clasps, and its boards, its bars, its pillars, and its sockets;	ית משכנא ית פרסיה וית חופאיה פורפוחי דפוחי עברוהי עמודוהי וסמכוהי:	את-המשכן את-אהלו ואת-מכסהו את-קרסיו ואת-קרשיו את-בריוחו את-עמודיו ואת-אדניו:	ישראל
12	the ark, and the staves thereof, the ark-cover, and the veil of the screen;	ית ארונא וית אריחוהי ית כפורתא וית פרוכתא דפרסא:	את-הארן ואת-בדיו את-הכפרת ואת-פרכת המסך:	12
13	the table, and its staves, and all its vessels, and the showbread;	ית פתורא וית אריחוהי וית כל מנוחי וית לחים אפיא:	את-השלחן ואת-בדיו ואת-כל-כליו ואת לחם הפנים:	13

(4) זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לכם:

(5) נדיב לבו. על שם שלצו נדצו קרוי נדיב לב. כזר פירשמי נדצת המשכן ומלאכתו צמקום לוואחס:

(11) את המשכן. יריעות המחתונות הנראות צמכו קרוים משכן: את אהלו. היא אהל יריעות עזים העשוי לגג: ואת מכסהו. מכסה עורות אילים והמחשים:

(12) ואת פרוכת המסך. פרוכת המחילה. כל דצר המגין צין למעלה צין מכנגד קרוי מסך וסכך, וכן שִׁכָּף צַעֲלוֹ (איוב א, 1), הגני שִׁךְ אֶת דְּרָכָךְ (הושע ב, ח):

(13) לחם הפנים. כזר פירשמי, על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהיה עשוי כמין תיבה פרוכה:

14	the candlestick also for the light, and its vessels, and its lamps, and the oil for the light;	וְיֵת מִנְרֵתָא דְאֶהְיֶה וְיֵת מִנְהָא וְיֵת בּוֹצִינְהָא וְיֵת מִשְׁחָא דְאֶהְיֶה וְיֵת הַמָּאֹר	14	וְאֶת־מִנְרֵת הַמָּאֹר וְאֶת־כְּלִיָּהּ וְאֶת־נִרְתֶּיהָ וְאֶת־שָׁמֶן הַמָּאֹר:
15	and the altar of incense, and its staves, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door, at the door of the tabernacle;	וְיֵת מִדְבָּחָא דְקִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא וְיֵת אֲרִיחֹהִי וְיֵת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְיֵת קִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא וְיֵת פָּרֶסָא דְתִרְעָא לְתִרְעָה מִשְׁכָּנָא:	15	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֵת וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת־שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קִטְרֵת הַסַּמִּים וְאֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן:
16	the altar of burnt-offering, with its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	יֵת מִדְבָּחָא דְעֹלָתָא וְיֵת סִרְדָּא דְנִחְשָׁא דִילִיָּהּ יֵת אֲרִיחֹהִי וְיֵת כָּל מְנוּחֵי יֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָהּ:	16	אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לּוֹ וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כְּלָיו אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוֹ:
17	the hangings of the court, the pillars thereof, and their sockets, and the screen for the gate of the court;	יֵת סִרְדֵּי דִרְתָּא יֵת עַמּוּדֵיהִי וְיֵת סִמְכֵיהֶּא וְיֵת פָּרֶסָא דְתִרְעָה דִרְתָּא:	17	אֶת־קַלְעֵי הַחֹצֵר וְאֶת־עַמּוּדֵיהֶּא וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:
18	the pins of the tabernacle, and the pins of the court, and their cords;	יֵת סִכֵּי מִשְׁכָּנָא וְיֵת סִכֵּי דִרְתָּא וְיֵת אֲטוּנֵיהֶון:	18	אֶת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֵת הַחֹצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם:
19	the plaited garments, for ministering in the holy place, the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.'	יֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא לְשִׁמְשָׂא בְּקוֹדֶשָׁא יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי לְשִׁמְשָׂא:	19	אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׁרֵת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:
20	And all the congregation of the children of Israel departed from the presence of Moses.	וְנִפְקוּ כָּל כְּנִשְׂתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קֳדָם מֹשֶׁה:	20	וַיֵּצְאוּ כָּל־עַדָּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:

- (14) ואת כל־יה. מלקחים ומחמות: נרותיה. לזיני"ש צלע"ז, ציזכים שהשמן והפחילות נחונין בהן: ואת שמן המאור. אף הוא צריך חכמי לב, שהוא משונה משאר שמנים, כמו שמפורש במנחות (פ.), מגרגרו בראש הזית, והוא כתיב וזך:
- (15) מסך הפתח. וילון שלפני המזרח, שלא היו שם קרשים ולא יריעות:
- (17) את עמודיו ואת אדניה. הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה: ואת מסך שער החצר. וילון פרוש לצד המזרח עשרים אמה אמצעיות, של רוחב החצר שהיה חמשים רחב, וסתומין הימנו לצד צפון ט"ו אמה, וכן לדרום, שנאמר וַתִּמַּשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה קִלְעִים לַקָּפָה (שמות כז, יד):
- (18) יתדות. לתקוע ולקשור בהם סופי היריעות בצרף, שלא ינועו ברוח: מיתריהם. חבלים לקשור:
- (19) בגדי השרד. לכסות הארון והשלחן והמזורה והמזבחות בשעת סילוק מסעות:

21 And they came, every one whose heart stirred him up, and every one whom his spirit made willing, and brought the LORD'S offering, for the work of the tent of meeting, and for all the service thereof, and for the holy garments. .

וַיָּבֹאוּ כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִשְׁאַן לִבּוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לַמִּלְאכָת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל-עֲבֹדָתוֹ וְלִבְגָדָיו הַקֹּדֶשׁ:

וַיָּבֹאוּ כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִשְׁאַן לִבּוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לַמִּלְאכָת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל-עֲבֹדָתוֹ וְלִבְגָדָיו הַקֹּדֶשׁ:

שני

22 And they came, both men and women, as many as were willing-hearted, and brought nose-rings, and ear-rings, and signet-rings, and girdles, all jewels of gold; even every man that brought an offering of gold unto the LORD.

וּמִיֵּתָן גּוֹבְרִיאַ עַל נְשִׂיאַ כָּל דְּאֶתְרֵי לִבִּיהָ אֵיתִיאוּ שִׁירִין וְשִׁבִּין וְעִזָּן וּמַחוּדָּה כָּל מִן דָּדֶהֶב וְכָל גִּבֵּר דְּאָרִים אֲרָמוֹת דִּהֲבָא קָדָם יי:

וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-הַנָּשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ תַּח וְנָזָם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל-כְּלִי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הֵגִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:

22

23 And every man, with whom was found blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair, and rams' skins dyed red, and sealskins, brought them.

וְכָל גִּבֵּר דְּאֶשְׁחַכַּח עֲמִיהָ תַּכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵ זְהוּרִי וּבּוּץ וּמַעְזִי וּמַשְׁכִּי דְּדִכְרִי מִסְמָקִי וּמַשְׁכִּי סִסְגֹנָא אֵיתִיאוּ:

וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אֹתוֹ תַּכְלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים הֵבִיאוּ:

23

24 Every one that did set apart an offering of silver and brass brought the LORD'S offering; and every man, with whom was found acacia-wood for any work of the service, brought it.

כָּל דְּאָרִים אֲרָמוֹת פֶּסֶף וּנְחָשׁ אֵיתִיאוּ יְת אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי וְכָל דְּאֶשְׁחַכַּח עֲמִיהָ אֲעִי שִׁטִּין לְכָל עֲבִידַת פּוֹלְחָנָא אֵיתִיאוּ:

כָּל-מֵרִים תְּרוּמַת פֶּסֶף וּנְחָשֶׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל-מִלְאכָת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ:

24

25 And all the women that were wise-hearted did spin with their hands, and brought that which they had spun, the blue, and the purple, the scarlet, and the fine linen.

וְכָל אֶתְתָא חֲכִימַת לָבָא בִידֶהָ עֲזָלָא וּמִיֵּתָן כֹּד עֲזִיל יְת תַּכְלָא וְיֵת אֲרָגָמָנָא יְת צִבְעֵ זְהוּרִי וְיֵת בּוּצָא:

וְכָל-אִשָּׁה חֲכַמַת-לֵב בִּידֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מִטָּוָה אֶת-הַתַּכְלָת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן אֶת-תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ:

25

26 And all the women whose heart stirred them up in wisdom spun the goats' hair.

וְכָל נְשִׂיאַ דְּאֶתְרֵי לִבֵּיהוֹן עֲמִהוֹן בְּחֻכְמָא עֲזָלָן יְת מַעְזִיא:

וְכָל-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֶתְנָה בְּחֻכְמָה טָווּ אֶת-הָעִזִּים:

26

(22) על הנשים. עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח על כפשוטו, משום דלא מתרגם ויצאו האנשים וְאֵתוּ גִּבְרִיאַ, כמו שמתרגם לעיל מיניה, רק מתרגם ומייסן, ורצה לומר שהציאו חס ונוס צעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על טו ואת העזים): חס. הוא תכשיט של זהב עגול, נתון על הזרוע, והוא הזמיר: וכמוז. כלי זהב הוא, נתון כנגד אותם מקום לאשה, ורבותינו פירשו שם כונו, כאן מקום זמה: (23) וכל איש אשר נמצא אתו. תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים, כולם הביאו:

<p>27 And the rulers brought the onyx stones, and the stones to be set, for the ephod, and for the breastplate;</p>	<p>וַרְבְּרֵבִיָּא אֵיתִיאוּ יֵת אֲבְנֵי בִּזְרָא וְיֵת אֲבְנֵי אֶשְׁלֻמוֹתָא לְשִׁקְעָא בְּאִפּוֹדָא וּבְחוּשָׁנָא:</p>	<p>וְהַנָּשִׂאִם הֵבִיאוּ אֶת אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבְנֵי הַמָּלְאִים לְאִפּוֹד וְלַחֹשֶׁן:</p>
<p>28 and the spice, and the oil, for the light, and for the anointing oil, and for the sweet incense.</p>	<p>וְיֵת בּוֹסְמָא וְיֵת מִשְׁחָא לְאַנְהֲרוּתָא וְלַמִּשְׁחָ רַבּוּתָא וְלַקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:</p>	<p>28 וְאֶת־הַבֶּשֶׂם וְאֶת־הַשֶּׁמֶן לְמָאֹר וְלַשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלַקְטֹרֶת הַסַּמִּים:</p>
<p>29 The children of Israel brought a freewill-offering unto the LORD; every man and woman, whose heart made them willing to bring for all the work, which the LORD had commanded by the hand of Moses to be made.</p>	<p>כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לִבָּם אֹתָם לְהֵבִיא לְכָל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה: (פ)</p>	<p>29 כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לִבָּם אֹתָם לְהֵבִיא לְכָל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה: (פ)</p>
<p>30 And Moses said unto the children of Israel: 'See, the LORD hath called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲזוּ דְרַבִּי יִי בְּשׁוֹם בְּצַלָּאֵל בֶּר אֹרִי בֶר חוּר לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצַלָּאֵל בֶּן־אֹרִי בֶן־חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה:</p>
<p>31 And He hath filled him with the spirit of God, in wisdom, in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship.</p>	<p>וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים וַיַּמְלֵא בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:</p>	<p>31 וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:</p>
<p>32 And to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,</p>	<p>וְלַעֲלֹפָא וְלַמַּעֲבָד בְּדָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁא:</p>	<p>32 וְלַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשֶׁת:</p>
<p>33 and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of skilful workmanship.</p>	<p>וּבְאוּמָנוּת אֲבָן טָבָא לְאַשְׁלֵמָא וּבִנְגֵרוֹת אֲעָא לְמַעֲבָד בְּכָל עֲבִידַת אוּמָנִין:</p>	<p>33 וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן לְמִלְאֵת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכַת מַחֲשָׁבֹת:</p>

(26) טוו את העזים. היא היתה אומנות יתירה, שמעל גצי העזים היו טווין אותם (שבת נט.).
(27) והנשאים הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב צחוכת המוצח צחלה, וצמלכת המשכן לא התנדבו צחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו לצור מה שמתנדבים, ומה שמחסיין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו לצור את הכל, שנאמר והמלאכה היתה דים (שמות לו, ז), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השפה וגו', לכך התנדבו צחוכת המוצח צחלה, ולפי שנתעצלו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב:
(30) חור. צנה של מרים היה:

<p>34 And He hath put in his heart that he may teach, both he, and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan.</p>	<p>וְלֹאֲלֶפָא יְהִיב בְּלִבִּיהּ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּר אַחִיסַמַּךְ לְשִׁבְטָא דְּדָן:</p>	<p>34 וְלַהוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן־אַחִיסַמַּךְ לְמִטָּה־דָּן:</p>
<p>35 Them hath He filled with wisdom of heart, to work all manner of workmanship, of the craftsman, and of the skilful workman, and of the weaver in colours, in blue, and in purple, in scarlet, and in fine linen, and of the weaver, even of them that do any workmanship, and of those that devise skilful works.</p>	<p>עֲמַהוֹן אֲשֵׁלִים חֲכִימוֹת לְבָא לְמַעֲבֵד כָּל עֲבִידַת נֹגֵר וְאוּמָן וְצִיִּיר בְּתַכְלָא וּבְאַרְגָּמָא בְּצִבְעֵ זָהָרִי וּבְבוּצָא וּמַחִי עֲבָדֵי כָּל עֲבִידָא וּמְלָפֵי אוּמָנִין:</p>	<p>35 מִלֵּא אֲתָם חֲכֵמַת־לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכַת חֶרֶשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקֶם בְּתַכְלֶת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׂשׁ וְאַרְגַּ עֲשִׂי כָּל־מְלָאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבֹת:</p>
<p>XXXVI And Bezalel and Oholiab shall work, and every wise-hearted man, in whom the LORD hath put wisdom and understanding to know how to work all the work for the service of the sanctuary, according to all that the LORD hath commanded.'</p>	<p>וְיַעֲבִיד בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל גִּבֵּר חֲכִים לְבָא דִּיהִב יי חֲכֻמָּתָא וְסִיכְלָתְנוּתָא בְּהוֹן לְמַדַּע לְמַעֲבֵד יְת כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחִין קוּדְשָׁא לְכָל דְּפִקִּיד יי:</p>	<p>XXXVI וְעָשָׂה בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל־אִישׁ חָכֵם־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֻמָּה וּתְבוּנָה בְּחֻמָּה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מְלָאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה:</p>
<p>2 And Moses called Bezalel and Oholiab, and every wise-hearted man, in whose heart the LORD had put wisdom, even every one whose heart stirred him up to come unto the work to do it.</p>	<p>וּקְרָא מֹשֶׁה לְבְּצִלְאֵל וְלֹאֲהֶלִיאֵב וְלְכָל גִּבֵּר חֲכִים לְבָא דִּיהִב יי חֲכֻמָּתָא בְּלִבִּיהּ כָּל דְּאַתְרָעִי לִבִּיהּ לְמַקְרַב לַעֲבִידַתָּא לְמַעֲבֵד יְתָה:</p>	<p>2 וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־בְּצִלְאֵל וְאֶל־אַהֲלִיאֵב וְאֶל־ כָּל־אִישׁ חָכֵם־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֻמָּה בְּלִבּוֹ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁאָו לִבּוֹ לְקַרְבָּה אֶל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:</p>
<p>3 And they received of Moses all the offering, which the children of Israel had brought for the work of the service of the sanctuary, wherewith to make it. And they brought yet unto him freewill-offerings every morning.</p>	<p>וַנְּסִיבוּ מִן קָדָם מֹשֶׁה יְת כָּל אִפְרָשׁוּתָא דְּאִיתִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבִידַת פּוֹלְחִין קוּדְשָׁא לְמַעֲבֵד יְתָה וְאֵינוֹן מִיתָן לִיהּ עוֹד נְדָבָתָא בְּצִפּוֹר בְּצִפּוֹר:</p>	<p>3 וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל־הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמְלָאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הָבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בְּבִקְרָ בְּבִקְרָ:</p>

(34) ואהליאב. משנזן, מן הירודין שנשצטים, מזני השפחות, והשוהו המקום לצלאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השצטים, לקיים מה שנאמר ולא נפר שֶׁע לִפְנֵי דָל (איוב לד, יט):

<p>4 And all the wise men, that wrought all the work of the sanctuary, came every man from his work which they wrought.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ כָּל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הָמָּה עֹשִׂים:</p>	<p>4 וַיָּבֹאוּ כָּל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הָמָּה עֹשִׂים:</p>
<p>5 And they spoke unto Moses, saying: 'The people bring much more than enough for the service of the work, which the LORD commanded to make.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לְאָמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לְמַלְאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:</p>	<p>5 וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לְאָמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לְמַלְאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:</p>
<p>6 And Moses gave commandment, and they caused it to be proclaimed throughout the camp, saying: 'Let neither man nor woman make any more work for the offering of the sanctuary.' So the people were restrained from bringing.</p>	<p>וַיִּצְוֵה מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל-יַעֲשׂוּ-עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכָּלָא הָעָם מִהָבִיא:</p>	<p>6 וַיִּצְוֵה מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל-יַעֲשׂוּ-עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכָּלָא הָעָם מִהָבִיא:</p>
<p>7 For the stuff they had was sufficient for all the work to make it, and too much.</p>	<p>וְהַמְּלָאכָה הַזֹּאת דִּים לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוּתֵּר: (ס)</p>	<p>7 וְהַמְּלָאכָה הַזֹּאת דִּים לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוּתֵּר: (ס)</p>
<p>8 And every wise-hearted man among them that wrought the work made the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman made he them.</p>	<p>וַיַּעֲבֹדוּ כָּל חֲכָמִים לִבָּא בְּעַבְדֵי עֲבִידְתָּא יֵת מִשְׁכָּנָא עֲשֵׁר יִרְיעַן דְּבוּץ שְׂזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָרִי צוּרֶת כְּרוּבִין עוֹבֵד אוֹמֵן עֹבֵד יִתְהוּן:</p>	<p>8 וַיַּעֲשׂוּ כָּל-חֲכָמֵי-לֵב בְּעֵשִׂי הַמְּלָאכָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן עֲשֵׂר יִרְיעֹת שֶׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִּים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם:</p>
<p>9 The length of each curtain was eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains had one measure.</p>	<p>אֶרְבַּע הַיְרִיעֹה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הַיְרִיעֹה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל-הַיְרִיעֹת:</p>	<p>9 אֶרְבַּע הַיְרִיעֹה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הַיְרִיעֹה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל-הַיְרִיעֹת:</p>

(5) מדי העבודה. יומר מכדי לורך העבודה:

(6) ויכלא. לשון מניעה:

(7) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההצאה היתה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן לעשות אותה, ולהוטר: והוטר. כמו והקצד אֶת לְצוֹ (שמות מ, יא), והפוח אֶת מוֹאֵב (מלכים-ב ג, כד):

10	And he coupled five curtains one to another; and the other five curtains he coupled one to another.	וַיַּחְבֵּר אֶת-חֲמִשָּׁה הַיְרִיעֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת וַחֲמִשָּׁה יְרִיעֹת חֵבֵר אֶחָת אֶל-אֶחָת:	10
11	And he made loops of blue upon the edge of the one curtain that was outmost in the first set; likewise he made in the edge of the curtain that was outmost in the second set.	וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּמַּחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בַּשְּׂפַת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִיָּת:	11
12	Fifty loops made he in the one curtain, and fifty loops made he in the edge of the curtain that was in the second set; the loops were opposite one to another.	חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עָבַד בִּירֵיעָתָא חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עָבַד בְּסִטְרָא דִּירֵיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תַנְיָנָא מְכוֹנֵן עֲנוּבִיָּא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:	12
13	And he made fifty clasps of gold, and coupled the curtains one to another with the clasps; so the tabernacle was one.	וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַיַּחְבֵּר אֶת-הַיְרִיעֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: (פ)	13
14	And he made curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains he made them.	וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת עֲזִים לְאַהֲל עַל-הַמִּשְׁכָּן עֲשֶׂתִּי-עֶשְׂרֶה יְרִיעֹת עָשָׂה אֹתָם:	14
15	The length of each curtain was thirty cubits, and four cubits the breadth of each curtain; the eleven curtains had one measure.	אֶרְבֹּד הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאָמָה וָאַרְבַּע אַמּוֹת רֹחַב הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לַעֲשֵׂתִי עֶשְׂרֶה יְרִיעֹת:	15
16	And he coupled five curtains by themselves, and six curtains by themselves.	וַיַּחְבֵּר אֶת-חֲמִשָּׁה הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת-שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד:	16
17	And he made fifty loops on the edge of the curtain that was outmost in the first set, and fifty loops made he upon the edge of the curtain which was outmost in the second set.	וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת חֲמִשִּׁים עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת וַחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה עַל-שְׂפַת הַיְרִיעָה הַחֲבֵרֶת הַשְּׁנִיָּת:	17

18	And he made fifty clasps of brass to couple the tent together, that it might be one.	וַיַּעַשׂ נָחָשׁ קְרָסִי חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת־הָאֹהֶל לְהִיְתָאֶחָד׃ וַיַּעַבְדַּ פוֹרְפִּין דְּנָחָשׁ חֲמִשִּׁין לְלִפְפֹּא יָת מִשְׁכְּנָא לְמַהוּי חַד׃	18
19	And he made a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering of sealskins above.	וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מִלְּמַעְלָה׃ (ס) וַיַּעַבְדַּ חוּפָּאָה לְמִשְׁכְּנָא דְּמִשְׁכִּי דְּכַרִּי מִסְמָקִי וְחוּפָּאָה דְּמִשְׁכִּי סִסְגוּנָא מִלְּעִילָא׃	19
20	And he made the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכֹּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים׃ וַיַּעַבְדַּ יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכְּנָא דְּאֻעֵי שִׁטִּין קִימִין׃	חמ"ט
21	Ten cubits was the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמּוֹת אַרְבֵּי הַקְּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֻמָּה רָחֵב הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד׃ עֶשֶׂר אַמִּין אוֹרְכָא דְּדַפָּא וְאַמָּתָא וּפְלִגּוֹת אַמָּתָא פּוֹתִיָּא דְּדַפָּא חַד׃	21
22	Each board had two tenons, joined one to another. Thus did he make for all the boards of the tabernacle.	שְׁתֵּי יָדָת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֵת אַחַת אֶל־אַחַת כֵּן עָשָׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן׃ תְּרִין צִירִין לְדַפָּא חַד מְשֻׁלָּבִין חַד לְקַבִּיל חַד כֵּן עָבַד לְכָל דְּפִי מִשְׁכְּנָא׃	22
23	And he made the boards for the tabernacle; twenty boards for the south side southward.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכֹּן עֲשָׂרִים קְרָשִׁים לַפָּאָת נִגְבַּ תִּימָנָה׃ וַיַּעַבְדַּ יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכְּנָא עֲשָׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא׃	23
24	And he made forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons.	וְאַרְבַּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו׃ וְאַרְבַּעִין סְמְכִין דְּכֶסֶף עָבַד תַּחֲתָא עֲשָׂרִין דְּפִין תְּרִין סְמְכִין תַּחֲתָא דַּפָּא חַד לְתְּרִין צִירוּהֵי וְתְּרִין סְמְכִין תַּחֲתָא דַּפָּא חַד לְתְּרִין צִירוּהֵי׃	24
25	And for the second side of the tabernacle, on the north side, he made twenty boards,	וּלְצִלַּע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפָּאָת צָפוֹן עָשָׂה עֲשָׂרִים קְרָשִׁים׃ וּלְסִטְרַ מִשְׁכְּנָא תִּנְיָנָא לְרוּחַ צָפוֹנָא עָבַד עֲשָׂרִין דְּפִין׃	25
26	and their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבַּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד׃ וְאַרְבַּעִין סְמְכִיהוֹן דְּכֶסֶף תְּרִין סְמְכִין תַּחֲתָא דַּפָּא חַד וְתְּרִין סְמְכִין תַּחֲתָא דַּפָּא חַד׃	26
27	And for the hinder part of the tabernacle westward he made six boards.	וּלְאַרְבַּעֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָה עָשָׂה שֵׁשׁ קְרָשִׁים׃ וּלְסִיפֵי מִשְׁכְּנָא מַעֲרָבָא עָבַד שֵׁשׁ דְּפִין׃	27

28	And two boards made he for the corners of the tabernacle in the hinder part;	וַיַּחַדְוּ יְהוָה דְּפִין עֶבֶד מִשְׁכָּנָא לְזוּיָת בְּסוּפְהוֹן:	וַיִּשְׁנֵי קַרְשִׁים עֹשֶׂה לְמִקְצַעַת חֲמִשָּׁכָן בִּיִּרְכָתָיִם:	28
29	that they might be double beneath, and in like manner they should be complete unto the top thereof unto the first ring. Thus he did to both of them in the two corners.	וַהֲיוּ מְכֻנָּיִן מִלְרַע וַיַּחַדְוּ הֵוּ מְכֻנָּיִן בְּרִישִׁיהוֹן בְּעִזְקָתָא חֶדָא כֹּן עֶבֶד לְתַרְוִיהוֹן לְתַרְתִּין זוּיִן:	וַהֲיוּ תוֹאֲמִם מְלֻמָּטָה וַיַּחַדְוּ יְהוָה תַּמִּים אֶל-רֹאשׁוֹ אֶל-הַטֶּבַעַת הָאֶחָת כֹּן עֹשֶׂה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמִּקְצַעַת:	29
30	And there were eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: under every board two sockets.	וַהֲיוּ תַּמְנֵיָא דְּפִין וְסֻמְכֵיהוֹן דְּכֶסֶף שִׁתַּת עֶשֶׂר סֻמְכִין תַּרְוִין סֻמְכִין תַּרְתִּין סֻמְכִין תַּחְתּוֹת דְּפָא חֶד:	וַהֲיוּ שְׁמֹנֶה קַרְשִׁים וְאַדְנִיָּתָם כֶּסֶף שֹׁשֶׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת תַּקְרֵשׁ הָאֶחָד:	30
31	And he made bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וַעֲבַד עֲבָרֵי דְאָעִי שְׁטֵין חֲמִשָּׁא לְדְפֵי סֵטֵר מִשְׁכָּנָא חֶד:	וַיַּעַשׂ בָּרִיחֵי עֲצֵי שְׁטִים חֲמִשָּׁה לְקַרְשֵׁי צִלְעֵי-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:	31
32	and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the tabernacle for the hinder part westward.	וַחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדְפֵי סֵטֵר מִשְׁכָּנָא תַּנְיָנָא וַחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדְפֵי מִשְׁכָּנָא לְסוּפְהוֹן מִעֲרֵבָא:	וַחֲמִשָּׁה בָּרִיחֵם לְקַרְשֵׁי צִלְעֵי-הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וַחֲמִשָּׁה בָּרִיחֵם לְקַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִיִּרְכָתָיִם יָמָה:	32
33	And he made the middle bar to pass through in the midst of the boards from the one end to the other.	וַעֲבַד יָת עֲבָרָא מִצִּיעָאָה לְאֶעְבָּרָא בְּגוֹ דְּפִיָּא מִן סִיפֵי לְסִיפֵי:	וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּרִיַח הַתִּיכֹן לְבָרִיַח בְּתוֹךְ קַרְשֵׁים מִן-תַּקְצָה אֶל-תַּקְצָה:	33
34	And he overlaid the boards with gold, and made their rings of gold for holders for the bars, and overlaid the bars with gold.	וַיִּתְּ דְּפִיָּא חֲפָא דְּהָבָא וַיַּת עִזְקָתְהוֹן עֶבֶד דְּהָבָא אֶתְרָא לְעֲבָרֵיָא וַחֲפָא יָת עֲבָרֵיָא דְּהָבָא:	וְאֶת-הַקַּרְשִׁים צָפָה זָהָב וְאֶת-טִבְעֵתָם עֹשֶׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחֵם וַיַּצֵּף אֶת-הַבָּרִיחֵם זָהָב:	34
35	And he made the veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with the cherubim the work of the skilful workman made he it.	וַעֲבַד יָת פָּרוּכָתָא דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבּוּץ שְׁזִיר עוֹבֵד אוֹמֵן עֶבֶד יָתָה צוּרַת כְּרוֹבִין:	וַיַּעַשׂ אֶת-הַפָּרֹכֶת תַּכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב עֹשֶׂה אֹתָהּ כְּרָבִים:	35
36	And he made thereunto four pillars of acacia, and overlaid them with gold, their hooks being of gold; and he cast for them four sockets of silver.	וַעֲבַד לָהּ אַרְבַּעָא עַמּוּדֵי שְׁטֵין וַחֲפָנּוֹן דְּהָבָא וַיַּהֲוִין דְּהָבָא וְאֹתֵידָ לָהּ אַרְבַּעָא סֻמְכִין דְּכֶסֶף:	וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעָה עַמּוּדֵי שְׁטִים וַיַּצֵּפֵם זָהָב וַיַּהֲוִים זָהָב וַיַּצֵּק לָהֶם אַרְבַּעָה אֲדָנֵי-כֶסֶף:	36

37	And he made a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours;	וַיַּעַשׂ מִסְכָּה לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רָקִים:	37
38	and the five pillars of it with their hooks; and he overlaid their capitals and their fillets with gold; and their five sockets were of brass.	וְאֶת־עַמֻּדָיו חֲמֹשֶׁה וְאֶת־נְוִיהֶם וְצִפָּה רִאשֵׁיהֶם וְחֻשְׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמֹשֶׁה נְחֹשֶׁת: (פ)	38
XXXVII	And Bezalel made the ark of acacia-wood: two cubits and a half was the length of it, and a cubit and a half the breadth of it, and a cubit and a half the height of it.	וַיַּעַשׂ בְּצֻלָּאֵל אֶת־הָאָרֶן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְכּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קִמְתּוֹ:	XXXVII
2	And he overlaid it with pure gold within and without, and made a crown of gold to it round about.	וַיִּצְפֹּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבִּיַּת וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:	2
3	And he cast for it four rings of gold, in the four feet thereof: even two rings on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וַיִּצֶק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:	3
4	And he made staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וַיַּעַשׂ בָּדִי עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֹף אֹתָם זָהָב:	4
5	And he put the staves into the rings on the sides of the ark, to bear the ark.	וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבַּעֲת עַל צִלְעֹת הָאָרֶן לָשֵׂאת אֶת־הָאָרֶן:	5
6	And he made an ark-cover of pure gold: two cubits and a half was the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וַיַּעַשׂ כִּפְרֹת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְכָּה וְאַמָּה וַחֲצִי רָחְבָּהּ:	6
7	And he made two cherubim of gold: of beaten work made he them, at the two ends of the ark-cover:	וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְרֻבִּים זָהָב מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכִּפְרֹת:	7

(1) ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

8	<p>one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof.</p>	<p>כְּרוּבֵאֵי חֵד מִסְטָרָא מִכָּא וּכְרוּבֵאֵי חֵד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כְּפֹרֶתָא עֲבַד ית כְּרוּבֵאֵי מִתְרִין סְטֹרֹהִי:</p>	<p>כְּרוּב־אַחַד מִקְצֵה מִזֶּה וּכְרוּב־אַחַד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֶּרֶת עָשָׂה אֶת־הַכְּרֻבִּים מִשְּׁנֵי (כ) קְצוֹתָיו[ק] קְצוֹתָיו:</p>	8
9	<p>And the cherubim spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover were the faces of the cherubim.</p>	<p>וַיִּתְּנוּ הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי כְּנָפֵיהֶם לְמַעַלָּה סְכָכִים בְּכְנֻפֵיהֶם עַל־הַכַּפֶּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֶּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִּים: (פ)</p>	<p>וַיִּתְּנוּ הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי כְּנָפֵיהֶם לְמַעַלָּה סְכָכִים בְּכְנֻפֵיהֶם עַל־הַכַּפֶּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֶּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִּים: (פ)</p>	9
10	<p>And he made the table of acacia-wood: two cubits was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.</p>	<p>וַיַּעַשׂ ית עֲבַד פְּתוּרָא דְּאֵשִׁי שְׁטִין תְּרֵתִין אַמּוּן אֹרְכִיהָ וְאַמְתָּא פּוּתִיָּה וְאַמְתָּא וּפְלִגָּא רוּמִיָּה:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמְתָּוִם אֹרְכוֹ וְאַמְתּוֹ רֹחְבוֹ וְאַמְתּוֹ וַחֲצֵי קַמְתּוֹ:</p>	10
II	<p>And he overlaid it with pure gold, and made thereto a crown of gold round about.</p>	<p>וַיַּחֲפֹא יתִּיהָ דְּהַב דְּכִי וַעֲבַד לִיהָ זִיר דְּדָהָב סְחֹר סְחֹר:</p>	<p>וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶז זָהָב סָבִיב:</p>	II
12	<p>And he made unto it a border of a hand-breadth round about, and made a golden crown to the border thereof round about.</p>	<p>וַעֲבַד לִיהָ גִּדְנָפָא רוּמִיָּה פּוּשְׁפָּא סְחֹר סְחֹר וַעֲבַד זִיר דְּדָהָב לְגִדְנָפִיהָ סְחֹר סְחֹר:</p>	<p>וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶרֶז זָהָב לְמִסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב:</p>	12
13	<p>And he cast for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that were on the four feet thereof.</p>	<p>וַאֲתִידָּ לִיהָ אַרְבַּע עֲזָזוֹן דְּדָהָב וַיִּתֵּב יֵת עֲזָזָתָא עַל אַרְבַּע זַוְיָתָא דְּלְאַרְבַּע רַגְלֹהִי:</p>	<p>וַיִּצָּק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֲת עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:</p>	13
14	<p>Close by the border were the rings, the holders for the staves to bear the table.</p>	<p>לְקִבְלִי גִּדְנָפָא הַנֹּאֶה עֲזָזָתָא אֲתִידָּ לְאַרְיָחָא לְמַטְל יֵת פְּתוּרָא:</p>	<p>לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲת בָּתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:</p>	14
15	<p>And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold, to bear the table.</p>	<p>וַעֲבַד ית אֲרִיחָא דְּאֵשִׁי שְׁטִין וַיַּחֲפֹא יִתְהוֹן דְּהַב לְמַטְל יֵת פְּתוּרָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב לְשֹׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:</p>	15

16	And he made the vessels which were upon the table, the dishes thereof, and the pans thereof, and the bowls thereof, and the jars thereof, wherewith to pour out, of pure gold.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל־הַשֻּׁלְחָן אֶת־קַעֲרֹתָיו וְאֶת־כַּפְּתָיו וְאֶת־מִנְקֵיתָיו וְאֶת־הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זֶהָב טָהוֹר׃ (פ)	16
17	And he made the candlestick of pure gold: of beaten work made he the candlestick, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, were of one piece with it.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּנֹרָה זֶהָב טָהוֹר מִקְשָׁה עֲשֶׂה אֶת־הַמְּנֹרָה יִרְכָּה וְקִנֵּיהָ גִבִּיעִיהָ כַּפְּתָרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמְּנֹה הֵיוּ׃	שש (שלישי)
18	And there were six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof;	וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצִּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה קֲנֵי מְנֹרָה מִצִּדֶּה הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קֲנֵי מְנֹרָה מִצִּדֶּה הַשֵּׁנִי׃	18
19	three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower. So for the six branches going out of the candlestick.	שְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד כַּפְּתָר וּפְרָח וּשְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָה אֶחָד כַּפְּתָר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־הַמְּנֹרָה׃	19
20	And in the candlestick were four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof;	וּבַמְּנֹרָה אַרְבַּעַת גִּבְעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְּתָרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ׃	20
21	and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of it.	וּכַפְּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנֹה וּכַפְּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנֹה וּכַפְּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנֹה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִמְּנֹה׃	21
22	Their knops and their branches were of one piece with it; the whole of it was one beaten work of pure gold.	כַּפְּתָרֵיהֶם וּקְנֵיהֶם מִמְּנֹה הֵיוּ כְּלֵה נִגִּידָא אֶחָד זֶהָב טָהוֹר׃	22
23	And he made the lamps thereof, seven, and the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, of pure gold.	וַיַּעַשׂ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחֻתֵּיהָ זֶהָב טָהוֹר׃	23

24	Of a talent of pure gold made he it, and all the vessels thereof.	כָּכֶרָא דְדִהְבָּא דְכִיָּא עֲבַד יְתָה וְיֵת כָּל מִנְהָא:	כָּכֶר זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל-כְּלִיָּהּ: (פ)	24
25	And he made the altar of incense of acacia-wood: a cubit was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, four-square; and two cubits was the height thereof; the horns thereof were of one piece with it.	וַעֲבַד יְתָה דְקִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא דְּאָעִי שְׁטִין אַמְתָּא אוֹרְכִיָּהּ וְאַמְתָּא פּוֹתִיָּהּ מִרְבַּע וְתַרְתִּין אַמִּין רוּמִיָּה מִנִּיָּה הִנָּאָה קִרְנוֹהִי:	וַיַּעַשׂ אֶת-מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֹת עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּה אָרְכוֹ וְאַמָּה רֶחְבּוֹ רְבֹוע וְאַמְתֹּם קָמְתּוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ קִרְנָתָיו:	25
26	And he overlaid it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns of it; and he made unto it a crown of gold round about.	וַחֲפָא יְתִיָּה דְהָב דְּכִי יְתָה אֲגִרִיָּה וְיֵת פּוֹתִלוֹהִי סְחוֹר סְחוֹר וְיֵת קִרְנוֹהִי וַעֲבַד לִיָּה זִיר דְדִהָב סְחוֹר סְחוֹר:	וַיִּצָּף אֹתּוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת-גִּגְנוֹ וְאֶת-קִירְתָּיו סָבִיב וְאֶת-קִרְנָתָיו וַיַּעַשׂ לּוֹ זֶרֶז זָהָב סָבִיב:	26
27	And he made for it two golden rings under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it, for holders for staves wherewith to bear it.	וְתַרְתִּין עֲזָקוֹן דְדִהָב עֲבַד לִיָּה מְלָרַע לְזִירִיָּה עַל תַּרְתִּין זְוִיָּתִיָּה עַל תַּרְתִּין סְטִרוֹהִי לְאַתְרָא לְאַרְיִחִיא לְמַטֵּל יְתִיָּה בְּהוֹן:	וּשְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב עָשָׂה-לָּהֶם מִתַּחַת לְזִרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעָתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ בָּהֶם:	27
28	And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וַעֲבַד יְתָה אֲרִיִּחִיא דְּאָעִי שְׁטִין וַחֲפָא יְתִהוֹן דְּהָבָא:	וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב:	28
29	And he made the holy anointing oil, and the pure incense of sweet spices, after the art of the perfumer.	וַעֲבַד יְתָה מִשְׁחָא דְּרַבּוּתָא קִידְשָׁא וְיֵת קִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא דְכִי עוֹבֵד בּוֹסְמִנּוּ:	וַיַּעַשׂ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קִדְשׁ וְאֶת-קִטְרֵת הַסִּמִּים טָהוֹר מַעֲשֶׂה רֶקֶח: (ס)	29
XXXVIII	And he made the altar of burnt-offering of acacia-wood: five cubits was the length thereof, and five cubits the breadth thereof, four-square, and three cubits the height thereof.	וַעֲבַד יְתָה מִדְּבָחָא דְּעֻלְתָּא דְּאָעִי שְׁטִין חֲמִישׁ אַמִּין אוֹרְכִיָּהּ וְחֲמִישׁ אַמִּין פּוֹתִיָּהּ מִרְבַּע וְתִלְתַּת אַמִּין רוּמִיָּה:	וַיַּעַשׂ אֶת-מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשׁ אַמּוֹת אָרְכוֹ וְחֲמִשׁ-אַמּוֹת רֶחְבּוֹ רְבֹוע וְשִׁלְשׁ אַמּוֹת קָמְתּוֹ:	שְׂבִיעִי (רַבִּיעִי)
2	And he made the horns thereof upon the four corners of it; the horns thereof were of one piece with it; and he overlaid it with brass.	וַעֲבַד קִרְנוֹהִי עַל אַרְבַּע זְוִיָּתִיָּה מִנִּיָּה הִנָּאָה קִרְנוֹהִי וַחֲפָא יְתִיָּה נְחָשָׁא:	וַיַּעַשׂ קִרְנָתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמֶּנּוּ הָיוּ קִרְנָתָיו וַיִּצָּף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:	2

<p>3 And he made all the vessels of the altar, the pots, and the shovels, and the basins, the flesh-hooks, and the fire-pans; all the vessels thereof made he of brass.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת כָּל מִנֵּי מִדְּבָחָא יֵת פִּסְכֵּי וְחָא וְיֵת מִגְרוֹפֵי תָא וְיֵת מִזְרָקָא יֵת צְנוּרֵי תָא וְיֵת מַחְתֵּיתָא כָּל מִנְהֵי עֲבַד נְחָשָׁא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירָת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְּזֻרָקֹת אֶת־הַמְּזֻלָּגֹת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלֵי עָשָׂה נְחֹשֶׁת:</p>
<p>4 And he made for the altar a grating of network of brass, under the ledge round it beneath, reaching halfway up.</p>	<p>וַעֲבַד לַמִּדְבָּחָא סְרָדָא עוֹבֵד מִצְדָּתָא דְּנְחָשָׁא תַּחְוֹת סוֹבִיבִיָּה מִלְרַע עַד פְּלָגִיָּה:</p>	<p>וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְבַּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת כְּרַכְבּוֹ מִלְמַטָּה עַד־חֲצִיָּו:</p>
<p>5 And he cast four rings for the four ends of the grating of brass, to be holders for the staves.</p>	<p>וַאֲתִידָא אַרְבַּע עֲזָקוֹן בְּאַרְבַּע זְוִיָּתָא לְסְרָדָא דְּנְחָשָׁא אֲתֵרָא לְאַרְיֵחָא:</p>	<p>וַיִּצֶק אַרְבַּע טַבָּעֹת בְּאַרְבַּע הַקְּצֹוֹת לַמִּכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת בְּתֵים לְבָדִים:</p>
<p>6 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with brass.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת אַרְיֵחָא דְּאֵעֵי שְׁטִין וְחָפָא יְתִהוֹן נְחָשָׁא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּף אֹתָם נְחֹשֶׁת:</p>
<p>7 And he put the staves into the rings on the sides of the altar, wherewith to bear it; he made it hollow with planks.</p>	<p>וַאֲעִיל יֵת אַרְיֵחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטְרֵי מִדְּבָחָא לְמַטְלֵי יְתִיה בְּהוֹן חֲלִיל לְוַחִין עֲבַד יְתִיה:</p>	<p>וַיִּבְא אֶת־הַבָּדִים בְּטַבָּעֹת עַל צְלָעֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֹׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נָכוֹב לָחֹת עָשָׂה אֹתוֹ: (ס)</p>
<p>8 And he made the laver of brass, and the base thereof of brass, of the mirrors of the serving women that did service at the door of the tent of meeting.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת כִּיּוֹרָא דְּנְחָשָׁא וְיֵת בְּסִיסָיָה דְּנְחָשָׁא בְּמַחְזֵי נְשִׂיא דְּאֲתִין לְצִלָּאָה בְּתַרַע מִשְׁכָּן זְמָנָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֵת כִּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֹת הַצָּבָאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ בְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ס)</p>

(7) נבוב לוחות. נבז הוא חלול, וכן ועציו אֶרְבַּע אֶלְפֵּי עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ (ירמיה נב, כא): נבוב לוחות. הלוחות של עצי שטים לכל רוח, והחלל באמצע:

(8) במראות הצובאות. בנות ישראל היו צידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהצא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן, מפני שעשוים ליצר הרע, אמר לו הקב"ה קבל, כי אלו חביצין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים לצאות רבות במצרים, כשהיו בעליהם יגיעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עס בעלה במראה, ומשדלחו בדברים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מציאות לבעליהם לידי תאוה, ונוקקות להם, ומתעבדות ויולדות סס, שנאמר פֶּסֶת הַסָּפֹחַ עוֹרְקִיָּה (שיר השירים ח, ה), וזה שנאמר במראות הצובאות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שצמחו למי שקנא לה בעלה ונסתרה, ומדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר ונחשת התנופה שבעים ככר וגו' ויעש זה וגו', וכיור וכו' לא הוזכרו סס, למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא (פקודי ט), וכן תרגם אונקלוס בְּמַחְזֵי נְשִׂיא, והוא תרגום של מראות, מירוא"ש בלע"ז (שפיעגעל), וכן מצינו בישיעה (ג, כג), וְהַגְּלִיָּסִים, מתרגמינן וּמִקְוִיָּאָה: אשר צבאו. להצא נדבתן:

9	And he made the court; for the south side southward the hangings of the court were of fine twined linen, a hundred cubits.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצָר לַפָּאֵתוֹ נֹגֵב תִּמְנָה קִלְעֵי הַחֲצָר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בָּאֵמָה:	9
10	Their pillars were twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets were of silver.	עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעַמֻּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	10
11	And for the north side a hundred cubits, their pillars twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וּלְפָאֵת צָפוֹן מֵאָה בָּאֵמָה עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעַמֻּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	11
12	And for the west side were hangings of fifty cubits, their pillars ten, and their sockets ten; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וּלְפָאֵת־זֶם קִלְעִים חֲמִשִּׁים בָּאֵמָה עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאֲדָנֵיהֶם עֲשָׂרָה וְוֵי הָעַמֻּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	12
13	And for the east side eastward fifty cubits.	וּלְפָאֵת קִדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אֵמָה:	13
14	The hangings for the one side [of the gate] were fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	קִלְעִים חֲמִשׁ־עֶשְׂרֶה אֵמָה אֶל־הַכֶּתֶף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:	14
15	And so for the other side; on this hand and that hand by the gate of the court were hangings of fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	וּלְכֶתֶף הַשְּׁנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לְשַׁעַר הַחֲצָר קִלְעִים חֲמִשׁ עֶשְׂרֶה אֵמָה עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:	15
16	All the hangings of the court round about were of fine twined linen.	כָּל־קִלְעֵי הַחֲצָר סָבִיב שֵׁשׁ מִשְׁזָר:	16
17	And the sockets for the pillars were of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver; and the overlaying of their capitals of silver; and all the pillars of the court were filleted with silver.	וְהָאֲדָנִים לָעַמֻּדִים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעַמֻּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רִאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף כָּל עַמֻּדֵי הַחֲצָר:	17

18

מפטיר

19

19

20

קכז
פסוקים

The Haftarah is I Kings 7:40-7:50 on page 251. Sepharadim read I Kings 7:13-7:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11-16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 260. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 265. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1-20, and the Haftarah is on page 270.

21

פקודי

22

22

(18) לעזמת קלעי החצר. כמדת קלעי החצר:

(21) אלה פקודי. צפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עבודתו: המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל: משכן העדות. עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם: עבודת הלויים. פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללויים במדבר, לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמור צפרשת נשא (במדבר ד): ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו: (22) ובצלאל בן אורי וגור עשה אל כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להיפך צוה הקב"ה צפרשת תרומה, מתחלה הכלים שלחן מנורה יריעות, ואחר כך ציווי הקרשים, וציווי משה רבינו ע"ה ריש ויקהל, תחלה המשכן ואהלו ואחר כך הכלים, הא מייירי לענין ציווי לפועל איך יפעול כסדר, ותמצא צפרשת

<p>23 And with him was Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan, a craftsman, and a skilful workman, and a weaver in colours, in blue, and in purple, and in scarlet, and fine linen.—</p>	<p>וְעִמֵּיהֶם אֹהֲלִיאָב בֶּרֶךְ אֲחִיסַמַּח בֶּן־דָּן נָגֵד וְאוֹמֵן וְצִיֵּיר בְּתַכְלָא וּבְאַרְגָּמָא וּבְצִבְעֵי וּבְהוֹרֵי וּבְבוֹצָא:</p>	<p>וְאֵתוֹ אֹהֲלִיאָב בֶּן־אֲחִיסַמַּח לְמִטֵּה־דָן חֶרֶשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בְּתַכְלָתוֹ וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ: (ס)</p>	<p>23</p>
<p>24 All the gold that was used for the work in all the work of the sanctuary, even the gold of the offering, was twenty and nine talents, and seven hundred and thirty shekels, after the shekel of the sanctuary.</p>	<p>כָּל־זָהָב דָּאֲתַעֲבִיד לְעִבְדָתָא בְּכָל עֲבִידַת קוֹדֶשׁ וְהוּא זָהָב אֶרְמוֹתָא עֶשְׂרִין וְתִשְׁעֵי כִפְרִין וּשְׁבַע מֵאוֹת וּתְלָתִין סָלְעִין בְּסָלְעֵי קוֹדֶשׁ:</p>	<p>כָּל־הַזָּהָב הָעֲשׂוּי לְמַלְאכָה בְּכָל מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תִשְׁעֵי וְעֶשְׂרִים כִּפָּר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:</p>	<p>לוי 24</p>
<p>25 And the silver of them that were numbered of the congregation was a hundred talents, and a thousand seven hundred and three-score and fifteen shekels, after the shekel of the sanctuary:</p>	<p>וּכְסָף מִנִּינֵי כְּנִשְׁתָּא מֵאוֹת כִּפְרִין וְאַלְפֵי וּשְׁבַע מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִין וְחֲמִישׁ סָלְעִין בְּסָלְעֵי קוֹדֶשׁ:</p>	<p>וּכְסָף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאוֹת כִּפָּר וְאַלְפֵי וּשְׁבַע מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:</p>	<p>25</p>
<p>26 a beka a head, that is, half a shekel, after the shekel of the sanctuary, for every one that passed over to them that are numbered, from twenty years old and upward, for six hundred thousand and three thousand and five hundred and fifty men.</p>	<p>תְּקֵלָא לְגִילְגוּלְתָּא פְּלִגּוּת סָלְעָא בְּסָלְעֵי קוֹדֶשׁ לְכָל דְּעִבֵּר עַל מִנִּינֵיא מִבֶּר עֶסְרִין שָׁנִין וְלַעִילָא לְשִׁית מֵאוֹת וּתְלָתָא אֲלָפִין וְחֲמִישׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁין:</p>	<p>בְּקַע לְגִלְגָּלַת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֵבֶר עַל־הַפָּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֲלָפֵי וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים:</p>	<p>26</p>

כי תשא ראה קראתי שם צלאל וגו', הוזכר מתחלה את אהל מועד, ואחר כך הכלים, אבל לענין להתנדב להכין מה שיהיו צריכין, מה לי מה שמתנדב תחלה, ועיין בחוספות פרק ה' (ברכות נה). ואם תאמר מנלן שמה שרצונו ע"ה צוה לצלאל הפך הענין, ויש לומר, כיון דכתיב צפרשת ויקהל ויקרא משה אל צלאל ואל אהליאב וגו', וקצר מה שדיצנר עמיהם, והאי קרא מדכתיב כל אשר צוה ה' את משה, חזינו דהיה מצוה להם צהיפוך. ודוק היטב). אמר לו צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משיס כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר משה, צלל אל היית, כי וודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים: (24) כבר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר ק"כ מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים, לפיכך מנה צפרופרוט כל השקלים שפחותין צמנינם מג' אלפים, שאין מגיעין לככר: (26) בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל: לשש מאות אלף וגו'. כך היו ישראל, וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בצפר צמדצר, ואף עתה צמדצת המשכן כך היו, ומנין תצאי השקלים של שש מאות אלף, עולה מאת ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף תצאין הרי הן ג' מאות, אלף שלימים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים תצאין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים:

27	And the hundred talents of silver were for casting the sockets of the sanctuary, and the sockets of the veil: a hundred sockets for the hundred talents, a talent for a socket.	וַיְהִי וְהָיָה מֵאָה כֶּכֶר כֶּסֶף לְאַחַת יֵת סִמְכֵי קֹדֶשׁ וְיֵת סִמְכֵי פְרוּכָתָא מֵאָה סִמְכִין לְמֵאָה כֶּכֶרִין כֶּכֶרָא לְסִמְכָא:	27 וַיְהִי מֵאֵל כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצִקָּתָא אֶת אֲדָנִי הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֲדָנִי הַפְּרֻכָּת מֵאֵל אֲדָנִים לְמֵאֵל הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֲדָן:
28	And of the thousand seven hundred seventy and five shekels he made hooks for the pillars, and overlaid their capitals, and made fillets for them.	וְיֵת אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאָה וּשְׁבַעִין וַחֲמִישׁ עֶבֶד וַיִּוֶּן לְעַמּוּדָיָא וַחֲפִי רִישֵׁיהוֹן וַכְּבִישׁ יִתְהוֹן:	ישראל וְאֶת-הָאֶלֶף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים עָשָׂה וַיִּוֶּם לְעַמּוּדִים וַצִּבָּה רִאשֵׁיהֶם וַחֲשַׁק אֹתָם:
29	And the brass of the offering was seventy talents and two thousand and four hundred shekels.	וַיִּנְחַשׁ אֲרָמוּתָא שְׁבַעִין כֶּכֶרִין וַתְּרִין אֶלְפִין וְאַרְבַּע מֵאָה סִלְעִין:	29 וַיִּנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כֶּכֶר וְאַלְפִים וְאַרְבַּע-מֵאוֹת שֶׁקֶל:
30	And therewith he made the sockets to the door of the tent of meeting, and the brazen altar, and the brazen grating for it, and all the vessels of the altar,	וַעֲבַד בַּהּ יֵת סִמְכֵי תַרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא וְיֵת מִדְּבָחָא דְנִחָשָׁא וְיֵת סִרְדָּא דְנִחָשָׁא דִילִיָּה וְיֵת כָּל מִנֵּי מִדְּבָחָא:	30 וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת-אֲדָנִי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת-מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לוֹ וְאֵת כָּל-כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:
31	and the sockets of the court round about, and the sockets of the gate of the court, and all the pins of the tabernacle, and all the pins of the court round about.	וְיֵת סִמְכֵי דֶרְתָּא סָחוּר סָחוּר וְיֵת סִמְכֵי תַרְע דֶּרְתָּא וְיֵת כָּל סִכֵּי מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל סִכֵּי דֶרְתָּא סָחוּר סָחוּר:	31 וְאֶת-אֲדָנִי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֶת-אֲדָנִי שַׁעַר הַחֲצֵר וְאֵת כָּל-יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-כָּל-יִתְדֵת הַחֲצֵר סָבִיב:
XXXIX	And of the blue, and purple, and scarlet, they made plaited garments, for ministering in the holy place, and made the holy garments for Aaron, as the LORD commanded Moses.	וּמִן תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָן וַצִּבַּע זָהָבִי עֲבָדוּ לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשׁ וַעֲבָדוּ יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁא דְלֹאֲהֲרִין כְּמָא דְפִקִּיד יְיָ מֹשֶׁה:	XXXIX וּמִן-הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בִגְדֵי-שָׂרָד לְשֶׁרֶת בְּקֹדֶשׁ וַיַּעַשׂוּ אֶת-בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (פ)
2	And he made the ephod of gold, blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וַעֲבַד יֵת אֵיפֹדָא דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָן וַצִּבַּע זָהָבִי וּבִיץ שִׁזִּיר:	שני (חמישי) וַיַּעַשׂ אֶת-הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:

(27) לצקת. כתרגומו לִאֲסָקָא: את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם מ"ח קרשים, ולהן 170 אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כתיב זהם:
 (28) וצפה ראשיהם. של עמודים מהן, שכולן כתיב וצפה ראשיהם וחשוקיהם כסף:
 (1) ומן התכלת והארגמן וגו'. שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין בגדי שרד הללו בגדי כהונה, שצבגדי כהונה היה שש, אלא הם בגדים שמכסים זהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעות, שלא היה זהם שש:

<p>3 And they did beat the gold into thin plates, and cut it into threads, to work it in the blue, and in the purple, and in the scarlet, and in the fine linen, the work of the skilful workman.</p>	<p>וַיִּרְקְעוּ אֶת־פִּתֵי הַזָּהָב וַיִּקְצֹץ פִּתִּילִם לַעֲשׂוֹת בַּתּוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבַתּוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבַתּוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַתּוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חָשָׁב׃</p>	<p>3 וַיִּרְקְעוּ אֶת־פִּתֵי הַזָּהָב וַיִּקְצֹץ פִּתִּילִם לַעֲשׂוֹת בַּתּוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבַתּוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבַתּוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַתּוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חָשָׁב׃</p>
<p>4 They made shoulder-pieces for it, joined together; at the two ends was it joined together.</p>	<p>כְּתָפִין עָבְדוּ לִיה מִלָּפָּן עַל תְּרִין סִטְרוֹהֵי מִלָּפָּה׃</p>	<p>4 כְּתָפֶת עָשׂוּ־לָו חִבְרַת עַל־שְׁנֵי (כ' קצוותיו) וְקַצְוֹתָיו חִבֵּר׃</p>
<p>5 And the skilfully woven band, that was upon it, wherewith to gird it on, was of the same piece and like the work thereof: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וְהַמָּנִי תְּקוּיָהוּ דְעֻלּוֹהֵי מִנִּיהּ הוּא כְּעוֹבְדוֹהֵי דְהֶבֶא תְּכֵלֶא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָב וְצִבְעֵי שָׁנִי וְצִבְעֵי שֵׁשׁ כְּמַא דְּפָקִיד יְיָ יִתְּ מֹשֶׁה׃</p>	<p>5 וְחָשָׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמָּנֹה הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)</p>
<p>6 And they wrought the onyx stones, inclosed in settings of gold, graven with the engravings of a signet, according to the names of the children of Israel.</p>	<p>וַעֲבְדוּ יִתְּ אֲבָנֵי בִּירְלָא מְשֻׁקְעֵן מִרְמָצֵן בְּדֶהֱב גְּלִיפֵן כְּתָב מִפְּרָשׁ עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃</p>	<p>6 וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם מִסִּבַּת מְשֻׁבָּצַת זָהָב מִפְּתַחַת פְּתוּחֵי חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃</p>
<p>7 And he put them on the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel, as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַשִּׂי יִתְּהוֹן עַל כְּתָפֵי אֵיפֻדָא אֲבָנֵי דְּוִכְרָנָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמַא דְּפָקִיד יְיָ יִתְּ מֹשֶׁה׃</p>	<p>7 וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתָפֶת הָאֵפֹד אֲבָנֵי זִכְרוֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (פ)</p>
<p>8 And he made the breastplate, the work of the skilful workman, like the work of the ephod: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.</p>	<p>וַעֲבַד יִתְּ חוּשְׁנָא עוֹבֵד אֵימָן כְּעוֹבֵד אֵיפֻדָא דְּהֶבֶא תְּכֵלֶא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָב וְצִבְעֵי שָׁנִי וְצִבְעֵי שֵׁשׁ׃</p>	<p>8 וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חָשָׁב כְּמַעֲשֵׂה אֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר׃</p>
<p>9 It was four-square; they made the breastplate double; a span was the length thereof, and a span the breadth thereof, being double.</p>	<p>מִרְבַּע הָיָה עִירָ עָבְדוּ יִתְּ חוּשְׁנָא זָרְתָא אֹרְכֶיהָ וְזָרְתָא פּוֹתְיָה עִירָ׃</p>	<p>9 רְבֹועָ הָיָה כְּפּוֹל עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זָרֶת אֹרְכוֹ וְזָרֶת רָחְבוֹ כְּפּוֹל׃</p>

(3) וירקעו. כמו לרקע הקרן (טהלים קלו, ו), כהרגומו ורדיו טסין, היו מרדדין מן הזהב, אשטנ"דרא בלע"ז (אויזדעהנען), טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טווין את הזהב עם החוטין, מרדדים טסין דקין, וקוצצין מהן פתילים לאורך הטס, לעשות אותן פתילים מעורבים עם כל מין ומין צחשן ואפוד, שנאמר בהן זהב, חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל מין ומין, שכל המינין חוטין כפול ששה, והזהב חוט שביעי עם כל אחד ואחד:

10	And they set in it four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd was the first row.	וַיִּמְלֹא-בֹּו אַרְבַּעַה טֹוֹרֵי אֲבֹן טֹוֹר אֶדֶם פִּטְדָּה וּבְרָקֶת הַטֹּוֹר הָאַחַד:	10
11	And the second row, a carbuncle, a sapphire, and an emerald.	וְהַטֹּוֹר הַשֵּׁנִי נֶפֶךְ סַפִּיר וַיְהִלֵּם:	11
12	And the third row, a jacinth, an agate, and an amethyst.	וְהַטֹּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֶׁם שָׁבוּ וְאַחֲלָמָה:	12
13	And the fourth row, a beryl, an onyx, and a jasper; they were inclosed in fittings of gold in their settings.	וְהַטֹּוֹר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ שֹׁהַם וַיִּשְׁפָּה מוֹסְבֹת מִשְׁבָּצֹת זָהָב בְּמִלְאָתָם:	13
14	And the stones were according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names, like the engravings of a signet, every one according to his name, for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים עַל-שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל-שְׁמֹתָם פִּתּוּתֵי חֹתֶם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ לְשָׁנַיִם עֹשֶׁר שָׁבֹט:	14
15	And they made upon the breastplate plaited chains, of wreathen work of pure gold.	וַיַּעֲשׂוּ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁרָשְׁרֹת גְּבֻלַת מַעֲשֶׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר:	15
16	And they made two settings of gold, and two gold rings; and put the two rings on the two ends of the breastplate.	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבָּצֹת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבַּעַת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	16
17	And they put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזֹּהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבַּעַת עַל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	17
18	And the other two ends of the two wreathen chains they put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forefront thereof.	וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת נָתְנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמִּשְׁבָּצֹת וַיִּתְּנֵם עַל-כְּתֻפֹת הָאֶפֶד אֶל-מוֹל פָּנָיו:	18

וַאֲשְׁלִימוּ בִיה אַרְבַּעַה סִדְרִין דְּאֲבֹן טָבָא סִדְרָא קַדְמָאָה סְמִקִּין יֶרְקֹן וּבְרָקֹן סִדְרָא חָד:

וְסִדְרָא תַנִּינָא אֲזַמְרָגִדִּין שְׁבִזִּי וְסַבְחָלוֹם:

וְסִדְרָא תַלִּיתָאָה קַנְכִירִי טַרְקִיָּא וְעִין עֲגֻלָּא:

וְסִדְרָא רְבִיעָאָה כְּרוֹם יָמָא וּבֹוֹרְלָא וּפְנִיתִירִי מִשְׁקָעֵן מְרֻמָּצֵן בְּדָהָב בְּאִשְׁלֻמוֹתָהוֹן:

וְאֲבָנִיָּא עַל שְׁמֹתָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִין תַּרְתָּא עֲשָׂרֵי עַל שְׁמֹתָהוֹן כְּתָב מְפָרֶשׁ כְּגֻלָּה דְּעֻקָּא גְּבַר עַל שְׁמִיה לְתַרֵּי עֲשֶׁר שְׁבָטִין:

וְעַבְדֵּי עַל חוֹשְׁנָא תְּכִין מִתְּחַמֵּן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּדָהָב דְּכִי:

וְעַבְדֵּי תַרְתִּין מְרֻמָּצֵן דְּדָהָב וְתַרְתִּין עֻקִּין דְּדָהָב וַיְהִיבֵי יֵת תַּרְתִּין עֻקָּתָא עַל תְּרִין סְטְרֵי חוֹשְׁנָא:

וַיְהִיבֵי תַרְתִּין גְּדִילָן דְּדָהָב עַל תַּרְתִּין עֻקָּתָא עַל סְטְרֵי חוֹשְׁנָא:

וַיִּתְּ תַרְתִּין גְּדִילָן דְּעַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי יְהִיבֵי עַל תַּרְתִּין מְרֻמָּצָתָא וַיְהִיבִין עַל כְּתָפֵי אֵיפֹדָא לְקַבִּיל אֶפְוֵהִי:

19	And they made two rings of gold, and put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which was toward the side of the ephod inward.	וַיַּעֲבְדוּ תְּרֵינִי עֲזָקִין דָּדֶהָב וַשְּׁוִיאוּ עַל תְּרֵין סְטְרֵי חוּשָׁנָא עַל סַפְתֵּיהָ דְלַעֲבָדָא דְּאִיפּוֹדָא לְגִיזָא:	19	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב וַיִּשְׁימוּ עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שַׁפְתּוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֲפֹד בֵּיתָהּ:
20	And they made two rings of gold, and put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.	וַיַּעֲבְדוּ תְּרֵינִי עֲזָקִין דָּדֶהָב וַיַּהֲבִיזוּ עַל תְּרֵין כְּתָפֵי אִיפּוֹדָא מִלְּרַע מְלַקְבִּיל אֲפוּהֵי לְקַבִּיל בֵּית לֹפִי מַעֲלִי לְהַמְנִן אִיפּוֹדָא:	20	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב וַיִּתְּנוּ עַל-שְׁתֵּי כְתֹפֶת הָאֲפֹד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פָּנָיו לְעֵמֶת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֲפֹד:
21	And they did bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it might be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate might not be loosed from the ephod; as the LORD commanded Moses.	וַאֲחֲדֵי יֵת חוּשָׁנָא מֵעֲזָקֵתֶיהָ לְעֵזְקַת אִיפּוֹדָא בְּחוּטָא דְּתַכְּלִתָא לְמַהֲנִי עַל הַמְּנִן אִיפּוֹדָא וְלֹא יִתְפָּרֵק חוּשָׁנָא מֵעֲלִי אִיפּוֹדָא כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:	21	וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבַּעְתָּיו אֶל-טַבַּעַת הָאֲפֹד בְּפִתְּיֵל תְּכֵלֶת לְהִיתָ עַל-חֹשֶׁב הָאֲפֹד וְלֹא יִיָּצֵחַ הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֲפֹד כְּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (פ)
22	And he made the robe of the ephod of woven work, all of blue;	וַעֲבַד יֵת מְעִיל אִיפּוֹדָא עֹבֵד מְחִי גָּמִיר תְּכֵלֶת:	שלישי (שס)	וַיַּעַשׂ אֶת-מְעִיל הָאֲפֹד מַעֲשָׂה אָרָג כָּלִיל תְּכֵלֶת:
23	and the hole of the robe in the midst thereof, as the hole of a coat of mail, with a binding round about the hole of it, that it should not be rent.	וּפּוּמִיָּה דְּמְעִילָא כְּפִיל לְגֻוְיָה כְּפֹם שְׂרִין תּוֹרָא מִקְרָה לְפּוּמִיָּה סָחֹר סָחֹר לֹא יִתְבָּזֵעַ:	23	וּפִי-הַמְעִיל בְּתוֹכּוֹ כְּפִי תַּחֲרָא שְׂפָה לְפָיו סָבִיב לֹא יִקְרַע:
24	And they made upon the skirts of the robe pomegranates of blue, and purple, and scarlet, and twined linen.	וַעֲבְדוּ עַל שְׂפּוּלֵי מְעִילָא רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָנָא וְצַבֵּעַ זָהָרִי שְׁזִיר:	24	וַיַּעֲשׂוּ עַל-שׁוּלֵי הַמְעִיל רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֻׁזָּר:
25	And they made bells of pure gold, and put the bells between the pomegranates upon the skirts of the robe round about, between the pomegranates:	וַעֲבְדוּ זָגִין דָּדֶהָב דְּכִי וַיַּהֲבִיזוּ יֵת זָגִיא בְּגוֹ רְמוֹנֵיאָ עַל שְׂפּוּלֵי מְעִילָא סָחֹר סָחֹר בְּגוֹ רְמוֹנֵיאָ:	25	וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת-הַפַּעֲמָנִים בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים עַל-שׁוּלֵי הַמְעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים:
26	a bell and a pomegranate, a bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about, to minister in; as the LORD commanded Moses.	זָגָא וְרְמוֹנָא זָגָא וְרְמוֹנָא עַל שְׂפּוּלֵי מְעִילָא סָחֹר סָחֹר לְשִׁמְשָׁא כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:	26	פַּעֲמָן וְרֵמֶן פַּעֲמָן וְרֵמֶן עַל-שׁוּלֵי הַמְעִיל סָבִיב לְשִׁרְתָּ כְּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)

27 And they made the tunics of fine linen of woven work for Aaron, and for his sons,	וַיַּעֲבְדוּ יֵת כְּתוּנֵי דְּבוּצָא עוֹבֵד מַחִי לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:	וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּתָנֹת שֵׁשׁ מַעֲשֶׂה אֶרֶג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:
28 and the mitre of fine linen, and the goodly head-tires of fine linen, and the linen breeches of fine twined linen,	וַיֵּת מִצְנֶפֶת דְּבוּצָא וַיֵּת שִׁבְחָ קוֹבְעֵי דְּבוּצָא וַיֵּת מִכְנָסֵי בוּצָא דְבוּץ שִׁיר:	וְאֶת־הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת־פְּאֵרֵי הַמִּגְבַּעֹת שֵׁשׁ וְאֶת־מִכְנָסֵי הַפָּד שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:
29 and the girdle of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, the work of the weaver in colours; as the LORD commanded Moses.	וַיֵּת הַמִּזְנָא דְבוּץ שִׁיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵ זָהָרִי עוֹבֵד צִיִּיר כְּמֹא דְפִקִּיד יי יֵת מֹשֶׁה:	וְאֶת־הָאֲבֵנֹת שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְתַכְלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֶׂה רָקִם כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
30 And they made the plate of the holy crown of pure gold, and wrote upon it a writing, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.	וַיַּעֲבְדוּ יֵת צִיצָא כְּלִילָא דְקוֹדֶשָׁא דְּדָהָב דְּכִי וְכָתְבוּ עָלוּהִי כְתָב מְפָרֶשׁ קֹדֶשׁ לֵי:	וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ גִּזְר־תְּקֹדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:
31 And they tied unto it a thread of blue, to fasten it upon the mitre above; as the LORD commanded Moses.	וַיַּהֲבּוּ עָלוּהִי חוּטָא דְּתַכְלִיתָא לְמַתֵּן עַל מִצְנֶפֶתָא מְלָעִילָא כְּמֹא דְפִקִּיד יי יֵת מֹשֶׁה:	וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תַּכְלִית לְתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְמַעְלָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
32 Thus was finished all the work of the tabernacle of the tent of meeting; and the children of Israel did according to all that the LORD commanded Moses, so did they.	וַשְׁלִימָת כָּל עֲבִידַת מִשְׁכְּנָא מִשְׁכַּן זְמָנָא וַעֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דְּפִקִּיד יי יֵת מֹשֶׁה בֶּן עֲבָדוֹ:	וַתֵּכֶל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עָשׂוֹ: (פ)

(28) ואת פארי המגבעות. תפארת המגבעות, המגבעות המפוארות:
(31) לתת על המצנפת מלמעלה. ועל ידי הפתילים היה מושיצן על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הציץ על המצנפת, שהרי בשחיטת קדשים שנינו (וצחים יט.): שער היה נראה ציץ לציץ למצנפת ששם מניח תפילין, והציץ היה נחון על המצנפת, והציץ המצנפת למעלה והציץ למטה, ומהו על המצנפת מלמעלה. ועוד הקשיטתי זה, כאלו הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת, ובענין הצוואה הוא אומר וְשָׂמָּה אֶת פְּתִיל תַּכְלִית (שמות כח, לו). ואומר אני, פתיל תכלת זה חוטין הן, לקשרו בהן במצנפת, לפי שהציץ אינו אלא מאוזן לאוזן וצמה יקשרנו בצמחו, והיו קבועין בו חוטין תכלת לשני ראשיו וצאמנעיתו, שבהן קושרו ותולהו במצנפת כשהוא בראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לזד מצחו, וכן בצאמנעו, שכן הוא נוח לקשור, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר על פתיל תכלת, ועליו פתיל תכלת, וקושר ראשיהם השנים כולם יחד מאחוריו למול ערפו, ומושיצו על המצנפת. ואל תחמה שלא נאמר פתיל תכלת, הואיל ומרובין הן, שהרי מנינו צחשן ואפוד ויִקְדְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן וגו', ועל כרחק פחות משנים לא היו, שהרי בשתי קצות החשן היו צ' טבעות החשן, וצ' כחפות האפוד היו צ' טבעות האפוד שנגדן, ולפי דרך קשירה ד' חוטין היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר:
(32) ויעשו בני ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו':

33	And they brought the tabernacle unto Moses, the Tent, and all its furniture, its clasps, its boards, its bars, and its pillars, and its sockets;	וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאִתֵּיאוֹ יֵת מִשְׁכָּנָא לֹות מֹשֶׁה יֵת מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי פוֹרְפוּהֵי דְפוֹהֵי עֲבְרוּהֵי וְעַמּוּדוּהֵי וְסֻמְכוּהֵי:	וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כְּלָיו קָרָסִיו קָרָשָׁיו בְּרִיחוֹ וְעַמּוּדָיו וְאֶדְנָיו:	רביעי
34	and the covering of rams' skins dyed red, and the covering of sealskins, and the veil of the screen;	וְיֵת חוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי דְּכָרִי מְסֻמָּי וְיֵת חוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי סִסְגוּנָא וְיֵת פְּרוּכְתָּא דְּפָרְסָא:	וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילָם הַמְּאֻדָּמִים וְאֶת־מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָךְ:	34
35	the ark of the testimony, and the staves thereof, and the ark-cover;	יֵת אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא וְיֵת אֲרִיחוּהֵי וְיֵת כְּפֹרֶתָא:	אֶת־אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת הַכַּפֹּרֶת:	35
36	the table, all the vessels thereof, and the showbread;	יֵת פְּתוּרָא יֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת לְחִים אִפִּיא:	אֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:	36
37	the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the light;	יֵת מְנִרְתָּא דְּכִיתָא יֵת בּוֹצִינְהָא בּוֹצִינֵי סִדְרָא וְיֵת כָּל מְנִהָא וְיֵת מִשְׁחָא דְּאִנְהִירוּתָא:	אֶת־הַמְּנֹלֶחַ הַטָּהוֹרָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ נֵרֹת הַמְּעֻרְכָה וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:	37
38	and the golden altar, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door of the Tent;	וְיֵת מִדְּבַחַּא דְּדָהָבָא וְיֵת מִשְׁחָא דְּרְבוּחָא וְיֵת קְטֹרֶת בּוֹסְמִיא וְיֵת פָּרְסָא דְּתָרַע מִשְׁכָּנָא:	וְאֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת מִסְדַּ פֶּתַח הָאֹהֶל:	38
39	the brazen altar, and its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	יֵת מִדְּבַחַּא דְּנְחֹשָׁא וְיֵת סִדְרָא דְּנְחֹשָׁא דִּילֵיהּ יֵת אֲרִיחוּהֵי וְיֵת כָּל מְנוּהֵי יֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָיָהּ:	אֶתוּ מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לּוֹ אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כְּלָיו אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוֹ:	39

(33) ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה צמשכן, הניח לו הקצ"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כוזב הקרשים שאין כח צאדם לזקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקצ"ה, איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אמה צידך, נראה כמקימו והוא נוקף וקם מאליו, וזה שנאמר (שמות מ, יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא (פקודי י"א):

<p>40 the hangings of the court, its pillars, and its sockets, and the screen for the gate of the court, the cords thereof, and the pins thereof, and all the instruments of the service of the tabernacle of the tent of meeting;</p>	<p>יֵת סָרְדֵי דֶרְתָּא יֵת עֲמוּדֵהָא וְיֵת סִמְכֵהָא וְיֵת פֶּרֶסָא לְתַרְע דֶּרְתָּא יֵת אֲטוּנוּהֵי וְיֵת יִסְכֵּהָא וְיֵת כָּל מְנֵי פוֹלְחָן מִשְׁכָּנָא לְמִשְׁכֵּן זְמָנָא:</p>	<p>40 אֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסָךְ לַשַּׁעַר הַחֹצֵר אֶת־מִיתָרָיו וְיִתְדֹתֶיהָ וְאֶת כָּל־כְּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאַהֲלֹ מוֹעֵד:</p>	<p>40</p>
<p>41 the plaited garments for ministering in the holy place; the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.</p>	<p>יֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא לְשִׁמְשָׂא בְּקוֹדֶשׁ יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁא לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׂא:</p>	<p>41 אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשִׁמְשֹׁת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:</p>	<p>41</p>
<p>42 According to all that the LORD commanded Moses, so the children of Israel did all the work.</p>	<p>כָּל דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה בֶּן עֲבָדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל פּוֹלְחָנָא:</p>	<p>42 כָּל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעֲבֹדָה:</p>	<p>42</p>
<p>43 And Moses saw all the work, and, behold, they had done it; as the LORD had commanded, even so had they done it. And Moses blessed them.</p>	<p>וַיַּחְזֵא מֹשֶׁה יֵת כָּל עֲבִידֵהָא וְהָא עֲבָדֵי יֵתָּה כִּמְא דְּפָקִיד יְיָ בֶּן עֲבָדֵי וַיְבָרֵךְ יֵתָּהוּן מֹשֶׁה:</p>	<p>43 וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בֶּן עֲשׂוֹ וַיְבָרֵךְ אֹתָם מֹשֶׁה: (פ)</p>	<p>43</p>
<p>XL And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיִּמְלִל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>	<p>חמישי (שציעי)</p>
<p>2 'On the first day of the first month shalt thou rear up the tabernacle of the tent of meeting.</p>	<p>בְּיוֹם יִרְחָא קֳדָמָהּ בְּחֵד לִירְחָא תְּקִים יֵת מִשְׁכָּנָא מִשְׁכֵּן זְמָנָא:</p>	<p>2 בְּיוֹם־הַתְּחִלָּה הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תִּקֵּים אֶת־מִשְׁכֵּן אֹהֶל מוֹעֵד:</p>	<p>2</p>
<p>3 And thou shalt put therein the ark of the testimony, and thou shalt screen the ark with the veil.</p>	<p>וְתַשְׂוִי תַמָּן יֵת אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא וְתַטִּיל עַל אֲרוֹנָא יֵת פְּרוּכָתָא:</p>	<p>3 וְשַׂמְתָּ שָׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסָכַת עַל־הָאָרֹן אֶת־הַפְּרֹכֶת:</p>	<p>3</p>
<p>4 And thou shalt bring in the table, and set in order the bread that is upon it; and thou shalt bring in the candlestick, and light the lamps thereof.</p>	<p>וְתַעֲיִל יֵת פְּתוּרָא וְתַסְדֵּר יֵת סִדְרֵיהָ וְתַעֲיִל יֵת מְנִרְתָּא וְתַדְלִיק יֵת בּוֹצִינֵהָ:</p>	<p>4 וַהֲבֵאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעִרְכָתָּ אֶת־עֲרֻכּוֹ וַהֲבֵאתָ אֶת־הַמְּנִרָה וְהַעֲלִיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ:</p>	<p>4</p>

- (43) ויברך אותם משה. אמר להם יהי רצון שחשרה שכניה צמעשה ידיכם, ויהי נעים ה' לְלֵהֲנוּ עֲלֵינוּ וגו' (מהליל 5, ז), והוא אחד מי"א מזמורים שצמחלה למשה:
(3) וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחילה היטה:
(4) וערכת את ערכו. שמי מערכות של לחם הפנים:

5	And thou shalt set the golden altar for incense before the ark of the testimony, and put the screen of the door to the tabernacle.	וַתִּתֵּן יְת מִדְבַּחַּ לְקִטְרֶת בְּסִמְיָא קֹדֶם אֲרֹנָא דְּסִהְרֻתָא וַתִּשְׂוּי יְת פֶּרֶסָא דְתִרְעָא לְמִשְׁכָּנָא:	וַנִּתְּתָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֶּהבִּי לְקִטְרֶת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדֻת וְשַׂמְתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכָּן:	5
6	And thou shalt set the altar of burnt-offering before the door of the tabernacle of the tent of meeting.	וַתִּתֵּן יְת מִדְבַּחַּ דְּעֻלְתָא קֹדֶם תִּרְעָ מִשְׁכָּנָא מִשְׁכָּן זְמָנָא:	וַנִּתְּתָה אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד:	6
7	And thou shalt set the laver between the tent of meeting and the altar, and shalt put water therein.	וַתִּתֵּן יְת כִּיּוֹרָא בֵּין מִשְׁכָּן זְמָנָא וּבֵין מִדְבַּחַּ וַתִּתֵּן תַּמָּן מֵיָא:	וַנִּתְּתָּ אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁם מַיִם:	7
8	And thou shalt set up the court round about, and hang up the screen of the gate of the court.	וַתִּשְׂוּי יְת דִּרְתָא סָחוּר סָחוּר וַתִּתֵּן יְת פֶּרֶסָא דְתִרְעָ דִּרְתָא:	וְשַׂמְתָּ אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב וְנָתַתָּ אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:	8
9	And thou shalt take the anointing oil, and anoint the tabernacle, and all that is therein, and shalt hallow it, and all the furniture thereof; and it shall be holy.	וְתִסַּב יְת מִשְׁחָא דְּרַבּוּתָא וְתִרְבִּי יְת מִשְׁכָּנָא וְיָת כָּל דְּבִיָּה וְתִקְדִּישׁ יְתִיה וְיָת כָּל מְנוּחֵי יְהִי קֹדֶשׁ:	וְלִקַּחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:	9
10	And thou shalt anoint the altar of burnt-offering, and all its vessels, and sanctify the altar; and the altar shall be most holy.	וְתִרְבִּי יְת מִדְבַּחַּ דְּעֻלְתָא וְיָת כָּל מְנוּחֵי וְתִקְדִּישׁ יְת מִדְבַּחַּ וְיְהִי מִדְבַּחַּ קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁין:	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וּקְדַשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים:	10
II	And thou shalt anoint the laver and its base, and sanctify it.	וְתִרְבִּי יְת כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסָיָה וְתִקְדִּישׁ יְתִיה:	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ:	II
12	And thou shalt bring Aaron and his sons unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְתִקְרִיב יְת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹיָה לְתִרְעָ מִשְׁכָּן זְמָנָא וְתִסַּחֵי יְתֵהוּן בְּמֵיָא:	וְתִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם בְּמַיִם:	12
13	And thou shalt put upon Aaron the holy garments; and thou shalt anoint him, and sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.	וְתַלְבִּישׁ יְת אַהֲרֹן יְת לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁ וְתִרְבִּי יְתִיה וְתִקְדִּישׁ יְתִיה וְיִשְׁמִישׁ קֳדָמִי:	וְתַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְכִהֵן לִי:	13

14	And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כְּתֹנֶת: וְיָתְבִי תִּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כְּתֹנֶת: וְיָתְבִי	14
15	And thou shalt anoint them, as thou didst anoint their father, that they may minister unto Me in the priest's office; and their anointing shall be to them for an everlasting priesthood throughout their generations.'	וּמִשְׁחָתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מִשְׁחָתָּ אֶת־אֲבִיהֶם וְכִהְנֻ לִּי וְהִיְתָה לְהִית לָהֶם מִשְׁחָתָם לְכֹהֲנֵת עוֹלָם לְדֹרֹתָם: וְיִתְרִבִּי יִתְהוֹן כַּמָּא דְרַבִּיתָא יֵת אֲבוּהוֹן וְיִשְׁמְשׁוּן קְדָמִי וְיִתְהִי לְמִהְנִי לְהוֹן רַבּוּתְהוֹן לְכֹהֲנֵת עָלָם לְדֹרֵיהוֹן:	15
16	Thus did Moses; according to all that the LORD commanded him, so did he.	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: (ס) וְעַבְד מֹשֶׁה כְּכֹל דְּפָקִיד יְיָ יִתִּיה כֵּן עָבַד:	16
17	And it came to pass in the first month in the second year, on the first day of the month, that the tabernacle was reared up.	וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן: וַיְהִי בִּיְרֵחָא קַדְמָאָה בַּשָּׁתָא תַנְיִיתָא בְּחֹדֶר לִירְחָא אֲתָקַם מִשְׁכָּנָא:	שמי
18	And Moses reared up the tabernacle, and laid its sockets, and set up the boards thereof, and put in the bars thereof, and reared up its pillars.	וַיִּקְּם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אַדְנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בָּרִיחָיו וַיִּקְּם אֶת־עַמּוּדָיו: וַיִּקְּם מֹשֶׁה וַיִּתֵּן אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בָּרִיחָיו וַיִּקְּם אֶת־עַמּוּדָיו: וַיִּקְּם מֹשֶׁה וַיִּתֵּן אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בָּרִיחָיו וַיִּקְּם אֶת־עַמּוּדָיו:	18
19	And he spread the tent over the tabernacle, and put the covering of the tent above upon it; as the LORD commanded Moses.	וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס) וַיִּפְרֹס יֵת פְּרָסָא עַל מִשְׁכָּנָא וְשׁוּי יֵת חוּפָאָה דְּמִשְׁכָּנָא עַל־וֹהִי מִלְעִילָא כַּמָּא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:	19
20	And he took and put the testimony into the ark, and set the staves on the ark, and put the ark-cover above upon the ark.	וַיִּקַּח נִיטָן אֶת־הָעֵדוּת אֶל־הָאָרֶן וַיִּשֶׂם אֶת־הַבָּדִים עַל־הָאָרֶן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְמַעְלָה: וַיִּגְסִיב וַיִּתֵּב יֵת סִדְּוֹתָא בְּאַרְזָא וְשׁוּי יֵת אֲרִיחָא עַל אֲרֹנָא וַיִּתֵּב יֵת כַּפּוֹרֶתָא עַל אֲרֹנָא מִלְעִילָא:	20
21	And he brought the ark into the tabernacle, and set up the veil of the screen, and screened the ark of the testimony; as the LORD commanded Moses.	וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פֶּלֶכֶת הַמִּסְדָּה וַיִּסְדֵּךְ עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס) וַיֵּאֱשִׁיל יֵת אֲרֹנָא לְמִשְׁכָּנָא וְשׁוּי יֵת פְּרוּכָתָא דְּפְרָסָא וַאֲשִׁיל עַל אֲרֹנָא דְּסִדְּוֹתָא כַּמָּא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:	21

(19) ויפרש את האהל. הן יריעות העזים:

(20) את העדות. הלומות:

22	And he put the table in the tent of meeting, upon the side of the tabernacle northward, without the veil.	וַיִּהְיֶה יֵת פֶּתוּרָא בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא עַל שְׂדָא דְּמִשְׁכְּנָא צְפוֹנָא מִבְּרָא לְפָרוּכְתָּא:	וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֶחֶן בְּאַהֲל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צִפְנָה מִחוּץ לַפָּרֹכֶת:	22
23	And he set a row of bread in order upon it before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיִּסְדֵּר עֲלוּהֵי סִדְרִין דְּלֶחִים קֳדָם יי כְּמָא דְּפִקִּיד יי יֵת מֹשֶׁה:	וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֶרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	23
24	And he put the candlestick in the tent of meeting, over against the table, on the side of the tabernacle southward.	וַיִּשׂוּי יֵת מְנִרְתָּא בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא לְקִבִּיל פֶּתוּרָא עַל שְׂדָא דְּמִשְׁכְּנָא דְּרוֹמָא:	וַיִּשֶׂם אֶת־הַמְּנִרָה בְּאַהֲל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֶחֶן עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן נִגְבָּה:	24
25	And he lighted the lamps before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיֹּאדְלִיק בּוֹצִינְיָא קֳדָם יי כְּמָא דְּפִקִּיד יי יֵת מֹשֶׁה:	וַיַּעַל הַנֵּרֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	25
26	And he put the golden altar in the tent of meeting before the veil;	וַיִּשׂוּי יֵת מִדְּבָחָא דְּדֹהָבָא בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא קֳדָם פְּרוּכְתָּא:	וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאַהֲל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת:	26
27	and he burnt thereon incense of sweet spices; as the LORD commanded Moses.	וַאֲקַטֵּר עֲלוּהֵי קִטְרֵת בּוֹסְמִין כְּמָא דְּפִקִּיד יי יֵת מֹשֶׁה:	וַיִּקְטֹר עָלָיו קִטְרֵת סִמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	27
28	And he put the screen of the door to the tabernacle.	וַיִּשׂוּי יֵת פֶּרֶסָא דְּתַרְעָא לְמִשְׁכְּנָא:	וַיִּשֶׂם אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכָּן:	28
29	And the altar of burnt-offering he set at the door of the tabernacle of the tent of meeting, and offered upon it the burnt-offering and the meal-offering; as the LORD commanded Moses.	וַיִּתֵּן מִדְּבָחָא דְּעֹלָתָא שׁוּי בְּתַרְעָא מִשְׁכְּנָא מִשְׁכַּן זְמָנָא וְאַסִּיק עֲלוּהֵי יֵת עֹלָתָא וַיִּתֵּן מִנְחָתָא כְּמָא דְּפִקִּיד יי יֵת מֹשֶׁה:	וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	29
30	And he set the laver between the tent of meeting and the altar, and put water therein, wherewith to wash;	וַיִּשׂוּי יֵת כִּיּוּרָא בֵּין מִשְׁכַּן זְמָנָא וּבֵין מִדְּבָחָא וַיִּהְיֶה תַּמָּן מִיָּא לְקִדּוּשׁ:	וַיִּשֶׂם בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחְצָה:	30

(22) על ירך המשכן צפונה. בחצי הכפוי של רוחצ הצית (יומא לג:). ירך. כתר גומו קָדָא, כירך הזה שהוא נָדָו של אדם:

(27) ויקטר עליו קטורת. שחרית וערבית, כמו שנאמר צָקֵר צָקֵר צָקֵר צָקֵר וְהִנֵּלֵת וגו' (שמות ל, ז):
(29) ויעל עליו וגו'. אף ביום השמיני למלואים שהוא יום הקמת המשכן, שמש משה והקריב קרבנות נָדָו, חוץ מאותן שנטוה אהרן בן ביום, שנאמר קָרַב אֵל הַמִּנְחָה וגו' (ויקרא ט, ז): את העולה. עולת התמיד: ואת המנחה. מנחת נכסים של תמיד, כמו שנאמר וְעֹשֶׁן סֶלֶת זָלִיל צִשְׁמֵן וגו' (שמות כט, מ):

31	that Moses and Aaron and his sons might wash their hands and their feet thereat;	וּמִקְדָּשֵׁין מִנִּיה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנוֹתֵי יֵת יְדִיהוֹן וְיֵת רַגְלֵיהוֹן:	וְרָחֲצוּ מַמְנוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנוֹי אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:	31
32	when they went into the tent of meeting, and when they came near unto the altar, they should wash; as the LORD commanded Moses.	בְּמִיעֲלֵהוֹן לַמִּשְׁכָּן וְכִמְקַרְבָּהוֹן לַמִּדְבָּחַ מִקְדָּשֵׁין כִּמָּא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:	בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרִבְתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	32
33	And he reared up the court round about the tabernacle and the altar, and set up the screen of the gate of the court. So Moses finished the work.	וַאֲקִים יֵת דְּרֵחָא סְחוּר סְחוּר לַמִּשְׁכָּנָא וְלַמִּדְבָּחַ וְיֵת פְּרָסָא דְּתַרְע דְּרֵחָא וְשִׁיצֵי מֹשֶׁה יֵת עֲבִידְתָּא:	וַיָּקֶם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת־הַמְּלָאכָה: (פ)	33
34	Then the cloud covered the tent of meeting, and the glory of the LORD filled the tabernacle.	וַחֲפָא עֲנָא יֵת מִשְׁכָּן וְכָנָא וַיִּקְרָא דִּי אֲתַמְלִי יֵת מִשְׁכָּנָא:	וַיִּכֶס הָעֶנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:	מפטיר
35	And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the LORD filled the tabernacle.—	וְלֹא יָכִיל מֹשֶׁה לְמִיעֵל לַמִּשְׁכָּן וְכָנָא אַרִי שָׂרָא עֲלוּהִי עֲנָא וַיִּקְרָא דִּי אֲתַמְלִי יֵת מִשְׁכָּנָא:	וְלֹא־יָכִיל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעֶנָן וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:	35
36	And whenever the cloud was taken up from over the tabernacle, the children of Israel went onward, throughout all their journeys.	וּבְאִסְתַּלְקוּת עֲנָא מִעַלּוֹי מִשְׁכָּנָא נְטָלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלֵיהוֹן:	וּבְהִעָלוֹת הָעֶנָן מִעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִסְעֵיהֶם:	36
37	But if the cloud was not taken up, then they journeyed not till the day that it was taken up.	וְאִם לֹא מִסְתַּלַּק עֲנָא וְלֹא נְטָלִין עַד יוֹם אִסְתַּלְקוּתִיה:	וְאִם־לֹא יַעֲלֶה הָעֶנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הָעֹלְתוֹ:	37
38	For the cloud of the LORD was upon the tabernacle by day, and there was fire therein by night, in the sight of all the house of Israel, throughout all their journeys.—	אַרִי עֲנֵן יִקְרָא דִּי עַל מִשְׁכָּנָא בֵּימָמָא וַחֲיוֹזוֹ אִישְׁתָּא הָנוּי בְּלִילְיָא בֵּיהּ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלֵיהוֹן:	כִּי עֲנֵן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְלַיְלָה וְאֵשׁ תִּהְיֶה לְלֵילָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מִסְעֵיהֶם:	38 פסוקים

(31) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. יום שמיני למלואים השוו כולם לכהונה, ותרומו ויקדשון מגיה, זו זיום קדש משה עמהם:

(32) ובקרבתם. כמו וקרצם, כשיקרב:

(35) ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד. וכמו אחד אומר, וצבא משה אל אהל מועד (במדבר ז, פט), צבא הכמוז השלישי והכריע ציניהם, כי שכן עליו הענן, אמר מעתה, כל זמן שהיה עליו הענן, לא היה יכול לבוא, נסתלק הענן, נכנס ומדבר עמו (פתיחה לת"כ ח):

The Haftarah is I Kings 7:51-8:21 on page 252. Sepharadim read I Kings 7:40-7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11-16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 260. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 265. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1-20, and the Haftarah is on page 270.

(38) לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. כלל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם. מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע, וכן וילך למסעיו (בראשית יג, ג), וכן אלה מסעי (במדבר לג, א), לפי שממקום החנייה חזרו ונסעו, לכך נקראו כולן מסעות:

וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו
מֵאֵתֵל מוֹעֵד לֵאמֹר:

ויקרא

And the LORD called unto Moses, and spoke unto him out of the tent of meeting, saying:

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה
מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן
תִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָנְכֶם:

2

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When any man of you bringeth an offering unto the LORD, ye shall bring your offering of the cattle, even of the herd or of the flock.

אִם־עֹלָה קָרְבָנוּ מִן־הַבָּקָר זָכָר
תָּמִים יִקְרִיבוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
יִקְרִיב אֹתוֹ לְרֹצְנוֹ לִפְנֵי יְהוָה:

3

If his offering be a burnt-offering of the herd, he shall offer it a male without blemish; he shall bring it to the door of the tent of meeting, that he may be accepted before the LORD.

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ
לְכַפֵּר עָלָיו:

4

And he shall lay his hand upon the head of the burnt-offering; and it shall be accepted for him to make atonement for him.

וְשָׁחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה
וְהַקְרִיבוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים
אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד:

לוי

And he shall kill the bullock before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall present the blood, and dash the blood round about against the altar that is at the door of the tent of meeting.

וְהַפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנָתַח אֹתָהּ
לְנִתְחֶיהָ:

6

And he shall flay the burnt-offering, and cut it into its pieces.

וְנִתְּנוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֵשׁ
עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ:

7

And the sons of Aaron the priest shall put fire upon the altar, and lay wood in order upon the fire.

וְעָרְכוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֵת
הַנֶּתְחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֶר
עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

8

And Aaron's sons, the priests, shall lay the pieces, and the head, and the suet, in order upon the wood that is on the fire which is upon the altar;

וְקָרְבוּ וּכְרָעוּ יָרֵתָן בְּמַיִם וְהִקְטִיר
הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה אִשָּׁה
רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: (ס)

9

but its inwards and its legs shall he wash with water; and the priest shall make the whole smoke on the altar, for a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָנוּ מִן־הַכְּשָׁשִׁים
אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים
יִקְרִיבוּ:

ישאל

And if his offering be of the flock, whether of the sheep, or of the goats, for a burnt-offering, he shall offer it a male without blemish.

וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה
לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים
אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

ii

And he shall kill it on the side of the altar northward before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall dash its blood against the altar round about.

וְנָתַח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ
וְאֶת־פָּדָרוֹ וְעֶרְדּוֹ הִפְתָּן אֹתָם
עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

12

And he shall cut it into its pieces; and the priest shall lay them, with its head and its suet, in order on the wood that is on the fire which is upon the altar.

וְהִקְרִיב וְהִפְרָעִים יִרְחֹץ בַּמַּיִם
וְהִקְלִיב הִפְתָּן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶיהָ הִוא אֲשֶׁה רִיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה: (פ)

13

But the inwards and the legs shall he wash with water; and the priest shall offer the whole, and make it smoke upon the altar; it is a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

שירת הים ועשרת הדברות

שירת הים

אֲזַי וְשִׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לֵי יְיָ וַיֹּאמְרוּ
 לֵאמֹר אֲשִׁירָה לֵי יְיָ כִּי־גָאֹה גָאֹה סוֹס
 וָרֶכֶב רָמָה בָּיָם עָזִי וְזִמְרַת יְיָ גִּיהִי־לִי
 לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאֶנְהוּ אֵלֹהֵי
 אֱבִי נֶאֱרַמְּנָהוּ יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה יְיָ
 שָׁמֹ: מִרְכַּבַּת פָּרָעָה וַחֲיִלּוֹ יָרָה בָּיָם וּמִבְּחַר
 שְׁלֹשִׁי טָבְעוּ בַיָּם־סוּף: תַּהֲמֹת יִכְסִּימוּ יָרְדּוּ בַּמְצֹלֹת כְּמוֹ־
 אָבִן: יִמְיִנֶה יְיָ נֶאֱדָרִי בַּכֹּחַ יִמְיִנֶה
 יְיָ תִרְעַץ אוֹיֵב: וּבִרְבַּב גְּאוּנָה תִתְרַס
 קִמְיָה תִשְׁלַח חֲרָנָה יֶאֱכְלֻמוּ כִּקְשׁ: וּבִרְיוֹחַ
 אֶפְרָיִם גִּעְרָמוּ מַיִם נִזְלִים נֶצְבּוּ כְּמוֹ־נֶדַךְ
 אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג קִפְאוּ תַהֲמֹת בְּלִבָּיָם: אָמֵר
 נִפְשִׁי אֶרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יָדַי: אַחֲלֶק שָׁלָל תִּמְלֹאֲמוּ
 בְּרוּחָהּ כִּסְמוּ יָם נִשְׁפֹּת צִלְלוּ כְּעוֹפֹרֶת בְּמַיִם
 אֲדִירִים: מִי־כִמְכָּה בְּאֵלִים יְיָ מִי
 כִּמְכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָּשׁ נִזְרָה תַהֲלֹת עֲשֵׂה
 פִּלָּא: נְטִיתָ יִמְיִנֶה תִבְלַעְמוּ אֶרֶץ: נְחִיתָ
 בַּחֲסִדָּה עִם־זֵו גְּאֻלָּתָהּ נִתְלַת בְּעֻזָּה אֶל־גְּנוּה
 קִדְשָׁהּ: שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן תִּיל
 אֶחָז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת: אֲזַי נִבְחָלוּ אֱלֹהֵי
 אֲדוֹם: אֵילִי מוֹאָב יֶאֱחָזְמוּ רָעַד נִמְגּוּ
 כָּל יִשְׁבִּי כְנָעַן: תִּפְּל עֲלֵיהֶם אִימָתָהּ
 וּפָחַד: בְּגִדְל זְרוּעָה יִדְמוּ כְּאָבִן עַד־
 יַעֲבֹר עִמָּהּ יְיָ עַד־יַעֲבֹר עִם־זֵו
 קִנִּיתָ: תִּבְאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בִּתְרַ נִחְלָתָהּ מִכּוֹן
 לְשִׁבְתָּהּ פָּעֻלָּתָהּ יְיָ מִקְדָּשׁ אֲדָנִי בּוֹנֵנוּ

יְדִיָּהּ: יי | ימְלִיךְ לְעָלָם וָעֶד: כִּי
 בָּא סוֹס פִּרְעֹה בִּרְכָבוֹ וּבִפָּרָשָׁיו בָּיָם וַיֵּשֶׁב יִי עֲלֵהֶם
 אֶת־מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֹשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם:

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה־לְךָ
 אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פְּנֵי לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמַמָּעַל
 וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם
 כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָדָשׁ פָּקֹד עֵוֹן אָבֹת עַל־בְּנִים עַל־שְׁלִשִׁים וְעַל־רִבְעִים
 לְשֹׁנָי וַעֲשֵׂה חֹסֶד לְאֶלְפִים לְאַתְּבִי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת־אִשְׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (פ)
 זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וַעֲשִׂיתָ כָּל־מְלָאכָתְךָ יוֹם הַשְּׁבִיעִי
 שָׁבַתוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ
 וּבְהֶמְתְּךָ וּגְרֶךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ
 אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בִּרְךָ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת
 וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס) כִּבֹּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְּךָ לְמַעַן יֵאָרְכּוֹן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס) לֹא תִרְצָח: (ס) לֹא תִנָּאֵף: (ס) לֹא תַגְנוֹב: (ס) לֹא־תַעֲנֶה
 בְּרֵעֶךָ עַד שֹׁקֶר: (ס) לֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא־תַחְמֹד אִשְׁתִּי רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ
 וַאֲמָתוֹ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל־אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (פ)

הפטרות

הפטרות שמות

ישעיהו כ"ז-כ"ח:י"ג

Isaiah 27:6-28:13

הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיִן
וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמִלָּאָו פְּנֵי־תֵבֶל
תִּנּוּכָה: (פ)

XXVII:6

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

הַכִּמְכַת מִכֹּהֵן הִכּוּ אִם־כִּתְּרוֹ
הִרְגִּיו הִרְגָּה:

7

Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him?

בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיֹכְנָה הָגָה
בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים:

8

In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind.

לָכֵן בּוֹזֵאת יִכָּפֵר עֲוֹן־יַעֲקֹב וְזֹה
כָּל־פְּרִי הַסֵּד חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמוֹ
כָּל־אֲבִנֵי מִזְבֵּחַ כְּאֲבִנֵי־גֹר מְנַפְצוֹת
לֹא־יָקֻמוּ אֲשֶׁרִים וְחֲמָנִים:

9

Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sun-images shall rise no more.

כִּי עִיר בְּצֻרָהּ בְּדָד נִזְה מְשֻׁלַּח
וְנִעְזָב כַּמִּדְבָּר שָׁם יִרְעָה עֵגֶל וְשָׁם
יִרְבֵּץ וְכָלֶה סַעֲפִיָּה:

10

For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof.

בִּיבֹשׁ קִצְיָהּ תִּשְׁבְּרֶנָּה נָשִׁים בָּאוֹת
מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם־בִּינּוֹת הוּא
עַל־כֵּן לֹא־יִרְחַמְנוּ עֲשָׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא
יִחַנְנוּ: (פ)

11

When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made them will not have compassion upon them, And He that formed them will not be gracious unto them.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִחַבֵּשׁ יְהוָה
מִשְׁבֶּלֶת הַנָּהָר עַד־נַחַל מִצְרַיִם
וְאֵתָם תִּלְקֹטוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: (פ)

12

And it shall come to pass in that day, That the LORD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַעַּ בְּשׁוֹפָר
גָּדוֹל וְכָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר
וְהַנִּדְחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ
לַיהוָה בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם: (פ)

13

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the LORD in the holy mountain at Jerusalem.

הוּי עֲטֹרַת גָּאוֹת שְׂכָרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ
נִבֵּל צִבִּי תִפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ
גִּיא־שְׂמָנִים תִּלּוּמֵי יַיִן:

XXVIII:1

Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine!

הִנֵּה חֲזַק וְאַמִּץ לְאַדְנִי בְּזֶרֶם בָּרָד
שֶׁעַר קָטָב בְּזֶרֶם מַיִם כְּבִירִים
שֹׁטְפִים הַנִּיחַ לָאָרֶץ בָּיָד:

בְּרִגְלִים תִּרְמָסְנָה עֲטָרַת גִּאוֹת
שְׂכָרֵי אֶפְרַיִם:

וְהַיִּתָּה צִיצֵת נָבֶל צְבִי תִפְאֶרְתּוֹ
אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ גֵּיא שְׁמָנִים כְּכַפּוּרָה
בְּטָרֶם לִיץ אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ
בַּעֲוֹנָה בְּכַפּוֹ וּבִלְעָנָה: (ס)

בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צְבָאוֹת
לְעֲטָרַת צְבִי וְלַצִּפּוּרָה תִּפְאֶרֶה
לְשֹׂאֵר עַמּוֹ:

וְלִרְחוֹת מִשְׁפָּט לִיּוֹשֵׁב עַל־הַמִּשְׁפָּט
וְלַגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה
שְׂעָרָה: (ס)

וְגַם־אֵלֶּה בִּיַּיִן שָׁגוּ וּבִשְׁכָּר תַּעֲוּ כֹהֲנִי
וְנָבִיא שָׁגוּ בִשְׁכָּר נִבְלָעוּ מִן־הַיַּיִן
תַּעֲוּ מִן־הַשְׁכָּר שָׁגוּ בְּרֹאֶה פָקֻדוֹ
כָּל־לֵיָּהּ:

כִּי כָל־שִׁלְחָנוֹת מְלָאוּ קִיא צֹאֵה בְּלִי
מְקוֹם: (פ)

אֶת־מִי יוֹרֶה דַּעָה וְאֶת־מִי יָבִין
שְׁמוּעָה גְּמוּלֵי מַחְלָב עֲתִיקֵי מִשְׁדָּרִים:

כִּי צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ
זַעִיר שֵׁם זַעִיר שֵׁם:

כִּי בִלְעָגִי שִׁפָּה וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֵת יִדְבֹּר
אֶל־הָעָם הַזֶּה:

אֲשֶׁרוּ אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְּנוּחָה
הַנִּיחִי לָעוֹף וְזֹאת הַמְּרֻגָּעָה וְלֹא
אָבּוּא שְׁמוּעָה:

וְהָיָה לָהֶם דְּבַר־יְהוָה צוֹ לְצוֹ צוֹ
לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר שֵׁם זַעִיר
שֵׁם לְמַעַן יִלְכּוּ וְכָשְׁלוּ אַחֲוָר וְנִשְׁבְּרוּ
וְנִקְשְׁוּ וְנִלְכְּדוּ: (פ)

יַעֲשִׂיהוּ כ"ט:כ"ג-כ"ג

Behold, the Lord hath a mighty and strong
one, As a storm of hail, a tempest of
destruction, As a storm of mighty waters
overflowing, That casteth down to the earth
with violence.

The crown of pride of the drunkards of
Ephraim Shall be trodden under foot;

And the fading flower of his glorious beauty,
Which is on the head of the fat valley, Shall be
as the first-ripe fig before the summer, Which
when one looketh upon it, While it is yet in his
hand he eateth it up.

In that day shall the LORD of hosts be For a
crown of glory, and for a diadem of beauty,
Unto the residue of His people;

And for a spirit of judgment to him that sitteth
in judgment, And for strength to them that
turn back the battle at the gate.

But these also reel through wine, And stagger
through strong drink; The priest and the
prophet reel through strong drink, They are
confused because of wine, They stagger because
of strong drink; They reel in vision, they totter
in judgment.

For all tables are full of filthy vomit, and no
place is clean.

Whom shall one teach knowledge? And whom
shall one make to understand the message?
Them that are weaned from the milk, Them
that are drawn from the breasts?

For it is precept by precept, precept by precept,
Line by line, line by line; Here a little, there a
little.

For with stammering lips and with a strange
tongue Shall it be spoken to this people;

To whom it was said: 'This is the rest, Give ye
rest to the weary; And this is the refreshing';
Yet they would not hear.

And so the word of the LORD is unto them
Precept by precept, precept by precept, Line by
line, line by line; Here a little, there a little;
That they may go, and fall backward, and be
broken, And snared, and taken.

Isaiah 29:22-23

לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי בֵּית יַעֲקֹב
אֲשֶׁר פָּדָה אֶת־אֲבֹרָהֶם לֹא־עָתָה
יִבּוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עָתָה פָּנָיו יִחְוֹרוּ:

XXIX:22

Therefore thus saith the LORD, who redeemed Abraham, concerning the house of Jacob: Jacob shall not now be ashamed, Neither shall his face now wax pale;

כִּי בִּרְאֵתוֹ יִלְדִּיו מַעֲשֵׂה יָדָיו בְּקִרְבּוֹ
יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קִדּוּשׁ
יַעֲקֹב וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:

23

When he seeth his children, the work of My hands, in the midst of him, That they sanctify My name; yea, they shall sanctify the Holy One of Jacob, And shall stand in awe of the God of Israel.

הפטרות וארא

יחזקאל כ"ח:כ"ה-כ"ט:כ"ח

Ezekiel 28:25-29:21

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱדַנִּי בְּקִבְצִי
אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר
נִפְצְנוּ בָם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם
וְיָשְׁבוּ עַל־אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי
לְעַבְדֵי לַיַּעֲקֹב:

XXVIII:25

Thus saith the Lord GOD: When I shall have gathered the house of Israel from the peoples among whom they are scattered, and shall be sanctified in them in the sight of the nations, then shall they dwell in their own land which I gave to My servant Jacob.

וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבִטָּח וּבְנוּ בָתִּים
וְנָטְעוּ כִרְמִים וְיָשְׁבוּ לְבִטָּח בַּעֲשׂוֹתִי
שְׁפָטִים בְּכָל הַשָּׂאטִים אֲתָם
מִסְבִּיבוֹתָם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

26

And they shall dwell safely therein, and shall build houses, and plant vineyards; yea, they shall dwell safely; when I have executed judgments upon all those that have them in disdain round about them; and they shall know that I am the LORD their God.'

בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרֵי בִּשְׁנָיִם עָשָׂר
לַחֹדֶשׁ הַזֶּה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXIX:1

In the tenth year, in the tenth month, in the twelfth day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ עַל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרַיִם
כָּל־הָ:

2

'Son of man, set thy face against Pharaoh king of Egypt, and prophesy against him, and against all Egypt;

דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר יְהוָה
הִנְנִי עָלֶיךָ פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם
הַתַּנִּים הַגְּדֹל הַרְבֵּץ בְּתוֹךְ יְאֹרֵי
אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאֹרִי וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי:

3

speak, and say: Thus saith the Lord GOD: Behold, I am against thee, Pharaoh King of Egypt, The great dragon that lieth In the midst of his rivers, That hath said: My river is mine own, And I have made it for myself.

וְנָתַתִּי (כ' חַחִיִּים) [ק' תַּחִּים]
בְּלַחְיָךְ וְהִדְבַקְתִּי דַגְת־יְאֹרֶיךָ
בְּקִשְׁקֻשְׁתֶּיךָ וְהַעֲלִיתִךָ מִתּוֹךְ יְאֹרֶיךָ
וְאֵת כָּל־דַּגְת־יְאֹרֶיךָ בְּקִשְׁקֻשְׁתֶּיךָ
תִּדְבֹּק:

4

And I will put hooks in thy jaws, and I will cause the fish of thy rivers to stick unto thy scales; and I will bring thee up out of the midst of thy rivers, and all the fish of thy rivers shall stick unto thy scales.

וְנִטְשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתְךָ וְאֶת
כָּל-דִּגְתָּהּ וְאֶת-כָּל-פִּשְׁי הַשָּׂדֶה
תִּפּוֹל לֹא תִקָּבֵץ וְלֹא תִקְבָּץ לַחַיִּת
הָאָרֶץ וְלַעוֹף הַשָּׁמַיִם נָתַתִּיךָ
לְאֹכְלָהּ:

And I will cast thee into the wilderness, Thee
and all the fish of thy rivers; Thou shalt fall
upon the open field; Thou shalt not be brought
together, nor gathered; To the beasts of the
earth and to the fowls of the heaven Have I
given thee for food.

וַיֵּדְעוּ כָל-יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי
יְהוָה יֵעָן הָיוּתָם מִשְׁעַנֵּת קִנְיָה לְבֵית
יִשְׂרָאֵל:

And all the inhabitants of Egypt shall know
That I am the LORD, Because they have been a
staff of reed To the house of Israel.

בְּתִפְשָׁם בָּךְ (כ' בַּכַּפֶּר) [ק' בַּכַּף]
תִּרְוֹץ וּבִקְעֶתָ לָהֶם כָּל-כֶּתֶף
וּבִהֲשָׁעָם עָלֶיךָ תִּשָּׁבֵר וְהִעֲמִדָהּ
לָהֶם כָּל-מַתְנֵי: (ס)

When they take hold of thee with the hand,
thou dost break, And rend all their shoulders;
And when they lean upon thee, thou breakest,
And makest all their loins to be at a stand.

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי מֵבִיא
עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּנִּי אָדָם
וּבְהִמָּה:

Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I
will bring a sword upon thee, and will cut off
from thee man and beast.

וְהָיְתָה אֶרֶץ-מִצְרַיִם לְשָׁמָּה
וְחִרְבָּהּ וַיֵּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה יֵעָן אָמַר
יָאֵר לִי וְאֲנִי עָשִׂיתִי:

And the land of Egypt shall be desolate and
waste, and they shall know that I am the
LORD; because he hath said: The river is mine,
and I have made it.

לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל-יְאֹרֶיךָ וְנָתַתִּי
אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחִרְבוֹת חֶרֶב
שָׁמָּה מִמִּגְדֹּל סוּנָה וְעַד-גְּבוּל כּוּשׁ:

Therefore, behold, I am against thee, and
against thy rivers, and I will make the land of
Egypt utterly waste and desolate, from Migdol
to Syene even unto the border of Ethiopia.

לֹא תַעֲבֹר-בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל
בְּהֵמָה לֹא תַעֲבֹר-בָּהּ וְלֹא תִשָּׁב
אַרְבָּעִים שָׁנָה:

No foot of man shall pass through it, nor foot
of beast shall pass through it, neither shall it be
inhabited forty years.

וְנָתַתִּי אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם שָׁמָּה
בְּתוֹךְ אֶרְצוֹת נִשְׁמוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ
עָרִים מִחֲרֻבוֹת תִּהְיוּ שָׁמָּה
אַרְבָּעִים שָׁנָה וְהִפַּצְתִּי אֶת-מִצְרַיִם
בְּגוֹיִם וְזִרְתִּים בְּאֶרְצוֹת: (ס)

And I will make the land of Egypt desolate in
the midst of the countries that are desolate,
and her cities among the cities that are laid
waste shall be desolate forty years; and I will
scatter the Egyptians among the nations, and
will disperse them through the countries.

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה מֶלֶךְ
אַרְבָּעִים שָׁנָה אֶקְבֹּץ אֶת-מִצְרַיִם
מִן-הָעַמִּים אֲשֶׁר-נִפְצְצוּ שָׁמָּה:

For thus saith the Lord GOD: At the end of
forty years will I gather the Egyptians from the
peoples whither they were scattered;

וְשִׁבְתִּי אֶת-שִׁבּוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבֵּיתִי
אֹתָם אֶרֶץ פַּתְרוֹס עַל-אֶרֶץ מְבוֹרָתָם
וְהָיוּ שָׁם מַמְלָכָה שְׁפִלָּה:

and I will turn the captivity of Egypt, and will
cause them to return into the land of Pathros,
into the land of their origin; and they shall be
there a lowly kingdom.

מִן־הַמַּלְכוֹת תִּהְיֶה שְׂפֵלָה
וְלֹא־תִתְנֶשֶׂא עוֹד עַל־הַגּוֹיִם
וְהִמַּעֲטִיתִם לְבַלְתִּי רִדּוֹת בְּגוֹיִם:

15

It shall be the lowliest of the kingdoms,
neither shall it any more lift itself up above the
nations; and I will diminish them, that they
shall no more rule over the nations.

וְלֹא יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל
לְמִבְטָח מִזִּכִּיר עוֹן בְּפִנוּתָם
אֲחֲרֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי אֱדַנִּי
יְהוָה: (פ)

16

And it shall be no more the confidence of the
house of Israel, bringing iniquity to
remembrance, when they turn after them; and
they shall know that I am the Lord God.'

וַיְהִי בַּעֲשָׂרִים וְשֶׁבַע שָׁנָה בְּרִאשׁוֹן
בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַזֶּה דִּבֶּר־יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר:

17

And it came to pass in the seven and twentieth
year, in the first month, in the first day of the
month, the word of the LORD came unto me,
saying:

בֶּן־אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
הָעֵבִיד אֶת־חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדוּלָּה
אֶל־צָר כָּל־רֹאשׁ מִקְרָח וְכָל־כֶּתֶף
מְרוּטָה וְשָׂכָר לֹא־הָיָה לוֹ וּלְחֵילוֹ
מִצָּר עַל־הָעֲבָדָה אֲשֶׁר־עָבַד
עָלֶיהָ: (ס)

18

'Son of man, Nebuchadrezzar king of Babylon
caused his army to serve a great service against
Tyre; every head was made bald, and every
shoulder was peeled; yet had he no wages, nor
his army, from Tyre, for the service that he had
served against it;

לָכֵן כֹּה אָמַר אֱדַנִּי יְהוָה הִנְנִי נֹתֵן
לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם וְנִשְׂא חֲמֻנָּה וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ
וַיִּבְזֹן בָּזָה וְהִיתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ:

19

Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I
will give the land of Egypt unto
Nebuchadrezzar king of Babylon; and he shall
carry off her abundance, and take her spoil,
and take her prey; and it shall be the wages for
his army.

כָּעֲלָתוֹ אֲשֶׁר־עָבַד כֹּה נָתַתִּי לוֹ
אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נָאֻם
אֱדַנִּי יְהוָה:

20

I have given him the land of Egypt as his hire
for which he served, because they wrought for
Me, saith the Lord GOD.

בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִיחַ קֶרֶן לְבֵית
יִשְׂרָאֵל וְלֹךְ אֶתֵּן פֶּתַח־פֶּה בְּתוֹכָם
וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: (פ)

21

In that day will I cause a horn to shoot up unto
the house of Israel, and I will give thee the
opening of the mouth in the midst of them;
and they shall know that I am the LORD.'

הפסוק בא

ירמיהו מ"ו:י"ג-כ"ח

Jeremiah 46:13-28

הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ
הַנָּבִיא לְבֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ
בָּבֶל לְחַכּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

XLVI:13

The word that the LORD spoke to Jeremiah the
prophet, how that Nebuchadrezzar king of
Babylon should come and smite the land of
Egypt.

הַגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהַשְׁמִיעוּ בְּמִגְדוֹל
וְהַשְׁמִיעוּ בְּנֹף וּבְתַח־פָּנֶחֶס אָמְרוּ
הַתִּיַּצֵּב וְהִכְן לָךְ כִּי־אֶכְלָה חֶרֶב
סְבִיבֶיךָ:

14

Declare ye in Egypt, and announce in Migdol,
And announce in Noph and in Tahpanhes; Say
ye: 'Stand forth, and prepare thee, For the
sword hath devoured round about thee.'

מדוע נסתר אביריך לא עמד כי יהוה תרפו:	15	Why is thy strong one overthrown? He stood not, because the LORD did thrust him down.
הרבה כושל גם נפל איש אל-רעהו ויאמרו קומהו ונשבה אל-עמנו ואל-ארץ מולדתנו מפני חרב הינה:	16	He made many to stumble; Yea, they fell one upon another, And said: 'Arise, and let us return to our own people, And to the land of our birth, From the oppressing sword.'
קראו שם פרעה מלך-מצרים שאון העביר המועד:	17	They cried there: 'Pharaoh king of Egypt is but a noise; He hath let the appointed time pass by.'
חיאני נאם-המלך יהוה צבאות שמו כי כתבור בהרים וככרמל בים יבוא:	18	As I live, saith the King, Whose name is the LORD of hosts, Surely like Tabor among the mountains, And like Carmel by the sea, so shall he come.
כלי גולה עשי לך יושבת בת-מצרים כי-נף לשמה תהיה ונצתה מאין יושב: (ס)	19	O thou daughter that dwellest in Egypt, Furnish thyself to go into captivity; For Noph shall become a desolation, And shall be laid waste, without inhabitant.
עולה יפה-פיה מצרים קרץ מצפון בא בא:	20	Egypt is a very fair heifer; But the gadfly out of the north is come, it is come.
גם-שכריה בקרבה פעגלי מרבק כי-גם-תמה הפנו נסו יחדיו לא עמדו כי יום אידם בא עליהם עת פקדתם:	21	Also her mercenaries in the midst of her Are like calves of the stall, For they also are turned back, they are fled away together, They did not stand; For the day of their calamity is come upon them, The time of their visitation.
קולה כנחש ילך כי-בתיל ילכו ובקרדמות באו לה כחטבי עצים:	22	The sound thereof shall go like the serpent's; For they march with an army, And come against her with axes, As hewers of wood.
כרתו יערה נאם-יהוה כי לא יחקר כי רבו מארבה ואין להם מספר:	23	They cut down her forest, saith the LORD, Though it cannot be searched; Because they are more than the locusts, And are innumerable.
הבישה בת-מצרים נתנה ביד עם-צפון:	24	The daughter of Egypt is put to shame; She is delivered into the hand of the people of the north.
אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני פוקד אל-אמון מנא ועל-פרעה ועל-מצרים ועל-אלהיה ועל-מלכיה ועל-פרעה ועל הבטחים בו:	25	The LORD of hosts, the God of Israel, saith: Behold, I will punish Amon of No, and Pharaoh, and Egypt, with her gods, and her kings; even Pharaoh, and them that trust in him;
ונתתים ביד מבקשי נפשם וביד נבוכדראצר מלך-בבל וביד-עבדיו ואחריו כן תשכן כימי-קדם נאם-יהוה: (פ)	26	and I will deliver them into the hand of those that seek their lives, and into the hand of Nebuchadrezzar king of Babylon, and into the hand of his servants; and afterwards it shall be inhabited, as in the days of old, saith the LORD.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב
וְאֶל-תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעֶךָ
מִרְחוֹק וְאֶת-זִרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שָׁבוִים
וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנָן וְאִין
מִחֲרִיד:

27

But fear not thou, O Jacob My servant, Neither be dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from afar, And thy seed from the land of their captivity; And Jacob shall again be quiet and at ease, And none shall make him afraid.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב
נְאֻם-יְהוָה כִּי אִתִּי אָנֹכִי כִּי
אֶעֱשֶׂה כָלָה בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
הִדַּחְתִּיךָ שָׁמָּה וְאִתְּךָ לֹא-אֶעֱשֶׂה
כָּלָה וְיִסְרַתִּיךָ לְמִשְׁפָּט וְנִקְּה לֹא
אֶנְקֶדָּה: (פ)

28

Fear not thou, O Jacob My servant, saith the LORD, For I am with thee; For I will make a full end of all the nations whither I have driven thee, But I will not make a full end of thee; And I will correct thee in measure, But will not utterly destroy thee.

הפטרת בשלח

סופטים ד'ז'-ה'ל"ח

Judges 4:4-5:31

וְדִבּוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֵשֶׁת לִפְדֹּת
הִיא שִׁפְטָה אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא:

IV:4

Now Deborah, a prophetess, the wife of Lappidoth, she judged Israel at that time.

וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת-תְּמָר דְּבוּרָה בֵּין
הָרָמָה וּבֵין בֵּית-אֵל בְּתַר אֶפְרַיִם
וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט:

5

And she sat under the palm-tree of Deborah between Ramah and Beth-el in the hill-country of Ephraim; and the children of Israel came up to her for judgment.

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן-אֲבִינוֹם
מִקְדֵּשׁ נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא
צִוְּתָהּ יְהוָה אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
וּמִשְׁכַּת בְּתַר תַּבּוֹר וְלָקַחְתָּ עִמָּךְ
עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נַפְתָּלִי
וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן:

6

And she sent and called Barak the son of Abinoam out of Kedesh-naphtali, and said unto him: 'Hath not the LORD, the God of Israel, commanded, saying: Go and draw toward mount Tabor, and take with thee ten thousand men of the children of Naphtali and of the children of Zebulun?

וּמִשְׁכַּתִּי אֵלֶיךָ אֶל-נָחַל קִישּׁוֹן
אֶת-סִיסְרָא שַׂר-צָבָא יָבִין
וְאֶת-רֶכֶבוֹ וְאֶת-הַמּוֹנֶה וְנִתַּתִּיהוּ
בְּיָדְךָ:

7

And I will draw unto thee to the brook Kishon Sisera, the captain of Jabin's army, with his chariots and his multitude; and I will deliver him into thy hand.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק אִם-תֵּלַכְנִי עִמִּי
וְהִלַּכְתִּי וְאִם-לֹא תֵלַכְנִי עִמִּי לֹא
אֵלָּךְ:

8

And Barak said unto her: 'If thou wilt go with me, then I will go; but if thou wilt not go with me, I will not go.'

וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אֵלָּךְ עִמָּךְ אָפֶס כִּי
לֹא תִהְיֶה תַפְאֲרְתְּךָ עַל-הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר
אָתָּה הוֹלֵךְ כִּי בְיַד-אִשָּׁה יִמָּכַר
יְהוָה אֶת-סִיסְרָא וְנָתַתָּה דְּבוּרָה
וְתֵלַךְ עִם-בָּרַק קְדֵשׁ:

9

And she said: 'I will surely go with thee; notwithstanding the journey that thou takest shall not be for thy honour; for the LORD will give Sisera over into the hand of a woman.' And Deborah arose, and went with Barak to Kedesh.

וַיִּזְעַק בָּרָק אֶת־זְבוּלֹן וְאֶת־נַפְתָּלִי
קִדְשָׁה וַיַּעַל בְּרִגְלָיו עֶשְׂרֵת אֲלָפִי
אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ דִּבּוֹרָה׃

10

And Barak called Zebulun and Naphtali together to Kedesh; and there went up ten thousand men at his feet; and Deborah went up with him.

וַחֲבֵר הַקֵּינִי נִפְרָד מִקֵּין מִבְּנֵי חֶבֶב
חֲתָן מֹשֶׁה וַיֵּט אָהֳלוֹ עַד־אֵילָן
(כ' בַּצְעָנִים) [ק' בַּצְעָנִים] אֲשֶׁר
אֶת־קֶדֶשׁ׃

11

Now Heber the Kenite had severed himself from the Kenites, even from the children of Hobab the father-in-law of Moses, and had pitched his tent as far as Elon-bezaananim, which is by Kedesh.

וַיַּגִּדּוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרָק
בֶּן־אֲבִינוֹם הַר־תַּבּוֹר׃

12

And they told Sisera that Barak the son of Abinoam was gone up to mount Tabor.

וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רֶכֶבּוֹ תִשָּׁע
מֵאוֹת יָרֵב בְּרִזָּל וְאֶת־כָּל־הָעָם
אֲשֶׁר אִתּוֹ מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל־נַחַל
קִישׁוֹן׃

13

And Sisera gathered together all his chariots, even nine hundred chariots of iron, and all the people that were with him, from Harosheth-goiim, unto the brook Kishon.

וַתֹּאמֶר דִּבּוֹרָה אֶל־בָּרָק קוּם כִּי זֶה
הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא
בְּיָדְךָ הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וַיִּירֶד
בָּרָק מִהַר תַּבּוֹר וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים
אִישׁ אַחֲרָיו׃

14

And Deborah said unto Barak: 'Up; for this is the day in which the LORD hath delivered Sisera into thy hand; is not the LORD gone out before thee?' So Barak went down from mount Tabor, and ten thousand men after him.

וַיַּהֲרֹם יְהוָה אֶת־סִיסְרָא
וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־מַחֲנֵהוּ
לְפִי־חֶרֶב לְפָנֵי בָרָק וַיִּירֶד סִיסְרָא
מֵעַל הַמָּרְכָבָה וַיָּנָס בְּרִגְלָיו׃

15

And the LORD discomfited Sisera, and all his chariots, and all his host, with the edge of the sword before Barak; and Sisera alighted from his chariot, and fled away on his feet.

וּבָרָק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי
הַמַּחֲנֵה עַד חֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל
כָּל־מַחֲנֵה סִיסְרָא לְפִי־חֶרֶב לֹא
נִשְׁאַר עַד־אַחַד׃

16

But Barak pursued after the chariots, and after the host, unto Harosheth-goiim; and all the host of Sisera fell by the edge of the sword; there was not a man left.

וּסִיסְרָא נָס בְּרִגְלָיו אֶל־אֹהֶל יַעַל
אֵשֶׁת חֲבֵר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יָבִין
מֶלֶךְ־חֲצוֹר וּבֵין בֵּית חֲבֵר הַקֵּינִי׃

17

Howbeit Sisera fled away on his feet to the tent of Jael the wife of Heber the Kenite; for there was peace between Jabin the king of Hazor and the house of Heber the Kenite.

וַתֵּצֵא יַעַל לִקְרַאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר
אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי
אֶל־תִּירָא וַיָּסֹר אֵלֶיהָ הָאֹהֶלָה
וַתִּכְסֶּהוּ בַשֹּׁמִיכָה׃

18

And Jael went out to meet Sisera, and said unto him: 'Turn in, my lord, turn in to me; fear not.' And he turned in unto her into the tent, and she covered him with a rug.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הֲשָׁקִינִי נָא מִעֵט־מַיִם
כִּי צָמָאנִי וַתִּפְתָּח אֶת־נְאוֹד הַחֶלֶב
וַתִּשְׁקֶהוּ וַתִּכְסֶּהוּ׃

19

And he said unto her: 'Give me, I pray thee, a little water to drink; for I am thirsty.' And she opened a bottle of milk, and gave him drink, and covered him.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמִד בַּתַּח הָאֹהֶל וְהָיָה
אִם-אִישׁ יָבֹא וּשְׁאַלְךָ וְאָמַר הֲיֵשׁ-כָּה
אִישׁ וְאָמַרְתָּ אֵין:

20

And he said unto her: 'Stand in the door of the tent, and it shall be, when any man doth come and inquire of thee, and say: Is there any man here? that thou shalt say: No.'

וַתִּקַּח יָעֵל אֶשְׁת־חֶבֶר אֶת-יֵתֶד
הָאֹהֶל וַתִּשֶׂם אֶת-הַמַּקְבֵּת בְּיָדָהּ
וַתִּבּוֹא אֵלָיו בַּלָּאט וַתַּתְקַע
אֶת-הַיֵּתֶד בְּרִקְתּוֹ וַתִּצְנַח בְּאָרֶץ
וְהוּא-נֹרָדִים וַיָּעַף וַיָּמָת:

21

Then Jael Heber's wife took a tent-pin, and took a hammer in her hand, and went softly unto him, and smote the pin into his temples, and it pierced through into the ground; for he was in a deep sleep; so he swooned and died.

וַהֲגֵה בָרַק רֹדֵף אֶת-סִיסְרָא וַתֵּצֵא
יָעֵל לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לֵךְ וְאַרְאֶךָ
אֶת-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אַתָּה מִבְקֵשׁ וַיָּבֹא
אֵלֶיהָ וַהֲגֵה סִיסְרָא נָפֵל מֵת וְהַיֵּתֶד
בְּרִקְתּוֹ:

22

And, behold, as Barak pursued Sisera, Jael came out to meet him, and said unto him: 'Come, and I will show thee the man whom thou seekest.' And he came unto her; and, behold, Sisera lay dead, and the tent-pin was in his temples.

וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין
מֶלֶךְ-כְּנָעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

23

So God subdued on that day Jabin the king of Canaan before the children of Israel.

וַתִּלָּךְ יַד בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הַלּוֹךְ וְקוֹשָׁה
עַל יָבִין מֶלֶךְ-כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר
הִכְרִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ-כְּנָעַן: (פ)

24

And the hand of the children of Israel prevailed more and more against Jabin the king of Canaan, until they had destroyed Jabin king of Canaan.

וַתִּשָּׂר דְּבוֹרָה וּבָרַק
בֶּן-אֲבִינוֹם (ס) בַּיּוֹם הַהוּא
לֵאמֹר: (ס)

V:1

Then sang Deborah and Barak the son of Abinoam on that day, saying:

בַּפֶּרַע פָּרַעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל (ס)
בַּהֲתַנָּהב עִם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

2

When men let grow their hair in Israel, When the people offer themselves willingly, Bless ye the LORD.

שִׁמְעוּ מְלָכִים הֲאֲזִינוּ רֹזְנִים (ס)
אֲנֹכִי לִיהֲנֶה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה (ס)
אֲזַמֵּר לִיהֲנֶה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

3

Hear, O ye kings; give ear, O ye princes; I, unto the LORD will I sing; I will sing praise to the LORD, the God of Israel.

יְהוָה בָּצָאתָ מִשְׁעִיר (ס) בְּצַעֲדֶךָ
מִשְׁדֶּה אֲדוֹם (ס) אֶרֶץ רַעְשָׁה
גַּם-שָׁמַיִם נָטְפוּ (ס) גַּם-עָבִים נָטְפוּ
מַיִם: (ס)

4

LORD, when Thou didst go forth out of Seir, When Thou didst march out of the field of Edom, The earth trembled, the heavens also dropped, Yea, the clouds dropped water.

הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה (ס) זֶה סִינַי
מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

5

The mountains quaked at the presence of the LORD, Even yon Sinai at the presence of the LORD, the God of Israel.

בִּימֵי שִׁמְגַר בֶּן-עֲנַת (ס) בִּימֵי יָעֵל
חָדְלוּ אֶרְחוֹת (ס) וְהִלְכִי נְתִיבוֹת
יִלְכוּ אֶרְחוֹת עַקְלָמָלוֹת: (ס)

6

In the days of Shamgar the son of Anath, In the days of Jael, the highways ceased, And the travellers walked through byways.

<p>חָדְלוּ פְּרוֹנוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חָדְלוּ (ס) עַד שִׁקְמָתִי דְּבוֹרָה שִׁקְמָתִי אִם בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)</p>	<p>7 The rulers ceased in Israel, they ceased, Until that thou didst arise, Deborah, That thou didst arise a mother in Israel. .</p>
<p>יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אִזְ לָחֶם שְׁעָרִים (ס) מִגֵּן אִם יִרְאֶה וְרִמָּה (ס) בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)</p>	<p>8 They chose new gods; Then was war in the gates; Was there a shield or spear seen Among forty thousand in Israel?</p>
<p>לִבִּי לְחֻזְקֵי יִשְׂרָאֵל (ס) הַמִּתְנַדְּבִים בְּעַם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)</p>	<p>9 My heart is toward the governors of Israel, That offered themselves willingly among the people. Bless ye the LORD.</p>
<p>רֹכְבֵי אֲתָנוֹת צְחָרוֹת (ס) יֹשְׁבֵי עַל-מִדִּין וְהֹלְכֵי עַל-דֶּרֶךְ שִׁיחוֹ: (ס)</p>	<p>10 Ye that ride on white asses, Ye that sit on rich cloths, And ye that walk by the way, tell of it;</p>
<p>מִקּוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאֲבִים (ס) שֶׁם יִתְנוּ צְדָקוֹת יְהוָה (ס) צְדָקַת פְּרוֹנוֹן בְּיִשְׂרָאֵל (ס) אִזְ יִרְדּוּ לִשְׁעָרִים עִם-יְהוָה: (ס)</p>	<p>11 Louder than the voice of archers, by the watering-troughs! There shall they rehearse the righteous acts of the LORD, Even the righteous acts of His rulers in Israel. Then the people of the LORD went down to the gates.</p>
<p>עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוֹרָה (ס) עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבַר־יֶשֶׁר (ס) קוֹם בָּרַק וְשִׁבְהָ שְׁבִינָה בֶן-אֲבִינֵעָם: (ס)</p>	<p>12 Awake, awake, Deborah; Awake, awake, utter a song; Arise, Barak, and lead thy captivity captive, thou son of Abinoam.</p>
<p>אִזְ יִרְדַּ שְׁלִיד לְאֲדִירִים עִם (ס) יְהוָה יִרְדְּלִי בַּגְּבוּרִים: (ס)</p>	<p>13 Then made He a remnant to have dominion over the nobles and the people; The LORD made me have dominion over the mighty.</p>
<p>מִנֵּי אֶפְרַיִם שָׁרָשָׁם בְּעַמְלָק (ס) אַחֲרֵיךְ בְּנִימִין בְּעַמְמִידָה (ס) מִנֵּי מְכִיר יִרְדּוּ מִחֻזְקִים (ס) וּמִזְבוּלָן מִשְׁכֵּם בְּשֵׁבֶט סִפֹּר: (ס)</p>	<p>14 Out of Ephraim came they whose root is in Amalek; After thee, Benjamin, among thy peoples; Out of Machir came down governors, And out of Zebulun they that handle the marshal's staff.</p>
<p>וְשָׂרֵי בִישָׁשְׁכָר עִם-דְּבִרָה (ס) וַיִּשְׁשָׁכֶר כֵּן בָּרַק בְּעַמְמָה שְׁלַח בְּרַגְלָיו (ס) בַּפְּלָגוֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֻזְקֵי-לֵב: (ס)</p>	<p>15 And the princes of Issachar were with Deborah; As was Issachar, so was Barak; Into the valley they rushed forth at his feet. Among the divisions of Reuben There were great resolves of heart.</p>
<p>לָמָּה יִשְׁבֶּתָּ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים (ס) לִשְׁמֹעַ שְׂרָקוֹת עֲדָרִים (ס) לַפְּלָגוֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֻזְקֵי-לֵב: (ס)</p>	<p>16 Why satest thou among the sheep-folds, To hear the pipings for the flocks? At the divisions of Reuben There were great searchings of heart.</p>
<p>גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שְׁכֹן (ס) וְדָן לָמָּה יִגוּר אֲנִיּוֹת (ס) אֲשֶׁר יֵשֵׁב לְחוּף יַמִּים (ס) וְעַל מִפְּרָצָיו יִשְׁכֹּן: (ס)</p>	<p>17 Gilead abode beyond the Jordan; And Dan, why doth he sojourn by the ships? Asher dwelt at the shore of the sea, And abideth by its bays.</p>

18	<p>זְבֻלוֹן עִם חֶרֶף נִפְּשׁוּ (ס) וְנַפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: (ס)</p>	<p>Zebulun is a people that jeopardized their lives unto the death, And Naphtali, upon the high places of the field.</p>
19	<p>בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ (ס) נִלְחָמוּ מְלָכֵי כְנָעַן (ס) בְּתַעֲנֹךְ עַל-מֵי מִגְדּוֹ (ס) בָּצַע כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ: (ס)</p>	<p>The kings came, they fought; Then fought the kings of Canaan, In Taanach by the waters of Megiddo; They took no gain of money.</p>
20	<p>מִן-שָׁמַיִם נִלְחָמוּ (ס) הַכּוֹכְבִּים מִמְּסֻלוֹתָם נִלְחָמוּ עַם-סִסְרָא: (ס)</p>	<p>They fought from heaven, The stars in their courses fought against Sisera.</p>
21	<p>נָחַל קִישׁוֹן גָּרַפָם (ס) נָחַל קִישׁוֹן נָפְשִׁי (ס) תִּדְרְכֵי נַפְשִׁי עַז: (ס)</p>	<p>The brook Kishon swept them away, That ancient brook, the brook Kishon. O my soul, tread them down with strength.</p>
22	<p>אֲזַי הִלְמוּ עֲקֵבֵי-סוֹס (ס) מִדְּהֲרוֹת דְּהֲרוֹת אַבִּירָיו: (ס)</p>	<p>Then did the horsehoofs stamp By reason of the prancings, the prancings of their mighty ones.</p>
23	<p>אָזְרוּ מִרוֹז אֲמֵר מִלְאָךְ יְהוָה אֲרוּ אָרוֹר יִשְׁבִּיָהּ (ס) כִּי לֹא-בָאוּ לְעֹזֶרֶת יְהוָה (ס) לְעֹזֶרֶת יְהוָה בְּגִבּוֹרִים: (ס)</p>	<p>'Curse ye Meroz', said the angel of the LORD, 'Curse ye bitterly the inhabitants thereof, Because they came not to the help of the LORD, To the help of the LORD against the mighty.'</p>
24	<p>תְּבָרַךְ מִנְּשִׁים יֵעַל אִשְׁתִּי חֵבֶר הַקֵּינִי (ס) מִנְּשִׁים בְּאֵהָל תְּבָרַךְ: (ס)</p>	<p>Blessed above women shall Jael be, The wife of Heber the Kenite, Above women in the tent shall she be blessed.</p>
25	<p>מַיִם שָׁאַל חֵלֶב נָתַנָּה (ס) בְּסִסְכָּל אֲדִירִים הִקְרִיבָה חֶמְאָה: (ס)</p>	<p>Water he asked, milk she gave him; In a lordly bowl she brought him curd.</p>
26	<p>יָדָהּ לִיתֵד תִּשְׁלַחָנָהּ (ס) וַיִּמְיֶנָה לְהִלָּמוֹת עַמָּלִים (ס) וְהִלָּמָה סִסְרָא מִחֶקֶה רֹאשׁוֹ (ס) וּמִחַצֵּה וַחֲלָפָה רִקְתּוֹ: (ס)</p>	<p>Her hand she put to the tent-pin, And her right hand to the workmen's hammer; And with the hammer she smote Sisera, she smote through his head, Yea, she pierced and struck through his temples.</p>
27	<p>בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכַב (ס) בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל (ס) בַּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפַל שָׁדוּד: (ס)</p>	<p>At her feet he sunk, he fell, he lay; At her feet he sunk, he fell; Where he sunk, there he fell down dead.</p>
28	<p>בַּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיבֹב אִם סִסְרָא בַּעַד הָאֲשָׁנָב (ס) מִדּוּעַ בָּשַׁשׁ רֶכֶב לָבוֹא (ס) מִדּוּעַ אֶחָדוֹ פָּעַמִי מִרְכָּבוֹתָיו: (ס)</p>	<p>Through the window she looked forth, and peered, The mother of Sisera, through the lattice: 'Why is his chariot so long in coming? Why tarry the wheels of his chariots?</p>
29	<p>חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָהּ (ס) אֶרְ-הִיא תִשָּׁב אֲמָרֶיהָ לָהּ: (ס)</p>	<p>The wisest of her princesses answer her, Yea, she returneth answer to herself:</p>

הֲלֹא יִמָּצְאוּ יַחְלִקוּ שְׁלָל (ס) רַחֵם
רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גְּבֵר (ס) שְׁלָל
צְבָעִים לְסִסְרָא (ס) שְׁלָל צְבָעִים
רַקְמָה (ס) צְבַע רַקְמָתִים לְצֹאֲרֵי
שְׁלָל: (ס)

30

'Are they not finding, are they not dividing the spoil? A damsel, two damsels to every man; To Sisera a spoil of dyed garments, A spoil of dyed garments of embroidery, Two dyed garments of broidery for the neck of every spoiler?'

כֹּן יֵאבְדוּ כָל-אֹיְבֵיךָ יְהוָה וְאֶהְיֶה
כְּצֹאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּבְרָתוֹ (ס) וְתִשְׁקַט
הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: (פ)

31

So perish all Thine enemies, O LORD; But they that love Him be as the sun when he goeth forth in his might. And the land had rest forty years.

הפטרות יתרו

יִשְׁעִיהוּ ו': א' - ז': ו'

Isaiah 6:1-7:6

בְּשָׁנַת-מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וְאַרְצָה
אֶת-אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל-כִּסֵּא רָם וְנִשְׂא
וְשׁוֹלֵי מְלָאִים אֶת-הַהֵיכָל:

VI:1

In the year that king Uzziah died I saw the Lord sitting upon a throne high and lifted up, and His train filled the temple.

שָׂרָפִים עֹמְדִים | מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ
כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאַחַד בְּשָׁתַיִם |
יְכַסֶּה כַּנּוֹי וּבְשָׁתַיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו
וּבְשָׁתַיִם יַעֲוֹפֶה:

2

Above Him stood the seraphim; each one had six wings: with twain he covered his face and with twain he covered his feet, and with twain he did fly.

וְקָרָא זֶה אֶל-זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ
קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל-הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ:

3

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the LORD of hosts; The whole earth is full of His glory.

וַיָּנֻעוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא
וַהֲבִית יִמְלֵא עָשָׁן:

4

And the posts of the door were moved at the voice of them that called, and the house was filled with smoke.

וְאָמַר אֹיֵלִי כִי-נִדְמִיתִי כִי אִישׁ
טָמֵא-שִׁפְתַּיִם אֲנִכִּי וּבִתְוֹךְ עִם-טָמֵא
שִׁפְתַּיִם אֲנִכִּי יוֹשֵׁב כִּי אֶת-הַמֶּלֶךְ
יְהוָה צְבָאוֹת רָאוּ עֵינַי:

5

Then said I: Woe is me! for I am undone; Because I am a man of unclean lips, And I dwell in the midst of a people of unclean lips; For mine eyes have seen the King, The LORD of hosts.

וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן-הַשָּׂרָפִים וּבְיָדוֹ
רֹצֵפָה בְּמִלְקָחִים לָקַח מֵעַל
הַמִּזְבֵּחַ:

6

Then flew unto me one of the seraphim, with a glowing stone in his hand, which he had taken with the tongs from off the altar;

וַיַּגַּע עַל-פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָגַע זֶה
עַל-שִׁפְתֶּיךָ וְסֵר עֲוֹנֶךָ וַחֲטֹאתֶיךָ
תִּכָּפֵּר:

7

and he touched my mouth with it, and said: Lo, this hath touched thy lips; And thine iniquity is taken away, And thy sin expiated.

וְאֶשְׁמַע אֶת-קוֹל אֲדֹנָי אָמַר אֶת-מִי
אֶשְׁלַח וּמִי יֵלֶךְ-לָנוּ וְאָמַר הִנְנִי
שְׁלָחְנִי:

8

And I heard the voice of the Lord, saying: Whom shall I send, And who will go for us? Then I said: 'Here am I; send me.'

וַיֹּאמֶר לָךְ וְאַמַּרְתָּ לָעָם הַזֶּה
שָׁמְעוּ שְׁמוֹעַ וְאַל-תִּבְּיִנוּ וְרָאוּ רָאוּ
וְאַל-תִּדְעוּ:

9

And He said: 'Go, and tell this people: Hear ye indeed, but understand not; and see ye indeed, but perceive not.

הַשְׁמִן לִב-הָעָם הַזֶּה וְאַזְנֵי הַכֹּהֵן
וְעֵינָיו הִשָּׁע פֶּן-יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ
שָׁמַע וּלְבָבוֹ יָבִין וְנָשָׁב וְרָפָא לוֹ:

10

Make the heart of this people fat, and make their ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing with their eyes, and hearing with their ears, and understanding with their heart, return, and be healed.'

וַאֲמַר עַד-מָתִי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר
אִם-שָׂאוּ עָרִים מֵאִין יוֹשֵׁב וּבָתִּים
מֵאִין אָדָם וְהָאֲדָמָה תִּשָּׂאָה שְׁמָמָה:

11

Then said I: 'Lord, how long?' And He answered: 'Until cities be waste without inhabitant, and houses without man, And the land become utterly waste,

וְרָחַק יִהְיֶה אֶת-הָאָדָם וְרַבָּה
הָעֲזוּבָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

12

And the LORD have removed men far away, and the forsaken places be many in the midst of the land.

וְעוֹד בָּהֶן עֶשְׂרִית וְשֶׁבַע וְהִיתָה
לְבָעַר כְּאֵלֶּה וּכְאֵלֹון אֲשֶׁר בְּשִׁלְכָת
מִצֵּבֶת בָּם זֶרַע קֹדֶשׁ מִצֵּבָתָהּ: (פ)

13

And if there be yet a tenth in it, it shall again be eaten up; as a terebinth, and as an oak, whose stock remaineth, when they cast their leaves, so the holy seed shall be the stock thereof.'

וַיְהִי בַיּוֹם אֵחָז בֶּן-יֹותָם בֶּן-עֲזִיָּהוּ
מֶלֶךְ יְהוּדָה עָלָה רִצְיִן מֶלֶךְ-אַרָם
וּפְקַח בֶּן-רִמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל
יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה עָלֶיהָ וְלֹא יָכַל
לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ:

VII:1

And it came to pass in the days of Ahaz the son of Jotham, the son of Uzziah, king of Judah, that Rezin the king of Aram, and Pekah the son of Remaliah, king of Israel, went up to Jerusalem to war against it; but could not prevail against it.

וַיִּגֵּד לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אָרָם
עַל-אַפְרַיִם וַיָּנֻעַ לִבָּבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ
כְּנוּעַ עֲצֵי-יַעַר מִפְּנֵי-רוּחַ: (ס)

2

And it was told the house of David, saying: 'Aram is confederate with Ephraim.' And his heart was moved, and the heart of his people, as the trees of the forest are moved with the wind.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יִשְׁעִיָּהוּ צִיא־נָא
לִקְרֹאת אֵחָז אֹתָהּ וּשְׂאֵר יְשׁוּבֵי בְּנֵי
אֶל-קִצָּה תַעֲלֵל תְּבַרְכֶּה הָעֲלִיוֹנָה
אֶל-מִסְלַת שְׂדֵה כּוֹבֵס:

3

Then said the LORD unto Isaiah: 'Go forth now to meet Ahaz, thou, and Shear-jashub thy son, at the end of the conduit of the upper pool, in the highway of the fullers' field;

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הַשְׁמֵר וְהִשְׁקֵט
אֶל-תִּירָא וּלְבָבְךָ אֶל-יֵרֶךְ מִשְׁנֵי
זַנְבוֹת הָאוֹרִים הָעֲשָׂנִים הָאֵלֶּה
בְּחִיר־אֶפְרַיִם רִצְיִן וְאַרָם וּבֶן-רִמְלִיָּהוּ:

4

and say unto him: Keep calm, and be quiet; fear not, neither let thy heart be faint, because of these two tails of smoking firebrands, for the fierce anger of Rezin and Aram, and of the son of Remaliah.

יַעַן כִּי-יַעַץ עָלֶיךָ אָרָם רָעָה אַפְרַיִם
וּבֶן-רִמְלִיָּהוּ לֵאמֹר:

5

Because Aram hath counselled evil against thee, Ephraim also, and the son of Remaliah, saying:

נַעֲלָה בִּיהוּדָה וְנִקְיָצְנָה וְנִבְקַעְנָה
אֵלָינוּ וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת
בֶּן-טַבְּעָל: (פ)

6

Let us go up against Judah, and vex it, and let us make a breach therein for us, and set up a king in the midst of it, even the son of Tabeel;

ישעיהו ט"ה-ו'

Isaiah 9:5-6

בִּי-יֵלֵד יֵלֵד-לָנוּ בֶן נִתַּן-לָנוּ וְנִתְּנִי
הַמְּשָׁלָה עַל-שִׁכְמוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא
יֹעֶזְקֵאל גִּבּוֹר אַבִּי-עַד שַׁר-שָׁלוֹם:

IX:5

For a child is born unto us, a son is given unto us; and the government is upon his shoulder; and his name is called Pele-joez-el-gibbor Abi-ad-sar-shalom;

(כ' לם רבה) [ק' למרבה]
הַמְּשָׁלָה וְלִשְׁלוֹם אֵין-חֵץ עַל-כִּסֵּא
דָּוִד וְעַל-מַמְלַכְתּוֹ לְהַכִּין אֶתְּהָ
וְלִסְעוּדָה בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה מִעַתָּה
וְעַד-עוֹלָם קִנְיַת יְהוָה יְהוּזָה צְבָאוֹת
תַּעֲשֶׂה-זֹאת: (פ')

6

That the government may be increased, and of peace there be no end, upon the throne of David, and upon his kingdom, to establish it, and to uphold it through justice and through righteousness From henceforth even for ever. The zeal of the LORD of hosts doth perform this.

הפטרת משפטים

ירמיהו ל"ד:ח'-כ"ז

Jeremiah 34:8-22

הַדְּבָר אֲשֶׁר-הָיָה אֶל-יִרְמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה אַחֲרֵי כִּרְתֹּת הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ
בְּרִית אֶת-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם
לִקְרֹא לָהֶם דְּרוֹר:

XXXIV:8

The word that came unto Jeremiah from the LORD, after that the king Zedekiah had made a covenant with all the people that were at Jerusalem, to proclaim liberty unto them;

לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ
אֶת-שִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה
חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָדָם בִּיהוּדֵי
אֶחָיו אִישׁ:

9

that every man should let his manservant, and every man his maidservant, being a Hebrew man or a Hebrew woman, go free; that none should make bondmen of them, even of a Jew his brother;

וַיִּשְׁמְעוּ כָּל-הַשָּׂרִים וְכָל-הָעָם
אֲשֶׁר-בָּאוּ בְּבְרִית לְשַׁלַּח אִישׁ
אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת-שִׁפְחָתוֹ חֲפָשִׁים
לְבִלְתִּי עֲבָדָם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ
וַיִּשְׁלַחוּ:

10

and all the princes and all the people hearkened, that had entered into the covenant to let every one his man-servant, and every one his maid-servant, go free, and not to make bondmen of them any more; they hearkened, and let them go;

וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי-כֵן וַיַּעֲבֹדוּ
אֶת-הָעֲבָדִים וְאֶת-הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר
שָׁלְחוּ חֲפָשִׁים (כ' ויכבישום) [ק'
ויכבשום] לְעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת: (פ')

11

but afterwards they turned, and caused the servants and the handmaids, whom they had let go free, to return, and brought them into subjection for servants and for handmaids;

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-יִרְמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה לֵאמֹר:

12

therefore the word of the LORD came to Jeremiah from the LORD, saying:

כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי
כָּרַתִּי בְרִית אֶת-אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם
הוֹצֵאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית
עֲבָדִים לֵאמֹר:

13

Thus saith the LORD, the God of Israel: I made a covenant with your fathers in the day that I brought them forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage, saying:

מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים תִּשְׁלָחוּ אִישׁ
אֶת-אָחִיו הָעִבְרִי אֲשֶׁר-יָמְכַר לָךְ
וְעִבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוּ חֲפָזִי
מֵעִמָּךְ וְלֹא-שָׁמְעוּ אֲבוֹתֶיכֶם אֵלַי
וְלֹא הִטּוּ אֶת-אָזְנָם:

14

'At the end of seven years ye shall let go every man his brother that is a Hebrew, that hath been sold unto thee, and hath served thee six years, thou shalt let him go free from thee'; but your fathers hearkened not unto Me, neither inclined their ear.

וְתָשְׁבוּ אַתֶּם הַיּוֹם וְתַעֲשׂוּ אֶת-הַיָּשָׁר
בְּעֵינֵי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ
וְתִכְרְתוּ בְרִית לִפְנֵי בִּבְתִּית
אֲשֶׁר-נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו:

15

And ye were now turned, and had done that which is right in Mine eyes, in proclaiming liberty every man to his neighbour; and ye had made a covenant before Me in the house whereon My name is called;

וְתָשְׁבוּ וְתַחֲלִילוּ אֶת-שְׁמִי וְתָשְׁבוּ
אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת-שִׁפְחָתוֹ
אֲשֶׁר-שִׁלַּחְתֶּם חֲפָזִים לְנַפְשָׁם
וְתִכְבְּשׁוּ אֹתָם לַהֲיוֹת לָכֶם לְעִבָדִים
וְלִשְׁפָחוֹת: (ס)

16

but ye turned and profaned My name, and caused every man his servant, and every man his handmaid, whom ye had let go free at their pleasure, to return; and ye brought them into subjection, to be unto you for servants and for handmaids.

לָכֵן כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱתֶם
לֹא-שָׁמַעְתֶּם אֵלַי לִקְרֹא דְרוֹר
אִישׁ לְאָחִיו וְאִישׁ לְרֵעֵהוּ הִנְנִי קֹרֵא
לָכֶם דְרוֹר נֹאם-יְהוָה אֶל-הַחֶרֶב
אֶל-הַדָּבָר וְאֶל-הָרָעָב וְנָתַתִּי
אֶתְכֶם (כ' לזוּעָה) [ק' לזוּעָה] לְכָל
מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:

17

Therefore thus saith the LORD: Ye have not hearkened unto Me, to proclaim liberty, every man to his brother, and every man to his neighbour; behold, I proclaim for you a liberty, saith the LORD, unto the sword, unto the pestilence, and unto the famine; and I will make you a horror unto all the kingdoms of the earth.

וְנָתַתִּי אֶת-הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים
אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר לֹא-הִקִּימוּ
אֶת-דְּבַרִּי הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרְתוּ
לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לִשְׁנָיִם
וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרֵיו:

18

And I will give the men that have transgressed My covenant, that have not performed the words of the covenant which they made before Me, when they cut the calf in twain and passed between the parts thereof;

שְׁלֵי יְהוּדָה וְשְׁרֵי יְרוּשָׁלַם הַסֹּרְסִים
וְהַכֹּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים
בֵּין בְּתָרֵי הָעֵגֹל:

19

the princes of Judah, and the princes of Jerusalem, the officers, and the priests, and all the people of the land, that passed between the parts of the calf; .

וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם וּבְיַד
מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וְהָיְתָה גְבוּלָתָם
לְמֶאֱכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֵמַת
הָאָרֶץ:

20

I will even give them into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life; and their dead bodies shall be for food unto the fowls of the heaven, and to the beasts of the earth.

וְאֶת-צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ-יְהוּדָה
וְאֶת-שָׂרָיו אֶתֵּן בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם
וּבְיַד מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ
בָּבֶל הָעֹלִים מֵעֲלֵיכֶם:

21

And Zedekiah king of Judah and his princes will I give into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life, and into the hand of the king of Babylon's army, that are gone up from you.

הִנְנִי מְצַוָּה נְאֻם־יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּים
אֶל־הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחַמְנוּ עָלֶיהָ
וְלָכְדוּהָ וְשָׂרְפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי
יְהוּדָה אֲתֵן שְׁמָמָה מֵאִין יֵשֵׁב: (פ)

ירמיהו ל"ג:כ"ה-כ"ו

22

Behold, I will command, saith the LORD, and cause them to return to this city; and they shall fight against it, and take it, and burn it with fire; and I will make the cities of Judah a desolation, without inhabitant.

Jeremiah 33:25-26

כֹּה אָמַר יְהוָה אֱם־לֹא בְרִיתִי
יּוֹמָם וּלְיָלָה חֻקֹּת שָׁמַיִם וָאָרֶץ
לֹא־שָׁמַתִּי:

XXXIII:25

Thus saith the LORD: If My covenant be not with day and night, if I have not appointed the ordinances of heaven and earth;

גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדָוִד עַבְדִּי אֲמַאֵס
מִקְחַת מִזְרְעוֹ מְשָׁלִים אֶל־זָרַע
אַבְרָהָם יִשְׁחַק וְיַעֲקֹב כִּי־
אֲשׁוּב) ק' אֲשִׁיב] אֶת־שְׁבוּתָם
וְרַחֲמָתִים: (פ)

26

then will I also cast away the seed of Jacob, and of David My servant, so that I will not take of his seed to be rulers over the seed of Abraham, Isaac, and Jacob; for I will cause their captivity to return, and will have compassion on them.'

הפטרות תרומה

מלכים א' ה':כ"ו-כ"ז

I Kings 5:26-6:13

וַיְהִי־הָיָה נָתַן חֶכְמָה לְשִׁלֹּמֹה בְּאֶשֶׁר
דִּבֶּר־לּוֹ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין
שִׁלֹּמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם:

V:26

And the LORD gave Solomon wisdom, as He promised him; and there was peace between Hiram and Solomon; and they two made a league together.

וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שִׁלֹּמֹה מִס
מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הַמָּס שֶׁלֹּשִׁים
אֶלֶף אִישׁ:

27

And king Solomon raised a levy out of all Israel; and the levy was thirty thousand men.

וַיִּשְׁלָחֵם לְבָנוֹנָה עֹשֶׂת אֶלְפִים
בְּחֹדֶשׁ חֲלִיפֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בְּלָבָנוֹן
שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וְאַדְנִירָם
עַל־הַמָּס: (ס)

28

And he sent them to Lebanon, ten thousand a month by courses: a month they were in Lebanon, and two months at home; and Adoniram was over the levy.

וַיְהִי לְשִׁלֹּמֹה שְׁבַעִים אֶלֶף נֶשֶׂא סִבָּל
וּשְׁמֹנִים אֶלֶף חֹצֵב בְּהָר:

29

And Solomon had threescore and ten thousand that bore burdens, and fourscore thousand that were hewers in the mountains;

לְבַד מְשָׁרֵי הַנֶּזְכָּרִים לְשִׁלֹּמֹה
אֲשֶׁר עַל־הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֶלְפִים
וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרָצִים בְּעָם הָעֹשִׂים
בַּמְּלָאכָה: (ס)

30

besides Solomon's chief officers that were over the work, three thousand and three hundred, who bore rule over the people that wrought in the work.

וַיִּצְוֵה הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אַבְנִים גְּדֹלוֹת
אַבְנִים יְקָרוֹת לְיִסֹּד הַבַּיִת אֲבָנֵי
גֹזִית:

31

And the king commanded, and they quarried great stones, costly stones, to lay the foundation of the house with hewn stone.

וַיַּפְסְלוּ בְנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירָם
וְהַגְבָּלִים וַיַּכְנוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים
לְבָנוֹת הַבַּיִת: (פ)

32

And Solomon's builders and Hiram's builders and the Gebalites did fashion them, and prepared the timber and the stones to build the house.

וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וְאַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם בִּשְׁנָה הָרְבִיעִית
בַּחֹדֶשׁ זֶה הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת
לַיהוָה:

VI:1

And it came to pass in the four hundred and eightieth year after the children of Israel were come out of the land of Egypt, in the fourth year of Solomon's reign over Israel, in the month Ziv, which is the second month, that he began to build the house of the LORD.

וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
לַיהוָה שְׁשִׁים־אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים
רְחָבוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ:

2

And the house which king Solomon built for the LORD, the length thereof was threescore cubits, and the breadth thereof twenty cubits, and the height thereof thirty cubits.

וְהָאוֹלָם עַל־פְּנֵי הַיֵּכַל הַבַּיִת עֶשְׂרִים
אַמָּה אָרְכוֹ עַל־פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת עֶשְׂרִי
בְּאַמָּה רְחָבוֹ עַל־פְּנֵי הַבַּיִת:

3

And the porch before the atemple of the house, twenty cubits was the length thereof, according to the breadth of the house; and ten cubits was the breadth thereof before the house.

וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חַלּוֹנֵי שְׁקָפִים אֲטוּמִים:

4

And for the house he made windows broad within, and narrow without.

וַיִּבֶן עַל־קִיר הַבַּיִת (כ' יצוּע) קַן
יִצְיֵעַ סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב
לְהִיכָל וּלְדַבִּיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב:

5

And against the wall of the house he built a side-structure round about, against the walls of the house round about, both of the temple and of bthe sanctuary; and he made side-chambers round about;

(כ' הַיִּצְוֵע) קַן הַיִּצְיֵעַ הַתַּחְתּוֹנָה
חֲמִשָּׁ בְּאַמָּה רְחֹבָהּ וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ
בְּאַמָּה רְחֹבָהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע
בְּאַמָּה רְחֹבָהּ כִּי מִגִּרְעוֹת נָתַן
לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אֲחוּז
בְּקִירוֹת־הַבַּיִת:

6

the nethermost story of the side-structure was five cubits broad, and the middle was six cubits broad, and the third was seven cubits broad; for on the outside he made rebatements in the wall of the house round about, that the beams should not have hold in the walls of the house.—

וְהַבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ אֲבָן־שְׁלֹמֹה מִסָּע
נִבְנָה וּמִמְקָבוֹת וְהַגִּרְזֵן כָּל־כְּלֵי בְרֹזֶל
לֹא־נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ:

7

For the house, when it was in building, was built of stone made ready at the quarry; and there was neither hammer nor axe nor any tool of iron heard in the house, while it was in building.—

פֶּתַח הַצֵּלַע הַתִּיכְנָה אֶל־בִּתְּחַף הַבַּיִת
הַיְמָנִית וּבָלוּלִים יַעֲלוּ עַל־הַתִּיכְנָה
וּמִן־הַתִּיכְנָה אֶל־הַשְּׁלֹשִׁים:

8

The door for the clowest row of chambers was in the right side of the house and they went up by winding stairs into the middle row, and out of the middle into the third.

וַיִּבֶן אֶת־הַבַּיִת וַיִּכְלֶהוּ וַיִּסְפֶּן
אֶת־הַבַּיִת גִּבִּים וּשְׂדֵרֹת בְּאַרְזִים:

9

So he built the house, and finished it; and he covered in the house with planks of cedar over beams.

וַיִּבְנֶן אֶת־(כ' היצוע) [ק' הַצִּיעַ]
עַל־כָּל־הַבָּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ
וַיֵּאָחֲזוּ אֶת־הַבָּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים: (פ)

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר:

הַבָּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר־אַתָּה בֹנֶה אִם־תֵּלֵךְ
בְּחֻקָּתִי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי תִעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ
אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לֵלַכְתָּ בָּהֶם וְהִקְמַתִּי
אֶת־דְּבָרִי אִתָּךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי
אֶל־דָּוִד אָבִיךָ:

וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעָזֹב
אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (פ)

10

And he built the stories of the side-structure against all the house, each five cubits high; and they rested on the house with timber of cedar.

11

And the word of the LORD came to Solomon, saying:

12

'As for this house which thou art building, if thou wilt walk in My statutes, and execute Mine ordinances, and keep all My commandments to walk in them; then will I establish My word with thee, which I spoke unto David thy father;

13

in that I will dwell therein among the children of Israel, and will not forsake My people Israel.'

הפטרות תצוה

יחזקאל מ"ג:י"א-כ"ז

Ezekiel 43:10-27

אַתָּה בֶן־אָדָם הִגַּד אֶת־בַּיִת־יִשְׂרָאֵל
אֶת־הַבָּיִת וּכְלָמוֹ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם
וּמִדָּדוֹ אֶת־תִּכְכּוֹנֵיתוֹ:

XLIII:10

Thou, son of man, show the house to the house of Israel, that they may be ashamed of their iniquities; and let them measure accurately.

וְאִם־נִכְלָמוּ מִכָּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צִוִּיתָ
הַבָּיִת וּתְכַוֵּנָתוֹ וּמוֹצָאָיו וּמוֹבָאָיו
וְכָל־צִוְּרָתוֹ וְאֵת כָּל־חֻקֹּתָיו
וְכָל־צִוְּרָתוֹ וְכָל־תּוֹרָתוֹ הוֹדַע
אוֹתָם וּכְתֹב לְעֵינֵיהֶם וּשְׁמְרוּ
אֶת־כָּל־צִוְּרָתוֹ וְאֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו
וַעֲשׂוּ אוֹתָם:

11

And if they be ashamed of all that they have done, make known unto them the form of the house, and the fashion thereof, and the goings out thereof, and the comings in thereof, and all the forms thereof, and all the ordinances thereof, and all the forms thereof, and all the laws thereof, and write it in their sight; that they may keep the whole form thereof, and all the ordinances thereof, and do them.

זֹאת תוֹרַת הַבָּיִת עַל־רֹאשׁ הָהָר
כָּל־גִּבּוֹלוֹ סָבִיב ׀ סָבִיב קִדְשׁ
קִדְשִׁים הִנֵּה־זֹאת תוֹרַת הַבָּיִת:

12

This is the law of the house: upon the top of the mountain the whole limit thereof round about shall be most holy. Behold, this is the law of the house.

וְאַלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אֹמֶה
אֹמֶה וְטַפַּח וְחִיק הָאֹמֶה וְאַמֶּה־רֹחַב
וּגְבוּלָהּ אֶל־שַׁפְתָּהּ סָבִיב זֵרֶת
הָאֶחָד וְזֵה גֹב הַמִּזְבֵּחַ:

13

And these are the measures of the altar by cubits—the cubit is a cubit and a handbreadth: the bottom shall be a cubit, and the breadth a cubit, and the border thereof by the edge thereof round about a span; and this shall be the base of the altar.

וּמִחִיק הָאָרֶץ עַד־הַעֲזָרָה הַתַּחְתּוֹנָה
שְׁתֵּים אַמּוֹת וּרְחֹב אֹמֶה אַחַת
וּמִהַעֲזָרָה הַקְּטָנָה עַד־הַעֲזָרָה
הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וּרְחֹב הָאֹמֶה:

14

And from the bottom upon the ground to the lower settle shall be two cubits, and the breadth one cubit; and from the lesser settle to the greater settle shall be four cubits, and the breadth a cubit.

וְהַתְּרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (כ')
וּמֵהָאֲרָיִל] ק' וּמֵהָאֲרָיִל]
וְלַמַּעַלָּה הֶקְרְנוֹת אַרְבַּע:

15

And the hearth shall be four cubits; and from the hearth and upward there shall be four horns.

(כ' וְהָאֲרָיִל) ק' וְהָאֲרָיִל] שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה אֶרְךָ בְּשֵׁתִים עֶשְׂרֵה רָחב
רְבֹועַ אֵל אַרְבַּעַת רַבְעִיו:

16

And the hearth shall be twelve cubits long by twelve broad, square in the four sides thereof.

וְהַעֲזֹרָה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אֶרְךָ בְּאַרְבַּע
עֶשְׂרֵה רָחב אֵל אַרְבַּעַת רַבְעִיָּה
וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאֲמָה
וְהַחִיק-לָהּ אָמָה סָבִיב וּמַעַלְתָּהּ
פְּנֹת קָדִים:

17

And the settle shall be fourteen cubits long by fourteen broad in the four sides thereof; and the border about it shall be half a cubit; and the bottom thereof shall be a cubit about; and the steps thereof shall look toward the east.

וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוֹה אֱלֹהֵי חֻקּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם
הַעֲשׂוֹתוֹ לְהַעֲלֹת עָלָיו עֹלָה וּלְזַרֵּק
עָלָיו דָּם:

18

And He said unto me: 'Son of man, thus saith the Lord GOD: These are the ordinances of the altar in the day when they shall make it, to offer burnt-offerings thereon, and to dash blood against it.

וְנָתַתָּה אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם
מִזֶּרַע צִדּוֹק הַקֹּרְבָּיִם אֵלַי נָאֻם אֲדֹנָי
יְהוֹה לְשִׁרְתָּנִי פֶרֶךְ בֶּן-בָּקָר לְחַטָּאת:

19

Thou shalt give to the priests the Levites that are of the seed of Zadok, who are near unto Me, to minister unto Me, saith the Lord GOD, a young bullock for a sin-offering.

וְלָקַחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל-אַרְבַּע
קֳרָנוֹתָיו וְאֶל-אַרְבַּע פְּנֹת הָעֲזֹרָה
וְאֶל-הַגְּבוּל סָבִיב וְחָטַאת אוֹתוֹ
וּכְפַרְתָּהוּ:

20

And thou shalt take of the blood thereof, and put it on the four horns of it, and on the four corners of the settle, and upon the border round about; thus shalt thou purify it and make atonement for it.

וְלָקַחְתָּ אֶת הַפֶּרֶךְ הַחַטָּאת וּשְׂרָפוֹ
בַּמִּפְקָד הַבָּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:

21

Thou shalt also take the bullock of the sin-offering, and it shall be burnt in the appointed place of the house, without the sanctuary.

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר-עִזִּים
תָּמִים לְחַטָּאת וְחָטְאוּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ
כַּאֲשֶׁר חָטְאוּ בַּפֶּרֶךְ:

22

And on the second day thou shalt offer a he-goat without blemish for a sin-offering; and they shall purify the altar, as they did purify it with the bullock.

בְּכֹלוֹתֶךָ מִחַטָּא תִקְרִיב פֶּרֶךְ בֶּן-בָּקָר
תָּמִים וְאֵיל מִן-הַצֹּאן תָּמִים:

23

When thou hast made an end of purifying it, thou shalt offer a young bullock without blemish, and a ram out of the flock without blemish.

וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוֹה וְהִשְׁלִיכוּ
הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהָעִלוּ אוֹתָם
עֹלָה לַיהוָה:

24

And thou shalt present them before the LORD, and the priests shall cast salt upon them, and they shall offer them up for a burnt-offering unto the LORD.

שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר-חַטָּאת
לְיוֹם וּפֶרֶךְ בֶּן-בָּקָר וְאֵיל מִן-הַצֹּאן
תָּמִימִים יַעֲשׂוּ:

25

Seven days shalt thou prepare every day a goat for a sin-offering; they shall also prepare a young bullock, and a ram out of the flock, without blemish.

שִׁבְעַת יָמִים יְכַפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
וְטָהְרוּ אֹתוֹ וּמִלְאֻוּ יָדָיו׃

26

Seven days shall they make atonement for the altar and cleanse it; so shall they consecrate it.

וַיְכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים (ס) וְהָיָה
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ
הַכֹּהֲנִים עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עֹלוֹתֵיכֶם
וְאֶת־שְׁלֵמֵיכֶם וְרָצָאתִי אֶתְכֶם נֹאם
אֲדֹנָי יְהוֹה׃ (ס)

27

And when they have accomplished the days, it shall be that upon the eighth day, and forward, the priests shall make your burnt-offerings upon the altar, and your peace-offerings; and I will accept you, saith the Lord God.

הפטרת כי תשא

מלכים א' י"ח:א'-ל"ט

I Kings 18:1-39

וַיְהִי יָמִים רַבִּים וּדְבַר־יְהוָה הָיָה
אֶל־אֱלֹהֵיוֹ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לְאֹמֶר
לֵךְ הִרְאֵה אֶל־אֲחָאָב וְאֶתְנַה מָטָר
עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה׃

XVIII:1

And it came to pass after many days, that the word of the LORD came to Elijah, in the third year, saying: 'Go, show thyself unto Ahab, and I will send rain upon the land.'

וַיֵּלֶךְ אֱלֹהֵיוֹ לְהִרְאוֹת אֶל־אֲחָאָב
וְהָרָעַב חֲזָק בְּשִׁמְרוֹן׃

2

And Elijah went to show himself unto Ahab. And the famine was sore in Samaria.

וַיִּקְרָא אֲחָאָב אֶל־עֲבַדָּיהוֹ אֲשֶׁר
עַל־הַבַּיִת וְעֲבַדָּיהוֹ הָיָה יָרָא
אֶת־יְהוָה מְאֹד׃

3

And Ahab called Obadiah, who was over the household.—Now Obadiah feared the LORD greatly;

וַיְהִי בַּהֲכָרִית אִיזָבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה
וַיִּקַּח עֲבַדָּיהוֹ מֵאָה נְבִיאִים וַיַּחֲבִיאֵם
חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְעָרָה וּכְלָכֻלָם לֶחֶם
וּמָיִם׃

4

for it was so, when Jezebel cut off the prophets of the LORD, that Obadiah took a hundred prophets, and hid them fifty in a cave, and fed them with bread and water.—

וַיֹּאמֶר אֲחָאָב אֶל־עֲבַדָּיהוֹ לֵךְ
בְּאֶרֶץ אֶל־כָּל־מְעִינֵי הַמַּיִם וְאֶל
כָּל־הַנָּחָלִים אוֹלֵיוֹ נִמְצָא חֲצִיר
וַנְּחִיֵּה סוֹס וּפָרָד וְלֹא נִכְרִית
מִהַבְהֶמָה׃

5

And Ahab said unto Obadiah: 'Go through the land, unto all the springs of water, and unto all the brooks; peradventure we may find grass and save the horses and mules alive, that we lose not all the beasts.'

וַיַּחֲלֲקוּ לָתֵם אֶת־הָאֶרֶץ לְעֶבְרָכָה
אֲחָאָב הָלַךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לְבָדּוֹ
וְעֲבַדָּיהוֹ הָלַךְ בְּדֶרֶךְ־אֶחָד לְבָדּוֹ׃

6

So they divided the land between them to pass throughout it: Ahab went one way by himself, and Obadiah went another way by himself.

וַיְהִי עֲבַדָּיתוֹ בְּדֶרֶךְ וְהִנֵּה אֱלֹהֵיוֹ
לִקְרָאתוֹ וַיִּכְרָהוּ וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו
וַיֹּאמֶר הֲאֵתָה זֶה אֲדֹנָי אֱלֹהֵיוֹ׃

7

And as Obadiah was in the way, behold, Elijah met him; and he knew him, and fell on his face, and said: 'Is it thou, my lord Elijah?'

וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לֵךְ אָמַר לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֱלֹהֵיוֹ׃

8

And he answered him: 'It is I; go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.'

וַיֹּאמֶר מֶה חָטָאתִי כִּי־אַתָּה נָתַן
אֶת־עַבְדְּךָ בְּיַד־אַחְזָב לְהַמִּיתֵנִי:

9

And he said: 'Wherein have I sinned, that thou wouldest deliver thy servant into the hand of Ahab, to slay me?

תִּיּוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם־יֵשׁ־גּוֹי
וּמַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא־שָׁלַח אֶדְנִי
שָׁם לְבַקֵּשׁךָ וְאָמְרוּ אֵין וְהִשְׁבִּיעַ
אֶת־הַמַּמְלָכָה וְאֶת־הַגּוֹי כִּי לֹא
יִמְצְאוּכָה:

10

As the LORD thy God liveth, there is no nation or kingdom, whither my lord hath not sent to seek thee; and when they said: He is not here, he took an oath of the kingdom and nation, that they found thee not.

וְעַתָּה אַתָּה אָמַר לֵךְ אָמַר לַאֲדֹנֶיךָ
הִנֵּה אֵלֶיךָ:

11

And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.

וְהָיָה אֲנִי אֲלֶיךָ מֵאִתְּךָ וְרוּחַ יְהוָה
יִשְׁאָף־עָלַי אֲשֶׁר לֹא־אֲדַע וּבִאתִי
לְהַגִּיד לְאַחְזָב וְלֹא יִמְצָאֶךָ וְהִרְגֵנִי
וְעַבְדְּךָ יָרָא אֶת־יְהוָה מִנְּעֻרָי:

12

And it will come to pass, as soon as I am gone from thee, that the spirit of the LORD will carry thee whither I know not; and so when I come and tell Ahab, and he cannot find thee, he will slay me; but I thy servant fear the LORD from my youth.

הֲלֹא־הִגַּדְתִּי לַאֲדֹנִי אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי
בְּהִרְגִי אֶתְכֶּם וְנִבִּיאֵי יְהוָה וְאַחְזָב־
מִנְּבִיאֵי יְהוָה מֵאֶחָד אִישׁ חֲמִשִּׁים
חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְּעָרָה וְאָכְלִים כָּל־
לֶחֶם וּמַיִם:

13

Was it not told my lord what I did when Jezebel slew the prophets of the LORD, how I hid a hundred men of the LORD'S prophets by fifty in a cave, and fed them with bread and water?

וְעַתָּה אַתָּה אָמַר לֵךְ אָמַר לַאֲדֹנֶיךָ
הִנֵּה אֵלֶיךָ וְהִרְגֵנִי: (ס)

14

And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here; and he will slay me.'

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ חַי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר
עִמָּדָתִי לִפְנֵינוּ כִּי הַיּוֹם אֲרָאֶה אֵלָיו:

15

And Elijah said: 'As the LORD of hosts liveth, before whom I stand, I will surely show myself unto him to-day.'

וַיֵּלֶךְ עַבְדֵּיהֶוָה לִקְרֹאת אַחְזָב
וַיֵּגַד־לּוֹ וַיֵּלֶךְ אַחְזָב לִקְרֹאת
אֵלָיו:

16

So Obadiah went to meet Ahab, and told him; and Ahab went to meet Elijah.

וַיְהִי כִּדְבָרֹת אַחְזָב אֶת־אֱלֹהֵינוּ
וַיֹּאמֶר אַחְזָב אֵלָיו הֲאַתָּה זֶה עֹבֵר
יִשְׂרָאֵל:

17

And it came to pass, when Ahab saw Elijah, that Ahab said unto him: 'Is it thou, thou troubler of Israel?'

וַיֹּאמֶר לֹא עֹבְרָתִי אֶת־יִשְׂרָאֵל
כִּי אִם־אַתָּה וּבֵית אָבִיךָ בַּעֲזָבְכֶם
אֶת־מִצְוֹת יְהוָה וַתֵּלֶךְ אַחֲרֵי
הַבְּעָלִים:

18

And he answered: 'I have not troubled Israel; but thou, and thy father's house, in that ye have forsaken the commandments of the LORD, and thou hast followed the Baalim.

וְעַתָּה שְׁלַח קִבֵּץ אֵלַי
אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל אֶל-הָרֹם הַכַּרְמֶל
וְאֶת-נְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע מֵאוֹת
וְחִמְשֵׁים וּנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע
מֵאוֹת אֲכָלִי שְׁלֹחַן אֵיזֶבֶל:

19

Now therefore send, and gather to me all Israel unto mount Carmel, and the prophets of Baal four hundred and fifty, and the prophets of the Asherah four hundred, that eat at Jezebel's table.'

וַיִּשְׁלַח אַחָאב בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּקְבֹּץ אֶת-הַנְּבִיאִים אֶל-הָרֹם
הַכַּרְמֶל:

20

And Ahab sent unto all the children of Israel, and gathered the prophets together unto mount Carmel.

וַיֵּגֶשׁ אֵלֵיהֶם אֶל-כָּל-הָעָם וַיֹּאמֶר
עַד-מָתִי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל-שְׁתֵּי
הַסַּעֲפִים אִם-יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכֵן
אֲחֲרָיו וְאִם-הַבַּעַל לָכֵן אֲחֲרָיו
לֹא-עָנִו הָעָם אֹתוֹ דָּבָר:

21

And Elijah came near unto all the people, and said: 'How long halt ye between two opinions? if the LORD be God, follow Him; but if Baal, follow him.' And the people answered him not a word.

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם אֶל-הָעָם אֲנִי נֹתֵרִי
נְבִיא לַיהוָה לְבָדִי וּנְבִיאֵי הַבַּעַל
אַרְבַּע-מֵאוֹת וְחִמְשֵׁים אִישׁ:

22

Then said Elijah unto the people: 'I, even I only, am left a prophet of the LORD; but Baal's prophets are four hundred and fifty men.

וַיִּתְּנוּ-לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחָרוּ
לָהֶם הַפָּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיָּשִׁימוּ
עַל-הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא יָשִׁימוּ וְאֲנִי
אֶעֱשֶׂהוּ אֶת-הַפָּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּתִי
עַל-הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא אָשִׁים:

23

Let them therefore give us two bullocks; and let them choose one bullock for themselves, and cut it in pieces, and lay it on the wood, and put no fire under; and I will dress the other bullock, and lay it on the wood, and put no fire under.

וּקְרֹאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי
אֶקְרָא בְּשֵׁם-יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר-יַעֲנֶה בָאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן
כָּל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר:

24

And call ye on the name of your god, and I will call on the name of the LORD; and the God that answereth by fire, let him be God.' And all the people answered and said: 'It is well spoken.'

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְנְבִיאֵי הַבַּעַל בַּחֲרוּ
לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד וְעֲשׂוּ רֵאשִׁינָה כִּי
אַתֶּם רַבִּים וּקְרָאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם
וְאֵשׁ לֹא תָשִׁימוּ:

25

And Elijah said unto the prophets of Baal: 'Choose you one bullock for yourselves, and dress it first; for ye are many; and call on the name of your god, but put no fire under.'

וַיִּקְחוּ אֶת-הַפָּר אֲשֶׁר-נָתַן לָהֶם
וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם-הַבַּעַל מִבֹּקֶר
וְעַד-הַצֹּהָרִים לֵאמֹר הַבַּעַל
עֲנֵנוּ וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ
עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה:

26

And they took the bullock which was given them, and they dressed it, and called on the name of Baal from morning even until noon, saying: 'O Baal, answer us.' But there was no voice, nor any that answered. And they danced in halting wise about the altar which was made.

וַיְהִי בַצֹּהֲרִים וַיִּהְיֶה בָהֶם אֱלֹהֵי
וַיֹּאמֶר קִרְאוּ בְקוֹל גָּדוֹל כִּי־אֱלֹהִים
הוּא כִּי שִׁית וְכִי־שָׁיג לוֹ וְכִי־יֵרֶד לוֹ
אֵלַי יִשָּׁן הוּא וַיִּקָּץ:

27

And it came to pass at noon, that Elijah
mocked them, and said: 'Cry aloud; for he is a
god; either he is musing, or he is gone aside, or
he is in a journey, or peradventure he sleepeth,
and must be awaked.'

וַיִּקְרְאוּ בְקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְגַּדְּדוּ
כַּמִּשְׁפָּטָם בַּחֲרָבוֹת וּבְרִמְחֵי
עַד־שִׁפְךָ־דָם עֲלֵיהֶם:

28

And they cried aloud, and cut themselves after
their manner with swords and lances, till the
blood gushed out upon them.

וַיְהִי כַעֲבֹר הַצֹּהֲרִים וַיִּתְנַבְּאוּ עַד
לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאִין־קוֹל וְאִין־עֲנָה
וְאִין קָשָׁב:

29

And it was so, when midday was past, that they
prophesied until the time of the offering of the
evening offering; but their was neither voice,
nor any to answer, nor any that regarded.

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לְכָל־הָעָם גִּשּׁוּ
אֵלַי וַיִּגְשׁוּ כָל־הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפֹּא
אֶת־מִזְבַּח יְהוָה הַהוּא:

30

And Elijah said unto all the people: 'Come
near unto me'; and all the people came near
unto him. And he repaired the altar of the
LORD that was thrown down.

וַיִּקַּח אֲלֵיהֶם שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֲבָנִים
כַּמִּסְפָּר שִׁבְטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה
דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל
יְהִי שְׁמִךְ:

31

And Elijah took twelve stones, according to
the number of the tribes of the sons of Jacob,
unto whom the word of the LORD came,
saying: 'Israel shall be thy name.'

וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בִּשְׁם יְהוָה
וַיַּעַשׂ תַּעֲלָה כְּבִית סְאִתִּים זָרַע סָבִיב
לְמִזְבֵּחַ:

32

And with the stones he built an altar in the
name of the LORD; and he made a trench
about the altar, as great as would contain two
measures of seed.

וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת־הַפָּר
וַיִּשֶׂם עַל־הָעֵצִים:

33

And he put the wood in order, and cut the
bullock in pieces, and laid it on the wood.

וַיֹּאמֶר מִלֵּאוּ אַרְבָּעָה כַּדִּים מַיִם
וַיִּצְקוּ עַל־הָעֹלָה וְעַל־הָעֵצִים וַיֹּאמֶר
שְׁנוֹ וַיִּשְׁנוּ וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁ וַיִּשְׁלְשׁוּ:

34

And he said: 'Fill four jars with water, and pour
it on the burnt-offering, and on the wood.'
And he said: 'Do it the second time'; and they
did it the second time. And he said: 'Do it the
third time'; and they did it the third time.

וַיֵּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לְמִזְבֵּחַ וְגַם
אֶת־הַתַּעֲלָה מִלֵּא־מַיִם:

35

And the water ran round about the altar; and
he filled the trench also with water.

וַיְהִי בַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיָּגֶשׁ אֲלֵיהֶם
הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם
יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע כִּי־אַתָּה
אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עַבְדְּךָ (כ')
וּבְדַבְרִיד) (ק' וּבְדַבְרֶךָ] עָשִׂיתִי אֵת
כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

36

And it came to pass at the time of the offering
of the evening offering, that Elijah the prophet
came near, and said: 'O LORD, the God of
Abraham, of Isaac, and of Israel, let it be
known this day that Thou art God in Israel,
and that I am Thy servant, and that I have
done all these things at Thy word.'

עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה
כִּי־אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה
הַסַּבְתָּ אֶת־לִבָּם אַחֲרָנִית:

37

Hear me, O LORD, hear me, that this people
may know that Thou, LORD, art God, for
Thou didst turn their heart backward.'

וַתִּפֹּל אֵשׁ־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֹלָה
וְאֶת־הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים
וְאֶת־הָעָפָר וְאֶת־הַמָּיִם
אֲשֶׁר־בַּתֶּעֶלָה לַחֲכָה:

38

Then the fire of the LORD fell, and consumed the burnt-offering, and the wood, and the stones, and the dust, and licked up the water that was in the trench.

וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם
וַיֹּאמְרוּ יְהוָה תְּהֵאֱלֹהִים יְהוָה
הוּא הָאֱלֹהִים:

39

And when all the people saw it, they fell on their faces; and they said: 'The LORD, He is God; the LORD, He is God.'

הפטר ויקהל

מלכים א' ז' מ' - נ'

I Kings 7:40-50

וַיַּעַשׂ חִירֹם אֶת־הַכִּיּוֹת
וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וַיְכַל
חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה
אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה:

VII:40

And Hiram made the pots, and the shovels, and the basins. So Hiram made an end of doing all the work that he wrought for king Solomon in the house of the LORD:

עַמֻּדִים שְׁנַיִם וּגְלוֹת הַכֶּתֶרֶת
אֲשֶׁר־עַל־רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתֵּים
וְהַשְּׁבָכוֹת שְׁתֵּים לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי
גְלוֹת הַכֶּתֶרֶת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ
הָעַמֻּדִים:

41

the two pillars, and the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars; and the two networks to cover the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars;

וְאֶת־הָרַמְּנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לִשְׁתֵּי
הַשְּׁבָכוֹת שְׁנֵי־טוּרִים רַמְּנִים
לְשִׁבְכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי
גְלוֹת הַכֶּתֶרֶת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
הָעַמֻּדִים:

42

and the four hundred pomegranates for the two networks, two rows of pomegranates for each network, to cover the two bowls of the capitals that were upon the top of the pillars;

וְאֶת־הַמְּכֻנוֹת עָשָׂר וְאֶת־הַכִּיּוֹת
עָשָׂרָה עַל־הַמְּכֻנוֹת:

43

and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

וְאֶת־הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר
שְׁנַיִם־עָשָׂר תַּחַת הַיָּם:

44

and the one sea, and the twelve oxen under the sea;

וְאֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים
וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וְאֵת כָּל־הַכֵּלִים
(כ' האהל) [ק' האלה] אֲשֶׁר עָשָׂה
חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה
נְחֹשֶׁת מְמָרָט:

45

and the pots, and the shovels, and the basins; even all these vessels, which Hiram made for king Solomon, in the house of the LORD, were of burnished brass.

בְּכֶפֶר הַיַּרְדֵּן יָצַקם הַמֶּלֶךְ בְּמַעְבָּה
הָאֲדָמָה בֵּין סֻכוֹת וּבֵין צָרְתָן:

46

In the plain of the Jordan did the king cast them, in the clay ground between Succoth and Zarethan.

וַיֵּנַח שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים מְרֹב
מְאֹד מְאֹד לֹא נִתְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:

47

And Solomon left all the vessels unweighed, because they were exceeding many; the weight of the brass could not be found out.

וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל־הַכֵּלִים
אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב
וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים
זֶהָב׃

48

And Solomon made all the vessels that were in the house of the LORD: the golden altar, and the table whereupon the showbread was, of gold;

וְאֶת־הַמְנֹרֹת חֲמֵשׁ מִיְמִין וְחֲמֵשׁ
מִשְׁמָאוֹל לִפְנֵי הַדְּבִיר זֶהָב סָגוֹר
וְהַפָּרָח וְהַנֶּרֶת וְהַמְּלָקָחִים זֶהָב׃

49

and the candlesticks, five on the right side, and five on the left, before the Sanctuary, of pure gold; and the flowers, and the lamps, and the tongs, of gold;

וְהַסְּפֹת וְהַמְּזֻמָּרוֹת וְהַמְּזֻרְקוֹת
וְהַכַּפֹּת וְהַמַּחְתֹּת זֶהָב סָגוֹר
וְהַפְּתוֹת לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי
לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים לְדִלְתֵי הַבַּיִת
לְהִיכָל זֶהָב׃ (פ)

50

and the cups, and the snuffers, and the basins, and the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the hinges, both for the doors of the inner house, the most holy place, and for the doors of the house, that is, of the temple, of gold.

הפטר פקודי

מלכים א' ז':כ"א-כ"ח

I Kings 7:51-8:21

וְהַשְׁלֵם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה
הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא
שְׁלֹמֹה אֶת־קֳדָשָׁיו דָּהָב אָבִיו
אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֵּלִים
נָתַן בְּאֲצִרוֹת בֵּית יְהוָה׃ (פ)

VII:51

Thus all the work that king Solomon wrought in the house of the LORD was finished. And Solomon brought in the things which David his father had dedicated, the silver, and the gold, and the vessels, and put them in the treasuries of the house of the LORD.

אָז יָקָהָל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־כָּל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשֵׂאֵי
הָאֲבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם לְהַעֲלוֹת אֶת־אָרוֹן
בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן׃

VIII:1

Then Solomon assembled the elders of Israel, and all the heads of the tribes, the princes of the fathers' houses of the children of Israel, unto king Solomon in Jerusalem, to bring up the ark of the covenant of the LORD out of the city of David, which is Zion.

וַיָּקָהְלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ
יִשְׂרָאֵל בְּיָרֵחַ הָאֲתָנִים בַּחֹדֶשׁ הוּא
הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי׃

2

And all the men of Israel assembled themselves unto king Solomon at the feast, in the month Ethanim, which is the seventh month.

וַיָּבֹאוּ כָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׂאוּ
הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאָרוֹן׃

3

And all the elders of Israel came, and the priests took up the ark.

וַיַּעֲלוּ אֶת־אָרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל
מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר
בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם׃

4

And they brought up the ark of the LORD, and the tent of meeting, and all the holy vessels that were in the Tent; even these did the priests and the Levites bring up.

וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדַּת יִשְׂרָאֵל
הַנוֹעֲדִים עָלָיו אֹתוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן
מִזִּבְחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ
וְלֹא יִמְנֶי מֶרֶב׃

5

And king Solomon and all the congregation of Israel, that were assembled unto him, were with him before the ark, sacrificing sheep and oxen, that could not be told nor numbered for multitude.

וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה
אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת
אֶל־קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים אֶל־תַּחַת
כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים:

6

And the priests brought in the ark of the covenant of the LORD unto its place, into the Sanctuary of the house, to the most holy place, even under the wings of the cherubim.

כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפִים
אֶל־מְקוֹם הָאֲרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים
עַל־הָאֲרוֹן וְעַל־בַּדָּיו מִלְמַעְלָה:

7

For the cherubim spread forth their wings over the place of the ark, and the cherubim covered the ark and the staves thereof above.

וַיֵּאָרְכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרְאוּ רֵאשֵׁי הַבַּדִּים
מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יָרְאוּ
הַחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

8

And the staves were so long that the ends of the staves were seen from the holy place, even before the Sanctuary; but they could not be seen without; and there they are unto this day.

אֵין בָּאֲרוֹן דָּם שָׁנִי לַחֲוֹת הָאֲבָנִים
אֲשֶׁר הִנִּחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר
כָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

9

There was nothing in the ark save the two tables of stone which Moses put there at Horeb, when the LORD made a covenant with the children of Israel when they came out of the land of Egypt.

וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ
וַהֲעֲנַן מָלֵא אֶת־בַּיִת יְהוָה:

10

And it came to pass, when the priests were come out of the holy place, that the cloud filled the house of the LORD,

וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת
מִפְּנֵי הָעֲנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה
אֶת־בַּיִת יְהוָה: (פ)

11

so that the priests could not stand to minister by reason of the cloud; for the glory of the LORD filled the house of the LORD.

אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֵן
בְּעֶרְפֹּל:

12

Then spoke Solomon: The LORD hath said that He would dwell in the thick darkness.

בָּנָה בְּנִיתִי בַּיִת זֶכֶל לָךְ מְכוֹן
לְשִׁכְתְּךָ עוֹלָמִים:

13

I have surely built Thee a house of habitation, A place for Thee to dwell in for ever.

וַיִּסֹּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת
כָּל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל
עָמַד:

14

And the king turned his face about, and blessed all the congregation of Israel; and all the congregation of Israel stood.

וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוָד אָבִי וַיַּבְדֵּהוּ
מִלֵּא לֵאמֹר:

15

And he said: 'Blessed be the LORD, the God of Israel, who spoke with His mouth unto David my father, and hath with His hand fulfilled it, saying:

מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי
אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם לֹא־בָחַרְתִּי
בְּעִיר מִכָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת
בַּיִת לַהֲיוֹת שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדָוִד
לַהֲיוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

16

Since the day that I brought forth My people Israel out of Egypt, I chose no city out of all the tribes of Israel to build a house, that My name might be there; but I chose David to be over My people Israel.

וַיְהִי עִם־לִבְבִי דָוִד אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

17

Now it was in the heart of David my father to build a house for the name of the LORD, the God of Israel.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יָעַן אֲשֶׁר
הָיָה עִם־לִבְּךָ לְבָנוֹת בַּיִת לִשְׁמִי
הַטִּיבְתָּ כִּי הָיָה עִם־לִבְּךָ:

רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי
אִם־בְּנֶךָ הַיָּצֵא מִחֲלָצֶיךָ הוּא־יִבְנֶה
הַבַּיִת לִשְׁמִי:

וַיִּקָּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר
וַאֲקָם תַּחַת דָּוִד אָבִי וַאֲשַׁבּוּ עַל־כִּסֵּא
יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וַאֲבָנָה
הַבַּיִת לִשְׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

וַאֲשֶׁם שָׁם מָקוֹם לְאֲרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם
בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ
בְּהוֹצִיאָם אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (ס)

18

But the LORD said unto David my father:
Whereas it was in thy heart to build a house for
My name, thou didst well that it was in thy
heart;

19

nevertheless thou shalt not build the house; but
thy son that shall come forth out of thy loins,
he shall build the house for My name.

20

And the LORD hath established His word that
He spoke; for I am risen up in the room of
David my father, and sit on the throne of
Israel, as the LORD promised, and have built
the house for the name of the LORD, the God
of Israel.

21

And there have I set a place for the ark,
wherein is the covenant of the LORD, which
He made with our fathers, when He brought
them out of the land of Egypt.'

מפטיר לשבת ראש חודש

זמזכר כ"ח:ט'–ט"ו

Numbers 28:9-15

וביום השבת שני־כבשים בְּנֵי־שָׁנָה
תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מִנְחָה
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנֹסֶכָה:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עֹלֶת שֶׁבֶת בַּשֶּׁבֶתוֹ עַל־עֹלֶת הַתָּמִיד
וְנֹסֶכָה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

וּבְרָאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה
לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל
אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה
תְּמִימִם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְאַיִל
הָאֶחָד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחָח
אֲשֶׁה לַיהוָה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְנֹסְכֵיהֶם חֲצִי הַהֵין וַהֵין לַפָּר
וּשְׁלִישִׁת הַהֵין לְאַיִל וּרְבִיעֶת הַהֵין
לַכֶּבֶשׂ יֵין זֹאת עֹלֶת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ
לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

וְשֹׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה
עַל־עֹלֶת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנֹסֶכָה: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

ישעיהו ס"ו:א'–כ"ד

Isaiah 66:1-24

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ
הַדָּם רִגְלִי אֵינֶנּוּ בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי
וְאֵינֶנּוּ מְקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

וְאֶת־כָּל־אֵלֶּה יָדִי עָשָׂתָה וַיְהִיו
כָּל־אֵלֶּה נֶאֱמַר־יְהוָה וְאֶל־זֶה אֲבִיט
אֶל־עֲנִי וְנִכְח־רוּחַ וְחָרַד עַל־דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכַּה־אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה
עֶרְףָּהּ כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחָה דֶם־חִזִּיר
מִזְכִּיר לִבְנֵה מִבְרָךְ אֲנוֹן גַּם־חֶמְה
בִּבְחֹרוֹ בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נַפְשָׁם
תִּפְצָּה:

גַּם־אֲנִי אֲבָתֵר בְּתַעֲלִיָּהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אָבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאִין עֲוֹנָה
דְּבַרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הִרַע בְּעֵינַי
וּבְאֲשֶׁר לֹא־תִפְצָּתִי בִּחְרוֹ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה תַּחֲרָדִים
אֶל־דְּבָרוֹ אָמְרוּ אַחֲיֵכֶם שְׁנֵאִיכֶם
מִנְדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבֵּד יְהוָה
וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׁאוֹן מִעִיר קוֹל מִהִכָּל קוֹל
יְהוָה מִשְׁלֵם גָּמוֹל לְאִיָּבָיו:

בְּטָרִם תַּחֲלִיל יִלְדָה בְּטָרִם יָבוֹא
תִּכָּבֵל לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה
הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּנוֹם אַחַד אִם־יִוָּלֵד גּוֹי
פַּעַם אַחַת כִּי־חָלָה גַּם־יִלְדָה צִיּוֹן
אֶת־בְּנֵיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר
יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעָצַרְתִּי אֶמֶר
אֶל־הַיָּד: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ
כָּל־אֲהַבָּיהָ שִׂישׁוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ
כָּל־הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקְלוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׂד תִּנְחַמְיָהּ
לְמַעַן תִּמְצְאוּ וְהִתְעַנְּגֶתֶם מִזִּי
כְּבוֹדָהּ: (ס)

כִּי־כֵהָ אֶמֶר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה אֶלֶיָּהּ
כְּנָהָר שָׁלוֹם וּכְנָחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם
וְיִנְקָתָם עַל־צֵד תִּנְשָׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים
תִּשְׁשָׁעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוּ תִנְחַמְנוּ בֶן אֲנָכִי
אִנְחַמְכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמְנוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he
that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's
neck; He that offereth a meal-offering, as if he
offered swine's blood; he that maketh a
memorial-offering of frankincense, as if he
blessed an idol; according as they have chosen
their own ways, and their soul delighteth in
their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will
bring their fears upon them; Because when I
called, none did answer; When I spoke, they
did not hear, But they did that which was evil
in Mine eyes, And chose that in which I
delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at
His word: Your brethren that hate you, that
cast you out for My name's sake, have said: 'Let
the LORD be glorified, That we may gaze upon
your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it
cometh from the temple, Hark! the LORD
rendereth recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before
her pain came, She was delivered of a
man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen
such things? Is a land born in one day? Is a
nation brought forth at once? For as soon as
Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to
bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause
to bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with
her, all ye that love her; Rejoice for joy with
her, All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the
breast of her consolations; That ye may drink
deeply with delight Of the abundance of her
glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend
peace to her like a river. And the wealth of the
nations like an overflowing stream, and ye
shall suck thereof: Ye shall be borne upon the
side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I
comfort you; and ye shall be comforted in
Jerusalem.

וּרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם
כִּדְשָׁא תִפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה
אֶת־עֲבָדָיו וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice,
and your bones shall flourish like young grass;
and the hand of the LORD shall be known
toward His servants, and He will have
indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכָּבוֹ לְהִשָּׁב בְּחִמָּה אָפוּ
וְנִעְרָתוֹ בְּלַחֲבֵי־אֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And
His chariots shall be like the whirlwind; to
render His anger with fury, And His rebuke
with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבַחֶרֶב
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרֶבּוּ חַלְלֵי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His
sword with all flesh; And the slain of the LORD
shall be many.

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְּנוֹת
אַחֵר (כ' אַחֲד) [ק' אַחַת] בְּתוֹךְ
אֲכָלֵי בָשָׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבֹּר
יִחָדּוּ יִסְפוּ נַאֲם־יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify
themselves to go unto the gardens, behind one
in the midst, Eating swine's flesh, and the
detestable thing, and the mouse, Shall be
consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה
לִקְבֹץ אֶת־כָּל־תְּגוּמִים וְהַלְשָׁנוֹת וּבָאוּ
וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts;
[the time] cometh, that I will gather all
nations and tongues; and they shall come, and
shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם
פְּלִיטִים אֶל־תְּגוּמִים תַּרְשִׁישׁ
פוּל וְלוּד מִשְׁכֵּי קָשֶׁת חֶבֶל וַיִּגֹּן
הָאֲנִים הִרְחִקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שְׁמִעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי
וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will
send such as escape of them unto the nations,
to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to
Tubal and Javan, to the isles afar off, that have
not heard My fame, neither have seen My
glory; and they shall declare My glory among
the nations.

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם
מִכָּל־תְּגוּמִים מִנְּחָה לִיהוָה
בְּסוּסִים וּבְרֶכֶב וּבַצִּבִּיּוֹת וּבַפָּרָדִּים
וּבַכְּרֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַם
אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָלִי טָהוֹר בֵּית יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of
all the nations for an offering unto the LORD,
upon horses, and in chariots, and in fitters, and
upon mules, and upon swift beasts, to My holy
mountain Jerusalem, saith the LORD, as the
children of Israel bring their offering in a
clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹוִיִּם אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and
for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נַאֲם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעְכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth,
which I will make, shall remain before Me,
saith the LORD, so shall your seed and your
name remain.

וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ וּמִדֵּי־שָׁבָת
בְּשַׁבָּתוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת
לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new
moon to another, and from one sabbath to
another, shall all flesh come to worship before
Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בַּבֹּרֶךְ הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים
בִּי כִי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא
תִכְבָּה וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר׃ וְהָיָה
מִדִּי חָדָשׁ בַּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שִׁבְתָּ בַשְּׁבָתוֹ
יָבוֹא כָל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אִמֹּר
יְהוָה

24

And they shall go forth, and look Upon the
carcasses of the men that have rebelled against
Me; For their worm shall not die, Neither shall
their fire be quenched; And they shall be an
abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

שמואל א כ': י"ח-מ"ז

וַיֹּאמֶר־לּוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר חֹדֶשׁ
וּנְפִקְדָּתְךָ כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֶיךָ׃

XX:18

I Samuel 20:18-42

And Jonathan said unto him: 'To-morrow is
the new moon; and thou wilt be missed, thy
seat will be empty.

וְשִׁלַּשְׁתָּ תַּרְדּוּ מָאֵד וּבֹאתָ אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה
וַיִּשְׁבֶּתָּ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאֵזֶל׃

19

And in the third day thou shalt hide thyself
well, and come to the place where thou didst
hide thyself in the day of work, and shalt
remain by the stone Ezel.

וְאֵנִי שְׁלֹשֶׁת תַּחְצִים צָדָה אֹרֶחַ
לְשַׁלַּח־לִי לַמַּטְרָה׃

20

And I will shoot three arrows to the side-ward,
as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־תַּנְעֹר לְךָ מִצָּא
אֶת־הַחֲצִיצִים אִם־אָמַרְ אִמֹּר לַנְּעֹר
הִנֵּה תַחְצִיצִים׃ מִמֶּנּוּ וְהִנֵּה קָחְנוּ וְנִבְאָה
כִּי־שָׁלוֹם לְךָ וְאִין דָּבָר חִירִיהוֹנָה׃

21

And, behold, I will send the lad: Go, find the
arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows
are on this side of thee; take them, and come;
for there is peace to thee and no hurt, as the
LORD liveth.

וְאִם־כֹּה אִמֹּר לְעֵלָם הִנֵּה תַחְצִיצִים
מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה׃

22

But if I say thus unto the boy: Behold, the
arrows are beyond thee; go thy way; for the
LORD hath sent thee away.

וְהִדְבָּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה
יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם׃ (ס)

23

And as touching the matter which I and thou
have spoken of, behold, the LORD is between
me and thee for ever.'

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי תַחֲדָשׁ וַיָּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' אֶל־] לֵאכֹל׃

24

So David hid himself in the field; and when the
new moon was come, the king sat him down to
the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעָם׃
כַּפְּעָם אֶל־מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן
וַיָּשֶׁב אֲבִנֵּר מִצֵּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם
דָּוִד׃

25

And the king sat upon his seat, as at other
times, even upon the seat by the wall; and
Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side;
but David's place was empty.

וְלֹא־דִבֶּר שְׂאוּל מֵאוֹמְרָה בְּיוֹם הַהוּא
כִּי אָמַר מִקְרָה חָוָה בְּלַתִּי טָהוֹר הוּא
כִּי־לֹא טָהוֹר׃ (ס)

26

Nevertheless Saul spoke not any thing that day;
for he thought: 'Something hath befallen him,
he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת תַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי וַיִּפְקֹד
מְקוֹם דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל
אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מָדוּעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִּׁי
גַם־תָּמוּל גַּם־הַיּוֹם אֶל־תִּלְחָם׃

27

And it came to pass on the morrow after the
new moon, which was the second day, that
David's place was empty; and Saul said unto
Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the
son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor
to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל
דָּוִד מִעַמּוּדֵי עַד־בֵּית לָחֶם:

28

And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי זֶה כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צִוָּה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא
וְאֶרְאֶה אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא
אֶל־שֻׁלְחָן הַמֶּלֶךְ: (ס)

29

and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיִּחַר־אַף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר
לֹא בִּן־נִעְוֹת הַמְּרִדּוֹת הָלָא יָדַעְתִּי
כִּי־בָחַר אֶתְּהוּ לְבִן־יִשְׁרָאֵל לְבָשְׁתְּךָ
וּלְבָשֶׁת עֶרְוַת אִמִּי:

30

Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשְׁרָאֵל חָי
עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתְּהוּ
וּמַלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ
אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת הוּא: (ס)

31

For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר
אֵלָיו לָמָּה יוֹמֵת מִזֶּה עֲשֵׂה:

32

And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ
וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מִעַם אָבִיו
לְהָמִית אֶת־דָּוִד: (ס)

33

And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מִמֶּעַם הַשְּׁלָחַן בְּחִיר־אַף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַהוּא הַשֵּׁנִי לֶחֶם
כִּי נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו: (ס)

34

So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשֶּׁדֶה
לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35

And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנָעְרוֹ רֵץ מָצָא נָא
אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרֶה הַנָּעַר
רֵץ וְהוֹאֲרָה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36

And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר
יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָי
הַנָּעַר וַיֹּאמֶר הֲלֹא הַחֲצִי מִמָּוֶלְךָ
וְהִלָּאָה:

37

And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעֱר מֵהֶרָה
חוּשָׁה אֶל-תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעֱר יְהוֹנָתָן
אֶת- (כ' הַחֲצִי) [ק' תַּחְצִים] וַיָּבֹא
אֶל-אֲדֹנָיו:

38

And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנֶּעֱר לֹא-יָדָע מֵאֻמָּה אֶדָּ יְהוֹנָתָן
וְדָוִד יָדָעוּ אֶת-הַדָּבָר: (ס)

39

But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת-כִּלָּיו אֶל-הַנֶּעֱר
אֲשֶׁר-לֹא נִיאָמַר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה עִיר:

40

And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

וְהֵנָּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַנָּגֶב וַיִּפֹּל
לְאַפּוֹ אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשְׁקֻן אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת-רֵעֵהוּ עַד-דָּוִד הִגְדִּיל:

41

And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה
לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין
זֵרְעִי וּבֵין זֵרְעֶךָ עַד-עוֹלָם: (פ)

42

And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת פרשת שקלים

The Maftir for Parashat Shekalim is Exodus 30:11-16.

מלכים ז"כ"א-י"ז

II Kings 12:1-17

בֶּן-שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ: (פ)

XII:1

Jehoash was seven years old when he began to reign.

בְּשֶׁנֶת-שֶׁבַע לַיהוָה מָלַךְ יְהוֹאָשׁ
וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם
אִמּוֹ צִבְיָה מִבְּעַר שֶׁבַע:

2

In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.

וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה
כָּל-יָמָיו אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן:

3

And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiada the priest instructed him.

רַק הַבָּמֹת לֹא-סָרוּ עוֹד הָעָם
מִזִּבְחִים וּמִקְטָרִים בַּבָּמֹת:

4

Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל-הַכֹּהֲנִים כָּל-כֶּסֶף
הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר-יִבָּא בֵּית-יְהוָה כֶּסֶף
עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עָרְכּוּ
כָּל-כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לֵב-אִישׁ
לְהִבִּיא בֵּית יְהוָה:

5

And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

יִקְחוּ לָהֶם הַכֹּהֲנִים אִישׁ מֵאֵת מִכָּרוֹ
וְהֵם יִחְזְקוּ אֶת־בְּדֵק הַבַּיִת לְכָל
אֲשֶׁר־יִמָּצֵא שָׁם בְּדֵק: (פ)

6

let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, wheresoever any breach shall be found.'

וַיְהִי בִשְׁנַת עָשָׂרִים וּשְׁלֹשׁ שָׁנָה
לְמֶלֶךְ יְהוֹאָשׁ לֹא־חִזְקוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת־בְּדֵק הַבַּיִת:

7

But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לַיהוֹיָדָע
הַכֹּהֵן וְלַכֹּהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
מָדוּעַ אֵינְכֶם מְחַזְּקִים אֶת־בְּדֵק
הַבַּיִת וְעַתָּה אֶל־תִּקְחוּ־כֶסֶף מֵאֵת
מִכְרֵיכֶם כִּי־לְבֶדֶק הַבַּיִת תִּתְּנֻהוּ:

8

Then king Jehoash called for Jehoiada the priest, and for the other priests, and said unto them: 'Why repair ye not the breaches of the house? now therefore take no longer money from them that bestow it upon you, but deliver it for the breaches of the house.'

וַיָּאָתּוּ הַכֹּהֲנִים לְבִלְתִּי קַחַת־כֶּסֶף
מֵאֵת הָעָם וּלְבִלְתִּי חַזֵּק אֶת־בְּדֵק
הַבַּיִת:

9

And the priests consented that they should take no longer money from the people, neither repair the breaches of the house.

וַיִּקַּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֲרוֹן אֶחָד וַיִּקַּב
חֹר בְּדִלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ
(כ' בִּימִין) [ק' מִיְמִין] בְּבוֹא־אִישׁ
בֵּית יְהוָה וַנִּתְּנוּ־שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים
שְׁמֵרֵי הַכֶּסֶף אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא
בֵּית־יְהוָה:

10

And Jehoiada the priest took a chest, and bored a hole in the lid of it, and set it beside the altar, on the right side as one cometh into the house of the LORD; and the priests that kept the threshold put therein all the money that was brought into the house of the LORD.

וַיְהִי כִּרְאוֹתָם כִּי־רַב הַכֶּסֶף בְּאֲרוֹן
וַיַּעַל סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל
וַיֵּצְרוּ וַיִּמְנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא
בֵּית־יְהוָה:

11

And it was so, when they saw that there was much money in the chest, that the king's scribe and the high priest came up, and they put up in bags and counted the money that was found in the house of the LORD.

וַנִּתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַמִּתְכַּן עַל־ (כ'
(י') [ק' יְדִי] עֲשֵׂי הַמְּלָאכָה (כ'
הַפְּקָדִים) [ק' הַמְּפַקְדִים] בֵּית יְהוָה
וַיּוֹצִיאוֹהוּ לַחֲרָשֵׁי הָעֵץ וּלְבָנִים
הָעֹשִׂים בֵּית יְהוָה:

12

And they gave the money that was weighed out into the hands of them that did the work, that had the oversight of the house of the LORD; and they paid it out to the carpenters and the builders, that wrought upon the house of the LORD,

וְלַגִּדְרִים וְלַחֲצָבֵי הָאֶבֶן וּלְקִנּוֹת
עֲצִים וְאֶבְנֵי מַחְצָב לְחַזֵּק אֶת־בְּדֵק
בֵּית־יְהוָה וּלְכָל אֲשֶׁר־יִצָּא
עַל־הַבַּיִת לְחֻזְקָה:

13

and to the masons and the hewers of stone, and for buying timber and hewn stone to repair the breaches of the house of the LORD, and for all that was laid out for the house to repair it.

אֲךָ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סְפוֹת כֶּסֶף
מִזְמָרוֹת מִזְרְקוֹת חֲצָצְרוֹת כָּל־כְּלֵי
זָהָב וְכָל־כֶּסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא
בֵּית־יְהוָה:

14

But there were not made for the house of the LORD cups of silver, snuffers, basins, trumpets, any vessels of gold, or vessels of silver, of the money that was brought into the house of the LORD;

כִּי־לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֵהוּ וַחֲזָקוֹ־בּוֹ אֶת־בֵּית יְהוָה:	15	for they gave that to them that did the work, and repaired therewith the house of the LORD.
וְלֹא יַחְשְׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לָתֵת לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה כִּי בְּאִמָּנָה הֵם עֹשִׂים:	16	Moreover they reckoned not with the men, into whose hand they delivered the money to give to them that did the work; for they dealt faithfully.
כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבֵא בֵּית יְהוָה לַכֹּהֲנִים יִהְיוּ: (פ)	17	The forfeit money, and the sin money, was not brought into the house of the LORD; it was the priests.

מפטיר לפרשת זכור

דברים כ"ה:י"ז-י"ט

Deuteronomy 25:17-19

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עַמְלֶק בְּדַרְךָ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם:	XXV:17	Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;
אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדַרְךָ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל־הַנֶּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָנָה וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:	18	how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.
וְהָיָה בַּהֲנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מְכַל־אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָח אֶת־זִכְרֵ עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ)	19	Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.

הפטרת פרשת זכור

שמואל א ט"ו:ז'-ל"ד

I Samuel 15:2-34

כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פִּקְדֹתִי אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה עַמְלֶק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׁם לוֹ בְּדַרְךָ בְּעֵלְתּוֹ מִמִּצְרַיִם:	XV:2	Thus saith the LORD of hosts: I remember that which Amalek did to Israel, how he set himself against him in the way, when he came up out of Egypt.
עַתָּה לֵךְ וְהַכִּיתָה אֶת־עַמְלֶק וְהַחֲרַמְתָּם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תַחֲמַל עָלָיו וְהַמָּתָה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מִעֵלָל וְעַד־יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד־שֶׁה מִגָּמֶל וְעַד־חֲמוֹר: (ס)	3	Now go and smite Amalek, and utterly destroy all that they have, and spare them not; but slay both man and woman, infant and suckling, ox and sheep, camel and ass.' .
וַיִּשְׁמַע שָׁאִיל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדֵם בְּטֵלַיִם מֵאַתִּים אֶלֶף רִגְלִי וְעֶשְׂרֵת אֶלְפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה:	4	And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah.

וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד-עִיר עַמְלֵק וַיַּרְבּ בְּנַחֲלִי:	5	And Saul came to the city of Amalek, and lay in wait in the valley.
וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-חֲקִינֵי לְכוּ סְרוּ רְדּוּ מִתּוֹךְ עַמְלֵקִי פֶן-אֶסְפְּדָה עִמּוֹ וְאַתֶּם עֹשִׂיתֶה חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֹלֹתָם מִמִּצְרָיִם וַיָּסֶר קִינֵי מִתּוֹךְ עַמְלֵק:	6	And Saul said unto the Kenites: 'Go, depart, get you down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for ye showed kindness to all the children of Israel, when they came up out of Egypt.' So the Kenites departed from among the Amalekites.
וַיִּךְ שָׁאוּל אֶת-עַמְלֵק מִחַוִּילָה בּוֹאֵת שׁוּר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרָיִם:	7	And Saul smote the Amalekites, from Havilah as thou goest to Shur, that is in front of Egypt.
וַיִּתְּפֹשׂ אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ-עַמְלֵק חַי וְאֶת-כָּל-הָעָם הַחֲרִים לְפִי-חֶרֶב:	8	And he took Agag the king of the Amalekites alive, and utterly destroyed all the people with the edge of the sword.
וַיַּחְמַל שָׁאוּל וְהָעָם עַל-אַגַּג וְעַל-מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבֶּקָּר וְהַמִּשְׁנֵים וְעַל-הַכְּרִים וְעַל-כָּל-הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל-הַמְּלָאכָה נִמְבְּזָה וַנִּמָּס אֹתָהּ הַחֲרִימוּ: (פ)	9	But Saul and the people spared Agag, and the best of the sheep, and of the oxen, even the young of the second birth, and the lambs, and all that was good, and would not utterly destroy them; but every thing that was of no account and feeble, that they destroyed utterly.
וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל לֵאמֹר:	10	Then came the word of the LORD unto Samuel, saying:
נַחֲמֹתִי כִּי-הִמְלַכְתִּי אֶת-שָׁאוּל לְמֶלֶךְ כִּי-שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת-דְּבָרֵי לֹא הָקִים וַיַּחֲר לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל-יְהוָה כָּל-לַיְלָה:	11	'It repenteth Me that I have set up Saul to be king; for he is turned back from following Me, and hath not performed My commandments.' And it grieved Samuel; and he cried unto the LORD all night.
וַיִּשְׁכֶּם שְׁמוּאֵל לִקְרֹאת שָׁאוּל בֶּקָּר וַיִּגֵּד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא-שָׁאוּל הַכְּרַמְלָה וְהִנֵּה מִצִּיב לֹא יָד וַיִּסַּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל:	12	And Samuel rose early to meet Saul in the morning; and it was told Samuel, saying: 'Saul came to Carmel, and, behold, he is setting him up a monument, and is gone about, and passed on, and gone down to Gilgal.'
וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הִקִּמְתִּי אֶת-דְּבַר יְהוָה:	13	And Samuel came to Saul; and Saul said unto him: 'Blessed be thou of the LORD; I have performed the commandment of the LORD.'
וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל-הַצֹּאן הִנֵּה בָּאֵזְנִי וְקוֹל הַבֶּקָּר אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁמֵעַ:	14	And Samuel said: 'What meaneth then this bleating of the sheep in mine ears, and the lowing of the oxen which I hear?'
וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעַמְלֵקִי הֵבִיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל-מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבֶּקָּר לְמַעַן זָבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶת-הַיֹּתֵר הַחֲרַמְנוּ: (פ)	15	And Saul said: 'They have brought them from the Amalekites; for the people spared the best of the sheep and of the oxen, to sacrifice unto the LORD thy God; and the rest we have utterly destroyed.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל הֲרָךְ
וְאֶגִּידָה לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
אֵלַי הַלֵּילָה (כ' וַיֹּאמְרוּ) [ק' וַיֹּאמֶר]
לֹא דִבֶּר: (ס)

16

Then Samuel said unto Saul: 'Stay, and I will tell thee what the LORD hath said to me this night.' And he said unto him: 'Say on.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם-קָטָן אַתָּה
בְּעֵינַיִךְ רֹאשׁ שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה
וַיִּמְשְׁחֶךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:

17

And Samuel said: 'Though thou be little in thine own sight, art thou not head of the tribes of Israel? And the LORD anointed thee king over Israel;

וַיִּשְׁלַחֵךְ יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לְךָ
וַהֲחָרַמְתָּה אֶת-הַחֲטָאִים אֶת-עַמְלֵק
וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד כְּלוּתָם אֹתָם:

18

and the LORD sent thee on a journey, and said: Go and utterly destroy the sinners the Amalekites, and fight against them until they be consumed.

וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט
אֶל-הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה:
(ס)

19

Wherefore then didst thou not hearken to the voice of the LORD, but didst fly upon the spoil, and didst that which was evil in the sight of the LORD?

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר
שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וְאַלֶּךְ בְּדֶרֶךְ
אֲשֶׁר-שָׁלַחְנִי יְהוָה וְאָבִיא אֶת-אַגַּג
מֶלֶךְ עַמְלֵק וְאֶת-עַמְלֵק הֶחָרַמְתִּי:

20

And Saul said unto Samuel: 'Yea, I have hearkened to the voice of the LORD, and have gone the way which the LORD sent me, and have brought Agag the king of Amalek, and have utterly destroyed the Amalekites.

וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר
רֹאשִׁית הַחֵרֶם לְזִבְחַת לַיהוָה אֱלֹהֵיךָ
בְּגִלְגָּל: (ס)

21

But the people took of the spoil, sheep and oxen, the chief of the devoted things, to sacrifice unto the LORD thy God in Gilgal.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֲפֹץ לַיהוָה בְּעֹלֹת
וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שֹׁמֵעַ
מִזִּבְחַת טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

22

And Samuel said: 'Hath the LORD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the LORD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hearken than the fat of rams.

כִּי חַטָּאת-קָסָם לְמָרִי וְאָוֶן וַתִּרְפִּים
הַפֶּצֶר יַעַן מָאֲסָתָּ אֶת-דְּבַר יְהוָה
וַיִּמְאַסֶּךָ מִמֶּלֶךְ: (ס)

23

For rebellion is as the sin of witchcraft, And stubbornness is as idolatry and teraphim. Because thou hast rejected the word of the LORD, He hath also rejected thee from being king.'

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל
חָטָאתִי כִּי-עָבַרְתִּי אֶת-פִּי-יְהוָה
וְאֶת-דְּבָרֶיךָ כִּי יִרְאתִי אֶת-הָעָם
וְאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם:

24

And Saul said unto Samuel: 'I have sinned; for I have transgressed the commandment of the LORD, and thy words; because I feared the people, and hearkened to their voice.

וְעַתָּה שָׁא נָא אֶת-חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי
וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

25

Now therefore, I pray thee, pardon my sin, and return with me, that I may worship the LORD.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל לֹא
אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי מָאַסְתָּה אֶת-דְּבַר
יְהוָה וַיִּמָּאֶסֶךְ יְהוָה מִהָיוֹת מֶלֶךְ
עַל-יִשְׂרָאֵל: (ס)

26

And Samuel said unto Saul: 'I will not return with thee; for thou hast rejected the word of the LORD, and the LORD hath rejected thee from being king over Israel.'

וַיִּסָּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיִּחַזַּק
בִּכְנָף-מְעִילוֹ וַיִּקְרַע: (ס)

27

And as Samuel turned about to go away, he laid hold upon the skirt of his robe, and it rent.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קָרַע יְהוָה
אֶת-מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלֶיךָ הַיּוֹם
וַנִּתְּנָה לְרֵעֶךָ הַטּוֹב מִמֶּךָ: (ס)

28

And Samuel said unto him: 'The LORD hath rent the kingdom of Israel from thee this day, and hath given it to a neighbour of thine, that is better than thou.'

וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחַם
כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחַם:

29

And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent.'

וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי עָתָה כִּפְּדֵנִי נָא נֶגֶד
זְקֵנֵי-עַמִּי וְנֶגֶד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמָּי
וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

30

Then he said: 'I have sinned; yet honour me now, I pray thee, before the elders of my people, and before Israel, and return with me, that I may worship the LORD thy God.'

וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שָׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה
שָׁאוּל לַיהוָה: (ס)

31

So Samuel returned after Saul; and Saul worshipped the LORD.

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת-אַגַּג
מֶלֶךְ עַמְלֵק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אַגַּג מֵעֵדְנָת
וַיֹּאמֶר אַגַּג אָכֵן סָר מֵרֶ-הַמּוֹת: (ס)

32

Then said Samuel: 'Bring ye hither to me Agag the king of the Amalekites.' And Agag came unto him in chains. And Agag said: 'Surely the bitterness of death is at hand.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שִׁבְלָה נָשִׁים
חֲרִיבָה בֵּן-תִּשְׁכָּל מִנָּשִׁים אִמָּךְ
וַיִּשְׁפֹּף שְׁמוּאֵל אֶת-אַגַּג לִפְנֵי יְהוָה
בְּגִלְגָּל: (ס)

33

And Samuel said: As thy sword hath made women childless, So shall thy mother be childless among women. And Samuel hewed Agag in pieces before the LORD in Gilgal.

וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרְמָתָה וּשְׁאוּל עָלָה
אֶל-בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל:

34

Then Samuel went to Ramah; and Saul went up to his house to Gibeath-shaul.

מפטיר לפרשת פרה

צמדצרי"ט:א'-כ"ז

Numbers 19:1-22

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן
לֵאמֹר:

XIX:1

And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:

זֹאת חֻקַּת תְּהוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה
לֵאמֹר דַּבֵּרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ
אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר
אֵין-בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא-עָלָה עָלֶיהָ
עֹל:

2

This is the statute of the law which the LORD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke.

וַיִּתְּנֶם אֹתָהּ אֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה
וְשָׂחַט אֹתָהּ לִפְנֵיוֹ:

3

And ye shall give her unto Eleazar the priest,
and she shall be brought forth without the
camp, and she shall be slain before his face.

וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ
וַהֲזָה אֶל־זִכַּח פָּנָיו אֶחָל־מוֹעֵד
מִדָּמָה שִׁבְעַת פְּעָמִים:

4

And Eleazar the priest shall take of her blood
with his finger, and sprinkle of her blood
toward the front of the tent of meeting seven
times.

וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֹרָהּ
וְאֶת־בְּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פְּרִשָּׁה
יִשָּׂרַף:

5

And the heifer shall be burnt in his sight; her
skin, and her flesh, and her blood, with her
dung, shall be burnt.

וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרְזוֹ וְאִזְוִב וּשְׁנִי
תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תְּוֹךְ שְׂרַפַּת
הַפָּרָה:

6

And the priest shall take cedar-wood, and
hyssop, and scarlet, and cast it into the midst of
the burning of the heifer.

וְכַבֵּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ
בַּמַּיִם וְאַחֲרָיָהּ יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא
הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב:

7

Then the priest shall wash his clothes, and he
shall bathe his flesh in water, and afterward he
may come into the camp, and the priest shall
be unclean until the even.

וְהַשֹּׂרֵף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם
וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

8

And he that burneth her shall wash his clothes
in water, and bathe his flesh in water, and shall
be unclean until the even.

וְאִסְרָף אִישׁ טָהוֹר אֶת אֲפֵר הַפָּרָה
וְהֵנִיחַ מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר
וְהִיתָה לְעֹדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת
לְמִי נִדָּה חֲטָאת הוּא:

9

And a man that is clean shall gather up the
ashes of the heifer, and lay them up without
the camp in a clean place, and it shall be kept
for the congregation of the children of Israel
for a water of sprinkling; it is a purification
from sin.

וְכַבֵּס הָאִסְרָף אֶת־אֲפֵר הַפָּרָה
אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהִיתָה
לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם
לְחֻקַּת עוֹלָם:

10

And he that gathereth the ashes of the heifer
shall wash his clothes, and be unclean until the
even; and it shall be unto the children of Israel,
and unto the stranger that sojourneth among
them, for a statute for ever.

הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא
שִׁבְעַת יָמִים:

11

He that toucheth the dead, even any man's
dead body, shall be unclean seven days;

הוּא יִתְחַטֵּא־בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וְיִטָּהַר וְאִם־לֹא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטָּהַר:

12

the same shall purify himself therewith on the
third day and on the seventh day, and he shall
be clean; but if he purify not himself the third
day and the seventh day, he shall not be clean.

כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם
אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטֵּא אֶת־מִשְׁכַּן
יְהוָה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה לֹא־זָרַק עָלָיו
טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טְמֵאתוֹ בּוֹ:

13

Whosoever toucheth the dead, even the body
of any man that is dead, and purifieth not
himself—he hath defiled the tabernacle of the
LORD—that soul shall be cut off from Israel;
because the water of sprinkling was not dashed
against him, he shall be unclean; his
uncleanness is yet upon him.

זאת התורה אדם כי ימות באהל
כל הבא אל האהל וכל אשר
באהל יטמא שבעת ימים:

14

This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.

וכל כלי פתוח אשר אין צמיד
פתיל עליו טמא הוא:

15

And every open vessel, which hath no covering close-bound upon it, is unclean.

וכל אשר יגע על פני השדה
בחלל-חרב או במת או בעצם
אדם או בקבר יטמא שבעת ימים:

16

And whosoever in the open field toucheth one that is slain with a sword, or one that dieth of himself, or a bone of a man, or a grave, shall be unclean seven days.

ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת
ונתן עליו מים חיים אל-כלי:

17

And for the unclean they shall take of the ashes of the burning of the purification from sin, and running water shall be put thereto in a vessel.

ולקח אזוב וטבל במים איש טהור
והזה על האהל ועל כל הכלים
ועל הנפשות אשר היו שם
ועל הנגע בעצם או בחלל או
במת או בקבר:

18

And a clean person shall take hyssop, and dip it in the water, and sprinkle it upon the tent, and upon all the vessels, and upon the persons that were there, and upon him that touched the bone, or the slain, or the dead, or the grave.

והזה הטהר על הטמא ביום
השלישי וביום השביעי וחתא ביום
השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים
וטהר בערב:

19

And the clean person shall sprinkle upon the unclean on the third day, and on the seventh day; and on the seventh day he shall purify him; and he shall wash his clothes, and bathe himself in water, and shall be clean at even.

ואיש אשר יטמא ולא יתחטא
ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל
כי את מקדש יהוה טמא מי נדה
לא זרק עליו טמא הוא:

20

But the man that shall be unclean, and shall not purify himself, that soul shall be cut off from the midst of the assembly, because he hath defiled the sanctuary of the LORD; the water of sprinkling hath not been dashed against him: he is unclean.

והיתה להם לחקת עולם ומוזה
מי הנדה וכבס בגדיו והנגע במי
הנדה יטמא עד הערב:

21

And it shall be a perpetual statute unto them; and he that sprinkleth the water of sprinkling shall wash his clothes; and he that toucheth the water of sprinkling shall be unclean until even.

וכל אשר יגע בו הטמא יטמא
והנפש הנגעת תטמא עד הערב:
(פ)

22

And whatsoever the unclean person toucheth shall be unclean; and the soul that toucheth him shall be unclean until even.

הפטרת פרשת פרה

יחזקאל ל"ו:ט"ז-ל"ח

Ezekiel 36:16-38

ויהי דבר יהוה אלי לאמר:

XXXVI:16

Moreover the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים
עַל־אֲדָמָתָם וַיְטַמְּאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם
וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת הַנְּזִיָּה הָיְתָה
דַּרְכָּם לִפְנֵי:

17

'Son of man, when the house of Israel dwelt in their own land, they defiled it by their way and by their doings; their way before Me was as the uncleanness of a woman in her impurity.

וַאֲשַׁפֵּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם
אֲשֶׁר־שָׁפַכּוּ עַל־הָאָרֶץ וּבְגִלּוֹלֵיהֶם
טִמְאוּהָ:

18

Wherefore I poured out My fury upon them for the blood which they had shed upon the land, and because they had defiled it with their idols;

וַאֲפִיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאֶרְצוֹת
כְּדַרְכָּם וּכְעֲלִילוֹתָם שִׁפְטֵתִים:

19

and I scattered them among the nations, and they were dispersed through the countries; according to their way and according to their doings I judged them.

וַיָּבֹאוּ אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם
וַיַּחֲלִלוּ אֶת־שְׁם קְדֹשִׁי בְּאָמַר לָהֶם
עַם־יְהוָה אֱלֹהֵהּ וּמֵאֶרֶץ יֵצְאוּ:

20

And when they came unto the nations, whither they came, they profaned My holy name; in that men said of them: These are the people of the LORD, and are gone forth out of His land.

וַאֲחַמֵּל עַל־שְׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלְלֵהוּ
בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה:
(פ)

21

But I had pity for My holy name, which the house of Israel had profaned among the nations, whither they came.

לֵכֵן אֹמַר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר
אֲדֹנִי יְהוָה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה
בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־לְשֵׁם־קְדֹשִׁי
אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאתֶם
שָׁם:

22

Therefore say unto the house of Israel: Thus saith the Lord GOD: I do not this for your sake, O house of Israel, but for My holy name, which ye have profaned among the nations, whither ye came.

וְקִדְשָׁתִי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחֻלָּל
בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בְּתוֹכָם וַיִּדְּעוּ
הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה נֹאֵם אֲדֹנִי יְהוָה
בְּהַקְדִּישִׁי בְּכֶם לְעֵינֵיהֶם:

23

And I will sanctify My great name, which hath been profaned among the nations, which ye have profaned in the midst of them; and the nations shall know that I am the LORD, saith the Lord GOD, when I shall be sanctified in you before their eyes.

וְלָקַחְתִּי אֹתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וּקְבַצְתִּי
אֹתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וַהֲבֵאתִי
אֹתְכֶם אֶל־אֲדָמָתְכֶם:

24

For I will take you from among the nations, and gather you out of all the countries, and will bring you into your own land.

וַיִּזְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים
וַיְהַרְתֶּם מִכָּל טִמְאוֹתֵיכֶם
וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֶטְהַר אֹתְכֶם:

25

And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you.

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חָדָשׁ
אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וַהֲסֵרְתִי אֶת־לֵב
הָאֶבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב
בָּשָׂר:

26

A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh.

וְאֶת־רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר־בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ
וְעָשִׂיתֶם:

27

And I will put My spirit within you, and cause you to walk in My statutes, and ye shall keep Mine ordinances, and do them.

וַיֵּשְׁבֶתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי
לְאֲבֹתֵיכֶם וְהִייתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי
אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים:

28

And ye shall dwell in the land that I gave to your fathers; and ye shall be My people, and I will be your God.

וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם
וְקָרָאתִי אֶל־הַדָּגָן וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ
וְלֹא־אֶתֵּן עֲלֵיכֶם רָעָב:

29

And I will save you from all your uncleannesses; and I will call for the corn, and will increase it, and lay no famine upon you.

וְהִרְבִּיתִי אֶת־פְּרִי הָעֵץ וְתִגְבַּת
הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד
חֶרֶפֶת רָעָב בְּגוֹיִם:

30

And I will multiply the fruit of the tree, and the increase of the field, that ye may receive no more the reproach of famine among the nations.

וַיִּזְכְּרֶתֶם אֶת־דְּרֹכֵיכֶם הָרָעִים
וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים
וּנְקַטְתֶּם בְּפִנְיֶכֶם עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְעַל
תוֹעֲבוֹתֵיכֶם:

31

Then shall ye remember your evil ways, and your doings that were not good; and ye shall loathe yourselves in your own sight for your iniquities and for your abominations.

לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עוֹשֶׂה נָאִם אֲדֹנִי
יְהוָה יִדְעֶה לָכֶם בְּוֹשׁוֹ וְהִכְלִמוֹ
מִדְּרֹכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: (ס)

32

Not for your sake do I this, saith the Lord GOD, be it known unto you; be ashamed and confounded for your ways, O house of Israel.

כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה בְּיוֹם טַהֲרִי
אֶתְכֶם מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי
אֶת־הָעָרִים וְנִבְנוּ הַחֲרָבוֹת:

33

Thus saith the Lord GOD: In the day that I cleanse you from all your iniquities, I will cause the cities to be inhabited, and the waste places shall be builded.

וְהָאֶרֶץ הַנִּשְׁמָה תִּעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר
הִיְתָה שְׂמֵמָה לְעֵינֵי כָל־עוֹבֵר:

34

And the land that was desolate shall be tilled, whereas it was a desolation in the sight of all that passed by.

וְאָמְרוּ הָאֶרֶץ חֲלִיל הַנִּשְׁמָה הִיְתָה
כְּגֹן־עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנִּשְׁמָוֹת
וְהַנִּהְרָסוֹת בְּצוּרוֹת יִשְׁבּוּ:

35

And they shall say: This land that was desolate is become like the garden of Eden; and the waste and desolate and ruined cities are fortified and inhabited.

וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרֹּץ
סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי יְהוָה בְּנִיתִי
הַנִּהְרָסוֹת נִשְׁמָה אֲנִי יְהוָה
דֹּבַרְתִּי וְעָשִׂיתִי: (ס)

36

Then the nations that are left round about you shall know that I the LORD have builded the ruined places, and planted that which was desolate; I the LORD have spoken it, and I will do it.

כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה עוֹד זֹאת אֲדַרְשׁ
לְבֵית־יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרֶבָה
אֶתֶּם כְּצֹאן אָדָם:

37

Thus saith the Lord GOD: I will yet for this be inquired of by the house of Israel, to do it for them; I will increase them with men like a flock.

כְּצֹאן קִדָּשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם
בְּמוֹעֲדֶיהָ כִּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים
הַחֲרֹבוֹת מְלֵאוֹת צֹאן אָדָם וַיָּדְעוּ
כִּי־אֲנִי יְהוָה: (פ)

38

As the flock for sacrifice, as the flock of Jerusalem in her appointed seasons, so shall the waste cities be filled with flocks of men; and they shall know that I am the LORD.'

הפטרת פרשת החודש

The Maftir for Parashat HaHodesh is Exodus 12:1-20.

יחזקאל מ"ה:ט"ז-מ"ו:י"ח

Ezekiel 45:16-46:18

כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה
הַזֹּאת לְנָשִׂיא בִּישְׂרָאֵל:

XLV:16

All the people of the land shall give this offering for the prince in Israel.

וְעַל־הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה
וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲגִים וּבְחֻדָּשִׁים וּבְשַׁבְּתוֹת
בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא־יַעֲשֶׂה
אֶת־הַחֲטָאת וְאֶת־הַמִּנְחָה
וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר
בְּעֵד בֵּית־יִשְׂרָאֵל: (ס)

17

And it shall be the prince's part to give the burnt-offerings, and the meal-offerings, and the drink-offerings, in the feasts, and in the new moons, and in the sabbaths, in all the appointed seasons of the house of Israel; he shall prepare the sin-offering, and the meal-offering, and the burnt-offering, and the peace-offerings, to make atonement for the house of Israel.

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱדַנִּי יְהוָה בְּרֵאשׁוֹן בָּאֶתֶד
לְחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בֶּן־בָּקָר תָּמִים
וַחֲטִיאת אֶת־הַמִּקְדָּשׁ:

18

Thus saith the Lord GOD: In the first month, in the first day of the month, thou shalt take a young bullock without blemish; and thou shalt purify the sanctuary.

וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאת וַנָּתַן
אֶל־מְזוּזֹת הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת
הָעֲזָרָה לְמִזְבֵּחַ וְעַל־מְזוּזֹת שַׁעַר
הַחֲצֵר הַפְּנִימִית:

19

And the priest shall take of the blood of the sin-offering, and put it upon the door-posts of the house, and upon the four corners of the settle of the altar, and upon the posts of the gate of the inner court.

וְכֵן תַּעֲשֶׂה בַשְּׁבָעָה בְּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ
שִׁגָּה וּמִפְּתִי וּכְפָרְתֶם אֶת־הַבַּיִת:

20

And so thou shalt do on the seventh day of the month for every one that erreth, and for him that is simple; so shall ye make atonement for the house.

בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שִׁבְעוֹת יָמִים
מִצּוֹת יֵאָכֵל:

21

In the first month, in the fourteenth day of the month, ye shall have the passover; a feast of seven days; unleavened bread shall be eaten.

וַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא בַּיּוֹם הַהוּא בְּעֵדוֹ
וּבְעֵד כָּל־עַם הָאָרֶץ פֶּר חֲטָאת:

22

And upon that day shall the prince prepare for himself and for all the people of the land a bullock for a sin-offering.

וּשְׁבַעַת יְמֵי־הַחֹג יַעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה
שִׁבְעַת פָּרִים וּשְׁבַעַת אֵילִים תָּמִימִם
לְיוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים וְחֲטָאת שְׁעִיר
עֲזִים לְיוֹם:

23

And the seven days of the feast he shall prepare a burnt-offering to the LORD, seven bullocks and seven rams without blemish daily the seven days; and a he-goat daily for a sin-offering.

וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל
יַעֲשֶׂה וְשֶׁמֶן הַיֵּין לְאֵיפָה:

24

And he shall prepare a meal-offering, an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and a hin of oil to an ephah.

בַּשְּׁבִיעִי בַחֲמִשֶּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
בַּחֹג יַעֲשֶׂה כְּאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים
כַּחֲטָאת כְּעֹלָה וְכִמְנַחָה וְכִשְׁמֶן:
(ס)

25

In the seventh month, in the fifteenth day of the month, in the feast, shall he do the like the seven days; to the sin-offering as well as the burnt-offering, and the meal-offering as well as the oil.

כֹּה־אָמַר יְהוָה יִהְיֶה שַׁעַר הַחֹצֵר
הַפְּנִימִית הַפֶּנֶה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר
שֵׁשֶׁת יָמִי הַמַּעֲשֶׂה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
יִפָּתַח וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ יִפָּתַח:

XLVI:1

Thus saith the Lord God: The gate of the inner court that looketh toward the east shall be shut the six working days; but on the sabbath day it shall be opened, and in the day of the new moon it shall be opened.

וּבָא הַנָּשִׂא דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר
מַחוּץ וְעָמַד עַל־מְזוֹזַת הַשַּׁעַר וַעֲשׂוּ
הַכֹּהֲנִים אֶת־עוֹלֹתָיו וְאֶת־שְׁלָמָיו
וְהִשְׁתַּחֲוָה עַל־מַכְפָּתָן הַשַּׁעַר וַיֵּצֵא
וְהִשְׁעַר לֹא־יִסָּגֵר עַד־הָעֶרֶב:

2

And the prince shall enter by the way of the porch of the gate without, and shall stand by the post of the gate, and the priests shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, and he shall worship at the threshold of the gate; then he shall go forth; but the gate shall not be shut until the evening.

וְהִשְׁתַּחֲוּ עַם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר
הַהוּא בַשְּׁבָתוֹת וּבַחֲדָשִׁים לִפְנֵי
יְהוָה:

3

Likewise the people of the land shall worship at the door of that gate before the LORD in the sabbaths and in the new moons.

וְהַעֲלָה אֲשֶׁר־יִקְרַב הַנָּשִׂא לִיהוָה
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֵׁשֶׁה כִּבְשִׂים תְּמִימִם
וְאֵיל תְּמִים:

4

And the burnt-offering that the prince shall offer unto the LORD shall be in the sabbath day six lambs without blemish and a ram without blemish;

וּמִנְחָה אֵיפָה לְאֵיל וְלִכְבָּשִׂים מִנְחָה
מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הַיֵּין לְאֵיפָה: (ס)

5

and the meal-offering shall be an ephah for the ram, and the meal-offering for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ פָּר בֶּן־בָּקָר תְּמִים
וְשֵׁשֶׁת כִּבְשִׂים וְאֵיל תְּמִים יִהְיוּ:

6

And in the day of the new moon it shall be a young bullock without blemish; and six lambs, and a ram; they shall be without blemish;

וְאֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה
מִנְחָה וְלִכְבָּשִׂים כְּאֲשֶׁר תִּשְׂגֶּה יָדוֹ
וְשֶׁמֶן הַיֵּין לְאֵיפָה:

7

and he shall prepare a meal-offering, an ephah for the bullock, and an ephah for the ram, and for the lambs according as his means suffice, and a hin of oil to an ephah.

וּבְבֹא הַנָּשִׂא דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר
יָבֹא וּבְדֶרֶכוֹ יֵצֵא:

8

And when the prince shall enter, he shall go in by the way of the porch of the gate, and he shall go forth by the way thereof.

וּבְבוֹא עַם-הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה
בְּמוֹעֲדִים הַבָּא דֶּרֶךְ-שַׁעַר צָפוֹן
לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ-שַׁעַר
נֹגֵב וְהַבָּא דֶּרֶךְ-שַׁעַר נֹגֵב יֵצֵא
דֶּרֶךְ-שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ
הַשַּׁעַר אֲשֶׁר-בָּא בּוֹ כִּי נָכְחוּ (כ)
יֵצֵא (ק' יֵצֵא):

וְהַנָּשִׂא בְּתוֹכָם בְּבוֹאָם יָבוֹא
וּבְצֵאתָם יֵצֵאוּ:

וּבְחֲגִים וּבְמוֹעֲדִים תְּהִיָּה הַמִּנְחָה
אֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים
מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הָיִן לְאֵיפָה: (פ)

וְכִי-יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂא נִדְבָּה עֹלָה
אוֹ-שְׁלָמִים נִדְבָּה לַיהוָה וּפָתַח
לוֹ אֶת-הַשַּׁעַר הַפָּנִי קְדִים וַעֲשֶׂה
אֶת-עֹלָתוֹ וְאֶת-שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וַיֵּצֵא וְסָגַר אֶת-הַשַּׁעַר
אַחֲרֵי צֵאתוֹ:

וְכִבֹּשׁ בֶּן-שָׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עֹלָה
לְיוֹם לַיהוָה בִּבְקָר בִּבְקָר תַּעֲשֶׂה
אֹתוֹ:

וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה עָלָיו בִּבְקָר בִּבְקָר
שְׁשִׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הָהִין
לָרֶס אֶת-הַסֹּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוּת
עוֹלָם תָּמִיד:

(כ' וַעֲשׂוּ) (ק' יַעֲשׂוּ) אֶת-הַכֹּבֶשׂ
וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הַשֶּׁמֶן בִּבְקָר
בִּבְקָר עוֹלָת תָּמִיד: (ס)

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי-יִתֵּן הַנָּשִׂא
מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו
תְּהִיָּה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה: (ס)

וְכִי-יִתֵּן מִתְּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאֶחָד
מֵעַבְדָּיו וְהָיְתָה לוֹ עַד-שְׁנַת הַדְּרוֹר
וְשָׁבַת לְנָשִׂא אֲדָה נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם
תְּהִיָּה:

But when the people of the land shall come
before the LORD in the appointed seasons, he
that entereth by the way of the north gate to
worship shall go forth by the way of the south
gate; and he that entereth by the way of the
south gate shall go forth by the way of the
north gate; he shall not return by the way of
the gate whereby he came in, but shall go forth
straight before him.

9

And the prince, when they go in, shall go in in
the midst of them; and when they go forth,
they shall go forth together.

10

And in the feasts and in the appointed seasons
the meal-offering shall be an ephah for a
bullock, and an ephah for a ram, and for the
lambs as he is able to give, and a hin of oil to
an ephah.

11

And when the prince shall prepare a
freewill-offering, a burnt-offering or
peace-offerings as a freewill-offering unto the
LORD, one shall open for him the gate that
looketh toward the east, and he shall prepare
his burnt-offering and his peace-offerings, as
he doth on the sabbath day; then he shall go
forth; and after his going forth one shall shut
the gate.

12

And thou shalt prepare a lamb of the first year
without blemish for a burnt-offering unto the
LORD daily; morning by morning shalt thou
prepare it.

13

And thou shalt prepare a meal-offering with it
morning by morning, the sixth part of an
ephah, and the third part of a hin of oil, to
moisten the fine flour: a meal-offering unto
the LORD continually by a perpetual
ordinance.

14

Thus shall they prepare the lamb, and the
meal-offering, and the oil, morning by
morning, for a continual burnt-offering.

15

Thus saith the Lord GOD: If the prince give a
gift unto any of his sons, it is his inheritance, it
shall belong to his sons; it is their possession by
inheritance.

16

But if he give of his inheritance a gift to one of
his servants, it shall be his to the year of liberty;
then it shall return to the prince; but as for his
inheritance, it shall be for his sons.

17

וְלֹא־יִלְכֹחַ הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם
לְהוֹנִתָם מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנָּחַל
אֶת־בְּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִפְצוּ עַמִּי
אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

18

Moreover the prince shall not take of the
people's inheritance, to thrust them
wrongfully out of their possession; he shall give
inheritance to his sons out of his own
possession; that My people be not scattered
every man from his possession.'

